

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

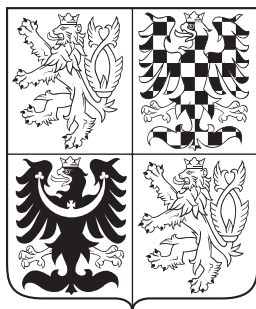

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA

NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 75 / ročník 2014 – IV. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 75.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2016

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sbírka nálezů a usnesení. Sv. 75, ročník 2014. – IV. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2016, 744 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
ISBN 978-80-7400-608-1 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2016
Vydání první
Sazba: SV, spol. s r. o.
Tisk: Finidr, s.r.o.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2016

ISBN 978-80-7400-608-1 (C. H. Beck. Praha)
ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nálezy

Č. 183 K výši náhrady za ztížení společenského uplatnění v důsledku újmy na zdraví.....	27
Č. 184 K problematice skutečného a funkcionálního státního občanství.....	39
Č. 185 K nerozpoznání otázky zásadního právního významu v dovolacím řízení	59
Č. 186 K posuzování včasnosti podaného dovolání.....	81
Č. 187 K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci	89
Č. 188 K návrhu na zrušení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu	95
Č. 189 K poučovací povinnosti soudů o procesním postupu v případě rozporu mezi obsahem žaloby a navrhovaným typem řízení ve správním soudnictví.....	129
Č. 190 K posuzování platnosti smlouvy o smlouvě budoucí.....	139
Č. 191 K příslušnosti státního zástupce rozhodovat o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání, k němuž byl dán pokyn podřízeným státním zástupcem	155
Č. 192 K otázkám dokazování u přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání K zásadě presumpce nevinu v trestním řízení	165
Č. 193 K právu nezletilého být přítomen jednání a vyjadřovat se ke své věci v občanskoprávním řízení K ochraně nejlepšího zájmu dítěte kolizním opatrovníkem	177
Č. 194 K náležitostem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti při stanovení povinnosti platit úroky z prodlení a smluvní pokutu.....	189
Č. 195 K nepoužitelnosti svědecké výpovědi vycházející z nezákonně provedené rekognice jako důkazu v trestním řízení	197
Č. 196 K procesnímu postupu soudů v občanském soudním řízení v případě neurčitého podání K nesprávnému vyhodnocení opožděnosti dovolání.....	211
Č. 197 K právu účastníka řízení na procesní obranu v případě nařízení předběžného opatření až při změně prvostupňového rozhodnutí odvolacím soudem	221
Č. 198 K legitimnímu očekávání správce konkursní podstaty na odměnu a náhradu hotových výdajů	229
Č. 199 K moderačnímu právu soudu při rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení	239
Č. 200 K počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty pro uplatnění práva na náhradu škody.....	253

OBSAH

Č. 201	K právu na ochranu záznamů uchovávaných v soukromí a k použitelnosti záznamů ze sociální sítě Facebook za účelem uložení pořádkové pokuty orgány činnými v trestním řízení	259
Č. 202	K náhradě nákladů řízení České republiky zastupované v občanském soudním řízení advokátem	273
Č. 203	K povinnosti soudu umožnit účastníkovi řízení prokázání tvrzení o neprovozování nepojištěného vozidla.....	279
Č. 204	K osvobození od soudních poplatků	287
Č. 205	K odškodnění za újmu na zdraví včetně náhrady nákladů spojených s péčí o nesoběstačného poškozeného poskytovanou osobami blízkými	297
Č. 206	K využití utajeného svědka při dokazování v trestním řízení K ústavně konformnímu nařízení odvolacího soudu o projednání a rozhodnutí věci v jiném složení senátu při jejím vrácení soudu prvního stupně	313
Č. 207	K náhradě nákladů občanského soudního řízení	323
Č. 208	K podání odporu proti trestnímu příkazu advokátem obviněného bez doložení plné moci.....	333
Č. 209	K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody K započítání doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu těžké nemoci do doby výkonu tohoto trestu.....	341
Č. 210	K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci	353
Č. 211	K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci	365
Č. 212	K povinnosti soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí a vypořádat se s námitkami účastníků řízení K bezdůvodnému obohacení obce při užívání nemovitosti ve vlastnictví jiného subjektu jako veřejného prostranství	379
Č. 213	K právu cestujících na náhradu za zpoždění letu způsobené technickou závadou a střetem letounu s ptákem K povinnosti obecného soudu položit předběžnou otázku k Soudnímu dvoru Evropské unie k výkladu ustanovení unijního práva	385
Č. 214	K povinnosti státu poskytovat efektivní ochranu právu na ochranu majetku jednotlivce v soudním řízení	403
Č. 215	K rozhodování o stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků	417
Č. 216	K právu vypravitele pohřbu vyjádřit se k zamýšlenému postupu soudu (notáře jako soudního komisaře) vydat mu zůstatitelův majetek nepatrné hodnoty	425

OBSAH

Č. 217 K procesní způsobilosti nezletilých účastníků občanského soudního řízení.....	431
Č. 218 K posouzení stížností proti usnesením v trestním řízení jako opožděně podaných v důsledku nesprávného vyznačení data na doručence pracovníkem Vězeňské služby České republiky....	449
Č. 219 K uložení povinnosti podrobit se odběru biologického materiálu v řízení o popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty	457
Č. 220 K ochraně vlastnického práva vzniklého transformací z práva osobního užívání pozemku přiděleného správním rozhodnutím.....	475
Č. 221 K použitelnosti zvukového záznamu pořízeného soukromou osobou – zaměstnancem jako důkazu v řízení o neplatnost výpovědi z pracovního poměru	485
Č. 222 K ústavnosti držení cizince v předběžné vazbě.....	499
Č. 223 K odpovědnosti obce za škodu způsobenou nesprávným postupem strážníků obecní policie	511
Č. 224 K doplnění rozsudku v občanském soudním řízení.....	517
Č. 225 K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit rozhodnutí o zamítnutí stížností proti usnesení státního zástupce ve věci zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu.....	521
Č. 226 K nemožnosti nařízení exekuce na podkladě rozhodčího nálezku při neplatnosti úvěrové smlouvy obsahující rozhodčí doložku	527
Č. 227 K náhradě nákladů občanského soudního řízení z hlediska jejich účelnosti v případě tzv. formulářových žalob	533
Č. 228 Ke zrušení § 158 písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.....	539
Č. 229 K náhradě nákladů řízení v případě zastoupení Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky advokátem	557
Č. 230 K záměně právní kvalifikace trestných činů podvodu a pojistného podvodu	567
Č. 231 K porušení práva na soudní ochranu v případě odmítnutí dovolání pro vady při uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka	581
Č. 232 K zásahu do práva na osobní svobodu nevydáním rozhodnutí o dalším trvání vazby v zákonné tříměsíční lhůtě	589
Č. 233 K odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným odsouzením v době komunistického režimu	597
Č. 234 K přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení	607
Č. 235 K povinnosti soudů přihlížet k přání nezletilého dítěte při rozhodování o jeho svěřeni do péče.....	617
Č. 236 K problematice střídavé péče o dítě	629

OBSAH

II. Usnesení

Č. 16 K omezení svobody pohybu zákazem vycestování do zahraničí vydaným v souvislosti s trestním stíháním	649
Č. 17 K odlišností uplatnění reklamace a předžalobní upomínky	659
Č. 18 K nepřipustění změny žaloby směřující původně jen proti části správního rozhodnutí jejím rozšířením po uplynutí lhůty k její- mu podání.....	663
Č. 19 K obnově řízení před Ústavním soudem po řešení věci Evrop- ským soudem pro lidská práva	671
Č. 20 K povolení obnovy řízení před Ústavním soudem po řešení věci Evropským soudem pro lidská práva.....	677
Č. 21 K individuálnímu posuzování případů svěření nezletilých dětí do péče.....	685
Č. 22 K předběžnému opatření ve věci ochrany proti domácímu násí- lí	697

III. Stanoviska

Stanovisko pléna Ústavního soudu č. 39/14.....	707
Systematický rejstřík nálezů	728
Systematický rejstřík uveřejněných usnesení	730
Stanoviska pléna	731
Věcný rejstřík	732

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

nový občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

obč. zák.

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

- čl. 1 - N. č. 184, 185, 188, 190, 210, 213, 217, 219, 220, 223, 225, 228
usn. č. 16, 19 až 22
st. č. 39/14
- čl. 2 - N. č. 190, 205, 221, 224, 232
usn. č. 21
st. č. 39/14
- čl. 4 - N. č. 185, 186, 188, 190, 196, 198, 221, 228, 231
usn. č. 21
st. č. 39/14
- čl. 8 - N. č. 185
- čl. 10 - N. č. 228, 230
usn. č. 21
- čl. 12 - N. č. 184
- čl. 15 - st. č. 39/14
- čl. 42 - st. č. 39/14
- čl. 49 - st. č. 39/14
- čl. 62 - N. č. 209
- čl. 81 - N. č. 216, 234
- čl. 82 - N. č. 185, 190, 222, 225, 232
- čl. 83 - N. č. 183 až 185, 190, 192, 194 až 196, 198, 200 až 203, 207, 210 až 213, 215, 216, 218 až 223, 225, 226, 230, 232 až 235
usn. č. 16, 18, 22
- čl. 87 - N. č. 184, 186, 188, 190, 194, 195, 198, 200, 201, 210, 211, 215, 218 až 223, 225, 226, 228 až 231, 234, 235
usn. č. 16, 18, 20, 22
- čl. 89 - N. č. 187, 188, 193, 204, 205, 210, 225 až 228, 233, 234
st. č. 39/14
- čl. 90 - N. č. 184, 188, 192, 194, 196, 198, 200, 202 až 204, 211, 212, 216, 218, 221, 223, 225, 229, 233
usn. č. 21
- čl. 91 - N. č. 192, 198, 200, 202, 203, 212, 215, 218, 221, 223, 229, 233, 234
- čl. 95 - N. č. 184, 188, 189, 219, 226, 228
usn. č. 21
st. č. 39/14
- čl. 96 - N. č. 192, 197, 204
- čl. 100 - N. č. 185
- čl. 101 - N. č. 185
- čl. 112 - N. č. 184

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

2. Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

- čl. 1 - N. č. 183, 187, 233
usn. č. 21
st. č. 39/14
- čl. 2 - N. č. 190, 201, 205, 221, 224, 230, 232
usn. č. 21, 22
- čl. 3 - N. č. 183, 188, 197, 198, 204, 230
- čl. 4 - N. č. 187, 194, 201, 211, 214, 216, 219, 221, 224, 228
usn. č. 16, 21
- čl. 6 - N. č. 205
- čl. 7 - N. č. 201, 205, 214, 221, 222
- čl. 8 - N. č. 191, 222, 232
- čl. 10 - N. č. 192, 193, 201, 219, 221, 235, 236
usn. č. 21
- čl. 11 - N. č. 185, 189, 190, 192, 194, 198, 199, 211, 214, 217, 220, 224, 226, 229
usn. č. 18
st. č. 39/14
- čl. 13 - N. č. 201
- čl. 14 - usn. č. 16
- čl. 26 - N. č. 188, 228, 229
- čl. 29 - N. č. 228
- čl. 30 - N. č. 228
- čl. 31 - N. č. 209
- čl. 32 - N. č. 193, 217, 235, 236
usn. č. 21
- čl. 36 - N. č. 183 až 205, 207 až 221, 223 až 236
usn. č. 16 až 18, 22
- čl. 37 - N. č. 187, 188, 191, 192, 197, 202, 204, 207, 230
- čl. 38 - N. č. 183, 185, 191, 193, 194, 202, 206, 209, 211, 213, 216, 217, 219, 221, 229, 230, 232
usn. č. 22
- čl. 39 - N. č. 191, 230
- čl. 40 - N. č. 191, 192, 195, 230
- čl. 41 - N. č. 217, 228

3. Ústavní zákon Národního shromáždění č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů N. č. 184

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

4. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 184

5. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)

čl. 9 - st. č. 39/14

čl. 14 - N. č. 194

čl. 17 - N. č. 193

6. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

čl. 2 - N. č. 205, 222
st. č. 39/14

čl. 3 - N. č. 222
st. č. 39/14

čl. 5 - N. č. 222, 233
st. č. 39/14

čl. 6 - N. č. 184, 185, 186, 188, 190 až 195, 197 až 200, 208, 211, 214, 215, 218, 219, 221, 224 až 226, 230 až 234
usn. č. 16, 19, 20
st. č. 39/14

čl. 7 - N. č. 230

čl. 8 - N. č. 193, 205, 219, 235, 236
usn. č. 21

čl. 13 - N. č. 208

čl. 17 - st. č. 39/14

čl. 19 - st. č. 39/14

čl. 37 - usn. č. 20

čl. 46 - usn. č. 20

Dodatkový protokol

čl. 1 - N. č. 185, 190, 194, 198, 214, 226
usn. č. 18
st. č. 39/14

Protokol č. 4

čl. 2 - usn. č. 16

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Protokol č. 7

čl. 2 - N. č. 192

čl. 3 - st. č. 39/14

**7. Úmluva o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahranič-
ních věcí č. 104/1991 Sb.)**

čl. 2 - usn. č. 21

čl. 3 - N. č. 193, 217, 219, 235, 236
usn. č. 21, 22

čl. 5 - usn. č. 21

čl. 7 - usn. č. 21

čl. 8 - N. č. 219

čl. 12 - N. č. 193, 217

čl. 16 - usn. č. 21

čl. 18 - N. č. 236

usn. č. 21

**8. Listina základních práv Evropské unie (sdělení Ministerstva zahra-
ničních věcí č. 111/2009 Sb. m. s.)**

čl. 47 - N. č. 213

čl. 51 - N. č. 213

**9. Vídeňská úmluva o smluvním právu (vyhláška ministra zahraničních
věcí č. 15/1988 Sb.)**

N. č. 233

st. č. 39/14

**10. Úmluva o omezení případů bezdomovectví (sdělení Ministerstva za-
hraničních věcí č. 43/2002 Sb. m. s.)**

N. č. 184

**11. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižující-
mu zacházení nebo trestání (vyhláška ministra zahraničních věcí
č. 143/1988 Sb.)**

čl. 3 - N. č. 222

**12. Úmluva o právním postavení uprchlíků (sdělení Ministerstva zahra-
ničních věcí č. 208/1993 Sb.)**

čl. 33 - N. č. 222

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

13. Konzulární úmluva mezi Československou socialistickou republikou a Spojenými státy americkými (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 28/1988 Sb.)

N. č. 184

14. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 183 až 236

usn. č. 16 až 22

st. č. 39/14

15. Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

N. č. 183, 186, 190, 193, 205, 217, 219, 230, 235, 236

usn. č. 21, 22

16. Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 185, 186, 190, 199, 200, 205, 216, 217, 220, 221, 226

st. č. 39/14

17. Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 183, 185, 186, 188 až 190, 193, 194, 196 až 200, 202, 204, 205, 207, 210, 211, 213, 214, 216 až 219, 221, 223, 224, 227 až 231, 233 až 235

usn. č. 17 až 22

st. č. 39/14

18. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 184, 186, 189, 228

19. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 193, 205, 208, 219, 235, 236

usn. č. 21

20. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 185, 214

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

21. Zákon Parlamentu České republiky č. 292/2013 Sb., o zvláštích řízeních soudních

N. č. 216, 219

usn. č. 22

22. Zákon Federálního shromáždění č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 198

23. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 191, 192, 201, 206, 208, 209, 218, 225, 230, 232

usn. č. 16, 22

st. č. 39/14

24. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 195, 199, 206, 209, 230

25. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

N. č. 186, 191, 192, 195, 201, 206, 208, 209, 215, 218, 221, 222, 225, 230, 232, 233

usn. č. 16, 22

st. č. 39/14

26. Zákon Parlamentu České republiky č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

N. č. 230

27. Zákon Národního shromáždění č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 233

st. č. 39/14

28. Zákon Parlamentu České republiky č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

usn. č. 22

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

29. Zákon Parlamentu České republiky č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
usn. č. 22

30. Zákon Parlamentu České republiky č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 186, 228

31. Zákon Národního shromáždění č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 220

32. Zákon České národní rady č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 185, 223

33. Zákon Parlamentu České republiky č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 185, 216, 223

34. Zákon Parlamentu České republiky č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 202

35. Zákon České národní rady č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 197

36. Zákon České národní rady č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 223

37. Zákon Parlamentu České republiky č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 185

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

38. Zákon Parlamentu České republiky č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 188

39. Zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 194

40. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 188, 192, 194, 226

41. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 226

42. Zákon Federálního shromáždění č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 233
st. č. 39/14

43. Zákon Federálního shromáždění č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 197
usn. č. 18

44. Zákon České národní rady č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 190

45. Zákon Parlamentu České republiky č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 209

46. Zákon Národního shromáždění č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 221

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

47. Zákon Federálního shromáždění č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 199

48. Zákon České národní rady č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 229

49. Zákon Parlamentu České republiky č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 205

50. Zákon Parlamentu České republiky č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 228

51. Zákon Parlamentu České republiky č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 228

52. Zákon Parlamentu České republiky č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 193

53. Zákon Parlamentu České republiky č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 228

54. Zákon Národního shromáždění č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství
N. č. 184

55. Zákon České národní rady č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 184

56. Zákon České národní rady č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 184

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMĚNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

57. Zákon Parlamentu České republiky č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)

N. č. 184

58. Zákon Parlamentu České republiky č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů

N. č. 222

59. Zákon Parlamentu České republiky č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 212

60. Zákon Parlamentu České republiky č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů

N. č. 187, 203, 210, 211

61. Zákon Parlamentu České republiky č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů

N. č. 210

62. Zákon Parlamentu České republiky č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů

N. č. 203

63. Zákon Parlamentu České republiky č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

N. č. 188

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

64. Zákon Parlamentu České republiky č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 (N 96/69 SbNU 465; 177/2013 Sb.)

N. č. 197

65. Zákon České národní rady č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

st. č. 39/14

66. Zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 204

67. Zákon České národní rady č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 185

68. Zákon Federálního shromáždění č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem

st. č. 39/14

69. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

N. č. 223, 231, 233

st. č. 39/14

70. Zákon Parlamentu České republiky č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

N. č. 229

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

71. Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 205

72. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášky č. 50/2003 Sb.
N. č. 183

73. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 229

74. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 383/2007 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad zdravotní péče hrazené ze zdravotního pojištění a regulačních omezení objemu poskytnuté zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění pro rok 2008
N. č. 229

75. Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. 108/1997 Sb., kterou se provádí zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 213

76. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 188, 213, 227

77. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 188, 207

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

78. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 198

79. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 218

I. Nálezzy

Č. 183

K výši náhrady za ztížení společenského uplatnění v důsledku újmy na zdraví

Ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, umožňovalo soudu přiměřené zvýšení odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. Použití úvahy o takovém zvýšení klade na soud značné nároky. Soud má v těchto případech široký diskreční prostor – jde o tzv. silnou diskreci (strong discretion, srov. Vila, M. I. Facing Judicial Discretion. Dordrecht, London, Boston: Kluwer Academic Publishers, 2001, str. 8–32). Při takto rozsáhlé diskreci účastník řízení, zejména pak poškozená osoba, legitimně očekává, že konkrétní důvody mimořádného zvýšení odškodnění, ale i redukcující zásah do míry diskrečního oprávnění soudu prvního stupně odvolací instancí budou náležitě a přesvědčivě vysvětleny.

Náhrada za ztížení společenského uplatnění plní v rámci právní úpravy náhrady škody na zdraví reparační funkci, zejména v případě zvláště závažné zdravotní újmy, jen v nedostatečné míře. Poškození zdraví takového rozsahu, jako je tomu v posuzovaném případě, ostatně ani finančně „reparovat“ nelze. Ani úvaha o naplnění satisfakční funkce náhrady tu není zcela namístě. Lze snad připustit částečné ulehčení životní situace poškozené osoby dílčí kompenzací nevyužitých životních možností, k němuž může přiznaná (i zvýšená) peněžní náhrada přispět. Nelze však opomenout, že vzhledem k rozsahu nezbytných úhrad pečovatelské službě i ostatních služeb, jež se k danému zdravotnímu poškození váží, stěžovatelka s vysokou pravděpodobností i vzhledem ke svému věku vyčerpá podstatnou část finančních prostředků z nyní přiznané náhrady škody v časově ohraničeném horizontu. Ani dávky sociální péče, ani ostatní eventuálně přiznané složky náhrady škody na zdraví nemohou výdaje stěžovatelky, vynaložené na všechny zmíněné účely, dostatečně pokrýt. Tento finanční aspekt věci obecné soudy dostatečnou měrou nezohlednily, a měly by tak učinit při svém rozhodování po kasačním nálezu Ústavního soudu.

V kontextu posuzování míry diskrece obecných soudů při zvyšování náhrady za ztížení společenského uplatnění ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele (a nyní lze totéž vztáhnout na rozhodování soudů o náhradách při újmě na přirozených právech člověka podle § 2956 a násl. občanského zákoníku) není žádoucí opomenout procedurální aspekt, který nezřídka vyvolává dopady i do hmotněprávního posouzení věci. Přezkumným instancím, ať již Nejvyššímu

soudu, nebo odvolacím soudům, nelze ve srovnání se soudy prvního stupně upřít podstatně vyšší potenciál při sjednocování judikatury, který také uplatňují ve svém rozhodování. Tím soudem, jenž je v právním slova smyslu „soudem skutkových zjištění“, tedy soudem provádějícím podstatnou část důkazů včetně jejich hodnocení, je však soud prvního stupně. Právě tento soud především realizuje zásadu přímosti v civilním procesu. Soud prvního stupně získává kontaktem s účastníky, se svědky, ale například i se znalci při ústním vysvětlení znaleckých posudků bezprostřední poznatky o skutkovém základu věci, které se posléze odrážejí v jeho rozhodnutí a v nosných důvodech jeho argumentace. Tento prvek prvostupňového rozhodovacího procesu je v soudním řízení nenahraditelný. V nyní posuzované věci například nelze bez dalšího přejít, že to byla právě soudkyně soudu prvního stupně, kdo provedl účastnický výslech stěžovatelky v jejím bytě, a kdo tak mohl získat zcela bezprostřední vědomost o její osobní situaci a životních podmínkách. Právě taková zjištění se pak nepochybně stávají součástí úvah o rozsahu mimořádného zvýšení náhrady.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Jiřího Zemánka a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 1. října 2014 sp. zn. I. ÚS 501/13 ve věci ústavní stížnosti P. P., zastoupené JUDr. Vladimírou Smetanovou, advokátkou, advokátní kancelář se sídlem Vodičkova 20, Praha 1, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2012 č. j. 25 Cdo 975/2012-256 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 8. 11. 2011 č. j. 17 Co 409/2011-237, jimiž bylo rozhodnuto o náhradě škody na zdraví, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a České podnikatelské pojišťovny, a. s., Vienna Insurance Group, se sídlem v Praze 8, Pobřežní 665/23, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2012 č. j. 25 Cdo 975/2012-256, jakož i rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 8. 11. 2011 č. j. 17 Co 409/2011-237 v zamítavé části výroku II o věci samé a v celém výroku IV o nákladech řízení mezi účastníky bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se oba rozsudky v uvedeném rozsahu ruší.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka napadla ústavní stížností podanou dne 5. 2. 2013 výše uvedená rozhodnutí obecných soudů, neboť měla za to, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 1, 36 a 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Ústavní stížnost je přípustná podle § 75 odst. 1 a contrario zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas a splňuje i další náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti argumentovala správností rozsudku soudu prvního stupně, který jí přiznal z titulu nároku na náhradu škody na zdraví 93 600 Kč s příslušenstvím na náhradě bolestného (v tomto rozsahu není věc předmětem ústavního přezkumu, neboť rozhodnutí o tomto nároku nebylo stěžovatelkou zpochybněno) a dále 9 684 600 Kč s příslušenstvím na náhradě za ztížení společenského uplatnění, což představovalo osminásobné zvýšení bodového ohodnocení této náhrady. Soud prvního stupně podle ní správně posoudil její životní situaci včetně přiznání plné invalidity pro následky utrpeného úrazu. Stěžovatelka, která je upoutána na invalidní vozík, není schopna bez pomoci další osoby vykonávat ani nejběžnější a nejzákladnější lidské potřeby. Její úraz, takřka vylučující jakoukoli možnost životního uplatnění, má z lékařského hlediska zhoršující se zdravotní prognózu. Stěžovatelka je zcela vyřazena z práce, ze společenských i zájmových (dříve zejména sportovních) aktivit. Její úraz vyvolal somatické i psychické následky, které pro ni představují pouze dlouhodobé strádání. Celou současnou životní situaci stěžovatelky je nutné vnímat jako naprostou a nenapravitelnou újmu a v jejím životě převládá rezignovanost, pasivita a deprese. V době úrazu ve věku 30 let byla stěžovatelka na vrcholu svého pracovního i společenského života, přičemž svou pracovní kariéru dále budovala. Nyní je navíc třeba mezi její životní ztráty zařadit též znemožnění mateřství, handicapována je i v oblasti partnerského soužití. Je přesvědčena, že přiznání náhrady za škodu na zdraví soudem prvního stupně ve výši osminásobku bodového ohodnocení bylo oprávněné. Jestliže přezkumné soudy rozhodly jinak – odvolací soud náhradu podstatnou měrou snížil a dovolací soud její dovolání zamítl –, pak tímto postupem bylo zasaženo do jejich výše označených základních práv. Stěžovatelka navrhl, aby Ústavní soud stížnosti vyhověl, konstatoval zásah do základních práv a zrušil oba rozsudky obecných přezkumných instancí.

4. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřily Městský soud v Praze a Nejvyšší soud. Městský soud, zastoupený soudkyní

JUDr. Blankou Chvojovou, ve svém vyjádření konstatoval závěry odůvodnění svého rozsudku, jímž výši náhrady škody redukoval. Rekapituloval průběh řízení před odvolací instancí a uvedl, že skutkové a právní závěry, které jej vedly ke změně rozsudku soudu prvního stupně, považuje za správné a v podrobnostech na ně odkazuje. Navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta nebo zamítnuta jako nedůvodná. Za Nejvyšší soud se k věci vyjádřil předseda senátu JUDr. Robert Waltr. Ten uvedl, že důvody ústavní stížnosti jen reagují na obsah rozhodnutí odvolacího a dovolacího soudu a navíc označení příslušných článků Listiny, jejichž tvrzené porušení má zakládat důvod pro vyhovění ústavní stížnosti, není přesné. Dovolací soud své závěry podrobně a srozumitelně vysvětlil a odůvodnění jeho rozsudku je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí. Subjektivní přesvědčení stěžovatelky o nepřiměřenosti či nedostatečnosti výše náhrady za ztížení společenského uplatnění nepředstavuje zásah do jejích ústavních práv. Nejvyšší soud navrhl zamítnutí či odmítnutí ústavní stížnosti pro její nedůvodnost. Vedlejší účastník, ač byl vyzván k podání vyjádření a řádně obeslán, se k ústavní stížnosti písemně nevyjádřil.

II.

5. Ústavní soud si k posouzení námitek stěžovatelky vyžádal nalézací spis Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 28 C 71/2008, z něhož zjistil rozhodné skutečnosti, které následně rekapituluje.

6. Žalobkyně P. P. utrpěla při dopravní nehodě dne 30. 12. 2005, při níž byla na přechodu pro chodce sražena projíždějícím vozidlem, těžká zdravotní poškození. Před dopravní nehodou byla zcela zdráva. V důsledku dopravní nehody u ní došlo k poranění mozku, mnohočetným vnitřním zraněním, závažnému poškození pohybového aparátu (trojnásobná zlomenina pánce) a dalším chorobným stavům, které jsou dosud léčeny a mají za následek paraplegii dolních končetin. Žalobkyně je tedy trvale upoutána na invalidní vozík a odkázána na ošetrovatelskou pomoc při základních životních úkonech. Za účelem bodového ohodnocení stěžovatelčina zdravotního stavu byly v řízení postupně vyhotoveny dva lékařské posudky; soud prvního stupně provedl též dne 15. 4. 2009 výslech žalobkyně v místě jejího bydliště.

7. Právní posouzení věci soudem prvního stupně se opíralo, vycházejíc z kritérií určování bodového ohodnocení pro stanovení výše odškodnění, zejména o § 6 odst. 1 písm. c) a § 7 odst. 3 vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, (dále jen „vyhláška“), platné v období vzniku nároku. První z obou ustanovení umožňovalo zvýšit tzv. základní bodové ohodnocení nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění nejvýše o 50 %, jestliže škoda na zdraví vedla ke zvlášť těžkým následkům. Těmito následky se

rozuměly takové následky, které podstatně omezují nebo významně mění uplatnění v životě anebo znemožňují další uplatnění v životě, a to s ohledem na věk poškozeného i jeho předpokládané uplatnění v životě. Druhé ustanovení dávalo soudu možnost odškodnění stanovené podle vyhlášky (tedy odškodnění vyjádřené úplným bodovým ohodnocením včetně případného navýšení až o 50 %) přiměřeně zvýšit, šlo-li o zvlášť výjimečné případy hodné mimořádného zřetele.

8. Znaleckým posudkem bylo stanoveno ve věci, v níž nebylo sporu o skutkovém základu nároku, základní bodové ohodnocení ve výši 9 610 bodů. Znalec navíc vzhledem k mimořádným okolnostem zdravotního poškození konstatoval splnění kritérií pro navýšení bodového ohodnocení podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky konkrétně o 50 %, a dospěl tak k celkovému počtu 14 415 bodů. Při peněžní hodnotě jednoho bodu 120 Kč (§ 7 odst. 2 vyhlášky) představovala výše náhrady za ztížení společenského uplatnění částku 1 729 800 Kč.

9. Osminásobek této částky, při jehož stanovení využil soud prvního stupně diskrece dané ustanovením § 7 odst. 3 vyhlášky, činil 13 838 400 Kč. Poté, co soud prvního stupně odečetl částku již zaplacenou pojišťovnou z titulu odpovědnostního pojištění, představovala náhrada za ztížení společenského uplatnění žalobkyně (stěžovatelky) 9 684 600 Kč s příslušenstvím.

10. Po odvolání žalované pojišťovny Městský soud v Praze ve výroku II rozsudku potvrdil rozsudek soudu prvního stupně stran co do náhrady za ztížení společenského uplatnění ve výši 4 495 200 Kč s příslušenstvím. Stran zbývajících částky 5 189 400 Kč s příslušenstvím změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl. Odvolací soud nesoehlasil s rozsahem úvah soudu prvního stupně, které jej vedly k rozhodnutí o osminásobném zvýšení náhrady. Dovodil, že soud prvního stupně měl důkladněji porovnávat projednávaný případ s případy obdobnými. Odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 25 Cdo 759/2005, podle jehož obsahu utrpěla jiná žena ve věku 25 let ještě závažnější poškození zdraví a odvolací soud jí přiznal šestinásobek vypočtené náhrady. Uzavřel poté, že zjištěným následkům úrazu žalobkyně odpovídá zvýšení náhrady „o pětinásobek“. Vyčísлил následně výši přisouzené náhrady částkou 4 495 200 Kč a dodal, že tato suma představuje „pětinásobné“ zvýšení bodového ohodnocení v peněžním přepočtu.

11. Nejvyšší soud, k němuž se poté žalobkyně dovolala, tomuto dovolání nevyhověl a rozsudkem je zamítl. Vyšel z interpretace ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky a uvedl, že rozsah mimořádného zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění musí být přiměřený, musí respektovat požadavek srovnatelnosti s jinými obdobnými případy a nesmí být projevem libovůle. Přisvědčil závěru odvolacího soudu, jenž odkázal na věc sp. zn. 25

Cdo 759/2005 a z ní vyšel při stanovení násobku výše odškodnění. Dodal a vysvětlil, že odvolací soud mohl obdobně vycházet i z rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1491/2009 či 25 Cdo 4670/2007. Nižší instanci pouze vytkl, že při výpočtu pětinašobně zvýšené náhrady vycházela jen ze základního počtu bodů (9 610) stanoveného znaleckým posudkem, nikoli z počtu bodů po zvýšení o 50% podle § 6 odst. 1 písm. c) vyhlášky (14 415). Konstatoval však, že „tato okolnost sama o sobě neměla vliv na přiměřenost celkové částky odškodnění“. Pro posouzení přiměřenosti odškodnění není podle Nejvyššího soudu rozhodující „matematický postup, jímž soud ke stanovení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění dospěl, nýbrž reálná hodnota peněžní částky, již mají být kompenzovány imateriální požitky, o které poškozený v důsledku poškození zdraví přišel“.

III.

12. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky orgánem ochrany ústavnosti, nikoli zákonnosti rozhodování obecných soudů. Jestliže překročil i po zohlednění principu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů k meritornímu posouzení i výroků jejich rozsudků, učinil tak proto, že trpí podstatnými vadami, které zapříčinily zásah do ústavně garantovaného základního práva stěžovatelky. Ústavní stížnost je tedy důvodná.

Odůvodnění rozhodnutí přezkumných soudů

13. Součástí základního práva na spravedlivý proces je též právo na odůvodnění rozhodnutí. Je-li vykonávána spravedlnost, musí být účastník řízení alespoň v základních rysech zřejmé, proč je realizována právě tím způsobem, který zvolil soud, jenž o věci rozhodoval. Realizace práva na odůvodnění soudního rozhodnutí je jednou ze záruk, že výkon spravedlnosti nebude arbitrární a neprůhledný a že rozhodování soudů bude kontrolováno veřejností. Řádné odůvodnění rozsudku je též předpokladem toho, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat opravné prostředky, které má k dispozici. Uvedené postuláty vytyčil Evropský soud pro lidská práva již ve věci *H. proti Belgii* v rozsudku pléna ze dne 30. 11. 1987 č. 8950/80 a v dalších judikátech je precizoval (podrobněji Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 757, 758).

14. Stejný důraz klade na text odůvodnění rozsudku obecného soudu též Ústavní soud. Požadavek řádného odůvodnění rozsudku, které splňuje náležitosti ustanovení § 157 odst. 2 občanského soudního řádu a v důsledku též čl. 36 odst. 1 Listiny, se vyvozuje z principu předvídatelnosti rozhodování. Z odůvodnění rozsudku musí především vyplývat vztah mezi náležitými skutkovými zjištěními včetně úvah při hodnocení důkazů

a odpovídajícími právními závěry. Vedle nedostatečných či dokonce absenujících skutkových zjištění může dojít i k té situaci, při níž i po řádných skutkových zjištěních vykazují podstatná pochybení pouze právní závěry soudu. V každém případě pak vzniká nesoulad mezi oběma částmi odůvodnění rozhodnutí, a je-li tento nesoulad mimořádné intenzity s podstatným vlivem na výsledek řízení, je nutné považovat rozsudek za ústavně nekonformní [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257), sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.), sp. zn. II. ÚS 2070/07 ze dne 13. 12. 2007 (N 223/47 SbNU 935) a mnohé další].

15. Ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky umožňuje soudu přiměřené zvýšení odškodnění bolesti a tížení společenského uplatnění ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. Použití úvahy o takovém zvýšení klade na soud značné nároky. Soud má v těchto případech široký diskreční prostor – jde o tzv. silnou diskreci (strong discretion, srov. Vila, M. I. Facing Judicial Discretion. Dordrecht, London, Boston : Kluwer Academic Publishers, 2001, str. 8–32). Při takto rozsáhlé diskreci účastník řízení, zejména pak poškozená osoba, legitimně očekává, že konkrétní důvody mimořádného zvýšení odškodnění, ale i redukující zásah do míry diskrečního oprávnění soudu prvního stupně odvolací instancí budou náležitě a přesvědčivě vysvětleny.

16. Tento požadavek nebyl bezvýhradně naplněn již v odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně. Soud popsal zjištěný rozsah zdravotního poškození žalobkyně, měl však ještě podrobněji vysvětlit, v jakých aspektech osobního, pracovního, společenského či zájmového života žalobkyně došlo k podstatné změně poměrů. Pramenem úvah soudu prvního stupně zůstala kromě znaleckých posudků účastnická výpověď žalobkyně a interpretace relevantní zákonné úpravy. Soud prvního stupně také zanedbal provedení přehledného výpočtu výše náhrady za tížení společenského uplatnění, a to zejména ve fázi zohlednění násobku zvýšení. Dospěl k částce 1 729 800 Kč jako peněžnímu ekvivalentu úplného bodového ohodnocení 14 415 bodů, ale dále ve výpočtu nepokračoval a výsledná částka náhrady následně není patrna z výroku rozsudku.

17. Ještě závažnějšími vadami trpí rozsudek odvolacího soudu. Odvolací soud sice kritizoval první instanci za věcné nedostatky odůvodnění rozsudku v pasážích o důvodech mimořádného zvýšení náhrady za tížení společenského uplatnění, sám se však ve svém odůvodnění zaměřil takřka výhradně na srovnávací judikatorní aspekt věci. Žalobkyně přitom mohla, jak se již výše podává, po právu předpokládat, že jí bude v relaci k jejím osobním poměrům konkrétně a přesvědčivě vysvětleno, proč odvolací soud náhradu jí přiznanou o trojnásobek snížil. Odvolací soud se tu však soustředil pouze na srovnání s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2006

sp. zn. 25 Cdo 759/2005. Žalobkyně se proto toliko dozvěděla, že existuje jiná žena, která utrpěla vážné zdravotní poškození ve věku o pět let mladším, přičemž následky této újmy jsou snad ještě závažnější, a proto nezbyvá než z důvodu zachování proporcí výši náhrady žalobkyni adekvátně omezit (což mimochodem ve srovnávané věci učinil vůči jiné ženě také odvolací soud, z desetinásobku na šestinásobek). Takové srovnání jako jediné východisko snížení náhrady není přesvědčivé a působí „laicky“; soud porovnává újmy na zdraví a není schopen provést to s náležitou odborností, neboť v případě druhé z žen vychází jen z textu odůvodnění jiného rozsudku. Následky obou zdravotních poškození navíc bezprostředně zasahují do sféry lidské důstojnosti obou žen, a proto bylo více než kontroverzní je takto zjednodušeně srovnávat.

18. Rozsudek odvolací instance nezůstal prost ani dalšího pochybení. Odvolací soud směřuje formulace o zvýšení náhrady „o pětinásobek“, „na pětinásobek“ či o „pětinásobné navýšení“, takže není *prima vista* patrné, zda měla být peněžní částka odpovídající výši bodového ohodnocení (1 729 800 Kč za 14 415 bodů) zvýšena pětkrát nebo šestkrát. Nebýt toho, že snížení náhrady škody odvolacím soudem o 5 189 400 Kč představuje trojnásobek částky 1 729 800 Kč (jde tedy skutečně o nominální snížení z osminásobku na pětinásobek), nebyl by rozsudek odvolacího soudu v tomto ohledu vůbec přezkoumatelný. Odvolací soud ostatně také, což shledal již Nejvyšší soud, nepostřehl, že k mimořádnému zvýšení náhrady dochází po uzavření bodového ohodnocení a výpočtu peněžního ekvivalentu, nikoli tedy předtím, než dojde k až 50% navýšení základního bodového ohodnocení znalcem.

19. Rozsudek odvolací instance se tak z hlediska celkového argumentačního rámce ocitl za hranicí přezkoumatelnosti i ústavní konformity. V komplexu posouzení ústavnosti obou rozhodnutí přezkumných instancí došlo navíc k dalšímu pochybení, které byl Ústavní soud nucen obecným soudům vytknout.

Výše odškodnění

20. Ústavní soud je opakovaně přinejmenším zdrženlivý ve svých závěrech, v jaké konkrétní výši by měla být poškozené osobě náhrada za ztížení společenského uplatnění přiznána. V nálezech sp. zn. Pl. ÚS 50/05 ze dne 16. 10. 2007 (N 161/47 SbNU 133; 2/2008 Sb.), sp. zn. III. ÚS 350/03 ze dne 29. 9. 2005 (N 186/38 SbNU 499) a dalších zdůraznil, že mu jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti podle čl. 83 Ústavy nepřináleží úvahy mj. o tom, jaký by měl být násobek podle § 7 odst. 3 předmětné vyhlášky. Ústavní soud musí při posuzování těchto obtížných a lidsky citlivých případů ponechat obecným soudům prostor k úvaze, jak (v jakém rozsahu) při mimořádném zvýšení odškodnění postupovat. Nelze však zcela abstrahovat

od postulátu, aby byla přiznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění založena na objektivních a rozumných důvodech a aby byla zachována proporcionalita (přiměřenost) ve vztahu mezi způsobenou zdravotní újmou a přiznanou peněžní částkou. Ústavní soud je toho názoru, že v nyní posuzované věci nebyl přiměřený vztah respektován.

21. Je třeba vzít v úvahu, že náhrada za ztížení společenského uplatnění nárokováná stěžovatelkou před obecnými soudy se fakticky rozdělila do tří peněžních složek. Od pojišťovny stěžovatelka obdržela (vychází-li se z odůvodnění rozsudků obecných soudů) více než čtyři milióny Kč. Dalšíh přibližně 4,5 miliónu Kč jí bylo pravomocně potvrzeno odvolací instancí. V ústavní stížnosti se namítá, že stěžovatelce mělo být přiznáno též zbyvajících zaokrouhleně 5,2 miliónu Kč, o něž odvolací soud přiznanou náhradu zkrátil.

22. Náhrada za ztížení společenského uplatnění plní v rámci právní úpravy náhrady škody na zdraví reparační funkci, zejména v případech zvláště závažné zdravotní újmy, jen v nedostatečné míře. Poškození zdraví takového rozsahu, jako je tomu v posuzovaném případě, ostatně ani finančně „reparovat“ nelze. Ani úvaha o naplnění satisfakční funkce náhrady tu není zcela namístě. Lze snad připustit částečné ulehčení životní situace poškozené osoby dílčí kompenzací nevyužitých životních možností, k němuž může přiznaná (i zvýšená) peněžní náhrada přispět. Nelze však opomenout, že vzhledem k rozsahu nezbytných úhrad pečovatelské služby i ostatních služeb, jež se k danému zdravotnímu poškození váží, stěžovatelka s vysokou pravděpodobností i vzhledem ke svému věku vyčerpá podstatnou část finančních prostředků z nyní přiznané náhrady škody v časově ohraničeném horizontu. Ani dávky sociální péče, ani ostatní eventuálně přiznané složky náhrady škody na zdraví nemohou výdaje stěžovatelky, vynaložené na všechny zmíněné účely, dostatečně pokrýt. Tento finanční aspekt věci obecné soudy dostatečnou měrou nezohlednily, a měly by tak učinit při svém rozhodování po kasačním nálezu Ústavního soudu.

23. Bylo-li tedy rozhodnuto o snížení náhrady za ztížení společenského uplatnění stěžovatelce ve výši přesahující pět miliónů Kč, jde vzhledem k okolnostem posuzovaného případu o judikaturou vytýkaný extrémní rozpor s principem spravedlnosti při interpretaci podústavního práva [nález ze dne 2. 3. 2000 sp. zn. III. ÚS 269/99 (N 33/17 SbNU 235)] vedoucí k závěru, že napadené rozsudky obecných soudů dosáhly i v tomto ohledu ústavněprávní roviny porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. V kontextu posuzování míry diskrece obecných soudů při zvyšování náhrady za ztížení společenského uplatnění ve zvláště výjimečných případech hodných mimořádného zřetele (a nyní lze totéž vztáhnout na rozhodování soudů o náhradách při újmě na přirozených právech člověka podle

§ 2956 a násl. občanského zákoníku) není žádoucí opomenout procedurální aspekt, který nezřídka vyvolává dopady i do hmotněprávního posouzení věci. Přezkumným instancím, ať již Nejvyššímu soudu, nebo odvolacím soudům, nelze ve srovnání se soudy prvního stupně upřít podstatně vyšší potenciál při sjednocování judikatury, který také uplatňují ve svém rozhodování. Tím soudem, jenž je v pravém slova smyslu „soudem skutkových zjištění“, tedy soudem provádějícím podstatnou část důkazů včetně jejich hodnocení, je však soud prvního stupně. Právě tento soud především realizuje zásadu přímosti v civilním procesu. Soud prvního stupně získává kontaktem s účastníky, se svědky, ale například i se znalci při ústním vysvětlení znaleckých posudků bezprostřední poznatky o skutkovém základu věci, které se posléze odrážejí v jeho rozhodnutí a v nosných důvodech jeho argumentace. Tento prvek prvostupňového rozhodovacího procesu je v soudním řízení nenahraditelný. V nyní posuzované věci například nelze bez dalšího přejít, že to byla právě soudkyně soudu prvního stupně, kdo provedl účastnický výslech stěžovatelky v jejím bytě, a kdo tak mohl získat zcela bezprostřední vědomost o její osobní situaci a životních podmínkách. Právě taková zjištění se pak nepochybně stávají součástí úvah o rozsahu mimořádného zvýšení náhrady, i když třeba úvah ne vždy výstižně vyjádřených v odůvodnění rozsudku.

25. Přezkumné soudy by proto měly důkladně vážit svou argumentaci, než přistoupí, eventuálně i bez doplnění dokazování, jež by změnilo právní posouzení věci, k podstatnému snížení náhrady škody soudem prvního stupně přiznané. To samozřejmě za předpokladu, že soud prvního stupně správně interpretuje institut náhrady za ztížení společenského uplatnění v celém jeho rozsahu, že přihlíží k judikatuře „okolo“ něj vytvořené a že vnímá též společenskou realitu.

Závěry

26. Ústavní soud nepovažuje za výstižné námitky stěžovatelky o porušení jejích základních práv podle čl. 1 a 38 Listiny. Odkaz na čl. 1 je obecný a není podložen jakoukoli argumentací, jež by bezprostředně směřovala k principům v něm zakotveným. Ustanovení čl. 38 Listiny o zákonném soudci, o veřejnosti jednání a právu účastníka se vyjádřit též není nosným důvodem ani námitek stěžovatelky, ani ústavněprávní podstaty posuzované věci.

27. Důvodná je však námitka o porušení práva na spravedlivý proces v rozsahu čl. 36 odst. 1 Listiny. Jak je vyloženo výše v pasážích o odůvodnění napadených rozhodnutí a o vyšší odškodnění, v řízení došlo k pochybením procedurálním a návazně i hmotněprávním s podstatným dopadem na výsledek řízení.

28. Ústavní soud proto, aniž považoval za nezbytné nařídit ústní jednání, vyslovil porušení základního práva stěžovatelky podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 83 odst. 3 písm. a) téhož zákona rozsudky obou přezkumných obecných instancí v rozsahu, který je vymezen výrokem I tohoto nálezu, zrušil. Ve vztahu ke kasaci vůči rozsudku Nejvyššího soudu poznamenává, že i při respektu k procesní roli dovolací instance, jež spočívá především ve sjednocování judikatury nižších soudů, bylo ke zrušení rozsudku přistoupeno již z povahy věci; Nejvyšší soud ostatně přisvědčil některým závěrům odvolací instance, které Ústavní soud nesdílí.

29. Rozsudek Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího byl zrušen v závěrečné pasáži výroku II, v níž došlo ke změně prvostupňového rozsudku tak, že se žaloba co do částky 5 189 400 Kč zamítá. Akcesorita nákladového výroku velela přikročit též ke zrušení výroku IV rozsudku odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto o nákladech řízení mezi účastníky před soudy obou stupňů; to tím spíše, že případná změna výše přiznané částky by ovlivnila výpočet výše odměny advokátky stěžovatelky za úkon v celém průběhu řízení.

Č. 184

K problematice skutečného a funkcionálního státního občanství

I. Pojem „státní občanství“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy zahrnuje nejen skutečné státní občanství (tedy situace, kdy osobě svědčí některý státoobčanský titul), ale i funkcionální státní občanství.

II. Funkcionální občanství je faktická situace, kdy Česká republika s někým jedná jako se svým občanem, ačkoliv dotčená osoba státním občanem být nemusí. Toto funkcionální státní občanství může být založeno buď výslovně právním předpisem (např. § 2 odst. 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské), anebo na fakticitě, tj. na dlouhodobém nakládání s danou osobou jako s občanem, který požívá ochrany ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy.

III. Vzhledem ke statusovému charakteru a výjimečnému ústavně-právnímu významu státního občanství jsou správní soudy v případech, kdy hrozí zásah do práva chráněného čl. 12 odst. 2 Ústavy, povinny přezkoumávat i nové právní námitky žalobce, které nebyly uplatněny v předchozím řízení, pokud tyto námitky mají oporu ve skutkovém stavu zjištěném v předcházejícím řízení.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Jiřího Zemánka a Ludvíka Davida – ze dne 1. října 2014 sp. zn. I. ÚS 2486/13 ve věci ústavní stížnosti Carlose Javierera Gonzáles Sháněla, zastoupeného JUDr. Pavlem Uhlem, advokátem, se sídlem v Praze 5, Kořenského 15, proti rozhodnutí Úřadu městské části Praha 5 ze dne 27. 3. 2007 č. j. G/1/05 a rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy ze dne 10. 1. 2008 č. j. S-MHMP 172236/2007, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žádost o vydání osvědčení o státním občanství České republiky, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2011 č. j. 8 Ca 123/2008-36-39, kterým byla zamítnuta stěžovatelova správní žaloba, a proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2013 č. j. 7 As 33/2012-36, kterým byla zamítnuta stěžovatelova kasační stížnost.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2013 č. j. 7 As 33/2012-36 bylo porušeno základní právo stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tento rozsudek se proto ruší.

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

1. Stěžovatel se narodil v roce 1973 v Argentíně z manželství občana Chile a československé státní občanky. Jeho matka československé státní občanství nabyla po svém otci, který se narodil v Československu a který si své československé státní občanství podržel i poté, co se vystěhoval do zahraničí. Matka matky stěžovatele se narodila v Chile, v Československu nikdy trvale nepobývala a československé státní občanství získala sňatkem s otcem matky stěžovatele.

2. V lednu 2005, poté, co jeho matce bylo na její žádost vydáno osvědčení o státním občanství České republiky, stěžovatel rovněž požádal o vydání tohoto osvědčení. Této žádosti nebylo vyhověno, nicméně odvolací orgán v důsledku procesních pochybení správního orgánu prvního stupně věc tomuto vrátil. Úřad městské části Praha 5 následně rozhodnutím ze dne 27. 3. 2007 č. j. G/1/05 stěžovatelu žádost opět zamítl, a to na základě zákona č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky, ve znění zákona č. 124/1969 Sb. (dále též jen „zákon o občanství ČSR“). Tento předpis použil v souladu s § 1 odst. 2 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, jako platný v době, kdy mělo dojít k nabytí státního občanství, tedy v době narození stěžovatele. Podle § 8 odst. 4 zákona o občanství ČSR za situace, kdy je jeden z rodičů dítěte cizincem, dítě nabývá občanství České socialistické republiky, je-li druhý rodič jejím státním občanem. Rozhodně tedy bylo státní občanství matky stěžovatele. To bylo posuzováno podle § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR, který stanoví, že „československý státní občan, který se narodil v cizině, je státním občanem republiky, byl-li k 1. lednu 1969 přihlášen k trvalému pobytu na jejím území. Jestliže nebyl přihlášen k trvalému pobytu na území republiky ani na území Slovenské socialistické republiky, je státním občanem republiky, měl-li, popřípadě jeho rodiče, před odchodem do ciziny, na jejím území poslední trvalý pobyt“. Matka stěžovatele tedy podle názoru Úřadu městské části Praha 5 ke dni 1. 1. 1969 nenabyla státní občanství jedné z republik a podržela si toliko občanství československé, neboť její matka nikdy trvalý pobyt na území žádné z republik neměla.

3. Proti posledně zmíněnému rozhodnutí Úřadu městské části Praha 5 podal stěžovatel odvolání, ve kterém zejména tvrdil, že pokud citované ustanovení uvádí pojem „rodiče“, rozumí se tím i jeden rodič. Rovněž poukázal na čl. 5 odst. 3 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění zákona 125/1970 Sb. (dále jen „ústavní zákon o federaci“), který stanoví, že „každý československý státní občan je zároveň občanem České socialistické republiky nebo Slovenské socialistické republiky“. Odvolání bylo rozhodnutím Magistrátu hlavního města Prahy ze dne 10. 1. 2008 č. j. S-MHMP 172236/2007 zamítnuto. Z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že odvolací správní orgán považuje § 2 odst. 2 zákona o občanství ČR za určitě formulovaný a za současně existence § 3 zákona o občanství ČR, který umožňuje zvolit si státní občanství prohlášením, za nevedoucí k nabytí občanství jedné z republik určitou skupinou osob žijících v cizině.

4. Stěžovatelova následná správní žaloba byla rovněž zamítnuta, a to rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2011 č. j. 8 Ca 123/2008-36-39. Ten opět dospěl k závěru, že § 2 odst. 2 zákona o občanství ČR nelze interpretovat tak, že by pro nabytí občanství jedné z republik postačovalo, kdyby na území této republiky měl poslední trvalý pobyt pouze jeden z rodičů matky stěžovatele.

5. Proti rozsudku podal stěžovatel kasační stížnost, kterou Nejvyšší správní soud rozhodnutím ze dne 25. 4. 2013 č. j. 7 As 33/2012-36 zamítl. V odůvodnění přisvědčil závěrům správních orgánů i Městského soudu v Praze. Dále Nejvyšší správní soud uvedl, že ústavní zákon o federaci vycházel z toho, že nemá existovat nikdo, kdo by byl státním občanem federace, ale zároveň nebyl občanem některé z republik, nicméně konstatoval, že zákony federace a jednotlivých republik tuto ústavní úpravu nerespektovaly. Jelikož podle Nejvyššího správního soudu nemůže být tehdejší ústavní úprava pro nynější rozhodování kritériem ústavnosti, nelze ale zákon o občanství ČR, který vychází z koncepce pokládající za prioritní občanství republik a občanství československé až za odvozené, považovat za neaplikovatelný. Námitkou stěžovatele, že matce jeho matky svědčilo domovské právo předcházející institutu trvalého pobytu, přičemž toto domovské právo lze chápat jako „poslední trvalý pobyt“ ve smyslu § 2 odst. 2 zákona o občanství ČR, se Nejvyšší správní soud nezabýval, protože ji shledal nepřipustnou ve smyslu § 104 odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění zákona č. 118/2010 Sb., (dále jen „s. ř. s.“) z důvodu neuplatnění této námitky v žalobě.

II. Rekapitulace ústavní stížnosti

6. Včasnou ústavní stížností, splňující i ostatní formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá

zrušení všech v záhlaví uvedených rozhodnutí, tedy rozhodnutí Úřadu městské části Praha 5 ze dne 27. 3. 2007 č. j. G/1/05, rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy ze dne 10. 1. 2008 č. j. S-MHMP 172236/2007, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2011 č. j. 8 Ca 123/2008-36-39 a rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2013 č. j. 7 As 33/2012-36, s odůvodněním, že jimi byla porušena jeho základní práva a svobody zaručené ústavním pořádkem, a sice jmenovitě právo nebýt proti své vůli zbaven státního občanství vyplývající z čl. 12 Ústavy a právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „evropská Úmluva“ či „EÚLP“). K porušení základních práv stěžovatele podle něj došlo ve dvou oblastech.

7. ZprvÉ podle stěžovatele správní orgány i soudy interpretovaly ustanovení § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR příliš restriktivním a formalistickým způsobem, když pojem „rodiče“ vyložily jako nutně zahrnující oba rodiče matky stěžovatele, a to aniž by při výkladu tohoto ustanovení přihlížely k § 5 odst. 3 ústavního zákona o federaci, který stanovil, že každý československý státní občan je zároveň občanem České socialistické republiky nebo Slovenské socialistické republiky. Stěžovatel rovněž poukazuje na skutečnost, že předmětné ustanovení bylo v řízení o vydání osvědčení o státním občanství jeho matky vyloženo v její prospěch, když jí toto osvědčení bylo v roce 2004 vydáno. Správní orgány a soudy měly rovněž místo tohoto ustanovení aplikovat § 17 odst. 2 zákona o občanství ČSR, který se podle něj vztahuje i na případy, v nichž je jeden z rodičů dítěte cizincem, neboť matka matky stěžovatele o svém československém státním občanství nevěděla a nevěděl o něm ani stát. Tuto skutečnost podle stěžovatele nelze klást k tíži jejím potomkům, a to zvláště tehdy, pokud tato skutečnost zůstala po tři roky skryta i těm nejkompetentnějším orgánům a byla oznámena až v rozhodnutí odvolacího správního orgánu. Stěžovatel má také za to, že rozhodnutí Městského soudu v Praze a Nejvyššího správního soudu jsou nedostatečně odůvodněna, neboť tyto soudy sice zvolily určitý výklad práva a na jeho základě své rozhodnutí zdůvodnily, nicméně neovysvětlily již, proč nezvolily výklad jiný, stěžovatelem předkládaný.

8. ZadržÉ se pak stěžovatel domnívá, že Nejvyšší správní soud se měl zabývat jeho námitkou týkající se institutu domovského práva. Ustanovení § 104 odst. 4. s. ř. s. totiž nelze vyložit tak, že by v kasační stížnosti přidané argumenty neměly být zohledněny, a danou námitkou se navíc Nejvyšší správní soud měl zabývat z úřední povinnosti, jelikož je spjata s ochranou základních subjektivních práv. Po stěžovateli také nelze rozumně požadovat, aby tento argument uplatnil v novém řízení, pokud to stávající trvalo více než osm let. Takový požadavek by podle něj porušoval princip efektivní ochrany spravedlnosti.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

9. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření Úřadu městské části Praha 5, Magistrátu hlavního města Prahy, Městského soudu v Praze a Nejvyššího správního soudu. Úřad městské části Praha 5 ani Magistrát hlavního města Prahy se k ústavní stížnosti nijak nevyjádřily.

10. Městský soud v Praze plně odkázal na svou argumentaci v odůvodnění napadeného rozhodnutí a dále se k věci nevyjadřoval.

11. Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření uvedl, že při rozhodování vycházel z principu právní kontinuity a zároveň hodnotově diskontinuity mezi právem komunistického režimu a nynějším ústavním pořádkem. Dále poukázal na závěr uvedený již v napadeném rozsudku, že výše uvedenou z dnešního pohledu nespravedlnost je nutno akceptovat jako danost podmíněnou podstatou dřívějšího práva. Tuto nespravedlnost pak podle něj nutně přijal i nynější právní řád založený na Listině základních práv a svobod a Ústavě, jelikož víceméně bez korekce převzal v otázkách státoobčanského statusu „dědictví“ práva komunistického režimu. Nejvyšší správní soud také podotkl, že pokud by se nový režim odhodlal ve státoobčanských otázkách, či alespoň v některých z nich, k radikální diskontinuitě s právem komunistického režimu, musel by obsahovat, a to přinejmenším implicitně, korekční mechanismus umožňující hodnotit případy, jakým je i případ stěžovatele, jinak než pohledem předlistopadového práva.

12. Stěžovatel ve své replice nesouhlasil s vyjádřením Nejvyššího správního soudu, které se podle něj omezilo toliko na otázku „paradoxu přístupu k minulosti v období 1948–1989“, ač minulý režim do státního občanství stěžovatele nijak nezasahoval. Stěžovatel částečně zopakoval svou argumentaci obsaženou již v ústavní stížnosti, přičemž zejména vyjádřil přesvědčení, že současná veřejná moc vykládá státoobčanské právo restriktivně až xenofobně. Stěžovatel také zdůraznil, že neusiloval o výklad práva z roku 1969 ve světle tehdejší ústavnosti, ale o výklad republikového práva, který by byl souladný s hierarchicky nadřazeným federálním ústavním zákonem o federaci.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

13. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu bylo o stížnosti rozhodnuto bez ústního jednání, neboť nebylo lze očekávat, že by v případě jeho konání došlo k dalšímu objasnění věci.

V. Hodnocení Ústavního soudu

14. Po přezkoumání napadených rozhodnutí Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

**A. Posouzení námitek opírajících se o čl. 12 odst. 2 Ústavy
(státní občanství)**

1. Obecné principy

15. Státní občanství je v ústavněprávní rovině zakotveno v čl. 12 Ústavy, který stanoví, že „nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon“ (odstavec 1) a že „nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství“ (odstavec 2).

16. K problematice státního občanství se Ústavní soud vyjádřil již ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/94 ze dne 13. 9. 1994 (N 40/2 SbNU 7; 207/1994 Sb.), v němž státní občanství vymezil následovně: „Z obecného hlediska lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti ... Konkrétní obsah státního občanství je určen zákonodárstvím jednotlivého svrchovaného státu. Je výsostným právem státu určovat podmínky, za kterých se nabývá a pozbývá státní občanství.“ Toto vymezení je klíčové pro pochopení čl. 12 Ústavy, který v prvním odstavci stanoví, že nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon, zatímco v druhém odstavci zakazuje zbavení státního občanství proti vůli jeho nositele. Jak Ústavní soud poukázal v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/95 ze dne 8. 11. 1995 (N 74/4 SbNU 205; 6/1996 Sb.), tento terminologický rozdíl (pozbytí státního občanství vs. zbavení státního občanství) naznačuje úmysl zákonodárce odlišit dvě kvalitativně různé situace, přičemž hlavním účelem ústavního příkazu zakotveného v čl. 12 odst. 2 Ústavy bylo a je vyloučení možnosti, aby zákonodárce vytvořil takovou právní úpravu, která by zbavení státního občanství koncipovala jako sankci za eventuální protiprávní jednání občana (tamtéž).

17. Z judikatury Ústavního soudu dále plyne, že statusová práva je nutné vykládat materiálně [viz nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/11 ze dne 4. 5. 2011 (N 85/61 SbNU 315), bod 35 (v souvislosti s trvalým bydlištěm občanů České republiky pro účely voleb)]. V souvislosti se státním občanstvím pak Ústavní soud uvedl, že nebyla-li stěžovateli poskytnuta ochrana proti postupu správních orgánů, omdítajících mu vydat osvědčení o státním občanství České republiky, jednaly obecné soudy v rozporu s ústavním pořádkem [viz nálezu sp. zn. I. ÚS 337/99 ze dne 14. 11. 2000 (N 170/20 SbNU 205)].

18. V novější judikatuře pak Ústavní soud konstatoval, že zákaz svolného zbavení státního občanství dopadá i na situace státního občanství toliko zdánlivého, pokud československé a české státní orgány se stěžovatelkou nakládaly jako se státní občankou po dostatečně dlouhou dobu [nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07 ze dne 12. 8. 2009 (N 182/54 SbNU 267)]. Důvěra v existenci státoobčanského svazku v takovém případě nesmí být zklamána, byť by byla (ex post) důmyslně a po formální stránce bezvadně odůvod-

něna odkazy na konkrétní účinné pozitivní právní normy [viz nálezn sp. zn. I. ÚS 385/07 ze dne 12. 8. 2009 (N 182/54 SbNU 267), bod 19]. K tomuto závěru Ústavní soud dospěl mimo jiné i na základě zohlednění nutnosti ochrany principu právní jistoty, jenž je zakotven v čl. 1 odst. 1 Ústavy a jehož nepominutelnými komponenty jsou nejen předvídatelnost práva, nýbrž i legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky a princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a s ním spjatá ochrana dobré víry v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci [nálezn sp. zn. I. ÚS 385/07 ze dne 12. 8. 2009 (N 182/54 SbNU 267); viz rovněž *mutatis mutandis* nálezn sp. zn. II. ÚS 487/03 ze dne 11. 5. 2005 (N 103/37 SbNU 383)]. Nálezem sp. zn. I. ÚS 385/07 tak Ústavní soud de facto akceptoval tzv. funkcionální státní občanství, neboť nad rámec výslovného znění zákona dospěl k závěru o ochraně dobré víry jednotlivce v doklad prokazující nabytí státního občanství, byt i tento doklad byl vydán nezákonně či protiprávně.

19. V této souvislosti Ústavní soud dodává, že ne každé zrušení dříve vydaného osvědčení o státním občanství České republiky pro rozpor s účinnými právními předpisy nutně dosahuje ústavního rozměru; ústavní rozměr nabývá dobrá víra v existenci státoobčanského svazku až po uplynutí určité doby od vydání původního chybného osvědčení [viz *mutatis mutandis* nálezn sp. zn. I. ÚS 385/07, bod 26 *in fine*; či nálezn sp. zn. I. ÚS 98/04 ze dne 29. 6. 2005 (N 133/37 SbNU 675), část IV/f]. Tento závěr je v souladu i s relevantní zahraniční judikaturou (srov. rozhodnutí Spolkového ústavního soudu Německa ze dne 24. 10. 2006 2 BvR 696/04, zejména body 19 a 22; rozhodnutí Spolkového ústavního soudu Německa ze dne 17. 12. 2013 1 BvL 6/10, zejména bod 27; rozhodnutí Nejvyššího soudu Švédska ze dne 8. 11. 2006 RA 2006 ref. 73; či rozhodnutí Nejvyššího správního soudu Finska ze dne 16. 9. 2011 KHO:2011:77; pro detailnější rozbor této judikatury srov. Gerard-René de Groot and Patrick Wautelet. Reflections on quasi-loss of nationality in comparative, international and European perspective, CEPS Paper in Liberty and Security, No. 66/August 2014, dostupné na www.ceps.be).

2. Aplikace obecných principů na projednávanou věc

20. Stěžovatel ve své stížnosti namítá zejména to, že napadenými rozhodnutími bylo zasaženo do jeho práva nebýt proti své vůli zbaven státního občanství zakotveného v čl. 12 odst. 2 Ústavy. Tvrdí, že se občanem Československa stal již svým narozením na základě pravidla *ius sanguinis* po své matce a je jím po celý svůj život, přičemž české správní orgány ho tím, že mu zamítly vydat osvědčení o státním občanství České republiky, zbavily státního občanství proti jeho vůli.

21. Ústavní soud se ztotožňuje se stěžovatelem v tom, že státní občanství je nutně pro účely čl. 12 odst. 2 Ústavy vykládat materiálně (srov.

body 17 a 18 tohoto nálezu). Státní občanství v materiálním slova smyslu zahrnuje nejen 1. osoby, které podle právních předpisů České republiky skutečně jsou jejími občany (skutečně státní občanství), ale 2. při splnění dalších podmínek i osoby, které jsou za státního občana považovány, ačkoliv jím ve skutečnosti být nemusí (tzv. funkcionální státní občanství). Funkcionální státní občanství je tak chráněno nejen čl. 1 odst. 1 Ústavy (jak dovedil Ústavní soud již v nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07 citovaném výše), ale i čl. 12 odst. 2 Ústavy.

22. Kategorie osob, které podle právních předpisů České republiky skutečně jsou jejími státními občany (tzv. skuteční občané), zahrnuje nejen osoby, které jsou vedeny v evidenci obyvatel jako státní občané České republiky a mají či někdy v minulosti měly platné doklady o své státní příslušnosti k České republice, ale i osoby, kterým svědčí nějaký státoobčanský titul (například na základě principu *ius sanguinis*), ačkoliv jim nikdy v minulosti nebyl vystaven doklad o státní příslušnosti České republiky. Jinak řečeno, skutečným občanem České republiky je i osoba, která nikdy na území České republiky nežila či které nikdy české ani československé orgány nevystavily doklady, pokud jí svědčí nějaký státoobčanský titul [viz *mutatis mutandis* nálezu sp. zn. I. ÚS 337/99 ze dne 14. 11. 2000 (N 170/20 SbNU 205)].

23. Funkcionální občanství je faktická situace, kdy Česká republika s někým jedná jako se svým občanem, ačkoliv dotčená osoba státním občanem být nemusí. Toto funkcionální státní občanství může být založeno buď výslovně právním předpisem [srov. např. § 2 odst. 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb., podle kterého je třeba na osoby, kterým bylo vydáno osvědčení typu B, hledět až do vyřízení žádostí o zachování československého občanství jako na státní občany (k tomu viz nálezu sp. zn. I. ÚS 98/04 ze dne 29. 6. 2005 (N 133/37 SbNU 675); či přílohu 2 Konzulární úmluvy mezi Československou socialistickou republikou a Spojenými státy americkými z 9. 7. 1973, publ. pod č. 28/1988 Sb.), anebo na fakticitě, tj. na dlouhodobém nakládání s danou osobou jako s občanem, chráněné čl. 12 odst. 2 ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy (viz nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07 či nálezu sp. zn. I. ÚS 98/04, část IV/f). Funkcionální občané jsou tedy osoby, se kterými je Česká republika povinna nakládat jako s občany České republiky, ačkoliv jimi býti nemusí, na základě výslovného pokynu v právním předpise anebo z důvodu dlouhodobé fakticity, která požívá ochrany ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy.

24. Zákaz zbavení státního občanství zakotvený v čl. 12 odst. 2 Ústavy se tak vztahuje na 1. skutečné občany [viz nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/94 ze dne 13. 9. 1994 (N 40/2 SbNU 7; 207/1994 Sb.) a nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/95 ze dne 8. 11. 1995 (N 74/4 SbNU 205; 6/1996 Sb.)] i 2. na tzv. funkcionální občany (viz nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07). Z toho plyne, že za určitých okolností

(u funkcionálního státního občanství a u skutečného, ale dosud nevyužitého státního občanství) může ke zbavení státního občanství ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy dojít i nevydáním osvědčení o státní příslušnosti.

25. Pokud jde o funkcionální státní občanství, stěžovatel netvrdí, že by konkrétně s ním československé či české státní orgány jako s občanem Československa nebo České republiky někdy nakládaly (a contrario body 24 až 27 nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07). Skutečnost, že české státní orgány vydaly matce stěžovatele osvědčení o státním občanství České republiky, které následně revokovaly, se týká výhradně matky stěžovatele a stěžovatel z této skutečnosti nemůže dovozovat žádná práva ani legitimní očekávání na vydání osvědčení o státním občanství České republiky ve svém případě. Stěžovatel tedy funkcionální státní občanství ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy nemá. Toliko jako obiter dictum Ústavní soud dodává, že ne každé zrušení dříve vydaného osvědčení o státním občanství České republiky pro rozpor s účinnými právními předpisy nutně dosahuje ústavního rozměru; ústavní rozměr nabývá dobrá víra v existenci státobčanského svazku až po uplynutí určité doby od vydání původního chybného osvědčení. V nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07 Ústavní soud přezkoumával situaci, v níž československé a české státní orgány nakládaly se stěžovatelkou jako se státní občankou po dobu 56 let (viz bod 26 *in fine* nálezu sp. zn. I. ÚS 385/07). Podobně v nálezu sp. zn. I. ÚS 98/04 byl předmětem přezkumu případ, v němž se po dobu 56 let pohlíželo na právního předchůdce stěžovatelů tak, že jeho státní občanství zůstalo během nacistické okupace Čech a Moravy zachováno (viz část IV/f nálezu sp. zn. I. ÚS 98/04). Tím Ústavní soud neříká, že faktické nakládání s osobou jako občanem začne požívat ochrany čl. 12 odst. 2 Ústavy až po 56 letech [například § 34 odst. 1 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), stanoví dobu pro „vydržení“ státního občanství České republiky na základě fakticity, při splnění tam uvedených podmínek, na 10 let]. Stejně tak se Ústavní soud tímto nevyjadřuje k otázce, zda je požadovaný počet let pro všechny osoby stejný nebo zda čl. 12 odst. 2 Ústavy vyžaduje diferenciaci mezi možnými beneficiáři funkcionálního občanství (například stanovit kratší dobu pro dítě ve školním věku, které se narodilo v České republice a po celý svůj život zde žilo, přičemž po celou dobu s ním Česká republika nakládala jako s občanem, ačkoliv toto dítě ve skutečnosti občanem nebylo). Ústavní soud v tomto nálezu toliko konstatuje, že nezbytnou podmínkou pro spuštění ochrany čl. 12 odst. 2 Ústavy je dlouhodobost faktického nakládání s dotčenou osobou jako s občanem (s výjimkou situací, kdy právní předpis stanoví výslovně jinak; viz bod 23 tohoto nálezu). Vzhledem k tomu, že se stěžovatelem v projednávané věci stát nenakládal nikdy jako se svým občanem, Ústavní soud nepovažuje za nutné zkoumat, jak dlouhodobé nakládání musí jít.

26. Pokud jde o skutečné státní občanství, stěžovatel žádný formální doklad o existenci svého státního občanství České republiky nepřekládá ani netvrdí, že by československé či české státní orgány někdy takový doklad vydaly. To však automaticky neznamená, že stěžovatel není skutečným občanem České republiky (viz bod 22 tohoto nálezu). Stěžovatel totiž tvrdí, že je občanem Československa a posléze České republiky od narození na základě pravidla *ius sanguinis* po své matce a je jím po celý svůj život. Své státní občanství tedy dovozuje od své matky, jež podle stěžovatele získala státní občanství narozením, a to buď na základě § 2 odst. 2 ve spojení s § 17 odst. 2 zákona o občanství ČSR, anebo alternativně na základě domovského práva její matky (tj. babičky stěžovatele). Pokud by tomu tak skutečně bylo, správní orgány by odmítnutím vydat stěžovateli osvědčení o státním občanství porušily čl. 12 odst. 2 Ústavy (viz bod 24 tohoto nálezu).

27. Pokud jde o námitku stěžovatele brojící proti svévolnému výkladu pojmu „rodiče“ v § 2 odst. 2 a časového období uvedeného § 17 odst. 2 zákona o občanství ČSR, Ústavní soud níže shledal výklad obecných soudů ústavně konformním (viz část V.C.2.b tohoto nálezu), a proto shledává tuto námitku nedůvodnou.

28. Pokud jde však o námitku opírající se o domovské právo babičky stěžovatele, Ústavní soud níže (viz část V.C.2.c tohoto nálezu) dospěl k závěru, že obecné soudy se s touto námitkou nevypořádaly, čímž porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny, a to konkrétně v aspektu práva na odůvodněné rozhodnutí vypořádávající se se všemi relevantními námitkami. Vzhledem k subsidiaritě ústavní stížnosti vůči řízení před obecnými soudy se Ústavní soud k této námitce nemůže nyní vyjádřit a musí vyčkat rozhodnutí správního soudnictví, které se musí s touto námitkou vypořádat. Teprve poté se bude moci Ústavní soud k případně nové ústavní stížnosti stěžovatele touto námitkou meritorně zabývat.

29. Lze tedy shrnout, že Ústavní soud nemůže v této fázi definitivně konstatovat, zda stěžovatel měl v době rozhodování správních orgánů „státní občanství“ ve smyslu čl. 12 Ústavy a zda byl případně státního občanství „zbaven“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy.

B. Posouzení námitek opírajících se o čl. 6 evropské Úmluvy (právo na spravedlivý proces)

30. Stěžovatel mimo jiné namítá porušení čl. 6 EÚLP. Tento článek se však nevztahuje na všechna soudní řízení, nýbrž jen na řízení, v němž se rozhoduje „o občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti trestního obvinění“ (viz čl. 6 odst. 1 EÚLP). Podle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva se tak čl. 6 odst. 1 EÚLP nevztahuje mimo jiné právě na řízení týkající se státního občanství a vstupu cizince, pobytu

a vyhoštění cizinců (srov. *Slivenko proti Lotyšsku*, rozhodnutí velkého senátu ESLP o přijatelnosti, 23. 1. 2002, stížnost č. 48321/99, bod 94; *Maaouia proti Francii*, rozhodnutí velkého senátu ESLP, 5. 10. 2000, stížnost č. 39652/98, body 36–40; *S. proti Švýcarsku*, rozhodnutí ESLP o přijatelnosti, 15. 12. 1988, stížnost č. 13325/87; *Šoć proti Chorvatsku*, rozhodnutí ESLP o přijatelnosti, 29. 6. 2000, stížnost č. 47863/99; *Makuc a další proti Slovinsku*, částečné rozhodnutí ESLP o přijatelnosti, 31. 5. 2007, stížnost č. 26828/06, bod 186).

31. Z výše uvedené judikatury Evropského soudu pro lidská práva tedy plyne, že řízení o udělení státního občanství nespadá do civilní ani trestní větve čl. 6 EÚLP, a tudíž se čl. 6 EÚLP na projednávanou věc nevztahuje.

C. Posouzení námitek opírajících se o čl. 36 odst. 1 Listiny (právo na spravedlivý proces)

1. Obecné principy

32. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny stanoví, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“. Z formulace čl. 36 odst. 1 Listiny, který neobsahuje žádné výslovné omezení na civilní či trestní řízení, plyne, že tento článek se vztahuje na všechna soudní řízení [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 177/2000 ze dne 27. 9. 2000 (N 137/19 SbNU 249) či nález sp. zn. II. ÚS 3528/13 ze dne 24. 6. 2014 (N 131/73 SbNU 959)], a to včetně soudních řízení týkajících se nabytí a pozbývání státního občanství (srov. nález sp. zn. I. ÚS 337/99; viz výše).

33. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud tak není součástí soustavy obecných soudů, a jako takový tedy není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.

34. Ústavní soud obvykle nezkoumá, zda obecné soudy správně interpretovaly a aplikovaly podústavní právo, jelikož výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace v konkrétních soudních případech jsou v zásadě záležitostí obecných soudů. Nicméně v případech, kdy může svévolná aplikace podústavního práva obecnými soudy mít za následek porušení základních práv a svobod, Ústavní soud k přezkumu výkladového a aplikačního postupu obecných soudů naopak přistoupit musí. Konečně v případech, v nichž je ve hře primárně základní právo zakotvené v ústavním pořádku České republiky, například zákaz zbavení státního občanství

ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy, je přezkum rozhodnutí obecných soudů ze strany Ústavního soudu intenzivnější, neboť jde o výklad ústavního, a nikoliv podústavního, práva.

35. V řízení o ústavních stížnostech má nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod zejména v případě arbitrární aplikace podústavního práva [viz nálezh sp. zn. II. ÚS 446/06 ze dne 21. 11. 2007 (N 200/47 SbNU 591) a rozhodnutí tam citovaná]. Obecné soudy tak nesmí při výkladu ani aplikaci právních norem konat svévolně (tamtéž) a jsou povinny vždy upřednostnit ústavně konformní výklad právních norem [tato povinnost plyne pro soudy jednak z čl. 90, jednak z čl. 95 odst. 2 Ústavy; viz nálezh sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. 3. 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.)].

36. Za svévolnou aplikaci podústavního práva Ústavní soud považuje zejména nerespektování jednoznačné kogentní normy; případy, kdy obecné soudy či orgány státní správy nedostojí povinnosti svá rozhodnutí v příslušném ohledu řádně, tj. adekvátně, racionálně a logicky odůvodnit; případy, kdy rozhodnutí vykazuje extrémní nesoulad mezi právními závěry a provedenými důkazy a z nich vyvozenými skutkovými závěry; či případy, je-li výklad a použití podústavního práva v extrémním rozporu s principy spravedlnosti například v důsledku přepjatého formalismu [viz nálezh sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. června 1997 (N 85/8 SbNU 287)].

37. Dále je nezbytné, aby v případě, kdy interpretace právní normy za použití jazykové metody výkladu vede k nerozumným výsledkům, zakládajícím neodůvodněnou nerovnost mezi subjekty, bylo užito dalších výkladových metod, jako jsou metody výkladu systematického, logického, teleologického či historického, které by přiměřeně korigovaly interpretační výsledky plynoucí ze základního, nikoliv však jediného, výkladu jazykového. Obecné soudy totiž nejsou absolutně vázány doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku [viz nálezh sp. zn. IV. ÚS 444/11 ze dne 5. 12. 2012 (N 200/67 SbNU 573), bod 16 a prejudikaturu tam uvedenou].

38. Ústavně konformním výkladem se rozumí výklad souladný toliko s tím ústavním pořádkem, jenž zde existuje v době, kdy je výklad prováděn; Ústavní soud nemůže zkoumat námitky týkající se možného rozporu podústavního práva s ustanoveními ústavního zákona o federaci, který podle čl. 112 odst. 2 Ústavy již není součástí právního řádu České republiky [viz nálezh sp. zn. Pl. ÚS 7/2000 ze dne 4. 7. 2000 (N 106/19 SbNU 45; 261/2000 Sb.)].

39. Z hlediska ústavně konformního výkladu práva dále obecně platí, že v materiálně pojímaném demokratickém právním státě je nutné vyklá-

dat „staré“ právní normy, pokud dosud existují a pokud mají založit nové právní vztahy, očima nového hodnotového systému moderní demokratické společnosti, což znamená i při kontinuitě se „starým právem“ hodnotovou diskontinuitu se „starým režimem“ [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.), sp. zn. I. ÚS 137/03 ze dne 18. 11. 2003 (N 135/31 SbNU 199) či například sp. zn. Pl. ÚS 42/02 ze dne 26. 3. 2003 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.); obdobně též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Streletz, Kessler a Krenz proti Německu* ze dne 22. 3. 2001 č. 34044/96 a 35532/97 a 44801/98, § 81]. Tato zásada však neplatí bezvýhradně. U některých právních institutů je naopak z hlediska právní jistoty zpravidla nezbytné vycházet z dobových předpisů (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 3. 2006 č. j. 4 As 19/2004-157, kde bylo bezvýhradně aplikováno staré, dokonce rakousko-uherské právo, i když by z dnešního pohledu už patrně neobstálo).

40. Konečně problematika uplatňování nových důvodů v kasační stížnosti byla Ústavním soudem řešena mimo jiné v nálezu sp. zn. III. ÚS 93/06 ze dne 17. 5. 2007 (N 85/45 SbNU 249), v němž Ústavní soud dovodil, že uplatnění jiných důvodů než důvodů zákonem jmenovaných či důvodů, které stěžovatel neuplatnil v řízení před soudem prvního stupně, jehož rozhodnutí má být přezkoumáno, ač tak učinit mohl, nemůže za situace, kdy jsou v kasační stížnosti uplatněny též důvody zákonem jmenované, vyústit v odmítnutí stížnosti pro nepřípustnost. Kasační soud může pouze přistoupit k zúžení hledisek věcného posouzení tím, že k novému důvodu nepřihlédne. V řadě dalších rozhodnutí pak Ústavní soud judikoval, že k určitým okolnostem či důvodům, byť i neuplatněným či uplatněným teprve v kasační stížnosti, musí kasační soud přihlédnout a tyto zkoumat z úřední povinnosti, neboť uplatnění dispoziční zásady ve správním soudnictví nemůže být v rozporu s povahou práv, jimž je poskytována ochrana, a konečně se samotným účelem řízení, jimž je spravedlivá ochrana skutečných subjektivních veřejných práv. Takovými důvody jsou především absolutní neplatnost smlouvy nebo prekluze [viz například nález sp. zn. I. ÚS 1169/07 ze dne 26. 2. 2009 (N 38/52 SbNU 387), body 23 až 27]. Jedná se tedy o důvody, jež mají vliv na samotnou (ne)existenci předmětného právního vztahu, jelikož neexistujícím právním vztahem nemohou být odůvodněna žádná práva či povinnosti.

2. Aplikace obecných principů na projednávanou věc

a) Aplikovatelnost čl. 36 odst. 1 Listiny na projednávanou věc

41. Na rozdíl od čl. 6 odst. 1 EÚLP (srov. bod 30 tohoto nálezu) se čl. 36 odst. 1 Listiny nevztahuje pouze na civilní a trestní věci, nýbrž na jakékoliv soudní řízení (srov. bod 32 tohoto nálezu), a proto je čl. 36 odst. 1 Listiny na projednávanou věc aplikovatelný.

b) K výkladu a aplikaci § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR

42. Výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace v konkrétních soudních případech jsou v zásadě záležitostí obecných soudů či orgánů státní správy (srov. body 33–34 tohoto nálezu). Ústavní soud k přezkumu jejich výkladového a aplikačního postupu v projednávané věci nicméně přistoupil, jelikož svévolná interpretace podústavního práva mohla mít za následek porušení základních práv a svobod stěžovatele, zejména práva na spravedlivý proces (viz bod 35 tohoto nálezu).

43. Stěžovatel poukazoval především na, podle jeho mínění svévolný výklad pojmu „rodiče“ obsaženého v § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR, který stanovil, že „Československý státní občan, který se narodil v cizině, je státním občanem republiky, byl-li k 1. lednu 1969 přihlášen k trvalému pobytu na jejím území. Jestliže nebyl přihlášen k trvalému pobytu na území republiky ani na území Slovenské socialistické republiky, je státním občanem republiky, měl-li, popřípadě jeho rodiče, před odchodem do ciziny, na jejím území poslední trvalý pobyt“. Ústavní soud v této souvislosti konstatuje, že není oprávněn zkoumat námitky týkající se možného rozporu § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR (tehdejšího podústavního práva) s ustanoveními ústavního zákona o federaci, který podle čl. 112 odst. 2 Ústavy již není součástí právního řádu České republiky (viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 7/2000 citovaný v bodě 38 tohoto nálezu). Ústavní soud je však oprávněn přezkoumávat, zda správní soudy vyložily projev vůle tehdejšího zákonodávce tak, aby respektoval základní principy současného ústavního pořádku, jelikož takový postup je inherentní materiálně pojímanému demokratickému právnímu státu, jakým Česká republika je (srov. nálezy citované v bodě 39 tohoto nálezu).

44. Ústavní soud tedy zkoumal, zda správní soudy při výkladu pojmu „rodiče“ nepostupovaly svévolně, využily celé výkladové instrumentarium a zvolily ústavně konformní výkladovou variantu.

45. Ústavní soud se nejprve zaměřil na to, zda si při výkladu zákona o občanství ČSR orgány státní správy či obecné soudy nepočínaly svévolně (srov. bod 36 tohoto nálezu). Jelikož stěžovatel nenamítal extrémní nesoulad mezi právními závěry a provedenými důkazy a z nich vyozenými skutkovými závěry ani netrdil, že správní soudy nerespektovaly jednoznačnou kogentní normu, nebylo nutné se těmito aspekty svévole zabývat. Stěžovatelovy námitky brojily výhradně proti výkladu přijatému správními soudy, a Ústavní soud se tudíž zaměřil pouze na tento aspekt svévole. Konkrétně Ústavní soud zkoumal, zda správní soudy svá rozhodnutí adekvátně, racionálně a logicky odůvodnily, zda nepostupovaly formalisticky, zda využily celé výkladové instrumentarium a zda nedospěly k výkladu, který by byl v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.

46. Pokud jde o požadavek adekvátního, racionálního a logického odůvodnění zvoleného výkladového a aplikačního postupu (viz bod 37 tohoto nálezu), Ústavní soud konstatuje, že napadená rozhodnutí tomuto požadavku dostojí, neboť podrobně a s odkazy na skutková zjištění odůvodňují použití relevantních právních norem a jejich jednotlivých ustanovení, čímž současně dostatečně přesvědčivě vylučují použití ustanovení jiných. Bylo by sice vhodnější, kdyby již v řízení před orgány státní správy či obecnými soudy bylo jasně poukázáno na skutečnost, že § 17 odst. 2 zákona o občanství ČSR je přechodným ustanovením a s ohledem na systematicku tohoto zákona se vztahuje toliko na děti narozené v zahraničí mezi 1. lednem a 7. květnem 1969, a nikoliv kdykoliv před 7. květnem 1969, tento nedostatek není možné bez dalšího považovat za dosahující ústavněprávní intenzity.

47. Ústavní soud nepovažuje výklad přijatý správními soudy ani za přepjatě formalistický. Je pravda, že správní orgán i správní soudy se opíraly primárně o jazykový výklad pojmu „rodiče“ v § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR, nicméně i ostatní výkladové metody hovoří ve prospěch jejich výkladu. Pokud jde o logickou a systematickou metodu výkladu, Ústavní soud konstatuje, že podle výkladu, pro nějž pléduje stěžovatel, tedy pokud by pojem „rodiče“ v § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR měl označovat rodiče jak v plurálu, tak i v singuláru, mohlo by dojít k situaci, kdy by dítě rodičů, z nichž jeden měl poslední trvalý pobyt na území České a druhý na území Slovenské socialistické republiky, nabylo obě republiková občanství (srov. § 2 odst. 2 zákona č. 206/1968 Sb., o nadobudání a strate štátneho občianstva Slovenskej socialistickej republiky), což však § 10 zákona č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství, výslovně vylučuje. Výklad stěžovatele by tak znamenal akceptovat skutečnost, že totéž slovo („rodiče“) v § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR by znamenalo (někdy) plurál i (někdy) singulár, což je z hlediska logického výkladu neudržitelné. Výkladová varianta navrhovaná stěžovatelem je tak v rozporu i s logickým a systematickým výkladem předmětného ustanovení. Jinak řečeno, i tyto dvě výkladové metody svědčí výkladu přijatému obecnými soudy. Pokud jde o teleologický výklad, úprava státního občanství po federalizaci tehdejšího Československa v roce 1969 byla vedena dvěma hlavními myšlenkami: 1. nikdo nemůže mít občanství obou republik zároveň; a 2. nikdo nesmí přijít o státní občanství. Oba relevantní zákony (zákon č. 39/1969 Sb. pro Českou socialistickou republiku a zákon č. 206/1968 Sb. pro Slovenskou socialistickou republiku) tak nikoho nezbyly státního občanství, nýbrž pouze určovaly, kdo má občanství federální a kdo má občanství republikové. Drtivá většina občanů tehdejšího Československa měla jak občanství federální, tak občanství republikové. Pouze „zbytková“ kategorie československých občanů (u nichž nebylo

možno zjistit, občany které republiky se stanou) měla toliko federální občanství. Osoby spadající do této „zbytkové“ kategorie však mohly kdykoliv získat republikové občanství prohlášením (v tomto ohledu byl tedy zákon o občanství ČSR vůči dotčeným osobám šetrnější, než kdyby direktivně stanovoval jejich republikové občanství bez projevu jejich vůle). Jediným jejich omezením byla tzv. „státoobčanská impotence“ spočívající v omezení možnosti „přenášet“ občanství na jejich děti, což vzhledem k tomu, že se osoby spadající do „zbytkové“ kategorie ve smyslu § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR narodily v zahraničí a nebyly na území Československa přihlášeny k trvalému pobytu (tj. v Československu obvykle nežily), není a priori nelegitimní (srov. níže bod 49 tohoto nálezu). I teleologický výklad tak svědčí výkladové variantě zastávané správním orgánem a správními soudy.

48. Ústavní soud se neztotožňuje se stěžovatelem ani v tom, že by napadená rozhodnutí byla v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, a to z následujících důvodů. Za prvé, za situace, kdy sám zákon o občanství ČSR ustanovením § 3 zmírňuje dopady § 2 odst. 2 tím, že umožňuje zvolit si české republikové občanství prohlášením, nelze § 2 odst. 2 vykládat jinak než restriktivně.

49. Za druhé, matka stěžovatele nebyla zbavena československého státního občanství, nýbrž jí toliko nebylo přiznáno občanství republikové, jehož však kdykoliv, až do konce účinnosti zákona o občanství ČSR, mohla nabýt prohlášením podle § 3 tohoto zákona. Lze tedy hovořit pouze o tzv. „státoobčanské impotenci“, neboť matka stěžovatele nemohla stěžovateli republikové a v konečném důsledku ani federální (srov. § 1 odst. 2 zákona č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství) občanství v důsledku své neaktivity „předat“. Takovou úpravu však Ústavní soud nepovažuje za protiústavní, neboť státní občanství je „právním svazkem, jehož základem je sociální skutečnost přimknutí, skutečné spojení existence, zájmů a pocitů spolu s existencí vzájemných práv a povinností“ [rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci *Nottebohm (Lichtenštejnsko v. Guatemala)* ze dne 6. 4. 1955, I. C. J. Reports 1955 p. 4, dostupný na <http://www.icj-cij.org>; relevantní citace na s. 23], přičemž efektivita státoobčanského pouta se, za předpokladu nepřihlášení se potomka občana ke státnímu občanství svého předka, postupem času oslabuje. To dokládají i právní řády některých demokratických právních států, jako je například Německo či Švýcarsko, které rovněž tuto „státoobčanskou impotenci“ spočívající v omezení možnosti „přenášet“ občanství na další generace výslovně zakotvují. Podle čl. 10 odst. 1 švýcarského zákona o státním občanství (*Bürgerrechtsgesetz*, zákon ze dne 29. 9. 1952 ve znění účinném od 1. 7. 1985) tak platí, že švýcarské státní občanství u dítěte narozeného v zahraničí, jehož pouze jeden rodič je švýcarský občan, zanikne uplynutím 22. roku věku dítěte za předpokladu, že toto dítě má ještě další státní ob-

čanství a není přihlášeno příslušným švýcarským úřadům nebo se samo nepřihlásí příslušným švýcarským úřadům s úmyslem si své švýcarské občanství ponechat. Určitý odklon od zásady *ius sanguinis* provedlo v roce 2000 i Německo, které od roku 2000 zavedlo nové pravidlo spočívající v tom, že děti narozené v zahraničí rodičům, kteří jsou sami též narozeni (po roce 1999) v zahraničí, nezískají už automaticky německé státní občanství [srov. § 4 odst. 4 zákona o státní příslušnosti (Staatsangehörigkeitsgesetz)]. Podobně i rezoluce Valného shromáždění OSN z roku 2000 O příslušnosti fyzických osob ve vztahu k sukcesi států (A/RES/55/153), dostupná na <http://www.un.org>, ve svém článku 5 stanoví, že pouze osoby mající pobyt na území dotčeném sukcesí států jsou považovány za občany nástupnického státu. Argumenty stěžovatele o bezvýhradnosti zásady *ius sanguinis* tedy neobstojí.

50. Za třetí, stěžovatel je občanem Chile, nikdy nebyl apatridou a v důsledku rozhodnutí českých správních orgánů a soudů se ani apatridou nestal [a contrario, čl. 4 Úmluvy o omezení případů bezdomovectví, přijaté 30. srpna 1961 v New Yorku, vyhlášené pod č. 43/2002 Sb. m. s.; či čl. 4 rezoluce Valného shromáždění OSN z roku 2000 O příslušnosti fyzických osob ve vztahu k sukcesi států (A/RES/55/153)].

51. Za čtvrté, stěžovatel dokonce mohl kdykoliv získat státní občanství České republiky prohlášením (srov. § 6 odst. 6 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky). Není tedy pravda, jak tvrdí stěžovatel ve své ústavní stížnosti (zejména v bodech 33 a 69), že mu české státní orgány znemožnily žít v České republice jako její občan. Podmínkou získání státního občanství České republiky podle § 6 odst. 6 zákona č. 40/1993 Sb. sice bylo to, že osoba činící prohlášení nemá jiné státní občanství [§ 32 odst. 2 zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), již stanoví pouze podmínku, aby osoba činící prohlášení „nebyla českým státním občanem ani státním občanem Slovenské republiky“, kterou stěžovatel splňuje]; požadavek zřeknutí se jiného státního občanství sám o sobě však Ústavní soud v současnosti nepovažuje za extrémně rozporný s principy spravedlnosti, ačkoliv tento požadavek není zcela v souladu s trendem v členských zemích Evropské unie. Jako obiter dictum zde Ústavní soud dodává, že i matka stěžovatele mohla kdykoliv nabýt státní občanství České republiky jiným způsobem, a to prohlášením podle § 6 odst. 1 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky.

52. Z výše uvedených závěrů rovněž plyne, že obecné soudy zvolily při interpretaci § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR výkladovou variantu, která je ústavně konformní. V této souvislosti Ústavní soud opakuje, že zásada *ius sanguinis* nefunguje vždy bezvýhradně ani v řadě současných ústavních

demokracií a prolomení bezvýhradnosti zásady *ius sanguinis* tak nelze považovat a priori za protiústavní ani prizmatem současného ústavního pořádku České republiky (srov. bod 49 tohoto nálezu). Podobnou úpravu proto nelze považovat za zjevnou nespravedlnost minulého režimu, která by dnes nepochybně testem ústavnosti neobstála, jak se snaží ve své ústavní stížnosti podat stěžovatel. Takto podaný „ideologický příběh“ stěžovatele, kterému do jisté míry podlehl ve své argumentaci i Nejvyšší správní soud, nemá oporu ve faktech.

53. Ústavní soud tedy konstatuje, že výklad ustanovení § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR ze strany správních soudů – dospívající k závěru, že zákon o občanství ČSR podmiňuje české republikové občanství dětí narozených v cizině a nepřihlášených k trvalému pobytu na území České socialistické republiky tím, že na jejím území měli poslední trvalý pobyt před odchodem do ciziny oba rodiče – přes některé nedostatky v jejich argumentaci není v rozporu s čl. 36 odst. Listiny ani s jiným ustanovením ústavního pořádku České republiky.

c) K nevypořádání se s námitkou týkající se domovského práva v řízení před Nejvyšším správním soudem

54. V další námitce stěžovatel konstatuje, že se Nejvyšší správní soud nezabýval jeho námitkou týkající se toho, že matce jeho matky nepochybně svědčilo domovské právo, a že jí tedy svědčil i institut trvalého pobytu, který domovské právo podle mínění stěžovatele nahradil, ačkoliv tak učinit měl. Ústavní soud v této souvislosti konstatuje, že stěžovatel před Nejvyšším správním soudem neuvedl nové skutkové okolnosti. Okolnosti sňatku otce matky stěžovatele a matky jeho matky byly známy již před správními orgány a před soudem prvního stupně (viz bod 1 tohoto nálezu). Stěžovatel toliko na známém skutkovém základě před Nejvyšším správním soudem vznesl nový právní argument.

55. Ústavní soud souhlasí s Nejvyšším správním soudem v tom, že stěžovatel mohl uplatnit námitku týkající se domovského práva již v řízení před Městským soudem v Praze, neboť tato námitka nijak nevyplývá ze samotného řízení před tímto soudem či závěrů tímto soudem učiněných.

56. Ústavní soud se ale neztotožňuje se závěrem Nejvyššího správního soudu, že se nejedná o důvod, jenž by měl Nejvyšší správní soud přezkoumávat z úřední povinnosti. Ústavní soud již opakovaně judikoval, že mezi takové důvody, ke kterým musí v zájmu spravedlivé ochrany skutečných subjektivních veřejných práv Nejvyšší správní soud přihlídnout, bytí by nebyly uplatněny buď vůbec, nebo teprve v kasační stížnosti, patří absolutní neplatnost smlouvy nebo prekluze [viz například nálezy sp. zn. I. ÚS 1169/07 ze dne 26. 2. 2009 (N 38/52 SbNU 387), body 23 až 27]. Jedná se tedy o důvody, jež mají vliv na samotnou (ne)existenci předmětného právního

ho vztahu, jelikož neexistujícím právním vztahem nemohou být odůvodněna žádná práva či povinnosti.

57. Ústavní soud proto nesouhlasí s názorem Nejvyššího správního soudu, že „statusový charakter projednávané věci z ní ještě takto výjimečnou věc nečiní“. Právě naopak, státoobčanský svazek je tím nejzákladnějším právním vztahem, podle něhož je teprve možno posuzovat, podle kterého právního řádu budou další právní vztahy, do nichž daná osoba vstoupí, posuzovány. Jak podotýká Zdeněk Neubauer: „význam státního občanství nesmírně stoupne v dobách politicky pohnutých: ve válce, při státoprávních převratech, územních změnách, slučování a dělení států atd. Ve všech těchto případech má skutečnost státního občanství toho neb onoho státu veliký význam pro právní postavení každého jedince a pro jeho životní osudy. Neboť všude tam, kde se uvolňuje, ruší nebo nově zřizuje svazek mezi občanem a státem, vyvstane institut státního občanství ve své původní funkci členství jedince ve státním svazku.“ (Neubauer, Z. Státověda a teorie politiky. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006, reprint původního vydání z roku 1947, s. 68). Význam státního občanství potvrzuje i historická zkušenost. Například Bertold Brecht, který byl nucen utéct z nacistického Německa, poznamenal, že nejdůležitější na člověku je jeho pas (dle Münch, I. von. Die deutsche Staatsangehörigkeit. Vergangenheit – Gegenwart – Zukunft. Berlin : De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-GmbH, 2007, s. XX). Ještě trefněji význam státního občanství popsala Hannah Arendtová, jež ve stejném historickém kontextu poznamenala, že „občanství je především právem mít práva“ (Arendtová, H. Původ totalitarismu. Praha : Oikonomien, 1996, s. 413–417). Negativní historickou zkušenost se zneužíváním institutu zbavování státního občanství v době komunistického režimu má i Česká republika. V této souvislosti Ústavní soud rovněž dodává, že je to především stát sám, kdo určuje, kdo jsou jeho občané. Dotyčné osobě usilující o vydání osvědčení o státním občanství České republiky tedy stačí vylíčit pravdivě veškeré okolnosti a stát už musí sám s použitím všech možných „právních cest“ zjistit, zda je daná osoba státním občanem či nikoliv. Právní argumenty dotčené osoby jsou toliko pomůckou pro státní orgány, které musí být schopny správně určit, kdo je občanem a kdo nikoliv, i bez nich.

58. Státní občanství tak není jen tak ledajaký status, jak by se dalo usuzovat z napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, a zbavení státního občanství má pro jeho držitele dalekosáhlejší důsledky než rozhodování v jiných statusových věcech. Právě výjimečná povaha státního občanství společně s dalekosáhlymi důsledky zbavení státního občanství, s historickou zkušeností České republiky a se specifiky řízení ve věcech státního občanství vyžaduje v případě možného zásahu do čl. 12 odst. 2 Ústavy přezkum námitek, které mají oporu ve skutkovém stavu zjištěném

v řízení před soudem prvního stupně, vznesených stěžovatelem až před Nejvyšším správním soudem, a to bez ohledu na znění § 104 odst. 4 s. ř. s.

59. Lze tedy shrnout, že vzhledem ke statusovému charakteru a výjimečnému ústavněprávnímu významu státního občanství je Nejvyšší správní soud v případech, kdy hrozí zásah do práva chráněného čl. 12 odst. 2 Ústavy, povinen přezkoumávat i nové právní námitky žalobce, které nebyly uplatněny v předchozím řízení, pokud tyto námitky mají oporu ve skutkovém stavu zjištěném v řízení před soudem prvního stupně. Musí tedy být splněny dvě podmínky. Za prvé, musí hrozit *prima facie* zásah do čl. 12 odst. 2 Ústavy, což znamená, že stěžovatel před Nejvyšším správním soudem musí předložit plausibilní argumenty, že by mohl být občanem České republiky (typicky v řízení o vydání osvědčení o státním občanství České republiky); tento náleze se tedy nikterak nevyjadřuje k případům klasické naturalizace osob, které nikdy nebyly, ani nemají *prima facie* argumenty, že by někdy byly, občany České republiky ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy. Za druhé, nové námitky musí být právního charakteru a nesmí vznášet skutková nova. Obě podmínky jsou v projednávaném případě splněny.

60. Z výše uvedeného důvodu Ústavní soud dospěl k závěru, že Nejvyšší správní soud svým rozsudkem ze dne 25. 4. 2013 č. j. 7 As 33/2012-36 porušil právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny, a to konkrétně v aspektu práva na odůvodněné rozhodnutí vypořádávající se se všemi relevantními námitkami. To znamená, že Nejvyšší správní soud bude muset v následném řízení zodpovědět i otázku, zda domovské právo lze chápat jako „poslední trvalý pobyt“ ve smyslu § 2 odst. 2 zákona o občanství ČR. Tím však Ústavní soud nikterak nepředjímá důvodnost této námitky.

VI. Shrnutí

61. Ústavní soud dospěl k závěru, že Nejvyšší správní soud se v rozsudku ze dne 25. 4. 2013 č. j. 7 As 33/2012-36 nevypořádal s jednou z klíčových námitek stěžovatele, čímž se dopustil porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu jako celku vyhověl a rozsudek Nejvyššího správního soudu zrušil.

Č. 185

K nerozpoznání otázky zásadního právního významu v dovolacím řízení

Pokud Nejvyšší soud nerozpozná a odmítne zodpovědět otázku, u níž je zjevné – a to kupříkladu z toho, že se dotýká substantivních základních práv jednotlivců či že její řešení vyvolává rozpory v rozhodovací praxi nižších soudů, neboť dosud nebyla řešena Nejvyšším soudem nebo jeho původní řešení bylo později zpochybněno – že se jedná o závaznou, nikoliv banální právní otázku, jejíž zodpovězení je pro právní praxi důležité, pak dochází k závažnému selhání Nejvyššího soudu v jeho roli sjednocovatele judikatury, spojenému též s ústavně nepřipustnou svévolí. Uvedená role Nejvyššího soudu totiž nutně předpokládá, že tento je schopen – a ochoten – identifikovat otázky zásadního právního významu, tedy pro právní praxi podstatné otázky, které dosud v rozhodovací praxi obecných soudů nejsou vyřešeny či nejsou řešeny jednotně.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka – ze dne 1. října 2014 sp. zn. I. ÚS 2723/13 ve věci ústavní stížnosti 1. Compas Capital Consult, s. r. o., se sídlem Frýdlantská 1237, Frýdek-Místek, zastoupené Mgr. Bohdanou Šocovou, advokátkou, se sídlem Gajdošova 4392/7, Brno, a 2. města Otrokovice, se sídlem náměstí 3. května 1340, Otrokovice, zastoupeného JUDr. Ing. Pavlem Schreiberem, advokátem, se sídlem Jakubská 1, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 12. 2009 č. j. 5 Cmo 207/2009-397 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. 2. 2009 č. j. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006-218, jimiž byl zamítnut návrh stěžovatelů coby akcionářů na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a Vodovody a kanalizace Zlín, a. s., se sídlem třída Tomáše Bati 383, Zlín, zastoupené JUDr. Janem Nekolou, advokátem, se sídlem Trojanova 12, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnosti odmítají.

Odůvodnění

I. Ústavní stížnost a vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

1. Včas podanými ústavními stížnostmi se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů. Stěžovatelé jsou akcionáři společnosti Vodovody a kanalizace Zlín, a. s., (vedlejší účastnice) a ve více řízeních před obecnými soudy se brání proti aktivitám, které ve společnosti proběhly roce 2002 a následujících letech a které budou popsány dále, a to návrhy na vyslovení neplatnosti usnesení všech valných hromad vedlejší účastnice od roku 2002. V řízení, které předcházelo podání ústavních stížností, stěžovatelé navrhovali vyslovení neplatnosti všech usnesení valné hromady vedlejší účastnice konané dne 28. 3. 2006. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 18. 2. 2009 č. j. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006-218 byl jejich návrh zamítnut, stejně jako další návrh první stěžovatelky na přiznání přiměřeného finančního zadostiučinění ve výši 80 000 Kč. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 12. 2009 č. j. 5 Cmo 207/2009-397 bylo rozhodnutí krajského soudu co do podstaty věci potvrzeno. Dovolání stěžovatelů bylo následně usnesením Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 odmítnuto jako nepřipustné pro nedostatek zásadního významu napadeného rozhodnutí po právní stránce.

2. Podle stěžovatelů se obecné soudy svými rozhodnutími dopustily porušení jejich ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a dále porušení jejich ústavně zaručeného práva vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Zásah do svého práva na spravedlivý proces stěžovatelé spatřují v několika procesních pochybeních obecných soudů. Především namítají překvapivost rozhodnutí vrchního soudu, který jako soud odvolací bez opětovného provedení všech relevantních důkazů či doplnění dokazování v odvolacím řízení sice potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, avšak na základě zcela odlišného skutkového a právního závěru (soud prvního

stupně uznal jednání ve shodě, odvolací soud naopak ne), a to aniž by stěžovatele před vydáním rozhodnutí poučil o svém odlišném právním názoru. Vrchní soud se rovněž nevypořádal se všemi právními argumenty stěžovatelů a pominul mnohé důkazy provedené krajským soudem, čímž se dopustil svévole a založil nepřezkoumatelnost svého rozhodnutí. Stěžovatelé též krajskému i vrchnímu soudu vytýkají, že činily souhrnná skutková zjištění, přičemž z napadených rozhodnutí nevyplývá, o jaké konkrétní důkazní prostředky se učiněná zjištění opírají, což také vede k nepřezkoumatelnosti napadených rozhodnutí. Dále stěžovatelé upozorňují na širší překvapivost rozhodnutí krajského i vrchního soudu, která jsou odlišná od jejich předchozích rozhodnutí ve věcech návrhů na vyslovení neplatnosti usnesení valných hromad vedlejší účastnice (v některých případech bylo návrhům stěžovatelů vyhověno a usnesení valných hromad zrušena), jakož i od následných rozhodnutí vrchního soudu (z roku 2012) v těchto věcech. Navíc jsou jmenovaná rozhodnutí rozporná také s judikaturou Nejvyššího soudu (co do otázek platnosti plných mocí a obcházení zákona), a to bez patřičného zdůvodnění tohoto odlišného přístupu. Takový postup přitom zasahuje také do základních principů právního státu, jako je rovnost před zákonem, předvídatelnost rozhodnutí a legitimní očekávání adresátů působení státní moci (čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 3 Listiny). V neposlední řadě stěžovatelé kritizují rozhodnutí Nejvyššího soudu pro porušení zásady dvojinstančnosti řízení, neboť soud se vyjádřil k některým otázkám dříve neprojednaným před nižšími soudy [aplikace zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)], a to bez umožnění stěžovatelům vyjádřit se k daným názorům. Mimoto Nejvyšší soud nerespektoval specifika věci a při řešení některých otázek odkázal na rozhodnutí, která na projednávaný případ vůbec nedopadají.

3. Pokud pak jde o zásah obecných soudů do vlastnického práva stěžovatelů, zde je poukazováno na to, že obecné soudy neposkytly řádnou ochranu vlastnictví stěžovatelů k jejich akciím a aprobovaly jak obecně nezákonný postup vedoucí k znehodnocení společnosti, jejíž akcie stěžovatelé drží, tak konkrétně výkon hlasovacích práv neoprávněnými zástupci na valné hromadě (s nadpoloviční většinou všech hlasů), jejichž hlasování zásadně ovlivnilo rozhodnutí valné hromady ke škodě stěžovatelů jako menšinových akcionářů. Stěžovatelé odkazují na ustanovení zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o obcích“) o výlučných pravomocích zastupitelstva, mezi něž patří mimo jiné i rozhodování v některých otázkách účasti v obchodních společnostech. Obecné soudy však nedokázaly aplikovat právní řád jako celek, a zabývaly se toliko obchodním zákoníkem (zákonem č. 513/1991 Sb., účinným do 31. 12. 2013), nehledě na zákon o obcích jako legem speciale; Nejvyšší soud se pak touto relevantní otázkou zákonnosti

subdelegace (přenášení pravomoci zastupitelstva na jiné osoby) odmítl zabývat. Podle stěžovatelů tak celkově došlo nejen k založení nerovného obsahu práv spojených s vlastnictvím akcií, ale též k porušení ústavně zaručeného práva druhého stěžovatele na samosprávu ve smyslu čl. 8, čl. 100 a čl. 101 odst. 3 a 4 Ústavy České republiky.

4. V souladu se zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyzval Ústavní soud k vyjádření k ústavní stížnosti též účastníky a vedlejší účastníci řízení.

5. Nejvyšší soud ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnosti odmítnout. Poukázal na skutečnost, že svým napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatelů jako nepřijatelné, což odůvodnil, a tento jeho úsudek nepodléhá přezkumu Ústavního soudu. To platí i pro stížnostní námítku pochybení Nejvyššího soudu, jestliže se zabýval otázkou obcházení zákona o obcích. Stěžovatel totiž v řešení uvedené otázky spatřoval zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu a Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí pouze objasnil, proč daná otázka rozhodnutí odvolacího soudu zásadně právně významným nečiní.

6. Vrchní soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a vyslovil názor, že ústavní stížnost je podle něj neopodstatněná. Obdobně i krajský soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že na závěrech tam uvedených setrvává.

7. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření předně uvedla, že podle ní ústavní stížnosti stěžovatelů nesměřují primárně k ochraně jejich práva na spravedlivý proces, popřípadě dalších ústavních práv, nýbrž jsou prostředkem, jak zvrátit konečný neúspěch ve věci. Proto se domnívá, že jsou dány důvody pro odmítnutí ústavních stížností. Dále vedlejší účastnice shrnula průběh přechozího řízení i samotný skutkový stav a podrobně osvětlila, proč podle ní v daném případě nedošlo ani k jednání ve shodě, ani ke vzniku povinné nabídky převzetí (případně v době konání napadené valné hromady již tato povinnost zanikla). Co se týče argumentace stěžovatelů ohledně porušení jejich práva na spravedlivý proces, vedlejší účastnice námítky stěžovatelů nesdílí. Podle ní nebylo rozhodnutí odvolacího soudu překvapivé a nebyla porušena zásada dvojinstančnosti řízení, neboť odvolací soud je oprávněn potvrdit ve výroku věcně správné rozhodnutí soudu prvního stupně, i když založí své rozhodnutí na zcela jiném právním posouzení. Navíc v daném případě odvolací soud nerozhodoval bez nařízení jednání, ale odvolání bylo projednáváno veřejně za přítomnosti stěžovatelů, kteří tak měli možnost vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. V souvislosti s námítkou stěžovatelů ohledně překvapivosti rozhodnutí krajského a vrchního soudu pro jejich názorovou odlišnost od předchozích rozhodnutí v obdobných věcech vedlejší účastnice upozornila na skutečnost, že ne ve všech obdobných věcech bylo návrhům stěžovatelů vyhově-

no. Naopak odkazy stěžovatelů na pozdější judikaturu vrchního soudu (z roku 2012), v níž byla vyslovena neplatnost usnesení valných hromad vedlejší účastnice, považuje vedlejší účastnice za zmatečné. Práva stěžovatelů podle ní neporušil ani Nejvyšší soud, jestliže neodpověděl na otázky mu předložené, neboť položené dotazy přesahovaly rámec přezkumu dovolacího soudu a vybočovaly z předmětu řízení posuzovaného nižšími soudy. K stížnostním námitkám ohledně hodnocení důkazů pak vedlejší účastnice poukázala na princip nezávislosti soudů a z něj vyplývající zásadu volného hodnocení důkazů i na rozsáhlou judikaturu Ústavního soudu, podle níž rozhodnutí o rozsahu dokazování spadá do výlučné kompetence obecného soudu, který nemá povinnost vyhovět všem důkazním návrhům účastníků. Vedlejší účastnice se neztotožnila ani s tvrzením stěžovatelů ohledně porušení jejich práva vlastnit majetek a připomněla, že stěžovatelé nebyli vlastníci svých akcií zbavení ani v něm nebyli nijak omezeni. Upozornila též na velikosti podílů stěžovatelů (0,07 % a 5,56 %), přičemž je zřejmé, že postavení akcionářů s různě velkými podíly je odlišné a ani podle judikatury Nejvyššího soudu není zaručena absolutní rovnost akcionářů. K namítanému porušení práva na samosprávu v souvislosti s rozporem plných mocí se zákonem o obcích vedlejší účastnice zdůraznila, že tato otázka již byla opakovaně řešena soudy všech stupňů v obdobných věcech, a na relevantní rozhodnutí odkázala (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1259/2009, sp. zn. 29 Cdo 3880/2009, sp. zn. 29 Cdo 2876/2010, nyní napadené usnesení sp. zn. 29 Cdo 2580/2010). Vedlejší účastnice nakonec uzavřela, že stěžovatelé především zpochybňují provedené dokazování a závěry obecných soudů, přičemž Ústavní soud nevystupuje jako další soudní instance, ale jeho úkolem je ochrana ústavnosti. Podané ústavní stížnosti tak vedlejší účastnice považuje za neopodstatněné.

8. Na vyjádření Nejvyššího soudu a vedlejší účastnice pak druhý stěžovatel reagoval svou replikou ze dne 29. 8. 2014. Ta však pouze rozváděla argumentaci použitou již ve stěžovatelově ústavní stížnosti a neobsahovala žádné zcela nové tvrzení či argumenty, které by byly rozhodné pro posouzení a rozhodnutí Ústavního soudu. Z toho důvodu Ústavní soud nepovažoval za nutné přeposílat tuto repliku účastníkovi a vedlejší účastnici řízení; a nepovažuje za nutné ani shrnout obsah repliky na tomto místě.

II. Základ sporu a průběh předcházejícího řízení

9. Z obsahu ústavních stížností, napadených rozhodnutí, vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení a z obsahu spisů krajského soudu sp. zn. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006, které si Ústavní soud za účelem posouzení důvodnosti ústavních stížností vyžádal, byly zjištěny následující skutečnosti.

10. Stěžovatelé jsou menšinovými akcionáři vedlejší účastnice s podílem 0,07% (první stěžovatelka), resp. 5,56% (druhý stěžovatel) na základním kapitálu. Mezi další akcionáře patří zejména statutární město Zlín jako největší akcionář s podílem více než 40% na základním kapitálu (v roce 2002 celkem 47,41%), dále několik menších obcí a jiné osoby. Většinu akcií tvoří akcie na jméno s omezenou převoditelností (dle stanov nutnost předchozího souhlasu valné hromady, možnost převést jen na stávajícího akcionáře či územní samosprávný celek), dále akcie na majitele a jedna akcie na jméno se zvláštními právy. Jak uvádí stěžovatelé, v roce 2001 se vedení vedlejší účastnice rozhodlo rozdělit podnik na dvě části – část infrastrukturní, která měla zůstat ve společnosti, a část provozní (zaměstnanci, technické vybavení, monopolní smluvní vztahy s dodavateli a všemi odběrateli v regionu), která měla být prodána zájemci ve výběrovém řízení. V tomto výběrovém řízení zvítězila společnost Jižní vodárenská, a. s., propojená s koncernem Veolia Water (tehdy pod jiným názvem). Prodej provozní části podniku podléhal souhlasu valné hromady, která jej však počátkem roku 2002 neudělila. Podle stěžovatelů byly důvodem pochybnosti o transparentnosti výběrového řízení a zjištění, že realizace prodeje by znamenala ztrátu dotací z předstupních evropských fondů.

11. Statutární město Zlín poté dne 26. 4. 2002 uzavřelo komplex smluv se společností Česká spořitelna, a. s., který se vztahoval k akciím tvořícím 43,55% podíl na základním kapitálu. Součástí tohoto komplexu smluv byly také dvě smlouvy o smlouvách budoucích (zvlášť pro akcie na jméno a akcie na majitele), jimiž se statutární město zavázalo uzavřít s druhou stranou smlouvu o koupi akcií ve stanovené lhůtě poté, co bude možno mezi stranami smlouvy uskutečnit zákonný převod akcií vedlejší účastnice; přitom 80% kupní ceny převáděných akcií mělo být podle smluv zaplaceno ihned po podpisu dané smlouvy jako záloha za kupní cenu. Další součástí komplexu smluv byly obdobné smlouvy o smlouvách budoucích o postoupení pohledávky – převodu samostatně převoditelných práv k daným akciím a dále příkazní smlouvy k výkonu akcionářských práv vyplývajících z daných akcií (k tomu byla České spořitelně, a. s., vystavena odpovídající plná moc), a to dle samostatného uvážení České spořitelny, a. s., (příkazníka) při dodržení dalších jejích smluvních povinností. V případě všech uvedených smluv (příkazních i o smlouvách budoucích) byla Česká spořitelna, a. s., oprávněna postoupit práva a převést povinnosti ze smluv na jakoukoli třetí osobu. V dalším průběhu roku byl obdobný komplex smluv uzavřen také mezi Českou spořitelnou, a. s., a dalšími akcionáři vedlejší účastnice, obcemi (celkem ohledně akcií s necelým 10% podílem na základním kapitálu).

12. Dne 16. 7. 2002 pak Česká spořitelna, a. s., uzavřela smlouvu o postoupení práv a převzetí povinností se společností Jižní vodárenská, a. s.,

ktehou na uvedenou společnost převedla všechna práva a tato společnost převzala všechny povinnosti ze shora zmíněných smluv (o smlouvách budoucích i příkazních) uzavřených se statutárním městem Zlín, a to ve vztahu k akciím vedlejší účastnice představujícím 39,2% podíl na základním kapitálu. V této souvislosti stěžovatelé upozorňují, že zákonná domněnka ovládnutí společnosti je vázána na překročení 40% podílu na hlasovacích právech. V daném případě však Česká spořitelna, a. s., oznámila, že nebude vykonávat hlasovací práva spojená s akciemi, jejichž výkon jí na základě výše uvedených smluv připadal (ke konci roku 2002 14,02% hlasovacích práv). Podle stěžovatelů tak došlo ke zvýšení reálné hlasovací síly společnosti Jižní vodárenská, a. s. Následně dne 5. 12. 2002 došlo k vyloučení akcií vedlejší účastnice z obchodování na veřejném trhu. Poté Česká spořitelna, a. s., dne 14. 3. 2003 postoupila společnosti Jižní vodárenské, a. s., zbylá práva spojená s akciemi, s nimiž disponovala, (14,02 %), čímž společnost Jižní vodárenská, a. s., mohla vykonávat 53,2% hlasovacích práv.

13. Stěžovatelé dále uvádějí, že již v průběhu roku 2002 se společností Jižní vodárenská, a. s., podařilo hlasováním na valné hromadě dosáhnout výměny členů představenstva a dozorčí rady a v následujícím období jmenovaná společnost připravovala podmínky pro prodej provozní části podniku vedlejší účastnice koncernu Veolia Water. Dne 30. 4. 2004 byl poté valnou hromadou vysloven souhlas s prodejem provozní části podniku vedlejší účastnice společnosti Zlínská vodárenská, a. s., která byla (dle stěžovatelů) členem skupiny Veolia Water. Zlínská vodárenská, a. s., si současně pronajala na 30 let vodárenskou infrastrukturu vedlejší účastnice. Podle stěžovatelů ponechala smlouva o nájmu vodárenské infrastruktury povinnost investic a oprav na vedlejší účastnici, zisky však měly plynout Zlínské vodárenské, a. s., resp. koncernu Veolia Water.

14. K následnému dění stěžovatelé uvádějí, že poté, co koncern získal provozní část podniku a výhodný nájem infrastruktury, došlo k „vrácení“ hlasovacích práv statutárnímu městu Zlín společností Jižní vodárenská, a. s., a to v květnu 2004 uzavřením dohody o vypořádání vzájemných vztahů, rušící dříve uzavřený komplex smluv. Totéž se Jižní vodárenská, a. s., pokusila uskutečnit s malými obcemi, jejichž hlasovací práva rovněž vykonávala, ty ovšem o takovou dohodu neprojevíly zájem. Akcie těchto malých obcí tedy byly nabídnuty statutárnímu městu Zlín. O vyslovení souhlasu s převodem daných akcií na statutární město Zlín se hlasovalo právě na valné hromadě konané dne 28. 3. 2006, platnost jejíhož usnesení stěžovatelé v pojednávané věci zpochybňují.

15. Stěžovatelé se tedy jako akcionáři vedlejší účastnice v řízení před obecnými soudy domáhali vyslovení neplatnosti všech usnesení valné hromady vedlejší účastnice konané dne 28. 3. 2006. Ve svých návrzích argumentovali především tím, že usnesení valné hromady jsou neplatná, jelikož

valná hromada nebyla usnášeníschopná, neboť do kvora platných hlasů byly nesprávně započítány akcie statutárního města Zlín představující 43,55% podíl na základním kapitálu a akcie dalších menších obcí s podílem celkem 9,37% na základním kapitálu, ačkoli tito akcionáři nemohli podle tehdy účinného obchodního zákoníku vykonávat hlasovací práva, neboť porušili povinnost učinit nabídku převzetí podle § 183b obchodního zákoníku. Ta vznikla při ovládnutí vedlejší účastnice nejpozději v červenci 2002 společností Jižní vodárenská, a. s. (resp. již v dubnu 2002 České spořitelně, a. s.), jednající ve shodě se statutárním městem Zlín (a později i dalšími malými obcemi) a Českou spořitelnou, a. s. Navíc ony menší obce nebyly na valné hromadě platně zastoupeny, neboť jejich zástupcem měl být předseda představenstva společnosti Jižní vodárenská, a. s., vystupující na základě plné moci udělené mu touto společností, k tomu zmocněnou Českou spořitelnou, a. s., coby údajným zplnomocněným zástupcem obcí. Zplnomocnění České spořitelny, a. s., k výkonu akcionářských práv, jejíž práva vyplývají z výše uvedeného komplexu smluv uzavřeného s obcemi byla následně postoupena Jižní vodárenské, a. s., ovšem bylo neplatné pro obcházení stanov (omezené převoditelnosti akcií na jméno) a zákona. Později stěžovatelé namítli neplatnost zastoupení těchto malých obcí také s ohledem na rozpor se zákonem č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zakazujícím v daném případě substituční výkon hlasovacího práva, a také se zákonem o obcích, podle něhož je rozhodování o delegaci zástupce obce na valnou hromadu obchodní společnosti, v níž má obec majetkovou účast, vyhrazeno zastupitelstvu (§ 84 zákona o obcích). Dále stěžovatelé uváděli ještě speciální důvod neplatnosti části usnesení valné hromady (ohledně schvalování převodu akcií) spočívající v neplatném zařazení daných záležitostí na pořad jednání valné hromady, neboť akcionář (obec Napajedla), který o to měl požádat, na valné hromadě vystoupil (starostou obce) s tím, že tyto záležitosti neinicioval. Nadto takové doplnění programu valné hromady nebylo zveřejněno zákonem stanoveným způsobem a při hlasování byly nesprávně započítány i hlasy statutárního města Zlín, přestože předmětem hlasování byl převod akcií ve prospěch právě tohoto akcionáře.

16. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 18. 2. 2009 č. j. 50 Cm 91/2006, 50 Cm 103/2006-218 rozhodl tak, že návrh stěžovatelů na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady zamítl, stejně jako návrh první stěžovatelky na zaplacení přiměřeného zadostiučinění. Krajský soud na základě provedeného dokazování uzavřel, že statutární město Zlín a společnost Česká spořitelna, a. s., a Jižní vodárenská, a. s., byly osobami jednajícími ve shodě. Podle krajského soudu však povinnost učinit nabídku převzetí statutárnímu městu Zlín nevznikla. Před novelizací § 183b obchodního zákoníku, zakotvujícího povinnou nabídku převzetí, provedenou zákonem

č. 370/2000 Sb., předmětná povinnost městu nevznikla, už protože město nemělo nutný kvalifikovaný podíl na vedlejší účastníci. Avšak ani se zmíněnou novelou nedošlo ke vzniku předmětné povinnosti, a to s ohledem na přechodná ustanovení novely, podle nichž se daná povinnost nevztahuje na toho, kdo sice ke dni účinnosti novely splňuje podmínky stanovené pro její vznik, ale podle dosavadní úpravy tuto povinnost neměl. Navíc podle tehdy účinného znění § 183b obchodního zákoníku [do zrušení nálezem Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 38/01 (N 39/29 SbNU 339; 87/2003 Sb.)] neplatila předmětná povinnost ani pro obce, které získaly účastnické cenné papíry v souvislosti s privatizací majetku státu, což bylo i statutární město Zlín. Povinnost učinit nabídku převzetí pak tomuto akcionáři nevznikla ani po datu 26. 4. 2002 v souvislosti s uzavřením komplexu smluv, neboť v tomto případě by ke vzniku povinnosti bylo nutné, aby na základě komplexu smluv město nabylo alespoň dvoutřetinový podíl na hlasovacích právech, a to se nestalo. Uvedené kritérium potom nebylo naplněno ani v souvislosti s postoupením práv České spořitelny, a. s., společnosti Jižní vodárenská, a. s., či uzavřením komplexu smluv mezi Českou spořitelnou, a. s., a dalšími obcemi. Podle krajského soudu dle předmětné povinnosti nemohla vzniknout ani České spořitelně, a. s., ani Jižní vodárenské, a. s. (či zprostředkovaně pak statutárnímu městu Zlín), neboť dle obchodního zákoníku nemůže ke vzniku této povinnosti dojít v případě, že pouze jiná osoba, která není akcionářem společnosti, ale jedná s akcionářem ve shodě, získá kvalifikovaný podíl na hlasovacích právech společnosti. Kvalifikovaný podíl na hlasovacích právech musí získat akcionář společnosti (sám či s jinými osobami jednajícími ve shodě).

17. Po závěru, že statutární město Zlín nebylo ke dni konání valné hromady vedlejší účastnice v prodlení se splněním povinnosti učinit nabídku převzetí, se krajský soud již nezabýval tvrzenou neplatností plných mocí pro zastoupení malých obcí na valné hromadě. Pravděpodobná neplatnost těchto plných mocí by totiž podle něj nemohla mít žádný vliv na usnášední schopnost valné hromady, a tedy i platnost jejích usnesení, s ohledem na velikost podílu daných akcionářů. Krajský soud pak nepřisvědčil ani tvrzeným speciálním důvodům neplatnosti části usnesení valné hromady.

18. Oba stěžovatelé podali proti usnesení krajského soudu odvolání, ve kterých setrvali na svých názorech a tvrzeních a rozsáhleji se zaměřili mimo jiné na podrobnosti jednání ve shodě v daném případě, na podrobnosti vzniku povinné nabídky převzetí (a jejího nositele), včetně souvislosti s nabytím akcií statutárním městem Zlín v privatizaci a se zákonem č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění

zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a též na otázku neplatnosti plných mocí v daném případě, a to včetně poukazu na omezený rozsah usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5297/2008. Rovněž poukázali na otázku porušení oznamovací povinnosti podle § 183d obchodního zákoníku osobami jednajícími ve shodě, se sankcí nemožnosti vykonávat hlasovací práva.

19. Vrchní soud v Olomouci svým usnesením ze dne 22. 12. 2009 č. j. 5 Cmo 207/2009-397 potvrdil napadené rozhodnutí krajského soudu ve věci samé (výroky zamítající návrhy stěžovatelů). Vrchní soud částečně doplnil dokazování a dospěl k závěru, že jednak nebyly naplněny, či byly neopodstatněné, speciální důvody neplatnosti části usnesení valné hromady vedlejší účastnice ohledně souhlasu s prodejem akcií a jednak nebylo prokázáno jednání akcionářů a případně dalších osob ve shodě k dosažení cíle předpokládaného zákonem (dosažení určitého podílu na hlasovacích právech) ani cíle tvrzeného stěžovateli (ovládnutí vedlejší účastnice Jižní vodárenskou, a. s.), a tedy ke vzniku povinnosti učinit nabídku převzetí nedošlo. K námitce nesplnění oznamovací povinnosti podle § 183d obchodního zákoníku pak vrchní soud uvedl, že k datu konání předmětné valné hromady již zmíněná povinnost existovat nemohla, neboť se vztahovala k akciím obchodovatelným na veřejném trhu, a i kdyby vznikla před vyřazením akcií z veřejného trhu, zanikla k datu vyřazení akcií z veřejného obchodovatelnosti. Dále vrchní soud konstatoval, že komplex smluv uzavřený mezi Českou spořitelnou, a. s., a obcemi vlastně obcházel omezení prodeje akcií zakotvené ve stanovách vedlejší účastnice. Na valných hromadách však za akcionáře obce vystupovala Jižní vodárenská, a. s., na základě podzmocnění uděleného jí Českou spořitelnou, a. s., které akcionáři udělili plnou moc i se souhlasem k podzmocnění. Česká spořitelna, a. s., a Jižní vodárenská, a. s., tedy vystupovaly na valných hromadách nikoliv jako osoby nabyvší hlasovací práva, ale jako zmocněnci akcionáře; zde pak vrchní soud odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5297/2008 (k otázce platnosti plných mocí).

20. Proti rozhodnutí vrchního soudu se stěžovatelé bránili dovoláními, v nichž zformulovali několik otázek, které podle nich mají po právní stránce zásadní význam, a dále namítli také vady řízení před oběma nižšími soudy (překvapivost a nepřezkoumatelnost jejich rozhodnutí, překvapivé odlišné skutkové i právní závěry odvolacího soudu, v důsledku porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces a dalších ústavních principů a práv stěžovatelů). Usnesením ze dne 20. 6. 2013 č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 Nejvyšší soud podaná dovolání odmítl jako nepřijatelná pro absenci zásadního právního významu napadeného rozhodnutí podle § 237 odst. 1 písm. c)

zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012, (dále jen „občanský soudní řád“). V odůvodnění svého rozhodnutí Nejvyšší soud mimo jiné k otázce neplatnosti plných mocí udělených obcemi České spořitelně, a. s., odkázal na své usnesení sp. zn. 29 Cdo 1259/2009, k otázce neplatnosti plných mocí pro rozpor se zákonem o obcích uvedl, že tato námitka stěžovatelům nepřísluší, a k otázce povinnosti učinit nabídku převzetí a oznamovací povinnosti podle obchodního zákoníku konstatoval, že tyto námitky stěžovatelů se zakládají na odlišném právním posouzení a zejména odlišném hodnocení důkazů a skutkového stavu, přičemž hodnocení důkazů odvolacím soudem nelze s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem.

III. Posouzení Ústavního soudu

21. Ústavní stížnost je částečně důvodná.

22. Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zdůrazňuje, že není součástí soustavy obecných soudů, ale soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky), pročež mu zásadně nepřísluší zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů. Výjimku tvoří případy, kdy obecné soudy na úkor stěžovatele vykročí z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních práv, resp. ústavněprávních principů. Právě k takové situaci přitom došlo i v nyní posuzovaném případě, a to pokud se jedná o ústavní stížností napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým byla dovolání stěžovatelů odmítnuta jako nepřipustná podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu.

23. Otázkou dovolání, včetně posuzování jeho nepřipustnosti podle shora uvedeného a dnes již zrušeného ustanovení občanského soudního řádu, se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval. Na jedné straně přitom konstatoval, že samotná existence dovolání jako mimořádného opravného prostředku nepožívá ústavněprávní ochrany, tedy že neexistuje ústavně zaručené právo na dovolání (mimořádný opravný prostředek), a pokud takový opravný prostředek v právním řádu zaveden je, je tomu tak nad rámec ústavně zaručených procesních oprávnění [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.); všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Na druhou stranu však zároveň Ústavní soud zdůrazňoval, že uvedená skutečnost nemůže institut dovolání, pokud se už zákonodárce rozhodne jej vytvořit, a rozhodování o něm vyjímát z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, zejména práva na spravedlivý proces. Rozhodování soudu v řízení o mimořádném, stejně jako o řádném opravném prostředku, a to včetně posuzování jeho připustnosti v konkrétní věci, se nemůže oцитnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce a porušovat maximy práva

na spravedlivý proces [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355) a navazující nález sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. 9. 2007 (N 138/46 SbNU 301), nález sp. zn. IV. ÚS 2117/09 ze dne 15. 3. 2010 (N 51/56 SbNU 553) či kupříkladu aktuální nález sp. zn. I. ÚS 962/14 ze dne 19. 8. 2014 (N 155/74 SbNU 323)].

24. Ústavně zaručené právo na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje jednotlivci možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Přitom onen postup k ochraně práv jednotlivce již není upraven na úrovni ústavního pořádku, nýbrž v procesních předpisech podústavního práva, které kogentně stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat. Pokud pak jednatel takto stanovený postup dodrží a soud (jiný orgán) přesto odmítne o jeho právu rozhodnout, dochází k porušení práva na soudní ochranu, k ústavně nepřijatelnému odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Takové porušení práva na spravedlivý proces Ústavní soud vytkl Nejvyššímu soudu například v nedávno posuzovaném případě, kde stěžovatelovo dovolání bylo svévolně odmítnuto pro vady, kterými ve skutečnosti netrpělo [nález sp. zn. II. ÚS 3876/13 ze dne 3. 6. 2014 (N 113/73 SbNU 779)].

25. Rozhodovací praxe Ústavního soudu se též opakovaně vyjádřila k otázkám posuzování přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění do 31. 12. 2012, tedy pokud dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (ten je pak dle § 237 odst. 3 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 dán zejména tehdy, pokud dané rozhodnutí řeší právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak). Bylo konstatováno, že posouzení zásadního významu právní stránky případu je věcí nezávislého soudního rozhodování ve smyslu čl. 82 Ústavy, že tedy posouzení odchylnosti či novosti v rozhodování soudů přísluší Nejvyššímu soudu, jemuž náleží sjednocování judikatury obecných soudů [například nález sp. zn. IV. ÚS 379/01 ze dne 12. 11. 2001 (N 170/24 SbNU 261), nález sp. zn. II. ÚS 182/05 ze dne 18. 12. 2007 (N 227/47 SbNU 973) či nález sp. zn. III. ÚS 2030/09 ze dne 26. 4. 2012 (N 92/65 SbNU 237)]. Zároveň je ovšem dodáváno, že Ústavní soud je i v těchto případech oprávněn přezkoumat, zda dovolací soud postupoval v souladu s ústavními principy soudního řízení. Jinými slovy, Ústavní soud uznává, že primárním úkolem Nejvyššího soudu je sjednocování judikatury, tj. sjednocování interpretace a aplikace podústavního práva, a to především i v kontextu s posuzováním otázek zásadního právního významu, nicméně doplňuje, že jeho úkolem zase je po-

suzovat tvrzené porušení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů. Ústavní soud se proto zpravidla necítí být oprávněn přezkoumávat úvahu dovolacího soudu, zda se jedná o rozhodnutí zásadního právního významu dle § 237 odst. 3 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012; nicméně Ústavní soud by byl povolán k přezkumu takového rozhodnutí z hlediska odepření spravedlnosti, jestliže by se zřetelem k jeho logickým a odůvodněným myšlenkovým konstrukcím šlo o projev svévole [nález sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717) či nález sp. zn. I. ÚS 192/11 ze dne 28. 3. 2011 (N 55/60 SbNU 677)]. Ústavní soud tak v minulosti shledával porušení práva na spravedlivý proces rozhodnutím Nejvyššího soudu odmítajícím dovolání pro absenci otázky zásadního právního významu jednak v případech, kdy toto rozhodnutí obsahovalo zcela nedostatečné odůvodnění (například výše citované nálezy sp. zn. III. ÚS 2030/09 a sp. zn. I. ÚS 192/11), a jednak v případech, kdy interpretací zákonných ustanovení o dovolání došlo k nepřipustnému zúžení práva na přístup k dovolacímu soudu [například nález sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355) či výše citované nálezy sp. zn. I. ÚS 2030/07, sp. zn. IV. ÚS 2117/09 a další]. Je třeba připomenout, že přestože zákonodárcem sledovaným účelem řízení o dovolání je především sjednocování judikatury [srov. též § 14 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)], nelze v něm pouštět ze zřetele ani ochranu základních práv jednotlivců coby ústavní poslání všech soudů (čl. 4 Ústavy). Podmínky přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 je proto třeba vykládat tak, aby byla naplněna jak tato povinnost, tak i účel daného typu dovolacího řízení, směřující ke sjednocení judikatury obecných soudů [viz příkladmo shora citované nálezy sp. zn. IV. ÚS 128/05, sp. zn. IV. ÚS 2117/09 či novější nález sp. zn. III. ÚS 3199/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 191/71 SbNU 279)].

26. V nyní posuzované věci Nejvyšší soud selhal jak ve své funkci ochránce základních práv stěžovatelů, tak ve své funkci sjednocovatele judikatury obecných soudů. Porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces se přitom dopustil zejména nedostatečným odůvodněním absence zásadního významu právních otázek v dovolání nastolených a též přímým odepřením spravedlnosti, tj. odepřením meritorního posouzení otázek zásadního právního významu. Pochybení Nejvyššího soudu je o to vážnější, že o dovolání stěžovatelů rozhodoval již v době, kdy byl znám nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.), kterým bylo zrušeno ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu uplynutím dne 31. 12. 2012, a to pro neurčitost a vágnost, resp. nepředvídatelnost uvedeného ustanovení při jeho aplikaci

Nejvyšším soudem, mnohdy nerespektující judikaturu Ústavního soudu. Přesto se Nejvyšší soud ani při rozhodování o dovoláních stěžovatelů protiústavnímu postupu nevyhnul.

27. Proti rozsudku vrchního soudu se oba stěžovatelé bránili rozsáhlými dovoláními, v nichž formulovali několik otázek, které podle nich ukázaly na zásadní význam napadeného rozhodnutí po právní stránce. Tyto otázky se týkaly zejména problematiky mezi zastoupení akcionáře a platnosti plných smluv udělených akcionáři, zastoupení akcionářů obcí a možnosti subdelegace (při uvážení zákona o obcích), ovládnutí akciové společnosti a vzniku povinnosti učinit nabídku převzetí dle § 183b obchodního zákoníku (v různých zněních). Jak již bylo shora uvedeno, podle konstantní rozhodovací praxe Ústavního soudu je posouzení, zda dovolatelem předkládaná argumentace je zásadně právně významná, doménou především Nejvyššího soudu, nicméně tento musí vysvětlit své úvahy a reagovat, alespoň stručně, na všechny námitky uvedené dovolatelem v jeho podání (viz výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 192/11). Pokud tedy Nejvyšší soud dospěl k závěru, že není splněna podmínka přípustnosti podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu v odpovídajícím znění, bylo na něm, aby své rozhodnutí, byť i stručně, ale přesvědčivě a relevantně odůvodnil. Zároveň se ovšem Nejvyšší soud ani případným sofistickým odůvodněním svého rozhodnutí nemůže vyhýbat zodpovězení skutečně zásadní právní otázky. Uvedeným požadavkům však v projednávaném případě Nejvyšší soud nevyhověl, a to především v souvislosti se dvěma okruhy otázek nastolených v dovolacím řízení.

28. První z těchto okruhů otázek se týkal zastoupení akcionářů, zejména specifik zastoupení obcí coby akcionářů, resp. dovolací námitky neplatnosti plných mocí udělených akcionáři obcemi pro rozpor se zákonem o obcích. K tomu Nejvyšší soud uvedl, že tato námitka stěžovatelům, kteří nejsou zmocniteli, nepřísluší, a odkázal na své dřívější rozsudky sp. zn. 29 Odo 1635/2005 ze dne 29. 8. 2007 a sp. zn. 29 Odo 914/2004 ze dne 25. 10. 2005 (všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na www.nsoud.cz). Takové vypořádání dovolací námitky je však zcela nedostatečné a nepřipadné. Citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu pojednávala o důsledcích překročení zmocnění na základně plné moci (jednání bez plné moci), resp. zákonného zmocnění v případech, kdy za zastoupenou právnickou osobou jednal její společník (nikoliv jednatel) či zákonný zástupce, a vyjadřovala se též k oprávnění uplatnit výhradu (ne) vázanosti daným právním úkonem, jež náleží jen dotčené právnické osobě. Závěry v nich uvedené se tedy týkaly situace naprosto odlišné od situace ve věci stěžovatelů a neodpovídaly na jimi položené otázky. V nynějším případě stěžovatelé Nejvyššímu soudu předložili otázku platnosti zastoupení, resp. plných mocí údajného zmocněnce obcí jako akcionářů na valné hro-

madě obchodní společnosti za situace, kdy tyto plné moci nebyly schváleny zastupitelstvy obcí, ale došlo k tzv. subdelegaci, konkrétně k tomu, že zastupitelstva obcí schválila uzavření příkazních smluv (udělení plných mocí) k výkonu akcionářských práv s jinou osobou (Českou spořitelnou, a. s.) a ta pak dále zmocnila k výkonu oněch práv další osobu (Jižní vodárenskou, a. s.). Přitom podle § 84 odst. 2 písm. f) [dříve písm. g)] zákona o obcích je zastupitelstvu obce vyhrazeno též delegovat zástupce obce na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má obec majetkovou účast. Je tedy zřejmé, že nyní nastolená situace i související právní otázky se lišily od situací a právních otázek řešených v rozhodnutích, na něž Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí odkázal. Stejně tak z těchto rozhodnutí ani nevyplývá, proč by stěžovatelům rozebíraná námitka neplatnosti plných mocí nepříslušela. Pokud by totiž při jejím posouzení bylo uzavřeno, že naznačená subdelegace je nezákonná, pak by bylo třeba stanovit též důsledek této nezákonnosti, kterým by zřejmě byla absolutní neplatnost oněch právních úkonů učiněných údajným zmocněncem, tj. neplatnost hlasování dotčených obcí na valné hromadě vedlejší účastnice (resp. by se jednalo o vlastní úkony údajně zmocněné osoby, nikoliv o úkony zmocněnlů). Absolutní neplatností právního úkonu se přitom jednak může dovolat každý (viz i odkazované rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1635/2005), jednak k ní i sám soud přihlíží z úřední povinnosti. Nehledě na to se pak ona otázka neplatnosti hlasování takto zastoupených malých obcí na valné hromadě vedlejší účastnice zřejmě dotýká i vlastní sféry samotných stěžovatelů jako dalších menšinových akcionářů vedlejší účastnice, kteří byli na valné hromadě přehlasováni, a tedy s přijatými rozhodnutími nesouhlasili a nesouhlasí.

29. Nejvyšší soud tudíž pochybil, pokud se zcela odmítl zabývat dovolací námitkou neplatnosti plných mocí údajně udělených obcemi jako akcionáři vedlejší účastnice ze shora popsanych důvodů. Ústavní soud přitom poznamenává, že mu není ani známo, že by předestřená právní otázka byla řešena jinou dřívější judikaturou Nejvyššího soudu; což však pochopitelně neznamená, že relevantní judikatura vskutku neexistuje, resp. že se nepochybně jedná o otázku zásadního právního významu. Nicméně ani další v napadeném rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaný rozsudek sp. zn. 29 Cdo 1259/2009 ze dne 25. 1. 2011 v související věci týchž účastníků se nezabýval touto problematikou, nýbrž se věnoval dílčím otázkám (ne)platnosti plných mocí udělených akcionáři k zastupování na valné hromadě mimo jiné z hlediska možnosti subdelegace obecně (tj. nikoliv má-li se týkat obcí), z hlediska možného obcházení obchodního zákoníku a z hlediska absence určení způsobu hlasování zmocněnce na valné hromadě (obdobně i usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 558/2009 ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3880/2009 ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2876/2010

ze dne 13. 6. 2013 a sp. zn. 29 Cdo 5297/2008 ze dne 25. 6. 2009). Je tak zřejmé, že bude nyní na Nejvyšším soudu, aby znovu posoudil právní význam nastolené otázky platnosti plné moci k zastupování akcionáře obce na valné hromadě obchodní společnosti a možnosti subdelegace s ohledem na ustanovení veřejnoprávního zákona o obcích a následně se touto otázkou – bude-li shledána zásadně právně významnou – věcně zabýval a zodpověděl ji. Ústavní soud přitom připomíná, že by při takovém případném věcném zkoumání předmětné otázky neměl být opomenut mimo jiné specifický charakter obce jako veřejnoprávní korporace, územního samosprávného společenství osob, na které nelze vždy mechanicky aplikovat principy a pravidla dopadající na právnické osoby soukromého práva, včetně tvorby a projevu jejich vůle navenek [srov. například nálezní sp. zn. III. ÚS 721/2000 ze dne 10. 7. 2001 (N 103/23 SbNU 39)]. To uznává i judikatura Nejvyššího soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1047/2010 ze dne 21. 9. 2011), která též dále upozorňuje na existenci určitých zvláštních povinností obce jakožto veřejnoprávní korporace při nakládání s jejím majetkem, vyplývajících právě z jejího postavení jako subjektu veřejného práva (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3297/2008 ze dne 8. 4. 2009). A kupříkladu v případě kupní smlouvy týkající se nemovitosti, jejíž stranou je obec, Nejvyšší soud již judikoval, že bez předchozího souhlasu zastupitelstva obce (jemuž je dle § 85 zákona o obcích vyhrazeno též rozhodování o nabytí a převodu nemovitostí) je kupní smlouva od počátku absolutně neplatná podle § 39 tehdejšího občanského zákoníku, jelikož rozhodnutí obecního zastupitelstva podle daného ustanovení zákona o obcích je třeba považovat za zákonem stanovenou podmínku právního úkonu; stejně tak absolutně neplatným by bylo udělení plné moci advokátovi k odstoupení od předmětné kupní smlouvy bez předchozího rozhodnutí zastupitelstva [srov. rozsudek sp. zn. 30 Cdo 3598/2006 ze dne 30. 10. 2007, byť ten se vztahoval ještě k předchozímu zákonu č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), který se ovšem v rozhodných ustanoveních nelišil od aktuálně účinného zákona č. 128/2000 Sb.]. Nicméně posouzení v nynějším případě předložené otázky zastoupení akcionáře obce na valné hromadě obchodní společnosti a možnosti subdelegace bude dále na rozhodnutí Nejvyššího soudu.

30. Pokud pak jde o další dovolací námitky stěžovatelů týkající se problematiky zastoupení akcionářů, ani ty nebyly Nejvyšším soudem vyřešeny zcela uspokojivě. Stěžovatelé poukazovali na problematičnost kvalifikace vztahu mezi akcionáři-obcemi a Českou spořitelnou, a. s., jako zastoupení a v této souvislosti upozornili na řadu aspektů situace nastalé v posuzovaném případě, z nichž dovozovali, že ve skutečnosti došlo k zastřenému prodeji akcií bez souhlasu valné hromady, resp. k faktickému úplatnému prodeji hlasovacích práv spojených s akciemi (nemožnost převodu akcií

vedlejší účastnice na Českou spořitelnu, a. s., či Jižní vodárenskou, a. s., s ohledem na omezenou převoditelnost akcií zakotvenou ve stanovách vedlejší účastnice; důsledek komplexu smluv o smlouvách budoucích a příkazních v podobě přesunu výkonu všech akcionářských práv dotčených akcionářů na Českou spořitelnu, a. s., na základě její vlastní vůle a s možností postoupit výkon těchto práv další osobě, což se také stalo; sjednaný způsob splatnosti kupní ceny akcií dle smluv o smlouvách budoucích; absence odměny za jednání příkazníka dle uzavřených příkazních smluv). Nejvyšší soud však k této námitce pouze odkázal na výše citované rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1259/2009 a dodal, že ze skutkových zjištění nižších soudů neplyne, že by udělení plných mocí mělo sloužit k obcházení zákona. Avšak jak vyplývá i z výše uvedeného, odkazované rozhodnutí se zabývalo pouze tvrzenými důvody neplatnosti dotčených plných mocí jednotlivě, a neposkytuje souhrnný náhled na předestřenou situaci, komplexní právní posouzení této situace včetně všech zjištěných aspektů a specifik. Vypořádání rozebírané dovolací námitky v napadeném rozhodnutí zejména poukazem na závěry citovaného dřívějšího rozhodnutí Nejvyššího soudu tak nelze mít za dostatečné a splňující kritéria řádného odůvodnění v souladu s principy spravedlivého procesu.

31. Neméně závažného pochybení se Nejvyšší soud dopustil též při vypořádávání dalšího okruhu otázek nastolených v dovoláních stěžovatelů, a to otázek týkajících se vzniku povinnosti učinit nabídku akcií dle § 183b obchodního zákoníku a případného subjektu této povinnosti, ovládnutí obchodní společnosti, potažmo jednání ve shodě. Zásadní právní význam těchto otázek Nejvyšší soud odmítl s tím, že se zakládají jednak na odlišném právním posouzení neplatnosti plných mocí udělených akcionáři České spořitelny, a. s., a jednak, a to zejména, na odlišném hodnocení důkazů (co do existence jednání ve shodě), a tedy i odlišném skutkovém stavu oproti tomu zjištěnému odvolacím soudem, což nespadá pod přípustné dovolací důvody. Ústavní soud nemůže s Nejvyšším soudem souhlasit. Přitom jednak odkazuje na předešlé body tohoto nálezu vyjadřující se k otázce neplatnosti plných mocí a jejímu posouzení ze strany Nejvyššího soudu; jednak, a to především, zdůrazňuje, že stěžovatelé se v dovolacím řízení na Nejvyšším soudu domáhali posouzení otázek právních, ne skutkových, přičemž hmotněprávními otázkami jsou všechny výše uvedené, včetně otázky existence jednání ve shodě. Závěr o existenci či neexistenci jednání ve shodě v konkrétním případě totiž nenáleží mezi skutková zjištění, ale naopak vyžaduje právní posouzení, zda situace v konkrétním případě naplňovala podmínky předvídané zákonem, které zpravidla nebude možno učinit bez předchozí interpretace relevantních zákonných ustanovení (srov. kupříkladu právní posouzení otázky existence jednání ve shodě

v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3619/2009 ze dne 26. 1. 2011 či sp. zn. 29 Cdo 1023/2011 ze dne 20. 6. 2012).

32. Ústavní soud dále doplňuje – v souladu se svým oprávněním výjimečně zasáhnout do posouzení přípustnosti dovolání Nejvyšším soudem, je-li jeho výsledkem odepření spravedlnosti –, že nejenže šlo o otázky hmotněprávní, a ne skutkové, ale dokonce evidentně o otázky zásadního právního významu. Podle tehdy účinného zákonného ustanovení § 237 odst. 3 občanského soudního řádu totiž byla otázkou zásadního právního významu zejména ta, kterou dosud dovolací soud nevyřešil, která byla soudy rozhodována rozdílně nebo která byla sice dovolacím soudem vyřešena, ale měla být posouzena jinak. Pokud Nejvyšší soud při posuzování přípustnosti dovolání toto nerespektoval, dopouštěl se protiústavní svévole. Ústavní soud si přitom není vědom toho, že by stěžovateli nastolené otázky byly již dříve řešeny v judikatuře Nejvyššího soudu, o čemž ostatně svědčí i odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu (bez jakéhokoli odkazu na relevantní judikaturu, jen s „výmluvou“ na odlišné skutkové hodnocení případu ze strany stěžovatelů), a především pak nejednotné rozhodování nalézacího a odvolacího soudu v dalších věcech stěžovatelů a vedlejší účastnice s tímž skutkovým základem. Druhý stěžovatel již ve svém dovolání poukazoval na překvapivost rozhodnutí krajského i vrchního soudu v dané věci, v nichž se soudy odchýlily od své předešlé rozhodovací praxe. V mezidobí před vydáním nyní napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu pak došlo k další změně, jak je patrné z několika rozhodnutí vrchního soudu přiložených k ústavním stížnostem, v nichž byla vyslovena neplatnost určitých usnesení valné hromady vedlejší účastnice v návaznosti na závěry soudu o existenci jednání ve shodě mezi Jižní vodárenskou, a. s., a Českou spořitelnou, a. s., případně i statutárním městem Zlín, vzniku povinnosti učinit nabídku převzetí dopadající na právě uvedené tři právnické osoby, která však nebyla splněna, a – mimo jiné – i o porušení zákona a stanov vedlejší účastnice omejitím omezené převoditelnosti akcií na jméno zakotvené ve stanovách (příkladmo usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 5 Cmo 111/2012-1332 ze dne 21. 9. 2012, č. j. 5 Cmo 105/2012-1075 z téhož dne, č. j. 5 Cmo 106/2012-773 z téhož dne či č. j. 5 Cmo 109/2012-1235 z téhož dne). Tato rozhodnutí odvolacího soudu přitom byla napadena dovoláními a předložena k rozhodnutí Nejvyššímu soudu ještě před vydáním jeho rozhodnutí napadeného ústavní stížností (v únoru či březnu 2013).

33. Na nemalou závažnost rozebíraných otázek nastolených stěžovateli v dovolacím řízení je možné ovšem usuzovat i z dalších okolností projednávaného případu. Jednak lze připomenout, že se nejedná o ojedinelý případ, nýbrž stejní účastníci, tj. stěžovatelé a vedlejší účastnice, vedou celou sérii soudních řízení se v zásadě totožným skutkovým základem, při-

čimž s ohledem na nejednotné rozhodování obecných soudů v prvním a druhém stupni je nasnadě, že pro samotnou právní praxi je potřebné zjistit odpovědi na základní otázky daných případů. Především pak ovšem Ústavní soud musí zdůraznit, že zde nejsou ve hře pouze zákonná práva stěžovatelů jako akcionářů vedlejší účastnice, ale též jejich ústavní práva, zejména právo vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny, související s povinností státu poskytnout menšinovým akcionářům náležitou ochranu, a to zvláště před zneužitím postavení většinového akcionáře [srov. v tomto smyslu kupříkladu náleží sp. zn. Pl. ÚS 56/05 ze dne 27. 3. 2008 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.) či náleží sp. zn. I. ÚS 1768/09 ze dne 21. 3. 2011 (N 49/60 SbNU 577)]. Přestože posouzení zásadního právního významu určité otázky v dovolacím řízení náleží zásadně Nejvyššímu soudu, pokud tento nerozpozná a odmítne zodpovědět otázku, u níž je zjevné – a to kupříkladu z toho, že se dotýká substantivních základních práv jednotlivců či že její řešení vyvolává rozpory v rozhodovací praxi nižších soudů, neboť dosud nebyla řešena Nejvyšším soudem nebo jeho původní řešení bylo později zpochybněno – že se jedná o závažnou, nikoliv banální právní otázku, jejíž zodpovězení je pro právní praxi důležité, pak dochází k závažnému selhání Nejvyššího soudu v jeho roli sjednocovatele judikatury, spojenému též s ústavně nepřipustnou svévolí. Uvedená role Nejvyššího soudu totiž nutně předpokládá, že tento je schopen – a ochoten – identifikovat otázky zásadního právního významu, tedy pro právní praxi podstatné otázky, které dosud v rozhodovací praxi obecných soudů nejsou vyřešeny či nejsou řešeny jednotně.

34. Konečně pro úplnost Ústavní soud konstatuje, že Nejvyšší soud v nyní projednávaném případě pochybil i tím, že se v napadeném rozhodnutí zcela nevěnoval vypořádání dovolacích námitek poukazujících na závažné procesní vady v řízení před nalézacím a odvolacím soudem, které podle stěžovatelů (druhého stěžovatele) měly za následek porušení jejich základního práva na spravedlivý proces. Ústavní soud přitom již mnohokrát osvětlil, že zásadní právní význam mohou nést nejen otázky hmotného práva, ale též otázky procesního práva, jinak by došlo k nepřipustnému zúžení práva na přístup k dovolacímu soudu (srov. například výše citovaný náleží sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. 9. 2007 a mnohé další). V nyní posuzovaném případě se však Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí takových procesních námitek druhého stěžovatele ani jedinou větou či zmínkou nedotkl, čímž rovněž založil porušení jeho základního práva na spravedlivý proces.

35. Ústavní soud tak shrnuje, že jak již bylo mnohokrát konstatováno, posuzování přípustnosti dovolání z hlediska vyhodnocení zásadního významu právní stránky případu – tedy vyhodnocení odchylnosti, novosti či potřeby změny v rozhodování soudů – přísluší Nejvyššímu soudu, jenž je primárně povolán ke sjednocování judikatury obecných soudů, a zásadně

nepodléhá ústavněprávnímu přezkumu. Nejvyšší soud nicméně při svém rozhodování musí vždy respektovat ústavně zaručená práva účastníků řízení, včetně zákazu odepření spravedlnosti. Pokud tak neučiní a svévolně odmítne připustit dovolatele k (meritornímu) dovolacímu přezkumu, poruší tím jeho právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Taková situace, vyžadující zásah Ústavního soudu, nastává nejen v případech zcela nedostatečného odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu či při nepřipustném zúžení práva na přístup k dovolacímu soudu, jak konstatovala dosavadní judikatura Ústavního soudu, ale též v případech, kdy Nejvyšší soud nerozpozná závažnost (zásadní právní význam) určité věci a sporných právních otázek s ní spjatých, jejichž osvětlení je pro právní praxi potřebné, a danou věcí se odmítne zabývat. Taková závažnost věci či právních otázek s ní spjatých, zasluhující pozornost Nejvyššího soudu, je dána zejména tehdy, pokud se dotýkají substantivních základních práv jednotlivců nebo pokud jejich řešení vyvolává rozpory v rozhodovací praxi obecných soudů, neboť dosud nebyly řešeny Nejvyšším soudem či jeho původní řešení bylo později zpochybněno. V takovém případě pak odmítnutí dovolání znamená nejen porušení základního práva dovolatele, ale též podstatné selhání Nejvyššího soudu jako sjednocovatele judikatury obecných soudů.

36. Právě k tomu, jak vyplývá z výše uvedeného, došlo i v případě stěžovatelů. Nejvyšší soud vybočil z mezí ústavnosti a ochrany základních práv stěžovatelů, a to především zcela nedostatečným, ba i nepřipadným odůvodněním toho, že se nebude zabývat v dovoláních nastolenými otázkami zastoupení akcionářů a zejména specifik zastoupení obcí jako akcionářů (možností subdelegace; viz body 28 až 30 tohoto nálezu), a dále tím, že se naprosto vyhnul řešení nastolených právních otázek vzniku povinnosti učinit nabídku akcií, ovládnutí obchodní společnosti, jednání ve shodě, jejichž závažnost nerozeznal a chybně je spojil toliko s odlišným skutkovým hodnocením dané věci ze strany stěžovatelů (viz body 31 až 33 tohoto nálezu). Tím Nejvyšší soud zklamal nejen ve svém ústavním poslání ochrany základních práv a svobod jednotlivců, ale též ve své primární zákonné roli sjednocovatele rozhodovací praxe obecných soudů.

37. Ústavnímu soudu tak nezbylo než uzavřít, že napadeným rozhodnutím Nejvyšší soud porušil právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, a v tomto rozsahu ústavním stížnostem vyhovět a usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 2580/2010-620 ze dne 20. 6. 2013 zrušit v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu. Nejvyšší soud se tak dovoláními stěžovatelů bude zabývat znovu a v novém rozhodnutí se bude muset řádně vypořádat s právními otázkami předloženými v dovoláních, z nichž má plynout zásadní význam napadeného rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce. Ústavní soud přitom připomíná, že jak vyplývá

z výše uvedeného, v případě prvního okruhu dovolacích právních otázek, tj. ohledně zastoupení akcionářů, zvláště obcí, se očekává buď uspokojivé odůvodnění absence zásadního právního významu těchto otázek, nebo jejich řádné meritorní posouzení; naopak v případě druhého okruhu dovolacích právních otázek, tj. ohledně povinné nabídky převzetí, ovládnutí společnosti, jednání ve shodě, není o jejich zásadním právním významu pochyb, a tudíž bude nezbytné, aby se jimi Nejvyšší soud meritorně zabýval. Ústavní soud přitom připomíná, že při hodnocení celého případu je třeba nezapomínat mimo jiné na substantivní základní práva účastníků řízení, jež jsou ve hře, jakož ani na účel institutu povinné nabídky převzetí a vůbec na povinnost soudů vycházet při interpretaci právních předpisů nejen z jejich jazykového znění, ale též z jejich účelu a smyslu.

38. S ohledem na doktrínu minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti jiných orgánů veřejné moci, jakož i zásadu subsidiarity ústavní stížnosti Ústavní soud nepřistoupil k přezkumu napadených rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu. Je totiž v první řadě úkolem Nejvyššího soudu sjednocovat a kultivovat judikaturu těchto soudů, k čemuž především slouží institut dovolání, a k tomuž by mělo sloužit i odůvodnění rozhodnutí o tomto mimořádném opravném prostředku [srov. nález sp. zn. I. ÚS 192/11 ze dne 28. 3. 2011 (N 55/60 SbNU 677) či nález sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. 6. 2009 (N 138/53 SbNU 717)]. Ústavní soud nemůže Nejvyšší soud v jeho zákonném poslání suplovat a namísto něj jako první poskytovat odpovědi na dosud neřešené závažné problémy a otázky právní praxe. Proto i na důležité otázky nastolené stěžovateli jak v jejich dovolání, tak v jejich ústavních stížnostech, polemizující se závěry nalézacího a odvolacího soudu, musí v první řadě reagovat Nejvyšší soud, a to při vědomí své ústavní povinnosti poskytovat ochranu základním právům a svobodám jednotlivců. Případný ústavněprávní přezkum uvedených rozhodnutí pak může přijít na řadu až poté, co se jimi bude řádně zabývat Nejvyšší soud a co tento posoudí výtky stěžovatelů k aplikaci a interpretaci příslušných předpisů nalézacím a odvolacím soudem; před tímto okamžikem by ústavněprávní přezkum byl předčasný. Z toho důvodu byly i v nynějším případě ústavní stížnosti v rozsahu, v němž směřovaly proti rozhodnutí Krajského soudu v Brně a Vrchního soudu v Olomouci, posouzeny jako nepřipustné (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a jako takové odmítnuty v souladu s § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

39. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 186

K posuzování včasnosti podaného dovolání

Nejvyšší soud nedostal svým procesním povinností při rozhodování o podaném dovolání, neboť při hodnocení včasnosti podaného dovolání nerespektoval kogentní zákonnou úpravu počítání lhůt podle ustanovení § 57 odst. 2 občanského soudního řádu. V důsledku toho ve lhůtě podané dovolání vyhodnotil za opožděně podané a jako takové je odmítl. Tím bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudkyně Vlasty Formánkové a soudce Tomáše Lichovníka – ze dne 1. října 2014 sp. zn. IV. ÚS 2026/14 ve věci ústavní stížnosti 1. Milana Kozevského a 2. Markéty Šimlové, zastoupených Mgr. Bc. Tomášem Hodysem, advokátem, se sídlem Plzeň, Lochotínská 18, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014 č. j. 30 Cdo 3190/2013-751, kterým bylo dovolání stěžovatelů odmítnuto pro opožděnost, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. března 2013 č. j. 1 Co 38/2012-701 a rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 7. října 2011 č. j. 19 C 108/2008-558 v části o náhradě nákladů řízení, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014 č. j. 30 Cdo 3190/2013-751 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014 č. j. 30 Cdo 3190/2013-751 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížnosti, doručenou Ústavnímu soudu dne 13. června 2014 a doplněnou podáním ze dne 1. července 2014, se stěžovatelé podle ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších

předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhali zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo zasaženo do jejich ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelé v ústavní stížnosti navrhovali zrušení usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014 č. j. 30 Cdo 3190/2013-751, kterým bylo jimi podané dovolání odmítnuto pro opožděnost. Stěžovatelé vytýkali Nejvyššímu soudu nesprávné posouzení otázky včasnosti podaného dovolání, založené na ústavně nekonformním výkladu § 49 odst. 4 a § 57 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“). Krajskému soudu v Plzni pak stěžovatelé vytýkali, že jim nebyl rozsudek Vrchního soudu v Praze doručen prostřednictvím datové schránky, kterou má první stěžovatel zřízenou jako podnikající fyzická osoba. Dále stěžovatelé napadli rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. března 2013 č. j. 1 Co 38/2012-701 a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 7. října 2011 č. j. 19 C 108/2008-558 v části o uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení. Na podporu svých tvrzení stěžovatelé odkázali na nálezy Ústavního soudu ze dne 21. dubna 2004 sp. zn. II. ÚS 157/03 (N 57/33 SbNU 81), ze dne 23. ledna 2008 sp. zn. I. ÚS 520/06 (N 18/48 SbNU 195), ze dne 13. srpna 2012 sp. zn. II. ÚS 2396/09 (N 137/66 SbNU 115), ze dne 6. června 2013 sp. zn. I. ÚS 4229/12 (N 102/69 SbNU 691) a ze dne 12. září 1995 sp. zn. II. ÚS 76/95 (N 47/4 SbNU 27).

II. Rekapitulace průběhu řízení

3. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis Krajského soudu v Plzni sp. zn. 19 C 108/2008 (dále jen „soudní spis“).

4. Z obsahu soudního spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatelé se žalobou doručenou Krajskému soudu v Plzni dne 16. října 2008 domáhali po žalovaných 1. statutárním městu Plzeň, 2. Ing. Vladimíru Duchkovi, Ph.D., 3. Janu Burešovi, 4. Zuzaně Šustrové Burešové a 5. Haně Kurkové podle ustanovení § 11 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ochrany osobnosti. Krajský soud v Plzni po částečném zpětvzetí žaloby a po provedeném řízení žalobu ve věci samé zamítl a uložil stěžovatelům zaplatit žalovaným náhradu nákladů řízení. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali stěžovatelé odvolání. Vrchní soud v Praze napadený rozsudek ve věci samé potvrdil, změnil jej jen ve výši částek, které byly stěžovatelům uloženy zaplatit na náhradě nákladů řízení žalovaným, a rozhodl o povinnosti stěžovatelů zaplatit žalovaným náklady odvolacího řízení. Na základě stěžovateli podaného dovolání Nejvyšší soud pak aplikoval ustanovení § 49 odst. 2 věty první, § 57 odst. 1 a 2 a § 240 o. s. ř. a podané dovolání odmítl jako opožděné.

5. Nejvyšší soud v odůvodnění svého usnesení uvedl, že zásilka (dva rozsudky Vrchního soudu v Praze ze dne 19. března 2013) byla uložena a připravena k vyzvednutí dne 23. května 2013 a poslední den desetidenní lhůty k vyzvednutí zásilky připadl na neděli 2. června 2013. Dvoutměsíční lhůta k podání dovolání tak podle jeho názoru uběhla v pátek 2. srpna 2013. Stěžovatelé pak podali své dovolání faxem i na poště až v pondělí 5. srpna 2013, tedy opožděně.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

6. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší soud, Vrchní soud v Praze a Krajský soud v Plzni jako účastníky řízení, aby se k projednávané ústavní stížnosti vyjádřili.

7. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 6. srpna 2014 odkázal na obsah odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že podle jeho názoru ústavně garantovaná práva stěžovatelů nebyla dotčena.

8. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 18. srpna 2014 uvedl, že z odůvodnění napadeného rozsudku Vrchního soudu v Praze jako soudu odvolacího vyplývají důvody postupu při rozhodování o nákladech řízení. Odvolací soud ve stížnosti napadeném rozsudku nejen odkázal na velmi podrobné zdůvodnění a správné závěry soudu prvního stupně týkající se nákladů řízení, ale doplnil, proč ani on nepovažoval právě v dané věci zastoupení prvního žalovaného advokátem za neúčelně vynaložené náklady. Zdůraznil přitom především charakter řízení o ochraně osobnosti jako agendy, se kterou se zaměstnanci žalovaného běžně nedostávají do styku. Účelně vynaložené náklady úspěšných žalovaných posoudil a vypočetl zcela správně již soud prvního stupně, a pokud odvolací soud změnil jeho rozhodnutí ve výrocích o nákladech, stalo se tak jen vzhledem ke změně ve výši DPH, jejímž plátcem právní zástupce žalovaných byl. Vrchní soud v Praze na odůvodnění stížností napadeného rozsudku odkázal s tím, že podle jeho přesvědčení nebyla porušena žádná procesní práva účastníků ani základní práva nebo svobody stěžovatelů, zakotvené v ústavních předpisech, a ústavní stížnost, pokud směřuje proti rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, nepovažuje za důvodnou. K otázce porušení procesních předpisů při doručování a k neústavnímu posouzení lhůty pro podání dovolání se Vrchní soud v Praze nevyjádřil, neboť rozhodnutí odvolacího soudu bylo doručováno účastníkům soudem prvního stupně a dovolání stěžovatelů pak soud prvního stupně předkládal Nejvyššímu soudu jako dovolacímu a ten posuzoval jeho včasnost.

9. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření ze dne 6. srpna 2014 uvedl, že na základě pokynu soudce Krajského soudu v Plzni byla před doručováním rozsudku Vrchního soudu v Praze provedena lustrace v databázi datových schránek, a to v případě prvního stěžovatele, který v řízení současně

vystupoval jako zástupce druhé stěžovatelky, jako fyzické osoby, neboť s ohledem na předmět sporu v tomto řízení v takovém postavení vystupoval (nikoli tedy jako podnikající fyzická osoba). V této databázi však nebyla datová schránka prvního stěžovatele nalezena (a ani dosud zde není evidována). Z tohoto důvodu bylo překročeno k doručení prvnímu stěžovateli prostřednictvím provozovatele poštovních služeb. Zásilka obsahující dva rozsudky odvolacího soudu adresovaná prvnímu stěžovateli byla dne 23. května 2013 uložena na poště a dne 3. června 2013 byla adresátem vyzvednuta. Krajský soud v Plzni pak při předložení věci Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o dovolání stěžovatelů vycházel z toho, že právě dne 3. června 2013 byl rozsudek odvolacího soudu stěžovatelům doručen (při aplikaci § 49 odst. 2 a § 57 odst. 2 o. s. ř.), a proto také podané dovolání označil v předkládací zprávě Nejvyššímu soudu za včas podané. K posouzení včasnosti podaného dovolání Nejvyšším soudem se pak nepřisluší Krajskému soudu v Plzni vyjadřovat. Pokud se jedná o námitku týkající se přiznané náhrady nákladů řízení, pak Krajský soud v Plzni v plném rozsahu odkazuje na odůvodnění svého rozsudku, kde se otázce náhrady nákladů řízení podrobně věnoval (strany 30 až 35 rozsudku), a to včetně námitek stěžovatelů ohledně důvodů nepřiznání náhrady nákladů řízení prvnímu a druhému žalovanému. Krajský soud v Plzni má za to, že rozhodl o náhradě nákladů řízení správně a svým rozhodnutím do ústavním pořádkem zaručených práv stěžovatelů neoprávněně nezasáhl. Vzhledem k napadenému rozsudku Krajského soudu v Plzni považuje tento soud ústavní stížnost za nedůvodnou (argumentace stěžovatelů směřuje ve vztahu k tomuto rozsudku pouze do výroků o nákladech řízení), a proto navrhuje její zamítnutí.

10. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení stěžovatelům, kteří se ve své replice ze dne 11. září 2014 plně ztotožnili s názorem Krajského soudu v Plzni uvedeným v jeho vyjádření k ústavní stížnosti ve vztahu ke tvrzené včasnosti podání dovolání. Stěžovatelé se ve své replice vyjadřovali i k otázce doručování do datové schránky s tím, že v průběhu řízení první stěžovatel komunikoval s Vrchním soudem v Praze prostřednictvím datové schránky, a proto mu mělo být podle jeho tvrzení doručováno do datové schránky. Dále se stěžovatelé vyjadřovali k otázce přiznané náhrady nákladů řízení prvnímu žalovanému. K tomu odkázali na nálezy Ústavního soudu ze dne 17. května 2012 sp. zn. II. ÚS 3127/09 (N 107/65 SbNU 459), ze dne 25. dubna 1996 sp. zn. IV. ÚS 240/95 (N 36/5 SbNU 295) a na usnesení ze dne 6. června 1995 sp. zn. II. ÚS 160/94 (U 13/3 SbNU 353).

IV. Rozhodování bez ústního jednání

11. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Právní východiska

12. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí [čl. 87 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Ústavní soud pak ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce chráněných ústavním pořádkem České republiky.

13. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické. To však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě [srov. náleze ze dne 4. prosince 2008 sp. zn. I. ÚS 428/06 (N 215/51 SbNU 673)].

14. Podstatou ústavní stížnosti je otázka, zda stěžovatelé doručili své dovolání včas, zda Nejvyšší soud ústavně konformním způsobem interpretoval příslušné právní předpisy a zda splnil svoji povinnost poskytnout ochranu ústavně zaručeným základním právům či svobodám stěžovatelů ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

15. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém jsou vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Ústavní soud rovněž několikrát uvedl, že z pohledu ústavněprávního je nutno stanovit podmínky, při splnění kterých nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv či svobod. Ústavní soud spatřuje tyto podmínky zejména v následujících okolnostech. Základní práva a svobody v oblasti podústavního práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem podústavního práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě [srov. náleze ze dne 3. 7. 2014 sp. zn. III. ÚS 2407/13 (N 135/74 SbNU 57)].

16. Ustanovení § 46 odst. 2 o. s. ř. stanoví: „Prostřednictvím veřejné datové sítě soud doručuje na elektronickou adresu, kterou adresát sdělil soudu, jestliže soud o doručení tímto způsobem požádal nebo s ním vyslovil souhlas a jestliže uvedl akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb, který vydal jeho kvalifikovaný certifikát a vede jeho evidenci, nebo předložil svůj platný kvalifikovaný certifikát.“

17. Ustanovení § 49 odst. 4 o. s. ř. upravuje postup při doručování písemnosti určené do vlastních rukou v případě, kdy adresát písemnosti nebyl doručovatelem zastížen v místě doručování, a došlo k uložení zásilky. V souladu s tímto ustanovením, nevyzvedne-li si adresát písemnost ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byla připravena k vyzvednutí, považuje se písemnost posledním dnem této lhůty za doručenou, i když se adresát o uložení nedozvěděl.

18. V ustanovení § 57 odst. 2 věty druhé o. s. ř. je stanoveno: „Případne-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den.“ Citované ustanovení je obecným ustanovením, jež se vztahuje na všechny procesní lhůty, tj. lhůty uplatňované v rámci občanského soudního procesu podle úpravy obsažené v občanském soudním řádu, včetně úložní doby ve smyslu § 49 odst. 4 o. s. ř.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

19. Nejvyšší soud vyšel ve svém názoru z premisy, že pokud zásilka (rozsudek Vrchního soudu ze dne 19. března 2013) byla uložena a připravena k vyzvednutí ve čtvrtek dne 23. května 2013, tak poslední den desetidenní lhůty k vyzvednutí zásilky připadl na neděli 2. června 2013 a tímto dnem se počala počítat dvouměsíční lhůta k podání dovolání, která skončila v pátek 2. srpna 2013. Proto dovolání podané stěžovateli faxem a na poštovním úřadě dne 5. srpna 2013 považoval za podané po lhůtě k jeho podání.

20. Krajský soud v Plzni posoudil v souladu s ustanovením § 57 odst. 2 věty druhé o. s. ř. konec lhůty k vyzvednutí tak, že pokud připadl konec desetidenní lhůty k vyzvednutí zásilky na neděli, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den, tj. pondělí 3. června 2013 a posledním dnem dvouměsíční lhůty k doručení dovolání pak pondělí 5. srpna 2013, neboť lhůta započatá v pondělí dne 3. června 2013 neskončila v sobotu dne 3. srpna 2013, ale opět v souladu s ustanovením § 57 odst. 2 věty druhé o. s. ř. v pondělí 5. srpna 2013. S tím, že dovolání bylo podáno včas, předložil Krajský soud v Plzni dne 26. září 2013 věc k rozhodnutí dovolacímu soudu (č. listu 749a soudního spisu).

21. Ústavní soud se problematikou počítání lhůt mimo nálezů, na které odkazují stěžovatelé, zabýval také v nálezu ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 33/13 (N 200/71 SbNU 369), ve kterém poukázal na skutečnost, že v našem právním řádu v případech, kdy poslední den lhůty připad-

ne na sobotu, neděli nebo svátek, platí v zásadě (pokud ovšem konkrétní právní norma výslovně nestanoví jinak) pravidlo, že posledním dnem lhůty se stává nejbližší následující pracovní den [§ 607 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; § 122 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů; § 60 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů; § 40 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní; § 40 odst. 1 písm. c) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád; § 57 odst. 2 o. s. ř.].

22. V návaznosti na dosavadní judikaturu Ústavního soudu a vzhledem k předmětu ústavní stížnosti lze konstatovat, že k porušení práva na poskytnutí soudní ochrany (a v konečném důsledku k porušení práva na spravedlivý proces) dojde především tehdy, jestliže je stěžovateli upřeno právo domáhat se svého nároku u nezávislého a nestranného soudu, tento soud zůstane v řízení delší dobu nečinný nebo bezdůvodně odmítne jednat a rozhodnout o podaném návrhu. A právě taková situace v posuzovaném případě nastala. Následkem nesprávného stanovení lhůty k podání dovolání Nejvyšším soudem nebylo dovolání stěžovatelů řádně projednáno.

23. Ústavní soud má v posuzované věci za to, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny a ústavní stížnost je ve vztahu k usnesení Nejvyššího soudu důvodná. Nejvyšší soud nerespektoval kogentní zákonnou úpravu počítání lhůt, v důsledku čehož ve lhůtě podané dovolání posoudil jako opožděně podané a odmítl je projednat. Shora popsáním postupem Nejvyšší soud nedostál své ústavní povinnosti poskytovat ochranu základním právům stěžovatelů (čl. 4 Ústavy), a sám tak porušil základní právo stěžovatelů na přístup k soudu, které je součástí širšího komplexu práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

24. Pokud se týká vznesené námitky stěžovatelů ohledně nedoručování do datové schránky prvního stěžovatele, kterou má zřízenu jako podnikající fyzická osoba, ze soudního spisu nevyplývá, a první stěžovatel to ostatně ani netvrdí, že by v souladu s ustanovením § 46 odst. 2 o. s. ř. výslovně požádal či vyslovil souhlas s doručováním prostřednictvím datové sítě. Z obsahu podaného dovolání se pak podává, že stěžovatelé námitku nedoručování do datové schránky prvního stěžovatele v dovolání nevznesli (č. listu 716–728 soudního spisu). Z uvedených důvodů Ústavní soud posoudil tuto námitku jako nedůvodnou.

25. Veden doktrínou minimalizace svých zásahů do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci Ústavní soud neshledal důvod pro zrušení napačených rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni, neboť jak již judikoval ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 582/02 ze dne 1. března 2004 (N 30/32 SbNU 277), je věcí (a povinností) Nejvyššího soudu, aby především on judikaturu soudů nižších stupňů sjednocoval a kultivoval,

k čemuž především slouží institut dovolání. Teprve poté, až Nejvyšší soud dovolání stěžovatelů řádně posoudí, bude možné rozhodnutí soudů Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni podrobit eventuálnímu ústavněprávnímu přezkumu.

26. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl tak, že ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. března 2014 č. j. 30 Cdo 3190/2013-751 zrušil. V části napadající rozsudky Vrchního soudu v Praze ze dne 19. března 2013 č. j. 1 Co 38/2012-701 a Krajského soudu v Plzni ze dne 7. října 2011 č. j. 19 C 108/2008-558 ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřijatelný.

Č. 187

K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci

Lhůta uvedená v ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, k prokázání, že vozidlo nebylo v inkriminované době provozováno v rozporu s tímto zákonem, není lhůtou prekluzivní; opačný výklad, v jehož důsledku je žalovanému (po jejím marném uplynutí) v řízení před soudem upíráno procesní právo tvrdit k tomu rozhodné skutečnosti a předkládat odpovídající důkazy, zakládá porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Pro závěr, že ve smyslu ustanovení § 24c odst. 1 uvedeného zákona je vozidlo provozováno, není definitivně určující, že bylo v rozhodném období vedeno v příslušném registru vozidel; ten platí jen tehdy, není-li jeho provozovatelem (vlastníkem) prokázán opak. Jestliže mu v řízení není otevřen pro takový důkaz prostor, dochází k porušení ústavně zaručeného práva dle čl. 36 odst. 1 Listiny rovněž.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 2. října 2014 sp. zn. III. ÚS 786/14 ve věci ústavní stížnosti Ilony Vašíčkové, zastoupené JUDr. Pavlem Musilem, Ph.D., advokátem, se sídlem Praha 1, Hellichova 1, proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 12. 2013 č. j. 10 Co 347/2013-89, kterým bylo v odvolacím řízení vyhověno žalobě vedlejšího účastníka, aby mu stěžovatelka zaplatila 27 240 Kč s příslušenstvím z titulu příspěvku za nepojištěné vozidlo, spojené s návrhem na zrušení části ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, jež zní „Povinnost uhradit příspěvek nevzniká, pokud je ve lhůtě podle věty první Kanceláři prokázáno, že vozidlo nebylo provozováno v rozporu s tímto zákonem“, za účasti České kanceláře pojistitelů, se sídlem Praha 4, Na Pankráci 1724/129, zastoupené JUDr. Jiřím Nykodymem, advokátem, se sídlem Říčany, 17. listopadu 230, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 12. 2013 č. j. 10 Co 347/2013-89 se zrušuje.

II. Návrh na zrušení části ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, ve znění „Povinnost uhradit příspěvek nevzniká, pokud je ve lhůtě podle věty první Kanceláři prokázáno, že vozidlo nebylo provozováno v rozporu s tímto zákonem“, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností ve smyslu ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá, aby Ústavní soud porušení práv, jež jí zaručuje Listina základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), jmenovitě čl. 4 odst. 1, čl. 1 a 36 ve spojení s čl. 37 odst. 3, zrušil v záhlaví označené rozhodnutí obecného soudu, vydané v její občansko-právní věci.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného procesního spisu se podává, že Okresní soud v Sokolově rozsudkem ze dne 3. 5. 2013 č. j. 23 C 22/2013-55 zamítl žalobu vedlejšího účastníka, aby mu stěžovatelka zaplatila 27 240 Kč s příslušenstvím z titulu příspěvku podle § 24c odst. 1 a 2 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon č. 168/1999 Sb.“). Rozsudek soud odůvodnil zjištěním, že v rozhodném období (od 22. 1. 2010 do 21. 4. 2010) na ni registrované vozidlo již stěžovatelka nevlastnila.

3. K odvolání vedlejšího účastníka Krajský soud v Plzni ústavní stížností napadeným rozsudkem toto rozhodnutí změnil a žalobě vyhověl. Dospěl k závěru, že soud prvního stupně pochybil, když přihlédl k tvrzení a důkazům předloženým stěžovatelkou až po uplynutí lhůty stanovené v § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb.; podle jeho názoru jde o lhůtu prekluzivní a jejím marným uplynutím právo prokazovat skutečnosti svědčící o tom, že vozidlo nebylo provozováno, zaniká. S ohledem na to, že stěžovatelka byla v době, za kterou je příspěvek vymáhán, vedena v Centrálním registru vozidel (dále jen „registr“) jako vlastnice nepojištěného vozidla a ne-

podařilo se jí – takto – prokázat, že vlastnictví pozbyla, je její povinnost vůči vedlejšímu účastníku opodstatněna.

II.

4. Stěžovatelka s tímto výkladem ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb. v ústavní stížnosti nesouhlasí a považuje jej za exces takového rozměru, že v jeho důsledku došlo k zásahu do sféry jejich ústavním pořádkem chráněných základních práv a svobod. Konkrétně namítá, že soud nerespektoval zásadu vyjádřenou v čl. 4 odst. 1 Listiny, že povinnosti mohou být ukládány jen na základě zákona a v jeho mezích, neboť ze zákona č. 168/1999 Sb. vyplývá, že povinnost hradit příspěvek vedlejšímu účastníku nemůže vzniknout osobě, která v rozhodném období vozidlo nevladnila. Odvolací soud přitom vznik takové povinnosti odvodil pouze ze skutečnosti, že tuto skutečnost neprokázala ve lhůtě uvedené v § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., následkem čehož jí byla uložena povinnost nad rámec zákona.

5. Porušení zásady rovnosti vyjádřené v čl. 1 Listiny, jakož i práva na spravedlivý proces vyplývajícího z čl. 36 ve spojení s čl. 37 odst. 3 Listiny spatřuje stěžovatelka v tom, že vedlejší účastník v jiných případech námitky vznesené po uplynutí sporné lhůty uznává, a dále v okolnosti, že odvolací soud svým právním výkladem staví žalovaného do nerovné pozice, jestliže ten nemůže v řízení před soudem tvrdit a prokazovat skutečnosti ve svůj prospěch a efektivně hájit svá práva.

6. S odvoláním na ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu spojila stěžovatelka s ústavní stížností návrh na zrušení poslední věty § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb.

III.

7. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a zvláště upozornil na pasivní přístup stěžovatelky poté, co jí byla doručena výzva vedlejšího účastníka k uhrazení dotčeného příspěvku.

8. V obsáhlém vyjádření k ústavní stížnosti se vedlejší účastník zabýval jednotlivými argumenty stěžovatelky i širšími souvislostmi právní problematiky, na jejímž pozadí se spor odehrává. Podle jeho názoru je ústavní stížnost zjevně neopodstatněná, neboť napadené rozhodnutí obecného soudu je věcně správné, spravedlivé, a tudíž není s to způsobit zásah do základních práv a svobod stěžovatelky, přestože jeho odůvodnění je postavené na právním názoru, se kterým se neztotožňuje ani sám. Ačkoliv se Ústavní soud již k otázce povahy sporné lhůty vyjádřil [viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 (N 48/72 SbNU 543), II. ÚS 1413/13 ze dne 7. 5. 2014 (N 77/73 SbNU 373)] v tom smyslu, že o prekluzivní lhůtu

nejde, vybočí-li jednotlivý soud z této interpretace, nejedná se o systémové pochybení, které by vyžadovalo ingerenci Ústavního soudu.

9. S ohledem na namítané uložení povinnosti stěžovatelce nad rámec zákona předložil vedlejší účastník podrobný výklad, dle něhož ke vzniku povinnosti hradit příspěvek podle zákona č. 168/1999 Sb. postačuje skutečnost, že stěžovatelka byla v rozhodné době zapsána v registru jako vlastníce předmětného vozidla a k tomuto vozidlu zároveň nebylo sjednáno pojištění odpovědnosti z provozu.

10. Vedlejší účastník se též vyjádřil ke stěžovatelkou tvrzenému porušení principu rovnosti obsaženého v čl. 1 Listiny a práva na spravedlivý proces dle čl. 36, čl. 37 odst. 3 Listiny; k tomu podle jeho názoru dojít nemohlo, neboť stěžovatelka dotčené články Listiny na svou situaci aplikuje nesprávně a nepřípadně.

11. Návrh stěžovatelky na zrušení části ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb. je pak podle vedlejšího účastníka nejen logicky vadný, nýbrž i nepřipustný pro překážku litispendence, neboť o návrhu na zrušení (celého) ustanovení § 24c je u Ústavního soudu vedeno řízení pod sp. zn. Pl. ÚS 8/14.

IV.

12. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci, Ústavní soud je nenařídil (§ 44 zákona o Ústavním soudu) a nezasílal ani vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení k replice stěžovatelce, neboť to má – z hlediska ochrany jejich práv – za neúčelné.

V.

13. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.

14. Ústavní soud dává konstantně najevo, že tento příkaz platí i pro něj samotného.

15. To je významné v dané věci potud, že k ústavní stížností otevřeným otázkám příspěvku podle § 24c zákona č. 168/1999 Sb. se Ústavní soud již dříve vyjádřil, jmenovitě v nálezu ze dne 31. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2221/13 (viz výše, dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>), a v návaznosti na něj i v nálezu ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. II. ÚS 1413/13 (dostupném tamtéž).

16. Ústavní soud zde dospěl k závěru, že lhůta v § 24c odst. 4 uvedeného zákona stanovená k prokázání, že vozidlo nebylo v inkriminované době provozováno v rozporu s tímto zákonem, lhůtou prekluzivní není (bod 35 prve uvedeného nálezu); opačný výklad, v jehož důsledku je žalovanému (po jejím marném uplynutí) v řízení před soudem upíráno procesní právo tvrdit k tomu rozhodné skutečnosti a předkládat odpovídající důka-

zy, pak zakládá zjevné porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Je očividné, že již proto napadené rozhodnutí Krajského soudu v Plzni nemůže obstát a že jeho pochybení má ústavněprávní rozměr.

18. V obou označených nálezech současně Ústavní soud uzavřel, že obecný soud se dopustil ústavně nekonformní interpretace ustanovení § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla tím, že pro úsudek, zda je či není vozidlo provozováno, pokládal za určující toliko okolnost, že v žalovaném období bylo vedeno v příslušném registru. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 konstatoval, že „s těmito závěry se ... nejenže nemůže ztotožnit, ale považuje je za natolik extrémní, že mají za důsledek zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele“ (bod 26), a tento závěr bezezbytku (včetně uvedené citace) zahrnul Ústavní soud i do odůvodnění nálezu ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. II. ÚS 1413/13. Jinak řečeno, ze samotné skutečnosti, že vozidlo je vedeno v registru, dovozovat, že je provozováno, sice lze, a zpravidla tomu tak bude, platí to však jen potud, pokud „nebude jeho vlastníkem (provozovatelem) dostatečně prokázán opak“ (bod 33 prve uvedeného nálezu, bod 30, resp. 31 druhého).

19. Řečené je v dané věci významné rovněž, neboť – jak se podává z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu – stěžovatelka tvrdila nejen, že dotčené vozidlo prodala (a není již jeho vlastnící), nýbrž že je prodala jako „nepojízdné, určené pouze na náhradní díly, silně korodované a bez motoru“. V rozporu s právě prezentovanými závěry Ústavního soudu však odvolací soud, vycházející z nesprávného právního posouzení lhůty uvedené v § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., se těmito tvrzeními zabývat odmítl.

20. I zde tedy platí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je v kolizi s ústavněprávními limity spravedlivého procesu stejně, jako byla rozhodnutí obecných soudů, jež Ústavní soud posuzoval odkazovanými nálezy dříve.

21. Polemika otevřená vedlejším účastníkem, zda je ve sledovaných souvislostech významná obrana spočívající ve změně vlastnictví vozidla, aniž byla promítnuta „do stavu zápisů v registru“, pak z výše předestřených hledisek vymezení potřebného základu pro rozhodnutí o ústavní stížnosti již pozbývá smyslu (což neznamená, že se jí nebudou muset zabývat obecné soudy v dalším řízení).

22. Nelze přisvědčit názoru vedlejšího účastníka, že ústavně nekonformní interpretace a aplikace předmětného ustanovení odvolacím soudem není odrazem systémového pochybení, a tudíž nevyžaduje zásah Ústavního soudu. Jak je zaznamenáno i ve výše zmiňovaných nálezech, Ústavní soud přistoupil k meritornímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů navzdory tomu, že převážně šlo o peněžně nevysoké nároky, právě proto, že shledal, že rozhodovací praxe obecných soudů je „rozkolísaná“

a z důvodu bagatelní povahy sporů se může jen obtížně uplatnit judikatorně sjednocující posláním Nejvyššího soudu.

23. Naopak jsou zcela přílehlavé názory vedlejšího účastníka, oponuje-li stěžovatelce v rovině jí dovolávaných čl. 1 a čl. 4 odst. 1 Listiny, a podrobnější argumentace k podpoře jeho závěrů již netřeba. Rozhodný průběh do výsledku řízení o dané ústavní stížnosti však mít nemohou.

VI.

24. Jest tudíž shrnout, že ústavní stížností napadeným rozhodnutím bylo zasaženo do ústavním pořádkem zaručených práv stěžovatelky, jmenovitě do práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a Ústavnímu soudu proto nezbylo než rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 2. 12. 2013 č. j. 10 Co 347/2013-89 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit.

VII.

25. K návrhu stěžovatelky na zrušení části ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb. Ústavní soud poznamenává, že konstantně dává najevo příklon k přednosti ústavně konformní interpretace právního předpisu před jeho derogací, což směřuje k nalezení takové výkladové alternativy, jež bude v souladu s ústavním pořádkem. Z toho, co bylo výše řečeno, je zřejmé, že „problematickým“ není zákonné ustanovení samotné, nýbrž rozdílná výkladová praxe obecných soudů při jeho aplikaci, a ústavně konformní výklad pak není nedosažitelný, jestliže k němu dospěly i některé obecné soudy; ostatně podal jej Ústavní soud v nálezech sp. zn. IV. ÚS 2221/13 a sp. zn. II. ÚS 1413/13, a nadto, jak správně upozorňuje vedlejší účastník, je návrh stěžovatelky vůči vlastnímu zájmu protisměrný, neboť odstraněním dovolávaného ustanovení by ničeho nedosáhla. Ani námitka litispendence, vznesená vedlejším účastníkem, se neuplatní, neboť projednávána ústavní stížnost podání jím zmiňovaného návrhu na zrušení celého ustanovení § 24c zákona č. 168/1999 Sb. v čase předchází.

26. Návrh stěžovatelky je tedy v této části zjevně neopodstatněným, pročez jej senát Ústavního soudu podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu bez jednání odmítl.

Č. 188

K návrhu na zrušení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu

Za ústavně konformní je nutno pokládat takový postup civilních soudů, při němž v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem přiznaly paušální náhradu hotových výdajů podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), přiznávají, pokud je to nutné pro naplnění rovnosti účastníků řízení, tuto paušální náhradu coby náhradu hotových výdajů podle § 137 odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není. Zásadu rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod lze totiž v posuzovaném případě naplnit přiznáním paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů podle jejich demonstrativního výčtu v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není, a to v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem byla přiznána taková náhrada podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vladimíra Kůrky, Tomáše Lichovníka, Jana Musila, Radovana Suchánka, Vladimíra Sládečka, Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka), Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové a Jiřího Zemánka ze dne 7. října 2014 sp. zn. Pl. ÚS 39/13 ve věci návrhu Okresního soudu v Chrudimi na zrušení § 137 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 275/2014 Sb.).

Výrok

I. Návrh se zamítá.

II. Zásadu rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod naplňuje přiznání paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů podle jejich demonstrativního výčtu v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není, a to v situacích, v nichž by účastníkovi řízení

zastoupenému advokátem byla přiznána taková náhrada podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Ústavnímu soudu byl dne 13. 8. 2013 doručen návrh Okresního soudu v Chrudimi (dále též jen „navrhovatel“) podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a podle § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) na zrušení ustanovení § 137 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění, nebo alespoň zrušení slova „hotových“ v tomto ustanovení (pozn. Ústavního soudu: v uvedeném ustanovení je použit tvar „hotové“). Alternativně navrhovatel navrhuje, aby Ústavní soud interpretativním výrokem stanovil zásady a limity pro určení náhrady drobných a režijních výdajů, které pravidelně vznikají účastníkům občanského soudního řízení, kteří nejsou zastoupeni advokátem.

2. Napadené ustanovení je podle navrhovatele v rozporu s čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), neboť někteří úspěšní účastníci řízení jsou povinni prokazovat, jaké hotové výdaje jim v řízení vznikly, naopak jiní jsou tohoto břemene zbaveni, stačí, že náklady uplatní paušálně na základě normativně založeného předpokladu, že s procesním úkonem jsou pravidelně spojeny hotové výdaje ve výši 300 Kč.

3. Navrhovatel připomíná, že paušalizovaná náhrada pravidelně vznikajících výdajů spojených s procesními úkony činěnými v občanském soudním řízení je jedním z mála možných řešení, má-li být občanské soudní řízení efektivní a má-li stát dodržet své závazky plynoucí mimo jiné z ustanovení čl. 1, 4 a 90 Ústavy a čl. 36 a následujících Listiny. Toto řešení obsahují ustanovení § 2 odst. 1 a § 13 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, která stanoví paušálně minimální výši hotového výdaje, kterou účastníkům zastoupeným advokátem uhradí neúspěšný účastník. Děje se tak podle navrhovatele na hraně ústavnosti, neboť vyhláška je pouze formálně provedením § 22 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

4. Navrhovatel poukazuje na to, že je s touto paušální náhradou v praxi zacházeno jako s jakousi režijní náhradou, ovšem do její výše se již dnes plně neodráží právní a technologický vývoj ani skutečná povaha úkonu, který někdy nedává ani prostor pro vznik výdajů, které mají být touto paušální náhradou kryty. Samotnou existenci paušálních náhrad hotových výdajů navrhovatel nekritizuje, poukazuje ale na porušení rovnosti účast-

níků řízení spočívající v tom, že ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu váže vznik náhrady pro určitou skupinu účastníků na prokázání vzniku hotových výdajů.

5. Jako řešení této nerovnosti zmiňuje navrhovatel nejprve užití § 11 odst. 1 a 2 a § 13 odst. 3 advokátního tarifu na základě přímé aplikace čl. 37 odst. 3 Listiny, což však naráží na požadavek postupu dle § 137 odst. 1 občanského soudního řádu, a výsledkem je zachování výše zmíněné nerovnosti, což navrhovatel dokumentuje i na řízení, z něhož vzešel jím předložený návrh. Ten označuje za typický důsledek právní úpravy, která přímo vybízí k tomu, aby byly podávány žaloby spojené na straně žalobce s mizivými náklady, ovšem náklady právně nezastoupeného žalovaného nemají jak být kompenzovány. Podobná situace je i u zastoupení institucionálními opatrovníky. Navrhovatel připomíná, že taková úprava nutí právní laiky, aby se nechali zastupovat advokátem, neboť jenom tak mají možnost dosáhnout alespoň paušální náhrady hotových výdajů. Protiústavní úprava náhrady nákladů účastníků řízení nadto souvisí také s deficitem českého systému právní pomoci, na něž upozorňoval i Ústavní soud coby ochránce práv účastníků řízení a jejich rovnosti.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud podle ustanovení § 42 odst. 4 a § 69 zákona o Ústavním soudu zaslal předmětný návrh na zrušení napadených ustanovení Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu České republiky, vládě a veřejnému ochránci práv.

7. Veřejná ochránkyně práv podáním sdělila, že svého práva na vstup do řízení nevyužije, přičemž s předkládaným návrhem Okresního soudu v Chrudimi se ztotožňuje.

8. Vláda podáním sdělila, že taktéž svého práva vstoupit do řízení nevyužije, upozornila nicméně na to, že je v současné době v rámci legislativního procesu na úrovni vlády projednáván Legislativní radou vlády vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (vedený v elektronické knihovně eKLEP pod č. j. 454/14), jehož cílem je, kromě jiného, aby i účastník nalézacího a exekučního řízení, který nebyl v řízení zastoupen advokátem, měl právo na příznání náhrady hotových výdajů a ušlého výděлку ve výši určené vyhláškou ministerstva, aniž by musel výdaje a ušlý zisk prokazovat. Vláda proto toliko vyslovila obavu z interpretačních problémů, ke kterým by vedla případná akceptace druhé části eventuálního petitu, tedy zrušení slova „hotové“ v ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu.

9. Poslanecká sněmovna prostřednictvím svého předsedy Jana Hamáčka rekapitulovala proceduru přijímání občanského soudního řádu a jeho relevantních novel. Připomněla, že tyto zákony byly vždy schváleny potřebnou většinou poslanců Národního shromáždění Československé socialistické republiky, Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, jakož i Poslanecké sněmovny, byly podepsány příslušnými ústavními činiteli a byly řádně vyhlášeny a že zákonodárny sbor vždy jednal v přesvědčení, že přijaté zákony jsou v souladu s Ústavou a našim právním řádem.

10. Senát prostřednictvím svého předsedy Milana Štěcha upozornil na to, že přestože byl § 137 odst. 1 od přijetí občanského soudního řádu měněn několikrát, normativní text „hotové výdaje účastníků“, proti němuž je projednáván návrh namířen, se v něm nachází od prvopočátku, tedy od roku 1963. Na uvedeně skutečnosti nic nezměnila ani poslední velká změna občanského soudního řádu (zákon č. 293/2013 Sb.), přijatá v souvislosti s rekodifikací soukromého práva hmotného a schválená také Senátem v mezích jeho ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Přitom právě při této poslední velké „revizi“ soukromého procesního práva, provedené zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se zákonodárce zabýval občanským soudním řádem jako celkem a nepochybně by při takové příležitosti – v případě, že by byl o protiústavnosti napadeného ustanovení přesvědčen – způsobem jemu vymezeným Ústavou a příslušným jednacím řádem na danou situaci reagoval. Samotný Senát žádnou změnu § 137 odst. 1 občanského soudního řádu v souvislosti s projednáváním návrhu zákona č. 293/2013 Sb. ani jindy nenicioval, resp. neměl k problematice nákladů řízení žádné, tím méně ústavní výhrady.

11. Ústavní soud se zabýval tím, zda česká právní úprava odlišující prokazování nákladů zastoupených a nezastoupených účastníků odpovídá vykazování nákladů řízení v okolních zemích. Účelem tohoto srovnání bylo zjistit, ve kterých zemích, jejichž civilní procesní předpisy jsou systémově podobné české úpravě civilního procesu, je umožněno, aby paušální náhradu hotových výdajů (resp. obdobný typ nároku) požadoval úspěšný účastník, ať už je zastoupen advokátem nebo notářem, či nikoliv; a ve kterých zemích naopak může takovou paušální náhradu hotových výdajů (resp. obdobný typ nároku) požadovat pouze účastník zastoupený advokátem nebo notářem. Z této srovnávací analýzy vyplynulo, že z 24 posuzovaných zemí činí určitý rozdíl mezi zastoupenými a nezastoupenými účastníky z hlediska přiznávání paušální náhrady některých nákladů (telekomunikační či pořizování fotokopí) pouze Německo a Slovensko.

III. Posouzení tvrzení protiústavnosti

12. Ústavní soud se nejprve zabýval aktivní legitimací navrhovatele k podání návrhu na zrušení napadeného ustanovení a dospěl k závěru, že navrhovatel aktivně legitimován je. Navrhovatel totiž ve věci, kterou předkládá Ústavnímu soudu, aplikoval ustanovení občanského soudního řádu o nákladech řízení a jejich náhradě, provedl jejich aplikaci dle svého názoru ústavně konformním způsobem vyplněním neústavní mezery, a soud odvolací v příslušné věci dospěl k závěru, že tato aplikace není možná. Navrhovatel tedy, domníval-li se, že aplikace uložená mu odvolacím soudem je v rozporu s ústavním právem účastníka řízení na spravedlivý proces a rovné postavení všech účastníků v soudním řízení (čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny), nezbyvalo nic jiného než obrátit se na Ústavní soud, aby vyřešil otázku ústavnosti napadeného ustanovení a jeho ústavně konformního výkladu. Není vyloučeno, že by případnější bylo napadnout před Ústavním soudem spolu s § 137 občanského soudního řádu i § 142 občanského soudního řádu upravující přiznávání náhrady nákladů řízení, nicméně Ústavní soud vložil návrh navrhovatele tak, aby jej mohl projednat s tím, že si je vědom toho, že navrhovatel po něm požaduje výklad řešící mezeru v zákoně či zrušení právní úpravy, která zvýhodňuje v režimu prokazování hotových výdajů účastníka zastoupeného advokátem oproti účastníkovi nezastoupenému. Problém této nerovnosti je způsoben nejen napadeným ustanovením občanského soudního řádu, ale též jej provádějícími ustanoveními advokátního tarifu. Soudce obecného soudu je sice povolán podle čl. 95 Ústavy posoudit soulad vyhlášky se zákonem sám, nicméně v posuzované situaci navrhovatel shledal paušální náhradu nákladů stanovenou advokátním tarifem ústavně konformní a souladnou se zásadou hospodárnosti a efektivity soudního řízení; rozpor s právem účastníka řízení na rovné zacházení před soudem spočívá pouze v tom, pokud by tuto paušální náhradu nesměl přiznat účastník nezastoupenému. Cílem navrhovatele v posuzovaném případě nebylo zkomplikovat procesní povinnosti zastoupeným účastníkům, ale usnadnit a zjednodušit proces prokazování nákladů řízení pro nezastoupené účastníky. Ústavní soud tedy porozuměl návrhu a předložený návrh projednal, neboť odmítnutí jeho projednání by bylo v rozporu s jeho ústavní úlohou a projevem přepjatého formalismu.

13. Při posuzování toho, zda napadené ustanovení občanského soudního řádu a s ním související ustanovení advokátního tarifu jsou rozporné s ústavním pořádkem, či zda jsou sice protiústavně aplikovány, nicméně je možno je vyloučit v otázce možnosti přiznávání paušálních náhrad ústavně konformně, jak naznačuje navrhovatel nejen svým návrhem, ale zejména svou vlastní dosavadní rozhodovací praxí, zvažoval Ústavní soud nejprve smysl této úpravy.

14. Nejprve je namístě uvést nyní platné znění napadeného ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu, spolu se zněním s ním těsně souvisejícího odstavce 2:

„(1) Náklady řízení jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.

(2) Odměna za zastupování patří k nákladům řízení, jen je-li zastupcem advokát nebo notář v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy anebo patentový zástupce v rozsahu oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy.“

15. Z citovaného ustanovení vyplývá, že pokud účastník řízení není zastoupen advokátem, má nárok zejména na náhradu hotových výdajů. Komentářová literatura (viz Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 945) vymezuje hotové výdaje nad rámec dalších nákladů výslovně v ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu uvedených (pro nezastoupené účastníky jde o soudní poplatek, ušlý výdělek, náklady důkazů a tlumočné) následovně: „K hotovým výdajům účastníků (vedlejších účastníků) a jejich zástupců patří vedle výdajů spojených s doručením jejich podání soudu (poštovného) zejména jízdné, místní přepravné, stravné a nocležné, popřípadě též nutná vydání průvodce a jeho ušlý výdělek.“ Hotové výdaje advokátů, notářů a patentových zástupců hrazené paušálně určenou částkou mající pokrýt náklady spočívající ve vnitrostátním poštovním, místním hovorném a přepravném následně rozebírá tento komentář samostatně.

16. Ústavní soud se opakovaně vyjádřil k principům ovládajícím přiznávání náhrad vynaložených hotových výdajů, k němuž dochází podle § 142 odst. 1 ve vazbě na § 137 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu. Patrně nejsouhrnněji tak učinil v nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), v bodu 17: „Základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu, je zásada úspěchu ve věci vyjádřená v § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. V této zásadě se promítá myšlenka, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti účelně vynaložil, proti účastníkovi, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval. Právo úspěšné procesní strany vůči neúspěšné straně řízení na náhradu nákladů vychází ze základního strukturního principu, který se v civilním sporném procesu uplatňuje, tj. ze systému dvou stran v kontradiktorním postavení, v rámci něhož účastníci řízení vystupují jako vzájem-

ní oponenti uplatňující v řízení protichůdné zájmy. Úspěch jedné procesní strany je tak zároveň neúspěchem jejího procesního odpůrce, přičemž každá strana se v mezích daných občanským soudním řádem snaží pomocí přípustných prostředků docílit vlastního vítězství a prohry protistrany. Je-li procesní strana úspěšná, měl by jí její odpůrce nahradit náklady, které při tom účelně vynaložila, neboť by bylo v rozporu s ochrannou funkcí civilního práva procesního, pokud by civilní proces neumožňoval odstranění zmenšení majetkové sféry účastníka způsobené jenom tím, že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval.“

17. Převládající judikatura civilních soudů pak ukazuje, že hotové výdaje ve smyslu § 137 odst. 1 občanského soudního řádu musí nezastoupený účastník řízení prokazovat, chce-li se podle § 142 občanského soudního řádu domoci jejich náhrady. Příkladem může posloužit i usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích sp. zn. 18 Co 229/2013 ze dne 27. 6. 2013, jímž bylo v řízení, z něhož vzešel nyní posuzovaný návrh, zrušeno původní usnesení navrhovatele, kterým chtěl nezastoupené žalované přiznat paušální náhradu hotových výdajů. Krajský soud zde konkrétně uvedl: „Je zřejmé, aniž by to bylo v rozporu se zásadou rovnosti účastníků, že hotové výdaje žalované v souvislosti s tímto řízením nelze ztotožnit s výdaji, jaké by byla žalovaná povinna zaplatit svému advokátovi za poskytování právních služeb, pokud by byla zastoupena.“

18. Naopak zastoupení účastníci mohou do nákladů řízení, které jsou jim v případě jejich úspěchu v řízení soudy přiznávány, uplatnit i odměnu za zastupování, jejíž součástí je podle § 13 odst. 1 advokátního tarifu také „náhrada hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby“. Ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu k tomu dodává: „Nedohodl-li se advokát s klientem na jiné paušální částce jako náhradě výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, činí tato částka 300 Kč na jeden úkon právní služby.“ Je navíc obecně zažitou praxí, že i tehdy, kdy by si advokát s klientem dohodli vyšší paušální částku, obecné soudy přiznávají toliko advokátním tarifem upravenou částku 300 Kč za každý úkon (srov. komentář k § 137 odst. 1 občanského soudního řádu in Jirsa, J. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Praha : Havlíček Brain Team, 2013; elektronická verze dostupná v právním informačním systému ASPI).

19. Jako první z paušálně kompenzovaných výdajů je tedy uvedeno vnitrostátní poštovné. To je náklad, který sice může prokazovat i nezastoupený účastník řízení, ovšem advokátovi, a zprostředkovaně tedy zastoupenému účastníkovi, již dnes obvykle vzniká fakticky vůbec nebude, neboť písemná komunikace advokátů se soudy již byla z větší části nahrazena komunikací prostřednictvím datových schránek. U nich je relativně náročné, a to finančně i dovednostně, jejich samotné pořízení, resp. zprovoznění;

jednotlivý komunikační úkon je však pak již prakticky bezplatný, takže by se těžko, byť i v průměru, určovalo, jaké jsou zhruba náklady na „datové poštovné“ ve vztahu k jednomu úkonu právní služby. Podobně účtování „místního hovorného“ je již samo o sobě archaismem, neboť v éře, kdy většina telefonické komunikace je uskutečňována pomocí mobilních telefonů, nemá smysl rozlišovat místní a meziměstské hovory a lze předpokládat, že dnešní advokáti nemají obvykle hovory účtovány po minutách či jednotlivých hovorech, ale pokryty paušální platbou mobilnímu operátorovi, takže jednotlivý hovor uskutečněný se soudem či se samotným mandantem obvykle nezaloží samostatný přesně vyčíslitelný výdaj. Snad pouze u přepravného smysl úpravy zůstává stejný jako v době přijetí advokátního tarifu. Ve svém celku však náklady, jež mají být kompenzovány paušální náhradou, vznikají v mnohem menší míře než v době přijetí advokátního tarifu, resp. vztahují se spíše obecně k provozu advokátní kanceláře (platby za internet a telefonní paušál), nikoli k jednotlivým úkonům. Paušální náhrada hotových výdajů má přitom krýt náklady, které ve vztahu ke konkrétnímu řízení, resp. úkonu, advokátu vznikají, jen by bylo obtížné je vyčíslit. Nese-li někdo výdaje, které mají být tímto paušálem kryty, pak to budou paradoxně častěji nezastoupení účastníci řízení, obvykle nemající datovou schránku, než advokáti, resp. jimi zastoupení účastníci. Navíc jakkoli nezastoupení účastníci na výpisu z účtu za služby mobilních operátorů patrně snáze rozeznají hovor uskutečněný se soudem ve věci svého řízení od jiných hovorů (u vykazování dalších nákladů pokrytých paušální náhradou již i toto usnadnění odpadá), sama obtížnost dohledávání těchto údajů a jejich vykazování před soudem, která je pro ně často zcela neobvyklá a těžko zvládnutelná, toto „zjednodušení“ více než kompenzuje.

20. V postavení zastoupených a nezastoupených účastníků tedy vzniká nerovnost v prokazování vynaložených nákladů, neboť advokátem zastoupený účastník řízení nemusí část hotových výdajů evidovat a dokládat, naopak účastník bez právního zastoupení nemůže možnosti paušální náhrady nákladů řízení využít. Tuto nerovnost je možno uchopit i pomocí modifikovaného testu přímé diskriminace, který lze též označit jako test rovného zacházení [nález sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ze dne 28. 1. 2014 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.), bod 35]. Test rovného zacházení se skládá z následujících kroků posuzujících tyto čtyři otázky: 1. jde o srovnatelného jednotlivce nebo skupiny (tj. jde o účastníky řízení)?; 2. je s nimi zacházeno odlišně?; 3. je odlišné zacházení dotčené straně sporu k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?; 4. je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. a) sleduje legitimní zájem a b) je přiměřené?

21. Pohledem tohoto testu je možno konstatovat, že 1. zastoupení i nezastoupení účastníci jsou ve srovnatelné situaci, neboť jsou účastníky téhož řízení a jak zástupci zastoupeného účastníka, a zprostředkované

tedy i samotnému zastoupenému účastníkovi, tak nezastoupenému účastníkovi vznikají obdobné náklady řízení vyplývající zejména z komunikace se soudem; 2. je s nimi zacházeno odlišně, neboť v případě zastoupených účastníků si jejich zástupci mohou uplatnit vynaložené výdaje jednoduše paušálně, zatímco nezastoupení účastníci je musejí náročněji prokazovat; 3. toto odlišné zacházení je nezastoupeným účastníkům k tíži, protože je na ně kladeno větší břemeno z hlediska dokladování nákladů spjatých s řízením; 4. uvedená úprava sleduje legitimní zájem, totiž reflektovat skutečnost, že advokáti jako právní profesionálové zastupující v řadě řízení mohou jen stěží doklady doložit náklady na konkrétní úkon právní služby; takové odlišné zacházení je však zjevně nepřiměřené. Hlavním důvodem této nepřiměřenosti, porušující ve svém důsledku čl. 37 odst. 3 Listiny, je skutečnost, že je na nezastoupené účastníky kladeno nepřiměřeně větší důkazní břemeno, neboť musejí jednotlivě prokazovat konkrétní náklady, chtějí-li se domoci jejich náhrady; oproti tomu zastoupení účastníci náklady prokazovat nemusejí a mohou se naopak domoci částky, která jejich faktické náklady mnohdy výrazně překračuje, neboť je stanovena paušálně.

22. Imperativ rovnosti zastoupených a nezastoupených účastníků řízení i v oblasti prokazování hotových výdajů je naplněním důležitého principu „rovnosti zbraní“ účastníků soudního řízení, který je esenciální součástí práva na spravedlivý proces, jak Ústavní soud konstatoval např. ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 ze dne 31. 10. 2001 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.). Z pohledu podústavního práva a přiznávání náhrady nákladů řízení ostatně jinak není vůbec rozhodné, zda byl účastník řízení zastoupen či nikoli, nárok na náhradu nákladů řízení vzniká přímo účastníku řízení, nikoli jeho advokátovi. V rozporu s právem na rovné zacházení či na „rovnost zbraní“ by tedy byla i situace, kdy by byli favorizováni účastníci řízení zastoupení advokátem oproti účastníkům řízení nezastoupeným.

23. Jde přitom o nerovné zacházení, které v konkrétních řízeních zakládá i porušení rovnosti účastníků řízení, tedy práva garantovaného v čl. 37 odst. 3 Listiny, jak na to upozorňuje návrhvatel. Podle čl. 37 odst. 3 Listiny jsou si všichni účastníci v řízení rovni. V důsledku zde rozebírané zákonné a podzákonné úpravy si však účastníci v řízení rovni nejsou, jednak proto, že nezastoupení účastníci musejí doklady prokazovat výdaje, které zastoupení účastníci dokládat nemusejí; jednak proto, že zvýšená výše paušální náhrady hotových výdajů neodpovídá trendu, kterým je faktické snižování výše těch nákladů, které měly být podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu paušální částkou pokryty, takže jde spíše o bonus pro vítěze v řízení a není vůbec jasné, proč by takový bonus měl být přiznáván pouze vítězi zastoupenému advokátem.

24. Zákonodárce se tak vlastně dostal do opačného extrému než u tzv. přísudkové vyhlášky, tedy vyhlášky Ministerstva spravedlnosti

č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Ta byla zrušena nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.), v němž bylo mimo jiné kritizováno následující: „Náklady právního zastoupení vypočtené na základě přísudkové vyhlášky nepřiměřeně zatěžují neúspěšnou stranu řízení zejména v situacích, kdy hodnota předmětu sporu se pohybuje v nižších pásmech, zejména v pásmu bagatelnosti. Přiznaná náhrada nákladů je zjevně nepřiměřená povaze a obsahu sporu. Vynucení plnění občanskoprávních závazků v takových případech je přitom z hlediska obecné spravedlnosti marginální záležitostí, do popředí se dostává zájem věřitele na dosažení výnosu z vedení samotného sporu.“ Jinak řečeno, Ústavní soud zde v jedné složce náhrad nákladů řízení kritizoval to, že je o nerovném rozhodováno stejně, tedy že i prohra v marginálních sporech je zatěžována povinností uhradit náklady v podobné výši jako prohra ve sporech nemarginálních (a zároveň ve výši výsoce překračující samotnou žalovanou částku).

25. V nyní posuzované věci shledává Ústavní soud problém opačný, neboť o rovném je fakticky rozhodováno nestejně, což se opět projevuje nejviditelněji v marginálních sporech, v nichž je prohra zatěžována mimo jiné povinností nahradit vítězi paušálně stanovené hotové výdaje, ovšem pouze tehdy, pokud je úspěšná strana zastoupena advokátem; pokud by naopak zastoupená strana prohrála, úhradu paušálně stanovených výdajů proti straně nezastoupené neriskuje.

26. Tato nerovnost, která v konkrétních řízeních zakládá porušení rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny, má nadto v některých typech sporů i povahu systémového problému české justice. Ústavní soud opakovaně upozorňoval na to, že dlouhodobě není legislativně řešen problém sporů mezi „sériovými“ právně zastoupenými žalobci, pro něž je při počtu jimi vedených sporů relevantní motivací i celková výše částky získané v těchto sporech na náhradě nákladů, a právně nezastoupenými žalovanými, pro něž je soudní řízení obvykle zcela novou událostí, v níž se obtížně orientují, a přitom spor může být zhusta veden o tak malou částku, že se jim nevyplatí nechat se právně zastupovat. Například v usnesení sp. zn. I. ÚS 3372/11 ze dne 24. 7. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) se Ústavní soud kriticky vyslovil na adresu přiznávání náhrad nákladů řízení v situaci, kdy právo na peněžní plnění sériově vymáhá jiný než původní (originální) věřitel a žalobce s žalovanými pohledávkami obchoduje, přičemž zisk má být generován paušálně stanovenými náhradami hotových výdajů soudního řízení (tehdy ovšem ještě podle vyhlášky Ministerstva spravedl-

nosti č. 484/2000 Sb.). Stejný názor později převzal Ústavní soud též v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3678/12 ze dne 18. 12. 2013 (N 218/71 SbNU 557). K „parazitování (neúměrným navyšováním o náklady řízení) na drobných pohledávkách vůči občanům“ se pak Ústavní soud vyjádřil kriticky v nálezu sp. zn. I. ÚS 195/11 ze dne 15. 12. 2011 (N 215/63 SbNU 473). Tím samozřejmě nemá být advokátům odepřeno právo generovat zisk, jak vyplývá již z jejich svobody podnikání garantované čl. 26 Listiny. Tento zisk však nemá být vytvářen pomocí paušální náhrady hotových výdajů. Pokud se tedy vytvořila praxe, která paušální náhradu hotových výdajů chápe jako prostředek vytváření zisku ve stonásobně opakovaných žalobách, je to také v rozporu se smyslem tohoto procesního institutu a zároveň v rozporu s principem rovnosti účastníků.

27. Právě na porušování rovnosti účastníků řízení v tomto typu sporů trefně poukazuje navrhopatel v bodu 11 svého návrhu: „V právním státě nemůže být soudní řízení ve větším rozsahu exkluzivní arénou pro osoby, které znají kouzelná slova jako ‚promlčení‘, ‚prekluze‘ či ‚triky, jak se vyhnout doručení, nebo naopak formálně doručit tak, aby o tom druhý účastník fakticky nevěděl. Pokud některý žalobce poměrně často žaluje pohledávky, které jsou daleko za dobou promlčení, vzbuzuje tím mj. i otázky, zda pasivita žalovaných, se kterou se zde kalkuluje, není způsobena právě časovou vzdáleností od události, které měly dát vzniknout žalované pohledávce ...“.

28. Zde je třeba připomenout, že právě takovou povahu měl i spor, z něhož vzešel právě projednávaný návrh. V něm byl žalující společnost STAY ACTIVE INC. podán proti žalované Ivaně Hápové návrh na vydání elektronického platebního rozkazu na zaplacení částky 6 434 Kč jako nedoplatku z leasingové ceny a 1 000 Kč jako smluvní pokuty a dále na zaplacení soudního poplatku a odměny právního zástupce. Šlo přitom o jednu z pohledávek převedených předtím na žalobce na základě smlouvy o postoupení většího množství pohledávek. Obě žalované částky a náhrada nákladů řízení byly nejprve žalobci přiznány elektronickým platebním rozkazem Okresního soudu v Chrudimi sp. zn. 111 EC 599/2011 ze dne 17. 5. 2012. Žalovaná ovšem uplatnila námitku promlčení, v reakci na niž vzal žalobce žalobu zpět. Okresní soud proto řízení zastavil usnesením ze dne 22. 11. 2012, jímž také přiznal žalované náhradu nákladů řízení ve výši 300 Kč, neboť žalovaná sice nebyla právně zastoupena, na základě čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny však bylo na danou situaci namísto analogicky aplikovat § 13 odst. 3 advokátního tarifu, k čemuž vedla okresní soud i skutečnost, že zde žalobce uplatnil zcela zjevně promlčenou pohledávku. Tím zavínil zastavení řízení, a měl by proto nahradit žalované náklady na administrativní výdaje, komunikaci, rešerše, studium věci a strávený čas, zejména s přihlédnutím k tomu, že šlo o starou pohledávku, u níž se obtížně dohledávala dokumentace. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka

v Pardubicích ovšem k odvolání žalobce toto usnesení okresního soudu zrušil, neboť podle něj paušální náhrada hotových výdajů ve výši 300 Kč není u advokátem nezastoupeného účastníka řízení použitelná. Poté, co se věc vrátila okresnímu soudu k dalšímu řízení, rozhodl se předložit Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy nyní posuzovaný návrh. Jím usiluje o to, aby došlo buď ke zrušení, nebo k vymezení ústavně konformního výkladu výše uvedených ustanovení takovým způsobem, který by zamezil porušování rovnosti účastníků řízení.

29. Ústavní soud byl v průběhu řízení informován přípisem Úřadu vlády České republiky ze dne 21. 7. 2014 o aktuální legislativní iniciativě v podobě návrhu novely advokátního tarifu, která je nyní připravována Ministerstvem spravedlnosti. Ta má snížit výši odměny advokáta i výši náhrady hotových výdajů tak, aby absolutní výše těchto nákladů nemotivovala účastníky řízení k uplatnění pohledávky pro částku nákladů, ale přitom by současně umožnila, aby úspěšné straně sporu byly hrazeny účelně vynaložené náklady na právní zastoupení (viz tiskovou zprávu Ministerstva spravedlnosti ze dne 1. 4. 2014 nazvanou *Ministryně spravedlnosti navrhuje výrazně snížit náklady vymáhání pohledávek a exekucí*, dostupnou na stránkách www.justice.cz). Stejně tak je Ústavnímu soudu známa i projednávaná změna občanského soudního řádu, na niž ve svém vyjádření upozornila vláda a podle níž má do budoucna platit, že účastníkovi, který nebyl v řízení zastoupen advokátem a nedoložil výši hotových výdajů, přizná soud náhradu hotových výdajů ve výši stanovené zvláštním právním předpisem, aniž by tím bylo dotčeno jeho právo na náhradu ostatních nákladů. Tedy připravovaná legislativa vede k naplnění čl. 37 odst. 3 Listiny a vyrovnání obou stran sporu ohledně dokazování vynaložených hotových výdajů v souladu se závěry tohoto rozhodnutí Ústavního soudu.

30. I v případě svého přijetí by ovšem tato legislativní změna působila toliko prospektivně, tedy na spory vzniklé v budoucnu. Ústavní soud tak touto iniciativou není zbaven své povinnosti naplnit roli ochránce ústavnosti a zasadit se o ochranu práva na rovné postavení v řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny těch účastníků, jejichž spory již probíhají nebo začnou dříve, než bude legislativní úprava řešící popsany problém přijata. Níže je přitom vyloženo, že k této ochraně práva není nezbytně nutné rušit nyní platnou právní úpravu, nýbrž stačí přitakat jejímu ústavně konformnímu výkladu, který již nyní zastávají některé z obecných soudů, včetně navrhovatele.

IV. Posouzení návrhu na zrušení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu

31. Pokud jde o posouzení návrhu na zrušení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu, musí Ústavní soud konstatovat, že samotné zrušení

§ 137 odst. 1 občanského soudního řádu by popsanou protiústavní nerovnost fakticky nevyřešilo, a to ani v případě zrušení celého ustanovení, ani v případě zrušení slova „hotové“.

32. Zrušení celého ustanovení by totiž pouze vytvořilo právní mezeru, neboť by absentovala úprava vymezující, co jsou vlastně náklady řízení. Pokud by tak Ústavní soud přistoupil ke zrušení tohoto ustanovení s okamžitou účinností ke dni vyhlášení nálezu, bylo by na soudech, počínaje soudy prvoinstančními, aby vymezily, co lze zahrnout mezi náklady řízení, na jejichž náhradu má mít účastník právo podle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu; a na soudech odvolacích a dovolacích by pak bylo, aby postupně výklad nižších soudů sjednotily, byť i způsobem, který by odstranil výše prokázanou nerovnost založenou stávající právní úpravou a její dosavadní obvyklou aplikací. V mezičase by ovšem byla výrazně zpochybněna právní jistota coby další ze základních pilířů, na nichž je vystavěna konstrukce právního státu. Takový postup by zatížil jak účastníky řízení, kteří by obecným soudům předkládali argumentaci k tomu, které hotové výdaje jim mají být hrazeny, tak obecné soudy, které by musely svým výkladem náhle vzniklou právní mezeru postupně zaplňovat, navíc by si také musely poradit s otázkou intertemporality, tedy dopadu této právní mezery a jejího „zaplnění“ na již probíhající soudní řízení. To vše by bylo nesporně na újmu nejen právní jistotě, ale také hospodárnosti a efektivitě soudních řízení. Zrušení či neaplikace § 13 odst. 3 advokátního tarifu by pak sice vedly též k narovnání postavení zastoupených a nezastoupených účastníků řízení, avšak tímto řešením by se jen zkomplikovaly procesní povinnosti zastoupeným účastníkům a práce soudců, naopak aplikace uvedeného ustanovení i na nezastoupené účastníky usnadní a zjednoduší proces prokazování nákladů řízení pro nezastoupené účastníky. Krom toho by komplikace v prokazování nákladů mohla být k tíži nejen zastoupeným účastníkům, ale i jejich zástupcům, čímž by došlo i k zásahu do jejich práva na podnikání, zakotveného v čl. 26 Listiny. Z těchto důvodů Ústavní soud pokládá za vhodnější takové řešení, které nevytvoří právní mezeru a nezaloží problém intertemporality tam, kde není nutné jej vyvolávat. Navíc problém nespočívá v samotném textu napadeného ustanovení, nýbrž v jeho aplikaci některými obecnými soudy rozporné s požadavky čl. 37 odst. 3 Listiny. I z toho důvodu pokládá Ústavní soud za vhodnější a souladnější s principem minimalizace zásahů, pokud namísto zrušení napadeného ustanovení interpretativním výrokem vymezí, jakou aplikaci napadeného ustanovení pokládá za ústavně konformní, jak bude rozebráno níže.

33. Pokud by naopak Ústavní soud přistoupil ke zrušení tohoto ustanovení s odloženou účinností, což je další z postupů, který by posuzovaný návrh mohl vyvolat, šlo by sice o možný nástroj nátlaku na zákonodárce, aby komplexní úpravou uvedený problém vyřešil, ovšem je víc než

problematické, jak by to pomohlo vyřešit protiústavní nerovnost ve sporech již probíhajících nebo zahájených před účinností takové budoucí úpravy, včetně řízení, z něhož vzešel nyní posuzovaný návrh.

34. Zrušení samotného slova „hotové“ by sice nemělo tak „devastující“ účinky na právní jistotu jako zrušení celého ustanovení, není však zjevné, v čem by pomohlo nastolení rovnosti účastníků. Je možné, že by zmínka toliko o „výdajích“ ponechala větší prostor k soudní úvaze než zmínka o „hotových výdajích“, tedy že by bylo snazší podřadit paušální náhradu hotových výdajů nezastoupeného účastníka pod slovo „výdaje“ než pod spojení „hotové výdaje“.

35. Ústavní soud je nicméně přesvědčen, že prostor k takové soudní úvaze, která by umožnila přiznávat paušální náhradu hotových výdajů i nezastoupeným účastníkům řízení, a tedy zachovat jejich rovné postavení v řízení oproti účastníkům zastoupeným, jak požaduje čl. 37 odst. 3 Listiny, se nabízí již v rámci nynějšího textu právní úpravy. Nelze totiž přehlédnout, že výčet nákladů řízení obsažený v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu je toliko demonstrativní, jak ukazuje použití slova „zejména“. Právě toto slovo vytváří prostor pro zahrnutí i jiných nákladů řízení, jejichž přiznání je souladné se smyslem tohoto ustanovení. Těmito náklady, které lze nahradit i nezastoupenému účastníku řízení, jsou pak právě hotové výdaje nahrazené paušální částkou, a to ve výši podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.

36. Zahrnutím těchto nákladů se na půdorysu demonstrativního výčtu nákladů řízení obsaženého právě v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu zaplňuje mezera, na niž fakticky svým návrhem upozorňuje navrhovatel, tedy mezera spočívající v tom, že stávající úprava výslovně pamatuje s možností přiznávání paušální náhrady hotových výdajů pouze na zastoupené, a nikoli na nezastoupené účastníky řízení.

37. Jinak řečeno, zatímco na advokáty (a zprostředkovavě tedy i na jimi zastoupené účastníky řízení) dopadá jasná podzákonná úprava vymezující výši paušální náhrady hotových výdajů, na nezastoupené účastníky řízení žádná výslovná právní úprava nedopadá, což je nutno chápat jako mezeru v právu, způsobující protiústavní důsledky, jak bylo vyloženo výše. Tuto mezeru je nutno překlenout použitím *analogie iuris*, tedy tím, že na řešení situace, na niž žádná – v tomto případě podzákonná – právní úprava výslovně nedopadá, se použije ustanovení toho podzákonného právního předpisu, který řeší situaci nejpodobnější, v daném případě tedy ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu, pokud by nepoužití takové analogie mělo protiústavní důsledky. Nejde přitom o použití analogie nepřipustné, neboť nejde o oblast, v níž by její použití bylo vyloučeno, jako je tomu v trestním právu hmotném, a její použití jde v daném případě ve prospěch nezastoupených účastníků řízení, na něž toto analogické vztažení

advokátního tarifu dopadne. Zároveň jde o analogické použití podzákonného předpisu, jež výslovně umožňuje text předpisu zákonného, totiž ona výše zmíněná demonstrativní povaha výčtu hrazených nákladů řízení v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu. Jde pak především o analogické použití, které je přikázáno imperativem ústavně konformního výkladu podústavního práva, a to ve výše vymezených situacích, kdy by vztažení možnosti paušální náhrady hotových výdajů jen na advokáty založilo protiústavní nerovnost mezi zastoupenými a nezastoupenými účastníky. Text zákonné úpravy tedy toto analogické vztažení podzákonné úpravy i na nezastoupené účastníky umožňuje, čl. 37 odst. 3 Listiny jej v určitých situacích přikazuje.

38. Ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu tak má být analogicky vztaženo i na nezastoupené účastníky řízení, pokud je takový postup potřebný k výkladu § 137 odst. 1 občanského soudního řádu souladnému s čl. 37 odst. 3 Listiny. Právě takový výklad je nutno pokládat za ústavně konformní a v zájmu minimalizace soudního zásahu [viz např. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.)] jej upřednostnit před zrušením napadeného ustanovení.

39. To, že je takový postup i prakticky možný a použitelný i beze změny občanského soudního řádu, ostatně prokázal i sám navrhuující obecný soud, jak je vidět nejen z jeho dalších rozhodnutí (např. rozsudek Okresního soudu v Chrudimi sp. zn. 111 C 54/2012 ze dne 19. 2. 2013), ale i z výše provedené rekapitulace řízení, z něhož vzešel nyní posuzovaný návrh. Na možnost takového postupu přitom nic nemění skutečnost, že bylo původní rozhodnutí navrhuujícího soudu zrušeno soudem odvolacím. Je tedy patrné, že obecné soudy, zejména sám navrhovatel, již používají takovou interpretaci, která řeší problém, jenž navrhovatel označuje za důvod svého návrhu, tedy tvrzenou protiústavní nerovnost mezi účastníky řízení zastoupenými advokátem a účastníky nezastoupenými.

40. Za této situace bylo namísto zamítnout návrh na zrušení ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu stejně jako alternativní návrh na zrušení slova „hotové“ v tomto ustanovení a přiklonit se k druhé alternativě, kterou navrhovatel v návrhu uvádí, totiž k přijetí interpretativního výroku, který by závazně vyložil, jaký výklad právní úpravy priznávání paušální náhrady hotových výdajů je možno chápat jako ústavně konformní, zejména tedy souladný s požadavkem rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

V. Ústavně konformní výklad napadeného ustanovení

41. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně vyložil [nálezný sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), nálezný sp. zn. Pl. ÚS 16/08 ze dne 29. 9. 2010 (N 203/58 SbNU 801; 310/2010 Sb.)], nálezný

sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007), nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/12 ze dne 15. 1. 2013 (N 13/68 SbNU 191; 82/2013 Sb.), nálezu sp. zn. IV. ÚS 3102/08 ze dne 12. 7. 2010 (N 142/58 SbNU 183) či nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ze dne 28. 1. 2014 (44/2014 Sb.)), že přichází-li v úvahu možnost ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, má tento přednost před kasací napadeného ustanovení. K tomuto postupu vycházejícímu z principu minimalizace zásahu přistoupil Ústavní soud i tentokrát a obdobně jako v předchozích výše citovaných případech se rozhodl doplnit interpretativní výrok, jímž pro potřeby judikatury obecných soudů stanoví způsob výkladu napadeného ustanovení ústavně konformním postupem.

42. Ústavní soud již v citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/02 dospěl k následujícímu závěru:

„Odlišný výklad čl. 89 odst. 2 Ústavy by u nálezů zamítajících návrhy na zrušení právních předpisů z důvodů priority ústavně konformní interpretace činil rozhodnutí Ústavního soudu právně bezobsažnými, případně i matoucími, a nutil by zároveň Ústavní soud k postupu, jenž se jeví ve svých důsledcích absurdní a neudržitelný: nespolehat na možnost ústavně konformní interpretace, opustit princip *judicial self restraint* a v případě sebelepší možnosti ústavně rozporné interpretace napadeného předpisu jej zrušit. Pro uvedené v řízení o kontrole norem v případě přijetí zamítavého výroku s interpretativní argumentací Ústavní soud z množiny nosných důvodů plynoucí základní ústavní princip zařadil do rámce výrokové části nálezu.“

43. V nyní posuzovaném případě je přijetí interpretativního výroku o to vhodnější, že jde o rozhodnutí týkající se procesního práva, jež by mělo být co nejsrozumitelnější jak pro obecné soudy, tak pro účastníky řízení. Jakkoli si je tedy Ústavní soud vědom, že závazné jsou již nosné důvody jeho rozhodnutí [viz nálezu sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.)], takže by zdánlivě mohl dostačovat zamítavý výrok doprovobený odůvodněním vysvětlujícím, že důvodem zamítnutí je existence ústavně konformního výkladu, považoval za vhodnější vtělit do výroku i ono klíčové závazné pravidlo vymežující ústavně konformní výklad rozebíraných ustanovení, aby podpořil srozumitelnost svého rozhodnutí, a vyšel tak vstříc potřebám právní praxe.

44. Z těchto důvodů se Ústavní soud rozhodl pro přijetí interpretativního výroku, který umožní do případného přijetí nové zákonné či podzákonné úpravy vykládat nyní účinné znění občanského soudního řádu a advokátního tarifu způsobem, který nebude porušovat právo účastníků na rovné postavení před soudem. Jak uvedl již výše, Ústavní soud se domnívá, že textové znění této nyní účinné úpravy poskytuje dostatečný prostor

pro takovou ústavně konformní interpretaci. Naznačuje to i výše zmíněná rozhodovací činnost některých civilních soudů, včetně navrhovatele.

45. Za ústavně konformní je tedy podle Ústavního soudu nutno pokládat takový postup civilních soudů, při němž v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem přiznaly paušální náhradu hotových výdajů podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu, přiznávají, pokud je to nutné pro naplnění rovnosti účastníků řízení, tuto paušální náhradu coby náhradu hotových výdajů podle § 137 odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není. Zásadu rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod lze totiž v posuzovaném případě naplnit přiznáním paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů podle jejich demonstrativního výčtu v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není, a to v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem byla přiznána taková náhrada podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.

46. Je tedy na soudech, aby v konkrétním případě, v němž bude stát proti úspěšné straně bez právního zastoupení neúspěšná právně zastoupená strana, zvážily, zda je namístě, aby využily prostoru, který se pro ústavně konformní výklad ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu nabízí zejména díky demonstrativní povaze výčtu nákladů řízení. Při takovém zvažování je třeba, aby posoudily, zda by v daném případě bylo zjevně nespravedlivé paušální náhradu nezastoupenému účastníkovi řízení nepřiznat a zda z odlišného zacházení, které předpokládá text advokátního tarifu, vyplývá v daném případě nerovnost rozporná s čl. 37 odst. 3 Listiny; zejména zda toto odlišné zacházení neznevýhodňuje v kontextu celého sporu právně nezastoupeného účastníka řízení, například proto, že částka paušální náhrady výdajů není bagatelní ve srovnání s částkou, o níž se spor vede, či proto, že jde ze strany právně zastoupeného účastníka o zjevně šikanózní postup. Pokud by tyto podmínky byly naplněny, je namístě, aby za náklady řízení označily civilní soudy kromě nákladů vyjmenovaných v demonstrativním výčtu ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu také paušální náhradu výdajů, jež náleží advokátům podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.

47. Nelze přitom přehlédnout, že takový ústavně konformní výklad citovaných ustanovení bude mít za důsledek nejen naplnění požadavků čl. 37 odst. 3 Listiny, tedy situaci, v níž si budou zastoupený a nezastoupený účastník řízení rovni, a to i z hlediska snadnosti přiznání paušální náhrady hotových výdajů; ale jeho důsledkem bude také alespoň dočasné řešení výše uvedeného systémového problému české justice, tedy motivace „velkých hráčů“ sériově žalovat „malé hráče“. Právně zastoupení žalobci totiž mohou dnes například kalkulovat s tím, že se jim vyplatí masově žalovat malé staré pohledávky, které na ně byly hromadně převedeny, a to bez

ohledu na to, že část z nich už je promlčená a část z nich je neprokazatelná, nicméně jde o tak malé částky, že žalovaní obvykle nebudou investovat do právního zastoupení, popřípadě na vedení sporu zcela rezignují.

48. Takovou motivaci k vedení civilních sporů, deformovanou nesprávným přístupem k přiznávání náhrad nákladů řízení, přitom kritizoval Ústavní soud již v nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012 (N 132/66 SbNU 61), v bodu 22: „Zvažuje-li soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení otázku, zda náklady spojené se zastupováním advokátem lze považovat za náklady účelně vynaložené, neměl by pouštět ze zřetele i samotný účel civilního procesu jako takového. Jeho účelem je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým skutečným subjektivním hmotným právům a právem chráněným zájmům. V souladu s tímto vymezením účelu civilního procesu nejsou situace, na něž Ústavní soud již v minulosti upozorňoval, kdy se civilní řízení vede nikoliv kvůli věci samé, ale kvůli částce, která může být přiznána na náhradě nákladů řízení [nález ze dne 14. 9. 2011 sp. zn. I. ÚS 3698/10 (N 160/62 SbNU 395)]. Nelze připustit, aby civilní soudní řízení bylo odtrženo od jeho skutečného společenského poslání a aby se místo poskytování ochrany stalo výlučně nástrojem sloužícím k vytváření snadného a nijak neodůvodněného zisku na úkor protistrany. I pro náklady řízení tedy platí obecná myšlenka, kterou zdejší soud vyslovil již v nálezu ze dne 20. 6. 2011 sp. zn. I. ÚS 329/08 (N 118/61 SbNU 717): ‚Jednotlivé instituty občanského soudního řádu a jiných procesních předpisů je proto nutno upravit a úpravu interpretovat a aplikovat tak, aby – při zachování ostatních základních principů a východisek civilního procesu – odpovídaly takto vymezené ochranné funkci civilního práva procesního.‘ Nebude-li civilní proces ochrannou funkcí plnit, ztrácí tím jeho existence jakékoli společenské opodstatnění.“

49. Pokud by právně nezastoupeným účastníkům řízení nemohla být přiznávána paušální náhrada hotových výdajů, znamenalo by to (a v mnoha případech tomu tak dosud je), že takový advokátem zastoupený žalobce neriskuje v případě prohry ve sporu s nezastoupeným žalovaným takřka žádné náklady (například pouze náklady ve výši prokázaného poštovního, jako v případě, z něhož vzešel posuzovaný návrh), ovšem v případě vítězství (ať už pro opodstatněnost svého nároku nebo pro pouhou pasivitu žalovaného, například u elektronických platebních rozkazů na bagatelní částky) má naději nejen na žalovanou částku, ale také na paušální náhradu hotových výdajů [a do zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek, také

na paušální sazbu výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem]. Pokud takový žalobce vede stovky, ba tisíce podobných sporů, může jít již o velmi podstatné a lákavé částky, které jej motivují masově žalovat například i takové pohledávky, u nichž je velká pravděpodobnost, že jsou již promlčené, nebo si je dokonce jejich promlčenosti vědom, neboť je jako promlčené již koupil, ale spoléhá na to, že nezastoupený žalovaný díky své neznalosti práva námitku promlčení neuplatní.

50. Pokud však obecné soudy postupují v souladu s výše vymezenou ústavně konformní interpretací, má to vliv i na ekonomickou úvahu oněch žalobců o výhodnosti vedení takových bagatelních sporů, neboť ti si jsou vědomi toho, že pokud je jejich nárok oprávněný, získají kromě samotné pohledávky i paušální náhradu hotových výdajů; pokud však oprávněný není, riskují, že stejnou paušální náhradu hotových výdajů zaplatí úspěšnému žalovanému oni. I v tomto dopadu lze ostatně zprostředkovaně spatřovat jednu z částí rovnosti účastníků řízení. To samozřejmě nezbavuje zákonodárce povinnosti celou problematiku komplexně vyřešit, k čemuž ostatně již činí první kroky, jak bylo konstatováno výše.

51. Pouze na okraj Ústavní soud podotýká, že jakkoli nyní vyřčený ústavně konformní výklad ustanovení upravujících přiznávání náhrady nákladů řízení, stejně jako právě projednávaná legislativní úprava jsou kroky směrem k naplnění principu rovného postavení účastníků řízení, nejde samozřejmě o všelék, který by zcela vyřešil nerovné postavení zejména chudých a právně nevzdělaných jednotlivců při uplatňování jejich práva na přístup k soudu vyplývajícího z čl. 36 Listiny a čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Právě řízení, z něhož vzešel nyní posuzovaný návrh, je vhodným příkladem deficitu, který v této oblasti panuje. Právně nezastoupený žalovaný účastník řízení je zpravidla v mnohem komplikovanější situaci než zastoupený účastník, nižší znalost hmotněprávních předpisů bývá doplňována i neznalostí a nedostatečnou zběhlostí v procesních oprávněních a jejich rozsahu, nadto by jim dle výkladu odvolacího soudu v nyní posuzované věci měla být ještě uložena povinnost náročnějšího prokazování nákladů řízení. Žalovaní si mohou jistě nechat advokáta také ustanovit, to je však v případě bagatelních pohledávek postup administrativně náročný pro žalovaného a – při vědomí možného množství takových pohledávek – drahý i pro fungování justice. Ochrana jejich práv by přitom jistě více než opakování floskule o tom, že práva náležejí bdělým, pomohlo, kdyby měli reálnou možnost se například s elektronickým platebním rozkazem obrátit právě na nízkoprahovou právní poradnu, která by několikaminutovou konzultací rozpoznala, že jde o promlčenou pohledávku, a poradila jim, jak v několika větách námitku promlčení uplatnit. Skutečnost, že by úhrada hotových výdajů pokryla nejen poštovné, ale i dopravné do právní poradny, takže by mohli takovou šikanózní pohledávku

odvrátit opravdu bezplatně, je jen dalším střípkem nasvědčujícím vhodnosti řešení, k němuž vede interpretativní výrok tohoto nálezu.

52. Z výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud zobecnil nosné důvody tohoto svého nálezu ohledně ústavně konformní interpretace posuzovaných ustanovení a uvedl je v interpretativním výroku tohoto nálezu.

VI. Závěr

53. Vycházejí ze všech uvedených skutečností, Ústavní soud návrh Okresního soudu v Chrudimi zamítl (§ 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu) a vymezil podmínky ústavně konformního výkladu posuzovaného ustanovení zákona.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podávám odlišné stanovisko k oběma bodům výroku nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/13.

Předmětem řízení v této věci byla otázka ústavnosti rozdílného způsobu hrazení nákladů řízení, který považuje navrhovatel (Okresní soud v Chrudimi) za neústavní, a navrhuje proto zrušení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), popř. v něm uvedeného výrazu „hotových“, popř. jen vydání interpretativního výroku, který by stanovil zásady a limity pro určení náhrady drobných a režijních výdajů účastníků, kteří nejsou v řízení zastoupeni advokátem. Většina Ústavního soudu se přiklonila k zamítnutí návrhu ve spojení s interpretativním výrokiem, ačkoli pro to po mém soudu nebyly dány podmínky. Jednalo se zčásti o návrh zjevně neopodstatněný, zčásti pak (v návaznosti na to) o návrh, který překračuje návrhová oprávnění podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a ve spojení s tím i příslušnost Ústavního soudu. Podle něj soudce může navrhnout odstranění neústavnosti, která mu brání rozhodnout, nikoli však to, aby mu Ústavní soud dal za pravdu ve sporu s vyšší instancí (návrh na zahájení řízení směřující k zamítnutí zákon o Ústavním soudu nezná) nebo aby mu pomohl se systémovým řešením (k tomu má ale svůj resortní úřad). Většina Ústavního soudu tak pokračuje v extenzivním výkladu návrhového oprávnění obecných soudů podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky a § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu; v tomto případě však zachází ještě dál. Návrh měl být proto odmítnut, přičemž tím vůbec nezpochybňuji fakt změny poměrů od roku 1963 a potřebu jejího zohlednění v případě právně nezastoupených účastníků:

1. Z řízení před obecným soudem vzešel spor s odvolací instancí, zda může soudce právně nezastoupené straně řízení přiznat paušální náhradu

nákladů řízení jako v případě, kdyby byla zastoupena advokátem a sjednala s ním smluvně takovou možnost podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu (ačkoli tuto možnost v podobě přiměřeného, natož obdobného použití náš právní řád nezná a bez další úpravy ani znát nemůže). Navrhovatel v tom spatřuje porušení rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a jako cestu k zjednáání nápravy navrhuje zrušit § 137 odst. 1 o. s. ř., ačkoli toto ustanovení pouze definuje (*nota bene* demonstrativním výčtem) náklady řízení. Odlišnosti v jejich postavení však předpokládá § 137 odst. 2 o. s. ř. právě pro případ zastupování advokátem. Tato zákonná licence je však v odůvodnění nálezu pominuta, stejně jako to, že hrazení nákladů řízení (účelně vynaložených) upravuje zejména § 142 odst. 1, přičemž § 151 odst. 2 o. s. ř. navíc v případě advokáta odkazuje na úpravu „zvláštním právním předpisem“. To, že tak návrh směřuje mimo cíl, tedy § 137 odst. 1 o. s. ř., odůvodnění pomíjí, když si z této situace pomohla většina Ústavního soudu překvapujícím obratem „Ústavní soud tedy porozuměl návrhu a návrh projednal.“ (bod 12). Nezáleží již tedy na tom, co se navrhuje, ale jak tomu chce Ústavní soud porozumět. Trvala-li menšina na odmítnutí návrhu, jak byl předložen, a nikoli, jak byl Ústavním soudem pochopen, bylo to pro jistotu označeno za „přepjatý formalismus“ (bod 12).

2. Nadále tak pokračuje trend překrucování smyslu § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, který spočívá ve výjimečné potřebě zapojit Ústavní soud jako objektivní mezičlánek do řešení konkrétní věci neukončené v řízení před obecným soudem. Touto „věcí“ ale nemůže být samotné řešení projednávané věci v abstraktní rovině, nýbrž pouze odpověď na otázku, jak má soudce dále postupovat, aby se nedostal do rozporu s ústavním pořádkem. Takový problém ale v řízení nevznikl; místo splnitelného požadavku na prokázání hotových výdajů v bagatelní výši se obecný soud rozhodl věc využít k „systémovému řešení“ celkové úpravy hrazení nákladů nezastoupených účastníků. Tomu většina Ústavního soudu porozuměla tak, že se nechala vmanévrovat již nikoli do role oné kritizované 3. komory Parlamentu, nýbrž se pasovala hned do role její komory první, ne-li do role pracovní komise Legislativní rady vlády, neboť v době jednání o návrhu obecného soudu již byla novela občanského soudního řádu v tomto směru v legislativním procesu (viz položku č. 454/14 v knihovně připravované legislativy na www.vlada.cz) a v současnosti je jako vládní návrh (tisk č. 337, Poslanecká sněmovna VII. volební období) předložena k prvnímu čtení. Ústavní soud tak tímto způsobem vstoupil aktivisticky do běžícího zákonodárského procesu a v rozporu s představami odmítajícími preventivní kontrolu ústavnosti zákonů zaujal stanovisko k právě projednávanému návrhu, ačkoli zákon o Ústavním soudu preventivní kontrolu mimo ustanovení § 71a nezná a umožňuje jen svým způsobem preventivní vstup do soudního řízení.

3. Výrok nálezu neobstojí ani z hlediska předpokladů pro zamítnutí návrhu. Návrh směřuje mimo cíl, a není tak způsobilý dosáhnout sledovaného účelu. V takovém případě je namíste jeho odmítnutí (srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 57/06 ze dne 17. 4. 2009; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Navíc napadené ustanovení je demonstrativním výčtem, takže hovořit o „mezeře“ v něm je přinejmenším teoreticky sporné (bez definice mezeře), bez ohledu na většinou zdůrazněné umění návrhu „porozumět“, popř. jej vyložit tak, aby jej mohl Ústavní soud projednat (bod 12). Stejně tak nelze konstruovat nějaké základní právo na paušální náhradu jako předpoklad nepřímému vyhovění návrhu nebo alespoň odlišnost v právní úpravě prohlašovat za „mezeru“ (srov. bod 36).

4. I když většina ustoupila od tvrzení, že se jedná o nerovnost v hrazení nákladů, o to více se soustředila na závěr, že ve způsobu jejich prokazování může být v projednávaném případě neústavní nerovnost (sporná výše nákladů měla být mezi cca 300 až 500 Kč). Není však pochyb, že právní zastoupení advokátem nutně vede k rozdílům v nákladech (včetně jejich prokazování) a že advokát zastupující množství klientů nutně musí prokazovat náklady odlišným způsobem (paušál je v takových situacích běžné řešení i v jiných oblastech, jako jsou daně), který nelze bez dalšího analogicky a bez zákonného podkladu (to se stane až po případné novele občanského soudního řádu a na ní založeném zvláštním prováděcím předpisu) vztáhnout na nezastoupeného a třeba poprvé a naposled se „soudiči“ účastníka řízení. Tím nikterak nezpochybňují argumentaci většiny ohledně výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu. Ta je však v tomto případě irelevantní, nehledě na rozdíl v pojetí hotových, paušálních a účelně vynaložených nákladů (proto nelze hotové, tedy nějak prokazované výdaje ztotožnit s paušálními, tedy prokazované dohodou s advokátem s odkazem na tarif, a na základě toho provést výklad hotových výdajů jako paušálních a naopak), takže pro onoho účastníka mohou být výdaje účelně vynaloženy v daleko větší výši než v případě paušálu advokáta. Navíc je podstatným prvkem paušálních nákladů dohoda s klientem, takže je zde další pomíjený rozdíl, což platí i pro srovnání „úkonu právní služby“ advokáta a s tím spojených právních důsledků oproti právnímu vystupování nezastoupeného účastníka (jeho účelné výdaje mohou být nad částku 300 Kč). Test rovnosti (ve skutečnosti jen naznačený) zde nepřesvědčuje; prokazování nákladů advokátní kanceláře a nezastoupeného účastníka k tomu neskýtá dostatečný podklad, nehledě na to, že je věcí svobodného rozhodnutí každého účastníka, zda se zastoupit nechá či nikoli; v tom proto nelze ústavní nerovnost spatřovat.

5. Strukturálně lze nepochybně základní právo rozložit na řadu dílčích aspektů, způsob prokazování výdajů ale určitě nelze řadit k podstatě a smyslu rovnosti v řízení (zde spíše po rozhodnutí v řízení). Většina Ústav-

ního soudu však své rozhodnutí založila na něčem opačném – vyložila, že nezastoupený účastník nemá právo na paušální náhradu, nýbrž ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. musí prokázat k tomu účelně vynaložené výdaje. Na základě toho konstatuje porušení rovnosti účastníků, pokud se mu paušální náhrady nedostane, místo toho, aby vyložila, v čem spočívá podstata a smysl oné rovnosti a zda v případě (dosud nedořešeného) sporu o 300 či 500 Kč lze hovořit o ústavnosti za cenu lámání procesních předpisů přes koleno (vše nad to je podle bodu 12 přepjatým formalismem). Přitom se paušál dle onoho § 13 odst. 3 advokátního tarifu vztahuje jen na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, ačkoli by s ohledem na jiné postavení nezastoupeného účastníka bylo třeba využít paušálu v daleko širším měřítku. V projednávané věci se však jedná o bagatelní spor s uplatněním námitky promlčení. To již samo o sobě může být stěží východiskem pro ono systémové řešení (zjednodušení situace účastníků i soudů), které může poskytnout jen právní předpis, který může postihnout i spory vedené velkými korporacemi s vlastními právníky a který bude připraven na základě důkladného rozboru soudní praxe. Ústavní soud měl proto projevít více zdrženlivosti a přinejmenším vyčkat na rozhodnutí zákonodárce.

6. Konkrétní kontrola ústavnosti slouží k vytvoření podmínek pro ústavní řešení konkrétní věci, kterou má rozhodnout obecný soud. Většina dospěla k závěru, že namísto je třeba věc řešit systémově (současně předběhnout zákonodárce, který by případně nemusel „porozumět“, byt předložený návrh v 1. čtení ukazuje, že opak je pravdou). K tomu však může sloužit zejména abstraktní kontrola ústavnosti, popř. výjimečná možnost projednání jinak nepřípustné ústavní stížnosti v případě, kdy podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele, a může tak přispět právě k systémovému řešení určitého problému.

7. Stranou mých pochybností není ani samotný účel konkrétní kontroly ústavnosti zákonů, kterým je mimo jiné též zabránit podávání ústavních stížností. Pokud by se však v incidenčním případě řídil navrhovatel právním názorem krajského soudu a stížnost proti jeho rozhodnutí podala až žalovaná z incidenčního řízení (tentokrát již ale zastoupená advokátem s rizikem zvýšených nákladů, byt zčásti paušálních), není pochyb o tom, že by neuspěla z hlediska ustálené judikatury Ústavního soudu ve věcech hrazení nákladů řízení, navíc bagatelních. Měla by proto platit obrácená Schumannova formule. Ta ve své pravé podobě říká, že ústavní soud může zrušit rozsudek obecného soudu jen tehdy, když by zrušil jako neústavní takový zákon, který by měl obsah tohoto rozsudku (Schumann, E. *Verfassung und Menschenrechtsbeschwerde gegen richterliche Entscheidungen. Schriften zum Öffentlichen Recht* Band 11. Berlin : Duncker & Humblot, 1963, s. 206n.). Převádí tak vztah ústavního a obecného soudu na vztah ústavodárce a zákonodárce. Soudce podle ní nemůže vydat rozsudek,

kteř by neobstál jako zákon ani při ústavně konformním výkladu. V našem případě naopak vzniká situace, kdy soudce může položit Ústavnímu soudu ústavní otázku, která přesahuje předmět jinak bagatelního sporu a řeší systémově věc (body 11, 26 odůvodnění), která nemá ústavní rozměr a jako ústavní stížnost stěžovatele, kterému by obecný soud nevyhověl, by nemohla uspět. Jinak řečeno, převedeme-li problém do roviny ústavní stížnosti, tak by takový návrh neměl naději na úspěch.

8. Zamítavý výrok je přitom vydáván ve skutečnosti jen v rámci onoho porozumění nesprávně formulovanému návrhu, a zachraňuje tak možnost vydat „interpretativní“ výrok na rozdíl od řešení oné „mezery“. Ale jaké mezery? V pozitivním právu? Axiologické? Technické? Ovšem o pravé mezeře lze hovořit jen tam, kde věc nelze překlenout ani výkladem. Zde se tak navzdory teorii děje. Většina přitom tvrdí (body 36, 37), že zde existuje mezera, současně však uvádí, že ta by vznikla zrušením § 137 odst. 1 o. s. ř. (pro co však podle mého názoru není důvod). Kdyby si však mezeru nevykonstroovala, musela by něco zrušit, to by však bylo příliš nápadné (zákon má pro to označení „zjevná neopodstatněnost návrhu“), neboť to, co má být dle návrhu zrušeno (§ 137 odst. 1 o. s. ř.) nic neústavního neobsahuje. Proto bylo třeba „porozumět“ návrhu jinak. Jak uvádí většina, navrhovatel požaduje výklad řešící mezeru v zákoně či zrušení právní úpravy. Problém je v tom, že tu mezeru vidí v ustanovení, kde není a nemůže být, a požaduje výklad, který v takové situaci od roku 1993 Ústavní soud podat nemůže. Ústavní soud (jeho většina) jej konečně také nepodal, nýbrž fakticky konstatoval existenci neústavnosti v obecné rovině a pod rouškou interpretace (nebylo však v důsledku rány mimo cíl co interpretovat) předběhl zákonodárce a stanovil nové pravidlo, čímž (srov. bod 44) postavil do postavení mimo hru nejen zákonodárce, nýbrž dokonce i Ministerstvo spravedlnosti.

9. Je též otázkou, zda úvahy ohledně postižení vymahačských společností (obchodování s pohledávkami) mají být řešeny tímto způsobem (sankcionování formou paušální náhrady nákladů řízení), nehledě na to, že většina Ústavního soudu se tím staví na stanovisko, podle kterého by již nemuselo platit, že co bylo půjčeno, by mělo být také vráceno, nebo že dokonce požadovat vrácení (byť se třeba jedná o *obligatio naturalis*) je nemravné. Jak se potom sladí ústavní právo na právní pomoc s čl. 3 odst. 3 Listiny?

10. Stále stojím na stanovisku, že předmětem konkrétní kontroly je abstraktní norma, která má být aplikována na konkrétní skutkovou podstatu. Proto je nutnou podmínkou aktivní legitimace obecného soudu nikoli jen odůvodnění neústavnosti abstraktní normy, nýbrž v konjunkci s tím i prokázání, že bez toho nebude možno ve věci rozhodnout bez porušení ústavnosti. Důvodem konkrétní kontroly je proto právě ono přerušovací usnesení obecného soudu, který v řízení nemůže bez porušení ústav-

nosti pokračovat. Vyslovil jsem již dříve obavu [viz odlišné stanovisko ve věci sp. zn. Pl. ÚS 49/10 – nález ze dne 28. 1. 2014 (44/2014 Sb.)], že pod pojmem zákona, kterého má být použito ve věci, se začne chápat doslova jako „zákon“. A právě to se po mém soudu v této věci stalo.

11. Obecný soud nejenže se netrefil do potřebného ustanovení, dokonce si toho byl vědom a požádal Ústavní soud, aby vydal alespoň interpretativní výrok (ve skutečnosti nový předpis), ačkoli tuto možnost zákon nezná. Ústavní soud znovu potvrdil sklon stát se oním dříve důrazně popíraným „výkladovým místem“ [proti viz nález sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.), tzv. Lisabon I, bod 75] a platformou pro autoritativní rozhodování teoretických sporů [proti viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 120/06 ze dne 28. 5. 2007 (N 90/45 SbNU 317) a sp. zn. Pl. ÚS 11/08 ze dne 23. 9. 2008 (N 155/50 SbNU 365)] či dokonce předbíhání v kompetencích zákonodárné a nařizovací moci jako v tomto případě. Touto platformou však nesměl být ani v době, kdy měl kompetenci podávat výklad ústavních předpisů.

12. Uznávám, že prakticky bude přijetím pozitivní právní úpravy (tisk 337) věc vyřešena. Problém způsobu, jak k věci přistoupila většina Ústavního soudu, však zůstane. Kladu si přitom otázku, jak by se při kombinaci zamítavého a interpretativního výroku postupovalo v případě § 71 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Byla by zde možná obnova řízení, pokud by Ústavní soud jedním dechem návrh zamítl (výrok I) a druhým mu ve skutečnosti vyhověl (výrok II)?

2. Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

I.

S většinou pléna, která hlasovala pro přijetí označeného nálezu, se neztotožňuji především proto, že nesouhlasím s tím, jak byla v dané věci posouzena otázka aktivní legitimace obecného soudu k návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky, resp. ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu. Navrhující soud podle mého názoru takovou legitimaci neměl, resp. jeho návrh vychází z procesní situace, jež korektní základnu pro konkrétní přezkum ústavnosti norem netvořila.

V dané věci žalovaná, jež měla podle všeho nárok na náhradu nákladů řízení, žádala, aby jí bylo na náhradě hotových výdajů přiznáno 500 Kč, aniž tyto náklady specifikovala. Soud rozhodl tak, že jí přiznal „paušální“ 300 Kč, jako kdyby byla zastoupena advokátem (ačkoli nebyla). Odvolací soud toto rozhodnutí zrušil s odůvodněním, že postup, jež zvolil soud prvního stupně, není procesně správný, neboť u advokátem nezastoupeného účastníka není paušální náhrada hotových výdajů dle advokátního tarifu použitelná.

Soud prvního stupně, aniž vzal zřetel na ustanovení § 226 odst. 1 o. s. ř. a postupoval v intencích právního názoru odvolacího soudu, se rozhodl protestovat u Ústavního soudu, aby přece jen, s jeho pomocí, prosadil svou.

Což je však velmi na pováženou (chce se říci: to se nedělá); soudy různých instancí jsou spjaty nejen určitými organizačními vztahy a jejich pravidly, nýbrž i požadavky vzájemného respektu a samozřejmého vnímání autority soudu instančně vyššího, neboť obojí je zárukou jednoty celého soudního systému. K otevření osobního sporu s odvolacím soudem ani čl. 95 odst. 2 Ústavy (princiipiálně) neslouží.

Obecný soud sám nevěří, že by mohlo být vyhověno návrhu, aby Ústavní soud zrušil ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř. (že na něm nic protiústavního není, je zřejmé na první pohled), a proto „alternativně“ navrhl, aby Ústavní soud podal jeho výklad, a to právě takový, jenž mu posloužil jako základ pro původně náhradové rozhodnutí a kterým by se mu otevřela cesta znovu v dané věci žalované přiznat jako hotové výdaje částku odpovídající paušalizované náhradě obdobně jako účastníku zastoupenému advokátem. Argumentem je mu potřeba prosadit požadavek rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Tomu jest čelit ze dvou důvodů.

Za prvé, bez skutečného a opodstatněného směřování k odstranění napadeného ustanovení, tj. je-li návrh na jeho zrušení jen účelovým podvozkem, aby Ústavní soud (vázán doktrínou přednosti ústavně konformního výkladu před derogací) takový – s navrhovatelem souladný – výklad podal, nemůže jít ve skutečnosti o nic jiného než o ztotožnění Ústavního soudu s tzv. výkladovým místem, čemuž odpovídá pravomoc, již nemá, a osvojit si ji je ústavně nepřijatelné.

Za druhé, je-li navrhuující soud přesvědčen, že ústavně konformní interpretaci napadeného ustanovení zná, je na něm, aby ji sám ve své věci aplikoval, jak mu ukládá – jde-li o základní právo, jak tvrdí – čl. 4 Ústavy. Postup podle čl. 95 odst. 2 Ústavy je pak vyloučen pojmově, a jediné, co je – ve zvláštních situacích – k individuálnímu řešení, je případná kolize mezi ustanovením právě zmíněného čl. 4 Ústavy a již rovněž odkazovaným ustanovením § 226 odst. 1 o. s. ř.

Navrhující soud operuje ústavně netolerovatelnou nerovností účastníků řízení, stojí-li na jedné straně účastník advokátem zastoupený a na druhé nezastoupený (čl. 37 odst. 3 Listiny), leč neučinil nic, aby tuto „nerovnost“ v jím vedeném řízení konkrétně jakkoli zjistil, či se jí vůbec zabýval. Standardním postupem soudce měla být výzva žalované, aby specifikovala výdaje, které určila toliko vyšší „500 Kč“, a jejich vynaložení doložila. Teprve pak mohl posoudit, zda takové doložení je pro žalovanou skutečně spojeno s nějakými nároky, věcnými či časovými náklady, či je jinak obtížné nebo dokonce neuskutečnitelné. A až na tomto základě mohl soudce hodnotit,

zda mezi pozicí účastníka zastoupeného advokátem (s „výdajovým“ paušálem) a účastníka jím nezastoupeným (bez něho) je reálná a relevantní (citelná) nerovnost v takové míře, že si zaslouží, aby byla reflektována z pozice ústavněprávních. Přitom nelze nevidět, že ve standardních případech účastníku nezastoupenému buď žádné náklady ve smyslu hotových výdajů nevznikají, anebo jsou doložitelné (prokázání není dokázáním) typicky snadno. Kdyby si soudce dal tuto práci, mohl žalované jí požadovaných 500 Kč přiznat, jestliže by odpovídající výdaje v řízení doložila (což bylo možné, a lze očekávat, že by se ani do sporu s odvolacím soudem pak nedostal), pročež není ani vůbec jisté, zda žalovaná s částkou 300 Kč, již pro ni navrhuje soud „zařídil“ s pomocí Ústavního soudu, bude spokojena.

V tom se ostatně zjevuje nepřipadnost soudcovy metody ilustrativně; zcela opustil výlučně přípustnou základnu jím vedeného sporu a rozhodl se hledat a prosadit všeobecné „systémové“ řešení vůbec (a to nadto z jen dílčího, specifického procesního segmentu, identifikovaného existencí zvláštních, a nejspíš morálně diskvalifikovaných, „seriových“ žalobců „hromadných“ pohledávek), tedy „řešení“ všeobecné právně-politické povahy, čímž si osvojil ambici, jež přísluší pouze zákonodárci, a nikoli obecnému soudu. Pro Ústavní soud tím vymezil prostor normativní kontroly abstraktní, ačkoli ten je povolán ve vztahu k návrhu obecného soudu toliko ke kontrole konkrétní.

Ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy dává soudu možnost, aby v řízení, které vede, nemusel aplikovat zákon (či jeho jednotlivé ustanovení), jenž považuje za protiústavní a který mu znemožňuje dosáhnout naopak ústavně konformního výsledku; na rozdíl od abstraktní kontroly norem (§ 64 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) je pro kontrolu konkrétní (§ 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), iniciovanou obecným soudem, příznačné, že primárně nemá univerzální význam (ten nabývá až zprostředkovaně), a její vlastní účel je spojen s daným řízením, které obecný soud právě vede. Od toho se také odvíjejí podmínky jeho aktivní legitimace; zjednodušeně řečeno, obecný soud potřebuje rozhodnutí Ústavního soudu (typicky derogační) k tomu, aby mohl vydat v dané věci ústavně konformní rozhodnutí, které by jinak přijmout nemohl, a jen tehdy (a rovněž proto) je takovou legitimací nadán. Opomenutí této podmínky implikuje stav, kdy je rozdíl mezi abstraktní a konkrétní kontrolou norem nepřipustně setřen.

Z předchozího je očividné, že tyto podmínky návrhu obecného soudu zde splněny nebyly. Návrh měl být proto odmítnut.

II.

Uvedené nedostatky návrhu pak přirozeně zatěžují i vlastní argumentaci většiny, jestliže mu přisvědčila; aktivismus obecného soudu nalezl u většiny Ústavního soudu otevřenou náruč.

A to i tak, že se pustila do „dointerpretace“ jeho návrhu, aby potlačila i ty jeho nedostatky, jež sama vnímala, jak se podává kupříkladu z úvah většiny pléna (co vlastně navrhovatel mínil) na téma „mezery v právu“ či uznání, že „není vyloučeno“, že by bylo případněji napadnout spíše něco jiného (viz bod 12 nálezu).

Čemuž je nutno oponovat: jednak není bez významu, napadne-li navrhovatel jako protiústavní ustanovení zákona (§ 137 o. s. ř.), jež očividně takovým není, neboť to má své přirozené důsledky, které nelze odvrátit jen tím, že by protiústavním mohlo být případně ustanovení jiné (§ 142 o. s. ř.), a jednak ustanovení § 137 o. s. ř. ani „mezeru v právu“ nezakládá, což je rovněž samozřejmé, a to již z jeho samotného textu, neboť myslitelné druhy nákladů řízení vypočítává zjevně v úplnosti, a o nic jiného zde nejde.

Interpretativnímu návrhu navrhujícího soudu, aby Ústavní soud stanovil „zásady a limity pro určení náhrady drobných a režijních výdajů advokátem nezastoupeným účastníkům řízení“, však vyšla většina pléna vstříč – aby jej udržela v mezích napadeného ustanovení § 137 o. s. ř. – úvahou, že jej umožňuje okolnost, že tam uvedený výčet je „jen“ demonstrativní (bod 35), v důsledku čehož jej lze doplnit o „hotové výdaje nahrazené paušální částkou, a to ve výši podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu“.

To však je zjevně odůvodnění jen „naoko“, neboť fakticky obstat nemůže. Nedoplňuje se tím totiž výslovně uvedený výčet nákladů řízení o další věcně vymezený druh nákladů, jež dosud chyběl (což by bylo myslitelné), nýbrž k nákladu již zakotvenému – hotovým výdajům – se přidávají, zjednodušeně řečeno, „hotové výdaje ve výši 300 Kč“, což logicky – při respektu ke konstrukci dotčeného ustanovení – již myslitelné není.

Že většině pléna (stejně jako navrhujícímu soudu) ve skutečnosti nejde o vyrovnání údajně nerovnosti panující v neprospěch nezastoupených účastníků řízení (natož pak žalované v řízení, z něhož vzešel posuzovaný návrh), se zjevuje v bodu 47 nálezu; jejím cílem je opět „řešení ... systémového problému české justice“, totiž postihnout tzv. „velké hráče“, resp. jejich profit z množstevně zahajovaných řízení o bagatelní, případně i promlčené pohledávky, a to nejspíš obdobně jako ve věci tzv. přísudkové vyhlášky [viz sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (116/2013 Sb.)].

Vysvětlitelným pak je, proč je až tak hypertrofována údajná nerovnost účastníků řízení v omezeně významné (v reálné praxi významné nejméně) nákladové složce, již představují „hotové výdaje“ (300 Kč), jestliže zastoupený účastník má oproti nezastoupenému nárok na mnohem citelnější náhradu, totiž náhradu odměny za advokátní zastoupení. Nebýt toho „systémového problému“, na který je nyní cíleno, byl by zřejmě představitelný i návrh, aby v jinak rozvíjené logice rovnosti účastníků byla na nákladech řízení přiznána nezastoupenému účastníkovi i částka odpovídající odměně advokáta, kdyby byl zastoupen rovněž.

Naopak nesnadno vysvětlitelnou je interpretativní věta vtělená do druhého výroku vydaného nálezu. Zatímco odtud se podává, že „příznání paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů“ nastupuje vždy (neboť nastolení „rovnosti“ musí být bezvýjimečné), a tím i jako ústavněprávní příkaz, z bodu 46 nálezu se naopak naznačuje, že může jít o pouhé vybidnutí, aby tak obecné soudy činily v některých zvláštních případech (kdy by jiný postup byl „zjevně nespravedlivý“, částka paušální náhrady „není bagatelní“ nebo kdy z procesní strany žalobce jde „o zjevně šikanózní postup“).

Cestou shrnutí: i kdyby aktivní legitimace navrhujičího soudu mohla být uznána, argumentace většiny pléna k podpoře jeho návrhu nepřesvědčuje, a ve vztahu k výsledku, jehož mínila dosáhnout, neobstojí.

III.

V obecné poloze proti paušalizaci náhrady hotových výdajů zřejmě nelze nic z ústavních pozic mít, rozhodne-li tak zákonodárce; ten k tomu ostatně směřuje, jak je zaznamenáno v bodu 29. I proto měl být Ústavní soud zdrženlivý.

3. Odlíšné stanovisko soudce Radovana Suchánka

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujímám odlíšné stanovisko k výrokům i k odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 39/13:

1. Nesouhlasím s oběma výroky nálezu, neboť návrh měl být zčásti odmítnut pro zjevnou neopodstatněnost, zčásti pro nepřislušnost Ústavního soudu.

2. Okresním soudem napadené ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) neobsahuje nic jiného než pouze demonstrativní výčet nákladů řízení. Nerozlišuje mezi účastníky řízení podle toho, zda jsou nebo nejsou zastoupeni advokátem, a to ani, pokud jde o hotové výdaje coby jeden z druhů nákladů řízení. Odmítnuto mělo tedy být především nesprávné tvrzení navrhujičího soudu, že právě toto zákonné ustanovení brání naplnění principu rovnosti účastníků řízení, když prý „náhradu pro určitou skupinu účastníků váže na prokázání vzniku hotových výdajů“. Ve skutečnosti toto ustanovení nic takového nestanoví. Správné není ani tvrzení navrhujičího soudu, že „tímto ustanovením je (...) stanoveno, na jakou náhradu nákladů řízení má právo ten účastník řízení, který v něm uspěl“; to jak známo stanoví jiná, soudem nenapadená ustanovení, obsažená v § 142 až 150 o. s. ř.

3. Přestože se tedy navrhujičí okresní soud zjevně „netrefil“ do ustanovení o. s. ř., kterého se daný „problém“ nejspíše týká, Ústavní soud velkoryse „vyložil návrh navrhovatele tak, aby jej mohl projednat,“ „porozuměl návrhu a předložený návrh projednal“ (bod 12). Směrem k navrhujičímu

soudu sice sdělil, „že by případnější bylo napadnout před Ústavním soudem spolu s § 137 občanského soudního řádu i § 142 občanského soudního řádu upravující přiznávání náhrady nákladů řízení“ a poukázal také na související § 137 odst. 2 o. s. ř. (body 12, 14 a viz i body 16 a 17), nevyvodil z toho ale konsekventní závěr pro výrok svého rozhodnutí. Samozřejmě by bylo případné poukázat také na § 151 odst. 2 o. s. ř. Ostatně právě do § 151 (a nikoli do § 137 o. s. ř.) má být včleněna nová vládou připravovaná úprava, zmíněná v bodu 29, tohoto znění: „Účastníkovi, který nebyl v řízení zastoupen zástupcem podle § 137 odst. 2 a který nedoložil výši hotových výdajů, přizná soud náhradu hotových výdajů ve výši stanovené zvláštním právním předpisem; právo na náhradu ostatních nákladů tím není dotčeno.“

4. Důvod zamítnutí návrhu uvedený v bodě 31, tedy že zrušení § 137 odst. 1 o. s. ř. (ani případně v jeho rámci zrušení jen slova „hotové“) „by protiústavní nerovnost fakticky nevyřešilo“, a naopak by vyvolalo problémy popisované v bodech 32 až 34, je patrně nechtěným přiznáním, že toto ustanovení zcela zjevně deficitem ústavní konformity netrpí.

5. Přála-li si tedy většina pléna vyhovět návrhu okresního soudu, který se domáhal po Ústavním soudu pro případ zamítnutí návrhu alternativě (sic!), „aby interpretativním výrokem stanovil dle své ústavní úvahy zásady a limity pro určení náhrady drobných a režijních výdajů, které pravidelně vznikají účastníkům občanského soudního řízení, kteří nejsou zastoupeni advokátem, ale kteří na rozdíl od účastníků zastoupených advokáty jsou nuceni obtížně prokazovat jejich vynaložení,“ pochopitelně jí nezbylo než vykročit z rámce přezkumu napadeného ustanovení daného konkrétní kontrolou ústavnosti (čl. 95 odst. 2 Ústavy, § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a vydat se na cestu hledání „systémového řešení“, jako by tu šlo o abstraktní kontrolu ústavnosti zákona.

6. V této logice uvažování plenární většiny se nejprve abstraktně (část III) konstatuje v postavení advokátem zastoupených a nezastoupených účastníků řízení „nerovnost v prokazování vynaložených nákladů“ (bod 20), která je shledána jako „odlišné zacházení zjevně nepřiměřené“ (bod 21). Na této bázi se pak přistupuje k posouzení návrhu na zrušení napadeného ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř. (část IV), jež se sice neruší (tak dalece se okresním soudem plenární většina svěst nedala), ale alespoň na jeho podkladě (zjevně zcela nezpůsobilém) se vytvoří nálezem nová právní norma (sotva lze tento tvůrčí výklad chápat jinak), dle níž i advokátem nezastoupení účastníci budou moci požadovat a soudy jim budou povinny přiznat náhradu hotových výdajů paušální částkou, a to analogicky podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu (čímž se asi myslí vždy ve výši 300 Kč).

7. Tento normotvorný počín přitom není podepřen jediným argumentem dokládajícím, že právě § 137 odst. 1 o. s. ř., resp. jeho aplikace, způsobuje porušení zásady rovnosti účastníků řízení. Nerovnost účastníků říze-

ní je totiž dovozována jen a pouze z existence, resp. z aplikace úpravy náhrad hotových výdajů paušální částkou obsažené v § 13 odst. 2 a 3 advokátního tarifu, tj. ve vyhlášce č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, (body 12, 18, 19, 23, 28, 32, 35 až 38, 45, 46), jejíž přezkum však nebyl předmětem nynějšího řízení; tento podzákonný právní předpis se již z povahy věci (předmětu jeho úpravy) nemůže týkat ničeho jiného než jen odměn a náhrad advokátů za poskytování právních služeb, a nemůže tudíž upravovat náhradu nákladů řízení tomu, kdo advokáta nemá. Ostatně advokátní tarif není vydán jako prováděcí vyhláška k o. s. ř. (byť tak působí), ale k zákonu č. 85/1996 Sb., o advokacii, (viz zmocnění v původním § 22 odst. 2, nyní v odst. 3 zákona o advokacii). Nesmyslné je tedy tvrzení, že nerovnost účastníků řízení vyplývá „z odlišného zacházení, které předpokládá text advokátního tarifu“ (bod 46).

8. Zcela jiná věc pak je, zda a pokud vůbec jsou nepřesná nebo snad překonaná ustanovení advokátního tarifu, jak se podává z bodu 19. Sotva asi platí např. zjednodušující tvrzení o tom, že náklady na vnitrostátní poštovní advokátovi, resp. zastoupenému účastníkovi „již dnes obvykle vznikají fakticky vůbec nebudou, neboť písemná komunikace advokátů se soudu již byla z větší části nahrazena komunikací prostřednictvím datových schránek“. Nález tu zcela přehlíží, že advokáti v rámci právní pomoci samozřejmě nekomunikují písemně jen se soudy, ale i s klientem a protistranou či třetími osobami, a to zpravidla nikoli jen elektronicky.

9. Pochybuji také o korektnosti provedení testu rovného zacházení (bod 20), a to již v jeho prvním kroku, v němž se na srovnatelnou situaci advokátem zastoupeného a nezastoupeného účastníka usuzuje prostě z toho, že jim oběma „vznikají obdobné náklady řízení vyplývající zejména z komunikace se soudem“ (bod 21). Přehlíží se, že advokát je v jiné pozici než právně nezastoupený účastník, který se ve většině případů ocitne před soudem možná jednou v životě; advokát řeší souběžně desítky kauz a není ani v jeho silách vyčíslovat náklady v každém řešeném případě. Je přitom jen na vůli účastníka řízení, zda využije svého práva na právní pomoc (čl. 37 odst. 2 Listiny), nebo bude v řízení před soudem vystupovat sám.

10. „Problém“, na který navrhuje soud poukazuje, spočívá reálně v absenci právní úpravy, jež by umožnila přiznávat rovněž účastníkům nezastoupeným advokátem paušální částkou jejich hotové náklady řízení. Tuto absenci právní úpravy ovšem nelze zaměňovat s mezerou v právu („způsobující protiústavní důsledky“), jak to poněkud zkratkovitě činí nálezev v bodu 37. Stěžít lze označit úpravu, podle níž se náhrada hotových výdajů paušální částkou přiznává (jen) advokátům, resp. zastoupeným účastníkům, za opominutí zákonodárce. Nález se tak nepřipadně zakládá na dovozování protiústavnosti určité aplikační praxe, k níž dochází

v důsledku patrně záměrné (z pohledu zákonodárce) absence určité pozitivní úpravy, rozhodně ale nikoli v důsledku údajné protiústavnosti napadeného ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř.

Přijetí této pozitivní zákonné úpravy, která umožní přiznávat náhradu hotových výdajů paušální částkou i účastníkům nezastoupeným advokátem, je plně na úvaze a v pravomoci Parlamentu, na jehož pole tu (dle návrhu okresního soudu) Ústavní soud tzv. interpretativním výrokem nepokrytě vstoupil. V této části měl být proto návrh okresního soudu odmítnut dle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný, neboť není zákonodárcem (čl. 2 odst. 1, čl. 15 odst. 1 Ústavy).

11. Namísto toho se plenární většina rozhodla, že soudci navrhujičího okresního soudu přitaká v jeho ambiciózní snaze překonat s pomocí Ústavního soudu právní názor soudu odvolacího, jenž pro něj byl v rozhodované věci závazný (§ 226 odst. 1 o. s. ř.). Přitom na klíčový argument odvolacího soudu, totiž že hotové výdaje nezastoupené žalované v daném řízení před okresním soudem nelze ztotožnit s výdaji, jaké by byla povinna zaplatit svému advokátovi, byla-li by jím zastoupena (bod 17), náleží nijak neodpovídá.

12. Nález výrokem II i s ním související podstatnou částí odůvodnění tak dalece překračuje povahu řízení o konkrétní kontrole ústavnosti. V něm se má návrh obecného soudu striktně omezit na napadení zákonného ustanovení „jehož má být při řešení věci použito“ (čl. 95 odst. 2 Ústavy, § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a v těchto intencích je pak také vymezena kognice Ústavního soudu. Ta se má omezit toliko na posouzení ústavnosti bezprostředně aplikovaného ustanovení zákona ve vztahu k věci rozhodované obecným soudem. Rozdíl mezi abstraktní a konkrétní metodou přezkumu právních předpisů, resp. jejich ustanovení, je ostatně i odrazem principu dělby moci (čl. 2 odst. 1 Ústavy) implikujícího minimalizaci zásahů soudnictví do oblasti legislativy (tvorby práva).

Stačí snad připomenout, co k limitům soudní kontroly ústavnosti poznamenal již Alexis de Tocqueville: „kdyby soudce mohl napadat zákony teoreticky a obecně, kdyby mohl vyvíjet iniciativu a kritizovat zákonodárce, vstoupil by v plném lesku na politickou scénu“ (de Tocqueville, A. Demokracie v Americe I. Praha : Lidové noviny, 1992, s. 77).

Přitom lze mít důvodně za to, že jestliže by se v téže věci namísto okresního soudu obrátila na Ústavní soud účastnice řízení, o jejíž náklady řízení v řízení před obecným soudem šlo, její ústavní stížnost by byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná již z důvodu její bagatelnosti.

13. Nález ve výroku II a v odůvodnění (body 35 a 46) dovozuje možnost (nutnost) přiznání náhrady hotových výdajů paušální částkou účastníkům nezastoupeným advokátem z demonstrativní povahy výčtu nákladů

řízení, obsaženého v napadeném § 137 odst. 1 o. s. ř. Tato konstrukce je podle mého názoru logicky neudržitelná. Demonstrativní díkce zákonné definice nákladů řízení sice vytváří prostor pro přiznání i jiných (druhů) nákladů řízení než v ní explicitně vyjmenovaných. Ovšem jde-li o problém, že hotové výdaje mohou být nahrazovány také paušální částkou (jak to umožňuje § 13 advokátního tarifu), nelze z toho činit závěr, že takový způsob náhrady činí z těchto výdajů jiný druh výdajů, než jsou hotové výdaje, tedy že jde o jiné výdaje, než které výslovně zmiňuje ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř. Nález tu nesprávně směšuje otázku druhu nákladů řízení s otázkou prokázání a způsobu náhrady jednoho z těchto druhů nákladů, na který je v tomto ustanovení výslovně pamatováno.

14. Měl-li se Ústavní soud ve vztahu k předloženému návrhu omezit na řešení konkrétní aplikace napadeného ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř. obecným soudem, tím méně měl formulovat právně-politické představy o (žádoucí) budoucí právní úpravě, jak to činí v bodu 51 nálezu. Jakkoli lze mít sympatie ke zde formulovaným tezím o potřebě „vyřešit nerovné postavení zejména chudých a právně nevzdělaných jednotlivců“ skrze „nizkoprahovou právní poradnu“, popravdě nevidím žádnou souvislost a potřebu těchto úvah (nebo spíše jejich náznaků) ve vztahu k posuzování ústavní konformity ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř., natož ve vztahu k věci projednávané před navrhujičím okresním soudem.

15. Výroku II pak odporuji také již proto, že neshledávám v platné ústavní a zákonné úpravě pravomocí Ústavního soudu a pravidel řízení před ním žádnou normu, na základě níž by byl Ústavní soud oprávněn v rámci kontroly ústavnosti právních předpisů vtělovat do výrokové části nálezů tzv. interpretativní věty. Ústava zmocňuje Ústavní soud rozhodovat v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy toliko o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, nikoli však (současně i) o závazném výkladu jím přezkoumaných a nezrušených zákonných ustanovení. Ústavní soud v závislosti na výsledku meritorního přezkumu může napadené právní předpisy či jejich ustanovení nálezem buď zrušit (případně též vyslovit pozbytí platnosti prováděcích právních předpisů), nebo návrh zamítnout (§ 70 zákona o Ústavním soudu). Jiné znění výroku nálezu v tomto řízení zákon o Ústavním soudu nepřipouští. S tím souvisí ustanovení § 57 odst. 2 věty první zákona o Ústavním soudu, které pro nálezy vyhlášené ve Sbírce zákonů (§ 57 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) stanoví, že ve Sbírce zákonů se vyhláší výrok nálezu a taková část odůvodnění, ze které je zřejmé, jaký je právní názor Ústavního soudu a jaké důvody k němu vedly. Tím je Ústavnímu soudu založena rovněž legální legitimace vyjádřit se blíže k obsahu (přiměřenosti apod.) pozitivněprávní regulace konkrétního právního institutu a jeho aplikační praxe. Formulace právního názoru Ústavního soudu má však své místo v odůvodnění, nikoliv ve výroku nálezu.

16. V dané věci je nadto výrok II zhola zbytečný, neboť právní názor Ústavního soudu je koncentrovaně a dokonce téměř v doslovně shodném znění vyjádřen v bodu 45 odůvodnění. Ostatně podle četné nálezové judikatury Ústavního soudu je právní názor vyjádřený v odůvodnění jeho rozhodnutí, resp. v jeho právní větě, má-li obecnou povahu, obecně závazný při řešení typově shodných případů [např. sp. zn. I. ÚS 70/96 ze dne 18. 3. 1997 (N 29/7 SbNU 191), III. ÚS 200/2000 ze dne 14. 10. 2000 (N 151/20 SbNU 71), II. ÚS 355/02 ze dne 14. 10. 2002 (U 35/28 SbNU 437)]. Ústavní soud k nálezům v řízení dle čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy též konstatoval, že „závazná je samozřejmě jen výroková část nálezu o tom, že se návrh na zrušení právního předpisu zamítá, nebo naopak, že se právní předpis ruší,“ a že „nepochybné (...) je, že odůvodnění nálezu je neoddělitelně spjata s jeho výrokem a právě (jen) v jeho rámci musí být vykládáno“ (sp. zn. II. ÚS 355/02). Ústavní soud se však také v řadě nálezů vyjádřil k výkladu čl. 89 odst. 2 Ústavy tak, že „závazný není jen výrok nálezu, ale i odůvodnění, resp. ty jeho části, jež obsahují ‚nosné‘ důvody“ [sp. zn. Pl. ÚS 2/03 ze dne 19. 3. 2003 (N 41/29 SbNU 371; 84/2003 Sb.), Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.), obdobně sp. zn. III. ÚS 200/2000].

Tehdy, kdy je přijat zamítavý nálezn kvůli uplatnění principu priority ústavně konformního výkladu před zrušením zákona, však podle mého názoru ani důvody uvedené v bodech 42 (resp. v tam citované části odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 41/02) a 43 Ústavnímu soudu nedávají pravomoc k tvorbě interpretativních (sc. normativních) vět v rámci výrokové části nálezu. Srozumitelnost nálezu i princip *judicial self restraint* nakonec mohou těmito výrokovými větami utrpět více než bez nich.

17. V dané věci přece jen zůstává pochybnost, zda se právní názor vyjádřený ve výroku II má uplatnit jen „v posuzovaném případě“ (bod 45), resp. „zda je namístě“ dle úvahy obecného soudu jen „v konkrétním případě“ (bod 46), anebo zda naopak má mít obecnou závaznost, jak jednoznačně vyplývá z bodů 41 a 43.

18. Konečně mám za to, že výrok II neobstojí ani z hlediska dodržení procedurálních pravidel upravujících rozhodování pléna, stanovených zákonem o Ústavním soudu. Ustanovení § 13 věty druhé jmenovaného zákona totiž vyžaduje k přijetí (meritorního) rozhodnutí pléna dle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, aby se pro ně vyslovilo alespoň 9 přítomných soudců. Tato podmínka byla splněna toliko u výroku I. Jelikož pro výrok II hlasovalo pouze 7 přítomných soudců, nelze než konstatovat, že tento výrok vůbec nebyl přijat.

Č. 189

K poučovací povinnosti soudů o procesním postupu v případě rozporu mezi obsahem žaloby a navrhovaným typem řízení ve správním soudnictví

Skutečnost, že žalobce ve své žalobě nereflekoval až následnou příslušnou změnu judikatury a nesprávně koncipoval svůj návrh jako žalobu na ochranu před nečinností správního orgánu namísto žaloby na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu, vedla k tomu, že následně vydaná a ústavní stížností napadená rozhodnutí správních soudů toliko z tohoto důvodu zamítla žalobu i kasační stížnost stěžovatele. Postupem správních soudů tak došlo k zásahu do základního práva stěžovatele garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 7. října 2014 sp. zn. II. ÚS 1219/14 ve věci ústavní stížnosti Mgr. et Mgr. Václava Sládka, zastoupeného Mgr. Danielem Kauckým, advokátem, se sídlem Janáčkovo nábř. 39/51, 150 00 Praha, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 1. 2014 č. j. 7 Ans 17/2013-24, kterým byla zamítnuta stěžovatelova kasační stížnost, a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2013 č. j. 6 A 1/2011-217, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti nečinnosti katastrálního úřadu.

Výrok

I. **Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 1. 2014 č. j. 7 Ans 17/2013-24 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2013 č. j. 6 A 1/2011-217 bylo porušeno základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

II. **Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 1. 2014 č. j. 7 Ans 17/2013-24 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2013 č. j. 6 A 1/2011-217 se proto ruší.**

Odůvodnění

I.

Stěžovatel svou včas podanou ústavní stížností napadá, s tvrzením porušení jeho ústavním pořádkem garantovaných práv, zakotvených čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 95 odst. 1 Ústavy, v záhlaví označená rozhodnutí obecných soudů.

Z ústavní stížnosti a přiloženého spisového materiálu vyplývá, že se právní předchůdce stěžovatele a po jeho smrti sám stěžovatel jako jeho právní nástupce domáhali před Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj (dále jen „katastrální úřad“) provedení záznamu v katastru nemovitostí spočívajícího v záznamu jeho předkupního práva s věcnými účinky k blíže vymezeným pozemkům. Za tímto účelem stěžovatel poskytl katastrálnímu úřadu listiny potvrzující nebo osvědčující příslušné právní vztahy. Přípisem ze dne 14. 7. 2008 však katastrální úřad stěžovateli vrátil předmětné listiny a oznámil mu, že jsou pro zápis v katastru nemovitostí bezpředmětné a že požadovaný záznam v katastru nemovitostí nelze provést.

Stěžovatel proto podal ke Krajskému soudu v Praze dne 26. 8. 2008 žalobu na ochranu proti nečinnosti, kterou se domáhal vydání rozsudku, kterým by soud uložil katastrálnímu úřadu povinnost provést v katastru nemovitostí záznam předkupního práva stěžovatele k předmětným pozemkům. Nečinnost katastrálního úřadu stěžovatel spatřoval v tom, že katastrální úřad měl povinnost vydat osvědčení nebo deklaratorní rozhodnutí o existenci věcného předkupního práva k pozemkovým parcelám v žalobě blíže specifikovaným, přičemž toto osvědčení ani rozhodnutí nevydal a neprovedl ani záznam do katastru nemovitostí.

O žalobě stěžovatele rozhodl Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 14. 9. 2009 č. j. 36 C 135/2008-76 tak, že katastrálnímu úřadu byla uložena povinnost provést v katastru nemovitostí záznam předkupního práva stěžovatele s věcnými účinky k pozemkům v rozsudku specifikovaným. O odvolání proti tomuto rozsudku rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 1. 9. 2010 č. j. 11 Cmo 61/2010-119 tak, že tento rozsudek zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení s tím, že Krajský soud v Praze má podle ustanovení § 104 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, vyslovit svou nepřislušnost a zároveň rozhodnout o postoupení věci místně i věcně příslušnému soudu, tedy Městskému soudu v Praze, který rozhoduje ve věci správního soudnictví.

Věc byla tedy usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2010 č. j. 36 C 115/2008-136 postoupena Městskému soudu v Praze, který usnesením ze dne 27. 3. 2013 č. j. 6 A 1/2011-160 žalobu stěžovatele odmítl podle ustanovení § 46 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, jelikož nebyly podle soudu splněny podmín-

ky pro podání žaloby na ochranu proti nečinnosti jakožto neodstranitelný nedostatek podmínek řízení. O kasační stížnosti stěžovatele proti usnesení Městského soudu v Praze rozhodl Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 13. 6. 2013 č. j. 7 Ans 3/2013-25, kterým kasační stížností napadené usnesení zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení se závazným právním názorem, dle kterého posouzení toho, zda je správní orgán nečinný ve smyslu § 79 soudního řádu správního, je otázkou důvodnosti žaloby, nikoliv otázkou existence podmínek řízení.

Městský soud v Praze při svém následném rozhodování, resp. při posuzování důvodnosti žaloby, vyšel z právního názoru vyjádřeného v usnesení ze dne 16. 11. 2010 č. j. 7 Aps 3/2008-98 a dospěl k závěru, že se stěžovatel domáhal učinění úkonu správního orgánu, který není ani rozhodnutím ve věci samé, ani osvědčením, nýbrž faktickým úkonem, a proto nelze učinit závěr o tom, že správní orgán je neučiněním tohoto úkonu nečinný. Stěžovatel se tak měl soudní ochrany proti provedení či neprovedení záznamu do katastru nemovitostí domáhat v řízení o ochraně před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu. Městský soud v Praze tak žalobu stěžovatele ústavní stížností napadeným rozsudkem zamítl.

Proti tomuto rozsudku městského soudu podal stěžovatel kasační stížnost, ve které namítal, že při podání žaloby proti nečinnosti katastrálního úřadu postupoval v souladu s tehdejší judikaturou. Tento postup odpovídal postupu a praxi některých senátů Nejvyššího správního soudu a nemůže mu být nyní retroaktivně přičítán k tíži. Poslední úkon katastrálního úřadu se stal 14. 7. 2008 a rozhodnutí rozšířeného senátu, z kterého vychází napadený rozsudek městského soudu, bylo vydáno až 16. 11. 2010, kdy již s ohledem na uplynutí lhůty k podání žaloby proti nezákonnému zásahu, pokynu nebo donucení správního orgánu nemohl na změnu judikatury reagovat. Přístup městského soudu tak znamená aplikaci nepřipustné retroaktivity a případ *denegationis iustitiae*, když je mu ex post odmítáno ústavně garantované právo na přezkum zákonnosti postupu správního orgánu.

Nejvyšší správní soud rozhodl o podané kasační stížnosti stěžovatele ústavní stížností rovněž napadeným rozsudkem ze dne 16. 1. 2014 č. j. 7 Ans 17/2013-24, a to tak, že kasační stížnost zamítl. V odůvodnění svého rozsudku Nejvyšší správní soud s odkazem na rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 6. 2004 č. j. 2 Ans 1/2004-64 a ze dne 16. 8. 2007 č. j. 7 Ans 8/2006-67 uvedl, že není pravdivé tvrzení stěžovatele, že podával žalobu na ochranu proti nečinnosti správního orgánu v souladu s tehdejší judikaturou, neboť zcela jednoznačně již v době podání žaloby v nyní posuzované věci (dne 26. 8. 2008) judikatura vylučovala možnost podání nečinnostní žaloby a již na základě toho je kasační stížnost nedůvodná. Nad rámec uvedeného Nejvyšší správní soud v odůvodnění napadeného

rozsudku, s odkazem na judikaturu Ústavního soudu [nález ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 3221/11 (N 216/71 SbNU 531)] doplnil, že i kdyby usnesení rozšířeného senátu představovalo změnu ustálené judikatury, neznamenalo by použití v něm vyjádřeného právního názoru porušení práv stěžovatele a bylo by plně ústavně konformní.

Dále podle názoru Nejvyššího správního soudu měl stěžovatel v rámci správního soudnictví možnost podat žalobu na ochranu před nezákonným zásahem. Ačkoliv tato možnost nebyla zřejmá v době podání žaloby, po vydání předmětného usnesení rozšířeného senátu si již musel být této možnosti stěžovatel vědom. Přesto neprovedl změnu své žaloby v tom směru, že by se namísto ochrany proti nečinnosti katastrálního úřadu nově domáhal ochrany před nezákonným zásahem. O případu *denegationis iustitiae* nelze podle Nejvyššího správního soudu hovořit v daném případě také proto, že se stěžovatel dostalo možností soudní ochrany jeho práv také v rámci civilního soudnictví cestou žaloby na určení existence předkupního práva.

Stěžovatel ve své ústavní stížnosti v zásadě opakuje stejné, již shora uvedené, námitky, jaké namítal již ve své kasační stížnosti. Podle stěžovatele tak došlo v jeho věci ke zcela nepřijatelnému, nekonzistentnímu a ústavně nekonformnímu postupu v rámci soudního rozhodování.

II.

Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že k nepřijatelné retroaktivitě při využití judikatury Nejvyššího správního soudu v posuzované věci nedošlo. Žaloba byla posouzena tak, aby rozhodnutí soudu bylo v souladu s právní úpravou. Sjednocující judikatura rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu pouze potvrdila již dříve zastávaný právní názor, že na neprovedení záznamu do katastru nemovitostí nelze reagovat podáním žaloby na ochranu proti nečinnosti správního orgánu. Městský soud v Praze má dále za to, že nebylo v daném případě porušeno ani právo stěžovatele na spravedlivý proces, neboť jeho žaloba byla projednána při respektování všech procesních práv účastníků řízení.

Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého napadeného rozsudku a v něm obsaženou argumentaci stručně zopakoval. Dále doplnil, že stěžovatel mohl rovněž v průběhu řízení před Městským soudem v Praze provést změnu žaloby v tom směru, že by se nově domáhal ochrany před nezákonným zásahem správního orgánu, neboť tato změna není vázána na žádné zákonné lhůty. Lhůta pro podání žaloby na takovou změnu nijak nedopadá.

III.

Ústavní soud se problematikou intertemporálních účinků změny judikatury zabýval v nálezu ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 3221/11, ve kterém konstatoval, že v obecné rovině lze vycházet především z toho, že změna judikatury obecných soudů – primárně s ohledem na princip rovnosti v právech (konkrétně v podobě zásady rovného použití práva) – nesmí být svévolná, což by bylo v případě, že by výklad a aplikace práva představující odklon od dosavadní judikatury postrádaly racionální odůvodnění (tzn. nebyly by postaveny na věcně přílehlavých důvodech, přičemž daná změna by se jevila jako náhlá, překvapivá, bez určité myšlenkové linie, a dané rozhodování by tak neslo známky nahodilosti) a současně by se ocitaly mimo rámec tzv. podústavního práva v důsledku toho, že by nerespektovaly požadavky plynoucí z ochrany základních práv a svobod.

Na straně druhé neexistuje a nemůže existovat žádná garance proti změně judikatury jako takové; i když nenastane změna společenských poměrů, v právní oblasti dochází k neustálému vývoji a justiční orgány musí mít možnost, jež přímo plyne z čl. 95 odst. 1 Ústavy, zakotvujícího vázanost soudce zákonem, dosavadní, na základě nově získaných poznatků, nesprávný právní názor zvrátit, resp. překonat [srov. např. nálezy ze dne 11. 6. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309; 198/2003 Sb.), ze dne 15. 1. 2008 sp. zn. I. ÚS 605/06 (N 10/48 SbNU 95) a ze dne 22. 12. 2010 sp. zn. III. ÚS 1275/10 (N 253/59 SbNU 581), rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Harrach proti České republice* ze dne 28. 6. 2011 č. 40974/09].

Změnu ustálené judikatury lze nepochybně považovat za negativní z hlediska zmíněných principů právní jistoty a důvěry občanů v právo, nelze ji však považovat za negativní obecně, naopak proces „zkvalitňování“ práva je jevem prospěšným, a tudíž i žádoucím, a z toho důvodu se nemůže vyhnout ani justici, včetně nejvyšších soudů [srov. nálezy ze dne 12. 5. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473) a ze dne 5. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 3168/09 (N 158/58 SbNU 345)]. Úkolem Ústavního soudu je především zkoumat, zda ke změně judikatury došlo za předepsaných procesních podmínek a zda byl příslušný odklon od dosavadního právního názoru řádně odůvodněn.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107) [následovaném nálezy dalšími: nález sp. zn. III. ÚS 117/07 ze dne 20. 6. 2007 (N 104/45 SbNU 429), nález sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31. 8. 2010 (N 176/58 SbNU 539), vše dostupné in <http://nalus.usoud.cz>] Ústavní soud vyslovil prioritu hodnoty stálosti judikatury, již lze prolomit pouze za podmínky splnění procedurálních a materiálních podmínek: „Každá změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné i ke sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své

podstatě nežádoucím, neboť takovou změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování. To je prioritním důvodem, proč platná právní úprava předepisuje pro soudy nejvyšších instancí i pro Ústavní soud zvláštní a závazná pravidla přijímání rozhodnutí v situacích, kdy jimi má být jejich dosavadní judikatura překonána.“

Ústavní soud posléze vyslovil, že „judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolání i ke sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen shora uvedený princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.“ [viz nálezh sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud též dovodil povinnost soudů přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu, jehož součástí musí nezbytně být i přesvědčivé vysvětlení toho, proč - vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací praxi - bylo rozhodnuto jinak [viz nálezh sp. zn. IV. ÚS 2170/08 ze dne 12. 5. 2009 (N 117/53 SbNU 473)].

Předmětem ústavního přezkumu v rozhodované věci jsou důsledky změny judikatury soudů, ke které došlo v průběhu soudního řízení, konkrétně bylo předmětné usnesení rozšířeného senátu vydáno 16. 11. 2010, tedy den poté, kdy bylo vydáno usnesení Krajského soudu v Praze o postoupení věci správnímu soudnictví k Městskému soudu v Praze. Podstatné přitom je, že obsahem důsledků změny judikatury předmětným usnesením rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu nebylo zúžení prostoru pro uplatnění subjektivního práva, nýbrž jeho rozšíření.

Stěžovatel se při podání žaloby neopíral o ustálenou soudní interpretaci relevantního práva, neboť ta naopak v souvislosti s ochranou proti neprovedení záznamu do katastru nemovitostí vylučovala všechny tři v úvahu přicházející typy žalob ve správním soudnictví, včetně žaloby na ochranu proti nečinnosti (rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 6. 2004 č. j. 2 Ans 1/2004-64 a ze dne 16. 1. 2008 č. j. 3 Aps 3/2006-54). Nejedná se tedy o případ, kdy by stěžovatel uplatňoval subjektivní právo v dobré víře v souladu s ustálenou soudní praxí a v průběhu řízení by byl konfrontován s její zásadní změnou v jeho neprospěch (předchozí judikatura vylučovala

soudní přezkum neprovedení záznamu do katastru nemovitostí ve správním soudnictví, kdežto její následná změna přinesla možnost domáhat se soudní ochrany proti neprovedení záznamu v řízení o ochraně před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu podle § 82 a násl. soudního řádu správního).

Nelze tedy konstatovat, že by došlo ke kolizi mezi hodnotou soudcovského dotváření práva na straně jedné a hodnotou právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodování na straně druhé – k této kolizi by došlo jen tehdy, kdyby se změna právního názoru Nejvyššího správního soudu v řízení před obecnými soudy promítla jako zúžení možnosti stěžovatele k uplatnění subjektivního práva.

Ve světle shora uvedeného se zde tedy neuplatní hledisko posuzování nepřipustnosti retroaktivních dopadů způsobených změnou soudní judikatury, kde by soudy byly zatíženy povinností zvažovat míru negativních dopadů takové změny pro ochranu důvěry v právo.

IV.

Ústavní soud však musí v daném případě důkladně posoudit, zda postupem obecných soudů ve věci nedošlo k odepření přístupu k soudu (*denegatio iustitiae*), resp. k porušení práva na spravedlivý proces, neboť to byla právě nutnost zajištění soudní ochrany před nezákonným jednáním veřejné správy, spočívající v neprovedení záznamu do katastru nemovitostí, která vedla rozšířený senát Nejvyššího správního soudu k předmětné změně soudní judikatury tak, aby bylo možné se před tímto jednáním domáhat soudní ochrany, a to v řízení o ochraně před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu.

Jedním ze základních předpokladů práva na spravedlivé soudní řízení a jednou z forem naplnění pozitivních závazků vyplývajících z práva na právní pomoc je i řádné plnění poučovací povinnosti ze strany obecných soudů. Cílem poučovací povinnosti je poučení účastníka o tom, jaká má v procesu práva a povinnosti, aby jím provedené procesní úkony mohly vyvolat zamýšlené účinky a aby mohl splnit své procesní povinnosti [srov. náleze ze dne 25. 6. 1997 sp. zn. I. ÚS 63/96 (N 82/8 SbNU 267), usnesení ze dne 5. 3. 1998 sp. zn. III. ÚS 480/97 (U 18/10 SbNU 403)].

Jak vyplývá z dosavadní judikatury Ústavního soudu, rozsah poučovací povinnosti, ústavně zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny, bez ohledu na povahu či předmět řízení má být přiměřený situaci a brát v úvahu všechny okolnosti případu [srov. náleze ze dne 7. 7. 1999 sp. zn. I. ÚS 138/98 (N 96/15 SbNU 3), obdobně náleze ze dne 20. 4. 2010 sp. zn. II. ÚS 2087/08 (N 90/57 SbNU 179)]. Do poučovací povinnosti sice nepatří návod, co by účastník měl nebo mohl v daném případě dělat, ale patří do ní pomoc k tomu, aby mohl účastník zákonem stanoveným způsobem dát najevo, co hodlá

v řízení učinit (viz nález sp. zn. I. ÚS 63/96). Ústavní soud se také vyjádřil v tom smyslu, že není věcí obecných soudů, aby poučovaly žalobce o hmotném právu, nicméně je povinností obecných soudů neuplatňovat pozitivistický přístup nad podstatu práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, nýbrž nalézat (v mezích zákona) individuální spravedlnost [viz nález sp. zn. I. ÚS 138/98 (viz výše), nález ze dne 1. 4. 1999 sp. zn. III. ÚS 454/98 (N 52/14 SbNU 3), nález ze dne 15. 8. 2001 sp. zn. I. ÚS 670/2000 (N 120/23 SbNU 177), nález ze dne 6. 4. 2004 sp. zn. IV. ÚS 22/03 (N 51/33 SbNU 31) a nález ze dne 9. 5. 2006 sp. zn. I. ÚS 467/04 (N 97/41 SbNU 271)].

Obecná poučovací povinnost přitom není pouze obecným principem, který by se uplatnil toliko v případech, kdy s tím výslovně v daném případě soudní řád správní počítá, nýbrž je aplikovatelná po celou dobu řízení [srov. nález sp. zn. I. ÚS 3849/11 ze dne 12. 8. 2014 (N 151/74 SbNU 289)].

Za účelem dalšího posouzení napadených rozhodnutí obecných soudů ve světle shora uvedeného si Ústavní soud vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. 6 A 1/2011 a spis Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 Ans 17/2013.

Při svých úvahách vycházel Ústavní soud z toho, že je to především Městský soud v Praze jako správní soud, který má povinnost znát judikaturu Nejvyššího správního soudu. Ta se v průběhu řízení před městským soudem podstatně změnila tím způsobem, že stěžovatele v jeho věci nově opravňovala k podání žaloby proti nezákonnému zásahu. S ohledem na předmětnou změnu judikatury Nejvyššího správního soudu, která nastala až po podání žaloby, resp. až po jejím postoupení Městskému soudu v Praze, a to již den po tomto postoupení, tedy na samotném počátku daného soudního řízení, Ústavní soud nesouhlasí se závěrem Nejvyššího správního soudu, že bylo čistě na stěžovateli, zda bude nějakým způsobem reagovat na usnesení rozšířeného senátu ze dne 16. 11. 2010 č. j. 7 Aps 3/2008-98.

I přestože se stěžovatel ve své žalobě výslovně zmiňuje, že se domáhá ochrany před nečinností správního orgánu podle § 79 soudního řádu správního, byl zde dán za uvedených okolností daného případu podle Ústavního soudu rozpor mezi tímto na jedné straně formálním označením žaloby stěžovatele a na straně druhé jejím obsahem, který ve světle příslušné změny judikatury směřoval naopak k ochraně před nezákonným zásahem. Uvedená nejednoznačnost žaloby byla dále prohloubena tím, že ji stěžovatel, předtím než byla postoupena Městskému soudu v Praze, nejprve podal soudu působícímu ve věcech civilních podle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, u kterého je projednání žaloby na nečinnost správního orgánu podle § 79 soudního řádu správního vyloučeno.

Ústavní soud zde poukazuje na judikaturu Nejvyššího správního soudu, kde se uvádí, že soud je po zahájení řízení povinen dle obsahu žalobního návrhu určit, jakému typu ochrany tvrzení žalobce odpovídá, pokud tak nemůže bez pochybností učinit (například z důvodu rozporu mezi obsahem žaloby a navrhovaným typem řízení), „pak je namíste odstranit tyto vady žaloby postupem dle § 37 odst. 5 s. ř. s. Dle tohoto ustanovení předseda senátu usnesením vyzve podatele k opravě nebo odstranění vad podání a stanoví k tomu lhůtu ... Tento postup je zcela v souladu s povinností soudu posuzovat úkony účastníků dle jejich obsahu, a nikoli formy“ (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 10. 2006 sp. zn. 6 Aps 2/2005).

Ve světle shora uvedeného bylo podle Ústavního soudu povinností Městského soudu v Praze, který si byl nebo alespoň měl být tohoto rozporu vědom, postavit na jisto, v jakém režimu se má žaloba stěžovatele projednat. Za celou dobu od 3. 1. 2011, kdy byl Městskému soudu v Praze spis stěžovatele postoupen (přičemž k předmětné změně judikatury došlo usnesením rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu již ze dne 16. 11. 2010), do 27. 3. 2013, kdy bylo vydáno usnesení Městského soudu v Praze č. j. 6 A 1/2011-160 o odmítnutí žaloby stěžovatele pro splnění podmínek pro podání žaloby na ochranu proti nečinnosti, však Městský soud v Praze nevyzval stěžovatele k doplnění či upřesnění žaloby.

Skutečnost, že žalobce ve své žalobě nereflektoval až následnou příslušnou změnu judikatury a nesprávně koncipoval svůj návrh jako žalobu na ochranu před nečinností správního orgánu, pak vedla k tomu, že následně vydaná a ústavní stížností napadená rozhodnutí správních soudů toliko z tohoto důvodu zamítla žalobu i kasační stížnost stěžovatele. Postupem správních soudů tak došlo k zásahu do základního práva stěžovatele garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny.

Z uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti v celém rozsahu vyhověl a obě napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů], aniž by svým rozhodnutím předjímal rozhodnutí ve věci samé.

Č. 190

K posuzování platnosti smlouvy o smlouvě budoucí

1. Při výkladu právních úkonů je nutno přihlížet k tomu, že jejich autoři, často laici, nejsou schopni ve smluvním textu dohodnout podstatu závazku pomocí pregnantní terminologie. Právní formalismus orgánů veřejné moci a jimi vznášené přehnané nároky na formulaci smlouvy proto nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť evidentně zasahují do smluvní svobody občana, vyplývající z principu priority občana nad státem, jak je upraven v čl. 1 Ústavy, a z principu smluvní volnosti (čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny). Jedním ze základních principů výkladu smluv je proto přednost výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li samozřejmě oba tyto výklady možné.

2. Pokud je ve smlouvě o smlouvě budoucí uvedeno, že kupní smlouva bude uzavřena „po vyřešení majetkoprávních vztahů k pozemkům náležejícím k obytnému domu“, nelze tuto formulaci považovat za natolik neurčitou, že by založila absolutní neplatnost této smlouvy podle § 39 občanského zákoníku (výraz „po“ podle obecných soudů stanovoval začátek běhu lhůty, avšak nikoli její konec). Z celkových okolností případu je totiž zřejmé, že smluvními stranami dohodnutá a definovaná lhůta byla v době uzavření smlouvy srozumitelná, jasná a přijatelná pro oba účastníky řízení, o čemž ostatně dostatečně vypovídá i to, že teprve poté, co nastala tato dohodnutá podmínka, stěžovatel (a potažmo i vedlejší účastník s dalšími osobami, se kterými uzavřel podobnou smlouvu) usiloval o uzavření hlavní kupní smlouvy.

3. Není správný názor, že Ústavní soud nemůže přezkoumávat rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se přípustnosti dovolání. Formalistické odmítnutí dovolání z důvodu absence zásadního právního významu za souběžného porušení základních práv a svobod totiž nelze považovat za ústavně souladné, neboť je též věcí Nejvyššího soudu zabývat se otázkou, zda nedošlo k porušení základních práv a svobod stěžovatele (dovolatele). Podle čl. 4 Ústavy jsou obecné soudy zavázány k ochraně základních práv a svobod, přičemž se nemohou zbavit povinnosti poskytnout tuto ochranu pouze odkazem na nedostatek kompetence v podústavním právu.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 8. října 2014 sp. zn. II. ÚS 2095/14 ve věci ústavní stížnosti Vojtěcha

Packa, zastoupeného Mgr. Jiřím Slováčkem, advokátem, se sídlem Štěpánská 640/45, Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 18. 2. 2010 č. j. 33 C 187/2007-52, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 21. 1. 2012 č. j. 49 Co 179/2010-8, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o stanovení povinnosti vedlejšímu účastníkovi uzavřít s ním kupní smlouvu na základě dříve uzavřené smlouvy o smlouvě budoucí, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014 č. j. 29 Cdo 2222/2012-101, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Městského soudu v Brně, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Vodárenské akciové společnosti, a. s., se sídlem Soběšická 820/156, Brno, zastoupené Mgr. Martinem Bauerem, advokátem, se sídlem Lipová 22, Brno, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 18. 2. 2010 č. j. 33 C 187/2007-52, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 25. 1. 2012 č. j. 49 Co 179/2010-78, a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014 č. j. 29 Cdo 2222/2012-101 byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 11 odst. 1 a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a v čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 18. 6. 2014, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a právo na vlastnictví majetku garantované v čl. 11 odst. 1 Listiny a v čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

2. Stěžovatel spatřuje namítané porušení základního práva na spravedlivý proces a práva vlastnit majetek zejména v porušení principu ochrany dobré víry účastníka závazkového vztahu, v porušení uznávaných zásad závazkových vztahů a ve zjevné nespravedlnosti, pramenící z ryzího formalismu.

3. Porušení principu ochrany dobré víry stěžovatel shledává v neuzařízení kupní smlouvy mezi ním a vedlejším účastníkem i přesto, že dříve

mezi sebou uzavřeli smlouvu o smlouvě budoucí a vedlejší účastník i svým následným jednáním zavalil stěžovateli důvod se domnívat, že kupní smlouva uzavřena bude, byť s dílčí novací kupní ceny. Pokud se tedy následně vedlejší účastník dovolával neplatnosti smlouvy o smlouvě budoucí z důvodu její neurčitě formulace, jednalo se z jeho strany o ryze účelové chování. Dle stěžovatele totiž nedošlo k uzavření kupní smlouvy pouze z důvodů na straně vedlejšího účastníka, ač ten si musel být vědom svého závazku vůči stěžovateli.

4. Rozpor s uznávanými zásadami závazkových vztahů stěžovatel spatřuje především ve skutečnosti, že soudy nezhodnotily skutečně projevenou a sdílenou vůli stěžovatele a vedlejšího účastníka v době uzavření smlouvy o smlouvě budoucí. V této souvislosti především vytká, že nelze připustit, že by účastník již od počátku zamýšlel uzavřít neplatnou smlouvu a nevyvolat jí žádné právní účinky, byl-li dokonce on sám iniciátorem kontraktace a tvůrcem jejího textu. Následné změně preferencí vedlejšího účastníka z důvodu revize výhodnosti jím uzavřeného závazku nemůže být za této situace přiznána ochrana.

5. S předchozím bodem souvisí též stěžovatelem opakovaně kritizovaný ryzí formalismus napadených rozhodnutí obecných soudů spočívající ve striktním lpění na textu zákona, jenž nezohledňuje skutečnou vůli stran smlouvy o smlouvě budoucí a který se ve své podstatě neslučuje s čl. 36 Listiny. Zde se stěžovatel dovolává vícera rozhodnutí Ústavního soudu, z nichž plyne nutnost vycházet z individuálních okolností každého případu a nelpět striktně a pouze na doslovném textu zákona, nýbrž přihlídnout ke smluvní svobodě stran závazkového vztahu.

6. Protože podaná ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje též ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], mohl Ústavní soud přistoupit k jejímu věcnému projednání a rozhodnutí.

II. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

7. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Městský soud v Brně, Nejvyšší soud a vedlejší účastník; Krajský soud v Brně se k výzvě Ústavního soudu k ústavní stížnosti nevyjádřil.

8. Městský soud v Brně ve svém vyjádření pouze v plném rozsahu odkázal na rozhodnutí, které v této věci vydal.

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření poukázal na skutečnost, že z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že úsudek Nejvyššího soudu, zda je dovolání přípustné, nepodléhá přezkumu Ústavního soudu, a to nejen proto, že je k němu výlučně povolán Nejvyšší soud, ale především z toho

důvodu, že jím nemůže být z povahy věci zasaženo žádné ústavně chráněné právo. Proto soudí, že je namístě ústavní stížnost proti usnesení dovolacího soudu odmítnout.

10. Vedlejší účastník Vodárenská akciová společnost, a. s., k namítanému porušení principu ochrany dobré víry odmítl, že by pouze on sám nesl odpovědnost za platnost kontraktačního procesu a případné chyby ústící v neplatnost smlouvy o smlouvě budoucí tak nelze přenést pouze na něho, nýbrž též na stěžovatele. Za neodpovídající skutečnosti pak vedlejší účastník považuje tvrzení, že vedlejší účastník využil chybné formulace obsažené v obdobných smlouvách o budoucích kupních smlouvách k nátlaku na zvýšení kupní ceny. Naopak zdůrazňuje, že od uzavření smlouvy o smlouvě budoucí do okamžiku, kdy bylo možno (dle podmínek smlouvy) uzavřít hlavní kupní smlouvu, uplynulo deset let, během nichž výrazně vzrostly ceny nemovitostí. Za této situace tedy nebylo myslitelné setrvat na dříve dohodnuté ceně za nemovitost, přičemž návrh vedlejšího účastníka na smírné vyřešení sporu stěžovatel odmítl. Setrvání na původní ceně by přitom znamenalo ničím neodůvodněnou výhodu na straně stěžovatele, a i pokud by dotčená smlouva o smlouvě budoucí nebyla považována za absolutně neplatnou, tak by stejně zanikla z důvodů vyřčených v ustanovení § 50a odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v tehdy platném znění (dále jen „občanský zákoník“). K namítanému rozporu s uznávanými zásadami závazkových vztahů pak vedlejší účastník uvedl, že i autonomie vůle má své nepřekročitelné meze stanovené v § 2 odst. 3 občanského zákoníku. Dle stěžovatele je závazek kontraktace v soukromoprávní oblasti zcela výjimečným, a proto zákonodárce stanovil zcela zřejmé meze autonomie vůle subjektů těchto vztahů vyjádřené v ustanovení § 50a občanského zákoníku, jejichž nedodržení má za následek absolutní neplatnost tohoto závazku, tedy to, že nevznikne ani kontraktační povinnost v budoucnu. Tato situace nastala i v nyní posuzovaném případě, neboť ve smlouvě o smlouvě budoucí nebyla jasně dohodnuta doba, do které má být uzavřena hlavní smlouva, a toto neúplné ujednání nebylo možno překlenout soudní interpretací. Vedlejší účastník rovněž odmítá stěžovatelův poukaz na ustanovení nového občanského zákoníku, neboť ten se na jejich právní vztah až na výjimky nevztahuje. Závěrem pak zdůrazňuje, že se nedopustil jakéhokoli jednání, které by bylo nepoctivé či v rozporu s dobrými mravy, neboť sám předložil stěžovateli návrh na odprodej dotčeného bytu za podmínek, které lze považovat za velice výhodné pro stěžovatele, a ten tento návrh odmítl. Navrhuje tedy, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele jako zjevně neopodstatněnou.

III. Podstatný obsah spisového materiálu

11. Ze spisu Městského soudu v Brně sp. zn. 33 C 187/2007 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti.

12. Stěžovatel uzavřel s vedlejším účastníkem dne 25. 3. 1997 dle ustanovení § 50a občanského zákoníku smlouvu o smlouvě budoucí, jejíž účastníci měli „po vyřešení majetkových vztahů k pozemkům náležejícím k obytnému domu“ uzavřít kupní smlouvu o blíže specifikované bytové jednotce.

13. Stěžovatel se žalobou ze dne 13. 8. 2007 domáhal stanovení povinnosti uzavřít kupní smlouvu mezi ním a vedlejším účastníkem vyplývající z této dříve uzavřené smlouvy o smlouvě budoucí (časová podmínka pro její uzavření nastala v únoru 2007). Městský soud tuto žalobu shora napadeným rozsudkem zamítl, neboť vedlejšímu účastníkovi (žalovanému) povinnost uzavřít kupní smlouvu nevznikla. K tomuto závěru dospěl na základě zhodnocení inkriminované smlouvy o smlouvě budoucí, kterou považoval za absolutně neplatnou ve smyslu ustanovení § 39 občanského zákoníku, poněvadž v ní absentovaly podstatné náležitosti dle ustanovení § 50a občanského zákoníku. Soud považoval za neurčitě především ujednání o době, do které má být uzavřena hlavní kupní smlouva, neboť takto byl stanoven pouze okamžik, odkdy začne běžet lhůta k uzavření hlavní smlouvy, avšak nebyl stanoven její konec. Zároveň v předmětné smlouvě o smlouvě budoucí nebyla náležitě a určitě označena ani prodávaná nemovitost.

14. Tento rozsudek napadl stěžovatel odvoláním, které krajský soud rozsudkem napadeným nyní projednávanou ústavní stížností neshledal důvodným a rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I potvrdil (změnil pouze výrok II týkající se nákladů řízení). Ujednání o době uzavření realizační kupní smlouvy odvolací soud taktéž považoval za natolik neurčitě, že by bylo vyloučeno odstranění této neurčitosti pomocí výkladu projevu vůle dle ustanovení § 35 odst. 2 občanského zákoníku, poněvadž by takto došlo k nepřipustnému doplňování vůle účastníků. Odmítl též argument, že se žalovaný nemůže této neplatnosti dovolávat, neboť ji sám způsobil, poněvadž se jedná o neplatnost absolutní, a nikoli relativní. Dalšími důvody absolutní neplatnosti dotčené smlouvy se již nezabýval, protože ty již nemohly nikterak zvrátit uvedené závěry.

15. Následné dovolání stěžovatele odmítl Nejvyšší soud, neboť neshledal napadené rozhodnutí právně významným. Rozhodnutí krajského soudu Nejvyšší soud považoval za souladné s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, přičemž především vytkl, že výkladem lze pouze zjišťovat obsah právního úkonu, ale nelze jím doplňovat projev vůle.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

IV.a) Obecná východiska hodnocení namítaného porušení práva na spravedlivý proces

16. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky]. Ústavní soud není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Výklad zákonných a podzákonných právních norem, který nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo výklad, jenž je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

17. Podstatu ústavní stížnosti tvoří polemika stěžovatele s právním názorem obecných soudů ohledně absolutní neplatnosti smlouvy o smlouvě budoucí, uzavřené mezi ním a vedlejším účastníkem. Dle stěžovatele k posouzení jeho případu soudy přistoupily příliš formalisticky a nezohlednily skutečnou vůli účastníků dotčeného závazkového vztahu, v čemž stěžovatel spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces garantovaného v čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy a potažmo práva vlastnit majetek zaručeného čl. 11 Listiny a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

18. K tomu Ústavní soud nejprve v obecnější rovině uvádí, že právo na spravedlivý proces má v demokratické společnosti výsadní postavení a záruka spravedlivého procesu patří k základním principům každé demokratické společnosti. Bez garancí spravedlivého procesu by totiž jakákoliv ochrana práv byla iluzorní, neboť by jednotlivec neměl zajištěn způsob, jak dosáhnout ochrany vůči veřejné moci. V judikatuře Ústavního soudu bylo toto právo dále hlouběji rozvedeno tak, že právu na spravedlivý proces odpovídá zejména právo na a) soud, resp. na přístup k soudu, b) zákonem stanovený postup a upravený proces, c) spravedlivé rozhodnutí, d) efektivní prostředky nápravy a e) nárok na náhradu za nespravedlivé rozhodnutí [viz např. náleze ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 (N 78/26 SbNU 273; 349/2002 Sb.), náleze ze dne 26. 4. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 11/04 (N 89/37 SbNU 207; 220/2005 Sb.), náleze ze dne 5. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 566/07 (N 176/54 SbNU 209), náleze ze dne 4. 6. 1998 sp. zn. III. ÚS 398/97 (N 64/11 SbNU 125) a další, veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná na <http://nalus.usoud.cz>; k doktrinárnímu shrnutí judikatorních závěrů srov. např. Wagnerová a kol. Listina základních práv a svobod: komentář. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 728].

19. Ústavní soud se též opakovaně z ústavněprávního pohledu věnoval stanovení podmínek, při jejichž splnění má nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod fyzické či právnické osoby. Takto shledal, že základní práva a svobody v oblasti podústavního práva působí jako regulativní ideje, pročez na ně obsahově navazují komplexy norem podústavního práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě [srov. nález sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73)].

20. Pojem svévole Ústavní soud interpretoval ve smyslu extrémního nesouladu právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními, dále ve smyslu nerespektování kogentní normy, interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (příkladem čehož je právě i přepjatý formalismus), jakož i interpretace a aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlení konsensuálně akceptovaném významu a konečně ve smyslu rozhodování bez bližších kritérií či alespoň zásad odvozených z právní normy [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375)].

21. K otázce přepjatého formalismu, jehož se v ústavní stížnosti stěžovatel dovolává, pak Ústavní soud ve své konstantní judikatuře mnohokrát zdůraznil, že orgánům veřejné moci a především obecným soudům netoleruje přepjatě formalistický postup v řízení za použití v podstatě sofistického odůvodňování zjevné nespravedlnosti. Zdůraznil přitom, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo nález sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů tak nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, neboť v každém z nich je třeba nalézat i právní principy uznávané demokratickými právními státy [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 50/03 ze dne 13. 6. 2006 (N 120/41 SbNU 499)].

IV.b) Ústavněprávní výklad náležitostí smlouvy o smlouvě budoucí

22. Jak již bylo rekapitulováno výše, obecné soudy v napadených rozhodnutích považovaly za absolutně neplatnou smlouvu o smlouvě budoucí,

uzavřenou mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem, poněvadž v ní absentovaly podstatné náležitosti; především byla neurčitě stanovena doba, do níž měli její účastníci uzavřít hlavní kupní smlouvu. Nenahrady tak prohlášení vůle soudním rozhodnutím, jak umožňovalo ustanovení § 50a odst. 2 tehdy platného občanského zákoníku.

23. Institut smlouvy o smlouvě budoucí konkrétně upravovalo ustanovení § 50a občanského zákoníku v odstavci 1 tak, že „účastníci se mohou písemně zavázat, že do dohodnuté doby uzavřou smlouvu; musí se však přitom dohodnout o jejich podstatných náležitostech“. Ustanovení § 50a odst. 2 občanského zákoníku pak stanovilo, že „nedojde-li do dohodnuté doby k uzavření smlouvy, lze se do jednoho roku domáhat u soudu, aby prohlášení vůle bylo nahrazeno soudním rozhodnutím“.

24. Judikatura Nejvyššího soudu k tomuto závazkovému vztahu dále dodala, že podstata smlouvy o uzavření budoucí smlouvy spočívá v tom, že si její subjekty v souladu se širokou smluvní volností písemně shodně (a tím závazně) ujednají, že spolu do sjednané doby uzavřou budoucí (někdy též označovanou jako hlavní), resp. realizační smlouvu, na jejichž podstatných náležitostech se musí dohodnout. Není-li do dohodnuté doby budoucí (realizační) smlouva uzavřena a povinný subjekt návrh na uzavření realizační smlouvy vůbec nepřijme či realizační smlouvu podle předjednaných podmínek a náležitostí odmítne uzavřít, může se oprávněný subjekt do jednoho roku od doby, kdy měla být realizační smlouva uzavřena, domáhat ochrany u soudu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010 sp. zn. 33 Cdo 1691/2008). Účelem této přípravné smlouvy, jež zakládá kontraktační povinnost mezi smluvními stranami, je tedy uzavření budoucí realizační smlouvy za dříve dohodnutých podmínek, které nelze jednostranně změnit. Jejím důsledkem je tak nemožnost znovu otevírat kontraktační proces, jenž původně vyústil v dohodu o podstatných náležitostech budoucí smlouvy a v závazek smluvních stran (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2012 sp. zn. 33 Cdo 3216/2010).

25. Jakkoli Ústavní soud souhlasí s vedlejším účastníkem v tom, že kontraktační povinnost je v soukromém právu věci spíše výjimečnou, právě smlouva o smlouvě budoucí, která nachází předobraz již v římském závazku *pactum de contrahendo*, je jedním ze závazků, z něhož jednotlivým stranám plyne povinnost uzavřít realizační smlouvu, neboť v opačném případě by byl popřen základní účel smlouvy o smlouvě budoucí. Z důvodu lpění na autonomii vůle stran, jako jednom z základních východisek soukromého práva, uzavírajících tuto smlouvu je tedy nezbytné přistupovat k zásahům do jejich svobodné vůle velmi obezřetně, neboť bylo především na nich samotných, zda a za jakých podmínek se závazně dohodnou na budoucím uzavření hlavní smlouvy. V zásadě totiž platí, že v případě platnosti smlouvy o smlouvě budoucí má budoucí kupující legitimní očekávání naby-

tí majetku [srov. též nález sp. zn. I. ÚS 3571/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 91/61 SbNU 415)]. V jiném nálezu Ústavní soud uvedl, že „při výkladu smluvních ustanovení je nutno dát přednost skutečné vůli účastníků smlouvy nad formálním projevem této vůle. Podle platného českého občanského zákoníku právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem (§ 35 odst. 2 obč. zák.). Porušení ústavně zaručených základních práv se tedy orgán veřejné moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat.“ [nález sp. zn. I. ÚS 770/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 59/64 SbNU 711)].

26. Lze tak učinit dílčí závěr, že v případě neuzavření realizační smlouvy dochází k zásahu do vlastnických práv, resp. práva vlastnit majetek smluvní strany, přičemž je věcí obecných soudů, aby posoudily, zda je tento eventuální zásah odůvodněný, zda vychází ze zákonných parametrů a zda šetří podstatu a smysl tohoto práva.

IV.c) Aplikace ústavněprávních východisek na projednávaný případ

27. Obecné soudy v nyní posuzovaném případě shledaly, že k narušení stěžovatelova práva vlastnit majetek nedošlo, neboť se dovolával smlouvy, která byla absolutně neplatná z důvodu nejasných formulací.

28. Ústavní soud se v minulosti již opakovaně vyjádřil k zásadám výkladu právních úkonů, přičemž ve svých rozhodnutích ke specifickým otázkám interpretace smluvních textů, kde vůle účastníků při vytváření smlouvy a její interpretaci hraje zásadní roli, uvedl, že je nutno přihlídnout k tomu, že jejich autoři, často laici (jak je tomu i v případě stěžovatele), nejsou schopni ve smluvním textu dohodnout podstatu závazku pomocí pregnantní terminologie. Právní formalismus orgánů veřejné moci a jimi vznášené přehnané nároky na formulaci smlouvy proto nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť evidentně zasahují do smluvní svobody občana, vyplývající z principu priority občana nad státem, jak je upraven v čl. 1 Ústavy, a z principu smluvní volnosti ve smyslu čl. 2 odst. 4 Ústavy a korespondujícího ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 625/03 ze dne 14. 4. 2005 (N 84/37 SbNU 157)]. Podobně Ústavní soud akcentoval, že při výkladu právních úkonů je nepsaným pravidlem mj. předpoklad, podle něhož žádný normotvůrce (tedy ani ten, kdo uzavírá smlouvu) nezanýšlí dát jím tvořenému aktu absurdní nebo nerozumné důsledky [srov. nález sp. zn. I. ÚS 331/98 ze dne 12. 6. 2000 (N 86/18 SbNU 233)].

29. Z judikatury Ústavního soudu tedy v souhrnu plyne zásada, dle níž je jedním ze základních principů výkladu smluv prioritou výkladu, který

nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Tento přístup je odrazem respektu k autonomii smluvních stran, funkci smluvních vztahů i k samotné povaze soukromého práva [viz např. nálezn sp. zn. IV. ÚS 1783/11 ze dne 23. 4. 2013 (N 64/69 SbNU 197)].

30. Při aplikaci předestřených zásad interpretace právních úkonů a smluvního ujednání (jakož i podstaty smlouvy o smlouvě budoucí) na nyní projednávaný případ dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy v nyní projednávaném případě nedostatečně zohlednily vůli stran uzavírajících dotčenou smlouvu o smlouvě budoucí, a tím, že ji prohlásily za absolutně neplatnou, ve svém důsledku zasáhly do stěžovatelova práva vlastnit majetek a potažmo též do jeho práva na spravedlivý proces.

31. Ze spisového materiálu totiž vyplývá, že soudy považovaly za nedostatečně určitou část smlouvy týkající se doby, do níž má být uzavřena realizační smlouva, když použitý výraz „po“ sice stanovoval začátek běhu této lhůty, avšak nikoli její konec. Zde však musí Ústavní soud zdůraznit, že tato interpretace použitá obecnými soudy neupřednostnila výklad, který upřednostnil smysl daného smluvního ujednání, nýbrž právě naopak se vyznačovala lpěním pouze na zvolené dikci použitých slov. Dle Ústavního soudu je přitom z celkových okolností případu zřejmé, že smluvními stranami dohodnutá a definovaná lhůta byla v době uzavření smlouvy o smlouvě budoucí srozumitelná, jasná a přijatelná pro oba účastníky řízení, o čemž ostatně dostatečně vypovídá i to, že teprve poté, co nastala tato dohodnutá podmínka, stěžovatel (a potažmo i vedlejší účastník s dalšími osobami, se kterými uzavřel podobnou smlouvu) usiloval o uzavření hlavní kupní smlouvy.

32. Navíc, Ústavní soud musí odmítnout úvahy obecných soudů, že by vyřčená formulace byla neurčitá z důvodu nestanovení konečného data, kdy by mělo dojít k uzavření hlavní kupní smlouvy. Z tehdy platné úpravy se totiž podává, že pokud by ze smlouvy neplynulo jinak, tak tato lhůta končila nejdéle jedním rokem, v rámci něhož mohl stěžovatel podat návrh soudu na nahrazení vůle stran soudním rozhodnutím (§ 50a odst. 2 občanského zákoníku); v zásadě však měla být hlavní smlouva uzavřena v nejkratší možné době po splnění časové podmínky stanovené ve smlouvě o smlouvě budoucí. Pro Ústavní soud je v tomto ohledu klíčové, že smlouva o smlouvě budoucí stanovila jasně okamžik, ve kterém začala plynout lhůta k uzavření realizační smlouvy. Skutečnost „vyřešení majetkoprávních vztahů k pozemkům náležejícím k obytnému domu“ je vymezena dostatečně určitě a nevyvolává neakceptovatelné nejasnosti nad momentem, v němž nastane. Po jejím naplnění tedy měl vedlejší účastník respektovat dříve uzavřenou smlouvu o smlouvě budoucí a přistoupit k uzavření hlavní kupní smlouvy; samozřejmě s eventuálním ohledem na aktuální cenové či jiné

poměry. Jak totiž konstatoval též v jiné věci Nejvyšší soud, účelem institutu smlouvy o smlouvě budoucí je uzavření hlavní (budoucí) smlouvy, nikoli její neuzavření (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2000 sp. zn. 30 Cdo 1244/99).

33. Ústavní soud přitom nikterak nezpochybnuje zásadu, jíž se dovolávaly obecné soudy a kterou aproboval i ve své judikatuře [srov. např. náleze sp. zn. III. ÚS 104/04 ze dne 13. 10. 2004 (N 146/35 SbNU 55)], dle níž „výkladem lze pouze zjišťovat obsah právního úkonu, nelze jím však projev vůle doplňovat, měnit či nahrazovat“. Při zjišťování obsahu právního úkonu je ale třeba vyjít nejen z jeho doslovného textu, nýbrž především z vůle stran, které svým jednáním zamýšlely určitým způsobem upravit vzájemné vztahy. Jak vyjadřoval i tehdy platný občanský zákoník, „právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem“ (viz § 35 odst. 2). Neboli jak vyřkl Nejvyšší soud, „vůle účastníka právního vztahu je projevem určitá, srozumitelná, jestliže je výkladem objektivně pochopitelná“ (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. 33 Cdo 390/2000). Shora nastíněná interpretace obsahu právních úkonů stěžovatele a vedlejšího účastníka přitom zcela určitě není v rozporu s jazykovým projevem, naopak se jej striktně přidržuje, když se snaží poodhalit význam, který účastníci závazkového vztahu přikládali jednotlivým ujednáním. Naopak výklad poskytnutý obecnými soudy nerespektoval vůli stran závazkového vztahu, poněvadž formalistickým lpěním na nedostatečně vymezené lhůtě k uzavření realizační smlouvy popřel dříve projevenou vůli smluvních stran smlouvy o smlouvě budoucí uzavřít hlavní závazkový vztah.

34. Na uvedeném pak nic nemění, pokud mezi uzavřením smlouvy o smlouvě budoucí a skutečností, která zaváděla důvod k uzavření hlavní smlouvy, uplynula značná časová prodleva. Občanský zákoník nestanovil žádnou lhůtu, do níž musí vzniknout realizační smlouva, a bylo tak na kontraktálních stranách, jakou si zvolí podmínku vzniku hlavní smlouvy. V případě podmínky spočívající ve vyřešení klíčových právních otázek, jako v posuzovaném případě, je přitom nasnadě, že tato lhůta může být i poměrně dlouhá.

35. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že právě okolnost, zda se v tomto mezidobí natolik změnila reálná cena předmětné nemovitosti, může být obecným soudem v konkrétním případě samostatně posuzována. Podle ustanovení § 50a odst. 3 tehdy platného občanského zákoníku totiž závazek uzavřít smlouvu „zaniká, pokud okolnosti, ze kterých účastníci při vzniku závazku vycházeli, se do té míry změnily, že nelze spravedlivě požadovat, aby smlouva byla uzavřena“ (tzv. *clausula rebus sic stantibus*). Odpověď na tuto otázku nicméně Ústavnímu soudu v tomto řízení hledat

nepřísluší, neboť se jí nezabývaly ani obecné soudy, které žalobě stěžovatele nevyhověly poukazem na absolutní neplatnost předmětné smlouvy o smlouvě budoucí, a nikoliv na podstatnou změnu okolností.

36. Jakkoliv budou tuto otázku v dalším řízení zřejmě teprve řešit obecné soudy, považuje Ústavní soud za vhodné již nyní uvést, že vedlejšímu účastníkovi nelze bez dalšího přisvědčit, pokud tvrdí, že by nebylo spravedlivé uzavřít kupní smlouvu s cenou dohodnutou v roce 1997. Ústavní soud si je samozřejmě dobře vědom toho, že kupní síla i cena nemovitostí se v průběhu let značně proměnila a trvání na tehdy domluvené kupní ceně by skutečně mohlo vést k zásahu do majetkových práv vedlejšího účastníka. Současně je však třeba vidět to, že bylo na něm samotném, aby případně do smlouvy o smlouvě budoucí začlenil též dohodu o poměrném zvyšování kupní ceny; obzvláště za situace, kdy podmínka vzniku hlavní smlouvy mohla nastat v dlouhém časovém horizontu (ostatně stěžovatel již v žalobě uváděl, že smlouva o smlouvě budoucí byla uzavřena z důvodu zajištění konstantní ceny vstříc možné prodlevě s vyřešením majetkoprávních vztahů k příslušným pozemkům). Celou věc lze přitom nahlížet i z opačného hlediska stěžovatele, který byl samozřejmě v legitimním očekávání ohledně uzavření předmětné kupní smlouvy, a proto také po celou dobu nevyužil jiných možností, kterými mohl řešit svoji potřebu bydlení, a měl samozřejmě i „zablokovánu“ příslušnou finanční částku z hlediska možností jejího optimálního zhodnocení. Jak navíc vyplývá ze spisového materiálu (protokol o jednání před soudem prvního stupně - č. l. 43), stěžovatel byl ochoten přistoupit na zvýšení kupní ceny na částku 370 000 Kč, kterou však vedlejší účastník neakceptoval a požadoval kupní cenu ve výši 420 000 Kč. Z uvedeného nejenom plyne vůle stěžovatele a vedlejšího účastníka uzavřít realizační kupní smlouvu (což mj. rovněž svědčí o nedůvodnosti hodnocení předchozí smlouvy o smlouvě budoucí jako absolutně neplatné), ale též vůle přistoupit na zvýšení kupní ceny ze strany stěžovatele, a reflektovat tak vývoj kupních cen nemovitostí.

37. Okrajem považuje Ústavní soud za vhodné zvážit, zda důvodem k absolutní neplatnosti posuzované smlouvy o smlouvě budoucí nebyl též nejasně formulovaný předmět budoucí kupní smlouvy, resp. nedostatečně vymezená nemovitost, jíž by se měla týkat realizační smlouva, jak uvedl ve svém rozhodnutí městský soud. K určitosti předmětu smlouvy o smlouvě budoucí se již dříve vyjádřil Nejvyšší soud, když uvedl, že „k platnosti smlouvy o smlouvě budoucí stačí dohoda účastníků o podstatných náležitostech zamýšlené smlouvy, přičemž požadavku určitosti vyhovuje, je-li její předmět označen tak, aby nebyl zaměnitelný s jiným předmětem; smlouva nemusí nutně obsahovat všechny formální náležitosti budoucí smlouvy“ (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2014 sp. zn. 33 Cdo 466/2012). Takto Ústavní soud považuje též vymezení předmětu smlouvy za dostateč-

ně určité a interpretačně jasné. „Bytová jednotka, jejímž současným nájemcem je stěžovatel,“ s konkrétním vymezením obytného domu, včetně údajů z katastru nemovitostí, je zajisté nezaměnitelná s jiným prostorem, a proto s přihlédnutím ke shora vyřčenému k výkladu právních úkonů lze předmět smlouvy bez větších nesnází konkrétně určit. Naopak požadavek městského soudu, aby ve smlouvě o smlouvě budoucí byla předmětná nemovitost vymezena v souladu se zákonem č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), v tehdy platném znění, se vyznačuje formalismem, který nelze klást na smluvní strany tohoto závazkového vztahu, neboť na rozdíl od realizační smlouvy je smlouva o smlouvě budoucí jiným smluvním ujednáním než hlavní kupní smlouva, a nemusí tak nutně obsahovat všechny formální náležitosti budoucí smlouvy. I v této části tedy lze rozhodnutí městského soudu považovat za rozporné s opakovaně vyřčenými zásadami interpretace právních úkonů a ochranou autonomie vůle stran závazkových vztahů z důvodu přílišného formalismu.

IV.d) Odpověď na vyjádření Nejvyššího soudu

38. Ústavní soud se rovněž musel vypořádat s vyjádřením Nejvyššího soudu, dle něhož úsudek Nejvyššího soudu, zda je dovolání přípustné, nepodléhá přezkumu Ústavního soudu.

39. Ústavní soud již opakovaně vyřkl, že za porušení práva na soudní ochranu je třeba považovat nejen situaci, kdy je jednotlivec zcela zbaven možnosti k soudu přistoupit, nýbrž i situaci, kdy stanoveným postupem své právo před obecným soudem uplatnil, avšak tento soud výkladem procesních předpisů dospěl k závěru, že jednotlivci ochrana práv v takovém rozměru a šíři nenáleží, a formalisticky se odmítl námitkami účastníka řízení zabývat. Takový postup obecného soudu je třeba považovat za odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*) [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 3199/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 191/71 SbNU 279)].

40. Stěžovatel napadal před Nejvyšším soudem předchozí rozhodnutí krajského soudu z důvodu dle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, v tehdy platném znění, dle něhož bylo dovolání přípustné proti rozhodnutí, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolací soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře toto ustanovení vykládal tak, že posouzení „zásadního významu“ právní stránky případu, jako podmínky dovolání, je věcí nezávislého soudního rozhodování ve smyslu článku 82 Ústavy České republiky, přičemž posouzení odchylnosti či novosti v rozhodování soudů přísluší plně Nejvyššímu soudu, jemuž náleží sjednocování judikatury obecných soudů. Zároveň Ústavní soud vždy dodal, že je oprávněn přezkoumat, zda dovolací soud postupoval v souladu s ústavními principy soudního řízení, tj. zda bylo

respektování právo dovolatele, aby byl jeho návrh stanoveným postupem projednán [viz např. náleze sp. zn. III. ÚS 2030/09 ze dne 26. 4. 2012 (N 92/65 SbNU 237)].

41. Na druhé straně však Ústavní soud dospěl při posuzování podmínek připuštění dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu též opakovaně k závěru, že dovolací soud si musí být při výkladu a aplikaci podmínek připuštění dovolání vědom toho, že účastník řízení jím vždy sleduje ochranu svých subjektivních práv bez ohledu na to, jaký jiný účel řízení o mimořádném opravném prostředku sleduje. Ochranu subjektivních práv proto nelze pouštět ze zřetele ani tam, kde je zákonodárcem sledovaným účelem řízení o mimořádném opravném prostředku tzv. sjednocování judikatury. Tento účel nemůže převážit nad ochranou subjektivních práv účastníka řízení tak, že se ochrana subjektivního práva zcela vyprázdní a tento účastník se stává pouze jakýmsi „dodavatelem materiálu“ pro sjednocování judikatury, nýbrž je třeba hledat vztah přiměřené rovnováhy mezi omezením práva na přístup k soudu a tímto účelem, který současně reprezentuje veřejný zájem, jímž je v daném případě zajištění souladné aplikace a interpretace podústavního práva obecnými soudy [viz náleze sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355)]. Pro úplnost pak Ústavní soud uvádí, že dotčenou právní normu v mezidobí mezi podáním dovolání stěžovatelem a rozhodnutím Nejvyššího soudu nálezem z důvodu neurčitosti a vágnosti zdejší soud zrušil a zavázal zákonodárce k přijetí nové právní úpravy [náleze sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.)].

42. Ze shora vyřčeného plyne, že bylo též věcí Nejvyššího soudu zabývat se otázkou, zda nedošlo k porušení základních práv a svobod stěžovatele (dovolatele). Jak vyplývá z čl. 4 Ústavy České republiky, všechny obecné soudy jsou zavázány k ochraně základních práv a svobod, přičemž se nemohou zbavit povinnosti poskytnout tuto ochranu pouze odkazem na nedostatek kompetence v podústavním právu. Bylo tedy povinností Nejvyššího soudu posoudit stěžovatelovo dovolání a konfrontovat je s napadeným rozhodnutím a obsahem soudního spisu. Pokud pak dospěl k závěru, že stěžovatelova práva porušena nebyla a dovolání odmítl, neboť nemělo po právní stránce zásadní význam, ačkoli dle výše uvedeného předchozí rozhodnutí obecných soudů nerespektovala základní principy závazkového práva a zasáhla ve své podstatě do základních práv a svobod dovolatele, nedostál Nejvyšší soud své povinnosti ochránce základních práv a svobod a ve svém důsledku i on zasáhl do stěžovatelova práva na spravedlivý proces.

43. Za této situace nelze připustit názor, že by Ústavní soud nemohl přezkoumávat rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se přípustnosti dovolání, neboť formalistické odmítnutí dovolání z důvodu absence zásadního právního významu za souběžného narušení základních práv a svobod ne-

Lze považovat za ústavně souladné a Ústavní soud jako ochránce ústavnosti je povinen v těchto případech poskytnout ochranu základním právům a svobodám.

44. Z výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud přistoupil též ke zrušení rozhodnutí Nejvyššího soudu, neboť i to zasáhlo do základních práv a svobod stěžovatele.

V. Závěr

45. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy svým postupem při interpretaci inkriminované smlouvy o smlouvě budoucí nedostály požadavku na upřednostnění konformního výkladu před nekonformním, když na její klíčová ustanovení striktně aplikovaly dotčená ustanovení občanského zákoníku toliko na úrovni jazykového výkladu právní normy. Ústavní soud přitom již vícekrát vyřkl, že porušení ústavně zaručených základních práv se orgán veřejné moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 546/03 ze dne 28. 1. 2004 (N 12/32 SbNU 107)]. Tak se tomu stalo i v nyní posuzovaném případě, a Ústavní soud tudíž shledal zásah do základních práv a svobod stěžovatele.

46. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí Městského soudu v Brně, Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu zrušil. Úkolem těchto soudů bude posoudit daný případ znovu, přičemž jsou vázány právním názorem Ústavního soudu v tom směru, že již nemohou hodnotit předmětnou smlouvu o smlouvě budoucí jako absolutně neplatný právní úkon.

47. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 191

K příslušnosti státního zástupce rozhodovat o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání, k němuž byl dán pokyn podřízeným státním zástupcem

Porušení kogentního ustanovení § 146 odst. 2 písm. a) tr. řádu požadujícího, aby policejní orgán předložil stížnost podanou proti usnesení, k němuž dal souhlas nebo pokyn státní zástupce, jeho prostřednictvím nadřízenému státnímu zástupci, je třeba z ústavněprávního hlediska chápat jako porušení principu spravedlivého procesu, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny. Je tím porušeno rovněž základní právo garantované čl. 8 odst. 2 Listiny, podle něhož „nikdo nesmí být stíhán ... jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon“.

Ústavní soud ustáleně judikuje, že součástí ústavních záruk spravedlivého procesu je požadavek, aby rozhodnutí orgánů veřejné moci byla náležitým způsobem odůvodněna.

Není porušením zákazu *reformationis in peius*, jestliže o stížnosti podané podezřelým proti usnesení státního zástupce okresního státního zastupitelství, kterým bylo podle § 179g odst. 1 tr. řádu podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání, rozhodne státní zástupce krajského státního zastupitelství tak, že zruší usnesení státního zástupce okresního státního zastupitelství a uloží okresnímu státnímu zastupitelství, aby o věci znovu jednalo a rozhodlo.

Ingerence Ústavního soudu do přípravného řízení trestního je nežadoucí, ne-li zcela nepřípustná. Pokud jde o ústavní stížnosti, které spočívají v polemice s důvodností zahájení trestního stíhání nebo v dílčích procesních či skutkových námitkách proti postupu policejního orgánu či státního zástupce, připadá zásah Ústavního soudu v úvahu jen tehdy, jde-li ze strany orgánů činných v trestním řízení o zjevnou svévoli a hrozí-li stěžovateli neodvratná újma.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila (soudce zpravodaj) - ze dne 9. října 2014 sp. zn. III. ÚS 2520/14 ve věci ústavní stížnosti Miroslava Švambery, právně zastoupeného JUDr. Marií Nedvědovou, advokátkou, AK Sokolská 295, 470 01 Česká Lípa, proti 1. usnesení státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 10. 6. 2014 č. j. 2 KZT 203/2014-7, proti 2. usnesení policejního orgánu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, územního

odboru Liberec, 2. oddělení obecné kriminality ze dne 11. 7. 2014 č. j. KRPL-60870-61/TČ-2013-180572 a proti 3. usnesení státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci ze dne 22. 7. 2014 č. j. 1 ZT 292/2014-6 týkajícím se stěžovatelova trestního stíhání, za účasti 1. Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, 2. Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, územního odboru Liberec a 3. Okresního státního zastupitelství v Liberci jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesení státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci ze dne 22. 7. 2014 č. j. 1 ZT 292/2014-6 se ruší.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel (v trestním řízení „podezřelý“, resp. „obviněný“) domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, neboť jimi mělo být porušeno jeho základní právo nebýt stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, zakotvené v čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

II.

2. Z obsahu ústavní stížnosti, z obsahu napadených rozhodnutí a z vyjádření účastníků řízení se zjišťuje:

3. Stěžovatel je v trestní věci vedené proti němu u Okresního státního zastupitelství v Liberci (dále též „okresní státní zastupitelství“ nebo „OSZ“) pod sp. zn. 1 ZT 292/2014 stíhán pro přečin podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku, kterého se měl dopustit (zkráceně řečeno) tím, že v červnu 2012 v Liberci převzal od tří osob finanční částku v celkové výši 31 000 Kč se slibem, že pro ně zprostředkuje kurz autoškoly, kurz však nezajistil a peníze vrátil až po urgencích v průběhu trestního řízení.

4. Trestní řízení bylo nejprve vedeno formou tzv. zkráceného přípravného řízení policejním orgánem Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, územním odborem Liberec-centrum pod č. j.

KRPL-60870/TČ-2013-180515. Policejní orgán stěžovatele dne 27. 2. 2014 vyslechl a podle § 179b odst. 3 tr. řádu mu sdělil podezření pro shora uvedený přečin podvodu.

5. Zkrácené přípravné řízení bylo ukončeno usnesením státní zástupkyně OSZ ze dne 11. 3. 2014 č. j. ZK 210/2014-7, kterým bylo podle § 179g odst. 1 tr. řádu podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání a podle § 179g odst. 3 tr. řádu byla podezřelému stanovena zkušební doba v trvání jednoho roku.

6. Proti usnesení státní zástupkyně OSZ o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání podal podezřelý stížnost, v níž tvrdil, že se žádného trestného činu nedopustil, a domáhal se toho, aby věc byla odložena podle § 159a odst. 1 tr. řádu, protože ve věci nejde o podezření z trestného činu.

7. O stížnosti podezřelého rozhodl státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci (dále též „krajské státní zastupitelství“ nebo „KSZ“) tak, že usnesením ze dne 10. 6. 2014 č. j. 2 KZT 203/2014-7 podle § 149 odst. 1 tr. řádu usnesení státní zástupkyně OSZ ze dne 11. 3. 2014 č. j. ZK 210/2014-7 zrušil a podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. řádu uložil OSZ, aby o věci znovu jednalo a rozhodlo. OSZ poté věc předalo policejnímu orgánu s pokynem, aby zahájil trestní stíhání podezřelého.

8. Usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, územního odboru Liberec, 2. oddělení obecné kriminality ze dne 11. 7. 2014 č. j. KRPL-60870-61/TČ-2013-180572 bylo podle § 160 odst. 1 tr. řádu zahájeno trestní stíhání obviněného Miroslava Švambery pro přečin podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž skutek přečinu i jeho právní kvalifikace byly vymezeny stejně, jako tomu bylo v předcházejícím zkráceném přípravném řízení.

9. Proti usnesení o zahájení trestního stíhání si obviněný podal stížnost, o níž rozhodla státní zástupkyně OSZ usnesením ze dne 22. 7. 2014 č. j. 1 ZT 292/2014-6 tak, že stížnost podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu jako nedůvodnou zamítla.

III.

10. Ústavní stížnost je namířena:

- proti usnesení státního zástupce KSZ ze dne 10. 6. 2014, jímž bylo zrušeno usnesení státní zástupkyně OSZ o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (bod 7 shora),
- proti usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání ze dne 11. 7. 2014 (bod 8 shora),
- proti usnesení státní zástupkyně OSZ ze dne 22. 7. 2014 zamítajícímu stížnost proti zahájení trestního stíhání (bod 9 shora).

11. Stěžovatel vznáší proti těmto usnesením orgánů činných v trestním řízení tyto konkrétní námitky:

12. Stěžovatel tvrdí, že státní zástupce KSZ při rozhodování o stížnosti, kterou stěžovatel podal proti usnesení státní zástupkyně OSZ o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, porušil zákaz *reformationis in peius*, zakotvený v ustanovení § 150 odst. 1 tr. řádu, neboť rozhodnutí bylo ve výsledku změněno v jeho neprospěch. Stěžovatel se domnívá, že prvoinstanční rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání pro něj bylo příznivější než zrušující druhoinstanční rozhodnutí obsahující závazný pokyn, aby se o věci znovu jednalo a rozhodlo. Stejně tak v neprospěch stěžovatele prý vyznívá i navazující usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání a zamítavé rozhodnutí státní zástupkyně OSZ.

13. Stěžovatel dále namítá, že rozhodnutí vydaná orgány činnými v trestním řízení nebyla náležitě odůvodněna a nevypořádala se s jeho stížnostními námitkami.

14. Konečně stěžovatel namítá, že „pokud ve věci byl dán závazný pokyn ze strany státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, nemohl o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání rozhodovat státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Liberci, ale příslušný k tomuto rozhodnutí byl státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze jako nejbližší vyšší orgán. Ve věci tedy rozhodl věcně nepřislušný orgán ...“. Tím mělo být porušeno ustanovení § 146 odst. 2 písm. a) tr. řádu.

IV.

15. Ústavní soud si k podané ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků řízení. Krajské státní zastupitelství ve svém vyjádření ze dne 22. 8. 2014, okresní státní zastupitelství ve vyjádření ze dne 21. 8. 2014 a Krajské ředitelství policie Libereckého kraje ve vyjádření ze dne 21. 8. 2014 zrekapitulovaly dosavadní průběh trestního řízení, odkázaly na obsah svých rozhodnutí, na nichž setrvávají, a navrhly odmítnutí, resp. zamítnutí ústavní stížnosti.

16. Stěžovatel v replice k těmto vyjádřením ze dne 28. 9. 2014 setrval na své argumentaci a na návrzích obsažených v ústavní stížnosti. Jako hlavní námitka proti postupu orgánů činných v trestním řízení je opětovně vznášeno tvrzení o porušení zákazu *reformationis in peius*.

17. Protože skutkový stav věci byl dostatečně zřejmý z ústavní stížnosti, z vyjádření účastníků a z obsahu napadených rozhodnutí a protože od případného ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, pokládal Ústavní soud za splněné všechny podmínky pro upuštění od ústního jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu.

V.

18. Ústavní soud po zvážení všech relevantních skutečností dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná, zčásti nedůvodná.

V/A Nedůvodnost ústavní stížnosti namířené proti usnesení státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 10. 6. 2014 č. j. 2 KZT 203/2014-7

19. Ústavní stížnost podaná proti usnesení státního zástupce KSZ ze dne 10. 6. 2014 č. j. 2 KZT 203/2014-7 je nedůvodná.

20. Tímto usnesením státní zástupce KSZ rozhodl o stížnosti podané podezřelým proti usnesení státní zástupkyně OSZ o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání tak, že podle § 149 odst. 1 tr. řádu zrušil usnesení státní zástupkyně OSZ ze dne 11. 3. 2014 č. j. ZK 210/2014-7 a podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. řádu okresnímu státnímu zastupitelství uložil, aby o věci znovu jednalo a rozhodlo.

21. Stěžovatel se domnívá, že rozhodnutí státního zástupce KSZ zhoršilo stěžovatelovo postavení, a porušilo tak zákaz reformationis in peius, vyslovený v § 150 odst. 1 tr. řádu. Ústavní soud nemůže stěžovatelově námitce přitakat. Rozhodnutí státního zástupce KSZ nezhoršuje stěžovatelovo postavení, a neporušuje tak zákaz reformationis in peius.

22. Především je třeba konstatovat, že institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání státním zástupcem podle § 179g odst. 1 tr. řádu patří mezi procesní instituty označované v nauce jako odklony (viz Šámal, P. a kol. Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 729 a násl.). Tento institut znamená odchýlení se od standardního postupu uplatňovaného jinak v přípravném řízení ve smyslu jeho zjednodušení. Zákonodárce poskytuje státnímu zástupci při aplikaci tohoto institutu značnou míru uvážení (dikce „může rozhodnout“), tzn. že i při splnění podmínek vyjmenovaných v § 179g odst. 1 tr. řádu nemusí tento institut aplikovat.

23. Rozhodnutím o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání není rozhodováno o konečném výsledku trestního řízení, nýbrž toliko o prozatímním způsobu dalšího vedení trestního řízení. Konečný výsledek trestní kauzy po podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a dopad tohoto rozhodnutí na osobu podezřelého nejsou podmíněným odložením nijak definitivně předurčeny. Je nutno vzít v úvahu, že podezřelému je zároveň podle § 179g odst. 3 tr. řádu ukládána zkušební doba (v posuzovaném případě byla uložena zkušební doba jednoho roku), v jejímž průběhu nebo i po jejímž skončení může být rozhodnuto, že se podezřelý neosvědčil, a dále se proti němu bude postupovat podle § 179c až 179f tr. řádu (srov. § 179h odst. 1 tr. řádu), tj. bude pokračovat trestní řízení.

24. Rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání nevyvolává okamžitý účinek *rei iudicatae*, nebrání následnému zahájení trestního stíhání proti téže osobě. Překážka *rei iudicatae* nastává až poté, co po uplynutí zkušební doby rozhodne státní zástupce o tom, že se podezřelý osvědčil, nebo se má za to, že se osvědčil [§ 11a písm. b) tr. řádu]. Lze tedy konstatovat, že podmíněné odložení podání návrhu na potrestání vystavuje podezřelou osobu značné nejistotě ohledně budoucího vývoje trestní kauzy.

25. Pokud stěžovatel předkládá v ústavní stížnosti úvahu o tom, že zahájení trestního stíhání ve srovnání s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání je pro něj „změnou k horšímu“, jde o úvahu čistě spekulativní a ve své kategorické podobě nesprávnou. Zahájené trestní stíhání může totiž ve výsledku skončit také zastavením trestního stíhání nebo zproštěním obžaloby, což jsou nepochybně příznivější varianty, než je podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.

26. Zásadní důvodem pro odmítnutí stěžovatelovy námítky o údajném porušení zákazu *reformationis in peius* je ta skutečnost, že rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání nelze vůbec porovnávat s rozhodnutím o zahájení trestního stíhání prizmatem společného referenčního hlediska, tj. hlediskem „prospěchu“ (výhodnosti) pro osobu, již se tato rozhodnutí týkají. Obě tato srovnávaná rozhodnutí nezpůsobují žádný okamžitý a definitivní výsledek řízení, vedou toliko k volbě jiné procesní formy řízení; jaký bude mít zvolená varianta řízení konečný dopad do sféry osobnostních práv podezírané či obviněné osoby, je v okamžiku rozhodování nejisté. Uplatnění námítky zákazu *reformationis in peius* ve vztahu k rozhodnutí o volbě jednoho z alternativních způsobů vyřizování trestních věcí (v posuzovaném případě „zkrácené přípravné řízení“ versus „standardní přípravné řízení“) je nepřipadné.

27. Ústavní soud tedy shrnuje: Není porušením zákazu *reformationis in peius*, jestliže o stížnosti podané podezřelým proti usnesení státní zástupkyně okresního státního zastupitelství, kterým bylo podle § 179g odst. 1 tr. řádu podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání, rozhodne státní zástupce krajského státního zastupitelství tak, že zruší usnesení státní zástupkyně okresního státního zastupitelství a uloží okresnímu státnímu zastupitelství, aby o věci znovu jednalo a rozhodlo.

28. Ústavní soud neshledal důvodnou ani námítku, že usnesení státního zástupce KSZ není náležitě odůvodněno. Naopak konstatuje, že odůvodnění tohoto rozhodnutí obsahuje dostatečně transparentní vysvětlení, proč předchozí rozhodnutí státní zástupkyně OSZ o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání nemůže podle názoru státního zástupce KSZ obstát, neboť nevyhovuje podmínkám stanoveným v § 179g odst. 1 tr.

řádu. Ústavní soud nemá, co by odůvodnění tohoto rozhodnutí z ústavně-právního hlediska vytknul, a na jeho argumentaci plně odkazuje.

**V./B Nedůvodnost ústavní stížnosti namířené proti usnesení
policejního orgánu Policie České republiky, Krajského ředitelství
policie Libereckého kraje, územního odboru Liberec ze dne 11. 7. 2014
č. j. KRPL-60870-61/TČ-2013-180572**

29. Ústavní stížnost podaná proti usnesení policejního orgánu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, Územního odboru Liberec ze dne 11. 7. 2014 č. j. KRPL-60870-61/TČ-2013-180572 je nedůvodná.

30. Tímto usnesením bylo zahájeno trestní stíhání obviněného pro přečin podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku.

31. Ústavní soud v minulosti opakovaně označil svou ingerenci do přípravného řízení trestního za nežádoucí, ne-li zcela nepřipustnou [srov. usnesení ve věci sp. zn. III. ÚS 554/03 ze dne 5. 2. 2004 (Ú 4/32 SbNU 467), sp. zn. III. ÚS 2697/14 ze dne 19. 8. 2014 a četná další (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná v internetové databázi NALUS, <http://nalus.usoud.cz>)]. Pokud jde o ústavní stížnosti, které spočívají v polemice s důvodností zahájení trestního stíhání nebo v dílčích procesních či skutkových námitkách proti postupu policejního orgánu či státního zástupce, připadá zásah Ústavního soudu v úvahu jen tehdy, jde-li ze strany orgánů činných v trestním řízení o zjevnou svévoli a hrozí-li stěžovateli neodvratná újma. Dalších garancí se obviněnému dostává v rámci práva na spravedlivý proces podle čl. 36 až 40 Listiny; ústavněprávní přezkum je v přípravném řízení namísto zpravidla jen tehdy, pokud případné závažné nedostatky nemohou být napraveny v soudním stadiu trestního řízení [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 3221/09 ze dne 16. 9. 2010 (N 197/58 SbNU 741), srov. důvody k předběžnému pojednání obžaloby podle § 186 písm. e) tr. řádu]. V posuzovaném případě neshledal Ústavní soud žádný důvod pro svůj kasační zásah.

32. Ústavní soud konstatuje, že usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání bylo vydáno v mezích ústavnosti ve smyslu judikatury Ústavního soudu [srov. zejména nález ve věci sp. zn. III. ÚS 511/02 ze dne 3. 7. 2003 (N 105/30 SbNU 471) a rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 554/03 (viz výše), případně i sp. zn. I. ÚS 369/05 ze dne 20. 12. 2005 a další]. V usnesení byly dle zjištění Ústavního soudu popsány ty okolnosti stíhaného skutku, které jsou rozhodné pro jeho posouzení z hlediska všech znaků skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku. Subsumpce popsaného inkriminovaného jednání pod skutkové znaky trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1 tr. zákoníku je správná a nelze v ní spatřovat žádný protiústavní excés.

33. Odůvodnění usnesení o zahájení trestního stíhání obsahuje s dostatečným stupněm konkretizace ty skutečnosti, které svědčí o důvodnosti trestního stíhání. Pro zahájení trestního stíhání nelze požadovat stejný stupeň poznání skutkového stavu věci jako pro odsuzující rozsudek soudu; usnesení policejního orgánu je vydáváno pouze na základě důvodného podezření (srov. dikci § 160 odst. 1 věty první tr. řádu), které má být v průběhu vyšetřování buď potvrzeno, anebo vyvráceno. Nejde o praktickou jistotu ve smyslu § 2 odst. 5 tr. řádu, ale pouze o vyšší stupeň pravděpodobnosti, že se určitá osoba dopustila skutku, který vykazuje znaky trestného činu. Tato kritéria byla v posuzovaném případě splněna.

34. Pokud stěžovatel spatřuje rovněž v zahájení trestního stíhání porušení zákazu *reformationis in peius*, nelze jeho námitce přitakat, a to ze stejných důvodů, které jsou výše vloženy v bodech 19 až 24 odůvodnění tohoto nálezu a které lze analogicky vztáhnout i na usnesení o zahájení trestního stíhání. Na argumentaci uvedenou v těchto bodech lze pro stručnost odkázat.

V/C Důvodnost ústavní stížnosti namířené proti usnesení státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci ze dne 22. 7. 2014 č. j. 1 ZT 292/2014-6

35. Ústavní stížnost namířená proti usnesení státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci ze dne 22. 7. 2014 č. j. 1 ZT 292/2014-6 o zamítnutí stížnosti obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání je důvodná.

36. Tímto usnesením státní zástupkyně OSZ rozhodla tak, že stížnost podanou obviněným proti usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu jako nedůvodnou zamítla.

37. Toto usnesení státní zástupkyně OSZ je vadné, protože bylo vydáno věcně nepřislušným orgánem.

38. Ustanovení § 146 odst. 2 písm. a) tr. řádu vyžaduje, aby policejní orgán předložil stížnost podanou proti usnesení, k němuž dal souhlas nebo pokyn státní zástupce, jeho prostřednictvím nadřízenému státnímu zástupci.

39. V posuzovaném případě nebyl tento zákonný postup dodržen. Pokyn, obsažený ve výroku usnesení státního zástupce KSZ ze dne 10. 6. 2014, který zrušil předchozí usnesení státní zástupkyně OSZ ze dne 11. 3. 2014 o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a který okresnímu státnímu zastupitelství uložil, aby o věci znovu jednalo a rozhodlo, byl orgány státního zastupitelství a policejními orgány interpretován tak, že ve věci má být zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu. Tato interpretace a její následná realizace zcela jasně vyplývají z vyjádření OSZ ze dne 21. 8. 2014 zaslaného Ústavnímu soudu (č. l. 14 spisu Ústavního sou-

du sp. zn. III. ÚS 2520/14), v němž se uvádí: „Po zrušení usnesení o podmi-
něném odložení podání návrhu na potrestání byla věc předána oddělení
obecné kriminality PČR k zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr.
řádu.“ Také ve vyjádření policejního orgánu ze dne 20. 8. 2014 zasláném
Ústavnímu soudu (č. I. 12 spisu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2520/14) se
uvádí: „Následně (tj. po zrušujícím rozhodnutí KSZ – pozn. Ústavního sou-
du) byl spisový materiál zaslán na zdejší součást s pokynem k zahájení
trestního stíhání.“

40. Z toho lze jednoznačně dovodit, že policejní orgán zahájil trestní
stíhání na pokyn státního zástupce. I když ze spisového materiálu, který
má Ústavní soud k dispozici, nelze jednoznačně zjistit, zda policejní orgán
se řídil pokynem OSZ nebo KSZ, v každém případě je jisté, že o stížnosti
proti zahájení trestního stíhání nemohl rozhodovat státní zástupce OSZ,
jak tomu bylo v projednávaném případě. Věcně příslušným k rozhodnutí
byl státní zástupce nadřízený tomu státnímu zástupci, který dal k zahájení
trestního stíhání pokyn.

41. Pokud o stížnosti proti zahájení trestního stíhání rozhoduje týž
státní zástupce, který dal pokyn k zahájení trestního stíhání, lze pochybo-
vat o jeho nestranosti; tímto vadným postupem je též zpochybněn princip
dvojinstančního rozhodování, který je pro daný druh řízení předepsán. Po-
rušení kogentního ustanovení § 146 odst. 2 písm. a) tr. řádu je třeba
z ústavněprávního hlediska chápat jako porušení principu spravedlivého
procesu, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny.

42. Ústavní stížností napadené rozhodnutí státní zástupkyně OSZ po-
rušilo rovněž základní právo garantované čl. 8 odst. 2 Listiny, podle něhož
„nikdo nesmí být stíhán ... jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví
zákon“.

43. Ústavní soud musí také přitakat stěžovatelově námitce, že usnese-
ní státní zástupkyně OSZ ze dne 22. 7. 2014 o zamítnutí stížnosti obviněné-
ho proti usnesení o zahájení trestního stíhání není náležitě odůvodněno.
Obviněný ve své stížnosti namítal, že se trestné činnosti nedopustil a že
jeho stíhání je nedůvodné, avšak na tyto námitky usnesení státní zástupky-
ně OSZ v odůvodnění nijak nereaguje. Zamítnutí stížnosti je státní zástup-
kyní OSZ zdůvodněno toliko tím, že KSZ „rozhodlo tak, že má být zahájeno
trestní stíhání“; taková argumentace je však nepřesná, protože KSZ ve sku-
tečnosti rozhodlo tak, že uložilo okresnímu státnímu zastupitelství, „aby
o věci znovu jednalo a rozhodlo“. K věcným důvodům zahájení trestního
stíhání se odůvodnění usnesení státní zástupkyně OSZ vůbec nevyjadřuje,
tvrdí toliko apodikticky, že „zjištěné okolnosti plně odůvodňují vydání to-
hoto usnesení“.

44. Pro svou obecnost a nekonkrétnost nespňuje takové odůvodnění
požadavky stanovené v § 134 odst. 2 tr. řádu a rozhodnutí je třeba považovat

za nepřezkoumatelné. Jak Ústavní soud ustáleně judikuje, součástí ústavních záruk spravedlivého procesu je požadavek, aby rozhodnutí orgánů veřejné moci byla náležitým způsobem odůvodněna [z poslední doby srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357), sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. II. ÚS 4927/12 ze dne 26. 11. 2013 (N 199/71 SbNU 361), sp. zn. III. ÚS 2331/14 ze dne 18. 9. 2014 (N 172/74 SbNU 493)]. Napadené rozhodnutí proto neobstojí z hlediska požadavku náležitého odůvodnění, jenž vyplývá z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

VI.

45. Z důvodů výše rozvedených Ústavní soud částečně vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené usnesení státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Liberci ze dne 22. 7. 2014 č. j. 1 ZT 292/2014-6. Okresní státní zastupitelství se tak bude muset stížností obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání stěžovatele opětovně zabývat. Tímto nálezem Ústavního soudu se nijak nepředjímá, jakým způsobem bude ve věci posléze rozhodnuto.

46. Ve zbylé části, týkající se rozhodnutí krajského státního zastupitelství a rozhodnutí policejního orgánu, Ústavní soud ústavní stížnost zamítl jako nedůvodnou podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 192

**K otázkám dokazování u přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání
K zásadě presumpce nevinny v trestním řízení**

Pokud lze v trestním řízení na základě provedeného dokazování dospět k několika přibližně stejně pravděpodobným skutkovým verzím, a soud se přikloní k verzi, jež je pro obviněného nepříznivá, porušuje princip rozhodování *in dubio pro reo*, a tím i zásadu presumpce nevinny dle čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Ani menší typová závažnost trestného činu neopravňuje trestní soud k tomu, aby rezignoval na úplnost dokazování.

Skutečnost, že obžalovaný má postavení povinného v exekučním řízení, se nedotýká jeho občanské cti nebo důvěryhodnosti a nemůže mu sama o sobě přitěžovat v řízení trestním.

Ustanovení čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod garantuje právo toho, kdo je soudem uznán vinným z trestného činu, dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Má-li být právo na odvolání v trestní věci zachováno, musí být i z odůvodnění zamítavého rozhodnutí odvolacího soudu zřejmé, jakým způsobem tento soud dospěl k závěru o neopodstatněnosti námitek obžalovaného. V postupu odvolacího soudu, jenž vůbec či jen zcela nedostatečně reaguje na konkrétní námítky odvolatele, je nutno spatřovat porušení základního práva na spravedlivý proces i práva na odvolání v trestních věcech.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka - ze dne 14. října 2014 sp. zn. II. ÚS 658/14 ve věci ústavní stížnosti L. V., právně zastoupeného JUDr. Jaroslavem Mejzlíkem, advokátem, se sídlem Bráfova 531/37, 674 01 Třebíč, proti rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 7. 2. 2013 č. j. 3T 134/2012, proti usnesení Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ze dne 12. 6. 2013 č. j. 42 To 103/2013-119 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013 č. j. 6 Tdo 1272/2013-17, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Okresního soudu v Třebíči, Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Okresního státního zastupitelství v Třebíči,

Krajského státního zastupitelství v Brně a Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Třebíči ze dne 7. 2. 2013 č. j. 3T 134/2012, usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 12. 6. 2013 č. j. 42 To 103/2013-119 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013 č. j. 6 Tdo 1272/2013-17 bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu a na soudní ochranu, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zásada rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a zásada *in dubio pro reo* vyplývající z presumpce neviný zakotvené v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 7. 2. 2013 č. j. 3T 134/2012, usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 12. 6. 2013 č. j. 42 To 103/2013-119 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013 č. j. 6 Tdo 1272/2013-17 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť jimi mělo být porušeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a zásada rovnosti účastníků řízení zakotvená v čl. 37 odst. 3 Listiny. Dle stěžovatele obecné soudy rovněž nedostály požadavkům plynoucím ze zásady *in dubio pro reo*, vyplývající z principu presumpce neviný, zakotvené v čl. 40 odst. 2 Listiny a požadavkům stanoveným v čl. 90 a čl. 96 odst. 1 a 2 Ústavy České republiky. Dále mělo dojít k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a z vyžádaného spisového materiálu, byl stěžovatel rozsudkem Okresního soudu v Třebíči ze dne 7. 2. 2013 č. j. 3T 134/2012 uznán vinným přečinem maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 3 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, (dále jen „tr. zákoník“), za něž mu byl dle § 337 odst. 3 tr. zákoníku uložen trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců, jehož výkon byl dle

§ 81 odst. 1, § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 12 měsíců.

Uvedeného přečinu se stěžovatel podle skutkových zjištění soudu prvního stupně dopustil tím, že v době od 8.15 hod. dne 23. 4. 2012 do 8.30 hod. dne 17. 7. 2012 v objektu bývalého ZD Rudíkov č. 248, okres Třebíč, jako povinný svévolně odstranil věci exekutorem odhadnuté na částku 13 300 Kč, určené k exekuci a následně dražbě na základě pravomocného usnesení Okresního soudu v Třebíči č. j. 24 NC 634/2009-8 ze dne 13. 8. 2009 o nařízení exekuce a protokolu o soupisu movitých věcí ze dne 23. 4. 2012, kdy sepsané věci byly řádně exekutorem označeny.

Stěžovatel napadl citovaný rozsudek okresního soudu odvoláním, které však bylo usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 12. 6. 2013 zamítnuto jako nedůvodné dle § 256 trestního řádu.

Stěžovatel následně toto druhoinstanční rozhodnutí napadl dovoláním, které Nejvyšší soud dle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu odmítl s odůvodněním, že stěžovatelem podané dovolání bylo podáno z jiného důvodu, než jaký je uveden v § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu.

II.

V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatel rekapituluje průběh trestního řízení před obecnými soudy s odvoláním se na porušení základních zásad trestního řízení a jím tvrzený zásah do jeho ústavně zaručených práv. Stěžovatel shodně se svou obhajobou v trestním řízení tvrdí, že je nevinný a že se žádného trestného jednání nedopustil. Stěžovatel označuje za nesprávná skutková zjištění obecných soudů, jež dospěly k rozhodnutí o jeho vině přesto, že stěžovatel již v průběhu trestního řízení poukazoval na nepřesnosti a rozpory ve výpovědích svědků.

Odvolacímu soudu stěžovatel vytýká, že nepřezkoumal jím uplatněné námítky v odvolacím řízení, ale že se ztotožnil s protiprávním závěrem soudu prvního stupně v tom směru, že postavení stěžovatele jako postavení povinného v exekučním řízení jej má zcela odlišovat od ostatních osob užívajících zmíněný objekt (halu). Dle stěžovatele se tak obecné soudy omezily pouze na postavení stěžovatele jako povinného v exekučním řízení, jež dle závěrů obecných soudů tak odůvodňuje jeho větší zájem na zmaření účelu exekučního řízení odstraněním předmětných věcí, aniž by se zabývaly tím, že do objektu mělo přístup více osob, a kdokoliv z nich tak mohl předmětné věci odnést. Stěžovatel namítá, že jeho vina nebyla prokázána mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost, a pakliže obecné soudy dospěly, jak uvádějí v odůvodnění rozhodnutí, k jeho vině jednoznačně, nastala v řízení před soudy situace označovaná jako „zcela extrémní nesoulad“ mezi skutkovými a právními závěry obecných soudů.

III.

Ústavní soud si dle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyžádal vyjádření Okresního soudu v Třebíči, Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení. K posouzení ústavní stížnosti si Ústavní soud dále vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Třebíči pod sp. zn. 3 T 134/2012.

Okresní soud v Třebíči ve svém vyjádření uvedl, že obsah ústavní stížnosti považuje nadále za polemiku se skutkovými zjištěními, k nimž dospěl po provedeném dokazování, a dále odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí. Předsedkyně senátu Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ve svém vyjádření zcela odkázala na odůvodnění napadeného usnesení ze dne 12. 6. 2013 č. j. 42 To 103/2013-119. Dle vyjádření předsedy senátu Nejvyššího soudu je obsah ústavní stížnosti shodný s obsahem podaného dovolání a má rovněž za to, že hodnocení důkazů soudem prvního stupně je jasné, logické, nevykazuje znaky libovůle, a obecné soudy tak jednoznačně dospěly k závěru o vině stěžovatele. Nejvyšší soud dále odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí obecných soudů. Za této situace považoval Ústavní soud za nadbytečné zasílat vyjádření účastníků stěžovatele k replice.

IV.

Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí a na základě spisového materiálu dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud vždy připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy, ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 83, 90 a 91 Ústavy). Nepřísluší mu právo přezkumného dohledu nad činností těchto soudů v rovině práva podústavního. Ústavní soud zároveň zdůrazňuje zásadu minimalizace svých zásahů a tzv. zásadu sebeomezení při užívání svých kasačních pravomocí.

Ústavní soud je ke zrušení napadených rozhodnutí oprávněn zejména tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), (dále jen „tr. řád“), popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady ofiциality, zásady vyhledávací, zásady materiální pravdy (§ 2 odst. 4 a 5 tr. řádu) a za respektování zásady presumpce neviný (čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2 tr. řádu), neboť tím dochází i k porušení práv garantovaných ustanoveními čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny. V řadě svých rozhodnutí klade Ústavní soud důraz na kontradiktorní charakter důkazního postupu v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Ústavní soud ve svých nálezech rovněž zdůraznil, že obecné soudy jsou povinny detailně popsat důkazní postup a přesvědčivě jej odůvodnit (srov.

§ 125 odst. 1 tr. řádu). Informace z hodnoceného důkazu přitom nesmí být jakkoli zkreslena. Obecné soudy jsou navíc povinny náležitě odůvodnit svůj závěr o spolehlivosti použitého důkazního pramene [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 463/2000 (N 181/20 SbNU 267), sp. zn. III. ÚS 181/2000 (N 175/20 SbNU 241) či sp. zn. III. ÚS 1104/08 (N 65/52 SbNU 635)]. Obdobně Ústavní soud zasáhl v případech, kdy byla učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) a sp. zn. III. ÚS 166/95 (N 79/4 SbNU 255) či rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 376/03 (U 1/32 SbNU 451)].

Ústavní soud je rovněž povolán posoudit otázku, zda při objasnění věci v rámci trestního řízení (a zejména při hodnocení důkazů) nedošlo k porušení již výše zmíněné zásady presumpce neviny ve smyslu čl. 40 odst. 2 Listiny (srov. § 2 odst. 2 tr. řádu). Ze zásady presumpce neviny se odvíjí i subprincip rozhodování *in dubio pro reo*, jemuž dle platných procesních předpisů odpovídá důvod pro zproštění obžaloby dle § 226 písm. a), c) tr. řádu. Součástí presumpce neviny je i zásada, podle níž musí být obžalovanému vina trestným činem bez rozumných pochybností prokázána. Tam, kde existují jakékoliv rozumné pochybnosti, musejí být vloženy ve prospěch obviněného [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3094/08 ze dne 29. 4. 2009 (N 103/53 SbNU 293), I. ÚS 910/07 ze dne 23. 9. 2008 (N 156/50 SbNU 389), I. ÚS 49/06 ze dne 20. 5. 2008 (N 92/49 SbNU 381), I. ÚS 429/03 ze dne 4. 12. 2003 (N 141/31 SbNU 257)]. Presumpce neviny vždy vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese v trestním řízení konkrétní důkazní břemeno, přičemž je to nakonec obecný soud, na němž spočívá odpovědnost za náležité objasnění věci (srov. § 2 odst. 5 in fine tr. řádu). V nálezu ve věci sp. zn. III. ÚS 2042/08 ze dne 26. 11. 2009 (N 247/55 SbNU 377) Ústavní soud konstatoval, že pokud lze v trestním řízení na základě provedeného dokazování dospět k několika přibližně stejně pravděpodobným skutkovým verzím, a soud se přikloní k verzi, která je pro obviněného nepříznivá, porušuje princip rozhodování *in dubio pro reo*, a tím i zásadu presumpce neviny dle čl. 40 odst. 2 Listiny.

Ústavní soud však zároveň opakovaně zdůraznil, že hodnocení samotného obsahu důkazů je ve výlučné kompetenci soudů obecných, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění, a fakticky tak nahrazovat soud nalézací [srov. již náleze ve věci sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41)]. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad bezprostřednosti a ústnosti (srov. § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu). Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenese znaky zřejmé libovůle.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích rovněž zdůrazňuje princip rovnosti účastníků řízení, který představuje stěžejní zásadu spravedlivého

procesu, jež své normativní vyjádření nachází především v čl. 37 odst. 3 Listiny. Tento ústavní princip garantuje rovné postavení účastníků soudního řízení co do práv, jež účastníkům určitého typu řízení přiznává právní řád [srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 657/05 ze dne 21. 8. 2008 (N 146/50 SbNU 291)]. Obdobným způsobem je tento princip interpretován i v ustálené judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, jež za součást práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy považuje zásadu „rovnosti zbraní“. Z této zásady je pak dovozováno, že každé procesní straně má být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost, včetně důkazů, za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana (rozsudek ze dne 27. října 1993 ve věci *Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí*, č. 14448/88, bod 33).

V.

V nyní projednávané věci se Ústavní soud omezil na přezkum souladu napadených rozhodnutí obecných soudů s výše uvedenými zásadami. Ústavní soud po důkladném seznámení se s obsahem napadených rozhodnutí a s trestním spisem dospěl k závěru, že se obecné soudy dopustily pochybení ústavněprávní relevance, jež odůvodňují kasační zásah Ústavního soudu.

Je vhodné shrnout konkrétní námitky stěžovatele. Stěžovatel již v průběhu řízení před obecnými soudy namítal rozporné svědecké výpovědi, zejména co se týče výpovědi svědků Braunera a Fischera. Svědek Brauner vypověděl, že do konce měsíce dubna 2012 prováděli úklidové práce v předmětné hale. V rozporu s touto výpovědí naopak svědek Fischer uvedl, že 30. 4. 2012 byla předmětná hala předána stěžovateli, jež však tvrdí, že mu hala nikdy předána nebyla. Svědek Brauner také vypověděl, že předmětnou halu uklízel až do dne 4. 5. 2012. Stěžovatel rovněž poukázal na nesprávnost časového údaje pořizování fotodokumentace předmětné haly. Stěžovatel taktéž uvedl, že do předmětné haly měly přístup v době, kdy mělo dojít k odstranění věcí určených k exekuci, i další osoby, jež byly zaměstnanci nájemce a disponovaly alespoň 7 klíči. Všechny tyto skutečnosti byly významné pro rozhodnutí obecných soudů, jež se s nimi měly vypořádat tím spíše, byla-li tu důkazní situace, za níž proti stěžovateli neexistoval jediný přímý důkaz. Obecné soudy dospěly k závěru o vině stěžovatele toliko na základě nepřímých svědeckých výpovědí, omezujících se pouze na vědomost svědků, kdy se odstraněné věci v předmětné hale údajně nacházely a kdy už nikoliv. Stěžovatele nikdo z vyslechnutých svědků nevěděl, že by věci určené k exekuci z předmětné haly odvážel nebo je měl u sebe. Ač mělo v rozhodném časovém období do předmětné haly přístup více osob, a kdokoliv z nich tak mohl věci určené k exekuci odnést, přesto obecné soudy dospěly k závěru, že trestný čin spáchal stěžovatel.

Ústavní soud shledal, že obecné soudy na vyjmenované zásadní námitky stěžovatele nereagovaly buď vůbec, nebo se jimi zabývaly povrchně a odmítly je nepřipustně paušalizujícím způsobem. Napadený rozsudek nalézacího soudu ani usnesení, jímž bylo rozhodnuto o odvolání stěžovatele, neodpovídají požadavkům náležitého, to znamená dostatečně podrobného, logického a přesvědčivého odůvodnění rozhodnutí v trestní věci (srov. zejména ustanovení § 125 odst. 1, § 134 odst. 2 tr. řádu). Jde v první řadě o usnesení soudu druhého stupně, jenž se jednotlivými, dle názoru Ústavního soudu z hlediska vyslovení viny trestným činem velmi podstatnými skutkovými námitkami obhajoby vůbec nezabýval a své zamítavé rozhodnutí odůvodnil jen zcela obecným konstatováním, že nalézací soud respektoval zásady dle § 2 odst. 5 a 6 tr. řádu. Ústavní soud je zde nucen poukázat na dvojinstanční ráz trestního řízení, jenž umožňuje domáhat se cestou odvolání nápravy skutkových vad rozhodnutí soudu prvního stupně – srov. čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě, jenž garantuje právo na odvolání v trestních věcech, tedy právo toho, kdo je soudem uznán vinným z trestného činu, dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Má-li být právo na odvolání v trestní věci zachováno, musí být i z odůvodnění zamítavého rozhodnutí odvolacího soudu seznatelné, jakým způsobem tento soud dospěl k závěru o neopodstatněnosti námitek obžalovaného. V projednávaném případě však rozhodnutí odvolacího soudu není z uvedeného hlediska přezkoumatelné. V postupu odvolacího soudu, jenž vůbec či jen zcela nedostatečně reaguje na konkrétní námitky odvolatele, je možné spatřovat porušení základního práva na spravedlivý proces i práva na odvolání v trestních věcech.

Ústavní soud vždy hodnotí spravedlnost trestního řízení jako celku. Situaci, kdy odvolací soud fakticky rezignoval na bližší odůvodnění svého rozhodnutí, lze v rámci ústavněprávního přezkumu tolerovat jen tehdy, pokud se s totožnými námitkami obžalovaného již vyčerpávajícím způsobem vypořádal soud prvního stupně. Tak tomu však v trestní věci stěžovatele dle názoru Ústavního soudu nebylo. Nalézací soud neodůvodnil výrok o vině stěžovatele trestným činem s dostatečnou přesvědčivostí tak, aby rozptýlil jakoukoli rozumnou pochybnost o tom, že exekutorem označené věci mohla z předmětné haly odstranit jiná osoba než stěžovatel. Ústavní soud na základě spisového materiálu považuje uvedenou, pro stěžovatele příznivou alternativu skutkového děje za přinejmenším reálně představitelnou.

Ústavní soud konkrétně považuje za zásadní především chaotický obraz událostí v době, kdy došlo k označení věci exekutorem a posléze ke zmizení těchto věcí. Z důkazů, zejména svědeckých výpovědí, provedených jak v přípravném řízení, tak posléze před nalézacím soudem, je zřejmé, že v předmětné hale docházelo v inkriminovanou dobu ke značnému pohybu lidí i věcí, že do těchto prostor měla přístup řada osob, jež byly

vybaveny vlastními klíči, které stěžovateli nikdy nebyly vráceny, resp. že z uvedené haly byly průběžně odváženy různé věci jak ve vlastnictví stěžovatele, tak zejména nájemce, společnosti Hl Joinery. Z provedených důkazů není dostatečně patrná jednoznačná časová posloupnost, kdy se jednotlivé osoby v předmětné hale nacházely; z pracovníků, kteří se tam vyskytovali, došlo k výsledku v podstatě jen u svědka Braunera. Tento svědek však vypovídá rozporuplně, pokud jde o dobu, kdy se měl v hale nacházet naposledy. Hlavním usvědčujícím důkazem se pro nalézací soud stává tvrzení samotného stěžovatele, že při jedné ze svých návštěv haly zanechal klíč zevnitř v zámku a „odešel jinými dveřmi“. Nalézací soud se však vůbec nezabýval otázkou, zda tímto způsobem stěžovatel skutečně znemožnil ostatním osobám, které měly klíče, případně i dalším osobám, aby do haly vnikly. Samo uvedené sdělení stěžovatele, případně výpověď svědka Braunera, že se od určitého okamžiku nemohl do haly dostat, nemůže bez dalšího vést k závěru o tom, že právě stěžovatel exekutorem označené věci skutečně odstranil. Celkem vzato považuje Ústavní soud za nepřijatelné, aby byla vina trestným činem, byť i v případě trestných činů bagatelních, konstruována na základě nepřímých důkazů tak vágních a doplňována pouhými spekulacemi, ač jsou velmi dobře myslitelné i jiné skutkové verze.

Obecné soudy odůvodnily závěr o vině stěžovatele dále tím, že stěžovatel byl ze všech zaměstnanců jedinou osobou, vůči níž byla vedena exekuce, a tudíž nikdo z dalších se zde pohybujících osob neměl na odvezení věcí určených k exekuci z předmětné haly zájem (viz str. 2 napadeného usnesení krajského soudu). Obecné soudy odůvodnily závěr o vině stěžovatele odkazem na jeho postavení v exekučním řízení, jež tak má zakládat jeho motivaci ke spáchání předmětného trestného činu. Tímto postupem obecné soudy fakticky deklarují, že lze-li podezřívát několik osob, že mohly věci určené k exekuci odstranit, a není zcela zřejmé, kdo z nich se takového jednání dopustil, pak bude uvedený čin kladen za vinu tomu, kdo je povinným v exekučním řízení, neboť právě u takové osoby je dán vyšší zájem na zmaření účelu exekučního řízení.

Ústavní soud má, jak již bylo naznačeno, vzhledem k uvedeným okolnostem za to, že výsledky provedeného dokazování obecným soudům neumožňovaly učinit jednoznačný závěr o tom, zda to byl skutečně stěžovatel, kdo svévolně odstranil věci exekutorem určené k exekuci. Za zcela neakceptovatelný považuje Ústavní soud zmíněný postup, jímž trestní soud založí svůj závěr o vině jednoho z širokého okruhu možných podezřelých odkazem na jeho postavení jako povinného v exekučním řízení. Taková úvaha je mimo jiné v rozporu se zásadou označovanou jako *praesumptio boni viri*, neboť postavení povinného v exekučním řízení se nedotýká jeho občanské cti nebo důvěryhodnosti před orgánem veřejné moci a nemůže mu přitěžovat jako obviněnému v řízení trestním.

Bylo-li trestní řízení iniciováno trestním oznámením exekutora (resp. jeho vykonavatele), měl trestní soud naopak brát v úvahu zvláštní postavení tohoto subjektu (markantně ekonomicky zainteresovaného na úspěšnosti výkonu rozhodnutí) i zvláštnosti exekučního řízení samotného, jež se vyznačuje vůči povinnému značnou razancí, již nelze do trestního řízení vnášet [srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 51/05 ze dne 3. 3. 2009 (U 4/52 SbNU 773), bod 23]. Ústavní soud považuje za důležitou povinnost trestních soudů zajistit, aby trestní stíhání pro přečiny dle § 337 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku nesloužilo jako účelový „přívěšek“ exekucí prováděných soudními exekutory, a to zejména s poukazem na zásadu subsidiarity trestní represe a princip *ultima ratio* (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku). V této souvislosti Ústavní soud poukazuje i na svou judikaturu týkající se vyčíslení škody způsobené trestným činem, ač ta v projednávané věci není znakem skutkové podstaty trestného činu. Přesto nelze bez dalšího dokazování či alespoň úvahy soudu přebírat tvrzení vykonavatele exekutora o hodnotě ztracených věcí [srov. zejména náleze ve věci sp. zn. III. ÚS 1104/08 ze dne 19. 3. 2009 (N 65/52 SbNU 635)].

Ústavní soud akceptoval námitku stěžovatele, že v projednávané trestní věci lze na základě dosud provedeného dokazování dospět k několika co do pravděpodobnosti rovnocenným skutkovým verzím ohledně toho, která z osob majících přístup k předmětné hale mohla věci určené k exekuci odstranit. Obecné soudy v rozporu s principem *in dubio pro reo* upřednostnily verzi pro stěžovatele nepříznivou. Provedenými důkazy nebylo prokázáno jednoznačně a s nejvyšším možným stupněm jistoty, že stěžovatel spáchal skutek, jenž je mu obžalobou kladen za vinu [srov. náleze ve věci sp. zn. I. ÚS 375/06 ze dne 17. 12. 2007 (N 225/47 SbNU 951)].

Ústavní soud na základě výše uvedeného dospěl k závěru, že rozhodnutí obecných soudů porušují princip presumpce nevinny vyplývající z čl. 40 odst. 2 Listiny, neboť vzniklé pochybnosti bylo třeba vyložit ve prospěch stěžovatele. Obecné soudy svým postupem porušily právo stěžovatele na zachování rovnosti účastníků řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny a právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť postup obecných soudů neodpovídal zásadám uvedeným v § 2 odst. 5 a 6 tr. řádu. Postupem odvolacího soudu došlo k porušení čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě, jenž garantuje právo na odvolání v trestních věcech.

Pokud jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu, Ústavní soud zde vycházel ze své dosavadní judikatury, podle níž rozhodnutí dovolacího soudu nemůže samostatně obstatět za situace, kdy rozhodnutím soudu prvního či druhého stupně došlo k porušení základních práv a svobod stěžovatele.

Ústavní soud proto postupoval dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu a rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 7. 2. 2013 č. j. 3 T 134/2012, usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze

dne 12. 6. 2013 č. j. 42 To 103/2013-119 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013 č. j. 6 Tdo 1272/2013-17 zrušil.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Vojtěcha Šimíčka

S vyhovujícím nálezem v této věci nesouhlasím a uplatňuji vůči němu podle ustanovení § 22 zákona o Ústavním soudu odlišné stanovisko. Mám za to, že v daném případě nemělo být ústavní stížnosti vyhověno, nýbrž měla být buď odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost, případně zamítnuta jako nedůvodná. K tomuto stanovisku mne vedou následující důvody.

Ústavní soud setrvale (a správně!) uvádí, že není součástí soustavy obecných soudů, že jeho úkolem není sjednocovat jejich rozhodovací činnost, nepřísluší mu ani přehodnocovat dokazování obecnými soudy prováděné, a výjimkou z tohoto pravidla je pouze extrémní nesoulad mezi zjištěními plynoucími z provedeního dokazování a vyozenými právními závěry. Na rozdíl od svých kolegů v senátu se však domnívám, že v tomto případě k tomuto extrémnímu nesouladu nedošlo, a ústavní stížnosti proto vyhověno být nemělo. Argumentaci obsaženou v nálezu nepovažuji za přesvědčivou.

Domnívám se totiž, že z obsahu spisu i z odůvodnění napadených rozhodnutí plyne, že soudy dospěly k závěru o vině stěžovatele na základě dostatečného zjištění skutkového stavu, a jakkoliv si z jejich strany jistě dovedu představit pečlivější, podrobnější a přesvědčivější argumentaci, nesouhlasím s hodnocením, že na námitky stěžovatele soudy reagovaly „buď vůbec, nebo se jimi zabývaly povrchně a odmítly je nepřipustně paušalizujícím způsobem“.

Z odůvodnění napadeného rozsudku Okresního soudu v Třebíči totiž plyne, že vina stěžovatele byla prokázána především výpověďmi několika svědků, kdy na jejich základě bylo vymezeno časové období, ve kterém byly předmětné věci odcizeny, a shodnou výpověď svědka Braunera a také stěžovatele (viz jeho výpověď u hlavního líčení dne 7. 2. 2013) bylo zjištěno, že dílna byla zamčena stěžovatelem zevnitř, a protože stěžovatel nechal v zámku klíč, nemohl se vchodem do dílny dostat již nikdo jiný a bylo bez poškození zámku (k němuž ovšem nedošlo) vyloučeno, aby se do objektu dostal někdo jiný. Daný skutkový děj je zasazen do kontextu probíhající exekuce vedené proti stěžovateli, kdy k odcizeným věcem měla proběhnout veřejná dražba. Jakkoliv je pravda, že rozhodnutí odvolacího soudu je skutečně velmi nekonkrétní, nelze na straně druhé přehlédnout, že Nejvyšší soud reaguje na dovolací námitky poměrně podrobně a přesvědčivě. Ústavní soud, který ustáleně judikuje, že hodnotí spravedlnost procesu jako celek, by proto neměl suplovat roli další přezkumné instance, která

kasacním způsobem vstupuje do daného řízení v podstatě jen proto, že se zcela neztotožňuje se způsobem hodnocení provedeného dokazování. Takový přístup, vedený příslovečným mottem „znovu a lépe“, totiž lze požadovat a očekávat typicky od soudu odvolacího, nicméně v případě Ústavního soudu ve svých důsledcích devaluje smysl a význam jeho role v českém ústavním systému.

Za velmi nevhodnou pak považuji především argumentaci koncentrovanou do odstavce, v němž je uvedeno, že „bylo-li trestní řízení iniciováno trestním oznámením exekutora (resp. jeho vykonavatele), měl trestní soud naopak brát v úvahu zvláštní postavení tohoto subjektu (markantně ekonomicky zainteresovaného na úspěšnosti výkonu rozhodnutí) i zvláštnosti exekučního řízení samotného, jež se vyznačuje vůči povinnému značnou razancí, již nelze do trestního řízení vnášet“. Předně, učiněný následný odkaz na usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 51/05 (bod 23) nepovažuji za přílehlavý, jelikož v něm není ani slovo o trestním řízení, resp. o podávání trestního oznámení exekutorem, nýbrž jsou v něm uvedeny pouze určité obavy z hlediska přiměřenosti způsobu vedení samotné exekuce v některých případech [„Neuralgickým bodem je zejména pravomoc exekutora rozhodnout o způsobu, jakým bude exekuce vedena, což se děje právě v exekučním příkaze ve smyslu § 47 odst. 1 exekučního řádu. Nevhodným způsobem vedení exekuce je soudní exekutor bezpochyby s to zasáhnout do základních práv povinného či jiných osob (zejména do práv ve smyslu čl. 10 odst. 1 a 2 a čl. 11 odst. 1 a 3 Listiny).“]. Kromě toho, orgány činné v trestním řízení by určitě neměly odlišně vyhodnocovat učiněná trestní oznámení podle osoby, která je podává, a obzvláště kriticky přistupovat k oznámením činěným právě exekutorem, jak je v citovaném textu naznačováno. Tento závěr, vedoucí k jakémusi paušálnímu znevýhodňování exekutorů coby oznamovatelů trestných činů, který dle mého názoru z předmětného odstavce odůvodnění nálezu plyne, považuji za chybný a nemající vůbec žádnou oporu v právu. Z věcného hlediska pak konstatuji, že v řadě případů to bude právě a jedině exekutor, který bude schopen kvalifikované trestní oznámení podat, jelikož po nařízení exekuce a zajištění majetku nebude prakticky nikdo jiný, kdo by byl schopen se dozvědět např. o tom, že se některá z těchto věcí ztratila.

Pokud pak předmětný odstavec dále pokračuje tím, že trestní soudy jsou povinny zajistit, aby trestní stíhání pro přečiny dle § 337 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku nesloužilo „jako účelový ‚přívěšek‘ exekucí prováděných soudními exekutory, a to zejména s poukazem na zásadu subsidiarity trestní represe a princip ultima ratio“, domnívám se, že se jedná o čistě spekulativní a nepatřičně zobecňující úvahu, která však pohříchu nemá žádný skutkový základ a oporu v nyní rozhodované věci. Ústavní soud přece bez vlastního skutkového zjištění nechtěl a ani nemohl říci, že v nyní projednávaném

případě tato situace nastala, neboť pro to nejsou dány žádné podložené indicie či důkazy. Jinak řečeno, podobná úvaha by byla zcela opodstatněná, pakliže by byla uvedena např. v obecně pojatém odborném článku, novinovém komentáři či jiném podobném textu, nikoliv však v soudním rozhodnutí, které se musí opírat o konkrétní prokázané skutkové okolnosti a teprve na jejich základě případně provádět zobecňování.

Č. 193

**K právu nezletilého být přítomen jednání a vyjadřovat se ke své věci v občanskoprávním řízení
K ochraně nejlepšího zájmu dítěte kolizním opatrovníkem**

Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014 (N 18/72 SbNU 217) dospěl k závěru, že „pokud soud ustanovuje dítěti jako straně sporného občanskoprávního řízení opatrovníka, měl by zpravidla s ohledem na nejlepší zájem dítěte ustanovit advokáta. Zároveň ustanovení opatrovníka nezabývá soud povinnosti dítě do řízení zapojit, pokud to není v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Soud mu musí umožnit účastnit se jednání a k věci se vyjádřit. Případné omezení těchto práv dítěte musí být vždy řádně odůvodněno právě s ohledem na nejlepší zájem dítěte“. Těmito principy se obecné soudy v projednávaném případě neřídily, čímž porušily právo nezletilých na projednání věci v jejich přítomnosti a právo být slyšeni v každém soudním řízení, které se jich dotýká, garantované v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Tomáše Lichovníka a Vlasty Formánkové – ze dne 15. října 2014 sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ve věci ústavní stížnosti 1. F. S., zastoupeného Mgr. Přemyslem Hašlarem, advokátem, se sídlem Táborská 922, Mladá Boleslav, 2. N. S. a 3. V. S., zastoupených JUDr. Danou Musalovou, advokátkou, se sídlem nám. Míru 14, Mladá Boleslav, proti rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 121/2012-25 ze dne 27. září 2012, kterým byla prohlášena za právně neúčinnou vůči žalobci darovací smlouva uzavřená mezi prvním stěžovatelem a jeho manželkou jako dárci a druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem jako obdarovanými, proti usnesení Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 2194/2012-33 ze dne 23. ledna 2013 a usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 25 Co 182/2013-79 ze dne 31. července 2013, jimiž bylo zastaveno řízení o schválení právního úkonu podání žaloby pro zmatečnost a žaloby na obnovu řízení za nezletilé stěžovatele 2 a 3, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Mladé Boleslavi jako účastníků řízení a Magistrátu města Mladá Boleslav, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, se sídlem Komenského náměstí 61, Mladá Boleslav, zastoupeného Mgr. Pavlem Motlem, advokátem, se sídlem Jasejská 1391, Mladá Boleslav, a Pavla Šimánka jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 121/2012-25 ze dne 27. září 2012 byla porušena základní práva druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele garantovaná v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

II. Usnesením Krajského soudu v Praze č. j. 25 Co 182/2013-79 ze dne 31. července 2013 a usnesením Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 2194/2012-33 ze dne 23. ledna 2013 bylo porušeno základní právo druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Tato rozhodnutí se proto ruší.

IV. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 30. října 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů s odůvodněním, že jimi byla porušena jejich ústavně zaručená práva na ochranu obydlí, rodinného a soukromého života a na spravedlivý proces, zakotvená v čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 12 Úmluvy o právech dítěte a čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Z přiloženého spisového materiálu se podává, že napadeným rozsudkem č. j. 14 C 121/2012-25 ze dne 27. září 2012 Okresní soud v Mladé Boleslavi (dále též „okresní soud“) vyhověl žalobě Pavla Šimánka vůči druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli a rozhodl, že darovací smlouva ze dne 4. června 2010 uzavřená mezi prvním stěžovatelem a jeho manželkou jako dárci a druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem jako obdarovanými, kterou byly na obdarované převedeny vymezené nemovitosti, je vůči žalobci právně neúčinná. Okresní soud shledal, že Pavel Šimánek je věřitelem prvního stěžovatele a jeho manželky, jejichž dluh ve výši 1 500 000 Kč vznikl dne 24. února 2010 uzavřením smlouvy o půjčce.

Předmětnou darovací smlouvou dárci převedli na své děti, druhou stěžovatelku a třetího stěžovatele, nemovitost určenou k bydlení, kde mají druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel bydliště, s přílehlými pozemky. Zároveň bylo touto smlouvou zřízeno věcné břemeno doživotního užívání nemovitostí ve prospěch darců. Uzavření uvedené smlouvy bylo schváleno

rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 1565/2010-74 ze dne 16. června 2010. V tomto řízení byli druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel zastoupeni kolizním opatrovníkem – Magistrátem města Mladá Boleslav, orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále též „OSPOD“).

V samotném řízení o určení neúčinnosti právního úkonu vedeném před Okresním soudem v Mladé Boleslavi byli žalovaní (druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel) rovněž zastoupeni kolizním opatrovníkem – OSPOD, kterého jim okresní soud ustanovil s ohledem na jejich věk (16 let a 9 let v době rozhodování okresního soudu) a na skutečnost, že podle okresního soudu šlo ve věci o střet zájmů mezi žalovanými a jejich rodiči. Okresní soud v Mladé Boleslavi v daném řízení komunikoval pouze s tímto opatrovníkem jako zástupcem žalovaných, nikoli s žalovanými přímo či jejich zákonnými zástupci.

Ve věci proběhlo pouze jedno jednání dne 27. září 2012, k němuž se opatrovník žalovaných bez omluvy nedostavil. Téhož dne okresní soud vyhlásil napadený rozsudek. V jeho odůvodnění poukázal na ustálenou judikaturu, dle níž se může odpůřčí žalobě osoba dlužníkovi blízká ubránit, jen jestliže prokáže, že o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula náležitou pečlivost k poznání tohoto úmyslu dlužníka, a to s přihlédnutím k okolnostem případu a k obsahu právního úkonu dlužníka. Žalovaní však netvrdili ani neprokazovali zákonem požadované kroky svědčící o náležité pečlivosti a aktivní činnosti jich samých, resp. jejich opatrovníka v řízení o schválení úkonu – darovací smlouvy, směřující k možnosti rozpoznat úmysl povinných zkrátit napadeným právním úkonem žalobce na jeho právech. Soud proto rozhodl, jak shora uvedeno.

Proti citovanému rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi opatrovník žalovaných – OSPOD nepodal odvolání, a ten tak nabyl právní moci dne 24. října 2012.

O existenci rozsudku okresního soudu se žalovaní podle vlastních vyjádření dozvěděli až dne 19. listopadu 2012 v souvislosti s doručením usnesení o nařízení exekuce. Následně dne 29. listopadu 2012 podali proto žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení. V nich poukázali na pochybení soudu jednak při výběru opatrovníka, který zvláště závažným způsobem porušil své povinnosti a zájmy žalovaných nijak nehájil, a dále v postupu samotného soudu, jenž žalované podrobně neinformoval o předmětu řízení, nezajistil výslech žalovaných, a tedy jim neumožnil uplatnit rozhodné skutečnosti a důkazy na svou obranu. Jednáním obecného soudu i jím ustanoveného opatrovníka mělo dojít ke zkrácení procesních práv žalovaných a v důsledku toho ke vzniku značné škody na jejich straně.

Okresní soud zahájil z vlastní iniciativy řízení o schválení právního úkonu – podání žaloby pro zmatečnost a žaloby na obnovu řízení, které

za žalované učinili jejich rodiče, tj. prvý stěžovatel a jeho manželka. Pro toto řízení byl druhý stěžovatelce a třetímu stěžovateli ustanoven opatrovník – advokátka, která je zastupuje i v nynějším řízení před Ústavním soudem. Ta navrhla právní úkon schválit. Oproti tomu opatrovník v původním řízení, OSPOD, oznámil, že se k uvedeným podáním nepřipojuje a nesouhlasí s nimi.

Usnesením č. j. 25 Nc 2194/2012-33 ze dne 23. ledna 2013 okresní soud řízení o schválení úkonu zastavil, neboť vůbec neshledal důvody pro jeho zahájení. V řízení vedeném před okresním soudem pod sp. zn. 14 C 121/2012 existoval střet zájmů mezi rodiči a dětmi, a proto rodiče nemohli své děti zastupovat. K podání žaloby na obnovu řízení či žaloby pro zmatečnost byli oprávněni pouze účastníci původního řízení, tedy druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel skrze svého opatrovníka, který však řádný ani mimořádný opravný prostředek nepodal.

Usnesením č. j. 25 Co 182/2013-79 ze dne 31. července 2013 Krajský soud v Praze (dále též „krajský soud“) rozhodnutí soudu prvního stupně o schválení právního úkonu potvrdil. Uvedl, že OSPOD s žalobou pro zmatečnost a žalobou na obnovu řízení nesouhlasil a rodiče je podat nemohli, neboť byli z možnosti zastupovat své děti v daném řízení vyloučeni.

Stěžovatelé se v dalším obrátili na Ústavní soud. Dle jejich názoru obecné soudy vedly řízení způsobem, který odporuje jejich právu na spravedlivý proces a v případě druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele též právu projevit v řízení, které se jich dotýká, své názory a být v tomto řízení slyšeni. V důsledku napadených rozhodnutí pak bylo nepřipustně zasaženo do soukromého a rodinného života stěžovatelů.

Okresnímu soudu v Mladé Boleslavi stěžovatelé konkrétně vytkli, že se nezabýval tím, zda druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel jako žalovaní a současně obdarovaní z darovací smlouvy mohli poznat tvrzený úmysl dárců zkrátit věřitele. Podmínka odporovatelnosti právního úkonu přitom v daném případě splněna nebyla, neboť žalovaní nemohli podobný úmysl dárců rozpoznat jednak pro svůj věk a jednak z toho důvodu, že uzavření darovací smlouvy bylo schváleno soudním rozhodnutím. Stěžovatelé v návaznosti na to namítli, že jim nebyla dána možnost se k celé věci vyjádřit, a to ani přímo, ani prostřednictvím ustanoveného opatrovníka – OSPOD. Soud nezajistil výslech nezletilých stěžovatelů, ačkoli jsou oba ve věku, kdy jsou již schopni se k věci osobně vyjádřit, a nešetřil ani dostatečně práva stěžovatelů, když se spokojil s tím, že opatrovník stěžovatelů se k jednání bez omluvy nedostavil. Stěžovatelé nebyli ustanoveným opatrovníkem zastoupeni řádně, opatrovník byl ve věci zcela nečinný a jim samotným nebyla dána možnost uplatnit rozhodné skutečnosti, a pokusit se tak ubránit odpůřci žalobě. Takové jednání na straně opatrovníka i soudu znamená

závažné procesní pochybení a zásah do práv stěžovatelů na spravedlivý proces, jakož i do práv vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte.

V napadených usneseních vydaných v řízení o schválení právního úkonu okresní i krajský soud měly odejmout druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli jejich právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces, když jejich podání jako účastníků řízení nebyla obecnými soudy akceptována. Obecné soudy pochybily, jestliže nepřihlédly ke skutečnosti, že jejich opatrovník porušil své zákonné povinnosti a jeho ustanovení skončilo právní mocí napadeného rozsudku. Stěžovatelé tudíž jako účastníci řízení měli plné právo podat mimořádný opravný prostředek proti vadnému rozhodnutí soudu, a jelikož zde nebyl žádný jiný zástupce a hrozilo nebezpečí z prodlení, spolupodepsali žalobu pro zmatečnost a žalobu na obnovu řízení jejich zákonní zástupci, tj. rodiče. Pokud obecné soudy tvrdily, že mimořádný opravný prostředek mohl podat pouze původní opatrovník druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, pak ze spisu dle mínění stěžovatelů nevyplývá, zda tento opatrovník byl vůbec ze strany obecných soudů kontaktován a zda mohl zvážit připojení, příp. odsouhlasení opravných prostředků podaných stěžovateli. I v tomto postupu stěžovatelé spatřovali závažné procesní pochybení obecných soudů, které jim znemožnilo hájit svá práva.

Ústavní stížnost stěžovatelů zahrnovala současně návrh na odklad vykonatelnosti, jemuž Ústavní soud vyhověl usnesením sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ze dne 26. března 2014, v němž dle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu odložil vykonatelnost rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 121/2012-25 ze dne 27. září 2012, usnesení Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 2194/2012-33 ze dne 23. ledna 2013 a usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 25 Co 182/2013-79 ze dne 31. července 2013.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení a vedlejší účastníky, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Okresní soud v Mladé Boleslavi, prostřednictvím Mgr. Kateřiny Staré, samosoudkyně ve věci sp. zn. 14 C 121/2012, sdělil, že dle jeho názoru ve věci nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelů, přičemž odkázal na písemné vyhotovení napadeného rozsudku ze dne 27. září 2012.

Obdobně se vyjádřila i Mgr. Kateřina Bartošová Fialová, samosoudkyně ve věci sp. zn. 25 Nc 2194/2012. Dále vyslovila přesvědčení, že ustanovení OSPOD jakožto opatrovníka nezletilých dětí odpovídá právní úpravě účinné v době ustanovení (§ 37 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění do 31. prosince 2013), přičemž soud nemůže odpovídat za to, jakým způsobem je funkce opatrovníka vykonávána, neboť by to bylo v rozporu se zásadou

nestrannosti soudce. Rodiče nezletilých jako jejich zákonní zástupci měli podle okresního soudu možnost se proti ustanovení OSPOD opatrovníkem odvolat, pokud měli pochyby o dostatečné kvalifikaci tohoto orgánu v řízení o odporovatelnost právního úkonu. Vzhledem k tomu, že zákon přímo počítá s tím, že jako opatrovník dítěte bude zpravidla ustanovován orgán sociálně-právní ochrany dítěte, měl by tento orgán být již ze své podstaty schopen kvalifikovaně dítě v řízení zastoupit [viz též ustanovení § 1 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s ustanovením § 4 odst. 1 tohoto zákona], ale i s ohledem na skutečnost, že OSPOD je zařazen do Magistrátu statutárního města Mladá Boleslav, a jeho pracovníci tak mohou konzultovat věc s právníkem magistrátu, nemají-li sami právní vzdělání a věc je složitější. Co se týká námitky stěžovatelů, že soud měl sám kontaktovat opatrovníka nezletilých, aby zjistil, zda se k podání mimořádných opravných prostředků za nezletilé připojuje, okresní soud poznamenal, že takový postup by byl porušením nestrannosti soudce. Je odpovědností opatrovníka zvážit, zda podá opravný prostředek či nikoli, a nemůže být k tomuto jakkoli soudem nabádán či vyzýván.

OSPOD ve svém vyjádření uvedl, že si byl vědom své povinnosti hájit zájmy nezletilých a tuto povinnost dostatečně plnil, přičemž odmítl, že by byl v dané věci nečinný. Řádně se podle svých slov dostavil k prvnímu jednání, kde vzhledem ke složitosti věci požádal o odročení. Následně se k žalobě, včetně jejího doplnění a změny, vyjádřil podáním ze dne 5. října 2012, v němž závěrem žádal zamítnutí žaloby. V této fázi vedlejší účastník postupoval s vědomím, že dar byl poskytnut mezi rodiči a jejich potomky a opatrovníku nebyly známy žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že účelem daru by mohlo být jakékoli odporovatelné jednání. Darování předmětných nemovitostí považoval za vhodné zabezpečení dětí i pro případ smrti jejich rodičů. Doživotní užívání nemovitostí ze strany rodičů považoval opatrovník za vhodný způsob správy a údržby daných nemovitostí, což je pro nezletilé děti nanejvýš výhodné. S ohledem na složitost celé problematiky vyhledal i odbornou právní pomoc, dle které svá stanoviska formuloval.

V replice, doručené Ústavnímu soudu dne 27. srpna 2014, stěžovatelé setrvali na stanoviscích uvedených v ústavní stížnosti. Pouze ve vztahu k vyjádření vedlejšího účastníka – OSPOD upozornili na nepravdivost jeho tvrzení o podaném vyjádření k žalobě, a to s odkazem na obsah napadeného rozsudku okresního soudu, z něhož vyplývá, že „opatrovník žalovaných se k jednání soudu bez omluvy nedostavil, k žalobě se nevyjádřil“.

III.

Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda jsou splněny všechny formální náležitosti a předpoklady ústavní stížnosti.

Podle § 72 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost oprávněna podat osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.

První stěžovatel nebyl účastníkem řízení okresního soudu vedeného pod sp. zn. 14 C 121/2012, ze kterého vzešel napadený rozsudek. Jeho základní práva tedy v této věci nemohla být přímo dotčena.

Pokud jde o napadená usnesení okresního soudu č. j. 25 Nc 2194/2012-33 ze dne 23. ledna 2013 a krajského soudu č. j. 25 Co 182/2013-79 ze dne 31. července 2013, v těchto řízeních první stěžovatel účastníkem byl. V uvedených rozhodnutích však první stěžovatel porušení svých základních práv nespaturuje. V ústavní stížnosti jsou tato rozhodnutí napadena pouze jako porušující právo druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na přístup k soudu.

Z těchto důvodů bylo tedy namísto ústavní stížnost prvního stěžovatele odmítnout jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

Co se týče druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, je nutno podotknout, že ústavní stížnost byla vedle nezletilých stěžovatelů podána také jejich zákonným zástupcem. Podle § 36 zákona o rodině, v relevantním znění, rodiče zastupují dítě při právních úkonech, ke kterým není plně způsobilé. Podle § 37 zákona o rodině žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem. V takovém případě ustanoví soud dítěti opatrovníka. Nový občanský zákoník, který s účinností od 1. ledna 2014 nahradil i zákon o rodině, obsahuje shodnou úpravu v § 892.

Vzhledem k předmětu řízení, kdy bude Ústavní soud meritorně posuzovat pouze namítané porušení základních práv nezletilých stěžovatelů, a výsledek řízení tak nemůže mít přímý dopad do práv jejich zákonných zástupců, je vyloučeno, aby v tomto řízení došlo ke střetu zájmů mezi druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem na straně jedné a jejich otcem jako zákonným zástupcem na straně druhé. Nejde o situaci, kdy by s ohledem na předmět řízení před obecnými soudy tento konflikt hrozil, jako tomu je například v ústavních stížnostech vzešlých ze sporů mezi rodiči o děti (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 1116/13 ze dne 20. června 2013) či z odebrání dítěte z péče rodiče (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2546/10 ze dne 24. března 2011). Ústavní soud tedy považuje ústavní stížnost za řádně podanou zákonným zástupcem druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele (zastoupeným advokátem), tj. osobou oprávněnou za ně v této věci jednat. Ústavní soud proto již nezkoumal, zda i samotná druhá stěžovatelka a třetí

stěžovatel byli procesně způsobilí pro řízení před Ústavním soudem, a byli tak sami oprávněni podat ústavní stížnost.

Dlužno dodat, že druhá stěžovatelka v mezidobí od podání ústavní stížnosti nabyla zletilosti, a je tedy oprávněna v řízení před Ústavním soudem v době jeho rozhodování nadále jednat samostatně.

IV.

Jelikož ústavní stížnost byla podána včas, je přípustná a splňuje, s výjimkou výše uvedené, veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo možno přistoupit k jejímu věcnému přezkumu. Na základě něho Ústavní soud dospěl k závěru o důvodnosti stížnostního návrhu.

Druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel se v projednávané věci domáhají ochrany svého ústavně zaručeného práva být slyšen, práva na projednání věci v přítomnosti účastníka, porušeného v důsledku toho, že jim v řízení o určení neúčinnosti právního úkonu – darovací smlouvy před okresním soudem nebyla dána možnost se k věci vyjádřit, jakož i svého práva na soudní ochranu, neboť proti rozhodnutí soudu prvního stupně nemohli podat opravný prostředek.

Ústavní soud k tomu předesílá, že srovnatelnou problematiku v právní věci týčích stěžovatelů řešil již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014 (N 18/72 SbNU 217), na jehož rozhodovací důvody lze tudíž v podrobnostech odkázat.

V citovaném nálezu Ústavní soud vyslovil pro nyní posuzovanou věc relevantní právní názor, dle něhož právo dítěte na slyšení ve smyslu čl. 12 Úmluvy o právech dítěte neznamená „pouhou možnost vyjádření svého názoru na projednávanou problematiku. Toto právo je nutno vykládat také v kontextu obecnějšího práva být přítomen projednávání své věci, přičemž jde o důležitou záruku, že o právech dětí není rozhodováno bez jejich účasti“.

V přímé návaznosti na zkoumaný případ Ústavní soud pak připomněl účel ustanovování kolizního opatrovníka dítěti, jímž je „obecně lepší ochrana jeho práv, čímž stát demonstruje svou odpovědnost za blaho dítěte a mimo jiné také naplňuje právo dětí a mladistvých na zvláštní ochranu zakotvené v čl. 32 odst. 1 Listiny. Obecně tedy nelze proti ustanovování kolizního opatrovníka nic namítat. Avšak skutečnost, že stát fakticky vnucuje účastníku řízení zástupce bez ohledu na jeho vůli a vůli jeho zákonných zástupců, má určité důsledky“. Především tímto stát přebírá odpovědnost za způsob vedení tohoto zastoupení. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, má-li účastník řízení svého zvoleného zástupce, odpovídá za jeho volbu a za jeho konkrétní kroky v řízení tento účastník sám, pokud však opatrovníka, coby zástupce účastníka řízení, ustanoví soud, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení

[srov. nálezn sp. zn. II. ÚS 194/11 ze dne 22. listopadu 2012 (N 193/67 SbNU 319)].

V této souvislosti Ústavní soud dále vyslovil názor, že je to „vždy soud, který je odpovědný za dodržování všech aspektů práva na spravedlivý proces v řízení, které je před ním vedeno“. Uvedené mimo jiné znamená, že v situaci, kdy soud vnutí účastníku řízení právního zástupce, zásadně nemůže stačit, pokud v řízení posléze postupuje striktně dle § 50b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, tj. nadále komunikuje již pouze s ustanoveným opatrovníkem. „Pokud tomu tak je, soud tím fakticky zastoupenému účastníkovi upírá právo být přítomen jednání a vyjadřovat se ke své věci. Soudy se nemohou bezvýhradně spolehnout na ustanoveného opatrovníka, že bude dodržovat všechny své výše zmíněné povinnosti a intenzivně se zastupovaným komunikovat; nýbrž je třeba dodržování daných povinností ověřovat. Jde totiž o práva samotného účastníka. Není-li zástupce zvolen svobodnou vůlí účastníka, nelze bez dalšího říci, že procesní práva účastníka jsou beze zbytku garantována skrze zástupce. Proto zůstává na odpovědnosti soudu, aby zajistil též možnost zastupovaného účastníka samého, a to i dítěte, účastnit se řízení a vyjádřit svůj názor k věci, pokud to není v rozporu s jeho nejlepšími zájmy. Občanský soudní řád takový postup nevylučuje, neboť § 50b odst. 4 písm. e) umožňuje doručování i zastoupeným účastníkům, rozhodne-li tak soud.“ (viz shora vzpomínaný nálezn sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014).

Uvedené právní názory, od nichž Ústavní soud neshledal důvod se odchýlit a je jimi vázán (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky), plně dopadají i na nyní projednávaný případ. Shodně s dříve hodnocenou věcí byl v řízení před okresním soudem vedeném o určení neúčinnosti právního úkonu druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli ustanoven podle § 37 odst. 2 zákona o rodině opatrovník – Magistrát města Mladá Boleslav, orgán sociálně-právní ochrany dětí, nikoliv advokát, ačkoliv se to v dané situaci jevílo býti vhodnější a spíše by odpovídalo sledovanému cíli účinné ochrany práv dětí. Úkolem kolizního opatrovníka totiž je pomoci soudu definovat a chránit nejlepší zájem dítěte, kdežto právní zástupce má hájit názory a stanoviska dětí. Zájmy chráněné opatrovníkem na straně jedné a právní zástupcem na straně druhé tak nemusí býti vždy shodné. Rozdíly panují i v kvalitě právního zastoupení poskytnutého opatrovníkem se specializací na ochranu zájmů dětí, jenž nemá vlastní odborné kapacity pro právní zastupování, a právně kvalifikovanou osobou.

Z předloženého spisu Ústavní soud navíc zjistil, že ustanovený opatrovník druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele neučinil jménem stěžovatelů v průběhu řízení žádný úkon, tj. neúčastnil se jednání okresního soudu konaného dne 27. září 2012, jež bylo ve věci jediné, nepodal soudu vyjádření a neuplatnil posléze proti napadenému rozsudku ani opravný prostředek.

Uvádí-li OSPOD ve svém vyjádření k ústavní stížnosti něco jiného, pak se jedná o skutkové okolnosti, jež byly předmětem přezkumu ze strany Ústavního soudu v řízení vedeném pod sp. zn. I. ÚS 3304/13.

Ústavnímu soudu se výše popsaná situace jeví tak, že bylo sice účinně no zadost požadavku ustanovit nezletilým ve střetu zájmů s rodiči kolizního opatrovníka, vzhledem ke způsobu, jakým byla tato povinnost splněna, však takové ustanovení evidentně nebylo v zájmu stěžovatelů a rozhodně nevedlo k ochraně jejich práv. V této souvislosti podle Ústavního soudu neobstojí argument okresního soudu, podle něhož rodiče druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele jako jejich zákonní zástupci měli možnost se proti ustanovení OSPOD opatrovníkem odvolat, pokud měli pochyby o dostatečné kvalifikaci tohoto orgánu v řízení o odporovatelnosti právního úkonu, neboť zákonní zástupci jako laici jistě neměli důvod si myslet, že soudem ustanovený opatrovník nebude děti zastupovat řádným způsobem.

Hlavní problém ve vztahu k právu druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele být slyšeni v soudním řízení přesto Ústavní soud obdobně jako v předešlém případě nespátňuje ani tak v kvalitě právního zastoupení poskytnutého OSPOD, jako spíše ve způsobu tohoto zastoupení, který má obecně zásadní dopad na možnost participace nezletilých dětí na rozhodování o jejich věci. OSPOD totiž nijak soudu nesdělával argumenty a stanoviska samotných nezletilých stěžovatelů, ba se ani nesnažil zjistit jejich názory, stejně jako, a to zejména, se je ani nesnažil informovat a vysvětlit jim povahu řízení i co je v daném řízení v sázce. Zdá se, že nedošlo k žádnému kontaktu mezi OSPOD a druhou stěžovatelkou a třetím stěžovatelem. Takový kontakt nevyplývá ani ze zapůjčeného spisu okresního soudu, ani z vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení. Zástupci dětí by však podle mínění Ústavního soudu měli děti považovat za plnohodnotné klienty a měli by jim poskytnout všechny potřebné informace a vysvětlení týkající se možných důsledků jejich postojů a názorů. Za situace, kdy jak je uvedeno výše, se OSPOD ocitl fakticky v postavení právního zástupce druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, bylo jeho povinností vykonávat tuto funkci s ohledem na standardy pro právní zástupce a s ohledem na právo dětí vyjádřit se k řízení vedenému o jejich záležitostech.

Uvedený postup, resp. nečinnost, kolizního opatrovníka vedl ve svém důsledku k absenci kontradiktornosti v předmětném řízení o odporovatelnosti právního úkonu, neboť stěžovatelům byla fakticky odepřena možnost vyjádřit se k podané žalobě a prokázat zákonem požadované kroky svědčící o náležitě pečlivosti a aktivní činnosti jich samých, respektive jejich opatrovníka v řízení o schválení úkonu – darovací smlouvy, směřující k možnosti rozpoznat úmysl povinných zkrátit napadeným právním úkonem žalobce na jeho právech. Za takového stavu bylo povinností okresního soudu na nastalou situaci reagovat, např. vyvodit důsledky o kvalitě zastoupe-

ní a přistoupit ke změně opatrovníka, případně nějakým způsobem umožnit druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli se k předneseným argumentům osobně vyjádřit. Jak ostatně Ústavní soud zdůraznil již v nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014, ani ustanovení opatrovníka nezabavuje soud povinnosti dítě do řízení zapojit, pokud to není v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Soud mu musí umožnit účastnit se jednání a k věci se vyjádřit. Případně omezení těchto práv dítěte musí být vždy rádně odůvodněno právě s ohledem na nejlepší zájem dítěte.

V právní věci stěžovatelů dále došlo k situaci, kdy státem ustanovený opatrovník nepodal za druhou stěžovatelku a třetího stěžovatele odvolání, přičemž důvody, proč tak neučinil, nejsou známé. Současně žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost podané jejich zákonnými zástupci (prvním stěžovatelem a jeho manželkou) také nebyly přijaty. V napadených usneseních okresní soud a krajský soud dospěly k závěru, že o přípustnosti těchto opravných prostředků ani nelze rozhodnout, protože v řízení byl druhé stěžovatelce a třetímu stěžovateli ustanoven kolizní opatrovník a bylo na něm, aby případně podal odvolání. V důsledku napadených usnesení se tedy druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel dostali do neřešitelné situace.

V reakci na skutkové okolnosti případu Ústavní soud v již několikrát citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014 připomněl svou ustálenou judikaturu, ukládající povinnost obecným soudům interpretovat a aplikovat i podústavní právo pohledem ochrany základních práv a svobod. V posuzované věci to znamená povinnost okresního a krajského soudu nahlížet na otázku schválení podání žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost optikou základních práv druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele, konkrétně práva na přístup k odvolacímu soudu.

Takto zaměřené úvahy však v napadených usneseních zcela chybí. Krajský soud se omezil na konstatování, že druhá stěžovatelka a třetí stěžovatel byli v řízení zastoupeni kolizním opatrovníkem, a proto podání obou mimořádných opravných prostředků jejich rodiči je právně neúčinný úkon. Okresní soud přidal úvahu o existenci kolize mezi zájmy rodičů a dětí v řízení, ve kterém byly opravné prostředky uplatněny. Obecné soudy však již vůbec nezkoumaly, zda je v nejlepším zájmu dětí podání žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost s ohledem na samotný jejich obsah. Je nutno připomenout, že podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dítěte, včetně soudního rozhodování. Obecné soudy pak rovněž nijak nezohlednily namítané porušení základních práv druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele v řízení před soudem prvního stupně, což Ústavní soud považuje za navýsost relevantní pro opodstatněnost mimořádných opravných prostředků.

Vzhledem k výše uvedenému má Ústavní soud za to, že okresní soud v řízení vedeném pod sp. zn. 14 C 121/2012 porušil práva druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele garantovaná čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte na projednání věci v jejich přítomnosti a být slyšeni v každém soudním řízení, které se jich dotýká. Okresní a krajský soud nadto napadenými usneseními porušily právo druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele na přístup k odvolacímu soudu v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti druhé stěžovatelky a třetího stěžovatele a napadený rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 14 C 121/2012-25 ze dne 27. září 2012, usnesení Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 25 Nc 2194/2012-33 ze dne 23. ledna 2013 a usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 25 Co 182/2013-79 ze dne 31. července 2013 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Ústavní stížnost prvního stěžovatele byla odmítnuta podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

Č. 194

K náležitostem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti při stanovení povinnosti platit úroky z prodlení a smluvní pokutu

Závěr, že stanovení povinnosti platit úroky z prodlení „do zaplacení“ v notářském zápise se svolením k vykonatelnosti není řádným určením doby plnění, představuje interpretaci „extrémní“ ve smyslu odchylky z racionálně předjímatelného výkladu ustálené soudní praxe, jakož i kolizi s ústavněprávními požadavky respektu k „autonomii vůle“ subjektů takového notářského zápisu. Totéž však neplatí, je-li v něm vyjádřena v obdobné konstrukci povinnost zaplatit též smluvní pokutu.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 23. října 2014 sp. zn. III. ÚS 3347/12 ve věci ústavní stížnosti Pavla Gregůrka, zastoupeného JUDr. Václavem Hochmannem, advokátem, se sídlem ve Zlíně, Rašínova 68, proti výroku I, části výroku II (jímž byl potvrzen výrok III usnesení Okresního soudu v Třebíči ze dne 19. 7. 2011 sp. zn. 9 EXE 1768/2011) a výroku III usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 4. 6. 2012 sp. zn. 54 Co 387/2012 a proti výroku III usnesení Okresního soudu v Třebíči ze dne 19. 7. 2011 sp. zn. 9 EXE 1768/2011, kterými byl zamítnut stěžovatelův návrh na nařízení exekuce ohledně smluvní pokuty a úroků a stěžovateli byla uložena povinnost zaplatit na náhradě nákladů řízení o nařízení exekuce 21 829,50 Kč.

Výrok

I. Výrokem I usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 4. 6. 2012 č. j. 54 Co 387/2012-37 byla porušena stěžovatelova práva zaručená ustanoveními čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky I a III usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 4. 6. 2012 č. j. 54 Co 387/2012-37 se zrušují.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), ustanovení čl. 90 věty první Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), ustanovení čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a ustanovení čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech – zrušil shora uvedené výroky rozhodnutí obecných soudů, vydaných v jeho exe-kuční věci.

2. Na základě stěžovatelova návrhu Okresní soud v Třebíči v záhlaví identifikovaným usnesením výrokem I nařídil exekuci podle notářského zápisu s přímou vykonatelností sepsaného JUDr. Jitkou Holcmanovou, notářkou ve Zlíně, dne 30. 6. 2010 pod číslem N 159/2010 NZ 150/2010 k uspokojení pohledávky stěžovatele ve výši 1 200 000 Kč s příslušenstvím a nákladů exekuce; ústavní stížností napadeným výrokem III současně zamítl návrh na nařízení exekuce podle téhož notářského zápisu ohledně smluvní pokuty ve výši 0,08 % za každý den prodlení z částky 1 200 000 Kč za období od 1. 2. 2011 do zaplacení.

3. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě výrokem I změnil usnesení soudu prvního stupně v části jeho výroku I tak, že zamítl návrh na nařízení exekuce v části týkající se úroku ve výši 11 % ročně z částky 1 200 000 Kč za období od 1. 2. 2011 do zaplacení a rovněž úroku z prodlení ve výši 7,75 % ročně z částky 1 200 000 Kč za období od 1. 2. 2011 do zaplacení; výrokem II potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve zbylé části, jakož i ve výroku III ohledně smluvní pokuty, a výrokem III uložil stěžovateli povinnost zaplatit povinnému na náhradě nákladů řízení o nařízení exekuce před soudy obou stupňů 21 829,50 Kč.

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že obecné soudy při hodnocení vykonávaného notářského zápisu postupovaly přepjatě formalisticky, neboť nerespektovaly [ve smyslu závěrů nálezů sp. zn. I. ÚS 557/05 ze dne 24. 7. 2007 (N 116/46 SbNU 99) a II. ÚS 3381/10 ze dne 3. 8. 2011 (N 138/62 SbNU 167)] v něm projevenou autonomní vůli jeho účastníků, a tím zasáhl [s odkazem na závěry nálezů sp. zn. IV. ÚS 690/01 ze dne 27. 3. 2003 (N 45/29 SbNU 417)] i do jeho legitimního očekávání, neboť mohl mít důvodně za to, že v dané věci bude postupováno stejně, jako činí jiné soudy ve věcech obdobných.

5. Podle stěžovateleho názoru je závěr o nedostatku povinného určeni doby plnění ve smyslu požadavku stanoveného ustanovením § 71b odst. 2 písm. e) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v rozhodném znění, výrazem opomenutí ustanovení § 40 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“), ze kterého dovozuje, že notářský zápis se svolením k vykonatelnosti lhůtu k plnění obsahovat nemusí, což stěžovatel dokládá tvrzením, že jinak vyznívající rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2169/2009 nebylo občanskoprávním kolegiem přijato k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

6. Stěžovatel vyjadřuje přesvědčení, že předmětný notářský zápis je materiálně vykonatelný i v těch částech, obecnými soudy hodnocených opačně, kde je deklarována povinnost povinného zaplatit jak úrok z půjčky za období od 1. 2. 2011, tak smluvní pokutu, jakož i zákonný úrok z prodlení, neboť z notářského zápisu se bez pochybností podává, jaké částky může v exekučním řízení po povinném počínaje dnem 1. 2. 2011 požadovat.

7. Obecným soudům stěžovatel pak vytýká, že nikterak nepřihlédly k jím předestřené ústavněprávní argumentaci a v odůvodnění napadených rozhodnutí se s ní nevyporádaly. Konstatuje též, že rozhodovací praxe obecných soudů není jednotná.

II.

8. Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě ve vyjádření účastníka řízení k ústavní stížnosti dal najevo, že v odvolacím řízení nedošlo k porušení základních práv stěžovatele, odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a zdůraznil, že napadené rozhodnutí respektuje i relevantní judikaturu Nejvyššího soudu.

9. Podle Okresního soudu v Třebíči je napadený výrok III ústavně konformní a souladný s tehdejší i stávající soudní praxí, což má za doložené odkazy na usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4114/12, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2737/2004 a stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cjpn 200/2005, pročež jím základní práva stěžovatele být zasažena nemohla.

10. Vedlejší účastník (povinný v exekučním řízení) se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

III.

11. S ohledem na ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu (ve znění novelizace provedené zákonem č. 404/2012 Sb., účinným od 1. 1. 2013) se Ústavní soud nedotazoval účastníků řízení, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání, a ve věci rozhodl bez ústního jednání, neboť neshledal

jeho konání potřebným, jelikož by nepřineslo objasnění věci nad rámec, jež mu poskytl obsah ústavní stížnosti, jejích příloh a vyjádření účastníků řízení. Na skutečnost, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti této novely bude Ústavní soud, pokud jde o procesní postupy, pokračovat dle nových pravidel, Ústavní soud upozornil všechny účastníky řízení a veřejnost ve sdělení ze dne 18. 12. 2012, které bylo vyhlášeno pod č. 469/2012 Sb. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že v řízení neprováděl dokazování.

IV.

12. Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li jim vytýkána věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavně-právních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

13. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jehož se stěžovatel dovolával, se může každý domáhat stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Odtud sice neplyne garance rozhodnutí „správného“, pod jeho ochranou jsou však situace, kdy interpretace podústavního práva a procesní postupy, k nimž se obecné soudy uchýlily, založily porušení některého základního práva stěžovatele anebo jsou výrazem zjevného ignorování příslušné kogentní normy či neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v doktríně a soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, případně je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

14. Porušení tohoto článku je způsobilé implikovat porušení i dovolávaného čl. 11 Listiny, resp. čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě; rozhodné legitimní majetkové očekávání je pak dotčeno tehdy, jestliže stěžovateli svědčila tzv. dostatečně určitá pohledávka.

V.

15. Podstatou projednávané věci je otázka, zda obecné soudy nepostupovaly při hodnocení materiální vykonatelnosti předmětného notářského zápisu ústavně nekonformně ve smyslu vyloženém výše (v bodu 13), tj. zda se nedopustily nepřijatelného interpretačního formalismu či výkladového excessu.

16. S částí odůvodnění napadeného usnesení odvolacího soudu, ve které uvedl, že „aplikace notářských zápisů se svolením k jejich přímé vykonatelnosti představuje radikální zásah do práv a povinností účastníků dotčeného občanskoprávního vztahu v tom, že se do budoucna již nepředpokládá řešení sporů (zde o zaplacení peněžitého plnění) cestou nalézacího soudního (či jiného obdobného) řízení. Právě z důvodů posledně uvedeného je zapotřebí klást zvýšené nároky zejména na formálně obsahovou náplň takového zápisu, jež má svojí povahou v navazujícím exekučním řízení nahrazovat právě autoritativní rozhodnutí soudu (či jiného obdobného orgánu) o platební povinnosti subjektu, bez možnosti pozdějšího soudního přezkumu takového exekučního titulu“, se lze bezpochyby ztotožnit. Tomu ostatně korespondují i obecně zastávané doktrinární přístupy (srov. Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K. Notářský řád a řízení o dědictví, 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, str. 268) a k příbuzným názorům se přihlásil i Ústavní soud, jmenovitě v nálezu sp. zn. II. ÚS 3381/10 (N 138/62 SbNU 167, bod 15). Okolnost, že věřitel nemusí k získání exekučního titulu „absolvovat“ nalézací řízení, je adekvátně kompenzována požadavky zvýšené míry nároků na dodržení formálních náležitostí notářského zápisu, které tím nelze vnímat – samy o sobě – jako „svévolné“ popření principu „autonomie vůle“ (k němuž se upínal i stěžovatel), nýbrž jako požadavky rovněž opodstatněné (práva povinného adekvátně šetřící) pro ustavení předpokladů exekučního uplatnění předmětného titulu; z povahy věci se coby přirozený korektiv pro jejich formulaci klade podmínka, aby v něm zakotvené povinnosti byly reálně vymožitelné.

17. Oproti tomu názor, že princip „autonomie vůle“ se prosazuje i ve sledovaných souvislostech, vyjádřil Ústavní soud kupříkladu v nálezu sp. zn. II. ÚS 3381/10, ve kterém mj. konstatoval, že rovněž ve vztahu k notářskému zápisu se svolením k vykonatelnosti „má přednost výklad, který nezakládá neplatnost smlouvy, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, a to i v těch případech, jsou-li možné oba výklady“ [srov. též náleze ze dne 26. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 1470/12 (N 197/71 SbNU 343) a *mutatis mutandis* náleze sp. zn. III. ÚS 3660/11 ze dne 14. 3. 2012 (N 53/64 SbNU 667)]. I zde se tak uplatní ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (v daném případě smluvní volnosti stran) musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a případná omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena [srov. *mutatis mutandis* náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 87/04 ze dne 6. 4. 2005 (N 75/37 SbNU 63)].

18. Tato „materiální“ výkladová zásada se však uplatní přirozeně jen v těch „formálních“ mezích, jež jsou pro vykonatelnost notářského zápisu stanoveny zákonem, resp. v jeho „rozumné“ (věcně přílehavé) judikatorní interpretaci (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2005 sp. zn. 20

Cdo 2737/2004); jinak řečeno, v jednotlivých případech je zásadou směřovat k optimálnímu vyvážení obou – protisměrně působících – principů.

VI.

19. Z ustálené rozhodovací praxe obecných soudů, již není důvod oponovat, se podává, že podle notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti lze nařídít exekuci mimo jiné jen tehdy, obsahuje-li kromě předmětu plnění (jeho přesného obsahu a rozsahu) i určitým způsobem stanovenou dobu takového plnění, tj. určení, kdy se povinná osoba zavazuje předmět plnění poskytnout osobě oprávněné (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1999 sp. zn. 21 Cdo 2020/98, uveřejněné pod č. 4 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

20. Ve vztahu k úrokům z prodlení vyjádřil Nejvyšší soud ve stanovisku ze dne 19. 4. 2006 sp. zn. Cpjn 202/2005 názor, že jejich obsahová spjatost s hlavní pohledávkou (závazkem, nárokem) a doba trvání povinnosti dlužníka (povinného účastníka) platit úroky z prodlení mají z procesního hlediska za následek, že lze přisoudit úroky z prodlení (jejich část) rovněž v případech, kdy jejich splatnost nastane až v budoucnu po vyhlášení (vydání) soudního rozhodnutí (čemuž je tak zjevně proto, že v budoucnu splatné úroky představují opětující se plnění ve smyslu ustanovení § 154 odst. 2 o. s. ř.).

21. Jestliže z toho plyne, že tomu odpovídajícím způsobem formulovaný soudní výrok zakládá nezpochybnitelně exekvovatelné plnění, pak se logicky nevylučuje, aby stejný důsledek byl přenesen do poměrů titulu nyní posuzovaného (notářského zápisu), neboť z hlediska podmínky řádně stanovené doby plnění zde není relevantní rozdíl. Nelze logicky ani věcně dovodit, aby notářský zápis (jakožto jeden z exekučních titulů) nemohl obsahovat právo (nárok), jež soud (sledující rovněž vydání exekučního titulu) na základě ustanovení § 154 odst. 2 o. s. ř. svým rozsudkem přiznat může. Je proto namístě uzavřít, že určení doby plnění „do budoucna“ v těchto případech na újmu požadované určitosti stanovení doby plnění není, a tím ani na újmu materiální vykonatelnosti notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti ve smyslu požadavků ustanovení § 71b odst. 2 písm. e) notářského řádu.

22. Dospěl-li proto odvolací soud k závěru, že formulace doby plnění v případě úroků z prodlení „do zaplacení“ není dostatečným určením doby plnění podle označeného ustanovení notářského řádu, pak toto ustanovení nejenže interpretoval „extrémně“ ve smyslu odchytky z racionálně předjímatelného výkladu ustálené soudní judikatury (viz bod 13), nýbrž i v kolizi s ústavněprávními požadavky respektu k „autonomii vůle“, jak byly též shora zaznamenány (v bodech 17 a 18); odvolací soud ostatně nikterak

neodůvodnil, proč by takto vyjádřená povinnost dlužníka nebyla způsobilá být standardními nástroji exekučně vynucena.

23. Není spolehlivého důvodu, aby totéž neplatilo i pro úroky „smluvní“, o nichž odvolací soud rozhodl shodně, neboť konstrukce obou dotčených nároků jsou obdobné (srov. přiměřeně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3836/2013).

24. Jinak vyznívající, a odvolacím soudem odkazované, rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2169/2009 nepředstavuje (nadto) dominantní judikatorní tendenci.

25. Stěžovatelovo právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, vymezené výše v bodu 13, tedy bylo – výrokem I usnesení odvolacího soudu – porušeno.

26. Očividným důsledkem tohoto závěru je pak úsudek, že byl porušen i čl. 11 Listiny, neboť podmínka „legitimního očekávání“, předznamenaná v bodu 14 shora, je zde splněna; obsah notářského zápisu pro stěžovatele „dostatečně určitou pohledávku“ představuje nepochybně.

27. Oproti názoru stěžovatele však neobstojí tvrzení o porušení též čl. 38 Listiny, a to zcela zjevně; ostatně stěžovatel zde nepředkládá jakkoliv relevantní argumentaci.

VII.

28. Současně však platí, že výše uvedené závěry se nevztahují k té části předmětného exekučního titulu, jež se týká stěžovatelova nároku na smluvní pokutu, neboť obdobně zvolené určení doby plnění („do zaplacení“) zákonnému požadavku její určitosti již vskutku neodpovídá; jelikož smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky a s opětujícím se plněním ji identifikovat nelze rovněž, není z notářského zápisu zřejmé, kdy je tento samostatný nárok splatný (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2001 sp. zn. 21 Cdo 593/2000, ze dne 24. 3. 2005 sp. zn. 20 Cdo 2737/2004, ze dne 17. 5. 2007 sp. zn. 20 Cdo 3288/2006 a ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. 20 Cdo 4888/2008). Uplatní se tak výše naznačená zásada, že notářský zápis – zjednodušeně řečeno – může obsahovat právo (nárok), jež může přiznat soud, nemůže však obsahovat právo (nárok), jež soud v občanském soudním řízení naopak přiznat nemůže.

29. Závěr obecných soudů o materiální nevykonatelnosti notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti v části obdobně stanovené doby plnění smluvní pokuty aproboval (opakovaně) Ústavní soud již v jiných stěžovatelových věcech (srov. usnesení o odmítnutí jeho ústavních stížností ze dne 4. 6. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2950/11, ze dne 12. 6. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2750/11 a ze dne 27. 6. 2012 sp. zn. I. ÚS 2951/11; viz též usnesení ze dne 5. 2. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2166/12; všechna usnesení jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

30. V těchto rozhodnutích Ústavní soud stěžovateli též vysvětlil, proč neobstojí představa, že by nedostatek určení lhůty k plnění mohl být přelenující aplikací ustanovení § 40 odst. 2 exekučního řádu. Zde postačí připomenout, co je uvedeno v bodu VIII stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006 sp. zn. Cpjn 200/2005, že lhůty k plnění podle tohoto ustanovení se uplatní jen pro tituly vydané v občanském soudním řízení. Ostatně totéž se podává z ustanovení § 274 odst. 1 o. s. ř., neboť tam zakotvená výluka pro vyjmenované tituly (včetně notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti) se váže sice výslovně k ustanovení § 261a odst. 2 a 3 o. s. ř., ustanovení § 40 odst. 1 a 2 exekučního řádu má však použití očividně obdobné.

31. V této části (směřující proti výroku II usnesení odvolacího soudu, pokud jím byl potvrzen výrok III soudu prvního stupně) je proto ústavní stížnost návrhem podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu zjevně neopodstatněným.

VIII.

32. Je namístě shrnout, že odvolací soud výrokem I napadeného rozhodnutí z výše vyložených důvodů porušil stěžovatelova práva zaručená ustanoveními čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a v této části je tím ústavní stížnost opodstatněná. Ústavní soud jí proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu tento výrok usnesení odvolacího soudu zrušil.

33. Současně zrušil i výrok III napadeného usnesení odvolacího soudu, neboť jako náhradověnákladový výrok má povahu výroku závislého.

34. Ve zbývajících částech – směřujících proti jeho výroku II, jakož i výroku III usnesení soudu prvního stupně – Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl.

Č. 195

K nepoužitelnosti svědecké výpovědi vycházející z nezákonně provedené rekognice jako důkazu v trestním řízení

I. Kontinentální trestní řízení vychází z formálně-materiální povahy důkazu a zpravidla jen takové vady úkonu, které porušují právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy), vedou k neúčinnosti nebo nepřipustnosti důkazu. Zásada volného hodnocení důkazů (čl. 2 odst. 6 trestního řádu) orgánům činným v trestním řízení ukládá, aby důkazy byly hodnoceny jak ve vzájemné souvislosti, tak jednotlivě, a umožňuje tedy, aby bylo k vadám řízení přistupováno diferencovaně/materiálně.

II. Pokud orgány činné v trestním řízení přistoupí k provedení rekognice, je jejich povinností postupovat striktně v souladu s trestním řádem. Za situace, kdy tomu tak nebylo, není možno informace z takové rekognice přičítat k tíži stěžovatele, a to ani zprostředkovaně, prostřednictvím následného výsledku poškozeného.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 23. října 2014 sp. zn. I. ÚS 1677/13 ve věci ústavní stížnosti J. V., zastoupeného JUDr. Vladimírem Dvořáčkem, advokátem, se sídlem Sokolovská 32/22, Praha 8, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 10. 2012 sp. zn. 6 T 1/2011 a proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 2 To 6/2013, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání trestných činů vydírání a krádeže ve spolupachatelství a byl mu uložen trest odnětí svobody ve výměře tří let, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové a Vrchního soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 10. 2012 sp. zn. 6 T 1/2011 a rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 2 To 6/2013, jakož i řízením, které jim předcházelo, bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se v rozsahu týkajícím se stěžovatele zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Včas a co do ostatních náležitostí řádně podanou ústavní stížností napadl stěžovatel v záhlaví specifikovaná rozhodnutí obecných soudů.

2. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 10. 2012 sp. zn. 6 T 1/2011 bylo rozhodnuto tak, že se stěžovatel a obžalovaní J. Z., R. K. a K. B. uznávají vinnými spácháním trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, účinného do 31. 12. 2009, (dále jen „trestní zákon“) ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona a trestného činu krádeže podle § 247 odst. 1 a 2 trestního zákona ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona. Krajský soud uložil obžalovaným úhrnné tresty odnětí svobody, a sice všem v trvání tří let, ovšem obžalovaným J. Z., R. K. a K. B. výkon těchto trestů podmíněně odložil na čtyřletou zkušební dobu za současného vyslovení dohledu nad nimi, zatímco stěžovateli J. V. uložil úhrnný trest v této výměře jako nepodmíněný a pro výkon trestu jej podle § 39a odst. 2 písm. c) trestního zákona zařadil do věznice s ostrahou. Podle § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) byla obžalovaným uložena povinnost zaplatit společně a nerozdílně poškozenému Maximu Ponomarenkovi, t. č. ve vazbě ve Vazební věznici v Hradci Králové, škodu ve výši 79 869 Kč a se zbytkem nároku na náhradu škody byl tento poškozený odkázán podle § 229 odst. 2 trestního řádu na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Proti výše uvedenému rozsudku podal stěžovatel odvolání (stejně jako i další obžalovaní), o němž bylo rozhodnuto rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 2 To 6/2013 tak, že se podle § 258 odst. 1 písm. e) a f) trestního řádu napadený rozsudek zrušuje ohledně všech obžalovaných ve výrocích o trestu a náhradě škody. Podle § 259 odst. 3 trestního řádu bylo znovu rozhodnuto tak, že podle § 235 odst. 2 a § 35 odst. 1 trestního zákona byly obžalovaným uloženy tresty odnětí svobody, a to obžalovaným J. Z., R. K. a K. B. každému ve výměře dvou let a šesti měsíců. Stěžovateli J. V. byl uložen trest odnětí svobody ve výměře tří let. Podle § 60a odst. 1 a 2 trestního zákona byl u všech obžalovaných výkon trestu podmíněně odložen na zkušební dobu čtyř let, a to za současného vyslovení dohledu nad nimi. Podle § 228 odst. 1 trestního řádu byla obžalovaným uložena povinnost zaplatit společně a nerozdílně poškozenému Maximu Ponomarenkovi škodu ve výši 50 000 Kč a se zbytkem uplatněného nároku na náhradu škody byl tento poškozený odkázán podle § 229 odst. 2 trestního řádu na řízení ve věcech občanskoprávních.

II.

4. Stěžovatel před podáním ústavní stížnosti nevyužil opravný prostředek v podobě dovolání, a nevyčerpal tak všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práv poskytuje [viz § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“)]. Tento svůj postup zdůvodnil tak, že důvody, pro které je ústavní stížnost podávána, nejsou podle něj zároveň dovolacími důvody a jiné dovolací důvody stěžovatel neshledal.

5. K tomu Ústavní soud konstatuje, že senát vyčkal s rozhodnutím o ústavní stížnosti, neboť se v judikatuře Ústavního soudu objevily rozdílné názory na to, zda musí být dovolání v trestních věcech vždy vyčerpáno či nikoliv. Výsledkem následného jednání pléna Ústavního soudu bylo schválení stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. března 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.), jehož výrok zní: „Ústavní stížnost je nepřijatelná, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).“

6. V závěru odůvodnění tohoto stanoviska (bod 28) se pak uvádí, že „s ohledem na práva účastníků řízení a zejména s přihlédnutím k principu právní jistoty se toto stanovisko použije na ústavní stížnosti podané k Ústavnímu soudu dnem následujícím po dni vyhlášení stanoviska ve Sbírce zákonů“. Stanovisko bylo publikováno pod č. 40/2014 Sb. v části 16 Sbírky zákonů, která byla rozeslána dne 17. března 2014 (obdobně např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 2067/13 ze dne 16. 4. 2014 nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 2096/13 ze dne 16. 4. 2014, všechna rozhodnutí dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

7. Z těchto důvodů se Ústavní soud věci dále zabýval a neodmítl ústavní stížnost jako nepřijatelnou z důvodu nevyčerpání všech procesních prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje.

III.

8. Stěžovatel je přesvědčen, že výše specifikovanými rozhodnutími obecných soudů bylo zasaženo do jeho veřejných subjektivních práv. Konkrétně namítá, že těmito rozhodnutími bylo porušeno jeho právo domáhat se stanoveným postupem svých práv u nezávislého a nestranného soudu, tedy právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), a to v důsledku svévolie soudů všech stupňů při zjišťování skutečného stavu věci a vzhledem k zcela formální a obecné reflexi námitek obhajoby.

9. Stěžovatel je dále toho názoru, že obecnými soudy nebyla ctěna ani zásada presumpce nevinny obsažená v čl. 40 odst. 2 Listiny a v čl. 6 odst. 2

Úmluvy, když mj. rozpory a pochybnosti při zjišťování skutkového stavu věci nebyly vykládány v jeho prospěch, ale naopak v jeho neprospěch, čímž byla porušena také zásada „in dubio pro reo“.

10. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že krajský soud založil odsuzující rozsudek ohledně identifikace pachatelů a určení jejich role ve skutkovém ději v zásadě na jediném důkazu, a to výpovědi svědka Ponomarenka ze dne 8. prosince 2010. Tato výpověď ovšem podle stěžovatele objektivně vychází z důkazně nepoužitelné rekognice, což vyplývá zcela evidentně i z toho, že ve svědecké výpovědi nebyly osoby označeny jmény, ale čísly dle fotoalba užitého pro rekognici. Zcela v rozporu s touto skutečností, na kterou nalézací soud přes upozornění obhajobou adekvátně nereagoval, vycházel soud z toho, že výpověď poškozeného je bez vad a neolivněna rekognicí.

11. Pokud ve svědecké výpovědi nebyly osoby označeny jmény, ale čísly dle fotoalba užitého pro rekognici, je v souvislosti s nepoužitelností rekognice dle názoru stěžovatele možnost využití takového označení vyloučena. Stěžovatel navíc upozorňuje, že není zřejmé, jak mohlo vůbec ke ztotožnění uvedeným způsobem při svědecké výpovědi dojít, nevyplyvá-li ze spisu, že ze fotoalbum bylo při výslechu k dispozici, když je dle stěžovatele zcela absurdní, že by si svědek Ponomarenko pamatoval po takové době osoby podle čísel tak, jak byly uváděny ve fotoalbu užitém při rekognici.

12. Výslech svědka, vycházející též, a to nepochybně, z důkazně nepoužitelné a v rozporu se zákonem provedené rekognice, je dle mínění stěžovatele „plodem otráveného stromu“, a tedy při aplikaci doktríny „plodů z otráveného stromu“ jde rovněž o nepoužitelný důkaz.

13. Podle stěžovatele v důsledku nesprávného postupu soudu prvního stupně i odvolacího soudu došlo k tomu, že v pochybnostech o jeho vině bylo vycházeno ze svědecké výpovědi svědka Ponomarenka, a to i v části, která má jednoznačně pramen v nezákonné rekognici, zejména pokud jde o jeho identifikaci číselným označením. Dle přesvědčení stěžovatele tím byla v důsledku nesprávného postupu při volném hodnocení důkazů zároveň porušena zásada presumpce nevinny. Stěžovatel uzavírá, že výše uvedená pochybení mají nesporně ústavněprávní rozměr, neboť v jejich důsledku došlo k závažnému porušení jeho obhajovacích práv.

IV.

14. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení.

15. Krajský soud v Hradci Králové, coby účastník řízení, ve svém vyjádření ze dne 23. 7. 2014 pouze odkázal na spisový materiál a odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí krajského soudu. Vrchní soud v Praze, coby účastník řízení, ve svém vyjádření ze dne 30. 7. 2014 také pou-

ze odkázal na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí odvolacího soudu. Krajské státní zastupitelství se ve svém vyjádření ze dne 1. 10. 2014 vzdalo postavení vedlejšího účastníka v této věci. Vrchní státní zastupitelství v Praze se ve stanovené lhůtě nevyjádřilo. S ohledem na obsah jednotlivých vyjádření Ústavní soud tato vyjádření již dále nezasílal stěžovateli k replice.

V.

16. Ústavní soud si vyžádal spis Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 6 T 1/2011, z něhož zjistil následující skutečnosti podstatné pro posouzení ústavní stížnosti.

17. Ze spisového materiálu vyplývá, že dne 10. 6. 2010 byla provedena rekognice osob podle fotografií podle § 104b odst. 1 a 4 trestního řádu (č. l. 137 spisu). Z protokolu o rekognici vyplývá, že byla provedena podle fotografií, protože není možno ukázat osoby, které mají být poznány, neboť se jedná o osoby doposud nezjištěné totožnosti, které mají být prostřednictvím rekognice ustanoveny. Rekognici provedl kpt. Mgr. Robert Veleta, další přítomnou osobou a zapisovatelkou byla por. Mgr. Pavlína Patricie Malá, nezúčastněnou osobou byl prap. Petr Cihlo, pracovník Věznice Hradec Králové, kde se toho času nacházel ve vazbě poškozený Maxim Ponomarenko, který byl při rekognici poznávající osobou. Rekognice proběhla v rozporu s ustanovením § 158a trestního řádu bez účasti soudce (viz č. l. 141) navzdory tomu, že se konala před zahájením trestního stíhání, když usnesení o zahájení trestního stíhání je datováno až 17. 6. 2010 (č. l. 1 spisu).

18. V rámci rekognice byl poškozený nejprve vyzván, aby popsal poznávané osoby a okolnosti, při nichž je vnímal, popřípadě znaky nebo zvláštnosti, podle nichž by bylo možné poznávané osoby poznat. Ve vztahu k osobě, která jej mlátila obuškem do hlavy, poškozený uvedl, že se jednalo o osobu kulturistické postavy, která byla největší z celé skupiny. Následně poškozený označil ve fotoalbu č. 1 stěžovatele jako osobu na fotografii č. 22 spolu s komentářem, že se jedná o kulturistu, který jej mlátil obuškem do hlavy. Stejně tak ve fotoalbu č. 2 poškozený opětovně označil stěžovatele.

19. Dne 8. 12. 2010 proběhl výslech poškozeného Ponomarenka jako svědka. Z protokolu o výslechu svědka (č. l. 114 spisu) je zřejmé, že výslechu byli přítomni obhájci dalších obžalovaných (Z. a B.), nikoliv však obhájkyň stěžovatele, která ovšem byla o úkonu řádně a včas vyzvána (č. l. 99 spisu). Protokol o výslechu svědka obsahuje ve vztahu ke stěžovateli následující, pro posouzení námitek obsažených v ústavní stížnosti podstatné pasáže (č. l. 116 až 117 spisu): „Dále jsem teleskopický obušek viděl u muže, který je ve fotoalbu č. 1 pod číslem 22. (...) Když jsem tedy otevřel dveře, dostal jsem ránu do oblastí hlavy. Tuto ránu jsem dostal od muže ve fotoalbu č. 1 pod číslem 22. Tento muž mě ještě s jedním mužem, kterého

nyní nejsem schopen identifikovat, mě chytli a hodili na konferenční stolek. (...) Na to pan Z. pokynul muži, který je ve fotoalbu č. 1 pod číslem 22, tento muž mě udeřil do hlavy, tento muž stál za mnou, chytil mě za rameno a udeřil mě do hlavy. Čím mě udeřil do hlavy, nevím, mohlo to být rukou nebo i teleskopickým obuškem, opravdu nevím, cítil jsem pouze ránu do hlavy.“ Z protokolu o výslechu svědka nijak nevyplývá, zda při tomto výslechu bylo či nebylo k dispozici předmětné fotoalbum z rekognice.

20. V rámci hlavního líčení konaného ve dnech 18. 5. 2011 až 19. 5. 2011 bylo znovu přistoupeno k výslechu svědka Ponomarenka (č. l. 475). V průběhu výslechu tento svědek zpochybnil průběh provedené rekognice, když v zásadě uvedl, že tato proběhla ve spolupráci s vyšetřovatelem, který mu měl pomáhat při identifikování obžalovaných a sdělit mu jména poznaných osob (č. l. 505 až 507, 510, 516 až 517 spisu).

21. Krajský soud v Hradci Králové v dané věci poprvé rozhodl svým rozsudkem ze dne 30. 6. 2011, kdy stěžovatele a shora uvedené obžalované uznal vinnými trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1, odst. 2 písm. b), d) trestního zákona, ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona, ukončeným ve stadiu pokusu podle § 8 odst. 1 trestního zákona, dále trestným činem omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1 trestního zákona, ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona, a rovněž trestným činem krádeže podle § 247 odst. 1 a 2 trestního zákona, ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona (č. l. 680 spisu).

22. Stěžovatel a shora uvedené obžalované proti rozsudku krajského soudu podali odvolání, o němž rozhodl Vrchní soud v Praze svým usnesením ze dne 16. 11. 2011 sp. zn. 2 To 87/2011. Ten k odvolání stěžovatele a obžalovaných Z., K. a B. napadený rozsudek v odsuzující části zrušil a podle § 259 odst. 1 trestního řádu věc v této části vrátil Krajskému soudu v Hradci Králové, aby ji v potřebném rozsahu projednal a rozhodl (č. l. 759).

23. Vrchní soud v Praze poukázal ve zrušujícím usnesení kromě jiného také na provedenou rekognici a výslech svědka Ponomarenka, kdy tento svědek v přípravném řízení rozpoznal a určil útočníky s pomocí fotografií ve fotoalbech pořízených pro účely rekognice konané dne 10. 6. 2010 a při výslechu svědka dne 8. 12. 2010. Vrchní soud v této souvislosti upozornil, že rekognice nebyla provedena jako neodkladný úkon před zahájením trestního stíhání a za účasti soudce a již vzhledem k této skutečnosti je jako důkaz nepoužitelná. Vrchní soud dále uvedl, že ve vztahu k výslechu svědka je potřeba ověřit a zjistit, zda svědek Ponomarenko byl či nebyl ovlivněn rekognicí z 10. 6. 2010, jak uvedl při hlavním líčení s důsledkem toho, že za pachatele označil osoby, které při svém napadení ve skutečnosti nevnímal. Za tímto účelem bylo soudu uloženo vyslechnout policisty, kteří při uvedených rekognicích byli činní, ke způsobu, jak rekognice proběhla, zda

v souladu s protokolem založeným ve spise nebo tak, jak uvedl u hlavního líčení poškozený Ponomarenko (č. l. 765 až 766 spisu).

24. Dne 31. 5. 2012 byli v rámci hlavního líčení u Krajského soudu v Hradci Králové vyslechnuti kpt. Mgr. Robert Veleta (č. l. 831), por. Mgr. Pavlína Malá (č. l. 834) a prap. Petr Cihlo (č. l. 838). Všichni shodně vypověděli, že průběh rekognice ze dne 10. 6. 2010 byl zcela standardní a svědkovi nebyla předestřena jména pozdějších obžalovaných a tito ani nebyli ze strany orgánů činných v trestním řízení jakkoliv označováni s cílem usnadnit svědkovi jejich identifikaci, naopak svědek osoby poznával spontánně sám.

25. V odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 10. 2012 sp. zn. 6 T 1/2011 krajský soud v části věnující se shrnutí výpovědi poškozeného Ponomarenka uvádí, že tento ve výpovědi ze dne 8. 12. 2010 identifikoval jako muže, který ho při vstupu praštil obuškem a dále hodil na skleněný stolec, stěžovatele V. a jako muže, u něhož viděl pistoli, označil poškozený obžalovaného K. (č. l. 973 spisu). Ve vztahu k předmětné rekognici a výslechu svědka Ponomarenka ze dne 8. 12. 2010 pak z odůvodnění rozsudku vyplývá, že na základě výpovědi nově vyslechnutých svědků v hlavním líčení (pozn. – por. Mgr. Robert Veleta, por. Mgr. Pavlína Malá a prap. Petr Cihlo) dospěl soud k závěru, že výpověď svědka z přípravného řízení týkající se osob obžalovaných a popisu jejich podílu na jednání s ohledem na jejich identifikaci lze použít, neboť svědek nebyl ovlivněn rekognicí v tom směru, že by při ní osoby neidentifikoval sám, ale jejich jména by mu byla předestírána, popřípadě by byl jinak při jejich identifikaci vyšetřovatelem ovlivněn. Samotnou rekognicí, která probíhala před tímto výsledkem se svědkem, dle soudu ale použít nelze, protože proběhla před zahájením trestního stíhání obžalovaných bez účasti obhájců obžalovaných a před výslechem svědka Ponomarenka ve věci. Výpověď svědka Ponomarenka z přípravného řízení je ale pro soud přesvědčivá, když dle názoru soudu identifikace obžalovaných V. a K. z prvního výslechu nebyla ovlivněna rekognicí, při níž by někdo vědomě podsouval svědku Ponomarenkovi identifikaci obžalovaných.

26. Ve vztahu k námitce stěžovatele stran zásady zákazu plodů z otáčeného stromu, kterou uplatnil v rámci podaného odvolání, Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 2 To 6/2013 uvedl, že pokud nalézací soud provedl v potřebném rozsahu formálně správně všechny relevantní důkazy a pokud tyto důkazy též logicky správně podle § 2 odst. 6 trestního řádu zhodnotil, není odvolací soud oprávněn do tohoto hodnocení důkazů zasahovat, tj. zpochybňovat jej, měnit či rušit. Podle přesvědčení odvolacího soudu rozsudek soudu prvního stupně odpovídá těmto kritériím, je v souladu s § 125 odst. 1 trestního řádu i zdůvodněn, včetně té otázky, že soud prvního stupně nevycházel ze shora zmíněné nezákonně

provedené rekognice, ale z dalších důkazů, které skutkový stav věci spolehlivě prokazují. Při interpretaci výše zmíněné zásady „zákazu plodů z otráveného stromu“ nelze jít dle názoru odvolacího soudu tak daleko, že by jednou pro vždy byly absolutně znehodnoceny všechny důkazy, jež se na prvotním nezákonném důkazu podílely, tj. že by do budoucna neplatila žádná ze svědeckých výpovědí, protože svědci byli účastni nelegálně provedené rekognice (aniž o její nelegálnosti věděli). Vrchní soud v Praze k této problematice tedy uzavřel, že v otázce skutkového zjištění se plně identifikuje s rozhodnutím soudu prvního stupně, které je v napadeném rozsudku podrobně a přesvědčivě zdůvodněno.

VI.

27. Ústavní soud vzal v úvahu všechna stěžovatелеm předložená tvrzení, zvážil obsah ústavní stížnosti napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu, přezkoumal postup obecných soudů, zohlednil vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je návrhem opodstatněným.

28. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není však součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

29. Ústavnímu soudu však nepřísluší, aby vystupoval v roli čtvrté přezkumné instance v trestním řízení a „hodnotil“ hodnocení důkazů obecnými soudy. Ústavní soud není ostatním soudům nadřizen, a nemá tudíž provádět „superrevizi“ dokazování a skutkových zjištění vzešlých z trestního řízení (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 2067/13 ze dne 16. 4. 2014). Pokud soud při svém rozhodování respektuje podmínky dané ustanovením § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu, jakož i ustanovení § 125 trestního řádu a jasně vyloží, o které důkazy svá skutková zjištění opřel, jakými úvahami se při hodnocení provedených důkazů řídil a jak se vypořádal s obhajobou, není v pravomoci Ústavního soudu zasahovat do dílčího hodnocení jednotlivých provedených důkazů, ať již jde o jejich obsah, relevanci, vypovídací hodnotu, či věrohodnost, a takové hodnocení přehodnocovat, byť by se s ním třeba neztotožňoval [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III.

ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41), usnesení sp. zn. II. ÚS 1701/11 ze dne 6. 11. 2012 nebo usnesení sp. zn. II. ÚS 443/14 ze dne 29. 4. 2014].

30. Nicméně z tohoto pravidla existují výjimky, kdy je Ústavní soud povolán zasáhnout do pravomoci obecných soudů a jejich rozhodnutí zrušit, a to v případech extrémních, nejzávažnějších pochybení, která ve svém důsledku představují popření ústavně zaručených základních práv a svobod dotčené osoby. Tak je tomu v situacích, kdy právní závěry obsažené v napadených rozhodnutích jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývají [srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257)], popřípadě jsou-li skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy, jinými slovy tehdy, když rozhodnutí obecných soudů svědčí o jejich možné libovůli [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255) nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 2709/13 ze dne 7. 3. 2014].

31. S požadavkem vyloučení svévole je přitom nikoliv nevýznamně, rovněž i ve vztahu ke stabilizaci skutkového děje, v soudním rozhodování spjat imperativ, dle něhož výkon spravedlnosti v právním státě musí odpovídat základním hodnotám právního řádu jako významového celku, jakož i konstitutivním hodnotám demokratické právní kultury, přičemž mezi ně mimo jiné nepochybně náleží apriorní odmítnutí akceptace nepřipustné deformace důkazního procesu či jeho výsledků. Konsekvencí takového ústavně nesouladného postupu je totiž znehodnocení zjištěného skutkového stavu věci.

32. Je přitom zapotřebí neztrácet ze zřetele skutečnost, že účelem trestního řízení není jenom „spravedlivé potrestání pachatele“, ale rovněž „fair“ proces. Tomuto elementárnímu požadavku obecné soudy ve věci stěžovatele nedostály, když jednaly, jak plyne ze shora popsáných skutkových okolností, svévolně, a to takovým způsobem a v takovém rozsahu, který podle přesvědčení Ústavního soudu zavdává příčinu k posouzení ústavní stížnosti stěžovatele jako opodstatněné.

VII.

33. Z ustanovení § 158a trestního řádu plyne, že je-li při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a zjišťování jeho pachatele třeba provést neodkladný nebo neopakovatelný úkon spočívající ve výslechu svědka nebo v rekognici, provede se na návrh státního zástupce takový úkon za účasti soudce; soudce v takovém případě odpovídá za zákonnost provedení úkonu a k tomu cíli může do průběhu úkonu zasahovat.

34. Ze spisového materiálu přitom vyplývá, že přestože předmětná rekognice osob podle fotografií byla provedena před zahájením trestního

stfhání, proběhla v rozporu s § 158a trestního řádu bez účasti soudce. S tímto pochybením se obecné soudy správně vypořádaly, když shodně učinily závěr o nepoužitelnosti této rekognice coby důkazu a tento závěr také zohlednily v odůvodnění svých rozhodnutí.

35. Jiná situace však nastává, pokud jde o to, jakým způsobem se obecné soudy vypořádaly s výpovědí poškozeného Ponomarenka ze dne 8. 12. 2010 a její použitelností. Z odůvodnění rozhodnutí krajského soudu je přitom zřejmé, že tento výsledek, v rámci kterého poškozený označil stěžovatele prostřednictvím čísla fotografie z procesně nepoužitelné rekognice jako osobu, která jej „udeřila do hlavy a hodila na konferenční stolek“ (blíže viz stranu 5 tohoto nálezu), byl při úvahách soudu o vině stěžovatele nikoli nepodstatnou okolností.

36. Krajský soud se však zabýval otázkou použitelnosti této výpovědi pouze s ohledem na zpochybnění průběhu rekognice, které poškozený učinil v průběhu hlavního líčení. Krajský soud se tak vypořádal s otázkou, zda byl poškozený v průběhu rekognice ovlivňován vyšetřovatelem, když učinil závěr, že k takovému ovlivnění ze strany vyšetřovatele nedošlo. Poškozený tak při své výpovědi podle krajského soudu nemohl být ovlivněn rekognicí, při níž by mu někdo vědomě podsouval identifikaci obžalovaných, a výpověď poškozeného Ponomarenka ze dne 8. 12. 2010 tak krajský soud posoudil jako přesvědčivou. Vrchní soud k této problematice uzavřel, že v otázce skutkového zjištění se plně identifikuje s rozhodnutím soudu prvního stupně.

37. Závěr krajského soudu o tom, že stěžovatel nebyl v průběhu rekognice ovlivňován vyšetřovatelem, a že tak v důsledku toho nebyl tímto způsobem ovlivněn ani v průběhu své výpovědi ze dne 8. 12. 2010, se nejví jako problematický ani Ústavnímu soudu, a to zejména vzhledem k tomu že se krajský soud adekvátně vypořádal s tím, proč považoval tvrzení poškozeného o ovlivňování při rekognici za ryze účelové (viz č. I. 978, 980 až 981, 983 spisu).

VIII.

38. Krajský soud se však ve svém rozhodnutí opomněl vypořádat s použitelností výsledku poškozeného ze dne 8. 12. 2010 s ohledem na skutečnost, že v rámci toho výsledku poškozený sice označil stěžovatele jako osobu, která se vůči němu dopouštěla blíže specifikovaného násilí, ale stěžovatele označil pouze prostřednictvím číselného údaje, a to konkrétně prostřednictvím čísla fotografie z rekognice proběhlé dne 10. 6. 2010, která však byla obecnými soudy vyhodnocena coby procesně nepoužitelný důkaz, jelikož při ní v rozporu s ustanovením § 158a trestního řádu nebyl přítomen soudce.

39. Toto pochybení krajského soudu pak nezhojil ani soud odvolací. K námitce stěžovatele stran zásady zákazu plodů z otráveného stromu uplatněné v odvolání Vrchní soud v Praze uvedl, že při interpretaci výše zmíněné zásady nelze jít tak daleko, že by jednou pro vždy byly absolutně znehodnoceny všechny důkazy, jež se na prvotním nezákonném důkazu podílely, tj. že by do budoucna neplatila žádná ze svědeckých výpovědí, protože svědci byli účastní nelegálně provedené rekognice.

40. Doktrína „plodů z otráveného stromu“ pochází z prostředí common law a je konkrétním projevem „*Exclusionary Rule*“, což je pravidlo, striktně formálně vylučující použití určitých důkazů, získaných státními orgány nezákonným způsobem (nezákonné omezení osobní svobody a svobody na ochranu soukromí, porušení zákazu sebeobvinění – viz Čtvrtý dodatek Ústavy Spojených států). Pokud je v průběhu takto provedených úkonů opatřen důkaz pro trestní řízení, je považován za vyloučený z dokazování.¹ Soudní praxe už ale vytvořila výjimku z původně striktního pravidla, pokud úkon byl proveden v dobré víře v jeho zákonnost (úkon byl shledán nezákonným až poté, co byl v dobré víře proveden).² S ohledem na adversární povahu common law trestního řízení nejsou jednoznačně řešeny případy použití takového důkazu ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede, když důkazy opatřené ilegálně touto osobou přípustné zpravidla jsou. Potíže vyvolává též rozvoj komunikačních technologií (např. tzv. elektronický dozor).³ Kontinentální trestní řízení oproti tomu vychází z formálně-materiální povahy důkazu a zpravidla jen takové vady úkonu, které porušují právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy), vedou k neúčinnosti nebo nepřipustnosti důkazu. Zásada volného hodnocení důkazů (čl. 2 odst. 6 trestního řádu) orgánům činným v trestním řízení ukládá, aby důkazy byly hodnoceny jak ve vzájemné souvislosti, tak jednotlivě, a umožňuje tedy, aby bylo k vadám řízení přistupováno diferencovaně/materiálně.

41. Možnostmi využití doktríny plodů z otráveného stromu se Ústavní soud již v minulosti zabýval. Ani rigorózní interpretace této doktríny nevede dle Ústavního soudu k závěru, že jakékoli pochybení při opatřování důkazu automaticky způsobuje nepoužitelnost důkazu. Vždy je třeba mj. konkrétně posuzovat, jak intenzivní bylo dané pochybení a zda vůbec bylo způsobitelné chování dotčené osoby a proces provádění důkazu ovlivnit. Stejně tak nelze na základě této doktríny učinit závěr, že výskyt nezákonného důkazu způsobuje nepoužitelnost všech důkazů opatřených v daném řízení.

¹ Rozhodnutí *Mapp v. Ohio*, 367 U.S. 643, 81 S. Ct. 1684, 6 L. Ed. 2d 1081 (1961).

² Rozhodnutí *United States v. Leon*, 468 U.S. 897, 104 S. Ct. 3405, 82 L. Ed. 2d 677 (1984).

³ Rozhodnutí *Kyllo v. United States*, 533 U.S. 27, 121 S.Ct. 2038, 150 L.Ed.2d 94 (2001).

Nepoužitelnost se může týkat toliko těch důkazů, jež jsou od nezákonného důkazu kauzálně odvozeny [obdobně viz nálezn sp. zn. III. ÚS 761/14 ze dne 21. 5. 2014 (N 103/73 SbNU 659), nálezn sp. zn. III. ÚS 587/14 ze dne 7. 5. 2014 (N 85/73 SbNU 445), usnesení sp. zn. IV. ÚS 2058/13 ze dne 15. 10. 2013, usnesení sp. zn. III. ÚS 3318/09 ze dne 19. 7. 2012, nálezn sp. zn. III. ÚS 2260/10 ze dne 8. 3. 2012 (N 50/64 SbNU 617)].

42. Aniž by měl Ústavní soud v úmyslu přehodnotit svůj dosavadní zdrženlivý postup k doktríně plodů z otráveného stromu, je třeba s ohledem na konkrétní okolnosti případu částečně přisvědčit námitkám stěžovatele, podle kterých je výslechn svědka vycházející z důkazně nepoužitelného a v rozporu se zákonem provedené rekognice nepoužitelným důkazem. Nikoliv však v tom směru, že by byl výslechn svědka, kterému předcházela procesně špatně provedená rekognice, nepoužitelný jako celek, ale pouze pokud jde o ty pasáže výpovědi svědka, které jsou zcela jednoznačně kauzálně spjaty s procesně nepoužitelnou rekognicí.

43. Nelze tedy učinit závěr, že pokud v průběhu řízení došlo k provedení rekognice v rozporu s trestním řádem, a tato rekognice je tak důkazně nepoužitelná, je také důkazně nepoužitelný celý další výslechn poškozeného, který byl poznávající osobou při procesně nesprávně provedené rekognici.

44. Situace je však jiná, pokud jde o pasáže výpovědi poškozeného, ve kterých identifikuje stěžovatele prostřednictvím čísel fotografií z rekognice, která proběhla procesně neregulárním způsobem, a je tak důkazně nepoužitelná. V případě stěžovatele se jedná konkrétně o následující formulace: „Dále jsem teleskopický obušek viděl u muže, který je ve fotoalbu č. 1 pod číslem 22. (...) Když jsem tedy otevřel dveře, dostal jsem ránu do oblasti hlavy. Tuto ránu jsem dostal od muže ve fotoalbu č. 1 pod číslem 22. Tento muž mě ještě s jedním mužem, kterého nyní nejsem schopen identifikovat, mě chytili a hodili na konferenční stolek. (...) Nato pan Z. pokynul muži, který je ve fotoalbu č. 1 pod číslem 22, tento muž mě udeřil do hlavy, tento muž stál za mnou, chytil mě za rameno a udeřil mě do hlavy. Čím mě udeřil do hlavy, nevím, mohlo to být rukou nebo i teleskopickým obuškem, opravdu nevím, cítil jsem pouze ránu do hlavy.“

45. Z výše uvedených citací je zřejmé, že tyto pasáže výpovědi svědka jsou zcela jistě kauzálně spjaty s provedenou rekognicí – pokud by rekognice neproběhla, nemohl by následně poškozený stěžovatele výše uvedeným způsobem označit v průběhu svého výslechn. Pokud však rekognice neproběhla v souladu s procesními předpisy, a je proto důkazně nepoužitelná, není možno přihlížet ani k právě zmíněným pasážím výpovědi poškozeného, jelikož jsou s provedenou rekognicí bezprostředně propojeny. Bez fotografií obsažených v příloze k rekognici by se totiž jednalo pouze o nic neříkající číselné označení, zatímco pokud soudy fotografie obsažené

v příloze k rekognici zohlednily, došlo tímto způsobem ke ztotožnění konkrétní osoby – stěžovatele. Takový postup je však obcházením účelu a smyslu rekognice a nemůže nahradit ani zhojit provedení procesně nepoužitelné rekognice. Pokud orgány činné v trestním řízení k provedení rekognice přistoupí, je jejich povinností postupovat striktně v souladu s trestním řádem a v jeho mantinelech. Za situace, kdy tomu tak nebylo, není možno informace z takové rekognice přičítat k tíži stěžovatele, a to ani zprostředkovaně, prostřednictvím následného výslechu poškozeného.

IX.

46. S ohledem na výše uvedené důvody dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno ústavně chráněné právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy. Ústavní stížností proto bylo podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověno a napadená rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Hradci Králové Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona ve vztahu ke stěžovateli zrušil.

47. Ústavní soud tak učinil, aniž by však chtěl tímto nálezením jakkoliv předjímat úvahy, kterými se bude vyvození skutkového stavu věci po odstranění předmětné vady ze strany obecných soudů ubírat. Jinými slovy, bude na obecných soudech, aby posoudily a adekvátně zdůvodnily, zda při nepoužitelnosti těch pasáží výpovědi poškozeného, ve kterých označuje stěžovatele toliko číselným označením fotografií z procesně nepoužitelné rekognice, mají i nadále dostatek důkazů pro závěr o vině stěžovatele.

48. Ačkoliv Ústavní soud předmětná rozhodnutí zrušil pouze ve vztahu ke stěžovateli, bude nyní na Krajském soudu v Hradci Králové, aby v novém řízení, v němž bude postupovat mimo jiné podle § 314h a násl. trestního řádu, posoudil, zda lze s ohledem na provedené dokazování a zjištěný skutkový stav vztáhnout důvody kasace rozhodnutí případně i na další obžalované. Jinak řečeno, zrušení rozsudků Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Hradci Králové v rozsahu týkajícím se toliko stěžovatele nebrání, aby obecný soud v novém řízení eventuálně aplikoval institut *beneficia cohaesionis* podle § 261 trestního řádu ve vztahu k dalším obžalovaným, pokud takový postup shledá nezbytným [obdobně např. viz nálezy sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445) nebo nálezy sp. zn. I. ÚS 553/05 ze dne 20. 9. 2006 (N 167/42 SbNU 407)].

Č. 196

**K procesnímu postupu soudů v občanském soudním řízení v případě neurčitého podání
K nesprávnému vyhodnocení opožděnosti dovolání**

Základní práva nevytvářejí pouze rámec normativního obsahu podústavního práva, nýbrž i rámec jeho interpretace a aplikace. Z toho rovněž vyplývá, že při posuzování neurčitého či jinak nejasného podání, které může být podáním zahajujícím řízení před soudem, – kupříkladu žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů s vysvětlením, že žadatel se rozhodl podat dovolání v konkrétní věci – jsou obecné soudy povinny volit postup vstřícnější k právu jednotlivce na soudní ochranu. Pokud nepřistoupí k odstranění nejasností takového podání zákonem předvídaným způsobem (v dovolacím řízení § 43 odst. 1 ve spojení s § 241b odst. 1 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012; § 241b občanského soudního řádu v aktuálním znění zákona č. 404/2012 Sb.), pak je třeba, aby se při jeho posuzování přiklonily k takové interpretaci jeho obsahu, která vyznívá ve prospěch práva dotčeného jednotlivce na přístup k soudu. Naopak restriktivní postoj při vyhodnocování takového nejasného podání, vedoucí k odepření věcného přezkumu obecného soudu, zakládá porušení základního práva dotčené osoby na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka – ze dne 23. října 2014 sp. zn. I. ÚS 3106/13 ve věci ústavní stížnosti Evy Hůlkové, zastoupené JUDr. Martinem Smrkovským, advokátem, se sídlem Lucemburská 13, Praha 3, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 26 Cdo 1621/2013-134 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání pro opožděnost a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. 4. 2012 č. j. 23 Co 508/2011-105, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby na určení neplatnosti jednostranného zvýšení nájemného, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a společnosti „42“, s. r. o., se sídlem Sokolovská 131/86, Praha 8, zastoupené Thomasem Hrubým, advokátem, se sídlem Ovocný trh 2/580, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 26 Cdo 1621/2013-134 bylo porušeno základní právo stěžovatelky zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 26 Cdo 1621/2013-134 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze, a to pro porušení svého práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). Řízení před obecnými soudy bylo vedeno ve věci určení neplatnosti jednostranného zvýšení nájemného a stěžovatelka v něm vystupovala jako žalobkyně. Napadeným rozsudkem Městský soud v Praze jako soud odvolací potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým byla žaloba zamítnuta. Rozsudek městského soudu stěžovatelka napadla dovoláním, které Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl jako opožděné. Podle Nejvyššího soudu stěžovatelka zmeškala zákonnou lhůtu k podání dovolání, neboť v této lhůtě toliko podala u soudu prvního stupně žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů pro dovolací řízení, kterou však nelze považovat za dovolání, a to ani dovolání blanketní. Řádné dovolání proti rozsudku odvolacího soudu pak bylo podáno až po marném uplynutí zákonem stanovené lhůty.

2. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti namítá, že odmítnutím dovolání byla zbavena možnosti domáhat se spravedlivého procesu, spravedlivého posouzení věci. Svým podáním učiněným v zákonné lhůtě pro podání dovolání totiž jednoznačně vyjádřila své rozhodnutí podat dovolání; právě z toho důvodu – s ohledem na předcházející poučení, že dovolání lze podat jen prostřednictvím advokáta – žádala o ustanovení advokáta. Stěžovatelka uznává, že její podání nebylo pregnantní a nebyla v něm užitá přesná právní formulace, nicméně její úmysl – k podání dovolání – byl nesporný, neboť v dané žádosti bylo jasně vyjádřeno, že ustanovení advokáta je požadováno v souvislosti s podáním dovolání. Ostatně soud prvního stupně takto, v souladu se zákonem, její podání vyhodnotil podle obsahu, protože jí i po uplynutí půl roku od podání žádosti a čtyř měsíců od uplynutí dvou měsíců od doručení rozsudku městského soudu právního zástupce pro dovolací řízení ustanovil. Naopak přístup Nejvyššího soudu svědčí toliko

o jeho snaze si řešení dané věci zjednodušit a dovolací řízení jen rychle ukončit. Krom již uvedeného stěžovatelka též upozornila, že nehledě na její tíživou finanční situaci jí byla uložena rovněž povinnost uhradit náklady dovolacího řízení vedlejší účastníci

3. K ústavní stížnosti se vyjádřily též Nejvyšší soud a vedlejší účastnice řízení. Nejvyšší soud odkázal na písemné odůvodnění svého rozhodnutí a zdůraznil, že stěžovatelčino podání označené jako „žádost“ posoudil podle jeho obsahu, z něhož nevyplývalo, že by jím stěžovatelka zároveň podávala i dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu. Vedlejší účastnice se neztotožnila s argumentací stěžovatelky a uvedla, že obě napadená rozhodnutí obecných soudů považuje za zcela věcně správná a podanou ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou. Vedlejší účastnice též doplnila, že bylo běžně přijímáno, aby i sám účastník řízení podal tzv. blanketní dovolání (do 31. 12. 2012) a posléze prostřednictvím výzvy k odstranění vad dodatečně zhojil procesní nedostatek spočívající v nesplnění povinného právního zastoupení, a to ve lhůtě pro podání dovolání. To však stěžovatelka neučinila. Občanský soudní řád přitom neumožňuje stavět běh lhůty v případě žádosti o ustanovení zástupce. Stěžovatelka tedy v daném případě podala opožděné dovolání, protože její právo na spravedlivý proces nebylo porušeno.

4. Ústavní soud konstatuje, že k vyjádření k ústavní stížnosti nevyzval též Městský soud v Praze, neboť jeho rozhodnutí bylo ústavní stížností napadeno pouze formálně, bez doplnění jakékoliv konkrétní argumentace osvětlující jeho neústavnost (viz též dále bod 19 tohoto nálezu); městský soud by se tak v důsledku neměl ani k čemu vyjádřit.

5. K posouzení ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí si Ústavní soud vyžádal též spis Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 13 C 394/2006, z něhož zjistil následující relevantní skutečnosti. Rozsudkem obvodního soudu ze dne 21. 7. 2011 č. j. 13 C 394/2006-90 byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba; stěžovatelka v tomto řízení byla osvobozena od soudních poplatků (usnesení obvodního soudu ze dne 8. 1. 2008 č. j. 13 C 394/2006-12). O odvolání stěžovatelky, zastoupené již advokátem, rozhodl Městský soud v Praze napadeným usnesením ze dne 25. 4. 2012 č. j. 23 Co 508/2011-105, jímž potvrdil rozsudek obvodního soudu. Rozsudek městského soudu byl právnímu zástupci stěžovatelky doručen dne 3. 7. 2012. Dne 20. 7. 2012 byla Obvodnímu soudu pro Prahu 1 doručena žádost stěžovatelky ze dne 19. 7. 2012, adresovaná Nejvyššímu soudu prostřednictvím obvodního soudu. V žádosti stěžovatelka uvedla, že v dané věci, specifikované spisovými značkami nalézacího a odvolacího soudu i označením účastníků řízení, „se rozhodla podat dovolání a v souvislosti se svou tíživou sociální situací si [dovoluje] požádat o ustanovení právního zástupce z řad advokátů a osvobození od soudních poplatků“; konkrétně pak požádala o ustanovení

advokáta, který ji zastupoval již v odvolacím řízení. Dne 28. 1. 2013 pak Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením č. j. 13 C 394/2006-112 o stěžovatelčině žádosti rozhodl, a to tak, že jí přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu a navrženého advokáta ustanovil jejím zástupcem pro dovolací řízení v dané věci. Dne 27. 2. 2013 stěžovatelka prostřednictvím ustanoveného právního zástupce podala odůvodněné dovolání, navrhuující zrušení rozsudku odvolacího soudu, jakož i rozsudku nalézacího soudu. Dne 31. 5. 2013 byla věc předložena Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o dovolání, přičemž v předkládací zprávě (č. l. 132 spisu obvodního soudu) bylo mimo jiné uvedeno, že dovolání bylo podáno včas.

6. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 26 Cdo 1621/2013-134 bylo dovolání odmítnuto a stěžovatelce byla stanovena povinnost zaplatit žalované (vedlejší účastníci) náhradu nákladů dovolacího řízení. V citovaném usnesení Nejvyšší soud uvedl, že rozsudek odvolacího soudu, obsahující správné poučení o podmínkách podání dovolání, byl stěžovatelčinu zástupci doručen dne 3. 7. 2012; dvouměsíční lhůta pro podání dovolání tak uplynula dnem 3. 9. 2012. V této lhůtě přitom stěžovatelka podala jen podání označené jako „žádost“, které dle svého obsahu představuje žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů pro dovolací řízení; toto podání nelze považovat za dovolání, a to ani blanketní. Stěžovatelčino dovolání bylo prostřednictvím právního zástupce, který jí byl usnesením obvodního soudu ze dne 28. 1. 2013 ustanoven, naopak podáno až dne 27. 2. 2013, tedy po marném uplynutí zákonem stanovené lhůty. Proto – a s ohledem na nemožnost prominutí zmeškání dovolací lhůty – Nejvyšší soud podané dovolání jako opožděné odmítl. O náhradě nákladů dovolacího řízení pak Nejvyšší soud rozhodl mimo jiné s odkazem na § 146 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, pročež stěžovatelku, jejíž dovolání bylo odmítnuto, zavázal k náhradě nákladů dovolacího řízení vzniklých žalované (vedlejší účastníci).

II.

7. Ústavní stížnost je částečně důvodná.

8. Ústavní soud úvodem připomíná, v souladu se svou ustálenou rozhodovací praxí, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Jeho pravomoc je tak založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavně-právních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. V nyní projednávaném případě přitom uvedené ústavněprávní principy dodrženy nebyly a napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu došlo k porušení ústavně zaruče-

ného práva stěžovatelky na spravedlivý proces, odůvodňujícímu kasační zásah Ústavního soudu.

9. Ústavně zaručené právo na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje jednotlivci možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Přitom onen postup k ochraně práv jednotlivce již není upraven na úrovni ústavního pořádku, nýbrž v procesních předpisech podústavního práva, které kogentně určují mimo jiné to, jaké procesní prostředky a za jakých podmínek lze v různých situacích uplatnit. Stanoveny tak běžně – a nutně – bývají i lhůty pro uplatnění jednotlivých procesních prostředků, což obecně představuje zcela legitimní omezení práva na spravedlivý proces, resp. jeho složky – práva na přístup k soudu. Pokud ovšem jednatel onen stanovený postup dodrží a soud přesto odmítne se jeho podáním zabývat a o jeho právu rozhodnout, dochází k porušení práva na spravedlivý proces, resp. k ústavně nepřijatelnému odepření spravedlnosti – *denegationi iustitiae* [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2723/13 ze dne 1. 10. 2014 (N 185/75 SbNU 59); všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

10. Ústavní soud přitom zdůrazňuje, že shora uvedené platí i pro řízení o dovolání před Nejvyšším soudem. Přestože dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, jehož existence sama nepoživá ústavněprávní ochrany, rozhodování o něm – je-li už takový opravný prostředek v právním řádu zaveden – není výmuto z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod. Je tudíž třeba při něm respektovat mimo jiné i základní právo účastníků na spravedlivý proces [srov. například nález sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355), nález sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. 9. 2007 (N 138/46 SbNU 301) či nález sp. zn. IV. ÚS 2117/09 ze dne 15. 3. 2010 (N 51/56 SbNU 553)]. Již dříve tak Ústavní soud rovněž konkrétně konstatoval, že pokud Nejvyšší soud odmítne dovolání jako opožděné, ačkoliv bylo podáno ve lhůtě, poruší tím ústavně garantované právo dotčeného účastníka řízení na řádný proces [nález sp. zn. III. ÚS 938/06 ze dne 15. 1. 2009 (N 9/52 SbNU 99)].

11. Ve své judikatuře Ústavní soud setrvale upozorňuje, že obecné soudy jsou při použití zákonem stanovených procesních pravidel povinny tato pravidla interpretovat a aplikovat tak, aby dodržely maximy práva na spravedlivý proces vymezené Listinou; musí tedy přihlížet k tomu, že účastník řízení svým podáním sleduje ochranu svých subjektivních práv, a nezapomínat, že základní práva nevytvářejí pouze rámec normativního obsahu podústavního práva, nýbrž i rámec jeho interpretace a aplikace. Uvedené pak platí tím spíše za situace, pokud postup obecných soudů implikuje tak významný zásah do procesního postavení účastníka řízení, jehož důsledkem je nezvratné odepření meritorního přezkumu podání

tohoto účastníka [viz nálezný sp. zn. II. ÚS 475/13 ze dne 24. 6. 2014 (N 129/73 SbNU 941) a další judikaturu tam uvedenou].

12. V právně citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 475/13 Ústavní soud reagoval na situaci, kdy došlo k zastavení řízení o žalobě stěžovatele (statutárního města), který se ve svém podání označil nejasně, a to pro údajný nedostatek jeho aktivní legitimace (neexistenci právní subjektivity žalobce). Ústavní soud zdůraznil, že obecné soudy měly v daném případě – při pochybnostech o identifikaci účastníka řízení – volit postup vstřícnější k právu jednotlivců domáhat se ochrany svých práv soudní cestou, nikoliv mechanicky a k uvedenému právu restriktivně přistoupit k zastavení řízení. Ačkoli v nyní posuzovaném případě stěžovatelky se jedná o skutkově odlišnou situaci (dodržení lhůty pro dovolání, nikoli aktivní legitimace), lze i zde učinit obdobný závěr – obecné soudy, resp. Nejvyšší soud pochybily, pokud při posuzování stěžovatelčina dovolání nezvolily postup vstřícnější k jejímu právu na soudní ochranu, resp. na přístup k soudu.

13. Nejvyšší soud stěžovatelčino dovolání odmítl jako opožděné, neboť zhodnotil, že v zákonné dovolací lhůtě stěžovatelka podala toliko žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů pro dovolací řízení, nikoli samotné dovolání, a to třeba i blanketně. Její dovolání bylo naopak podle Nejvyššího soudu podáno až několik měsíců po uplynutí dovolací lhůty. Takovému závěru Ústavní soud nemůže přisvědčit.

14. Ve svém podání ze dne 19. 7. 2012, adresovaném Nejvyššímu soudu prostřednictvím soudu prvního stupně, stěžovatelka uvedla, že se v dané věci „rozhodla podat dovolání“, a s ohledem na svou sociální situaci proto požádala o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů. Ústavní soud přitom nezpochybňuje závěr Nejvyššího soudu, že takové vyjádření nelze považovat za srozumitelné, určité a nepochybné podání dovolání, a to ani blanketního. Zároveň ovšem Ústavní soud akcentuje, že formulace ve stěžovatelčině podání umožňovala i takový výklad, že jím stěžovatelka mínila uplatnit nejen žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů, ale i samotné dovolání. Jednalo se tedy o neurčité podání, z něhož nebylo zřejmé, co přesně – co všechno – stěžovatelka navrhuje. Při řešení takového neurčitého podání obecnými soudy (obvodním soudem) se tudíž nabízel postup ve smyslu § 43 odst. 1 občanského soudního řádu, tj. vyzvání stěžovatelky k odstranění neurčitosti jejího podání, konkrétně k upřesnění, čeho (všeho) se domáhá. K takovému postupu byl ostatně obvodní soud povinen v souladu s § 241b odst. 1 občanského soudního řádu v relevantním znění, tj. ve znění účinném do 31. 12. 2012, který v rámci úpravy úkonů soudu prvního stupně v dovolacím řízení odkazuje též na „obdobně platící“ § 209 téhož zákona, jenž stanovuje postup pro odstranění případných vad ve včasném odvolání s odkazem na § 43 téhož zákona. Pokud nicméně obvodní

soud takový postup nezvolil [a to třeba i právě proto, že stěžovatelčina podání ze dne 19. 7. 2012 pokládal nejen za žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení advokáta, ale také za samotné (blanketní) dovolání], pak nelze onu neurčitost stěžovatelčina podání přičítat k její tíži. V takové situaci byly obecné soudy, resp. byl Nejvyšší soud při posuzování stěžovatelčina dovolání povinen postupovat tak, aby bylo v maximální možné míře uplatněno její právo na přístup k soudu coby elementární součást práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 Listiny. Z uvedeného ustanovení a též z čl. 4 a 90 Ústavy České republiky, zakotvujících základní poslání obecných soudů, jímž je ochrana základních práv a svobod, jakož i dalších práv jednotlivců, totiž vyplývá, že v pochybnostech jsou obecné soudy povinny postupovat ve prospěch – in favorem – umožnění přístupu k soudu, a to i k dovolacímu soudu, a tedy ve prospěch uplatnění subjektivních práv jednotlivců.

15. Ústavní soud tak shrnuje, že stěžovatelčina podání ze dne 19. 7. 2012 je třeba považovat za neurčité, protože obvodní soud byl – v souladu s relevantní právní úpravou, tj. občanským soudním řádem ve znění do 31. 12. 2012 – ve vztahu k němu povinen užít postup podle § 43 odst. 1 občanského soudního řádu. Pokud ovšem neurčitost stěžovatelčina podání obvodním soudem takto (tj. dle § 43 odst. 1 ve spojení s § 241b odst. 1 a § 209 občanského soudního řádu) odstraněna nebyla, bylo nutno se při jeho posuzování přiklonit k takové interpretaci jeho obsahu, která vyznívá ve prospěch stěžovatelky a jejího práva na přístup k dovolacímu soudu. Takový postup obecných soudů, a zejména Nejvyššího soudu (jde-li o hodnocení stěžovatelčina podání), byl navíc v nyní projednávané věci o to nezbytnější, že stěžovatelka v ní vystupovala v pozici zákonem chráněného subjektu – nájemkyně brojící proti jednostrannému zvýšení nájemného žalovanou jako pronajímatelkou. Nereflektováním zmíněných skutečností a z toho vyplývajícím odmítnutím stěžovatelčina dovolání jako opožděného tak Nejvyšší soud porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

16. Ústavní soud nicméně považuje za nezbytné zdůraznit, že k primárnímu pochybení, které v důsledku přispělo k vyhodnocení stěžovatelčina dovolání jako opožděného Nejvyšším soudem, došlo u obvodního soudu. Jak je uvedeno výše, obvodní soud měl rozpoznat neurčitost stěžovatelčina podání a tuto odstranit za použití postupu dle § 43 odst. 1 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012. Kromě tohoto však pochybnosti o včasnosti stěžovatelčina dovolání vůbec nemusely vzniknout, pokud by obvodní soud po podání stěžovatelčiny žádosti ze dne 19. 7. 2012, doručené mu dne následujícího, postupoval promptněji. Stěžovatelka totiž své podání učinila šestnáctý den běhu dovolací lhůty, tedy v dostatečném časovém předstihu, tak aby ještě v průběhu dovolací lhůty

mohlo být rozhodnuto o její žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení advokáta a následně mohlo být podáno její odůvodněné dovolání sepsané ustanoveným advokátem. Této okolnosti ovšem obvodní soud vůbec nedbal a na stěžovatelčino podání reagoval až usnesením ze dne 28. 1. 2013, tj. po více než šesti měsících. S právě popsányými nedostatky v úkonech obvodního soudu v dovolacím řízení byl nicméně Nejvyšší soud povinen se vypořádat a na ně reagovat způsobem ústavně konformním, tj. vyložení nejasného textu stěžovatelčina podání ze dne 19. 7. 2012 ve prospěch jejího práva na přístup k soudu.

17. Ústavní soud tedy uzavírá, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 26 Cdo 1621/2013-134 došlo k ústavně nepřijatelnému zásahu do základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces, zejména k nepřijatelnému odepření přístupu k soudu v důsledku chybného vyhodnocení stěžovatelčina dovolání jako opožděného. Ústavní soud konstantně zdůrazňuje, že základní práva nevytvářejí pouze rámec normativního obsahu podústavního práva, nýbrž i rámec jeho interpretace a aplikace. Z toho rovněž vyplývá, že při posuzování neurčitého či jinak nejasného podání, které může být podáním zahajujícím řízení před soudem, – kupříkladu žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů s vysvětlením, že žadatel se rozhodl podat dovolání v konkrétní věci – jsou obecné soudy povinny volit postup vstřícnější k právu jednotlivce na soudní ochranu. Pokud nepřistoupí k odstranění nejasností takového podání zákonem předvídaným způsobem (v dovolacím řízení § 43 odst. 1 ve spojení s § 241b odst. 1 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012; § 241b občanského soudního řádu v aktuálním znění zákona č. 404/2012 Sb.), pak je třeba, aby se při jeho posuzování přiklonily k takové interpretaci jeho obsahu, která vyznívá ve prospěch práva dotčeného jednotlivce na přístup k soudu. Naopak restriktivní postoj při vyhodnocování takového nejasného podání, vedoucí k odepření věcného přezkumu obecného soudu, zakládá porušení základního práva dotčené osoby na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny spočívající v odepření spravedlnosti. Právě takového restriktivního přístupu a z něj vyplývajícího porušení základního práva stěžovatelky se dopustil i Nejvyšší soud v nyníjší věci.

18. Ústavní soud tudíž podané ústavní stížnosti, pokud směřovala proti usnesení Nejvyššího soudu, vyhověl a toto rozhodnutí zrušil, a to v souladu s § 82 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud upozorňuje, že toto jeho rozhodnutí žádným způsobem nepředjímá budoucí rozhodnutí dovolacího soudu o podaném dovolání (mimo závěr o jeho včasnosti).

19. Pokud však stěžovatelčina ústavní stížnost směřovala též proti rozhodnutí Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího ve věci samé, Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížnost v tomto rozsahu nebyla nijak blíže odůvodněna. Navíc, i pokud by byla odůvodněna, s největší pravděpodobností by neohledě na případně uvedené argumenty byla shledána nepřipustnou ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť za situace, kdy toto meritorní rozhodnutí dosud nebylo podrobeno přezkumu Nejvyššího soudu, ale na něj čeká, by byl ústavněprávní přezkum předčasný. Podaná ústavní stížnost tak v rozsahu směřujícím proti rozsudku Městského soudu v Praze byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, resp. jako nepřipustná dle § 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona.

Č. 197

K právu účastníka řízení na procesní obranu v případě nařízení předběžného opatření až při změně prvostupňového rozhodnutí odvolacím soudem

Postup odvolacího soudu, který za analogického použití ustanovení § 220 a 221a o. s. ř. změnil rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by povinnému umožnil vyjádřit se k podanému odvolání, je v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení a rovnosti zbraní ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která se uplatní i ve fázi rozhodování o nařízení předběžného opatření.

Dospěje-li odvolací soud k závěru, že jsou dány důvody pro nařízení předběžného opatření a v tomto smyslu pro změnu usnesení soudu prvního stupně, musí současně posoudit, zda by s ohledem na předmět předběžného opatření bylo možné dosáhnout jeho účelu i v případě, že by byl účastník řízení, vůči němuž předběžné opatření směřuje, vyzooměn o návrhu na jeho nařízení ještě v průběhu odvolacího řízení, čímž by dostal prostor se k němu vyjádřit. Pokud dospěje k závěru, že takovýto postup není možný, měl by v řízení dál postupovat takovým způsobem, aby dostal své povinnosti vyplývající ze zásady rovnosti účastníků řízení a umožnil dotčenému účastníkovi řízení uplatnit procesní obranu proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření. Toho lze dosáhnout například zrušením usnesení, kterým bylo rozhodnuto o předběžném opatření, a vrácením věci k projednání soudu prvního stupně.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jana Musila a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) - ze dne 23. října 2014 sp. zn. III. ÚS 3489/13 ve věci ústavní stížnosti hlavního města Prahy, se sídlem Mariánské náměstí 2, 110 00 Praha 1, zastoupeného JUDr. Ing. Světlanou Semrádovou Zvolánkovou, advokátkou, se sídlem v Praze 2, Karlovo nám. 18, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. 9. 2013 č. j. 13 Co 250/2013-131, kterým bylo změněno rozhodnutí obvodního soudu o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření tak, že bylo stěžovateli zakázáno disponovat vymezenými nemovitostmi, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou, se sídlem Platněfská 4, 110 00 Praha 1, zastoupeného JUDr. Ronaldem Němcem, advokátem, se sídlem Jasmínová 212/10, 360 04 Karlovy Vary, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 9. 9. 2013 č. j. 13 Co 250/2013-131 bylo porušeno stěžovatelovo ústavně zaručené právo na rovnost účastníků a spravedlivý proces ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu

1. Dne 18. 11. 2013 obdržel Ústavní soud včas podanou ústavní stížnost, ve které se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí s tvrzením, že jím bylo porušeno jeho ústavně zaručené základní právo na spravedlivý proces a v jeho rámci právo na rovnost postavení účastníků řízení před soudem ve smyslu čl. 96 Ústavy České republiky, čl. 36 a 37 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z obsahu napadeného usnesení Městského soudu v Praze a příslušného spisového materiálu vyplývá, že napadeným rozhodnutím tohoto soudu bylo za analogického použití § 220 a 221a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) změněno rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 15. 5 2013 č. j. 12 C 157/2013-58, kterým byl zamítnut návrh na nařízení předběžného opatření. Městský soud toto rozhodnutí změnil tak, že stěžovateli zakázal disponovat s v rozhodnutí vymezenými nemovitostmi. Ze spisového materiálu též vyplývá, že stěžovatel se o řízení o tomto návrhu dozvěděl až doručením napadeného rozhodnutí Městského soudu v Praze do datové schránky dne 16. 9. 2013.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření ostatních účastníků řízení

3. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítá, že Městský soud v Praze nemohl změnit rozhodnutí soudu prvního stupně za analogického použití § 220 a 221a o. s. ř., přičemž poukazuje na skutečnost, že Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.) zrušil ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř., které tuto možnost stanovovalo, a dále, že ustanovení § 220 o. s. ř. se vztahuje na usnesení ve věci samé, avšak usnesení o předběžném opatření rozhodnutím ve věci samé není. Dále namítá, že mu byla odeprána možnost ochrany jeho práv, když se o řízení o předběžném opatření dozvěděl až doručením rozhodnutí, jímž bylo předběžné opatření nařízeno. Stěžovatel tak dle svých tvrzení nemohl

uplatnit námitky proti nařízení předběžného opatření a ani využít opravné prostředky proti napadanému rozhodnutí, čímž dle jeho názoru získal navrhovatel v řízení oproti němu nepřiměřenou výhodu.

4. Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) účastníka a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření ve věci.

5. Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti vyjádřil prostřednictvím předsedy příslušného senátu. Ve svém vyjádření zprvu popisuje důvody, které senát vedly ke změně rozhodnutí soudu prvního stupně. Žalobci se dle názoru předsedy senátu podařilo prokázat existenci potřeby zatímní úpravy právních poměrů účastníků. Žalovaný (nyní stěžovatel) totiž projevil svůj úmysl část nemovitostí prodat v rámci privatizace bytového fondu a zbytek nemovitosti měl být v brzké době též nabídnut na prodej. V podrobnostech odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Dále vyjadřuje své přesvědčení, že odvolací soud může změnit zamítavé usnesení o nařízení předběžného opatření, a nařídit tak předběžné opatření i po nabytí účinnosti nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/09, a to za přiměřeného použití ustanovení § 220 a 221a o. s. ř., když úprava této problematiky zatím nebyla přijata.

6. Vedlejší účastník ve vztahu ke zrušení usnesení o nařízení předběžného opatření vyslovuje obavu, že by tímto došlo k zásahu do základních práv vedlejšího účastníka a obyvatel dotčených domů, a to zejména do jejich vlastnických práv, a poukazuje na to, že stěžovatel není oprávněným vlastníkem dotčených domů. Toto tvrzení opírá o závěry soudů v předěšlém řízení týkajícím se vlastnictví dotčených nemovitostí (2 Cdon 669/97, usnesení sp. zn. II. ÚS 107/2000 – dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), ze kterých dle vedlejšího účastníka jasně vyplývá, že je vlastníkem domů i přesto, že za něj nemohl být nakonec prohlášen, a to pro neexistenci zákonů, které by řešily majetkové křivdy spáchané na církevních řádech. Vedlejší účastník dále připomíná, že došlo k přijetí zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), a je tak toho názoru, že stěžovatel nemůže být v dobré víře, že je vlastníkem domů. Městskému soudu dle názoru vedlejšího účastníka nezbyvalo nic jiného nežli změnit rozhodnutí soudu prvního stupně a předběžné opatření nařídit, jinak by došlo k porušení čl. 3 odst. 3 Listiny jak ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi, tak ve vztahu k obyvatelům dotčených domů. V realizaci stěžovatelových právních kroků vedlejší účastník spatřuje znemožnění možnosti vlastnit dotčený majetek, když by následně musel podávat žaloby pro neplatnost (případně žaloby na určení vlastnického práva) proti novým vlastníkům bytů. V otázce ohrožení

majetkových práv na straně potenciálních kupců bytů v dotčených domech vedlejší účastník přisvědčuje Městskému soudu v Praze, že nebudou chráněny poznámkou spornosti. Dále uvádí, že právními kroky stěžovatele jsou tyto obyvatelé domů uváděni v omyl, a vyslovuje obavu, že vedení dobrou vírou se tak pro realizaci koupě povětšinou zatíží hypotékami, které následně budou muset splácet, i když by za vlastníka byl prohlášen vedlejší účastník.

7. V replice na vyjádření Městského soudu v Praze stěžovatel opětovně uvádí, že k rozhodnutí o změně usnesení o předběžném opatření chybí zákonný podklad a zároveň nelze přiměřeně použít ustanovení § 220 a 221a o. s. ř., jelikož ta dopadají na případy, kdy soud rozhoduje o věci samé. Dále uvádí, že změnou rozhodnutí, které je konečné a proti němuž není přípustný žádný opravný prostředek, pozbývá stěžovatel možnost vyjádření se k věci a právní ochrany. K zásahu do práva na rovnost účastníků řízení by tak dle stěžovatele nedošlo, pokud by odvolací soud rozhodnutí zrušil a vrátil k projednání soudu prvního stupně současně s vyslovením svého právního názoru, protože pak by byla stěžovateli zachována možnost ochrany cestou odvolání. Stěžovatel též podotýká, že s ohledem na jeho právní formu do doby rozhodnutí o jeho případném odvolání proti předběžnému opatření by nedošlo k převodu vlastnických práv, neboť byl zatím pouze zveřejněn záměr privatizace dotčených domů.

8. Následně se stěžovatel ve své replice vyslovuje vůči vyjádření vedlejšího účastníka a formuluje nesouhlas s názorem, že zrušením usnesení odvolacího soudu by došlo k zásahu do vlastnických práv vedlejšího účastníka a obyvatel dotčených domů. Stěžovatel je totiž toho názoru, že je vlastníkem těchto domů, když na něj vlastnické právo přešlo na základě zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. Považuje též za diskutabilní argumentaci vedlejšího účastníka rozhodnutími obecných soudů, která byla následně zrušena Nejvyšším soudem. K žalobě vedlejšího účastníka podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb. s tím, že vlastnické právo přešlo v rozporu s ustanovením § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, stěžovatel uvádí, že na něj toto blokační ustanovení nemůže dopadat, jelikož se vztahuje na převod vlastnického práva, nikoliv na přechod. Stěžovatel dále odmítá tvrzení, že by nerespektoval zákon č. 428/2012 Sb., jelikož si není vědom, že by byl povinnou osobou na základě tohoto zákona nebo že by jej před podáním žaloby někdo ze strany vedlejšího účastníka kontaktoval. Nakonec stěžovatel vyjadřuje názor, že vedlejší účastník neprokázal potřebu zatímní úpravy poměrů, neboť k tomuto účelu postačovala poznámka spornosti, která vylučuje dobrou víru případných nabyvatelů nemovitostí. S ohledem na výše uvedené tak stěžovatel setrval na ústavní stížnosti, tak jak byla podána.

III. Posouzení formálních požadavků k projednání stížnosti

9. Dříve, nežli Ústavní soud přikročil k meritornímu posouzení ústavní stížnosti, přezkoumal splnění procesních podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*), neboť stěžovatel využil všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva. Ústavní stížnost byla podána včas stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené v ústavní stížnosti. Stěžovatel je náležitě právně zastoupen a Ústavní soud je k projednání věci příslušný.

10. K otázce přípustnosti ústavní stížnosti směřující proti předběžnému opatření Ústavní soud již v minulosti dospěl k závěru, že předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv nebo svobod, neboť se jím dočasně omezují vlastnická práva a v jejich rámci složka spočívající v dispozici s majetkem [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 221/98 ze dne 10. 11. 1999 (N 158/16 SbNU 171)]. Ústavní soud konstantně setrvává na stanovisku, že ústavní stížnost je proti vydání předběžného opatření zásadně přípustná, i když se jedná pouze o zatímní úpravu poměrů účastníků řízení [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 343/02 ze dne 5. 11. 2002 (N 140/28 SbNU 223)]. Ústavní soud proto po přezkoumání podstatných skutečností shledal, že předmětná ústavní stížnost je přípustná.

IV. Posouzení odůvodněnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud po prostudování příslušného spisu a argumentace stěžovatele dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud předesílá, že se totožnou právní otázkou zabýval již dříve, v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 zrušil pro rozpor se zásadou rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř., které umožňovalo změnu usnesení, jímž byl soudem prvního stupně odmítnut nebo zamítnut návrh na vydání předběžného opatření nebo jímž bylo řízení o tomto návrhu zastaveno. Na tento náleze navazuje judikatura Ústavního soudu [např. náleze sp. zn. III. ÚS 2481/10 ze dne 9. 12. 2010 (N 248/59 SbNU 535), náleze sp. zn. III. ÚS 205/11 ze dne 7. 6. 2011 (N 109/61 SbNU 617) nebo náleze sp. zn. III. ÚS 1888/13 ze dne 13. 2. 2014 (N 17/72 SbNU 211)]; dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>, na odůvodnění těchto nálezů lze proto v řešené věci odkázat.

13. Ústavní soud připomíná, že náleze sp. zn. Pl. ÚS 16/09, resp. jeho nosné důvody jsou všeobecně závazné; v tomto nálezu dospěl Ústavní soud k závěru, že tehdy platné ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř., které umožňovalo změnu rozhodnutí soudu prvního stupně odvolacím soudem, bylo v rozporu s principem rovnosti zbraní, neboť povinný postrádal procesní obrany proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu. Neměl k dispozici odvolání ani jiný opravný prostředek ochrany práva (nepočítaje v to ústavní stížnost),

současně ani neměl možnost se k věci před vydáním rozhodnutí odvolacího soudu vyjádřit. Povinný se tak při aplikaci tohoto ustanovení dostal do procesně horšího postavení, nežli by byl, pokud by předběžné opatření nařídil soud prvního stupně. Skutkové okolnosti nyní posuzovaného případu názorně dokládají, že stěžovatel byl v procesně stejné situaci. Důsledkem napadeného rozhodnutí bylo vyvolání stejně nepříznivých okolností, pro něž bylo zrušeno ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř. Městský soud v Praze tak svým postupem, kdy při analogické aplikaci ustanovení § 220 a 221a o. s. ř. změnil rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by stěžovateli umožnil se vyjádřit, zasáhl do jeho ústavně zaručeného práva na rovnost účastníků řízení a rovnost zbraní ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

14. Na výše uvedeném závěru nemůže ničeho změnit ani opomenutí zákonodárce při úpravě legislativní mezery v institutu předběžného opatření, vzniklé po derogačním nálezu Ústavního soudu. Je totiž věcí obecných soudů reagovat na takto nežádoucí situaci nalezením ústavně konformního výkladu a poskytnutím ochrany základním právům a svobodám účastníků řízení. Ústavní soud přítom ve své rozhodovací praxi již nastínil možný ústavně konformní postup obecných soudů. Na tomto místě tedy znovu připomíná, že pokud odvolací soud dospěje k závěru, že jsou dány důvody pro nařízení předběžného opatření a v tomto smyslu pro změnu usnesení soudu prvního stupně, musí současně posoudit, zda by s ohledem na předmět předběžného opatření bylo možné dosáhnout jeho účelu i v případě, že by dotčenému účastníkovi poskytl prostor se k podanému odvolání vyjádřit. Pokud dospěje k závěru, že takovýto postup není možný, měl by v řízení dále postupovat takovým způsobem, aby dostal své povinnosti vyplývající ze zásady rovnosti účastníků řízení a umožnil dotčenému účastníkovi řízení uplatnit procesní obranu proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření. Toho lze dosáhnout například zrušením usnesení, kterým bylo rozhodnuto o předběžném opatření a vrácením věci k projednání soudu prvního stupně za analogického použití ustanovení § 219a odst. 1 písm. a) ve spojení s § 221 odst. 1 písm. a) o. s. ř. [srov. např. bod 18 odůvodnění nálezu sp. zn. III. ÚS 205/11 ze dne 7. 6. 2011 (N 109/61 SbNU 617)].

15. Ústavní soud toliko pro úplnost podotýká, že již sám v minulosti konstatoval, že za výjimečných okolností může dojít k prolomení závěrů obsažených ve výše citovaném plenárním nálezu. V usnesení sp. zn. III. ÚS 470/12 ze dne 14. 11. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) nepovažoval zásah do procesních práv povinného za natolik závažný, že by tato vada dosahovala ústavněprávní dimenze. Zrušení předběžného opatření by v tomto konkrétním případě bylo zcela neúčelné a především, lpění na ochraně procesních práv povinného by znamenalo nenapravitelný zá-

sah do možnosti faktického uspokojení v řízení uplatněných nároků. V ostatních případech, kdy skutkové okolnosti jednoznačně nenasvědčují k nutné zatímní úpravě poměrů účastníků řízení pomocí předběžného opatření, je nutné upřednostnit ochranu procesních práv povinného. V řešeném případě Ústavní soud takto naléhavou potřebu na nařízení předběžného opatření neshledal. Vedlejší účastník je chráněn poznámkou spornosti, která vylučuje dobrou víru potenciálních kupců předmětných nemovitosti, díky čemuž by se vedlejší účastník v případných sporech s těmito kupci domohl svého nároku.

16. S ohledem na výše uvedené úvahy Ústavní soud dospěl k závěru, že postupem Městského soudu v Praze bylo porušeno stěžovatelovo ústavně zaručené právo na rovnost účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil napadené usnesení Městského soudu v Praze.

Č. 198

K legitimnímu očekávání správce konkursní podstaty na odměnu a náhradu hotových výdajů

I. Návrh správce konkursní podstaty, aby bylo rozhodnuto o jeho nároku na odměnu a hotové výdaje, byl učiněn již předložením konečné zprávy, která obsahuje vyčíslení příjmů ze zpeněžení konkursní podstaty, výdajů konkursní podstaty, jakož i výši odměny správce konkursní podstaty. Specifický projev vůle správce konkursní podstaty směřující k tomu, aby byla uhrazena jeho odměna a hotové výdaje, z ní tedy lze nepochybně vyvodit a odporovalo by smyslu logiky, pokud by správce konkursní podstaty podal konečnou zprávu, v níž vyčísluje mj. odměnu, kterou vlastně ani nepožaduje uhradit. Znamená to tedy, že takový návrh byl učiněn již v průběhu konkursního řízení.

II. Podle ustálené judikatury je dovolání ve věcech konkursu a vyrovnání přípustné jen proti těm rozhodnutím odvolacího soudu, jimiž byla potvrzena nebo změněna usnesení soudu prvního stupně mající – pro účely přípustnosti dovolání – povahu rozhodnutí ve věci samé (srov. R 58/02). Judikatura dovozuje, že náklady konkursu se rozumí pohledávky za podstatou, zejména pak náklady spojené s udržováním a správou podstaty a hotové výdaje a odměna správce konkursní podstaty. Za rozhodnutí o nákladech konkursu se tak považuje i rozhodování o odměně a hotových výdajích správce konkursní podstaty (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007 sp. zn. 29 Odo 1111/2005). Takové rozhodnutí je považováno za rozhodnutí „ve věci samé“, proti němuž může být dovolání přípustné za podmínek formulovaných v § 238a odst. 1 písm. a) a odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 237 odst. 1 o. s. ř. (pozn. red.: v tehdy platném znění).

III. Nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů správce konkursní podstaty byl zakotven v § 8 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů. Usnesením soudu byla schválena konečná zpráva o zpeněžení majetku podstaty a vyúčtování odměny a výdajů správce konkursní podstaty. Ze strany obecného soudu tak došlo ke schválení výše odměny a hotových výdajů. Stěžovateli tak nepochybně svědčí legitimní očekávání, že jeho odměna a hotové výdaje, které byly konkursním soudem schváleny, mu také budou řádně uhrazeny. Obecné soudy tak nesprávnou interpretací podústavního práva neuznaly stěžovatelův nárok majetkové povahy, který vyplývá z právního předpisu, čímž zasáhly do jeho základního práva na legitimní očekávání nabytí majetku, které spadá pod ochranu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 30. října 2014 sp. zn. II. ÚS 2972/10 ve věci ústavní stížnosti Petra Čížka, zastoupeného Jiřím Kafkou, advokátem, se sídlem Pražská 4, 460 01 Liberec, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 o stěžovatelově odměně a úhradě hotových výdajů za výkon funkce správce konkursní podstaty, za účasti Městského soudu v Praze jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 se zrušuje.

III. Návrh stěžovatele na náhradu nákladů řízení se odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu

1. Ústavní soud obdržel dne 18. 10. 2010 návrh stěžovatele na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Vrchního soudu v Praze s tvrzením, že jím byla porušena jeho ústavně zaručená práva ve smyslu čl. 3 odst. 1, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. K věcnému přezkoumání ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. 77 K 39/2005. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a příslušného spisu bylo zjištěno následující:

3. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 27. 10. 2005 byl stěžovatel ustanoven do funkce správce konkursní podstaty úpadce SOLUTION 4 U, s. r. o. Usnesením ze dne 31. 5. 2007 (v právní moci dne 3. 7. 2007) soud schválil konečnou zprávu o zpeněžení majetku podstaty a vyúčtování od-

měny a výdajů správce, z níž se podává, že příjmy podstaty činily 24 255,50 Kč a náklady podstaty 74 944,50 Kč (z toho odměna správce 65 450 Kč a hotové výdaje 9 494,50 Kč). Usnesením ze dne 9. 7. 2007 (v právní moci dne 2. 8. 2007) soud zrušil konkurs pro nedostatek majetku postačujícího k úhradě nákladů konkursu a uložil správci uzavřít účetní knihy. Usnesením ze dne 13. 9. 2007 (v právní moci dne 17. 10. 2007) byl stěžovatel zproštěn funkce správce konkursní podstaty.

4. Stěžovatel podáním ze dne 7. 1. 2008 požádal soud o úhradu zbývajících částí odměny a hotových výdajů ve výši 41 194,50 Kč z rozpočtových prostředků soudu. Městský soud v Praze usnesením ze dne 18. 1. 2009 č. j. 77 K 39/2005-129 žádost stěžovatele zamítl. Zamítavý výrok odůvodnil tak, že pokud správce nesouhlasil s postupem soudu ohledně rozhodnutí o odměně a hotových výdajích, mohl využít opravného prostředku nejpozději do rozhodnutí o zrušení konkursu a domáhat se jiného rozhodnutí o své odměně. Správce však opravného prostředku nevyužil. Nadto upozornil na neexistenci prováděcího předpisu, který by umožnil přenést zátěž nedostatku konkursní podstaty na úhradu nákladů konkursu na státní rozpočet.

5. K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 usnesení soudu prvního stupně potvrdil, přičemž vyšel především z toho, že v době podání žádosti (9. 1. 2008) již bylo konkursní řízení pravomocně skončeno (poslední vydané usnesení o zproštění funkce správce ze dne 13. 9. 2007, v právní moci dne 17. 10. 2007). Odlišně od soudu prvního stupně považuje v souladu s judikaturou za možné, aby byly nároky konkursního správce v případě, kdy majetek podstaty neumožňuje jejich plné uspokojení, uspokojeny z prostředků státu [odkaz na nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2009 sp. zn. 29 Cdo 65/2007]. O tom však musí být rozhodnuto po dobu trvání konkursního řízení, tj. nejpozději při zproštění správce funkce. Stěžovatel se však takového rozhodnutí nedomáhal, a to ani prostřednictvím odvolání proti rozhodnutí o schválení konečné zprávy a vyúčtování, rozhodnutí o zrušení konkursu, rozhodnutí o zproštění správce funkce, k čemuž byl oprávněn. Proto jeho opožděnému návrhu nebylo možno vyhovět.

6. Proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 podává stěžovatel ústavní stížnost.

II. Námitky obsažené v ústavní stížnosti

7. Stěžovatel namítá porušení čl. 3 odst. 1, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a čl. 90 Ústavy. Následně rekapituluje průběh konkursního řízení. Nesouhlasí s formalistickým názorem soudů, že měl vznést požadavek na zaplacení

odměny před skončením konkursního řízení nebo se dovolat do příslušných rozhodnutí. Poukazuje na to, že odměny správce a jeho hotových výdajů se týkalo jediné rozhodnutí, a to usnesení o schválení konečné zprávy a odměny správce konkursní podstaty. Správce konkursní podstaty není účastníkem konkursního řízení, což podle něj znamená, že se nemohl proti uvedenému rozhodnutí odvolat. Možnost podání odvolání nepřipouští ani zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů. Upozorňuje, že v konkursním řízení nebylo vydáno žádné rozhodnutí, které by výslovně uvádělo, že mu nebude přiznána odměna a náhrada hotových výdajů z důvodu nedostatku majetku postačujícího k úhradě nákladů konkursu. V této souvislosti odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2009 sp. zn. II. ÚS 1816/08 (N 241/55 SbNU 337), kde Ústavní soud dospěl k závěru, že pokud odvolací soud opírá své rozhodnutí pouze o závěr, že odměna správce konkursní podstaty může být vyplacena jen v konkursním řízení, je nutno považovat tento závěr za přehnaně formalistický a v důsledku toho porušující základní práva stěžovatele.

8. Pokud jde o úhradu odměny a hotových výdajů správce konkursní podstaty v případě, kdy majetek podstaty k její úhradě nepostačuje, poukazuje především na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 a II. ÚS 1816/08, z nichž vyplývá nutnost hradit odměnu a hotové výdaje správců při nedostatku majetkové podstaty z rozpočtových prostředků státu.

9. Odvolací soud se dopustil pochybení též tím, že v poučení nepřipustil podání dovolání jakožto mimořádného opravného prostředku.

10. Stěžovatel je názoru, že se odvolací soud nezabýval všemi relevantními argumenty uvedenými v odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, nekonzkretizuje však, o jaké skutečnosti jde.

III. Vyjádření účastníků řízení

11. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení k vyjádření.

12. Vrchní soud v Praze se k ústavní stížnosti vyjádřil sdělením ze dne 1. 8. 2012, kde v podstatě odkazuje na skutkové i právní závěry soudů prvního i druhého stupně, které se s argumentací stěžovatele dostatečně vypořádaly.

13. Vyjádření účastníka řízení bylo zasláno stěžovateli k replice, tohoto práva stěžovatel nevyužil.

IV. Právní posouzení Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, přezkoumal napařené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 včetně spisu nalézacího soudu sp. zn. 77 K 39/2005, který si za tím účelem vyžádal, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Článek 83 Ústavy stanoví, že Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [viz též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

16. Směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; Ústavní soud není součástí soustavy soudů (čl. 91 Ústavy), a není tedy povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Je povolán toliko k přezkumu toho, zda nedošlo k porušení ústavních principů a základních práv a svobod účastníka řízení, zda právní závěry obecných soudů nejsou v extrémním nesouladu se skutkovými zjištěními a zda výklad práva provedený obecnými soudy je ústavně konformní, resp. zda nebyl aktem „libovůle“. Ústavní soud tedy koriguje jen ty nejextrémnější excesy [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 570/03 ze dne 30. 6. 2004 (N 91/33 SbNU 377)].

17. Ústavní soud v těchto intencích přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení mu předcházející a dospěl k závěru, že v řízení před obecnými soudy došlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i práva garantovaného čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, tj. na legitimní očekávání ochrany majetku.

18. Předně Ústavní soud konstatuje, že se nebude zabývat otázkou, z jakých prostředků mají být nároky konkursního správce uspokojeny v případě, že výše peněžních prostředků získaných z konkursní podstaty neumožňuje jejich plné uspokojení, neboť tato otázka je již judikaturou konstantně řešena tak, že nároky správce konkursní podstaty mají být uspokojeny z prostředků státu [viz též nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.)]. V tomto ohledu není ani v nyní projednávané věci sporu, když odvolací soud napravil nesprávné právní závěry učiněné soudem prvního stupně, který v usnesení konstatoval, že neexistuje žádný prováděcí předpis k zákonu č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ani k vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, jenž by umožnil soudci přenést zátěž nedostatku konkursní podstaty na úhradu nákladů konkursu na státní rozpočet – potažmo na daňové poplatníky, kterými jsou i konkursní věřitelé, kteří neje-nom nedosáhli žádného uspokojení z konkursu, ale navíc se budou podílet na úhradě nákladů konkursu.

19. Obecné soudy však svá zamítavá usnesení opřely o závěr, že o nároku správce konkursní podstaty na odměnu a hotové výdaje mohl konkursní soud rozhodnout jen po dobu trvání konkursního řízení, nejdříve však v rozhodnutí o schválení konečné zprávy a vyúčtování, posléze

v rozvrhovém usnesení, při zrušení konkursu a nejpozději při zproštění správce funkce. Bylo tedy na stěžovateli, aby se vydání takového rozhodnutí včas domáhal, i případně cestou odvolání proti některému z uvedených rozhodnutí. Pokud tak neučinil, nelze jeho opožděnému návrhu učiněnému až po skončení řízení vyhovět [prominutí zmeškání lhůty není dle § 66b odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o konkursu a vyrovnání“) přípustné] – viz str. 3 napadeného usnesení.

20. Ústavní soud se s těmito závěry odvolacího soudu, a potažmo i soudu prvního stupně, neztotožnil a považuje je za příliš formalistické. Odvolací soud interpretoval a aplikoval běžné právo natolik extrémně, že svým postupem vybočil z mezí ústavnosti, a zasáhl tak do práva stěžovatele na spravedlivý proces.

21. Ústavní soud je naopak toho názoru, že stěžovatelův návrh, aby bylo rozhodnuto o jeho nároku na odměnu a hotové výdaje, byl učiněn již předložením konečné zprávy ze dne 5. 3. 2007 (doručené Městskému soudu v Praze 23. 3. 2007), která obsahuje vyčíslení příjmů ze zpeněžení konkursní podstaty (bod II./I), výdajů konkursní podstaty (bod II./II), jakož i výše odměny správce konkursní podstaty (bod II./III). Specifický projev vůle stěžovatele směřující k tomu, aby byla uhrazena jeho odměna a hotové výdaje, z ní tedy lze nepochybně vyvodit a odporovalo by smyslu logiky, pokud by správce konkursní podstaty podal konečnou zprávu, v níž vyčísluje mj. odměnu, kterou vlastně ani nepožaduje uhradit. Znamená to tedy, že takový návrh byl učiněn již v průběhu konkursního řízení. Pokud stěžovatel podává nový návrh na úhradu odměny a hotových výdajů (žádost ze dne 7. 1. 2008), činí tak především proto, že o jeho návrhu do doby nové žádosti nebylo rozhodnuto.

22. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2007 č. j. 77 K 39/2005-110 byla konečná zpráva o zpeněžení majetku podstaty a vyúčtování odměny a výdajů správce schválena. Soud prvního stupně však v rozhodnutí již neurčil, zda budou či nebudou uspokojeny nároky správce konkursní podstaty, resp. v kladném případě, kdo tyto nároky uhradí. Soud o této skutečnosti v průběhu trvání konkursního řízení nerozhodl vůbec, avšak v návaznosti na to, že v případě nedostatečné majetkové podstaty nemohlo být soudem vydáno rozvrhové usnesení (§ 30 zákona o konkursu a vyrovnání), bylo třeba rozhodnout o úhradě nároků správce konkursní podstaty na odměnu a hotové výdaje.

23. V pozdější rozhodovací praxi, na kterou ostatně odkazuje odvolací soud ve svém usnesení, již bylo judikováno, že nebyla-li v konkursu vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání odměna a hotové výdaje správce konkursní podstaty ve výši určené pravomocným usnesením o schválení konečné zprávy a odměny a výdajů správce konkursní podstaty uspokoj-

na jako pohledávka za podstatou před vydáním rozvrhového usnesení, rozhodne o způsobu jejího uhrazení konkursní soud v rozvrhovém usnesení. Není-li možné tuto pohledávku plně uspokojit z majetku konkursní podstaty ani ze zálohy na náklady konkursu, konkursní soud rozhodne, kdo je povinen zbývající (neuhrazenou) část takové pohledávky zaplatit (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2009 sp. zn. 29 Cdo 65/2007).

24. Ke stěžovatelově opětovně žádosti ze dne 7. 1. 2008 mu bylo ze strany Městského soudu v Praze připisem ze dne 21. 1. 2008 sděleno, že o náhradě nákladů konkursu a odměně správce již bylo pravomocně rozhodnuto, když správce se do příslušných rozhodnutí neodvolal. Následně usnesením ze dne 18. 1. 2009 č. j. 77 K 39/2005-129 Městský soud v Praze rozhodl, že se žádost stěžovatele zamítá.

25. Ústavní soud nad rámec shora uvedeného považuje za příliš formalistický i závěr obecných soudů, podle kterého žádost správce konkursní podstaty (ze dne 7. 1. 2008) byla předložena po skončení konkursního řízení. Pokud by tomu tak bylo, v takovém případě by i usnesení soudu o zproštění správce funkce (které následovalo po přijetí usnesení o zrušení konkursu a vůči kterému mohl podle obecných soudů stěžovatel brojit) bylo přijato až po skončení konkursního řízení. Na konkursní řízení je však třeba nahlížet komplexně. Usnesením o zrušení konkursu (§ 44 zákona o konkursu a vyrovnání) se ruší samotný konkurs, avšak i poté soud provádí určité úkony, které je třeba formálně zahrnout do konkursního řízení, i když jsou provedeny až po zrušení konkursu. Půjde tedy především o takové úkony, které směřují ke zdárnému završení celého procesu. Zákon o konkursu a vyrovnání výslovně uvádí rozhodování o zproštění správce jeho funkce (§ 44 odst. 4). Ústavní soud je toho názoru, že mezi takové úkony lze zařadit i např. rozhodnutí o úhradě konkursní odměny správci konkursní podstaty, pokud tak dosud neučinil.

26. Ústavní soud se neztotožnil ani s argumentací obecných soudů o tom, že se stěžovatel mohl do usnesení konkursního soudu, kterým byla schválena konečná zpráva, kterým byl zrušen konkurs či kterým byl správce zproštěn funkce, odvolat a v tomto směru přisvědčil stěžovateli. Vycházeje ze skutečnosti, že o přiznání nároku na odměnu a hotové výdaje nebylo ať kladně, či záporně rozhodnuto (když došlo usnesením pouze ke schválení výše odměny správce konkursní podstaty), nebylo rozhodnutí, resp. výrok, proti kterému by se de facto mohl stěžovatel odvolat.

27. Porušení práva na spravedlivý proces však Ústavní soud shledal i v odeprání přístupu k dovolacímu soudu, kdy v důsledku nesprávného poučení o nepřipustnosti dovolání bylo stěžovateli odepráno právo podat mimořádný opravný prostředek.

28. Podle ustálené judikatury je dovolání ve věcech konkursu a vyrovnání přípustné jen proti těm rozhodnutím odvolacího soudu, jimiž byla

potvrzena nebo změněna usnesení soudu prvního stupně mající – pro účely přípustnosti dovolání – povahu rozhodnutí ve věci samé (srov. R 58/02). Judikatura dovozuje, že náklady konkursu se rozumí pohledávky za podstatou, zejména pak náklady spojené s udržováním a správou podstaty a hotové výdaje a odměna správce konkursní podstaty. Za rozhodnutí o nákladech konkursu se tak považuje i rozhodování o odměně a hotových výdajích správce konkursních podstaty (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007 sp. zn. 29 Odo 1111/2005). Takové rozhodnutí je považováno za rozhodnutí „ve věci samé“, proti němuž může být dovolání přípustné za podmínek formulovaných v § 238a odst. 1 písm. a) a odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 237 odst. 1 o. s. ř.

29. Ústavní soud se již dříve zabýval povahou instituce správce konkursní podstaty, který je obligatorní součástí konkursního řízení a nemá, až na naprosté výjimky, postavení účastníka konkursního řízení (§ 7 zákona o konkursu a vyrovnání). Je řazen mezi zvláštní veřejnoprávní orgány, přičemž jeho základním úkolem je zajištění řádného průběhu konkursu (nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01 – viz výše). Ustanovení § 8 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání přiznává správci konkursní podstaty nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů.

30. V posuzovaném případě se odvolací soud dopustil příliš zjednodušujícího a formalistického výkladu a aplikace podústavního práva, kterými nezohlednil zvláštní aspekty tohoto řízení, jakož i zvláštnosti procesního postavení správce konkursní podstaty. Nelze totiž připustit, aby byl stěžovatel sankcionován v důsledku pochybení soudu prvního stupně, a tím nesl náklady konkursu představující odměnu a hotové výdaje správce konkursní podstaty samostatně bez možnosti domoci se jejich úhrady.

31. Ústavní soud dále zkoumal, zda napadeným rozhodnutím nebylo porušeno základní právo stěžovatele na legitimní očekávání ochrany majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Podle dosavadní judikatury Ústavního soudu [srov. nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2012 sp. zn. II. ÚS 1534/10 (N 126/65 SbNU 629)] legitimním očekáváním stěžovatele je myšleno očekávání určitého postupu orgánů veřejné moci, odpovídající jednoznačnému obsahu právního řádu. Přihlížení k legitimním očekáváním je nepominutelnou dimenzí zákonnosti [srov. bod 45 nálezu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 38/04 ze dne 20. 6. 2006 (N 125/41 SbNU 551; 409/2006 Sb.)]. Jsou-li totiž nejisté hranice zákonných požadavků, tj. nejsou-li respektována legitimní očekávání založená na zákonu, je nejistá i svoboda. Ochrana legitimního očekávání tudíž přispívá k respektu a ochraně individuální svobody vykonávané v přesně vymezeném právním rámci. Každému navrhovateli proto „vzniká v řízení před orgánem veřejné moci legitimní očekávání, že bude-li postupovat v souladu se zákonem a konkrétními pokyny tohoto orgánu, povede to v případě úspěchu ve sporu k vydání reálně

vykonatelného rozhodnutí. Soudy právního státu, chránícího individuální lidská práva a svobody, jsou ústavně zavázány promýšlet důsledky svých rozhodnutí, zohledňovat svůj předchozí postup, dbát na vynutitelnost vydávaných rozhodnutí a neposuzovat věc jen z hlediska izolovaného výkladu jednoho ustanovení. Důvěra v soudní rozhodování a reálná vynutitelnost práva totiž patří mezi základní mimoprávní atributy právního státu“ [nález sp. zn. IV. ÚS 525/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 131/31 SbNU 173)].

32. Legitimní očekávání ve smyslu výše citovaného ustanovení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě je nejen podle judikatury Ústavního soudu [např. nálezy ve věcech sp. zn. Pl. ÚS 2/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331, 278/2004 Sb.), sp. zn. IV. ÚS 525/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 131/31 SbNU 173), sp. zn. I. ÚS 185/04 ze dne 14. 7. 2004 (N 94/34 SbNU 19)], ale i judikatury Evropského soudu pro lidská práva (např. rozhodnutí ve věcech *Beyeler proti Itálii* ze dne 5. 1. 2000, *Zwierzynski proti Polsku* ze dne 16. 6. 2001) integrální součástí ochrany majetkových práv. Dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (např. rozhodnutí ve věci *Broniowski proti Polsku* ze dne 22. 6. 2004) pojem „majetek“ ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě má autonomní rozsah, který není omezen na konstituované vlastnictví hmotného jmění a není závislý na formální kvalifikaci vnitrostátního práva. Pro účely tohoto ustanovení jsou za „majetková práva“, resp. „majetek“ také považovány další práva a zájmy tvořící aktiva (např. pohledávky), na základě jejichž existence může stěžovatel tvrdit, že na jejich splnění má přinejmenším legitimní očekávání (ésperance legitime/legitimate expectation).

33. Ochrana legitimního očekávání jakožto integrální součásti základního práva podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě by měla nalézt reflexi v jednotlivých normách podústavního práva, resp. v jejich výkladu, který podávají obecné soudy, jež jsou k ochraně základních práv zavázány ustanovením čl. 4 Ústavy. Proto musí být přijat takový výklad, který šetří smysl a podstatu základního práva (legitimního očekávání). Jinak řečeno, „legitimní očekávání nepůsobí bezprostředně mezi subjekty občanskoprávních vztahů, nýbrž jde o ústavním pořádkem jednotlivcům garantované základní právo, které v daném případě působí ve vztahu jednotlivce vůči obecným soudům, tj. státní moci. Soudy jsou pak zavázány (čl. 4 Ústavy) poskytovat tomuto základnímu právu ochranu cestou interpretace a aplikace příslušných norem jednoduchého práva“ [nález sp. zn. IV. ÚS 763/05 ze dne 11. 4. 2006 (N 82/41 SbNU 79)].

34. Jak již bylo uvedeno shora, nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů správce konkursní podstaty je zakotven v § 8 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2007 č. j. 77 K 39/2005-110 byla schválena konečná zpráva o zpeněžení majetku podstaty a vyúčtování odměny a výdajů správce konkursní podstaty. Ze

strany obecného soudu tak došlo ke schválení výše odměny a hotových výdajů. Stěžovateli tak nepochybně svědčí legitimní očekávání, že jeho odměna a hotové výdaje, které byly konkursním soudem schváleny, mu také budou řádně uhrazeny. Obecné soudy tak nesprávnou interpretací podústavního práva neuznaly stěžovatelův nárok majetkové povahy, který vyplývá z právního předpisu, čímž zasáhly do jeho základního práva na legitimní očekávání nabytí majetku, které spadá pod ochranu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

35. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148.

36. Pokud jde o návrh stěžovatele na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, je třeba poukázat na to, že úhradu nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu lze uložit jen „v odůvodněných případech“ jako určitou sankci vůči tomu účastníku řízení, který svým postupem zásah do základního práva vyvolal [usnesení sp. zn. III. ÚS 53/97 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), náleznost sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371)]. Porušení základních práv stěžovatele zásahem orgánu veřejné moci konstatované tímto náleznem tudíž bez dalšího nárok podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu nezakládá. Okolností odůvodňující vedle vyslovení dotčení v základních právech a svobodách nárok na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem je zejména nerespektování již vykonatelného nálezu Ústavního soudu obecným soudem, případně taková podoba protiústavnosti zásahu orgánu veřejné moci, která není založena toliko rozdílným náleznem na interpretaci ústavního a podústavního práva mezi Ústavním soudem a soudem obecným. Jelikož v posuzované věci takové důvody, které by mohly odůvodňovat přiznání náhrady nákladů řízení stěžovateli, po posouzení celkového kontextu věci Ústavní soud neshledal, předmětný návrh pro zjevnou neopodstatněnost odmítl [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

V. Závěr

37. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud napadené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2010 č. j. 1 Ko 12/2010-148 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 199

K moderačnímu právu soudu při rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení

Ustanovení § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, nelze považovat za úpravu, která by zakládala zcela volnou diskreci soudu ve smyslu libovůle, nýbrž jde o ustanovení, podle něhož je soud povinen zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení přihlídnout. Ustanovení § 150 občanského soudního řádu proto nelze vykládat tak, že i přes existenci takových okolností je možné náhradu nákladů přiznat [viz např. nálezn sp. zn. I. ÚS 350/04 ze dne 15. 9. 2004 (N 130/34 SbNU 317)]. Úvaha soudu o tom, zda se jedná o výjimečný případ a zda jsou tu důvody hodné zvláštního zřetele, pak musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci. Přitom je nezbytné, aby soud své rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnil.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 30. října 2014 sp. zn. II. ÚS 2417/13 ve věci ústavní stížnosti Heleny B. (jedná se o pseudonym), zastoupené Mgr. Vojtěchem Veverkou, advokátem, se sídlem Kladno, nám. Starosty Pavla 40, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 25 Cdo 2981/2011-536 o zamítnutí a odmítnutí stěžovatelčina dovolání a proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472 týkajícímu se stěžovatelčiny žaloby o náhradu nákladů na její výživu a peněžitý důchod proti vedlejšímu účastníkovi, který byl pravomocně odsouzen za trestný čin vraždy jejího manžela, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze jako účastníků řízení a V. V., zastoupeného JUDr. Ladislavem Ščurym, advokátem, se sídlem Čadca, Mierová 1725, Slovenská republika, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem VII rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok VII rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472 se proto zrušuje.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

IV. Náhrada nákladů zastoupení před Ústavním soudem se vedlejšímu účastníku nepřiznává.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 7. 8. 2013, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhala zrušení rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 25 Cdo 2981/2011-536 a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472 s tvrzením, že jimi bylo porušeno její právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny.

II.

2. Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu v Kladně sp. zn. 12 C 249/2004, z něhož zjistil následující skutečnosti.

3. Stěžovatelka se svou žalobou domáhala, aby vedlejšímu účastníku V. V. byla uložena povinnost zaplatit jí částku ve výši 111 000 Kč, představující náhradu nákladů na její výživu ve smyslu § 448 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „občanský zákoník“), tj. částku ve výši 3 000 Kč měsíčně za období od 21. 7. 2001 do 31. 7. 2004, a dále aby mu byla uložena povinnost hradit jí peněžitý důchod ve výši 3 000 Kč měsíčně od 1. 8. 2004. Poukázala přitom na to, že vedlejší účastník byl pravomocně odsouzen pro trestný čin vraždy dle § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v tehdy účinném znění, při němž došlo k usmrcení jejího manžela, jenž jí poskytoval výživu.

4. Žalobě stěžovatelky Okresní soud v Kladně rozsudkem pro uznání ze dne 2. 10. 2006 č. j. 12 C 249/2004-97 vyhověl, neboť vedlejší účastník nárok stěžovatelky v plném rozsahu uznal.

5. Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 17. 12. 2007 č. j. 28 Co 845/2007-159 zrušeno a věc byla soudu prvního stupně vrácena zpět k dalšímu řízení. Odvolací soud poukázal na to, že vedlejší účastník sice nárok stěžovatelky před dožádaným Okresním soudem v Čadci dne 8. 6. 2006 uznal co do důvodu a výše, tento protokol však byl podepsán pouze soudkyní, jež vedlejšího účastníka vy-

slechla, a soudní zapisovatelkou, nikoli však vedlejším účastníkem, což je v rozporu s § 40 odst. 2 větou druhou zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v tehdy účinném znění, (dále jen „občanský soudní řád“). Právní úkon uznání nároku se tak nestal perfektním, a tudíž nebylo možno ani rozhodnout rozsudkem pro uznání.

6. Rozsudkem Okresního soudu v Kladně ze dne 30. 9. 2008 č. j. 12 C 249/2004-245 byla vedlejšímu účastníku uložena povinnost platit stěžovatelce počínaje dnem 21. 7. 2001 peněžitý důchod ve výši 1 500 Kč měsíčně. Ve zbytku byl návrh stěžovatelky zamítnut. V odůvodnění soud prvního stupně uvedl, že nárok stěžovatelky shledal částečně důvodným, avšak s přihlédnutím k výši příjmu jejího zemřelého manžela, k jeho vyživovací povinnosti k nezletilému synovi a k tomu, že stěžovatelce je poskytován vdovský a sirotčí důchod, neshledal tento nárok důvodným v celém rozsahu. Proto soud žalobu co do částky 1 500 Kč měsíčně zamítl.

7. Krajský soud v Praze svým usnesením ze dne 10. 4. 2009 č. j. 28 Co 154/2009-262 rozsudek soudu prvního stupně opětovně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že soud prvního stupně sice správně podřadil nárok stěžovatelky pod ustanovení § 448 odst. 1 občanského zákoníku, toto ustanovení však ve spojení s § 447 odst. 2 téhož zákona nesprávně interpretoval. Odvolací soud dále vyložil, jakým způsobem má být stanovena výše výživného, jež by byl zemřelý povinen stěžovatelce poskytovat, a soudu prvního stupně uložil, aby za účelem zjištění skutečností rozhodných pro její stanovení doplnil provedené dokazování.

8. Okresní soud v Kladně svým rozsudkem ze dne 4. 12. 2009 č. j. 12 C 249/2004-308 uložil vedlejšímu účastníku povinnost přispívat měsíčně na výživu stěžovatelky v rozhodnutí blíže specifikovanými částkami, přičemž dlužné výživné za období od 21. 7. 2001 do 30. 11. 2009 vyčíslil na částku 142 766 Kč. Ve zbytku byla žaloba stěžovatelky zamítnuta a dále bylo rozhodnuto o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud prvního stupně uvedl, že se stěžovatelce nepodařilo prokázat, že by příjem jejího zemřelého manžela činil cca 11 000 Kč měsíčně. Soud vzal naopak za prokázané, že zemřelý neodpracoval v rozhodném období alespoň 22 pracovních dnů. S přihlédnutím k této skutečnosti proto soud při stanovení průměrného výdělku zemřelého vycházel z výše minimální mzdy ve smyslu § 17 odst. 6 zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, kterou snížil o daň z příjmů a o částku, která byla stěžovatelce poskytnuta na vdovském a sirotčím důchodu.

9. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně se odvolala stěžovatelka i vedlejší účastník. O podaných odvoláních rozhodl Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472, jimž uložil vedlejšímu účastníku povinnost uhradit stěžovatelce dlužnou náhradu nákladů

na její výživu za období od 21. 7. 2001 do 31. 3. 2011 ve výši 17 468,60 Kč. Ve zbytku byla žaloba zamítnuta. Odvolací soud dále rozhodl o tom, že vedlejšímu účastníku se nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně. Ve vztahu k otázce náhrady nákladů odvolacího řízení soud rozhodl tak, že stěžovatelka je povinna nahradit vedlejšímu účastníku náklady odvolacího řízení ve výši 65 822,40 Kč. Odvolací soud vzal stejně jako soud prvního stupně za prokázané, že stěžovatelka v řízení neunesla důkazní břemeno stran jí tvrzeného měsíčního příjmu jejího zemřelého manžela ve výši cca 11 000 Kč. Stejně jako soud prvního stupně dospěl též k závěru, že zemřelý neodpracoval v rozhodném období alespoň 22 dnů. Odvolací soud však na rozdíl od soudu prvního stupně nepochyboval při stanovení pravděpodobného průměrného výdělku zemřelého z právními předpisy stanovené výše minimální mzdy. Odvolací soud naopak přihlédl k tomu, že zemřelý v rozhodném období odpracoval 20 dnů, tedy počet pracovních dnů, který se blížil stanovené hranici. Z tohoto důvodu mohl být dle názoru odvolacího soudu pravděpodobný průměrný výdělek zemřelého vypočten z jeho průměrné denní mzdy, která v rozhodném období činila 431,85 Kč za den práce. Tímto výpočtem dospěl odvolací soud k závěru, že pravděpodobný hrubý průměrný měsíční výdělek zemřelého mohl činit 9 392,74 Kč. Takto zjištěná částka byla odvolacím soudem následně zvýšena o valorizaci a snížena o částku, kterou by byl zemřelý povinen zaplatit na dani z příjmů. Od pravděpodobné průměrné měsíční mzdy zemřelého bylo dle názoru odvolacího soudu dále třeba odečíst částky, které by byl zemřelý povinen poskytovat na výživném svému synovi, a dále příspěvek, který by zemřelý poskytoval na výživu nezletilé dceři stěžovatelky, s níž žil ve společné domácnosti a již za svého života výživu rovněž poskytoval. Takto vypočtenou částku odvolací soud porovnal s příjmem stěžovatelky po snížení o částky, které byla stěžovatelka povinna poskytovat na výživném osobám, k nimž měla vyživovací povinnost, a o vdovský důchod (sirotčí důchod odvolací soud při rozhodování o výši náhrady nákladů na výživu stěžovatelky na rozdíl od soudu prvního stupně nezohlednil s odůvodněním, že tento příjem není příjmem stěžovatelky, ale jejího nezletilého syna). Případná kladná hodnota rozdílu mezi výše uvedeným pravděpodobným příjmem zemřelého a příjmem stěžovatelky pak dle názoru odvolacího soudu představovala výši náhrady nákladů na výživu stěžovatelky, na niž stěžovatelce vůči vedlejšímu účastníku vznikl nárok.

10. Výrok o náhradě nákladů před soudem prvního stupně odvolací soud odůvodnil odkazem na § 150 občanského soudního řádu, když odvolací soud shledal v okolnostech případu důvody hodné zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů řízení vedlejšímu účastníkovi. Ve vztahu k nákladům odvolacího řízení však již důvody hodné zvláštního zřetele pro aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu odvolací soud ne-

shledal, což odůvodnil tím, že stěžovatelce „se posouzení její věci soudem dostalo již v předchozím řízení“.

11. Dovolání stěžovatelky bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 25 Cdo 2981/2011-536 v části, v níž směřovalo proti výrokům I a III rozsudku odvolacího soudu, zamítnuto a ve zbývajících částech odmítnuto. Dále bylo rozhodnuto o tom, že vedlejší účastník nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení. V odůvodnění dovolací soud uvedl, že odvolací soud při svém rozhodování vycházel ze skutkových zjištění, která měla oporu v provedeném dokazování. Pochybení dovolací soud neshledal ani v právním posouzení zjištěných skutečností, neboť toto posouzení dle jeho názoru vycházelo plně z právních názorů již dříve vyslovených v judikatuře dovolacího soudu. Rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení bylo odůvodněno poukazem na povahu uplatněného nároku a okolnosti případu, pro něž dovolací soud přistoupil k aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu.

III.

12. Posledně uvedené rozhodnutí odvolacího soudu a rozhodnutí soudu dovolacího stěžovatelka napadla ústavní stížností. V ní namítala, že soudy ve věci rozhodovaly zcela mechanicky, když vypočítaly výživné pro stěžovatelku z prokázaných příjmů jejích a jejího manžela za konkrétní období. Tento přístup je však dle názoru stěžovatelky v rozporu s principem obecné spravedlnosti, neboť neumožňuje, aby byl zohledněn nejen výdělek jejího zemřelého manžela, ale též skutečnost, že tento žil se stěžovatelkou ve společné domácnosti, na jejímž chodu se podílel osobní prací, péčí o děti atd. Stěžovatelka označila za nespravedlivé též to, že soudy přihlížely při stanovení výše náhrady nákladů na její výživu též k jejím příjmům. Soudy tak učinily, přestože je dle názoru stěžovatelky zřejmé, že pokud by její manžel nebyl zavražděn, byl by vývoj jejích příjmů úplně jiný, neboť za nastalé situace stěžovatelka musela sama zvýšeným pracovním úsilím zabezpečit sebe a své děti. Odvolací soud pochybil dle názoru stěžovatelky též v tom, že sám provedl poměrně rozsáhlé dokazování (namísto aby věc za tímto účelem znovu vrátil soudu prvního stupně) a následně ve věci vydal konečné rozhodnutí. Proti tomuto rozhodnutí se však stěžovatelka nemohla bránit řádnými opravnými prostředky, jejichž prostřednictvím by se mohla vyjádřit k právnímu názoru odvolacího soudu, k němuž tento na základě jím provedených důkazů dospěl. Tím byla dle názoru stěžovatelky porušena zásada dvojinstančnosti soudního řízení.

13. Stěžovatelka brojila též proti výroku odvolacího soudu, kterým jí byla uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníku náklady odvolacího řízení ve výši 65 822,40 Kč. Toto rozhodnutí stěžovatelka označila za odporující spravedlnosti. Poukázala přitom na to, že se v řízení po vedlejších

účastníku domáhala náhrady nákladů na svou výživu, kterou jí zaopatřoval její manžel, jenž byl vedlejším účastníkem zavražděn. Nyní je však na základě rozhodnutí odvolacího soudu povinna nahradit vedlejšímu účastníku na nákladech řízení více, než jemu bylo uloženo uhradit na její výživu za období asi deseti let. S přihlédnutím k uvedenému tak měl odvolací soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení postupovat dle § 150 občanského soudního řádu. V této souvislosti stěžovatelka odmítla odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu, který uvedl, že aplikace ustanovení § 150 občanského soudního řádu ve vztahu k otázce náhrady nákladů odvolacího řízení již nebyla namístě, neboť posouzení věci se stěžovatelce dostalo již v předchozím řízení. Dle názoru stěžovatelky je v této souvislosti třeba upozornit na to, že proti rozhodnutí soudu prvního stupně se odvolal též vedlejší účastník. Předmětné náklady by tak vznikly bez ohledu na postoj stěžovatelky. Odůvodnění odvolacího soudu však stěžovatelka označila za nepřiléhavé zejména s přihlédnutím k tomu, že odvolací soud rozhodl ve věci jinak než soud prvního stupně, úspěšnost stěžovatelky v předchozím řízení byla podstatně vyšší a podle toho bylo rozhodováno i o nákladech řízení. Dle názoru stěžovatelky tedy není zřejmé, jaké posouzení měl odvolací soud na mysli, když názor soudu, že její žaloba má být z převážné části zamítnuta, se stěžovatelka dozvěděla až z napadeného rozhodnutí.

IV.

14. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 14. 2. 2014 uvedl, že stěžovatelka se svou ústavní stížností domáhá, aby s ohledem na princip obecné spravedlnosti bylo vedlejšímu účastníku uloženo platit jí vyšší částku. Sama stěžovatelka však dle názoru dovolacího soudu uznává, že v řízení, které trvalo řadu let, podmínky pro to neprokázala. S přihlédnutím k uvedenému dovolací soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

16. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 14. 2. 2014 odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, v němž se podle svého názoru vypořádal se všemi rozhodnými námitkami účastníků. Ve vztahu k námitce stěžovatelky, že došlo k porušení zásady dvojinstančnosti řízení, uvedl, že je sice pravda, že v řízení provedl rozsáhlé dokazování novými důkazy, avšak stalo se tak pouze ve vztahu k dílčí skutečnosti (poměrům stěžovatelky a příjmům jejího zemřelého manžela) a zcela v souladu s ustanovením § 213 odst. 4 občanského soudního řádu. Řádně odůvodněn byl dle názoru odvolacího soudu i výrok o náhradě nákladů řízení.

17. Vedlejší účastník ve svém vyjádření ze dne 28. 8. 2014 vyjádřil přesvědčení, že ústavní stížností napadeným rozhodnutím odvolacího soudu

nebylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces, když odvolací soud dle názoru vedlejšího účastníka velmi precizním způsobem stanovil výši náhrady nákladů na výživu pozůstalé stěžovatelky a své rozhodnutí řádně odůvodnil. Ve vztahu k námitce stěžovatelky, že odvolací soud porušil zásadu dvojinstančnosti řízení, uvedl, že odvolací soud postupoval zcela v souladu s ustanovením § 220 občanského soudního řádu, jakož i s usnesením Ústavního soudu ze dne 2. 3. 1999 sp. zn. III. ÚS 415/98 (U 17/13 SbNU 443). K námitce stěžovatelky, že mu neměla být s ohledem na důvody hodné zvláštního zřetele přiznána náhrada nákladů odvolacího řízení, uvedl, že odvolací soud řádně zdůvodnil, z jakého důvodu mu náhradu nákladů přiznal. I v této části je tak rozhodnutí odvolacího soudu dle názoru vedlejšího účastníka přezkoumatelné. O porušení práva na spravedlivý proces proto v této souvislosti hovořit nelze. Závěrem svého vyjádření vedlejší účastník poukázal na okolnosti, za nichž došlo k úmrtí manžela stěžovatelky. Ústavnímu soudu pak navrhl, aby ústavní stížnost byla jako zjevně neopodstatněná, příp. opožděná odmítnuta. Vedlejší účastník Ústavnímu soudu navrhl také to, aby mu byla přiznána náhrada nákladů ve smyslu § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

18. Na výše uvedená vyjádření stěžovatelka reagovala svými replikami ze dne 16. 9. 2014 a 14. 10. 2014. V nich zrekapitulovala průběh řízení, které vyústilo ve vydání ústavní stížností napadených rozhodnutí. V této souvislosti poukázala na to, že rozhodnutí napadená ústavní stížností pro ni byla nepředvídatelná. Tato rozhodnutí dále označila za rozporná s principy spravedlnosti a dobrými mravy. Dle názoru stěžovatelky je navíc zřejmé, že nejednotností názorů a zdlouhavým sporem, kdy opakovaně docházelo k rušení a změnám předchozích rozhodnutí, byla porušena právní jistota stěžovatelky. Ve vztahu k tvrzení vedlejšího účastníka, že rozhodnutí dovolacího soudu bylo právnímu zástupci stěžovatelky doručeno dne 6. 6. 2013 a ústavní stížnost, která byla podána až dne 7. 8. 2013, je proto třeba považovat za opožděnou, uvedla, že tato informace není pravdivá, neboť rozhodnutí dovolacího soudu bylo právnímu zástupci stěžovatelky doručeno dne 19. 6. 2013.

V.

19. Ústavní soud dospěl po prostudování ústavní stížnosti, jí napadených rozhodnutí, vyžádaného spisového materiálu a vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení k závěru, že ústavní stížnost je v části, v níž směřuje proti výroku VII rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472, jímž byla stěžovatelce uložena povinnost nahradit vedlejšímu účastníku na náhradě nákladů odvolacího řízení částku ve výši 65 822,40 Kč, důvodná.

20. Ústavní soud se ve své judikatuře otázkou náhrady nákladů řízení a její reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces opakovaně zabýval. Přitom na jedné straně vyslovil názor, že rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 69/33 SbNU 189)], a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu. Na straně druhé však Ústavní soud podotýká, že problematika nákladů řízení zpravidla nebude předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv a svobod. Otázka náhrady nákladů řízení by mohla nabýt ústavně-právní dimenzi toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo v dané věci nastat pouze za situace, kdy by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany soudů byl obsažen prvek svévole, libovůle nebo extrémní rozpor s principy spravedlnosti, a to např. v důsledku nerespektování jednoznačně kogentní normy, v důsledku přepjatého formalismu nebo tehdy, jestliže by příslušné závěry soudu nebyly odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17) nebo nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 444/01 ze dne 30. 10. 2001 (N 163/24 SbNU 197)].

21. V nyní posuzovaném případě bylo o otázce náhrady nákladů řízení rozhodováno odvolacím soudem, který dospěl k závěru, že vedlejší účastník, přestože byl ve sporu úspěšný, nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně, neboť jsou zde důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu § 150 občanského soudního řádu. Tyto důvody odvolací soud spatřoval v okolnostech případu. Odvolací soud dle svých slov nemohl přehlédnout, že vedlejší účastník se dopustil vůči manželu stěžovatelky zavrženíhodného jednání, které vyústilo v jeho úmrtí a bylo trestním soudem kvalifikováno jako vražda. V důsledku tohoto činu se stěžovatelka dle názoru odvolacího soudu ocitla v situaci, kdy nejenže přišla o „živitele“, ale zejména o životního partnera a zůstala sama s jeho nezletilým synem. Při zahájení řízení, když právo na náhradu nákladů na výživu pozůstalé manželky měla, navíc dle názoru odvolacího soudu nemohla vědět, z jakých příjmů zemřelého manžela bude vycházeno a že v řízení bude v převážném rozsahu neúspěšná.

22. Ve vztahu k náhradě nákladů odvolacího řízení však již důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž by bylo možno nepřiznat převážně úspěšnému vedlejšímu účastníkovi náhradu nákladů řízení, odvolací soud neshledal a rozhodl, že stěžovatelka je povinna nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady odvolacího řízení ve výši 65 822,40 Kč. Tento svůj závěr odvolací soud odůvodnil pouze tak, že „v odvolacím řízení již použití § 150

o. s. ř. nebylo namístě, neboť žalobkyni se posouzení její věci soudem do-
stalo již v předchozím řízení“.

23. Jak plyne ze shora uvedeného, odvolací soud v nyní posuzované věci zvažoval při rozhodování o náhradě nákladů soudního řízení aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu, přičemž toto ustanovení též ve vztahu k náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně aplikoval. Ústavní soud opakovaně judikoval, že § 150 občanského soudního řádu nelze považovat za ustanovení, které by zakládalo zcela volnou diskreci soudu ve smyslu libovůle, nýbrž jde o ustanovení, podle něhož je soud povinen zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení přihlídnout. Ustanovení § 150 občanského soudního řádu proto nelze vykládat tak, že i přes existenci takových okolností je možné náhradu nákladů přiznat [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 350/04 ze dne 15. 9. 2004 (N 130/34 SbNU 317)]. Úvaha soudu o tom, zda se jedná o výjimečný případ a zda jsou tu důvody hodné zvláštního zřetele, pak musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci. Přitom je nezbytné, aby soud své rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnil. V postupu, který není odpovídajícím způsobem vysvětlen, lze dle názoru Ústavního soudu spatřovat jisté prvky libovůle a nahodilosti; pouhý formální odkaz na příslušné ustanovení zákona bez objasnění závěru, ke kterému soud dospěl, není ve smyslu ustanovení § 157 odst. 2 občanského soudního řádu (a tedy i ve smyslu práva na spravedlivý proces) dostačující [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 454/04 ze dne 15. 2. 2005 (N 29/36 SbNU 337) nebo nález sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145)].

24. Ústavní soud je toho názoru, že zvažoval-li odvolací soud aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu, bylo v souladu s výše uvedeným jeho povinností svůj závěr řádně odůvodnit. Těto své povinnosti však odvolací soud dostal pouze ve vztahu k závěru o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, kdy odvolací soud přesvědčivým způsobem uvedl, v čem spatřuje důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž je možné nepřiznat náhradu nákladů jinak úspěšnému účastníkovi řízení a naopak je možné po něm spravedlivě požadovat, aby tyto náklady nesl ze svého.

25. Závěr odvolacího soudu, že aplikace ustanovení § 150 občanského soudního řádu již není namístě, jde-li o náhradu nákladů řízení před soudem odvolacím, však z pohledu Ústavního soudu přesvědčivě odůvodněn nebyl. Odvolací soud toliko uvedl, že aplikace tohoto ustanovení již nepřichází do úvahy, neboť stěžovatelce se posouzení její věci dostalo již v předchozím řízení. Ústavnímu soudu přitom není zřejmé, jaké „posouzení“ měl odvolací soud na mysli, když otázka, jakým způsobem má být určena výše náhrady nákladů na výživu pozůstalé stěžovatelky, byla soudem prvního stupně posouzena zcela odlišně. Soud prvního stupně totiž výši nároku stěžovatelky vypočetl zcela jiným způsobem než soud odvolací

(srov. body 8 a 9), přičemž ohledně této výše dospěl též k jinému závěru, když stěžovatelce přiznal právo na úhradu dlužného příspěvku za období od 21. 7. 2001 do 30. 11. 2009 ve výši 142 766 Kč, zatímco soud odvolací stěžovatelce za období o šestnáct měsíců delší přiznal náhradu nákladů na její výživu pouze ve výši 17 468,60 Kč.

26. Ze způsobu, jakým odvolací soud odůvodnil své rozhodnutí o náhradě nákladů odvolacího řízení, se dle názoru Ústavního soudu nadto podává, že uložením povinnosti k náhradě nákladů za tuto část řízení byla stěžovatelka odvolacím soudem „potrestána“ za to, že využila zákonem stanovené možnosti napadnout rozhodnutí soudu prvního stupně řádným opravným prostředkem. Z hlediska práva na spravedlivý proces však není únosný stav, kdy je bez dalšího zdůvodnění opřeneho o konkrétní okolnosti daného případu dáváno stěžovatelce k tíži, že se rozhodla využít svých práv zaručených jí ústavním pořádkem a příslušnými procesními předpisy a uplatnit své námitky proti způsobu, jakým soud prvního stupně určil výši příspěvku, který jí má dle § 448 občanského zákoníku náležet, navíc v situaci, kdy též soud odvolací tento způsob shledal nesprávným, a přistoupil proto ke změně napadeného rozhodnutí.

27. Ústavní soud na tomto místě považuje za vhodné zdůraznit též skutečnost, že jednáním stěžovatelky, kdy tato se rozhodla brojit proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvoláním, navíc v nyní posuzovaném případě nedošlo k navýšení nákladů vedlejšího účastníka, neboť odvolání bylo podáno oběma účastníky. Náklady odvolacího řízení by tak vedlejšímu účastníku vznikly bez ohledu na to, zda odvolání podala též stěžovatelka, či nikoli.

28. Odvolací soud měl dle názoru Ústavního soudu při rozhodování o povinnosti k náhradě nákladů řízení zvážit též to, zda vůbec bylo v možnostech stěžovatelky, jež byla v průběhu řízení soudy opakovaně utvrzována v tom, že její nárok je důvodný, správně vypočítat výši náhrady, na niž jí skutečně vznikl nárok, jestliže i soudům trvalo téměř 7 let, než ve věci (po opakovaném vrácení věci soudu prvního stupně) s konečnou platností rozhodly, a zda aplikace ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu není s ohledem na povahu sporu a průběh předmětného řízení v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.

29. Ve zbývajících částí, tj. v části, v níž ústavní stížnost směřuje proti výročkům I až VI rozsudku Krajského soudu v Praze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472 a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013 č. j. 25 Cdo 2981/2011-536, Ústavní soud posoudil ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

30. Ústavní soud předně nemohl přisvědčit těm námitkám stěžovatelky, jimiž tato brojila proti způsobu určení výše náhrady nákladů na její výži-

vu, již se po vedlejších účastnících s odkazem na ustanovení § 448 občanského zákoníku domáhala.

31. Podle ustanovení § 448 odst. 1 občanského zákoníku platilo, že při usmrcení byly peněžitým důchodem hrazeny náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat. Náhrada nákladů na výživu náležela pozůstalým, pokud tyto náklady nebyly hrazeny dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu.

32. Ustanovením § 448 odst. 2 občanského zákoníku bylo dále stanoveno, že při výpočtu náhrady bylo nutno vycházet z průměrného výdělku zemřelého; náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých však nesměla úhrnem převýšit částku, do které by zemřelému náležela náhrada za ztrátu na výdělků podle ustanovení § 447 odst. 2.

33. Z výše uvedeného znění zákona je zřejmé, že občanský zákoník výslovně nestanovil postup, jakým má být určena výše náhrady nákladů na výživu pozůstalé osoby ve smyslu § 448 občanského zákoníku. Bylo proto nezbytné, aby soudy, které o nároku pozůstalých osob rozhodovaly, předmětné ustanovení interpretovaly a vytvořily pravidla, podle nichž je třeba při stanovení výše nároku postupovat, což také učinily (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 1968 sp. zn. 3 Cz 3/1968, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sv. č. 9, roč. 1968, str. 513 a násl., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2002 sp. zn. 25 Cdo 1161/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sv. č. 9-10, roč. 22, str. 642 a násl., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2005 sp. zn. 25 Cdo 708/2004 a další). Ústavní soud dospěl k závěru, že rovněž v nyní souzené věci odvolací soud stanovil výši, v níž stěžovatelce náleží náhrada dle § 448 občanského zákoníku, ve shodě s ustálenou soudní judikaturou, přičemž své rozhodnutí též podrobně odůvodnil. Tentýž závěr Ústavní soud učinil, jde-li o ústavní stížnosti napadené rozhodnutí dovolacího soudu. Ústavní soud je naopak nucen konstatovat, že námítky stěžovatelky se pohybují plně v rovině podústavního práva. Míří toliko k tomu, aby Ústavní soud zaujal jiný právní názor, než k jakému dospěly soudy, tedy aby přehodnotil způsob, jakým má být vypočtena výše předmětného nároku. To však Ústavnímu soudu nepřísluší. Ústavní soud má za to, že stěžovatelkou zpochybněný výklad občanského zákoníku není příkladem svévole ani není v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (ve smyslu judikatury Ústavního soudu). Proto zde není důvod k jeho zásahu ve smyslu vyslovení protiústavnosti stěžovatelkou zpochybněného právního závěru. Není totiž úkolem Ústavního soudu rozvíjet výklad občanského práva ani posuzovat, zda daný výklad je nejlepším možným. To je naopak úkolem Nejvyššího soudu. S přihlédnutím k uvedenému je Ústavní soud toho názoru, že k žádnému porušení základních práv stěžovatelky při stanovení výše náhrady dle § 448 občanského zákoníku nedošlo.

34. Důvodnou Ústavní soud neshledal konečně ani námitku, již stěžovatelka brojila proti tomu, že odvolací soud sám provedl (z pohledu stěžovatelky) dosti rozsáhlé dokazování, namísto aby věc za účelem jeho doplnění znovu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, v důsledku čehož mělo dle názoru stěžovatelky dojít k porušení zásady „dvojinstančnosti“ soudního řízení. Ústavní soud má předně za to, že s touto námitkou, kterou stěžovatelka rovněž uplatnila v podaném dovolání, se již dostatečně vypořádal dovolací soud. Ten v této souvislosti žádné pochybení neshledal. Ke stejnému závěru dospěl po prostudování příslušného spisového materiálu též Ústavní soud, který v podrobnostech odkazuje na odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu.

VI.

35. Ze všech shora uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že výrokem VII rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2011 č. j. 28 Co 286, 602/2010-472 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na ochranu vlastnictví garantované čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu v této části ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí odvolacího soudu v této části podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Zároveň však, s přihlédnutím k principu minimalizace zásahů do činnosti ostatních orgánů veřejné moci, nepřistoupil ke zrušení napadeného rozsudku Nejvyššího soudu, neboť ten se, v souladu s ustálenou judikaturou a ustanovením § 237 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012, touto částí dovolání pro nepřipustnost vůbec nezabýval, a zachování právní moci jeho rozhodnutí za současného zrušení předmětného nákladového výroku napadeného rozhodnutí odvolacího soudu nevyvolá dle názoru Ústavního soudu mezi účastníky nepřiměřenou právní nejistotu.

36. Ve zbývajících částí Ústavní soud návrh stěžovatelky jako zjevně nepodstatný ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl.

37. Ústavní soud nevyhověl návrhu vedlejšího účastníka, aby mu byla přiznána náhrada nákladů zastoupení ve smyslu § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. To proto, že z dikce předmětného ustanovení § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je zřejmé, že právo domáhat se jeho prostřednictvím náhrady nákladů právního zastoupení přísluší pouze stěžovateli, nikoli vedlejšímu účastníku. Ústavní soud ve věci neshledal ani okolnosti, pro něž by vedlejšímu účastníkovi bylo možno přiznat náhradu nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že náklady řízení před Ústavním soudem si hradí každý účastník nebo vedlejší účastník řízení zásadně sám (§ 62

odst. 3 zákona o Ústavním soudu), přičemž výjimky z tohoto pravidla je třeba aplikovat restriktivně [srov. např. náleze ze dne 17. února 1999 sp. zn. II. ÚS 53/97 (N 26/13 SbNU 195) nebo náleze ze dne 21. června 2011 sp. zn. I. ÚS 562/11 (N 120/61 SbNU 741)]. Důvody pro přiznání náhrady nákladů vedlejšímu účastníku v nyní posuzovaném případě Ústavní soud neshledal, když se nadto neztotožnil ani s jeho návrhem na odmítnutí ústavní stížnosti jako návrhu opožděného (rozhodnutí dovolacího soudu bylo právnímu zástupci stěžovatelky doručeno až dne 19. 6. 2013, což si Ústavní soud ověřil z vyžádaného spisového materiálu, nikoli již dne 6. 6. 2013, jak ve svém vyjádření nesprávně uvedl vedlejší účastník), příp. zjevně neopodstatněného, ale naopak dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla stěžovatelkou podána v zákonem stanovené lhůtě a zčásti důvodně.

Č. 200

K počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty pro uplatnění práva na náhradu škody

Pokud dovolací soud konstatoval, že odvolací soud vycházel pro určení počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty z jiného data, než které odvolací soud ve skutečnosti vzal za podklad svého rozhodnutí, není tento závěr správný a není ani zřejmé, jak k takovému závěru dovolací soud dospěl. Nejvyšší soud se tak odpovídajícím způsobem nevyřadil se stěžejní námitkou uplatněnou stěžovatelem v dovolání, spočívající v jeho nesouhlasu s určením počátku běhu promlčecí doby tak, jak uzavřel odvolací soud. Přitom určení počátku běhu promlčecí doby je stěžejní otázkou, která musí být postavena najisto, neboť od ní se odvíjí promlčitelnost samotného nároku. Dopustil se tak vady řízení představující zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) - ze dne 30. října 2014 sp. zn. II. ÚS 2956/13 ve věci ústavní stížnosti Jiřího Piší, právně zastoupeného Mgr. Janem Vodičkou, advokátem, se sídlem Kladno, Váňova 3180, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 2543/2012-193, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo dovolání ve sporu o náhradu škody, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Tomáše Kotta jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 2543/2012-193 bylo porušeno základní právo stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 2543/2012-193 se zrušuje.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu

1. Ústavní soud obdržel dne 25. 9. 2013 návrh stěžovatele na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu ustanovení § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu s tvrzením, že jím byla porušena jeho ústavně zaručená práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. K věcnému přezkoumání ústavní stížnosti stěžovatele si Ústavní soud vyžádal spis Okresního soudu v Rakovníku sp. zn. 4 C 12/2011, z něhož zjistil následující:

3. Podstatou řízení před soudem prvního stupně byla žaloba vedlejšího účastníka proti stěžovateli (žalovanému) o náhradu škody ve výši 169 358,03 Kč s příslušenstvím, spočívající v poškození motocyklu ve výši 101 115,03 Kč, poplatku za lékařské potvrzení ve výši 100 Kč, náhradě za ztrátu na výdělků za dobu od 10. 5. do 6. 6. 2008 ve výši 16 321 Kč, náhradě za motocyklistickou helmu ve výši 7 000 Kč, za motocyklistickou bundu ve výši 7 000 Kč, za motocyklistické rukavice ve výši 2 500 Kč, za mobilní telefon Nokia ve výši 800 Kč, za registrační značku motocyklu ve výši 250 Kč a v nutných nákladech právního zastoupení v trestním řízení ve výši 23 772 Kč. Stěžovatel v ústavní stížnosti brojí pouze proti položce – poškození motocyklu, proto se ostatními nároky Ústavní soud již dále nezabývá.

4. Okresní soud v Rakovníku rozsudkem ze dne 23. 5. 2011 č. j. 4 C 12/2011-85 žalobu vedlejšího účastníka zamítl, neboť poté, co žalovaný (stěžovatel) vznesl námitku promlčení, dospěl k závěru, že dílčí nároky žalobce (vedlejšího účastníka), kromě nároku spočívajícího v nákladech právního zastoupení v trestním řízení a výměny registrační značky, jsou promlčeny. Nárok na náhradu škody spočívající ve výměně registrační značky nebyl vůbec prokázán a nárok spočívající v náhradě nákladů právního zastoupení v trestním řízení nebyl přiznán, neboť jej mohl žalobce (vedlejší účastník) uplatnit pouze v trestním řízení.

5. K odvolání žalobce (vedlejšího účastníka) Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Co 422/2011-167, 25 Co 423/2011 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I změnil tak, že uložil žalovanému (stěžovateli) povinnost zaplatit žalobci (vedlejšímu účastníku) částku 107 945 Kč. Jinak výrok I potvrdil. Dospěl k odlišnému závěru, pokud jde o promlčení jednotlivých, v žalobě uplatněných nároků. Za nepromlčené shledal nároky spočívající v poškození motocyklu a částečně v náhradě za ztrátu na výdělků. Z hlediska počátku běhu promlčecí doby odvolací soud ve smyslu § 106

odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský zákoník“) zkoumal, kdy se žalobce (vedlejší účastník) dozvěděl o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá a dále, za použití § 112 občanského zákoníku, kdy se žalobce jako poškozený připojil se svým nárokem na náhradu škody v trestním řízení proti žalovanému jako obviněnému. K vědomosti žalobce o osobě škůdce odvolací soud uzavřel, že žalobce ve smyslu § 106 odst. 1 občanského zákoníku věděl již ode dne dopravní nehody dne 10. 5. 2008, že to byl právě žalovaný (stěžovatel), kdo mu způsobil škodu. V době od 14. 7. 2008 (kdy bylo Policii České republiky doručeno podání žalobce ze dne 11. 7. 2008, které lze považovat za připojení se s nárokem na náhradu škody v trestním řízení proti žalovanému, především pokud jde o položky „škoda na motocyklu a ušlá mzda“) do 22. 1. 2009 (právní moc trestního rozsudku) došlo podle § 112 občanského zákoníku ke stavení promlčecí doby. K vědomosti žalobce o škodě, resp. o její výši, dospěl odvolací soud k závěru, že žalobce v podání ze dne 11. 7. 2008 již škodu vyčísluje, když uvádí, že škoda na motocyklu je dle sdělení opravný vyšší než 100 000 Kč. Subjektivní dvouletá promlčecí doba by tak podle odvolacího soudu uběhla dne 11. 7. 2010, po přihlídnutí ke stavení běhu promlčecí doby (5 měsíců, 40 dnů) dne 20. 1. 2011, tj. přesně v den, kdy byla podána žaloba, proto nárok ze škody na motocyklu ve výši 101 115 Kč není promlčen.

6. Nejvyšší soud o dovolání stěžovatele (žalovaného) rozhodl usnesením ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 2543/2012-193 tak, že jej zamítl, neboť shledal rozhodnutí odvolacího soudu z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správným.

II. Námitky obsažené v ústavní stížnosti

7. Stěžovatel poukazuje zejména na to, že Nejvyšší soud rozhodl v rozporu se zákonem, pokud neshledal porušení zákona ohledně řádně vznesené námitky promlčení. Stěžovatel po celou dobu v řízení poukazoval na to, že promlčecí lhůta počala běžet již dne 10. 5. 2008, tj. v den, kdy došlo k dopravní nehodě. Soud prvního stupně žalobu vedlejšího účastníka zamítl. Odvolací soud vyšel při určení počátku běhu promlčecí doby u předmětné položky (škoda na motocyklu) z data 11. 7. 2008, kdy žalobce v tomto podání škodu na motocyklu již vyčísluje. Nejvyšší soud se mylí, pokud uvádí, že odvolací soud při určení počátku běhu promlčecí doby vyšel z data 10. 5. 2008 (den, kdy došlo k dopravní nehodě). Pokud by tomu tak bylo, tj. pokud by začala běžet promlčecí doba dne 10. 5. 2008, se zohledněním stavení promlčecí doby ve dnech 14. 7. 2008 až 22. 1. 2009, dvouletá promlčecí doba by musela uběhnout již před podáním žaloby dne 20. 1. 2011.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení a vedlejšího účastníka k vyjádření.

9. Nejvyšší soud ve vyjádření opakuje, že odvolací soud vzal za rozhodné z hlediska počátku běhu subjektivní promlčecí doby datum 10. 5. 2008, tj. den, kdy došlo k dopravní nehodě. Od tohoto okamžiku žalobce věděl, kdo je škůdce. Rozhodnou okolností u nároku na náhradu za poškození motocyklu bylo stavení běhu promlčecí doby od 14. 7. 2008 do 22. 1. 2009, v důsledku čehož k promlčení tohoto nároku nedošlo. Stěžovatel se tak podle Nejvyššího soudu mylně domnívá, že odvolací soud vyšel z data 11. 7. 2008.

10. Vedlejší účastník požádal o prodloužení lhůty k vyjádření k ústavní stížnosti s tím, že vyjádření bude předloženo do 15. 10. 2014. Ústavní soud jeho žádosti vyhověl a vyčkal do příslušného dne. Vedlejší účastník se však ani do tohoto data nevyjádřil.

IV. Právní posouzení Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, přezkoumal napadený rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 2543/2012-193, včetně spisu nalézacího soudu sp. zn. 4 C 12/2011, který si za tím účelem vyžádal, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud, jak již mnohokrát v rozsáhlé rozhodovací praxi konstatoval, není součástí soustavy obecných soudů, a proto není povolán k přezkumu jejich rozhodnutí jako orgán další instance.

13. Článek 83 Ústavy České republiky stanoví, že Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [viz též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Samotný postup v řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad práva, jakož i jeho aplikace náleží obecným soudům, které jsou součástí soudní soustavy podle čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky. Zásah Ústavního soudu je namístě v případech těch nejzávažnějších pochybení představujících porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, zejména pokud by závěry obecných soudů byly hrubě nepřiléhavé a vykazovaly znaky libovůle. Právě takové nedostatky Ústavní soud v posuzované věci shledal.

14. Ústavní soud opakovaně judikuje, že právo na spravedlivý proces zahrnuje i povinnost obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci. Pokud obecné soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzeními námitkami nezabývají vůbec, nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, což nastalo

v nyní posuzované věci, má to za následek vadu řízení, promítající se jako zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a do práva na soudní ochranu podle čl. 90 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny [viz nálezy sp. zn. I. ÚS 593/04 ze dne 20. 12. 2005 (N 230/39 SbNU 443)]. Obecné soudy tak mají povinnost vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci [sp. zn. IV. ÚS 563/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 71/33 SbNU 209), I. ÚS 301/02 ze dne 1. 8. 2005 (N 146/38 SbNU 159), I. ÚS 593/04 ze dne 20. 12. 2005 (N 230/39 SbNU 443)]. Skutečnost, že se obecný soud nijak nevypořádal s námitkou účastníka řízení, resp. se s ní nevypořádal dostatečným způsobem, a tato námitka má vztah k projednávané věci, způsobuje nepřezkoumatelnost takového rozhodnutí, a tím i jeho protiústavnost. Takový postup nelze akceptovat, neboť by znamenal otevření cesty k potenciální libovůli v rozhodování, a představoval by tak porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.), sp. zn. I. ÚS 639/03 ze dne 21. 7. 2004 (N 102/34 SbNU 79) či sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17)]. Ústavní soud přitom posuzuje pouze vazbu uplatněné námitky k projednávané věci, nikoli její samotný opodstatněný dopad na rozhodnutí ve věci samé, neboť to je právě věcí obecného soudu, který se uplatněnou námitkou musí zabývat (viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 74/06).

15. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem zamítl dovolání stěžovatele, neboť shledal rozhodnutí odvolacího soudu z pohledu uplatněného dovolacího důvodu [§ 241a odst. 2 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů] za správné. Stěžovatel vytýkal odvolacímu soudu nesprávný závěr o počátku běhu subjektivní promlčecí doby, přičemž je přesvědčen, že tato počala běžet již dne 10. 5. 2008 (den dopravní nehody, tj. vznik škody na motocyklu), neboť již tento den měl vedlejší účastník (žalobce) předběžnou představu o výši škody (předběžnou výši škody obsahuje protokol Policie České republiky o dopravní nehodě ze dne 10. 5. 2008). Odvolací soud však za počátek běhu promlčecí doby považoval den 11. 7. 2008 (podání vedlejšího účastníka ze dne 11. 7. 2008 adresované policii České republiky, které lze považovat za připojení se s nárokem na náhradu škody v trestním řízení proti žalovanému, když v tomto podání již škodu na motocyklu vyčísľuje na základě sdělení opravy na více než 100 000 Kč). Dovolací soud však uzavřel, že se dovolatel (stěžovatel) mylí, neboť z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu je zřejmé, že odvolací soud vzal za počátek subjektivní promlčecí doby den dopravní nehody, tj. 10. 5. 2008. Dodal, že důvodem, proč se nárok na náhradu za poškození motocyklu nepromlčel, je okolnost, že dvouletá promlčecí doba neběžela v období od 14. 7. 2008 do 22. 1. 2009 (z důvodu probíhajícího trestního řízení), tzn. došlo ke stavení podle § 112 občanského zákoníku.

16. Ústavní soud závěru Nejvyššího soudu nemůže přisvědčit a je naopak toho názoru, že odvolací soud vyšel při určení počátku běhu subjektivní promlčecí doby u náhrady za poškození motocyklu až z data 11. 7. 2008, kdy žalobce v podání adresovaném Policii České republiky škodu vyčísluje.

17. Ustanovení § 106 odst. 1 občanského zákoníku stanoví, že se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Počátek běhu subjektivní lhůty tak může být odlišný ve vztahu k vědomosti poškozeného o škodě a ve vztahu k jeho vědomosti o osobě škůdce.

18. Z rozsudku odvolacího soudu se sice podává (str. 5), že k vědomosti žalobce o osobě škůdce již odvolací soud uzavřel, že žalobce ve smyslu ustanovení § 106 odst. 1 občanského zákoníku věděl již ode dne dopravní nehody dne 10. 5. 2008, že to byl právě žalovaný, kdo mu způsobil škodu (vědomost o osobě škůdce), avšak je třeba přihlídnout též ke druhé nezbytné náležitosti, která musí být zkoumána, a to vědomost poškozeného o škodě, u níž odvolací soud dospěl právě k závěru, že tomu tak bylo podáním ze dne 11. 7. 2008, ve kterém škodu vyčísluje (str. 6 rozsudku). Subjektivní promlčecí lhůta tak podle odvolacího soudu počala běžet dne 11. 7. 2008.

19. Pokud tedy dovolací soud konstatoval, že odvolací soud vycházel pro určení počátku běhu subjektivní promlčecí lhůty z data 10. 5. 2008, není tento závěr správný a není ani zřejmé, jak k takovému závěru dovolací soud dospěl. Nejvyšší soud se tak odpovídajícím způsobem nevyřadil se stěžejní námitkou uplatněnou stěžovatelem v dovolání, spočívající v jeho nesouhlasu s určením počátku běhu promlčecí doby tak, jak uzavřel odvolací soud. Přitom určení počátku běhu promlčecí doby je stěžejní otázkou, která musí být postavena najisto, neboť od ní se odvíjí promlčitelnost samotného nároku. Dopustil se tak vady řízení představující zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

20. Ústavní soud proto v souladu s předchozí nálezkovou judikaturou ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 25 Cdo 2543/2012-193.

V. Závěr

21. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud napadený rozsudek Nejvyššího soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 201

K právu na ochranu záznamů uchovávaných v soukromí a k použitelnosti záznamů ze sociální sítě Facebook za účelem uložení pořádkové pokuty orgány činnými v trestním řízení

I. Povaha sociální sítě Facebook není jednoznačně soukromá či veřejná. Vždy záleží na konkrétních uživateli, jakým způsobem si míru soukromí na svém profilu, případně přímo u jednotlivých příspěvků, nastaví. Prostřednictvím této sítě může uživatel komunikovat pouze s jediným dalším uživatelem, a to aniž by tuto komunikaci mohli vidět či do ní zasahovat ostatní uživatelé. Taková komunikace by pak jistě mohla být považována za ryze soukromou, byť skutečněnou prostřednictvím sociální sítě využívané miliardou uživatelů. Postupy aplikované orgány činnými v trestním řízení při zjišťování těchto informací proto musí dodržovat rámec stanovený právními předpisy a musí respektovat obecné principy, na nichž je založena činnost státních orgánů, zejména v maximální možné míře šetřit ústavně zaručená práva a svobodu dotčených osob. Pokud orgány činné v trestním řízení v rámci postupu před zahájením trestního stíhání za účelem odhalení trestné činnosti a spravedlivého potrestání pachatelů musí v nezbytně nutné míře přistoupit k určitému omezení základních lidských práv a svobod účastníků řízení (např. vazba, domovní prohlídka, odposlech a záznam telekomunikačního provozu), je jejich povinností postupovat striktně v souladu s trestním řádem a v jeho mantinelech, za maximálního šetření těchto práv. Za situace, kdy tomu tak není, nelze takto získané informace přičítat k tíži stěžovatele, jako tomu bylo v projednávaném případě.

II. Účelem uložení pořádkové pokuty je zajištění nerušeného a důstojného průběhu procesních úkonů trestního řízení a uposlechnutí příkazů daných podle trestního řádu. Uložení pořádkové pokuty stěžovateli by bylo namístě, pokud by se tento choval k policejnímu orgánu urážlivě v rámci trestního řízení, tedy např. v rámci podání vysvětlení nebo výslechu obviněného.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) - ze dne 30. října 2014 sp. zn. III. ÚS 3844/13 ve věci ústavní stížnosti stěžovatele Dmitri Vesselovski, zastoupeného Mgr. Štěpánem Janáčem, advokátem, se

sídlem Na Poříčí 12, Praha 1, proti usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, SKPV, OOK, ze dne 8. 10. 2013 č. j. KRPA-127944-104/TČ-2013-001373-TMAZ a proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 22. 11. 2013 sp. zn. 20 Nt 1686/2013, jimiž byla stěžovateli uložena pořádková pokuta za snižování vážnosti, autority a důstojnosti policejního orgánu prostřednictvím sociální sítě, za účasti Policie České republiky a Obvodního soudu pro Prahu 9 jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 22. 11. 2013 sp. zn. 20 Nt 1686/2013 ve spojení s usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, SKPV, OOK, ze dne 8. 10. 2013 č. j. KRPA-127944-104/TČ-2013-001373-TMAZ byla porušena základní práva stěžovatele zakotvená v čl. 13 a 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Včas a co do ostatních náležitostí řádně podanou ústavní stížností napadl stěžovatel v záhlaví specifikovaná rozhodnutí policejního orgánu a obvodního soudu.

2. Usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, SKPV, OOK, ze dne 8. 10. 2013 č. j. KRPA-127944-104/TČ-2013-001373-TMAZ byla podle § 66 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč s odůvodněním, že svým jednáním pomocí sociální sítě před ostatními svědky a poškozenými snižoval autoritu policejního orgánu, ohrožoval důvěru v jeho činnost a snižoval vážnost a důstojnost jeho funkce.

3. Proti výše uvedenému usnesení podal stěžovatel stížnost, o které bylo rozhodnuto usnesením Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 22. 11. 2013 sp. zn. 20 Nt 1686/2013 tak, že se podle § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu za použití § 146a odst. 2 trestního řádu napadené usnesení zrušuje v celém rozsahu a znovu se rozhoduje tak, že se podle § 66 odst. 1 trestního řádu ukládá stěžovateli pořádková pokuta ve výši 5 000 Kč.

II.

4. Stěžovatel má za to, že postupem policejního orgánu ve formě nezákonné a neoprávněné kontroly komunikace dvou uživatelů sítě Facebook a následně vydáním rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty a dále

postupem Obvodního soudu pro Prahu 9, který se nevypořádal se stížnostními důvody stěžovatele, byla porušena základní práva stěžovatele a svobody zaručené ústavním pořádkem České republiky. Konkrétně stěžovatel namítá porušení čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 4 odst. 4, čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2 a čl. 13 Listiny

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti upozorňuje, že omezení základních práv a svobod nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. V daném případě došlo podle mínění stěžovatele ke zneužití uvedeného institutu pořádkové pokuty jak policejním orgánem, tak obecným soudem, jelikož účelem pořádkové pokuty je vypořádat se s tím, kdo ruší a maří trestní řízení či se vůči orgánům činným v trestním řízení chová urážlivě. Příspěvky soukromé komunikace mezi dvěma uživateli sociální sítě však dle stěžovatele jednak nejsou jednáním v rámci trestního řízení, navíc dle jeho názoru nejsou ani jednáním či úkonem, který by bylo možno považovat za adresovaný policejnímu orgánu. Za situace, kdy byla stěžovateli udělena pořádková pokuta na základě zcela privátní komunikace, která nebyla učiněna v trestním řízení a která zejména nebyla určena žádnému z orgánů činných v trestním řízení, a tedy ani policejnímu orgánu, nemůže tato komunikace podle stěžovatele naplnit podmínky stanovené v § 66 trestního řádu.

6. Stěžovatel namítá, že komunikace mezi ním a L. K. je ryze soukromou záležitostí těchto osob, přičemž stěžovatel neudělil policejnímu orgánu souhlas s poskytnutím údajů o telekomunikačním provozu ve smyslu § 88a odst. 4 trestního řádu. Pokud policejní orgán takovou komunikaci kontroloval a nikým neznám se považoval za adresáta této komunikace, navíc aniž by k takové činnosti disponoval jakýmkoliv oprávněním ve smyslu příslušných ustanovení trestního řádu o možnostech sledování a kontroly telekomunikačního provozu, porušil tak podle stěžovatele jeho právo na ochranu soukromí a soukromé komunikace.

7. Stěžovatel dále uvádí, že policejní orgán také neodůvodnil, jak dospěl k závěru, že vzkazy, které jsou v napadeném usnesení citovány, napsal skutečně stěžovatel, když u internetové sítě Facebook není možné vyloučit manipulaci ze strany třetích osob se vzkazy a sděleními na této síti. Podle přesvědčení stěžovatele také policejní orgán nezdůvodnil, co je na konkrétních vzkazech urážlivého.

8. V neposlední řadě došlo dle stěžovatele i k porušení jeho práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 Listiny, neboť stěžovateli nebyla poskytnuta ochrana ze strany Obvodního soudu pro Prahu 9, který tak nelze považovat za nestranný ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Obvodní soud podle stěžovatele pominul skutečnost, že předmětné příspěvky byly komunikací mezi dvěma fyzickými osobami a nebyly určeny ani adresovány policejnímu orgánu, stejně jako se nezabýval ani otázkou oprávněnosti použití údajů

zjištěných v rámci telekomunikačního provozu, kterým je i provoz komunikační sítě Facebook. Tento soud dle názoru stěžovatele podlehl policejním orgánem systematicky budovanému dojmu o údajné homosexuální orientaci stěžovatele, jakožto příčině jeho zájmu o L. K. (roč. 1998), a o údajném zneužití osoby L. K. stěžovatelem. Tato podezření však nebyla a nejsou ničím podložena, navíc sám L. K. takovou možnost výslovně vyloučil.

9. V této souvislosti stěžovatel k ústavní stížnosti přiložil také usnesení státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9 ze dne 13. 12. 2013 sp. zn. 2 ZT 318/2013, ze kterého vyplývá, že podle § 149 odst. 1 písm. b) trestního řádu se ke stížnosti stěžovatele proti usnesení, jímž bylo podle § 160 odst. 1 trestního řádu zahájeno trestní stíhání a sděleno obvinění stěžovateli pro přečin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, napadené usnesení ruší a policejnímu orgánu se ukládá, aby o věci znovu jednal a rozhodl.

III.

10. S ohledem na charakter námitek uplatněných stěžovatelem a obsah vyjádření vedlejších účastníků (viz následující bod IV) považuje Ústavní soud za vhodné nyní blíže specifikovat obsah ústavní stížností napadených usnesení.

11. Usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, SKPV, OOK, ze dne 8. 10. 2013 č. j. KRPA-127944-104/TČ-2013-001373-TMAZ byla podle § 66 odst. 1 trestního řádu stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč, neboť pomocí sociální sítě Facebook v reakci na poškozeného L. K., který napsal: „Pozdrav pro por. čur. M.¹:-)“),“ stěžovatel dne 3. 9. 2013 napsal: „;-))“),“ a následně: „at tahne do ****“,“ kdy v reakci na tento příspěvek stěžovatele napsal nezletilý svědek T. B.: „Haha, dobrý por. čur. :) :-).“ Dne 17. 9. 2013 vložil stěžovatel na sociální síť Facebook obrázek autobusu s názvem: „L. K. Copyright © All Rights Reserved“, kdy pod tento příspěvek vložil poškozený L. K. komentář: „vysoudím miliony na autorských právech :)“ a na toto reagoval stěžovatel příspěvkem: „Aha ... Podej Trestni Oznameni M. :-).“ Následně dne 25. 9. 2013 vložil stěžovatel na sociální síť Facebook obrázek, na kterém jsou zobrazené dveře autobusu, s textem: „Výnalez dílny na otevirani 3501 ... ted uz tam vleze kde kdo :-).“ a na toto reagoval svědek T. B. příspěvkem: „I M.“ Stěžovatel se dle usnesení policejního orgánu vůči němu chová urážlivě, jelikož je prověřován ve věci ohrožování výchovy dítěte dle ustanovení § 201 odst. 1 trestního zákoníku a dne 12. 4. 2013 byl v tomto směru zahájeny úkony v trestním řízení.

¹ Pozn. - přijetí policisty bylo v citacích anonymizováno Ústavním soudem.

12. Z odůvodnění ústavní stížností napadeného usnesení vyplývá, že stěžovatel měl na Facebooku slovně napadat policejní orgán, konkrétně přímo poručíka M. M., který jeho věc prověřuje, a měl se tedy chovat k orgánu činnému v trestním řízení urážlivě. Svým jednáním pomocí sociální sítě měl snižovat autoritu policejního orgánu před ostatními svědky a poškozenými, ohrožovat důvěru v činnost policejního orgánu a snižovat vážnost a důstojnost funkce policejního orgánu. Navíc měl svým jednáním vzbuzovat u nezletilého svědka T. B. a poškozeného L. K. návyky, že takto je normální vyjadřovat se o policejním orgánu. V odůvodnění usnesení je dále uvedeno, že pokud se stěžovateli nelíbí vedení jeho věci před policejním orgánem, může a mohl využít svých práv daných trestním řádem a zákonem, tedy dávat např. stížnosti a podněty nadřízeným policejního orgánu, a ne své názory popisovat pomocí sociální sítě Facebook. Dále byl stěžovatel v napadeném usnesení upozorněn, že dle § 66 odst. 1 trestního řádu je možno uložit pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč, a to opakovaně, proto by se měl nadále zdržet této aktivity a nechovat se urážlivě k orgánům činným v trestním řízení.

13. Z odůvodnění usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 22. 11. 2013 sp. zn. 20 Nt 1686/2013 pak vyplývá, že obvodní soud dospěl v rámci opravného řízení k závěru, že policejní orgán postupoval v souladu se zákonem, když stěžovateli pořádkovou pokutu uložil. Ze spisového materiálu je dle soudu patrné, že stěžovatel se opakovaně vůči policejnímu orgánu choval urážlivě, a to svými příspěvky na sociální síti Facebook. Dle názoru soudu předmětné příspěvky na sociální síti těžko uveřejňovala jiná, cizí osoba, když je dle soudu ze samotných příspěvků zřejmé, že tyto musela uveřejňovat osoba, která je s celým případem pečlivě obeznámena. Navíc uveřejňování příspěvků je vázáno na uživatele konkrétního účtu Facebooku, kdy ze spisového materiálu je patrné, že se jednalo právě o účet stěžovatele, přičemž každý facebookový účet je chráněn heslem. Dle názoru soudu je tak ze všech souvislostí daného případu patrné, že předmětné příspěvky uveřejňoval na síti Facebook právě stěžovatel.

14. Soud se neztotožnil s názorem stěžovatele, že na samotných příspěvcích není nic urážlivého. V daném případě není dle soudu třeba, aby sama užívaná slova či pojmy byly urážlivé, ale postačuje, pokud je ze samotného kontextu patrné, že se jedná o urážku. Obvodní soud tedy dospěl k závěru, že příspěvky uveřejněné na sociální síti spolu s kontextem, ze kterého vycházejí, jsou vůči policejnímu orgánu urážlivého a zesměšňujícího charakteru.

15. K argumentu stěžovatele, že příspěvky na sociální síti Facebook jsou privátního charakteru, kdy předmětné vzkazy nebyly použity v rámci trestního řízení, soud konstatoval, že pro použití opatření dle § 66 odst. 1 trestního řádu není třeba, aby bylo urážlivé chování vůči orgánům činným

v trestním řízení použito v trestním řízení, ale k využití tohoto opatření postačuje skutečnost, že se konkrétní osoba chová urážlivě, kdy za urážlivé chování je zcela jistě možné považovat i snižování vážnosti a důstojnosti funkce. Současně se obvodní soud rovněž neztotožnil s názorem stěžovatele, že by sociální síť Facebook byla určena k privátní komunikaci. Facebook je dle soudu definován jako rozsáhlý společenský webový systém, jehož cílem je zejména komunikace mezi uživateli, tvorba a udržování vztahů mezi uživateli a sdílení dat, přičemž je deklarováno, že jej k tomuto účelu v současné době využívá aktivně přes miliarda uživatelů, kdy toto jsou všeobecně známé skutečnosti. Pokud se stěžovatel rozhodl využít sociální síť Facebook a komunikovat jejím prostřednictvím, je rovněž na něm, aby nesl následky svého chování, včetně uložené pořádkové pokuty.

16. S ohledem na výše uvedené tak obvodní soud dospěl k závěru, že postup policejního orgánu byl zcela v souladu se zákonem. Soud se pouze neztotožnil s výší pořádkové pokuty, a to vzhledem k výši pořádkových pokut, které jsou standardně v rámci trestního řízení ukládány. Soud vzal v úvahu možný příjem stěžovatele, který se živí jako řidič autobusu, a jako adekvátní pak shledal pořádkovou pokutu ve výši 5 000 Kč, kdy takto vysoká pokuta by dle názoru soudu měla být pro stěžovatele dostatečným ponaučením ohledně jeho chování vůči orgánům činným v trestním řízení.

IV.

17. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení.

18. Obvodní soud pro Prahu 9 jako účastník řízení ve svém vyjádření ze dne 24. 7. 2014 zcela odkázal na spisový materiál a odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení obvodního soudu.

19. Dne 25. 7. 2014 bylo Ústavnímu soudu doručeno obsáhlé vyjádření Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, SKPV, OOK, 3. oddělení, coby účastníka řízení.

20. Policejní orgán uvedl, že se o skutečnosti, že se o něm píše na Facebooku, dozvěděl od svědka F. N. (roč. 1995), a to v souvislosti s jeho podáním vysvětlení dle § 158 odst. 6 trestního řádu dne 26. 9. 2013, který následně policejnímu orgánu dobrovolně umožnil přístup na svůj facebookový profil k zajištění předmětné komunikace. Komunikace byla zajištěna formou tzv. printscreenů, tedy sejmutím obrazovky počítače do obrazového souboru. Policejní orgán tak po urážlivých vzkazech dle svého vyjádření nepátral z vlastní iniciativy, ale byl na ně upozorněn v rámci probíhajícího trestního řízení. Postup dle § 88a trestního řádu by nebylo dle policejního orgánu možno využít, neboť společnost Facebook má sídlo v USA (Facebook Inc., 1601 Willow Road, Menlo Park, CA 94025, Spojené státy Americké), tedy jediná další možnost získání těchto údajů by byla cestou právní pomoci.

21. Pořádkovou pokutou postižené urážlivé chování sice nebylo dle vyjádření policejního orgánu uskutečněno v průběhu úkonu trestního řízení, ale bylo uskutečněno v souvislosti s trestním řízením, v době, kdy toto řízení probíhalo, a bylo způsobilé ovlivnit vážnost policejního orgánu. Policejní orgán tak má za to, že skutková podstata § 66 odst. 1 trestního řádu „kdo se k policejnímu orgánu chová urážlivě“ byla jednáním stěžovatele naplněna.

22. Policejní orgán v odůvodnění usnesení skutečnost, zda autorem citovaných vzkazů je skutečně stěžovatel, neodůvodňoval, neboť měl za to, že toto je nesporné, neboť předmětné vzkazy byly psány z facebookového účtu „Facebook.com/dimo.6523“ s vyplněným jménem stěžovatele. Účet v síti Facebook je chráněn heslem, které si volí sám uživatel, takže se do něj dle názoru policejního orgánu nemůže přihlásit cizí osoba. Ze všech těchto skutečností je tak dle policejního orgánu patrné, že autorem příspěvku je právě stěžovatel.

23. Pokud jde o urážlivost citovaných příspěvků, policejní orgán ve svém vyjádření uvedl, že stěžovatel „odlajkoval“ vzkaz L. K. „Pozdrav pro por. čur. M. M. :-)))“, přičemž zkratka čur. je evidentně zkratkou vulgárního slova, a dále v konverzaci uvádí „ať táhne do *****“, což policejní orgán opět považuje za vulgarismus, přestože vulgární slovo je nahrazeno hvězdičkami. Výše uvedené vulgarity v použitém kontextu pak mají podle policejního orgánu urážlivý a zesměšňující charakter a ovlivnily následné jednání poškozených a svědků v úkonech trestního řízení (zejména nezletilého L. K.).

24. Policejní orgán uzavírá, že má za to, že žádným způsobem neporušil základní práva a svobody stěžovatele, když získal pouze veřejné údaje ze sítě Facebook a dále údaje, které mu dobrovolně umožnil zajistit svědek F. N. v rámci podání vysvětlení. Institut uložení pořádkové pokuty dle § 66 odst. 1 trestního řádu byl v uvedeném případě použit na základě právního názoru policejního orgánu, jenž byl následně potvrzen rozhodnutím soudkyně Obvodního soudu pro Prahu 9.

25. Dne 11. 8. 2014 byla Ústavnímu soudu doručena replika stěžovatele k vyjádření policejního orgánu. V té stěžovatel poukazuje na skutečnost, že účty aplikace Facebook nepodléhají jakékoliv registraci či autentizaci, na základě které by bylo možné jednoznačně identifikovat osoby, které na tyto stránky přispívají. Za povšimnutí dle stěžovatele stojí, že policejní orgán ve svém vyjádření již omezil okruh vzkazů pouze na: „Pozdrav pro por. čur. M. M. :-)))“ a „ať táhne do *****“. Pokud policejní orgán vykládá zkratku „por. čur.“ jako vulgární výraz, jedná se dle stěžovatele o ryzé

² Pozn. - výraz odvozen od anglického slova „like“, v českém významu „líbit se, mít rád“.

subjektivní výklad. V případě druhého vzkazu pak policejní orgán neuvádí, o jaké slovo se mělo dle jeho názoru jednat. Stěžovatel upozorňuje, že sám policejní orgán potvrzuje, že první z těchto vzkazů ani nepsal stěžovatel.

26. Stěžovatel také namítá, že policejní orgán si zjednal přístup k předmětné komunikaci teprve prostřednictvím F. N., který to měl policejnímu orgánu údajně umožnit v rámci podání vysvětlení podle § 158 odst. 3 trestního řádu. V této souvislosti stěžovatel vyjadřuje silné pochybnosti o dobrovolnosti zpřístupnění této komunikace ze strany F. N. s ohledem na vlastní zkušenosti s jednáním policejního orgánu. Jako neakceptovatelný se stěžovateli jeví argument policejního orgánu, že postup dle § 88a trestního řádu nebylo možno využít z toho důvodu, že by bylo nutno vyžádat informace cestou právní pomoci.

27. Stěžovatel má za to, že v daném případě byl institut pořádkové pokuty de facto zneužit k postihu stěžovatele v situaci, kdy policejní orgán, který byl o údajné trestné činnosti subjektivně přesvědčen, nedisponoval žádným relevantním důkazem trestné činnosti stěžovatele a zneužil institut pořádkové pokuty pro postih stěžovatele, jehož nemohl jinak dosáhnout, neboť stěžovatel se žádné trestné činnosti v souvislosti s nezletilým L. K. ani jinými osobami nedopustil.

V.

28. Ústavní soud si vyžádal spis Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, SKPV, OOK, 3. oddělení, sp. zn. KRPA-127944/TČ-2013 a spis Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 20 Nt 1686/2013.

29. Ústavní soud vzal v úvahu všechna stěžovatelem předložená tvrzení, zvážil obsah ústavní stížností napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu, přezkoumal postup orgánů činných v trestním řízení, zohlednil vyjádření účastníků řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

30. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. Není však součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instancnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

31. Je přitom zapotřebí neztrácet ze zřetele skutečnost, že účelem trestního řízení není jenom „spravedlivé potrestání pachatele“, ale rovněž „fair“ proces. Tomuto elementárnímu požadavku orgány činné v trestním řízení ve věci stěžovatele nedostály, když jednaly svévolně, a to takovým způsobem a v takovém rozsahu, který podle přesvědčení Ústavního soudu zavádá příčinu k posouzení ústavní stížnosti stěžovatele jako opodstatněné.

VI.

32. Ustanovení § 66 trestního řádu stanoví: „Kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě, které mu byly dány podle tohoto zákona, může být předsedou senátu a v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50 000 Kč.“

33. Uložení pořádkové pokuty je jedním z krajních prostředků udržení autority orgánů činných v trestním řízení, respektování jejich příkazů a zachování důstojnosti jednání před nimi. Pořádková pokuta umožňuje zajistit nerušený a důstojný průběh trestního řízení a uposlechnutí příkazů daných podle trestního řádu (§ 1 odst. 1 trestního řádu). Při použití donucovacího prostředku je vždy nutné, aby se tak dělo jen v situacích a mezích stanoveným zákonem a způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud v minulosti dovodil, že musí být vždy nepochybně a jednoznačně prokázáno, že nastaly okolnosti vyjmenované v ustanovení § 66 odst. 1 trestního řádu, aby úvaha o uložení pořádkové pokuty orgánem činným v trestním řízení neodporovala principu ústavní ochrany lidských práv a svobod [viz např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1594/10 ze dne 14. 10. 2010 (N 209/59 SbNU 63), nálezy sp. zn. IV. ÚS 31/05 ze dne 1. 8. 2005 (N 147/38 SbNU 167) nebo nálezy sp. zn. III. ÚS 766/2000 ze dne 21. 6. 2001 (N 94/22 SbNU 311), všechna rozhodnutí dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>].

34. V souvislosti s okolnostmi konkrétního případu je nejprve zapotřebí zabývat se otázkou, jaký je charakter komunikace na internetové sociální síti Facebook. Aniž by se Ústavní soud cítil povolán k tomu, aby definoval povahu a fungování sociální sítě Facebook jako celku, považuje za nezbytné, s ohledem na specifčnost daného případu, pro účely tohoto nálezu velmi zjednodušeně přiblížit, k čemu tato sociální síť slouží a jak je možno ji používat.

35. Facebook je rozsáhlou multifunkční internetovou sociální sítí. Jedná se o komunikační platformu, která primárně slouží k navazování a udržování vztahů online a k šíření informací. Facebook umožňuje především vytváření sítě sociálních kontaktů, komunikaci mezi uživateli, vzájemné sdílení nejruznějších multimediálních obsahů, organizaci událostí

a prezentaci uživatelů, má však také mnoho dalších funkcí. Po registraci má uživatel možnost vyhledat další uživatele této sítě, se kterými by byl rád v kontaktu, a požádat je o „přátelství“ (potvrzení oboustranného zájmu o tento kontakt).

36. Uživatel si může individuálně nastavit kromě jiného i rozsah sdílení uveřejňovaných informací, a pomocí nástrojů ochrany soukromí tak má možnost zvolit, kdo uvidí jím zveřejňovaný nebo jeho se týkající obsah, kdo a jak jej může kontaktovat a vyhledat. Jinými slovy, profil uživatele na sociální síti může fungovat otevřeně (je veřejný pro všechny ostatní uživatele Facebooku nebo dokonce všechny uživatele internetu) nebo uzavřeně (stěžovatel buď obecně volí, jakému okruhu uživatelů zveřejní své informace, nebo tuto volbu může provádět i u jednotlivých příspěvků a informací zvlášť).

37. Komunikace na Facebooku může zjednodušeně řečeno probíhat pomocí tzv. „chatu“ (diskuze), pomocí zpráv (možnost posílat si zprávy s jediným uživatelem či s určitým okruhem uživatelů) nebo prostřednictvím profilové (osobní) stránky každého uživatele, na kterou může umisťovat příspěvky sám uživatel, ale i ostatní uživatelé, pokud to individuální nastavení uživatele umožňuje. Dle uživatelem zvoleného nastavení soukromí může být obsah profilové stránky uživatele zpřístupněn jen jeho přátelům, vybraným okruhům – skupinám přátel, všem osobám registrovaným k síti Facebook nebo i osobám neregistrovaným do sítě Facebook, ale využívajícím internet (viz www.facebook.com).

38. V této souvislosti se Ústavní soud nemůže přiklonit k závěrům Obvodního soudu pro Prahu 9, že sociální síť Facebook není určena k privátní komunikaci, jelikož se jedná o rozsáhlý společenský webový systém sloužící ke komunikaci mezi uživateli a sdílení multimediálních dat, který je aktivně využíván více než miliardou uživatelů. Také názor obvodního soudu spočívající v tom, že „pokud se stěžovatel rozhodl využít sociální síť Facebook a komunikovat jejím prostřednictvím, je rovněž na něm, aby nesl následky svého chování“, Ústavní soud zcela nesdílí.

39. Povaha sociální sítě Facebook není dle názoru Ústavního soudu jednoznačně soukromá či veřejná. Vždy záleží na konkrétních uživateli, jakým způsobem si míru soukromí na svém profilu, případně přímo u jednotlivých příspěvků, nastaví. Teoreticky může uživatel prostřednictvím této sítě komunikovat pouze s jediným dalším uživatelem, a to aniž by tuto komunikaci mohli vidět či do ní zasahovat ostatní uživatelé. Taková komunikace by pak jistě mohla být považována za ryze soukromou, byť uskutečněnou prostřednictvím sociální sítě využívané miliardou uživatelů, stejně jako je za soukromou možno považovat e-mailovou komunikaci dvou osob, uskutečněnou např. prostřednictvím e-mailové služby Gmail (www.gmail.com), kterou taktéž využívají miliony uživatelů (obdobně v České re-

publice např. e-mailová služba dostupná na stránkách www.seznam.cz). Uživatel sociální sítě Facebook však má možnost učinit svůj profil také zcela veřejným, a tedy přístupným všem uživatelům sociální sítě Facebook, případně i všem uživatelům sítě internet. Tato možnost je hojně využívána např. politickými stranami, zájmovými skupinami, umělci, poskytovateli služeb, obchodníky a dalšími, jejichž cílem je prezentovat se prostřednictvím sociální sítě Facebooku co nejširšímu počtu uživatelů internetu. Toto nastavení ale volí i část „běžných“ uživatelů.

40. Je zřejmé, že s ohledem na stále narůstající význam a rozsah využívání internetu, sociálních sítí a nejrůznějších mobilních aplikací v každodenním životě se jedná o oblast, na kterou svou pozornost zaměřují také orgány činné v trestním řízení. Je nepopiratelné, že při odhalování trestné činnosti mohou být informace ze sítě internet velmi nápomocné a u některé trestné činnosti dokonce přímo nezbytné. Internet je zdrojem mnoha veřejně dostupných informací, které jsou tak přímo dostupné i orgánům činným v trestním řízení, ale stejně tak obsahuje množství informací soukromé povahy. Postupy aplikované příslušnými orgány při zjišťování těchto informací proto musí dodržovat rámec stanovený právními předpisy a musí respektovat obecné principy, na nichž je založena činnost státních orgánů, zejména v maximální možné míře šetřit ústavně zaručená práva a svobody dotčených osob.

VII.

41. V usnesení policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty, jakož ani v následujícím usnesení obvodního soudu není nijak specifikováno, jakým způsobem policejní orgán získal informace, na kterých založil své rozhodnutí uložit pořádkovou pokutu, resp. jakým způsobem se předmětná komunikace dostala do sféry policejního orgánu a jaký byl účel jejího opatření. Tyto informace nevyplývají ani ze spisového materiálu, který byl podkladem pro tato rozhodnutí.

42. Z vyjádření policejního orgánu k ústavní stížnosti je zřejmé, že si policejní orgán je vědom toho, že trestní řád stanoví způsoby ústavně konformního zásahu do základního práva, kterým je právo na ochranu tajemství záznamů uchovávaných v soukromí. Způsob, kterým se k těmto podmínkám staví, však již v souladu s ústavním pořádkem není.

43. Policejní orgán až ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zmiňuje možnost zajištění obsahu elektronické komunikace postupem podle § 88a trestního řádu, tedy vydání údajů o telekomunikačním provozu na základě nařízení soudu. V případě stěžovatele však tento postup není možno použít. Trestní řízení bylo vedeno pro přečin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a tento přečin nespadá mezi okruh trestných činů, u kterých lze postup podle § 88a trestního řádu aplikovat.

44. Bez ohledu na tuto kogentní podmínku také argumentace policejního orgánu, podle které je však překážkou použití ustanovení § 88a trestního řádu nutnost vyžádání právní pomoci v zahraničí, je protiústavní (čl. 2 odst. 2 Listiny), protože trestní řád takovýto postup přímo předpokládá.

45. Příkazu podle § 88a odst. 1 trestního řádu není potřeba, pokud k poskytnutí údajů dá souhlas uživatel telekomunikačního zařízení, ke kterému se mají údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu vztahovat (§ 88a odst. 4 trestního řádu). Z usnesení o uložení pořádkové pokuty (a ani ze spisového materiálu) však nevyplývá, že by stěžovatel (ani kdokoli jiný) se zajištěním své komunikace a činnosti na sociální síti Facebook tímto způsobem souhlasil.

46. Policejní orgán až ve svém vyjádření adresovaném Ústavnímu soudu sdělil, že informace o komunikaci stěžovatele na sociální síti Facebook získal v rámci podání vysvětlení svědka F. N. tím způsobem, že si od F. N. nechal zpřístupnit jeho facebookový účet a požadované informace o komunikaci stěžovatele si z tohoto účtu stáhl do obrazových souborů. Ani toto tvrzení policejního orgánu však není bezproblémové.

47. Dne 26. 9. 2013 se k podání vysvětlení podle § 158 odst. 6 trestního řádu dostavil F. N. (č. l. 472 spisu). Z úředního záznamu o podaném vysvětlení vyplývá, že ve vztahu ke komunikaci stěžovatele na sociální síti Facebook uvedl F. N. následující: „O tom, že se řeší Dmitri na policii vím, bylo na Facebooku něco o nějakém poručíkovi. Zmiňovalo se něco u fotek obecně, že jim poručík vadí. Psal to T. a L.“ (č. l. 475 spisu).

48. Toto jsou však veškeré informace, které jsou v úředním záznamu ke komunikaci stěžovatele na sociální síti Facebook uvedeny. Obsahem úředního záznamu (ani zbylé části spisového materiálu) není údaj o tom, že by F. N. policejnímu orgánu dobrovolně umožnil přístup na jeho facebookový profil a zpřístupnil konkrétní obsah předmětné komunikace a její zajištění formou tzv. printscreenů, tedy sejmutím obrazovky počítače do obrazového souboru, tak jak uvádí policejní orgán ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, když vysvětluje, že po urážlivých vzkazech nepátral ze své iniciativy, ale byl na ně upozorněn v rámci probíhajícího trestního řízení.

50. Výše uvedený postup zvolený policejním orgánem je zjevným obcházením příslušných ustanovení trestního řádu o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

51. Pokud orgány činné v trestním řízení v rámci postupu před zahájením trestního stíhání za účelem odhalení trestné činnosti a spravedlivého potrestání pachatelů musí v nezbytně nutné míře přistoupit k určitému omezení základních lidských práv a svobod účastníků řízení (např. vazba, domovní prohlídka, odposlech a záznam telekomunikačního provozu), je jejich povinností postupovat striktně v souladu s trestním řádem a v jeho mantinelech, za maximálního šetření těchto práv. Za situace, kdy tomu tak

není, nelze takto získané informace přičítat k tíži stěžovatele, jako tomu bylo v projednávaném případě.

VIII.

52. Ústavní soud se zabýval i tím, zda by komunikace, kterou deklaruje policejní orgán v usnesení o uložení pořádkové pokuty, vůbec naplňovala skutkovou podstatu předpokládanou ustanovením § 66 trestního řádu.

53. Účelem uložení pořádkové pokuty je zajištění nerušeného a důstojného průběhu procesních úkonů trestního řízení a uposlechnutí příkazů daných podle trestního řádu. Ve vztahu ke konkrétním okolnostem případu má pak Ústavní soud za to, že policejní orgán při uložení pořádkové pokuty stěžovateli nepřipustně rozšířil podmínky aplikace § 66 trestního řádu.

54. Uložení pořádkové pokuty stěžovateli by bylo namístě, pokud by se tento choval k policejnímu orgánu urážlivě v rámci trestního řízení, tedy např. v rámci podání vysvětlení nebo výslechu obviněného. Tak tomu však nebylo. Ze spisového materiálu je patrné, že stěžovatel se v rámci podání vysvětlení i pozdějšího výslechu choval k policejnímu orgánu naprosto korektně a s policejním orgánem spolupracoval (pro potřeby trestního řízení dobrovolně policejnímu orgánu vydal svůj mobilní telefon), důstojnost průběhu procesních úkonů tedy nijak nenarušil.

55. V této souvislosti se Ústavní soud při přezkumu usnesení o uložení pořádkové pokuty blíže zaměřil také na obsah sdělení, která měla být vůči policejnímu orgánu urážlivá. Při podrobném vyhodnocení usnesení o uložení pořádkové pokuty však Ústavní soud zjistil, že stěžovatel je autorem pouze některých příspěvků obsažených v tomto usnesení. Ústavní soud má přitom za to, že stěžovateli nemůže být přičítán k tíži kontext komunikace a příspěvky L. K. a T. B. takovým způsobem, jak to učinil policejní orgán.

56. Příspěvky, jejichž autorem je stěžovatel, dle názoru Ústavního soudu nedosahují takové intenzity, aby bylo uložení pořádkové pokuty zapotřebí. První příspěvek je piktogramem vyjadřujícím úsměv. V druhém příspěvku zůstalo možné vulgární slovo „nevyřčeno“, a předpoklad vulgarity tohoto příspěvku je tak spíše spekulací policejního orgánu. Třetí příspěvek pak pouze nabádá k podání trestního oznámení (byť konkrétnímu policistovi), na čemž však také nelze spatřovat nic závadného.

IX.

57. Přestože se Ústavní soud rozhodl přistoupit ke zrušení předmětného usnesení o uložení pořádkové pokuty a navazujícího usnesení obvodního soudu, neznamená to, že by chtěl tímto nálezením podporovat jakékoliv nevhodné chování ze strany účastníků řízení vůči orgánům činným

v trestním řízení. V tomto směru se Ústavní soud ztotožňuje s názorem Obvodního soudu pro Prahu 9, že komunikace stěžovatele a L. K. a T. B. se v celkovém kontextu může jevit jako poměrně nešťastná a že stěžovatel by měl jít nezletilým dětem příkladem a v potenciálně společensky závadném chování by je rozhodně neměl podporovat. Ústavní soud však má po zhodnocení všech aspektů projednávaného případu za to, že uložení pořádkové pokuty v mnoha shora naznačených ohledech neproběhlo v souladu s příslušnými ustanoveními trestního řádu a ze strany policejního orgánu se jednalo o neadekvátní reakci.

X.

58. Ústavní soud na základě výše zmíněné argumentace dospěl k závěru, že napadenými usneseními byla porušena ústavně chráněná práva stěžovatele zakotvená v čl. 13 a 36 Listiny. Ústavní stížnosti proto bylo podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověno a napadená usnesení Policie České republiky a Obvodního soudu pro Prahu 9 Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

59. Stěžovatel také v ústavní stížnosti navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů tohoto řízení. Podle § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu náklady řízení před Ústavním soudem, které vzniknou účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, hradí účastník nebo vedlejší účastník. Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení může usnesením uložit některému účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi jeho náklady řízení (§ 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu). Jak vyplývá z citovaných ustanovení, úhrada nákladů řízení před Ústavním soudem není automatická. V projednávaném případě k takovému postupu Ústavní soud neshledal důvod, a náhradu nákladů řízení tak stěžovateli nepřiznal.

Č. 202

K náhradě nákladů řízení České republiky zastupované v občanském soudním řízení advokátem

I. Jako porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je třeba posoudit situaci, kdy obecný soud vydaje související se zastupováním vedlejší účastnice (organizační složky státu) advokátem v soudním řízení neposoudil z hlediska jejich potřeby k účelnému uplatňování nebo bránění práva, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovatelce s ohledem na ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu.

II. Právní názor Ústavního soudu může jeho senát překonat postupem podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Nelze se proto opřít o názor mu oponující v případě, kdy Ústavní soud nadále dosavadní názorovou linii nejen zachovává, ale dokonce její „působnost“ rozšiřuje na další skupiny subjektů jako statutární města, vyšší územní celky a další subjekty hospodařící s majetkem státu. V takové situaci nelze z takového nálezu senátu vycházet, i kdyby byl interpretován tak, že obsahuje odlišný právní názor, neboť již s ohledem na časový odstup o právním názoru Ústavního soudu ani procesně, ani hmotněprávně nevznikají pochybnosti.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kúrky a Jana Musila - ze dne 6. listopadu 2014 sp. zn. III. ÚS 1920/14 ve věci ústavní stížnosti Jaroslavy Furišové, zastoupené Mgr. Pavlem Šimákem, advokátem, se sídlem Komenského 319/6, Písek, proti výroku I usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2014 č. j. 29 Co 51/2014-67, kterým byl potvrzen výrok soudu prvního stupně o stěžovatelčině povinnosti nahradit vedlejší účastnici náklady řízení, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a České republiky jednající organizační složkou Ministerstvem financí a organizační složkou Českou národní bankou jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2014 č. j. 29 Co 51/2014-67 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. dubna 2014 č. j. 29 Co 51/2014-67 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností ze dne 30. 5. 2014, doručenou Ústavnímu soudu dne 4. 6. 2014, stěžovatelka napadla a domáhala se zrušení shora označeného soudního rozhodnutí, přičemž tvrdila, že jím bylo porušeno její právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo vlastnit majetek.

2. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 16. 9. 2013 č. j. 16 C 102/2012-46 byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba proti vedlejší účastnici na zaplacení 277 870 Kč s příslušenstvím a dále stěžovatelce bylo uloženo zaplatit vedlejší účastnici 35 283,60 Kč na náhradě nákladů řízení.

3. Ústavní stížností napadeným usnesením Městský soud v Praze (dále též jen „městský soud“) rozsudek soudu prvního stupně ve (stěžovatelkou napadeném) výroku o nákladech řízení potvrdil (výrok I) a dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II).

II. Argumentace stěžovatelky

4. V ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že se vůči České republice domáhala náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem, přičemž Ministerstvo financí se bezdůvodně nechalo zastoupit advokátem, ačkoliv se jednalo o soudní spor, který se stejným právním základem vůči České republice vede přinejmenším několik desítek žalobců, v nichž žalovanou zastupuje stejný právní zástupce, který soudu předkládá argumentačně zcela totožná podání. Přitom pro přezkoumání uplatněného nároku před podáním žaloby Ministerstvo financí služeb advokáta nevyužilo. Dodává, že samotná vedlejší účastnice navrhla přerušit řízení do rozhodnutí odvolacího soudu v obdobných sporech, čemuž sice soud prvního stupně nevyhověl, nicméně vyčkal na jejich vydání. Současně poukazuje na to, že se nejednalo ani o obzvláště složitý případ, ani o vysokou částku.

5. V návaznosti na to se stěžovatelka dovolává judikatury Ústavního soudu, podle které v případě zastoupení státu nelze náklady na právní zastoupení advokátem považovat za „náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“ ve smyslu § 142 odst. 1 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a následně cituje z nálezu ze dne 9. 10. 2008 sp. zn. I. ÚS 2929/07 (N 167/51 SbNU 65), přičemž upozorňuje, že soud prvního stupně si sice byl vědom judikatury vyšších soudů, které v těchto případech náklady řízení České republice nepřiznávají, avšak neozřejmil, proč se

od těchto právních názorů odchyluje, a odvolací soud pak sice judikaturou Ústavního soudu argumentoval, nicméně s tím závěrem, že neodpovídá podmínkách daného případu.

6. Podle stěžovatelky byly dány také další důvody pro nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení. Jak totiž opakovaně namítala, je vyššího věku a kromě starobního důchodu nemá žádný příjem, takže jsou zde sociální důvody, pro které nemělo být právo na náhradu nákladů řízení přiznáno, přičemž soudy neobjasnily, proč tyto důvody nepovažují za dostatečné pro aplikaci § 150 o. s. ř. Stěžovatelka má za to, že rozhodnutí o nákladech bylo překvapivé, nadto má být zarážející, že soud prvního stupně vědomě rozhodl v rozporu s judikaturou vyšších soudů (a tedy patrně i Ústavního soudu). Nyní prý musí hradit poměrně vysokou částku, čehož není schopna, a hrozí jí proto exekuce na byt. Tím mělo dojít i k zásahu do jejího práva vlastnit majetek.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení

7. Městský soud v Praze pouze označil ústavní stížnost za nedůvodnou.

8. Česká republika prostřednictvím Ministerstva financí uvedla, že sama skutečnost, že se nechala zastoupit advokátem, není důvodem pro zrušení rozhodnutí z důvodu zásahu do stěžovatelčiných ústavních práv. Nepopírá přitom, že disponuje odborným aparátem, nicméně s ohledem na „nejednoduchost“ věci bylo v daném případně důvodné, resp. namíste nechat se zastoupit. Jde o realizaci práva ve smyslu čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny, což dokumentoval samotný odvolací soud odkazem na judikaturu Ústavního soudu. Vedlejší účastnice dále odmítla stěžovatelčin odkaz na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 jako nepřiléhavý, přičemž poukázala na usnesení ze dne 17. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 986/09 (toto rozhodnutí, jakož i další, níže uvedená rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na adrese <http://nalus.usoud.cz>), podle něhož ve věci sp. zn. I. ÚS 2929/07 šlo o nápravu ojedinělého excesu v dané věci, v ostatních věcech se však uplatní právo každého podle čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny. Jde-li o tvrzený zásah do práva vlastnit majetek, podle vedlejší účastnice pravomocné a vykonatelné rozhodnutí ohledně hrazení nákladů řízení může těžko představovat zásah do daného práva. Odvolací soud podle vedlejší účastnice také přesvědčivě odůvodnil, proč v dané věci neaplikoval § 150 o. s. ř., přičemž ze strany stěžovatelky nebyly doloženy pro tento postup dostatečné důvody. Vzhledem k tomu vedlejší účastnice považuje ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhuje její zamítnutí.

9. Ústavní soud zaslal tato vyjádření stěžovatelce k případné replice, ta však této možnosti nevyužila.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

10. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností; Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný, stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení ústavní stížnosti

11. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]; není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Jak je patrné z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, náhrada nákladů řízení vedlejší účastnici byla přiznána podle § 142 odst. 1 o. s. ř., přičemž uvedený soud vyslovil právní názor, že pokud účastník řízení využije svého zákonného práva a nechá se v řízení zastupovat advokátem, nelze mu odpírat právo na náhradu nákladů vynaložených na takové zastoupení s odůvodněním, že se nejedná o účelně vynaložený náklad, přičemž má být irelevantní, že vedlejší účastnice disponuje právně vzdělanými zaměstnanci. V odvolání stěžovatelka mj. poukázala na to, že vedlejší účastnice má dostatek erudovaných právníků na to, aby „se mohla zastupovat sama“, a že i když si soud byl vědom judikatury vyšších soudů, které v takovýchto případech České republiky náhradu nákladů nepřiznávají, nezřejmí, proč se od jejich právního názoru odchýlil. Odvolací soud na tuto námitku reagoval tak, že právní zastoupení je ponecháno na vůli účastníka „bez ohledu na to, zda by byl toho schopen jinak sám“, přičemž poukázal na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2557/08 (pozn.: miněno však zřejmě usnesení ze dne 7. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 2257/08), nález (pozn.: správně ale „usnesení“) ze dne 9. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 1625/09 a nález ze dne 2. 2. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2513/09 (N 17/56 SbNU 169), jakož i na usnesení ze dne 17. 5. 2012 sp. zn. III. ÚS 3592/11 a ze dne 10. 5. 2012 sp. zn. II. ÚS 1441/12, přičemž odmítl, že by na věc dopadal nález ze dne 29. 3. 2012

sp. zn. I. ÚS 3923/11 (N 68/64 SbNU 767), a to s odůvodněním, že se týká tzv. bagatelních žalob podávaných formulářovým způsobem.

13. Ustálená judikatura Ústavního soudu, představovaná již zmíněným nálezem sp. zn. I. ÚS 2929/07 a navazujícími rozhodnutími, např. nálezy ze dne 17. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 1452/09 (N 186/54 SbNU 303), ze dne 24. 11. 2009 sp. zn. IV. ÚS 1087/09 (N 243/55 SbNU 349), ze dne 2. 3. 2010 sp. zn. IV. ÚS 3243/09 (N 38/56 SbNU 449), ze dne 14. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1180/10 (N 194/58 SbNU 715), ze dne 9. 12. 2010 sp. zn. II. ÚS 1215/10 (N 246/59 SbNU 507), je postavena na tezi, že je-li stát k hájení svých zájmů vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenašel na soukromý subjekt – advokáta, a pokud tak stát přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených (ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř.); neznamená to však, že by náklady na zastoupení státu bylo možné považovat za „neúčelné“ vynaložené za každé situace, např. předmětem sporu může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod.; v takových případech lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, který se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní; danou otázku obecné soudy posuzují s ohledem na konkrétní okolnosti případu a svůj závěr musí řádně odůvodnit.

14. Ač si soud prvního stupně byl (dle všeho) této judikatury Ústavního soudu vědom (případně mu byla známa rozhodnutí obecných soudů, která z této judikatury vycházejí), předmětný právní názor neakceptoval s tím, že je jiného názoru. Proti tomuto postupu brojila stěžovatelka odvoláním, městský soud však názor soudu prvního stupně shledal správným, přičemž se odvolal mimo jiné na nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2513/09. Ústavní soud však v první řadě musí zmínit, že právní názor vyslovený v již zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 by bylo možné překonat pouze postupem podle § 23 zákona o Ústavním soudu, avšak IV. senát Ústavního soudu k předložení věci plénu Ústavního soudu nepřistoupil. Městský soud nemohl rovněž spatřovat ve zmíněném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2513/09 určitý názorový posun (míněno v mezích předchozích názorů), neboť dosavadní názorová linie byla nadále Ústavním soudem i po jeho vydání 2. 2. 2010 neještě sledována [viz např. nálezy ze dne 30. 1. 2013 sp. zn. III. ÚS 161/11 (N 19/68 SbNU 251)], ale dokonce byla její „působnost“ rozšířena na další skupiny subjektů – statutární města [viz nálezy ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. II. ÚS 376/12 (N 45/68 SbNU 449)], vyšší územní celky [viz nálezy ze dne 6. 6. 2013 sp. zn. I. ÚS 4229/12 (N 102/69

SbNU 691]) i další subjekty hospodařící s majetkem státu [viz nálezy ze dne 15. 12. 2011 sp. zn. I. ÚS 195/11 (N 215/63 SbNU 473), ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 3344/12 (N 129/70 SbNU 193) a ze dne 19. 9. 2013 sp. zn. II. ÚS 1172/12 (N 165/70 SbNU 535), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. V takové situaci nelze z takového nálezu senátu vycházet, i kdyby byl interpretován tak, že obsahuje odlišný právní názor, neboť již s ohledem na časový odstup o právním názoru Ústavního soudu ani procesně, ani hmotněprávně nevznikají pochybnosti.

15. Z výše uvedeného plyne, že i kdyby byl zmíněný nálezy sp. zn. IV. ÚS 2513/09 interpretován tak, že obsahuje odlišný právní názor, nebylo by možné z něj vycházet. Je-li uvedený nálezy postaven na východisku, že zhodnocení toho, co lze v konkrétním případě považovat za náklady účelně vynaložené, přísluší obecným soudům (přičemž v souzené věci nebylo v daném ohledu zjištěno porušení ústavnosti), není důvod se proti tomuto názoru vymezovat. Nutno však dodat, že povinností obecných soudů, plynoucí z požadavku ústavnosti, je svůj postup řádně odůvodnit, přičemž musí vzít v úvahu, že zastoupení státu advokátem lze akceptovat pouze jako výjimku z pravidla, kterou je nutno vykládat restriktivním způsobem [viz např. nálezy ze dne 14. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1180/10 (N 194/58 SbNU 715)]. Obecné soudy ovšem v souzené věci takto nepostupovaly, neboť si otázku, zda pro zastoupení advokátem existovaly relevantní důvody, resp. zda vedlejší účastnice tyto důvody prokázala [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 376/12 ze dne 14. 3. 2013 (N 45/68 SbNU 449)], vůbec nepoložily, a tudíž ji ani neřešily, a to na rozdíl od případů, jimiž se zabýval Ústavní soud v usneseních sp. zn. III. ÚS 3592/11 a II. ÚS 1441/12 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), na která sám městský soud poukazoval.

16. Ústavnímu soudu nezbyvá než uzavřít, že pokud městský soud vydaje související se zastupováním vedlejší účastnice (organizační složky státu ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů) advokátem v soudním řízení neposoudil z hlediska jejich potřeby k účelnému uplatňování nebo bránění práva, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovatelce s ohledem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil (a spolu s ním i akcesorický výrok II o nákladech odvolacího řízení). Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 203

K povinnosti soudu umožnit účastníkovi řízení prokázání tvrzení o neprovozování nepojištěného vozidla

Pokládal-li obecný soud, vzhledem ke svému právnímu názoru na výklad lhůty uvedené v § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, za irelevantní tvrzení stěžovatelky, které jinak mohlo mít podstatný význam pro výsledek řízení, porušil tím její základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Závěr, že ve smyslu ustanovení § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla bylo vozidlo provozováno, bylo-li v rozhodném období vedeno v příslušném registru vozidel, platí jen tehdy, není-li jeho provozovatelem (vlastníkem) prokázán opak. Není-li mu v řízení před soudem otevřen pro takový důkaz prostor, dochází k porušení ústavně zaručeného práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu a soudce zpravodaje Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 6. listopadu 2014 sp. zn. III. ÚS 2503/14 ve věci ústavní stížnosti Ivy Baronové, zastoupené Mgr. Richardem Kolibou, advokátem Advokátní kanceláře Hajduk a partneři, s. r. o, se sídlem Český Těšín, Havlíčkova 190/12, proti rozsudku Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 24. dubna 2014 č. j. 18 C 226/2013-49, kterým byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejší účastnici 4 740 Kč s příslušenstvím jako příspěvek za nepojištěné vozidlo a nahradit náklady řízení, za účasti Okresního soudu ve Frýdku-Místku jako účastníka řízení a České kanceláře pojistitelů, IČO 70099618, se sídlem Praha 4, Na Pankráci 1724/129, zastoupené JUDr. Jiřím Nykodým, advokátem, se sídlem Říčany, 17. listopadu 230, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 24. dubna 2014 č. j. 18 C 226/2013-49 bylo porušeno stěžovatelčino základní ústavně zaručené právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 24. dubna 2014 č. j. 18 C 226/2013-49 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností ze dne 25. 7. 2014, doručenou Ústavnímu soudu dne 28. 7. 2014, stěžovatelka napadla a domáhala se zrušení shora označeného soudního rozhodnutí, přičemž tvrdila, že jím bylo porušeno její základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným rozsudkem Okresního soudu ve Frýdku-Místku (dále jen „okresní soud“) bylo k žalobě vedlejší účastnice rozhodnuto, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejší účastnici 4 740 Kč s příslušenstvím a dále na náhradě nákladů řízení 3 546 Kč. Okresní soud dospěl k závěru, že povinnost stěžovatelky zaplatit žalovanou částku plyne z ustanovení § 24c odst. 1, 2 a 4 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů. Vyšel z toho, že stěžovatelka měla povinnost v prekluzivní třicetidenní lhůtě (§ 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla) prokázat vedlejší účastnici, že zákon neporušila, což stěžovatelka neučinila, a důkazy, které stěžovatelka uplatnila po uplynutí této lhůty, v soudním řízení již provést nelze, nadto nebylo prokázáno, že by vozidlo bylo v příslušném období odhlášeno z evidence motorových vozidel, a tudíž je stěžovatelka povinna daný příspěvek platit.

II. Argumentace stěžovatelky

3. V ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že vedlejší účastnice se domáhala zaplacení příspěvku ve smyslu § 24c zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s tvrzením, že (stěžovatelka) provozovala své vozidlo tov. zn. Škoda Fabia v období od 26. 8. 2010 do 23. 11. 2010 v rozporu s citovaným zákonem, kdy uvedené vozidlo bylo vedeno v příslušném registru vozidel jako její vlastnictví, aniž by bylo uzavřeno pojištění odpovědnosti z jeho provozu, přičemž nepředložila ve třicetidenní lhůtě důkazy o tom, že vozidlo neprovozovala. Proti tomu se stěžovatelka dle svých slov bránila tvrzením, že vozidlo zakoupila 25. 8. 2010 havarované a 8 měsíců se nacházelo v opravě, takže jí nevznikla povinnost uzavřít pojištění odpovědnosti z provozu vozidla ve smyslu § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, a současně předložila důkazy tato tvrzení prokazující. Danou obranu však okresní soud neakceptoval z výše uvedených důvodů.

4. V návaznosti na to stěžovatelka namítá, že závěry okresního soudu nejsou správné a že překračují meze dané rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod. V první řadě předmětná lhůta není lhůtou prekluzivní, po jejímž uplynutí nelze tvrdit a prokazovat, že vozidlo nebylo provozováno; ustanovení § 24c odst. 4 poslední věty zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla totiž nezakládá povinnost hradit zákonný příspěvek v případě neprokázání neprovozování vozidla ve stanovené lhůtě, ale tuto povinnost zakládá jen to, že je vozidlo provozováno (bez pojištění odpovědnosti). Vzhledem k uvedenému právnímu názoru se již okresní soud nezabýval jejím tvrzením, že vozidlo nebylo provozováno, a tedy ani důkazy o něm.

5. Stejně tak se stěžovatelka neztotožnila s názorem okresního soudu, že vozidlo lze považovat za provozované, není-li odhlášeno z registru vozidel, neboť údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, registr neobsahuje, přičemž neexistuje žádné zákonné ustanovení, které by zakládalo fikci či domněnku provozování vozidla vedeného v registru. S poukazem na závěry Ústavního soudu obsažené v nálezu ze dne 31. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2221/13 (N 48/72 SbNU 543; tento nálezn i další rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>) stěžovatelka tvrdí, že závěr okresního soudu, že vozidlo bylo provozováno, nemá oporu v provedeném dokazování a je závěrem natolik „extrémním“, že má za následek zásah do jejího práva na spravedlivý proces.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení

6. Okresní soud uvedl, že setrvává na svých závěrech s tím, že o citovaném nálezu Ústavního soudu nebyl v době vydání napadeného rozsudku informován, neboť tento nálezn nebyl v písemné podobě zveřejněn na internetových stránkách.

7. Vedlejší účastnice uvedla, že je přesvědčena, že napadený rozsudek je správný a spravedlivý. Nedůvodnost ústavní stížnosti, resp. její zjevnou neopodstatněnost vyvozuje v první řadě z bagatelní výše předmětu soudního sporu, již je částka 4 740 Kč, přičemž poukazuje na judikaturu Ústavního soudu, podle níž musí být pro úspěšné uplatnění ústavní stížnosti splněny přísnější podmínky, tj. kdy dojde k extrémnímu vybočení ze standardů, jež jsou pro postupy zjišťování skutkového základu sporu a pro jeho právní posouzení rozhodující (např. usnesení ze dne 18. 8. 2005 sp. zn. III. ÚS 200/05); v dané věci se však řízení konalo za přítomnosti stěžovatelky, jež měla stejnou možnost okresní soud přesvědčit o svém názoru na povahu příslušné lhůty. Za extrémní vybočení nemusí jít podle Ústavního soudu, jak je patrné z usnesení ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. III. ÚS 1367/13, ani v případě, kdy obecný soud nepřihlédne při svém rozhodování k právnímu názoru vyslovenému již dříve v nálezu, jak se nyní stalo; jde o ústavně nekonformní

aplikaci právní normy, jež může být excesem při rozhodování, nelze to však považovat za pochybení, jemuž lze přiznat ústavněprávní rozměr. Jinak by tomu bylo, kdyby vzniklá majetková újma měla mimořádně tíživý dopad nebo kdyby došlo k porušení jiného základního práva, o takový případ však nejde. Ústavní soud připustil přezkum rozhodnutí z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů v nálezu ze dne 19. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4167/12 (N 192/71 SbNU 289), takový přístup by však měl zůstat výjimkou, neboť očekávání veřejnosti jsou jiná, než je náprava pochybení objektivně zanedbatelného významu, tj. efektivně poskytovat ochranu těm stěžovatelům, jejichž základní práva byla porušena.

8. Vedlejší účastnice dále uvádí, že okresní soud sice nevyložil zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla správně, meritorně má však jít o správné rozhodnutí. Akceptuje názor stěžovatelky, že lhůta zakotvená v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla je lhůtou pouze pořádkovou, nicméně v tomto ohledu se ustálila judikatura obecných soudů, a pokud výjimečně dochází k vybočením, nejde o systematické pochybení, a ingerence Ústavního soudu tak není třeba.

9. Povinnost stěžovatelky platit příspěvek do garančního fondu má dle vedlejší účastnice plynout z toho, že (stěžovatelka) provozovala motorové vozidlo, přičemž daný závazek vznikl tím, že byla zapsána v registru vozidel jako vlastnice vozidla. Jestliže se stěžovatelka chtěla bránit tím, že vozidlo nebylo způsobilé provozu, podle vedlejší účastnice je takové tvrzení irelevantní. V této souvislosti vedlejší účastnice argumentuje tím, že cílem zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla je zajistit co možná nejširší ochranu osob ohrožených či dotčených provozem dopravních prostředků, přičemž provozování vozidla je spojeno s povinností registrace podle zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tato registrace má zajistit, aby bylo zřejmé, kdo je odpovědnou osobou za vše, co je s provozem vozidla spojeno, tedy i za sjednání pojištění. Pokud vlastník vozidla odstává vozidlo na delší dobu a nechce pojistné platit, musí se jeho vůle projevit v registru vozidel, přičemž vedlejší účastnice nemá jinak žádnou možnost se o daném záměru vlastníka dozvědět. Je-li podle soudů stav zápisu v registru z tohoto hlediska bezvýznamný, pak je celé vedení systému registru zbytečné a vymáhání se stává víceméně otázkou náhody, neboť povinná osoba může předložit smlouvu o převodu vlastnictví vozidla, za které je požadován příspěvek. Dle názoru vedlejší účastnice zákon konstruuje nevratitelnou domněnku, že osobou zodpovědnou za to, že vozidlo bude mít pojištěnou odpovědnost z provozu, je osoba zapsaná v registru jako provo-

zovatel, kterou je zásadně vlastník vozidla. Tím jsou vytvořeny zákonné instrumenty pro to, aby se této odpovědnosti zbavila – může požádat o dočasné či trvalé vyřazení vozidla z evidence anebo je nechat přepsat na jinou osobu. Znamená to pro ni minimální zátěž a náklady, přičemž daný požadavek je proporcionální zvýšenému zájmu na ochraně práv třetích osob.

10. Dle názoru vedlejší účastnice je třeba ustanovení § 24c odst. 4 poslední věty zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, jež vlastníku umožňuje zbavit se povinnosti hradit příspěvek, vykládat restriktivně, a to tak, že daná povinnost nevzniká, není-li vozidlo provozováno z důvodů ležících mimo sféru vůle jeho vlastníka, jako je krádež vozidla, jak konstatoval i Okresní soud v Semilech v rozsudku ze dne 17. 6. 2014; v případě krádeže vozidla ostatně vedlejší účastnice dle svých slov daný příspěvek neuplatňuje, resp. nevy máhá. Výkladem pojmu provoz vozidla se zabýval Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ze dne 4. 9. 2014, vydaném ve věci C-169/13 (*Damijan Vnuk proti Zavarovalnica Triglav d. d.*), přičemž zdůraznil, že ustanovení čl. 3 odst. 1 směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. dubna 1972 nelze vykládat čistě doslovně, ale podle celkové systematiky a účelu právní úpravy; nejsou-li pojmy „provoz“ či „použití vozidel“ v uvedené směrnici definovány, tyto je třeba chápat ve světle dvojího cíle – jednak ochrany obětí nehod, jednak liberalizace pohybu osob a zboží, konkrétně tak, že provozem vozidla je jakékoliv jeho použití, které odpovídá jeho obvyklé funkci, což s ohledem na okolnosti případu, kdy k nehodě došlo na dvoře statku, má dle vedlejší účastnice představovat podstatně rozšiřující interpretaci.

11. Závěrem vedlejší účastnice poukazuje na několikaletou ustálenou praxi Ústavního soudu, který – prý podobně jako Soudní dvůr Evropské unie – pod pojmem „provoz vozidla“ míní toliko jeho formální zápis v evidenci motorových vozidel. Z této rozhodovací praxe měl vybočit již zmíněný náleze ze dne 31. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2221/13, přičemž dokonce hned dva dny po tomto kasačním rozhodnutí Ústavní soud v podstatě stejnou ústavní stížnost odmítl usnesením ze dne 2. 4. 2014 sp. zn. IV. ÚS 775/14. Z výše uvedených důvodů vedlejší účastnice navrhla zamítnutí ústavní stížnosti jako neúčinné.

12. Ústavní soud zaslal tato vyjádření stěžovatelce k případné replice, ta však této možnosti nevyužila.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností; Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný, stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona

č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení ústavní stížnosti

14. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]; není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že okresní soud chybně posoudil třicetidenní lhůtu zakotvenou v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla jako lhůtu prekluzivní a dále že nesprávně z ustanovení § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla vyvodil, že povinnost platit příspěvek by nevznikla jen tehdy, pokud by předmětný automobil byl odhlášen v příslušném období z evidence motorových vozidel. Vedlejší účastnice rovněž pokládá prvně uvedený názor okresního soudu za vadný, současně má však za to, že napadený rozsudek ob stojí vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatelka své vozidlo neodhlásila z registru vozidel.

16. Ústavní soud však v již zmíněném nálezu ze dne 31. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2221/13 a následně také v nálezech ze dne 4. 8. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1489/14 (N 147/74 SbNU 255) a ze dne 2. 10. 2014 sp. zn. III. ÚS 786/14 (N 187/75 SbNU 89) odmítl, že by výše uvedenou lhůtu bylo možné považovat za lhůtu prekluzivní, a stejně tak odmítl, že by pro úsudek, zda je vozidlo provozováno, bylo určující pouze to, že bylo v příslušném období vedeno v registru vozidel (současně však připustil, že z této skutečnosti lze zpravidla vyvozovat, že vozidlo bylo provozováno, ledaže by vlastník vozidla prokázal opak). V nyní souzené věci nastala stejná situace jako ve věcech výše uvedených, tj. stěžovatelka tvrdila a měla v úmyslu prokázat, že vozidlo neprovozovala, v daném případě pak proto, že mělo jít o „totálně poškozené vozidlo“, které se nacházelo v opravě, okresní soud však toto její tvrzení – vzhledem ke svému právnímu názoru, jak vyloženo výše – pokládal za irelevantní, a stěžovatelce tak k prokázání těchto tvrzení neposkytl žádný prostor, čímž porušil její práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření poukazuje na to, že jde o bagatelní věc, a tudíž že ústavní stížnost je třeba pokládat za zjevně neopodstatněnou. K této skutečnosti se však IV. senát Ústavního soudu vyjádřil ve výše uvedených nálezech, přičemž ústavní rozměr věci a potřebu svého zásahu vyvodil nejen z rozkolísanosti soudní praxe, jakož i ze značného množství podaných ústavních stížností, ale rovněž ze značné intenzity porušení práva na spravedlivý proces, a k těmto závěrům se III. senát připojil v již zmíněném nálezu ze dne 2. 10. 2014 sp. zn. III. ÚS 786/14, přičemž neshledal žádný důvod, proč by se nyní měl od něj odchylovat. Proto i zde konstatuje, že pokládal-li okresní soud vzhledem ke svému právnímu názoru za irelevantní tvrzení stěžovatelky, které mohlo mít podstatný význam pro výsledek řízení (tzv. kvalifikovaná vada), porušil tím její základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

18. K obsáhlé argumentaci vedlejší účastnice týkající se významu zápisu vlastníka v příslušném registru vozidel je možno podotknout, že v podstatě jde o polemiku s právním názorem Ústavního soudu, navíc z jejího závěru plyne, že vedlejší účastnice sama připouští, že nelze (za všech okolností) vycházet z principu, že je-li vozidlo zapsáno v příslušné evidenci, pak platí, že je provozováno (a v takovém případě vzniká povinnost platit předmětný příspěvek). Jádro problému tedy tkví spíše v tom, co konkrétně lze považovat za „provozování vozidla“ ve smyslu § 1 odst. 2 ve spojení s § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, přičemž v dalším řízení před okresním soudem může vedlejší účastnice uplatnit své argumenty (nálezem Ústavního soudu se pouze ruší předmětný rozsudek okresního soudu, nikoli vyřizuje věc sama), jež plynou z jejího vyjádření, včetně toho, kde se dovolává právního názoru vysloveného v rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. 9. 2014 ve věci C-162/13, jenž nabádá spíše k širšímu výkladu uvedeného pojmu, jakož i právního názoru obsaženého v rozsudku Okresního soudu v Semilech ze dne 17. 6. 2014, podle kterého je třeba zkoumat okolnosti, za nichž nebylo vozidlo provozováno, přičemž za relevantní mohou být považovány ty, které zakládají objektivní (absolutní) nemožnost jeho provozování.

19. S ohledem na výše uvedené důvody nezbylo Ústavnímu soudu než konstatovat, že napadeným rozhodnutím okresního soudu bylo porušeno stěžovatelčino základní ústavně zaručené právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 204

K osvobození od soudních poplatků

Postup obecných soudů, které při rozhodování o osvobození stěžovatele od soudních poplatků nevycházely z aktuálních majetkových poměrů stěžovatele, ale z příčin, pro které se dostal do tíživé finanční situace, a z hypotetické možnosti našetřit si na soudní poplatek za dobu od splatnosti žalované částky, je v rozporu s principem spravedlivého procesu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Tomáše Lichovníka a Vlasty Formánkové – ze dne 11. listopadu 2014 sp. zn. IV. ÚS 659/12 ve věci ústavní stížnosti Michala Zvěřiny, zastoupeného JUDr. Jakubem Havlíčkem, advokátem, se sídlem Komenského 266, Hradec Králové, proti usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-26 ze dne 18. října 2011, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 20 Co 548/2011-32 ze dne 2. prosince 2011, usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 C 203/2011-51 ze dne 12. dubna 2012 ve znění opravného usnesení téhož soudu č. j. 119 Ec 203/2011-61 ze dne 31. října 2012 a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 25 Co 426/2012-65 ze dne 22. února 2013, jimiž bylo rozhodnuto, že se stěžovateli nepřiznává osvobození od soudních poplatků a bylo z důvodu nezaplacení soudního poplatku zastaveno řízení o stěžovatelově návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové a Okresního soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení a Daniely Macháčkové, zastoupené JUDr. Zdeňkem Rudoleckým, advokátem, se sídlem Týlovo nábřeží 367, Hradec Králové, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-26 ze dne 18. října 2011 a usnesením Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 20 Co 548/2011-32 ze dne 2. prosince 2011 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu garantované v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-26 ze dne 18. října 2011, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 20 Co 548/2011-32 ze dne 2. prosince 2011, jakož i na ně navazující usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-51 ze dne

12. dubna 2012 ve znění opravného usnesení téhož soudu č. j. 119 Ec 203/2011-61 ze dne 31. října 2012 a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 25 Co 426/2012-65 ze dne 22. února 2013 se proto ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví označená rozhodnutí obecných soudů a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na soudní ochranu, zakotveným v čl. 90, čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), čl. 3 odst. 1 a 3, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Ze spisu Okresního soudu v Hradci Králové sp. zn. 119 Ec 203/2011, který si Ústavní soud za účelem přezkumu ústavní stížnosti vyžádal, bylo k předmětu věci zjištěno následující.

Stěžovatel podal u Okresního soudu v Hradci Králové návrh na vydání elektronického platebního rozkazu proti žalované Daniele Macháčkové, jehož prostřednictvím se domáhal zaplacení částky 300 000 Kč s příslušenstvím, a současně požádal soud o osvobození od soudních poplatků. Z jím předložených důkazů vyplynulo, že nemá žádný majetek, jeho průměrná čistá měsíční mzda dosahuje částky cca 19 500 Kč, svým dětem je povinen poskytovat výživné ve výši 3 500 Kč a 3 000 Kč a souhrnná výše jeho dluhů činí 1 418 084 Kč. Do finančních problémů a celkové tíživé životní situace se stěžovatel dle svého vyjádření dostal vinou žalované, jež z něj podvodně vylákala větší množství finančních prostředků, aniž by je vrátila. V rozhodné době pak stěžovatel žil u družky, která hradila většinu výdajů za vedení domácnosti, a finančně mu pomáhala taktéž matka, neboť jeho příjmy nepostačovaly na výdaje, které měl mj. právě v důsledku závazků, do kterých vstoupil kvůli jednání žalované.

Napadeným usnesením č. j. 119 Ec 203/2011-26 ze dne 18. října 2011 Okresní soud v Hradci Králové (dále též „okresní soud“) rozhodl o návrhu stěžovatele tak, že se mu osvobození od soudních poplatků nepřiznává.

Soud prvního stupně uvedl, že při posuzování podmínek pro osvobození od soudních poplatků se nelze omezit jen na skutečnost, zda účastník řízení disponuje peněžními prostředky, ale je třeba zkoumat jeho celkové majetkové poměry. V konkrétním případě pak soud návrh stěžovatele neshledal důvodným, což odůvodnil tím, že se mu tvrzení stěžovatele o nemožnosti jeví jako málo přesvědčivé, mimo jiné s ohledem na poskytnutí vysoké finanční částky žalované (půjčka ve výši 500 000 Kč). Dále soud poznamenal, že poměry žalobce by odůvodňovaly osvobození od soudních poplatků v případě, kdyby se žadatel dostal do tíživé finanční situace např. z důvodu nepředvídatelných událostí, které nemají původ v jeho vědomém

jednání ohledně správy vlastního majetku. Odůvodnění rozhodnutí soud zakončil konstatováním, že každá smlouva o poskytnutí finančních prostředků s sebou nese určité riziko, které nelze přenášet na stát formou osvobození od soudních poplatků.

K odvolání stěžovatele Krajský soud v Hradci Králové (dále též „kraj-
ský soud“) usnesením č. j. 20 Co 548/2011-32 ze dne 2. prosince 2011 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud se zcela ztotožnil s argumentací nalézacího soudu, na niž pro stručnost odkázal. K věci pak doplnil, že stěžovatel podal žalobu až tři roky poté, kdy si žalovaná nesplnila svou povinnost vrátit peníze. Stěžovatel tedy mohl po celou dobu předpokládat, že si žalovaná svou povinností dobrovolně nesplní a že se uložení této povinnosti bude muset domáhat na žalované u soudu, protože mu nic nebránilo v tom, aby si finanční prostředky k úhradě soudního poplatku postupně našetřil ze svého pravidelného příjmu ze zaměstnání. Jelikož tak stěžovatel neučinil, ač tak učinit mohl, nemůže se nyní domáhat osvobození od soudních poplatků. Krajský soud v závěru podotkl, že osvobození od soudních poplatků míří jen na ty účastníky řízení, kteří jsou zcela nemajetní a v jejichž možnostech není si finanční prostředky na náklady řízení obstarat. Stěžovatele za tuto osobu soud přitom nepovažoval, neboť se domáhal vrácení poměrně vysoké částky a zároveň si mohl na soudní poplatky našetřit.

Usnesením č. j. 119 Ec 203/2011-51 ze dne 12. dubna 2012 ve znění opravného usnesení č. j. 119 Ec 203/2011-61 ze dne 31. října 2012 Okresní soud v Hradci Králové posléze řízení zastavil s odkazem na ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, neboť stěžovatel nezaplatil soudní poplatek za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu.

Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel odvolání, v němž namítl, že připisem ze dne 22. února 2012 požádal soud o přerušení řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) do doby rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti ve věci nepřiznání osvobození od soudního poplatku s tím, že výsledek řízení před Ústavním soudem mohl mít podle stěžovatele význam pro rozhodnutí v posuzované věci. S danou žádostí se však okresní soud nijak nevypořádal a řízení zastavil. Jeho postup stěžovatel označil za nevhodný s ohledem na to, že se krátce před vydáním rozhodnutí o zastavení řízení soud vyjadřoval na výzvu Ústavního soudu ke stížnostnímu návrhu, a tedy musel vědět, že Ústavní soud má evidentně zájem se podanou stížností zabývat jako důvodnou. Na podporu svých tvrzení stěžovatel navíc poukázal na obdobný spor vedený u okresního soudu, kde bylo jeho žádosti o přerušení řízení vyhověno.

Krajský soud v Hradci Králové neshledal odvolání stěžovatele opodstatněným a rozhodnutí nalézacího soudu svým usnesením č. j. 25 Co 426/2012-65 ze dne 22. února 2013 potvrdil. Odvolací soud se ztotožnil s argumentací okresního soudu, přičemž dodal, že podaná ústavní stížnost nebrání zastavení řízení, neboť nemá bez dalšího odkladný účinek. Podle jeho názoru soud prvního stupně zřejmě považoval žádost stěžovatele o přerušeni řízení za nedůvodnou, a pakliže o ní výslovně nerozhodl, nemělo to vliv na věcnou správnost jeho rozhodnutí o zastavení řízení s přihlédnutím k tomu, že proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na přerušeni řízení není přípustné odvolání [§ 202 odst. 1 písm. i) o. s. ř., ve znění do 31. prosince 2013]. Odvolací soud odmítl rovněž myšlenku vázanosti soudu prvního stupně rozhodnutím o návrhu stěžovatele na přerušeni řízení vydaným v jiné věci.

Posledně zmiňované rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové stěžovatel napadl dne 25. dubna 2013 dovoláním, o němž nebylo dosud rozhodnuto. Věc byla dovolacímu soudu předložena teprve dne 18. července 2014, čemuž předcházelo opakované rozhodování obecných soudů o osvobození stěžovatele od soudního poplatku za dovolání.

V mezidobí se stěžovatel obrátil, jak již bylo výše naznačeno, na Ústavní soud. V ústavní stížnosti, čítající několik doplnění, obecným soudům stěžovatel vytkl, že jejich rozhodnutí vycházejí z majetkových poměrů, které na jeho straně panovaly v minulosti, resp. v době poskytnutí předmětné půjčky žalované. Důvody, které oba soudy pro zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků uvedly, označil stěžovatel za svévolný výklad ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., v souladu s nímž mají obecné soudy z hlediska schopnosti účastníka řízení uhradit soudní poplatek zkoumat toliko aktuální majetkové poměry.

V další části ústavní stížnosti stěžovatel polemizoval se závěry obecných soudů, že na výsledné rozhodnutí o návrhu na osvobození od soudních poplatků měla vliv i odpověď na otázku, zda se stěžovatel do tíživé majetkové situace dostal v důsledku svého vlastního jednání či jiným způsobem. Obecné soudy podle stěžovatele pominuly skutečnost, že to byla právě žalovaná a její manipulativní, nepředvídatelné jednání, které ho přivedlo do tíživé finanční i celkově životní situace. Opakovanými přísliby brzkého vrácení půjčky z něho postupně vymámila nejen veškeré jeho úspory, ale ještě jej přiměla se zadlužit. Podobným způsobem žalovaná vylákala značné finanční částky i z dalších osob a způsobila jim škodu přesahující 11 milionů korun, což stěžovatel doložil kopii usnesení Policie České republiky o zahájení trestního stíhání proti žalované. Uvedené skutečnosti dle mínění stěžovatele současně popíraly tvrzení obecných soudů, dle kterého mohl předpokládat, že mu žalovaná peníze nevrátí, a mohl si tak na případné soudní poplatky našetřit. Jak stěžovatel dále podotkl, obdob-

nou argumentaci obecných soudů Ústavní soud podrobil kritice v nálezech sp. zn. IV. ÚS 289/03 ze dne 31. srpna 2004 (N 125/34 SbNU 281), sp. zn. I. ÚS 218/09 ze dne 15. října 2009 (N 216/55 SbNU 33) a konečně v nálezu sp. zn. I. ÚS 731/13 ze dne 22. srpna 2013 (N 151/70 SbNU 401) vydaném na podkladě jiné jeho ústavní stížnosti, uplatněné ve věci skutkově i právně prakticky totožné s nyní řešeným případem. Závěrem stěžovatel ještě upozornil na rozdílnou rozhodovací praxi obecných soudů v typově shodných kauzách, které před nimi vede, kdy v některých případech je od placení soudního poplatku osvobozen.

V podání, které bylo Ústavnímu soudu doručeno dne 11. července 2014, stěžovatel rozšířil petit ústavní stížnosti a nově napadl i rozhodnutí obecných soudů o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku. Daný postup obecných soudů stěžovatel označil za formalistický, neopodstatněný, zcela nepřiměřený okolnostem případu a především míře zásahu do jeho základních práv a současně za stojící v rozporu se zásadou hospodárnosti. Pochybení obecných soudů mělo spočívat nejen v absenci rozhodnutí o jeho návrhu na přerušení řízení, ale především v nesprávném právním posouzení, resp. ignorování skutečností, které dle mínění stěžovatele přímo vybízely k přerušení řízení či přijetí jiného vhodného opatření ve smyslu ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Stěžovatel obecným soudům vytkl, že přistoupily k zastavení řízení, přestože věděly, že o otázce poplatkové povinnosti stěžovatele je vedeno řízení u Ústavního soudu, přičemž bylo evidentní, že bude vydáno rozhodnutí, které může mít esenciální význam pro jejich rozhodnutí. Případné přerušení řízení by přitom podle stěžovatele nevedlo ke vzniku újmy ani jedné ze stran, zatímco v důsledku zastavení řízení vzniknou nemalé náklady jemu samotnému, ale též soudu (státu). Obecnými soudy zvolený postup mimo to zásadním způsobem poškodil základní práva stěžovatele, jenž z důvodu promlčení svého nároku vůči žalované ztratil možnost domoci se svých práv soudní cestou.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení a vedlejší účastníci, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Okresní soud v Hradci Králové setrval na svém stanovisku, že stěžovatel nespĺňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Právní zastoupení v celé věci před obecnými soudy svědčí prý o tom, že stěžovatel disponuje dostatečnými finančními prostředky. V dalším soud odkázal na rozhodnutí ve věci návrhu na osvobození od soudních poplatků.

Krajský soud v Hradci Králové se odvolal na odůvodnění napadených rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, pročež dodal, že stěžovatel disponoval poměrně značnou finanční částkou a bylo jen

na jeho uvážení, jakým způsobem se svým majetkem bude nakládat. Předal-li jediné své peníze jiné osobě, aniž by si zajistil jejich návratnost použitím různých institutů práva, choval se ke svému majetku značně lehkomyšlně. Příslušný soudní poplatek (12 000 Kč) mohl stěžovatel podle soudu při dříve podané žalobě zaplatit poté, co mu žalovaná část půjčených peněz vrátila (200 000 Kč). Krajský soud si je prý vědom toho, že ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. výslovně nerozlišuje důvody, pro které se stala osoba žádající o osvobození od poplatku nemajetnou, má ale za to, že při hodnocení „poměrů účastníka“ by se i k těmto širším okolnostem nakládání se svým majetkem přihlídnout mělo. Naopak přijetím stěžovatelova výkladu by musel být osvobozen od soudního poplatku i hazardní hráč, který „nahází“ veškeré své úspory do hracích automatů, následující den si vzpomene, že mu někdo dluží, zažaluje ho a požádá o osvobození od poplatků. Taková osoba by totiž také tím pádem splňovala podmínku nepříznivé finanční situace. Odvolací soud dále poukázal na majetkovou situaci stěžovatele, která mu umožnila opakovaně poskytovat značné finanční prostředky jiným osobám, což nesvědčí o osobě nemajetné. Podle krajského soudu mohl navíc stěžovatel v době zahájení řízení hospodařit tak, aby své poplatkové povinnosti dostál, a to s ohledem na jeho pravidelné příjmy ze zaměstnání ve výši téměř 20 000 Kč měsíčně. Tyto neumožňovaly závěr, že by byl osobou, která by nemohla zaplatit soudní poplatek a které by jen z toho důvodu bylo bráněno v přístupu k soudu.

Vedlejší účastnice, Daniela Macháčková, prostřednictvím svého právního zástupce sdělila, že podle jejího názoru stěžovatel nesplňuje podmínky ani pro částečné osvobození od úhrady soudních poplatků. Jednak poměry stěžovatele nemohou být tak zlé, jak tvrdí, jestliže je zastoupen advokátem, jehož služby jsou v zásadě úplatné. Ze strany stěžovatele jde současně o svévolné a zřejmě bezúspěšné uplatňování práva, neboť stěžovatel je naopak jejím dlužníkem, což vyplývá z dohody o uznání závazku ve výši 3 300 000 Kč ze dne 16. února 2009.

Stěžovatel reagoval na jednotlivá vyjádření účastníků řízení v podáních doručených Ústavnímu soudu dne 5. června 2012 a 2. října 2014. V nich zdůraznil, že podmínky pro rozhodnutí o osvobození od soudního poplatku je třeba posuzovat podle stavu ke dni rozhodnutí, nikoli ke dni, kdy k půjčení peněz došlo, neboť schopnost zapůjčit v roce 2008 žalované jakoukoliv částku nevypovídá nic o schopnosti uhradit soudní poplatek v říjnu 2011. Co se týče jeho jednání vůči žalované, stěžovatel přisvědčil, že se zpětně jeví jako nerozvážené, nicméně je třeba vzít v úvahu okolnosti případu a nadání žalované vzbudit ve svých přátelích – poškozených, mezi něž se stěžovatel řadil, absolutní důvěru, kdy nikdo z nich po dobu několika let vůbec netušil, že žalovaná ve skutečnosti nemá vůli zapůjčené peníze vrátit. Přirovnání k hazardnímu hráči stěžovatel proto označil za ne-

místné. K tomu dále poznamenal, že zkoumání míry jeho zavinění na nepříznivé finanční situaci sám krajský soud v jiném řízení vedeném proti žalované shledal nepatřičným. K poznámce krajského soudu o výši svých příjmů, z nichž soudní poplatky mohl uhradit, stěžovatel připomněl, že musí hradit řadu závazků vzniklých v souvislosti s podvodným jednáním žalované, což obecným soudům doložil. Závěr o jeho majetnosti nelze podle názoru stěžovatele činit ani na podkladě skutečností, že je v řízení zastoupen advokátem. Konkrétní podmínky smlouvy mezi klientem a advokátem, včetně odměny, jsou předmětem dohody mezi smluvními stranami. V tomto případě právní zástupce stěžovatele své služby fakticky poskytuje bez nároku na úplat. Namítá-li vedlejší účastnice existenci dohody o uznání dluhu, nejedná se o skutečnost, která by měla vliv na posouzení podmínek pro osvobození od soudních poplatků. Uvedená dohoda byla navíc dle tvrzení stěžovatele na něm vylákána podvodným jednáním ze strany žalované, a je tedy neplatná. Tato otázka bude však teprve předmětem řízení před soudy obecnými. Repliku stěžovatel zakončil odkazy na závěry Nejvyššího soudu přijaté v usnesení sp. zn. 32 Cdo 1180/2013 ze dne 8. října 2013, v jejichž světle je výklad krajského soudu omezující aplikací ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. na případy zcela nemajetných osob zjevně restriktivní a protiústavní. Dále stěžovatel citoval vybrané pasáže z nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 731/13 (viz výše) a sp. zn. I. ÚS 2557/13 ze dne 28. 7. 2014 (N 145/74 SbNU 235) s tím, že napadená rozhodnutí vykazují stejné vady, resp. jsou téměř totožná s rozhodnutími, která byla zrušena vzpomínanými nálezy Ústavního soudu.

III.

Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda jsou splněny všechny formální náležitosti a předpoklady ústavní stížnosti, stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Stěžovatel v ústavní stížnosti, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 24. února 2012, původně usiloval o zrušení pouze rozhodnutí obecných soudů o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, tj. usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-26 ze dne 18. října 2011, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 20 Co 548/2011-32 ze dne 2. prosince 2011. Dříve než Ústavní soud o tomto stížnostním návrhu rozhodl, bylo však řízení vedené stěžovatelem před obecnými soudy pravomocně zastaveno právě z důvodu nezaplacení soudního poplatku. Na výzvu Ústavního soudu stěžovatel sice rozšířil petit ústavní stížnosti i o příslušná rozhodnutí, tj. usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-51 ze dne 12. dubna 2012 ve znění opravného usnesení téhož soudu č. j. 119 Ec 203/2011-61 ze dne 31. října 2012 a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 25 Co 426/2012-65 ze dne

22. února 2013, nicméně celá záležitost byla nadále z procesního hlediska zkomplikována tím, že ve věci probíhalo (probíhá) dovolací řízení.

Ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřipouští věcný přezkum ústavní stížnosti v případě, že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které zákon k ochraně jeho práva poskytuje. Není-li uvedená podmínka splněna, neodmítne Ústavní soud přijetí stížnosti leda výjimečně, a to v případech uvedených v odstavci druhém tohoto ustanovení.

Podle ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu neodmítne Ústavní soud přijetí stížnosti, i když stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva, jestliže v řízení o podaném opravném prostředku podle odstavce 1 dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma.

V posuzované věci stěžovatel podal dovolání proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 25 Co 426/2012-65 ze dne 22. února 2013, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o zastavení řízení, dne 25. dubna 2013, přičemž Nejvyššímu soudu bylo dané dovolání předloženo teprve dne 18. července 2014, tj. po uplynutí více než jednoho roku a čtyř měsíců. Do konce září 2014 nebylo o tomto dovolání dosud rozhodnuto. Ve světle konkrétních okolností případu a s přihlédnutím ke kritériím složitosti případu, chování stěžovatele i obecných soudů je nutno konstatovat, že v řízení o dovolání, zejména v důsledku nečinnosti soudu prvního stupně v jeho úvodní fázi, dochází k průtahům. I druhou podmínku ustanovení § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu, pravděpodobný vznik vážné a neodvratitelné újmy, považuje Ústavní soud za naplněnou, neboť v delším časovém období se snižuje vymahatelnost dotčeného nároku stěžovatele proti žalované.

Vzhledem k předmětu nyní probíhajícího řízení, který se primárně týká otázky poplatkové povinnosti stěžovatele, je navíc zřejmé, že rozhodnutí Nejvyššího soudu nemůže mít zásadní dopad na rozhodování Ústavního soudu. I kdyby dovolací soud zrušil napadená rozhodnutí obecných soudů o zastavení řízení, nebude to mít žádný vliv na předchozí rozhodnutí obecných soudů o zamítnutí návrhu stěžovatele na osvobození od soudních poplatků.

S ohledem na uvedená specifika případu, hospodárnost řízení a nutnost zabránění zbytečným průtahům v tomto řízení proto Ústavní soud přistoupil k přezkoumání věci samé.

IV.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ve své judikatuře vztahující se k rozhodnutím o osvobození od place-
ní soudních poplatků (např. usnesení sp. zn. III. ÚS 788/09 ze dne 30. dub-
na 2009 či usnesení sp. zn. I. ÚS 4096/12 ze dne 31. října 2013, dostupná

na <http://nalus.usoud.cz>) se Ústavní soud opakovaně vyjádřil tak, že zpravidla nemohou být předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o osvobození od soudních poplatků, i když se jeho výsledek může dotknout některého z účastníků řízení, nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod. Rozhodnutí o splnění zákonem stanovených podmínek pro takové osvobození spadá zásadně do rozhodovací sféry obecných soudů, přičemž Ústavnímu soudu nepřisluší jejich závěry ohledně důvodnosti uplatněného nároku, k nimž tyto soudy dospěly ze skutkových tvrzení předložených stěžovatelem, přehodnocovat. Případy, kdy Ústavní soud ústavní stížnost otevřel věcnému posouzení, jsou relativně výjimečné a týkají se buď specifických otázek [kupříkladu osvobození od soudního poplatku právnických osob – srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 13/98 ze dne 11. května 1999 (N 71/14 SbNU 107), sp. zn. II. ÚS 13/98 ze dne 27. října 1998 (N 131/12 SbNU 245), sp. zn. IV. ÚS 13/98 ze dne 3. září 1998 (N 98/12 SbNU 45), nejnověji pak nálezy sp. zn. IV. ÚS 3543/12 ze dne 27. února 2013 (N 33/68 SbNU 351)], nebo v nich šlo „o svévolný výklad, např. nerespektování kogentní normy, anebo o interpretaci, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti“ [viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 289/03 ze dne 31. srpna 2004 (N 125/34 SbNU 281)]. Takovéto dotčení ve vazbě na rozhodnutí soudu ve věci osvobození od soudních poplatků by byla způsobilá založit toliko svévolná aplikace ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., spočívající buď v absenci jakéhokoli odůvodnění, anebo obsahující odůvodnění vybočující v extrémní míře z rámce vymezeného principy spravedlnosti [viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 121/11 ze dne 17. května 2011 (N 96/61 SbNU 489)].

Právě taková situace v projednávané věci nastala.

Podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňující to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.

Dispozice ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. představuje možnost předsedy senátu – jsou-li proto dány důvody – osvobodit účastníka řízení (částečně či zcela) od povinnosti platit stanovený soudní poplatek. Toto oprávnění soudu však nespočívá plně v diskreci rozhodujícího soudce, neboť musí být – jako každé jiné soudní rozhodnutí – vždy prosto jakýchkoli prvků libovůle a musí za všech okolností šetřit základní práva účastníků řízení.

V nyní posuzované věci obecné soudy uvedenou zásadu zákazu libovůle porušily, neboť uplatnily na stěžovatele kritéria, jež z ustanovení § 138 o. s. ř. nevyplývají, resp. ústavně konformním výkladem vyplývat nemohou. Jak Ústavní soud konstatoval již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 289/03 ze dne 31. srpna 2004 (N 125/34 SbNU 281), i když „zákon stanoví povinnost

uhradit soudní poplatek jako podmínku postupu při uplatňování práva v civilním procesu, současně upravuje okolnosti, za nichž lze tuto podmínku prominout. Ty pak nerozlišují potenciální žadatele o tuto výjimku podle způsobu a okolností, za nichž vznikl problém, který je předmětem řízení, a „nerozlišují“ účastníka podle povolání či profese ani nestanoví kritéria délky vědomí povinnosti soudní poplatek uhradit“. Obecné soudy mají naopak při posuzování opodstatněnosti návrhu na osvobození od soudních poplatků vycházet zásadně z aktuálních majetkových poměrů, nikoliv tedy minulých či budoucích (srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 731/13 ze dne 22. srpna 2013).

Okresní soud i krajský soud se v případech stěžovatele výše uvedeným standardům konsolidovaného judikatorního výkladu ustanovení § 138 o. s. ř. zpronevěřily, jelikož nebraly v potaz skutečnosti doložené stěžovatelem, tj. nemajetnost, existující dluhy, vyživovací povinnost, a namísto toho založily svá rozhodnutí na spekulacích vycházejících ze skutečností minulých v podobě půjček poskytnutých žalované, které jsou předmětem zmiňovaných řízení, a hypotetických možností stěžovatele na poplatek našetřit. Tímto postupem oba obecné soudy stěžovateli znemožnily přístup k soudu, a tím i k řádné ochraně jeho majetkových práv.

Dlužno dodat, že nyní napadená rozhodnutí obecných soudů o nepříznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli vykazují stejné vady jako rozhodnutí, která byla zrušena nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 731/13 ze dne 22. srpna 2013 a sp. zn. I. ÚS 2557/13 ze dne 28. července 2014, vydaná ke skutkově i právně shodné problematice a za účasti týchž účastníků řízení. Zmiňovanými nálezy, od jejichž rozhodovacích důvodů nebylo důvodů se odchýlit, je i Ústavní soud v této věci vázán (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že usnesením Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-26 ze dne 18. října 2011 a usnesením Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 20 Co 548/2011-32 ze dne 2. prosince 2011 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu garantované v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny. Proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a obě tato rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud přistoupil současně ke zrušení navazujících rozhodnutí obecných soudů o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku, tj. usnesení Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 119 Ec 203/2011-51 ze dne 12. dubna 2012 ve znění opravného usnesení téhož soudu č. j. 119 Ec 203/2011-61 ze dne 31. října 2012 a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 25 Co 426/2012-65 ze dne 22. února 2013, a to bez nutnosti se zabývat dalšími námitkami stěžovatele. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 205

K odškodnění za újmu na zdraví včetně náhrady nákladů spojených s péčí o nesoběstačného poškozeného poskytovanou osobami blízkými

Porušení zdraví způsobené pochybením při poskytování zdravotní péče je zásahem do tělesné integrity člověka, a tudíž do jeho práva na nedotknutelnost osoby chráněného čl. 7 odst. 1 Listiny. Součástí tohoto práva je také právo na plné odškodnění za utrpěnou újmu na zdraví v podobě náhrady nemajetkové i majetkové újmy, která zahrnuje jakožto samostatný nárok i náhradu nákladů spojených s péčí o nesoběstačnou poškozenou osobu a její domácnost po ukončení léčby. V případech, že tuto péči poskytuje osoba blízká, je při výpočtu výše nákladů nutné respektovat judikaturu Nejvyššího soudu a vycházet z částky, kterou by poškozená osoba zaplatila za odborné pečovatelské služby.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka - ze dne 11. listopadu 2014 sp. zn. I. ÚS 2930/13 ve věci ústavní stížnosti K. M., zastoupeného JUDr. Věroslavem Alanem, advokátem, se sídlem Bystřička 281, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 5. 2013 č. j. 8 Co 303/2011-217, kterým bylo v odvolacím řízení rozhodnuto o stěžovatelově žalobě na finanční náhradu za pečovatelskou službu poskytovanou mu osobami blízkými vzhledem k jeho poškození na zdraví, za které je odpovědná žalovaná nemocnice, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení.

Výrok

I. Postupem porušujícím čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky byla rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 5. 2013 č. j. 8 Co 303/2011-217 porušena stěžovatelova práva na nedotknutelnost jeho osoby dle čl. 7 odst. 1 a na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto nálezu uvedený rozsudek a navrhl jeho zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

2. U stěžovatele došlo v roce 1999 k poškození zdraví (těžké poškození mozku) v důsledku podání nevhodného léku Nemocnicí ve Frýdku-Místku, přičemž odpovědnost nemocnice za toto poškození byla uznána v pravomocně ukončeném řízení vedeném u Okresního soudu ve Frýdku-Místku pod sp. zn. 8 C 239/2001. Stěžovatel byl v důsledku poškození zdraví zbaven způsobilosti k právním úkonům a je závislý na pomoci jiné osoby ve 24 úkonech. Tuto pomoc stěžovateli poskytovala jeho matka, která je zároveň jeho opatrovníci, a jeho bratr, a to v době od 7 do 22 hodin, tedy 15 hodin denně. Stěžovatelova matka v rámci svých oprávnění jako opatrovnice vybrala ze stěžovatelova účtu dvakrát 34 362 Kč, celkem tedy 64 724 Kč, a peníze převedla na účet svůj a stěžovatelova bratra jako odměnu za poskytovanou pomoc v měsíci prosinci 2008. Stěžovatel se pak v řízení před obecnými soudy, z něhož vychází i nynější ústavní stížnost, domáhal po žalované zaplacení zmíněné částky.

3. Rozsudkem Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 17. 12. 2010 č. j. 18 C 155/2009-110 byla žalované uložena povinnost zaplatit stěžovateli částku 42 500 Kč a žaloba do výše částky 21 386 Kč byla zamítnuta. Soud prvního stupně vzal v potaz objektivní odpovědnost žalované, prokázanou v jiném řízení, a aplikoval na případ § 442 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník“ nebo „starý občanský zákoník“). Uvedl, že částku, kterou stěžovatel požaduje v žalobě, je nutno vnímat jako další škodu, která mu vznikla. Při výpočtu nároku vyšel z toho, že cena pečovatelské služby je dle sazby terénní pečovatelské služby dostupné v bydlišti stěžovatele 100 Kč za hodinu. Při 15 hodinách denně pak částka za péči činí 1 500 Kč denně, 46 500 Kč měsíčně. Po odečtení státního příspěvku na zajištění péče ve výši 4 000 Kč, který stěžovatel pobíral, tak došel k částce 42 500 Kč.

4. Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 10. 10. 2011 č. j. 8 Co 303/2011-167 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým byla stěžovateli přiznána částka ve výši 42 500 Kč, změnil tak, že žalobu na zaplacení částky 42 500 Kč zamítl. Soud své rozhodnutí zdůvodnil tím, že nárok stěžovatele nemá oporu v zákoně. Z § 444 až 449a občanského zákoníku totiž vyplývá, že při škodě na zdraví se poškozenému hradí bolestné a ztížení společenského uplatnění; dále se hradí ztráta na výdělků a poskytuje se úhrada nákladů spojených s léčením. V projednávané věci uplatnil stěžova-

tel požadavek na úhradu žalované částky s odůvodněním, že ji poskytl své matce a bratrovi za obslužnou péči. Uvedené náklady na obslužnou péči však dle odvolacího soudu nelze podřadit pod žádný z nároků na náhradu škody na zdraví, upravených občanským zákoníkem v § 444 až 449a. Občanský zákoník zakládá nárok na náhradu nákladů léčení, nikoli však nákladů na zajištění pomoci při životních úkonech poškozeného. Nejedná se ani o skutečnou škodu ve smyslu § 442 odst. 1 občanského zákoníku, k čemuž nesprávně dospěl okresní soud, neboť ta se týká škody na věci, kterou je nutné odlišovat od pojmu náhrady věcné škody. To zdůraznil také Nejvyšší soud v rozhodnutí ve věci pod sp. zn. 25 Cdo 2365/2008, v němž poukázal i na odlišnost právní úpravy náhrady škody na zdraví v občanském zákoníku a zákoníku práce, neboť občanský zákoník nárok na náhradu věcné škody, na rozdíl od zákoníku práce, neupravuje.

5. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě pak zrušil Ústavní soud nálezem sp. zn. I. ÚS 46/12 ze dne 16. 1. 2013 (N 14/68 SbNU 201). Ústavní soud v odůvodnění nálezu došel mimo jiné k závěru, že odvolací soud aplikoval právo pouze mechanicky a zamítl stěžovatelův nárok bez bližšího zkoumání účelu příslušné právní úpravy a ambice vyplnění zjevné legislativní mezery. Dle Ústavního soudu totiž rozdíl v rozsahu a obsahu odpovědnosti za škodu v zákoníku práce a občanském zákoníku nesleduje žádný ospravedlnitelný cíl. Dovodil pak, že legislativní mezeru v občanském zákoníku lze překlenout interpretačně s přihlédnutím k funkci a povaze odpovědnosti za škodu v případě škody způsobené okolnostmi majícími původ v poruše přístroje nebo jiné věci použitými při plnění závazku, a uzavřel, že nárok stěžovatele lze podřadit pod § 449 odst. 1 občanského zákoníku jako součást účelných nákladů spojených s léčením.

6. Napadeným rozsudkem odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v rozsahu 4 000 Kč, v rozsahu 38 500 Kč pak žalobu zamítl. Nejdříve potvrdil správnost skutkových zjištění okresního soudu, na která zcela odkázal a pro účely odvolacího řízení je převzal. V odůvodnění rozsudku dále uvedl, že setrvává na právním závěru, že peněžní částka poskytnutá za obslužnou péči není skutečnou škodou ve smyslu § 442 odst. 1 občanského zákoníku, neboť ta se týká škody na věci. Lze ji však, jak dovodil Ústavní soud, podřadit pod náklady spojené s léčením dle § 449 odst. 1 občanského zákoníku. Co se týče výše náhrady nákladů, odvolací soud se neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, který vyšel z toho, že rodinní příslušníci stěžovateli poskytovali pomoc v době od 7 do 22 hodin. V případě úkonů poskytovaných rodinnými příslušníky stěžovateli spočívajících v pomoci při osobní hygieně, chystání jídla, krájení pečiva, chystání oblečení, sněrování bot, převozu stěžovatele na nákupy a výlety, vaření jídla, procházkách venku, praní prádla, chystání večere, úklidu, kontrolách, zda je v noci stěžovatel přikrytý, cvičení na žebřinách a výkonu dozoru při cvičení

se nejedná dle odvolacího soudu o takové úkony, při nichž by byla nutná speciální odbornost a kvalifikace vyžadovaná pro pracovníky vykonávající ošetrovatelskou či pečovatelskou službu. Jednalo se svou podstatou o asistenční pomoc, kterou si v převážné míře rodinní příslušníci poskytují vzájemně v rámci rodiny, aniž by si za takovou činnost poskytovali finanční odměnu.

7. Dle odvolacího soudu nelze pominout ani skutečnost, že stěžovatel není zcela či převážně bezmocný. V jeho případě se jedná o středně těžkou závislost odpovídající II. stupni závislosti, přičemž asistenční úkony, na kterých je takto postižená osoba závislá, nejsou úkony odborné pečovatelské služby. Nejednalo se také o úkony, které by byly vykonávány soustavně 24 hodin denně. Odvolací soud tak dospěl k závěru, že s ohledem na charakter pomoci a stupeň jeho závislosti není akceptovatelné, aby náklady byly stanoveny částkou, jak ji z prostředků stěžovatele vyplatila opatrovnice sobě a bratrovi. Odvolací soud proto stanovil výši náhrady nákladů na obslužnou péči na základě částky odpovídající minimální mzdě, která v rozhodné době činila 8 000 Kč. Od této částky poté odvolací soud odečetl příspěvek k zajištění péče ve výši 4 000 Kč, a došel tak ke konečné částce 4 000 Kč, která je účelně vynaloženými náklady spojenými s léčením.

II. Argumentace stran

8. Stěžovatel ve své stížnosti poukázal na v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2127/2006, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2011 sp. zn. 23 Cdo 312/2010), podle kterých se má při ocenění ošetrovatelské péče o příbuzného přiměřeně vycházet z odměny přiznávané pracovníkům poskytujícím pečovatelskou službu podle vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Odvolací soud se však přes závaznost právního názoru Ústavního soudu tímto neřídil.

9. Podle skutkových zjištění a závěrů soudu prvního stupně, se kterými se odvolací soud ztotožnil, rodinní příslušníci poskytovali stěžovateli pomoc v rozsahu 15 hodin denně. V prosinci 2008 tak rodinní příslušníci poskytli stěžovateli obslužnou péči v rozsahu 465 hodin. Pokud by tak soud vyšel z minimální mzdy, která v rozhodné době činila 48,10 Kč za hodinu, měla být přiznána částka ve výši 22 366,50 Kč. Soud tak ve skutečnosti poskytl úhradu pouze za 106 hodin obslužné péče a zbývajících 305 hodin péče je poskytnuto bez nároku na finanční odměnu. To je dle stěžovatele v rozporu s nálezem sp. zn. I. ÚS 46/12, dle kterého pomoc poskytovanou osobě závislé nejbližší rodinou není přiměřeně považovat za běžnou činnost vedoucí k uspokojování potřeb rodiny.

10. Ustanovení § 78 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o sociálních službách“) stanoví, že sociální služby lze poskytovat jen na základě oprávnění, které vzniká registrací; ta se však dle § 83 zákona o sociálních službách nevyžaduje, poskytuje-li osobě pomoc osoba blízká. Dle stěžovatele není nikde stanoveno, že tato osoba poskytuje sociální služby na nižší odborné úrovni než fyzická osoba poskytující tyto služby na základě registrovaného oprávnění. Lze se naopak domnívat, že např. vlastní matka může poskytovat svému synovi sociální služby i na úrovni vyšší. Osobní asistence se pak poskytuje za částečnou úhradu, která podle právní úpravy platné v rozhodné době může činit až 120 Kč na hodinu.

11. Konečně poukazuje stěžovatel na to, že žádný zákon nedává soudům oprávnění snížit náhradu za poskytnutou péči o příspěvek na péči. Naopak z nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 vyplývá, že pokud škůdce odpovídá v plném rozsahu za škodu na zdraví, pak jeho povinnost k náhradě škody nemůže být snížena proto, že poškozený je příjemcem příspěvku na péči.

12. Krajský soud v Ostravě ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že v řízení dle jeho názoru nedošlo k žádnému porušení ústavních práv stěžovatele. Odvolací soud se v průběhu řízení nedopustil žádného pochybení, které by ve svém důsledku znamenalo porušení práv. Z odůvodnění napadeného rozsudku vyplývá, že se vypořádal náležitě se všemi argumenty, které byly stěžovatelem v průběhu řízení vzneseny, a vycházel rovněž z názoru Ústavního soudu vyjádřeného v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12. Jiný názor stěžovatele na věc dle odvolacího soudu protiústavnost rozhodnutí nezákládá.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Vázanost rozhodnutím Ústavního soudu a judikaturou Nejvyššího soudu

1. Obecné principy

13. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) je nález Ústavního soudu pro soud závazný, a to jak jeho výrok, tak tzv. nosné důvody odůvodnění. V takovém případě, v důsledku působení principu věci rozhodnuté, nemá obecný soud ani možnost nereflektovat nosné důvody Ústavního soudu, pokud přednese tzv. konkurující úvahy, kteroužto možnost mají obecné soudy pouze při prvním rozhodování ve věci ve vztahu k judikatuře Ústavního soudu obecně, nikoliv však po nálezu Ústavního soudu rušícím jejich původní rozhodnutí. Důvodem je skutečnost, že právní spory musí dojít svému definitivnímu konci a nemohou donekonečna pokračovat v rámci vzájemné výměny názorů soudů.

14. Nález Ústavního soudu tak v důsledku čl. 89 odst. 2 Ústavy představuje definitivní řešení ústavněprávních otázek v konkrétní věci, a proto

musí být dotyčným obecným soudem věrně proveden a ústavněprávní výklad vyložený v nálezů Ústavního soudu jím musí být respektován bez ohledu na eventuální pochybnosti obecného soudu, zda je správný či fundovaný. Pokud se tomu tak neděje, představuje jednání či akt státní moci libovůli a svévoli, neboť dle čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny lze státní moc uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon [srov. náleží sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465), body 57 až 58].

15. Nerespektování názoru Ústavního soudu vysloveného v jeho předchozím nálezů má vždy za následek i porušení práva na spravedlivý proces v jeho časové dimenzi, neboť doba, o kterou se prodlužuje soudní řízení v důsledku projednání nezbytné ústavní stížnosti, kasačního zásahu Ústavního soudu, jakož i nového projednání věci obecnými soudy je dobou označitelnou za zbytečné průtahy v soudním řízení přičitatelné na vrub obecného soudu, resp. konkrétního soudce tohoto soudu [srov. náleží sp. zn. IV. ÚS 475/09 ze dne 11. 11. 2009 (N 237/55 SbNU 293), bod 25].

16. Soudy mají rovněž povinnost respektovat precedenční závaznost judikatury, což platí jak pro judikaturu soudu Ústavního, tak soudu Nejvyššího. Smyslem rozhodování Nejvyššího soudu je totiž především sjednocení judikatury obecných soudů. Nejvyšším soudem již učiněný výklad by měl být, nedojde-li k následnému shledání dostatečných relevantních důvodů podložených racionálními a přesvědčivějšími argumenty, ve svém souhrnu konformnějšími s právním řádem jako významovým celkem, a svědčícími tak pro změnu judikatury, východiskem pro rozhodování následujících případů stejného druhu, a to z pohledu požadavků právní jistoty, předvídatelnosti práva, ochrany oprávněné důvěry v právo (legitimního očekávání) a principu formální spravedlnosti (rovnosti). Ke znakům právního státu totiž neoddělitelně patří princip právní jistoty a z něj plynoucí princip ochrany oprávněné důvěry v právo, který jako stěžejní znak a předpoklad právního státu v sobě implikuje především efektivní ochranu práv všech právních subjektů ve stejných případech shodným způsobem a předvídatelnost postupu státu a jeho orgánů. Z požadavku oprávněné důvěry v daný právní řád a totožný postup orgánů veřejné moci ve skutkově a právně identických kauzách, kdy subjekty práv oprávněně očekávají, že v této důvěře nebudou zklamány, nevyplývá kategorická neměnnost výkladu či aplikace práva. Vyplývá z něj však požadavek, aby tato změna byla s ohledem na konkrétní okolnosti, jako je např. objektivní vývoj společenských podmínek dotýkající se daných skutkových situací, předvídatelná, případně aby nepředvídatelná změna výkladu v době jejího uskutečnění byla náležitě odůvodněna a opírala se o akceptovatelné racionální a objektivní důvody, které přirozeně reagují i na právní vývoje dříve v rozhodovací praxi ohledně té které právní otázky uplatňované. Pouze takto transparentně

vyložené myšlenkové operace odůvodňující odlišný postup nezávislého soudu, resp. soudce, vylučují, v rámci lidsky dostupných možností, libovůli při aplikaci práva [srov. nález sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173)].

2. Aplikace principů na nyní projednávaný případ

17. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 uvedl, že pod náklady spojené s léčením (§ 449 odst. 1 občanského zákoníku) je možné podřadit i následnou péči o poškozeného, např. po ukončení hospitalizace, je-li tato vedena snahou o zlepšení jeho zdravotního stavu, přičemž taková ošetrovatelská péče může probíhat i v řádu let (zde Ústavní soud odkázal i na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2127/2006, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, sešit 7/2007, pod publikačním číslem R 68/2007, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2011 sp. zn. 23 Cdo 312/2010). Přitom mezi tím, kdy poskytování pečovatelské služby přispívá ke zlepšení zdraví, a jde tedy o náhradu nákladů spojených s léčením, a kdy jde „jen“ o pomoc při sebeobsluze, je značně neostrá. To platí jednak pro potenciální dlouhodobost péče, jednak proto, že v případech rozsáhlého poškození zdraví zlepšení zdravotního stavu často nespočívá v uzdravení jako takovém, ale v postupně získané adaptaci na novou, vysoce nepříznivou životní situaci. Stanovením podmínek odpovědnosti mající původ v povaze přístroje podle starého občanského zákoníku zákonodárce rovněž počítal s vyšší ochranou subjektů, jemuž byla způsobena škoda. Ve výkladu ustanovení občanského zákoníku týkajících se obsahu a rozsahu odpovědnosti za škodu, zastávaném obecnými soudy, však tato zvýšená ochrana nenachází odezvu. Možnost podřadit náhradu nákladů za pečovatelskou službu pod účelně vynaložené náklady spojené s léčením uvedené v § 449 odst. 1 občanského zákoníku se tak dle Ústavního soudu nabízí, obzvláště při absenci zvláštní úpravy.

18. Potud odvolací soud závěr Ústavního soudu ve svém rozhodnutí nepochybně respektoval, když stěžovatelův nárok v souladu s ním podřadil pod § 449 odst. 1 občanského zákoníku. Závěr o možnosti podřadit stěžovatelův nárok pod § 449 odst. 1 občanského zákoníku ale nebyl jediným závěrem v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 obsaženým, neboť Ústavní soud se vyjádřil i k dalším aspektům dané problematiky. Těmito se již odvolací soud neřídil a ani neodůvodnil, proč tak udělal.

19. Jednou z otázek, ke které se Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 vyjadřoval, byla také povaha péče o stěžovatele. Ze skutkových závěrů soudu prvního stupně, převzatých i soudem odvolacím, vyplývá, že stěžovatel je závislý na pomoci ve 24 úkonech, jejichž částečný výčet je uveden výše, a že tyto úkony mu poskytují rodinní příslušníci. Odvolací soud

ve svém rozhodnutí uvedl, že se nejedná o takové úkony, při nichž by byla nutná speciální odbornost a kvalifikace vyžadovaná pro pracovníky vykonávající ošetrovatelskou či pečovatelskou službu. Takovou asistenční pomoc si přitom rodinní příslušníci poskytují vzájemně v rámci rodiny, aniž by si za takovou činnost poskytovali finanční odměnu. S tímto závěrem však nemůže Ústavní soud souhlasit.

20. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 uvedl, že péči o osobu závislou nelze považovat za běžnou činnost vedoucí k uspokojování potřeb rodiny např. ve smyslu § 19 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2013 [nyní upraveno v § 690 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (dále jen „nový občanský zákoník“)]. Je zřejmé, že péče, kterou rodinní příslušníci stěžovateli poskytovali, je svou povahou sociální službou, neboť na tuto péči stěžovatel pobírá mj. státní příspěvek. Tento závěr má oporu i v § 78 zákona o sociálních službách, dle kterého služby lze poskytovat pouze na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb. Pod pojem sociální služby tento zákon řadí mimo jiné pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy apod. (srov. § 35 odst. 1 zákona o sociálních službách). Podmínkou přidělení oprávnění je pak mj. odborná způsobilost fyzických osob, které tyto služby budou poskytovat [§ 79 odst. 1 písm. b) zákona o sociálních službách]. Zákon o sociálních službách přitom oprávnění k poskytování sociálních služeb nevyžaduje v případech, kdy pomoc poskytuje potřebné osobě osoba blízká (§ 83 zákona o sociálních službách).

21. Rozlišení osoby blízké a ostatních poskytovatelů, kteří podléhají registrační povinnosti, bylo zavedeno toliko pro získání přehledu o rozsahu a charakteru sítě sociálních služeb, umožnění čerpání finančních prostředků z veřejných rozpočtů (rozdílného pro poskytovatele s oprávněním a pro osoby blízké) a zrovnoprávnění postavení poskytovatelů sociálních služeb, kteří nejsou zřizováni orgány veřejné správy (důvodová zpráva k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, bod 2.4). Záměrem tohoto rozlišení tedy není snížení péče poskytované osobou blízkou na úroveň nekvalifikované péče, ale naopak zajištění příznivějších podmínek pro sociální péči vykonávanou osobami blízkými. Závěr odvolacího soudu, že některé úkony nevyžadují odbornou způsobilost, a tedy nemají nárok na honoraci, je, vedle toho, že je v rozporu s nálezem sp. zn. I. ÚS 46/12, proto zjevně nesprávný, neboť se neopírá ani o doslovné znění zákona, ani o jeho smysl.

22. Ústavní soud považuje za problematický také způsob, jakým odvolací soud stanovil počet hodin, které byly na péči o stěžovatele vynaloženy. Jak bylo zmíněno výše, nemůže tento počet snížit z pouhého důvodu, že pro některé úkony není vyžadována odborná způsobilost. Ústavní soud

přítom nepovažuje za správný ani závěr, že v případě úkonů pečovatelské služby, na kterých je stěžovatel závislý, se nejedná o činnosti, které by byly vykonávány soustavně. Pokud měl soud za to, že skutkové zjištění soudou prvního stupně, že péče byla stěžovateli poskytována denně od 7 do 22 hodin, je nesprávné, měl na základě provedeného, případně zopakovaného dokazování toto skutkové zjištění modifikovat a učinit nový právní závěr. Většina úkonů péče poskytované stěžovateli jistě nevyžaduje soustavnou přítomnost pečovatele a tyto úkony nebudou ani jednoduše rozčlenitelné do počtu hodin. Soud však musí vzít v úvahu i skutečnost, že tuto péči rodinní příslušníci často vykonávají na úkor jiných ekonomických aktivit včetně zaměstnání, jak tomu je i v projednávaném případě. Referenčním hlediskem zde spíše musí být počet hodin, za které by stěžovatel musel zaplatit profesionální asistenční pomoci, kdyby si tuto na všechny potřebné úkony najmul.

23. V této souvislosti Ústavní soud také připomíná své závěry učiněné v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12, že soudy musí hledat rovnováhu mezi tím, že existenci vynaložených nákladů spojených s péčí o poškozeného je potřeba prokázat, a mezi nutností vyvarovat se toho, aby poškozený musel v případném řízení prokazovat každý úkon pomoci mu poskytnuté, případně aby musel svým nejbližším ryze formálně platit za úkony mu poskytnuté, jen aby se vyhnul případné důkazní nouzi. V tomto aspektu odvolací soud závěrům nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 taktéž nedostál.

24. Odvolací soud ve svém rozhodnutí převzal pouze závěr Ústavního soudu o podřaditelnosti stěžovatelova nároku pod § 449 odst. 1 občanského zákoníku a toto ustanovení na nárok poté mechanicky aplikoval, čímž vytvořil pouhé zdání souladnosti rozhodnutí se závěry nálezu Ústavního soudu. Další nosné důvody zrušujícího nálezu Ústavního soudu nijak nerefletoval nebo se od nich odchýlil, aniž by takový postup náležitě odůvodnil [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 296/08 ze dne 8. 12. 2010 (N 243/59 SbNU 483), bod 9]. Nerespektováním kasační závaznosti nálezu Ústavního soudu a nosných důvodů jeho odůvodnění odvolací soud postupoval v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy, v důsledku čehož porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1, neboť postupoval svévolně a neodůvodněně prodloužil délku řízení.

B. Právo na ochranu tělesné integrity

1. Obecné principy

25. Odvolací soud nerespektoval nosné důvody nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 rovněž při výpočtu výše ocenění péče o osobu blízkou. Výpočet výše ocenění péče o osobu blízkou je však problematikou přesahující rámec závaznosti nosných důvodů nálezu Ústavního soudu dle čl. 89 odst. 2 Ústavy, a to do sféry práva na ochranu tělesné integrity garantovaného čl. 7 odst. 1

Listiny a čl. 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Ústavní soud proto přezkoumal tuto problematiku z hlediska principů zakotvených těmito ustanoveními.

26. Ústavní soud v minulosti judikoval, že zdraví je součástí fyzické integrity člověka a jako takové je chráněno čl. 7 odst. 1 Listiny, chránícím nedotknutelnost osoby a jejího soukromí [srov. nález sp. zn. III. ÚS 2253/13 ze dne 9. 1. 2014 (N 3/72 SbNU 41), bod 15]. Ochrana tělesné integrity je doplněním ustanovení o právu na život zakotveným v čl. 6 Listiny, a to zejména za účelem zajištění ochrany člověka v běhu jeho života i po fyzické stránce. Ochrana tělesné integrity je zakotvena taktéž v čl. 8 odst. 1 Úmluvy, chránícím soukromý život, který v pojetí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) zahrnuje také tělesnou a duševní integritu (viz např. rozhodnutí ESLP ve věci *Trocellier proti Francii* ze dne 5. října 2006 č. 75725/01).

27. Obdobně ve věci *Codarcea proti Rumunsku*, týkající se zdravotních následků nedbalého postupu lékaře a následné nemožnosti stěžovatelky domoci se efektivně kompenzace, ESLP uvedl, že problematika související s tělesnou integritou spadá do rozsahu čl. 8 Úmluvy. Následně uvedl, že na případy porušení práva na ochranu tělesné integrity v důsledku lékařské nedbalosti se aplikují stejné požadavky jako v případech lékařské nedbalosti spadající do působnosti čl. 2 Úmluvy – práva na život (rozsudek ESLP ze dne 2. června 2009 č. 34675/04, § 103).

28. ESLP ve své judikatuře dovodil, že státy mají v souvislosti s ochranou tělesné integrity mj. pozitivní závazek spočívající v povinnosti přijmout náležitá opatření k zajištění její ochrany. Pozitivní závazek státu, vztahující se také na oblast zdravotnictví, se skládá z několika dílčích povinností. První povinností státu je zakotvení příslušného právního rámce ukládajícího nemocním povinnost přijmout příslušná opatření k ochraně života pacientů. V návaznosti na to má stát povinnost druhou, procedurální, která spočívá v zajištění, aby zmíněné zákony byly skutečně účinné, tedy aby v rámci efektivního soudního řízení bylo možné zjistit příčinu poškození zdraví pacienta a aby mohly být osoby zodpovědné za toto poškození, a tedy za porušení ochrany tělesné integrity, učiněny právně odpovědnými. V případech týkajících se lékařské nedbalosti a jejich důsledků pak může být pozitivní závazek státu dle čl. 8 Úmluvy splněn, pokud právní řád umožňuje obětem dosáhnout nápravy např. ve formě odškodnění či zadostiučinění v civilním řízení a této nápravy je možné efektivně dosáhnout (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Calvelli a Ciglio proti Itálii* ze dne 17. ledna 2002 č. 32967/96, § 49; dále výše citovaný rozsudek ESLP ve věci *Codarcea proti Rumunsku*, § 102; či rozsudek ESLP ve věci *Benderskiy proti Ukrajině* ze dne 15. listopadu 2007 č. 22750/02, § 62–63).

29. ESLP následovně ve své judikatuře rozvedl další aspekt práva na ochranu tělesné integrity. Ten se týká výše odškodného v případech lékařské nedbalosti. Dle ESLP totiž i v případech, kdy státy přijmou příslušnou legislativu, která umožňuje poškozenému úspěšně se domoci odškodnění před soudy, porušení čl. 8 Úmluvy trvá, dokud není poškozenému poskytnuto odškodnění vhodné a dostatečné, tj. v případě peněžitého odškodnění v adekvátní výši. Porušení daného práva tak podle judikatury ESLP nebylo napraveno v případech, kdy byla stěžovateli přiznána pouze náhrada nemajetkové újmy, nikoli však již náhrada nákladů spojených s léčením, které samotná náhrada nemajetkové újmy nebyla s to pokrýt (rozsudek ESLP ve věci *Oyal proti Turecku* ze dne 23. března 2010 č. 4864/05), nebo tehdy, kdy byla sice stěžovateli poskytnuta dlouhodobá bezplatná lékařská péče, náhrada nemajetkové újmy však byla přiznána pouze ve výši 607 €, kteroužto ESLP shledal jako nedostatečnou v poměru k výši odškodnění jím přiznávané, sahající až k částce 20 000 € (rozsudek ESLP ve věci *G. B. a R. B. proti Moldavsku* ze dne 18. prosince 2012 č. 16761/09). Pro splnění pozitivního závazku státu k ochraně práva na tělesnou integritu dle čl. 8 Úmluvy tedy musí být poškozenému poskytnuto odškodnění v náležité výši nejen v podobě náhrady nemajetkové újmy, ale také v podobě náhrady nákladů spojených s léčením.

30. Ústavní soud se podobným případem zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 444/11 ze dne 5. 12. 2012 (N 200/67 SbNU 573). V souladu s judikaturou ESLP konstatoval, že závazek státu zajistit ochranu zdraví jedince se projevuje nejen v oblasti veřejnoprávní, tj. zakotvením trestněprávní úpravy, která sankcionuje protiprávní jednání třetích osob, ale i v soukromoprávní oblasti, a to zakotvením povinnosti škůdce nahradit poškozenému utrpěnou škodu na zdraví tak, aby poškozený disponoval dostatečnými finančními prostředky k podniknutí všech potřebných kroků za účelem obnovení zdraví, případně k vytvoření podmínek pro svou důstojnou existenci, není-li plné obnovení zdraví možné (bod 11). V daném případě stěžovatel žádal o náhradu skutečné škody ve formě renty pro své příbuzné, kteří o něj pečovali, aniž by jim bylo ze strany stěžovatele cokoliv vypláceno.

31. V právě uvedeném nálezu Ústavní soud konstatoval, že princip plného odškodnění za škodu na zdraví zakládá nárok na náhradu nákladů spojených s péčí o nesoběstačnou poškozenou osobu a její domácnost po ukončení léčby. Odškodněním je totiž chápána škála opatření s cílem napravit způsobenou újmu a uvést oběť do postavení, ve kterém se nacházela před protiprávním jednáním, a to v rozsahu, v jakém je to možné. Je-li tedy účelem institutu odpovědnosti za škodu a z něho vyplývající povinnosti k náhradě způsobené škody vytvoření stavu, který existoval před vznikem škody, může jej být dosaženo toliko reparací veškeré vzniklé škody. Tě však není dosaženo pouze přiznáním náhrady za ztížení společenského

uplatnění, neboť v daném případě požadovaná renta nepředstavuje dle Ústavního soudu její součást. Renta totiž musí být chápána jako náhrada majetkové újmy vzniklé vynaložením finančních prostředků na to, aby postižený měl zajištěnu základní obsluhu své osoby a mohl vést i při „pokaženém životě“ alespoň život snesitelnější. Zajišťuje tedy jen úhradu nákladů na základní péči o postiženého nahrazující jeho dřívější soběstačnost, která je teprve předpokladem pro vedení společenského, rodinného a pracovního života; náhrada za ztížení společenského uplatnění je proto určitou nadstavbou renty (bod 18). Při výkladu a aplikaci podústavního práva je pak povinností soudů, aby zajistily plnou ochranu ústavně zaručeným právům a svobodám a v této souvislosti věnovaly zvláštní pozornost principu odškodnění utrpěného porušení ústavně zaručených práv, v tomto případě práva na ochranu tělesné integrity, které má být v souladu se zmíněným principem a výše zmíněnou judikaturou ESLP úplné.

32. Tyto závěry se bez dalšího vztahují i na způsob výpočtu výše náhrady škody. Ten je totiž nedílnou součástí principu plného odškodnění za škodu na zdraví nezávisle na tom, zda poškozená osoba žádá rentu v rámci náhrady skutečné škody pro osobu blízkou pečující o ni zadarmo, nebo zda poškozená osoba za péči osobě blízké vyplatí odměnu a tuto následně uplatní v rámci náhrady nákladů spojených s léčením.

2. Aplikace principů na nyní projednávaný případ

33. Při aplikaci nastíněných principů na projednávaný případ je nejdříve třeba určit, zda se jednalo o zásah do tělesné integrity stěžovatele dle čl. 8 Úmluvy, resp. čl. 7 odst. 1 Listiny. Z judikatury ESLP vyplývá, že pokud je dán souhlas k zákroku a nejsou-li důkazy o opaku, předpokládá se, že souhlas byl dán pouze k zákroku, který bude proveden pečlivě, tj. *lege artis* (srov. rozsudek ESLP ve věci *Benderskiy proti Ukrajině* ze dne 15. 11. 2007 č. 22750/02, § 59). V případě stěžovatele byla již v separátním řízení určena odpovědnost zdravotnického zařízení za poškození jeho zdravotního stavu, je proto namístě konstatovat, že se jednalo o zásah do jeho tělesné integrity. Lékařská nedbalost přitom vyústila v trvalé poškození stěžovatelova zdraví, nikoliv však v jeho smrt, projednávaný případ tak spadá do rozsahu čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Nyní je třeba posoudit, zda byly naplněny pozitivní závazky vyplývající z těchto ustanovení.

34. Z výše nastíněných principů je zřejmé, že projednávaná problematika má dvě složky. Tou první je samotná existence nároku, tou druhou pak způsob jejího výpočtu. Co se týče existence nároku, Ústavní soud konstatuje, že závazek státu spočívající v přijetí příslušného právního rámce zakotvujícího odškodnění poškozeným byl naplněn tím, že stěžovatelův nárok byl za pomoci interpretace podřazen pod § 449 odst. 1 občanského zákoníku, případně podle povahy žaloby mohlo jít i o nárok uplatněný jako ren-

ta podle § 442 odst. 1 občanského zákoníku [viz nálezn. sp. zn. IV. ÚS 444/11 ze dne 5. 12. 2012 (N 200/67 SbNU 573)]. Druhá část pozitivního závazku státní je v tomto směru také naplněna, neboť stěžovateli bylo umožněno domáhat se svých práv před soudy v efektivním soudním řízení.

35. Ústavní soud se tak dále zabýval tím, zda byl při výpočtu výše nároku stěžovatele dodržen princip plného odškodnění za škodu na zdraví tak, jak vyplývá z čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Odvolací soud při výpočtu vycházel z § 136 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého v případech, kdy nelze určit výši nároku nebo lze tuto výši určit s nepoměrnými obtížemi, určí výši nároku soud dle vlastní úvahy. Ústavní soud v obecné rovině aplikaci tohoto ustanovení v projednávaném případě s ohledem na možnosti dokazování a povahy nároku akceptuje. Jak Ústavní soud konstatoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 1430/13 ze dne 24. 7. 2014 (N 143/74 SbNU 215), v současné době je v obdobných situacích namísto aplikovat § 2955 nového občanského zákoníku, podle kterého nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud. Je však nutno zohlednit, že postup podle těchto ustanovení neznamena, že soud může při úvaze postupovat libovolně a nerespektovat pro něj závazná rozhodnutí soudů a ústavní principy.

36. Ústavní soud již v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 poukázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu, který ve své judikatuře uvedl, že je zcela přiměřené, jestliže soudy využijí k ocenění hodnoty ošetrovatelské péče o příbuzného úpravu odměny přiznávané pracovníkům poskytujícím pečovatelskou službu podle příslušné vyhlášky provádějící zákon o sociálních službách (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006 sp. zn. 25 Cdo 2127/2006, dále pak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2011 sp. zn. 23 Cdo 312/2010, dále také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011 sp. zn. 25 Cdo 4576/2008). Odvolací soud však při výpočtu příslušné částky k těmto rozhodnutím nepřihlédl a vypočetl výši nároku na základě výše minimální mzdy v rozhodném období. Tento postup je problematický již proto, že odvolací soud dostatečně neodůvodnil, proč se od ustálené judikatury odchýlil, přičemž tato povinnost vyplývá v případě tzv. precedenční závaznosti judikatury z principu právní jistoty [srov. bod 16 výše a obdobně nálezn. sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173)]. Postup odvolacího soudu však neobstojí ani ve světle principů vyplývajících z čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy.

37. Pokud by totiž odvolací soud skutečně vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ze sazby terénní pečovatelské služby v okolí bydliště stěžovatele, která v rozhodné době činila 100 Kč za hodinu, a rovnala se tedy maximální výši úhrady dle tehdy platného znění § 6 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení

zákona o sociálních službách, ve znění účinném do 31. 12. 2011, kterou měl dle ustálené judikatury použít, došel by ke konečné částce 46 500 Kč před odečtením příspěvku na péči. Odvolací soud však vyšel z částky tvořící minimální mzdu v rozhodné době, a to nikoli z hodinové minimální mzdy, ale toliko z paušální částky 8 000 Kč, která předpokládá čtyřicetihodinový pracovní týden, v důsledku čehož nerefletoval skutečný počet hodin, které byly na péči o stěžovatele vynaloženy. Po odečtení příspěvku na péči se tak dobral ke konečné částce ve výši 4 000 Kč, což je méně než desetina částky, které by se stěžovateli dostalo v případě postupu podle zmíněné vyhlášky.

38. Ústavní soud netvrdí, že ústavně souladným by bylo pouze takové rozhodnutí obecných soudů, které by stěžovateli přiznalo částku 46 500 Kč. Tato částka je pouze referenčním bodem, od kterého se lze při použití soudního uvážení odůvodněně odchýlit. Avšak přiznaná částka je s touto referenční částkou v tak extrémní disproporcí, že jde již o rozpor s výše nastíněným principem plného odškodnění. To zejména v situaci, kdy je odchýlení se od této referenční částky odůvodněno argumenty, které jsou v rozporu s kasačně závazným nálezem Ústavního soudu a precedenčně závaznou judikaturou Nejvyššího soudu.

39. Předně, argumentace odvolacího soudu, že se v případě péče ze strany rodinných příslušníků nejednalo o úkony odborné pečovatelské služby, ve světle výše uvedeného nemůže obstát (body 19 až 21), neboť bylo řečeno, že tyto úkony jsou postaveny na roveň úkonům pečovatелů s oprávněním dle zákona o sociálních službách. Pokud pak soud v důsledku neopodstatněného rozlišování došel k tomu, že péče poskytnutá osobou blízkou má desetinou hodnotu oproti péči poskytované pečovatelskou službou, v konečném důsledku stěžovateli zabránil v dosažení adekvátní finanční kompenzace za péči poskytovanou rodinnými příslušníky, a znemožnil mu tím efektivně dosáhnout plného odškodnění za újmu utrpěnou na zdraví, a vytvořit si tak podmínky pro svou důstojnou existenci. Pokud by pak z různých důvodů byla osoba blízká o něj pečující na této kompenzaci závislá, musel by se stěžovatel přiklonit k péči ze strany profesionálních, placených poskytovatelů ošetrovatelské péče, což by znamenalo minimálně omezenou možnost volby pečující osoby, v horším případě pak nutnou rezignaci na nepochybně mnohem vhodnější péči poskytovanou rodinnými příslušníky nebo dokonce ztíženou možnost dosažení péče vůbec.

40. Konečně Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 46/12 s odkazem na zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2127/2006 uvedl, že jestliže škůdce odpovídá za škodu v plném rozsahu, nemůže být povinnost k náhradě škody snížena proto, že je poškozený příjemcem příspěvku na péči. Soud prvního stupně a odvolací soud opakovaně při výpočtu výše nároku automaticky odečítaly částku 4 000 Kč, kterou stěžovatel pobírá

jako příspěvek na péči od státu, aniž by ve svých rozhodnutích uvedly, z jakého důvodu tak činí a z jakého důvodu se odchyľují od pro ně závazného rozhodnutí. Takový postup rovněž není přípustný.

41. Lze tedy uzavřít, že výše uvedeným postupem odvolací soud porušil princip plného odškodnění, a nedostál tak požadavkům vyplývajícím z čl. 7 odst. 1 Listiny a čl. 8 Úmluvy a porušil tak stěžovatelovo právo na ochranu tělesné integrity garantované těmito ustanoveními.

C. Závěr

42. Ústavní soud závěrem shrnuje, že porušení zdraví způsobené pochybením při poskytování zdravotní péče je zásahem do tělesné integrity člověka, a tudíž do jeho práva na nedotknutelnost osoby chráněného čl. 7 odst. 1 Listiny. Součástí tohoto práva je také právo na plné odškodnění za utrpěnou újmu na zdraví v podobě náhrady nemajetkové i majetkové újmy, která zahrnuje jakožto samostatný nárok i náhradu nákladů spojených s péčí o nesoběstačnou poškozenou osobu a její domácnost po ukončení léčby. V případě, že tuto péči poskytuje osoba blízká, je při výpočtu výše nákladů nutné respektovat judikaturu Nejvyššího soudu a vycházet z částky, kterou by poškozená osoba zaplatila za odborné pečovatelské služby.

43. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí postupem porušujícím čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky porušilo stěžovatelova práva na nedotknutelnost jeho osoby a na spravedlivý proces dle čl. 7 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadené rozhodnutí zrušil.

44. V následném řízení je na odvolacím soudu, aby stanovil odpovídající výši vzniklé škody s ohledem na principy vyjádřené v tomto nálezu. Přitom musí vycházet z výše úhrady za poskytování pečovatelské služby podle § 6 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Tuto částku lze modifikovat, pokud zjistí, že v daném místě a v daném čase byla cena za pečovatelskou službu nižší. Odvolacímu soudu rovněž nic nebrání odchyľit se od skutkového závěru učiněného soudem prvního stupně, že rodinní příslušníci stěžovateli poskytovali pomoc 15 hodin denně. Pokud tak však míní učinit, je nutno, aby postupoval v souladu s příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu, zejména § 213 a 213a. Do té míry, do které se toto skutkové zjištění zakládá na výpovědi účastníků řízení a svědků, kteří byli slyšeni při jednání u soudu prvního stupně, musí odvolací soud tyto důkazy opakovat, popřípadě doplnit.

Č. 206

K využití utajeného svědka při dokazování v trestním řízení

K ústavně konformnímu nařízení odvolacího soudu o projednání a rozhodnutí věci v jiném složení senátu při jejím vrácení soudu prvního stupně

Využití utajeného (anonymního) svědka v důkazním řízení, které může být zásahem do práva účastníka řízení na obhajobu z hlediska rovnosti přístupu k důkazním prostředkům, musí být vedeno zásadou subsidiarity, tj. nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jinak, předpokládá prověření míry věrohodnosti jeho výpovědi v kontextu projednávané věci a vyžaduje komplexní zhodnocení spolu s dalšími důkazy.

Porušením práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod není, pokud odvolací soud podle § 262 tr. ř. věc vrátí soudu prvního stupně a zároveň nařídí, aby byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu, až poté, kdy se zřetelem ke zcela výjimečné povaze tohoto institutu shledal na základě posouzení dosaďadního průběhu řízení takové prolomení právní jistoty účastníka řízení jako přípustné a nezbytné a své rozhodnutí řádně odůvodnil. S ohledem na okolnosti konkrétní věci je takovým důvodem i vysoká pravděpodobnost opakovaného (v daném případě už trojnásobného) nerespektování závazných pokynů odvolacího soudu, které byly formulovány dostatečně určitým způsobem a směřovaly např. k náležitěmu hodnocení výpovědi anonymních svědků či k provedení všestranného a logického zhodnocení důkazů v jejich vzájemných souvislostech.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) – ze dne 11. listopadu 2014 sp. zn. II. ÚS 3780/13 ve věci ústavní stížnosti I. Z., zastoupeného JUDr. Jitkou Fišerovou, advokátkou AK v Plzni, Kyjevská 50, proti rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 22. 3. 2013 sp. zn. 4 T 117/2008 a usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 1. 10. 2013 sp. zn. 7 To 305/2013, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání trestného činu neoprávněné výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, za účasti Okresního soudu Plzeň-město a Krajského soudu v Plzni jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Plzni jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Řízení před obecnými soudy

1. Ústavní stížností doručenou dne 12. 12. 2013 napadá stěžovatel obě shora označená rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, konkrétně práva na obhajobu, rovnost stran a práva na zákonného soudce.

2. Rozsudkem Okresního soudu Plzeň-město ze dne 10. 4. 2009 č. j. 4 T 117/2008-565 byl stěžovatel uznán vinným trestným činem nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, neboť přechovával v místě svého bydliště a dvou jím užívaných garážích více než 1 kg heroinu. Zároveň byl uznán vinným i trestným činem nedovoleného ozbrojování podle § 185 odst. 1 trestního zákona, neboť bylo prokázáno, že u sebe nelegálně přechovával samonabíjecí pistoli s menším množstvím střeliva. Ohledně části obžaloby týkající se prodeje heroinu ji byli stěžovatel i další obžalovaný (syn stěžovatele) zproštěni. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2009 sp. zn. 7 To 275/2009 jako soudu odvolacího byly tyto odsuzující výroky potvrzeny, pouze trest byl snížen ze šesti na pět let. Zprošťující výrok byl však odvolacím soudem zrušen a odvolací soud věc vrátil k novému projednání a rozhodnutí.

3. Okresní soud znovu věc projednal a rozhodl dne 21. 12. 2009 opětovně zprošťujícím rozsudkem. Na základě odvolání státního zástupce byla rozhodnutím odvolacího soudu ze dne 15. 4. 2010 věc opět vrácena okresnímu soudu. Okresní soud vydal opět zprošťující rozsudek dne 4. 2. 2011. Po odvolání státního zástupce byla věc projednána již potřetí odvolacím soudem, rozhodnutím ze dne 5. 5. 2011 byl zprošťující rozsudek opět zrušen, věc vrácena okresnímu soudu k novému projednání i rozhodnutí, přičemž odvolací soud zároveň přikázal podle § 262 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), věc projednat v jiném složení senátu.

4. Stěžovatel byl následně ústavní stížností napadeným rozsudkem Okresního soudu Plzeň-město uznán vinným ze spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákona, neboť soud měl za prokázané, že stěžovatel prodával heroin v rozsudku blíže specifikovaným osobám. Byl odsouzen k souhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody

v trvání pěti a půl roku. Byl mu též uložen trest propadnutí věci, a to finanční hotovosti ve výši 572 400 Kč a 75 500 eur. Současně s uložením souhrnného trestu byl zrušen výrok o trestu z původního shora citovaného rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 10. 4. 2009 sp. zn. 4 T 117/2008 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2009 sp. zn. 7 To 275/2009. Odvolání stěžovatele bylo usnesením Krajského soudu v Plzni, taktéž ústavní stížností napadeným, zamítnuto. Odvolací soud ještě doplnil dokazování přečtením v rozhodnutí blíže specifikovaných rozsudků Krajského soudu v Brně z roku 2012 a 2013 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci z roku 2013, z nichž zjistil, že stěžovatel byl v jiném řízení pravomocně odsouzen za zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. b), c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, za to, že dne 12. 10. 2011 dovezl z přesně nezjištěného místa přes Slovenskou republiku do České republiky 998,7 gramů heroínu. Droga byla ukryta v konstrukční dutině na pravé straně podlahy zavazadlového prostoru osobního motorového vozidla určené pro uložení akumulátoru.

II. Tvrzení stěžovatele

5. Z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že v jeho trestní věci nedošlo k těm procesním pochybením, která jsou taxativně vymezena v ustanovení § 265b trestního řádu jako dovolací důvody, proto napadá shora označená rozhodnutí obecných soudů přímo ústavní stížností.

6. Pokud jde o tvrzení stěžovatele v ústavní stížnosti, jsou z hlediska ústavního relevantní dvě námitky. První spočívá v tvrzeném porušení práva na obhajobu i rovnosti stran plynoucím z použití institutu utajených (anonymních) svědků, na základě jejichž výpovědi byl uznán vinným. Šlo o osobu, kterým byly dle obžaloby stěžovatelem prodávány drogy. Jak stěžovatel uvádí, v procesu, kde vystupují utajení svědci, je velmi významným způsobem ztížena pozice obhajoby. Obhajoba nemá možnost ověřit, zda svědci byli skutečně uživateli drog, jaké byly jejich finanční poměry, jaký byl jejich skutečný motiv oznámení věci policii, proč tají totožnost ostatních dodavatelů drog, zda sami s drogami neobchodovali, zda mohli mít osobní motiv k nepravdivému obvinění obžalovaného. Obžaloba neměla možnost kromě jednoho svědka se s identitou ostatních svědků seznámit. V případě utajených svědků je dle stěžovatele daleko snazší učinit nepravdivou výpověď, když pravá identita svědků je chráněna. Nemusí předstoupit před obžalovaného tváří v tvář, nemohou být konfrontováni s určitými fakty, je tolerována obecnost výpovědi, nemusí uvádět detaily, vždy mohou odkázat na nebezpečí odhalení pravé totožnosti. Zároveň stěžovatel zpochybňuje věrohodnost některých výpovědí.

7. Druhou ústavněprávní výhradu pak stěžovatel směřuje k odnětí věci senátu soudu prvního stupně a příkázání věci jinému senátu, v čemž spatřuje porušení práva na zákonného soudce. S ohledem na to, že odvolací soud opakovaně rušil rozhodnutí soudu prvního stupně, stěžovatel uvádí, že v demokratickém trestním řízení nelze v žádném případě připustit princip, že odvolací instance opakovaně zrušuje a vrací rozhodnutí nalézacímu soudu, navíc s pokyny, jak hodnotit zjištěný skutkový stav, což odvolacímu soudu nepřisluší. Odvolací soud ve svých rozhodnutích, kdy věc opakovaně vracel soudu prvního stupně, podle stěžovatele nerespektoval výsledky důkazního řízení (zejména pak právě hodnocení věrohodnosti osob utajených svědků), avšak zároveň sám odvolací soud ve věci dokazování neprováděl, neucínil své závěry na základě ústního slyšení svědků a bezprostředního jednání s nimi. Podle stěžovatele pak „justiční ping-pong“ mezi první a druhou instancí trval do té doby, než bylo soudu prvního stupně „v zásadě vrchnostensky příkázáno, aby vyměnil ten senát, který má na věc odlišný názor, ačkoli k takové výměně nebyl žádný logický důvod“. V bezdůvodném odnětí věci původnímu senátu spatřuje stěžovatel porušení práva na zákonného soudce.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatele

8. Za Okresní soud Plzeň-město se vyjádřil předseda senátu Mgr. Josef Prach. K námitce odnětí věci zákonnému soudci se nevyjadřuje, jde o rozhodnutí odvolacího soudu. V případě druhého důvodu, pro který byla podávána ústavní stížnost, týkajícího se utajených svědků, soud uvádí, že si je vědom úskalí, která spočívají ve výslechu utajovaných svědků, a soud proto pečlivě zvažoval tato svědectví i v kontextu s ostatními důkazy. To vyplývá ostatně i z rozhodnutí ohledně syna stěžovatele, kdy tento byl obžaloby zproštěn právě z důvodu, že v podstatě jeho vina byla prokazována pouze výpověďmi utajovaných svědků, byť nebyl důvod těmto svědkům nevěřit. Pokud se týká stěžovatele, byly zde i další důkazy, které podporovaly výpověď těchto utajených svědků. Soud dává za pravdu obhajobě v tom, že věrohodnost těchto svědků je samozřejmě snížena, neboť se jednalo o osoby užívající tvrdé drogy a trestané za různorodou trestnou činnost. Je běžné, že uživatelé tvrdých drog bývají často pachatelé trestné činnosti zejména majetkového charakteru. Právě užívání tvrdých drog je nutí k tomu, aby páchali majetkovou trestnou činností a takto si opatřovali prostředky k nákupu této drogy. Pokud se týká problematiky samotného utajení těchto svědků, tak je evidentní, že v prvopočátku svědci projevovali obavu proti obžalovanému svědčit a byli tak ochotni učinit pouze v režimu utajení. Ze spisu je rovněž zřejmé, že k prodeji drog mělo docházet ve větší míře, avšak patrně většina konzumentů drog vůbec svědčit nechtěla, neboť se bála. To

korresponduje i s tím, že při prohlídce garáže kromě drog a velkého množství finančních prostředků byla nalezena i zbraň. Soud ověřoval věrohodnost svědků v rámci možností, aby nedošlo k jejich odtajnění v hlavním líčení. Poté, co se seznámil s rejstříky trestů, případně dalšími zprávami na svědky, toto konstatoval a bral i v úvahu. V průběhu řízení státní zástupce též zaslal poznatek, že na svědky měl být vyvíjen určitý nátlak, nicméně toto nebylo blíže specifikováno. Je pravda, že utajování svědci, pokud měli před soudem svědčit opakovaně, se již snažili svědeckví vyhnout, byl problém je k hlavnímu líčení předvést a jejich ochota svědčit nebyla valná. Svědci ze svého hlediska nechápali, proč mají být opakovaně před soudem podrobováni výslechu ke stejné věci. Navíc zde již byl značný časový odstup. S ohledem na tyto skutečnosti vyjadřuje okresní soud přesvědčení, že důvod pro utajení svědků zde byl od počátku, neboť je zřejmé, že obžalovaný vlastnil střelnou zbraň, a z množství drog, které u něj byly nalezeny, je evidentní, že musel být zapojen do mezinárodní organizace, která se zabývá dovozem drog do České republiky, ostatně o tom svědčí i jeho pozdější odsouzení Krajským soudem v Brně. Ohledně rozporů ve svědeckých výpovědích utajovaných svědků se soud již vyjádřil v odůvodnění svého rozsudku, na které odkazuje.

9. Předseda senátu Krajského soudu v Plzni JUDr. Petr Poledne plně odkázal na napadené rozhodnutí, jakož i předcházející rozhodnutí odvolacího soudu, která napadenému rozhodnutí předcházela.

10. Za Krajské státní zastupitelství v Plzni jakožto vedlejšího účastníka řízení se vyjádřil Mgr. Jiří Komorous, který uvádí, že institut utajeného svědka je institutem předvídaným v § 55 odst. 2 trestního řádu, přičemž v dané věci nebyl stěžovatel odsouzen pouze na základě výpovědi jednoho utajeného svědka, nýbrž na základě výpovědi několika utajených svědků (z nichž jeden navíc v průběhu trestního řízení odkryl svou totožnost) a na základě dalších důkazů. Dále uvádí, že postup podle § 262 trestního řádu i podle judikatury Ústavního soudu je postupem výjimečným, nicméně nikoliv vyloučeným. V daném případě Okresní soud Plzeň-město dvakrát nerespektoval pokyny Krajského soudu v Plzni, který mu vytýkal nelogičnost jeho závěrů při hodnocení výpovědi tzv. anonymních svědků v kontextu s dalšími ve věci opatřenými důkazy i s osobou odsouzeného. Ustanovení § 262 trestního řádu je sice průlomem do zásad o místní příslušnosti, na druhou stranu v daném případě byly pochybnosti, zda u prvotního soudu lze zajistit dodržení základních zásad trestního řízení uvedených v § 2 trestního řádu a vyloučit jakékoliv pochybnosti o nestrannosti soudu. Svůj postup Krajský soud v Plzni řádně odůvodnil a vyložil, že zájem na řádném a objektivním projednání věci převážil nad zájmem, aby řízení ve věci provedl původně příslušný soud. Krajské státní zastupitelství v Plzni

tak ze shora uvedených důvodů navrhuje, aby byla ústavní stížnost jako nedůvodná zamítnuta.

11. Okresní státní zastupitelství v Plzni se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, a tím se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

12. Stěžovatel práva repliky nevyužil a plně odkázal na skutečnosti uvedené v podané ústavní stížnosti s tím, že případná reakce na zasláná vyjádření by obsahovala totožnou argumentaci.

IV. Posouzení Ústavním soudem

13. Ústavní stížnost není důvodná.

14. K přípustnosti ústavní stížnosti Ústavní soud úvodem předesílá, že ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.) uvedl, že „ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů)“. S ohledem na práva účastníků řízení a zejména s přihlédnutím k principu právní jistoty se však toto stanovisko použije na ústavní stížnosti podané k Ústavnímu soudu dnem následujícím po dni vyhlášení uvedeného stanoviska ve Sbírce zákonů. S ohledem na to, že ústavní stížnost stěžovatele byla podána před vydáním uvedeného stanoviska, byla Ústavním soudem, i při nepodání dovolání, shledána přípustnou.

15. Pokud jde o tvrzené porušení práva na zákonného soudce, ze spisu vyžádaného Ústavním soudem vyplývá, že odvolací soud nařídil soudu prvního stupně rozhodnout v jiném složení senátu až poté, co již potřetí rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil. Stěžovatel byl rozsudkem ze dne 10. 4. 2009 zčásti uznán vinným dle obžaloby, zčásti byl obžaloby zproštěn. K odvolání státního zástupce však odvolací soud rozhodnutím ze dne 23. 6. 2009 výrok rozhodnutí soudu prvního stupně ve zprošťující části zrušil a věc vrátil k novému projednání a rozhodnutí. Okresní soud znovu věc projednal a rozhodl 21. 12. 2009 opětovně zprošťujícím rozsudkem. Rozhodnutím odvolacího soudu ze dne 15. 4. 2010 byla věc opět vrácena soudu prvního stupně. Okresní soud vydal opět zprošťující rozsudek dne 4. 2. 2011. Věc byla poté již potřetí projednána odvolacím soudem, rozhodnutím ze dne 5. 5. 2011 byl zprošťující rozsudek opět zrušen, věc vrácena okresnímu soudu k novému projednání i rozhodnutí, přičemž odvolací soud zároveň přikázal podle § 262 trestního řádu věc projednat v jiném složení senátu. Následně byl již ústavní stížností napadeným rozsudkem okresního soudu stěžovatel uznán vinným trestným činem neoprávněné výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 1 a odst. 2 písm. a) trestního zákona. Odvolání stěžovatele pak bylo ústavní stížností napadeným usnesením krajského soudu zamítnuto.

16. Podle § 262 trestního řádu platí: „Rozhodne-li odvolací soud, že se věc vrací k novému projednání a rozhodnutí soudu prvního stupně, může zároveň nařídit, aby byla projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu. Z důležitého důvodu může také nařídit, aby ji projednal a rozhodl jiný soud téhož druhu a téhož stupně v jeho obvodě.“ Trestní řád blíže nespécifikuje důvody, pro které je možno nařídit jiné složení senátu.

17. Z konstantní rozhodovací praxe Ústavního soudu však vyplývá, že při rozhodování, zda má být postupováno podle § 262 trestního řádu, musí být brán zřetel na to, že institut zákonného soudce je důležitým prvkem právní jistoty, jejíž prolomení je nutno chápat jako postup nestandardní a zcela výjimečný, ale v odůvodněných případech dovolený (viz např. usnesení sp. zn. I. ÚS 2531/12 ze dne 18. 9. 2012, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Aplikace ustanovení § 262 trestního řádu musí být zdůvodněna vysokou pravděpodobností, že v případě ponechání věci současnému soudci tento soudce nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat [viz nále z sp. zn. II. ÚS 3564/12 ze dne 5. 3. 2013 (N 38/68 SbNU 391)]. Příkladem takovéto situace může být s ohledem na okolnosti konkrétní věci i opakované nerespektování závazných pokynů odvolacího soudu. Je nezbytné, aby v takovémto případě zrušující rozhodnutí odvolacího soudu vždy obsahovalo konkrétní výhrady k rozhodnutím soudu prvního stupně [srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 112/98 ze dne 14. 7. 1998 (U 45/11 SbNU 335), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Odvolací soud proto např. může zavázat soud prvního stupně, aby se vypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, odstranil nejasnosti nebo neúplnosti svých skutkových zjištění, případně aby některé důkazy zopakoval nebo provedl další důkazy (viz shora uvedený nále z sp. zn. II. ÚS 3564/12). O porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele by tak mohlo jít v případech týkajících se odnětí věci podle § 262 trestního řádu, jestliže by rozhodování soudu odvolacího bylo projevem zjevné libovůle. Bylo by tomu tak zvláště tehdy, pokud by odvolací soud svůj závěr o nutnosti postupu podle § 262 trestního řádu nálezitě neodůvodnil nebo jestliže by takový závěr spočíval na důvodech evidentně nepřipadných (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 2991/09 ze dne 14. 1. 2010 či usnesení sp. zn. III. ÚS 963/08 ze dne 15. 5. 2008, obě dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

18. Pokud odvolací soud aplikuje § 262 trestního řádu z důvodu opakovaného nerespektování jeho závazných pokynů stran odlišného hodnocení skutkového stavu soudem prvního stupně, je možno tento postup dle Ústavního soudu považovat za opodstatněný tehdy, jestliže byly pokyny dostatečně konkrétní a vyplývalo z nich, že soud prvního stupně nedostál požadavku hodnotit důkazy logicky správně a v souladu s jejich obsahem, jednotlivě a ve vzájemných souvislostech, vyplývajícím z § 2 odst. 6 trestního řádu (viz shora uvedený nále z sp. zn. II. ÚS 3564/12).

19. Po seznámení se všemi rozhodnutími odvolacího soudu, které byly v předmětné věci vydány, nemůže Ústavní soud přisvědčit stěžovateli, že by odvolací soud přikázal věc jinému senátu na základě svévolné úvahy, resp. že by tento krok dostatečně nezdůvodnil. Odvolací soud k tomuto kroku přikročil až po třetím rozhodnutí soudu prvního stupně, přičemž soud prvního stupně opětovně vytkl, že nehodnotil náležitě veškeré skutečnosti vyplývající z výpovědi anonymních svědků, že neprovedl všestranné a logické zhodnocení důkazů v jejich vzájemných souvislostech s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, přičemž naopak pozornost soustředil na skutečnosti, které jsou pro posouzení otázky viny irelevantní. Odvolací soud zároveň zdůraznil, že uvedený postup soudu prvního stupně vede i k průtahům v řízení.

20. Nad rámec uvedeného je nutno dodat, že již ve druhém rozhodnutí o vrácení věci ze dne 15. 4. 2010 vytýká odvolací soud soudu prvního stupně nesplnění závazného pokynu uvedeného v prvním rozhodnutí o vrácení věci ze dne 23. 7. 2009 týkajícího se opatření dalších důkazů.

21. Za uvedeného stavu, z něhož je zřejmé, že soud prvního stupně opakovaně dostatečně nenapravit nedostatky vytýkané mu již v dřívějších rozhodnutích, nelze odvolacímu soudu vytýkat aplikaci ustanovení § 262 trestního řádu. Taktéž zdůvodnění tohoto postupu je podle názoru Ústavního soudu dostatečné. Nelze tedy přisvědčit tvrzení stěžovatele, že by nové rozhodnutí ve věci poté, co byla věc přidělena jinému senátu, porušovalo ústavní právo stěžovatele na zákonného soudce.

22. Pokud jde o druhou námitku týkající se použití institutu anonymních svědků, je úvodem nutno zdůraznit, že samo použití tohoto institutu ještě bez dalšího porušení práva na obhajobu nezakládá, byť je zřejmé, že z povahy věci do práva na obhajobu zasahuje a v určité míře ji omezuje.

23. Jak již vymezil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 210/98 ze dne 3. 3. 1999 (N 33/13 SbNU 241), dochází při použití anonymního svědka ke kolizi mezi zásadami řádného a spravedlivého procesu na straně jedné a snahou ústavodárce i zákonodárce chránit demokratickou společnost před vzrůstem kriminality a zejména organizovaným zločinem na straně druhé, resp. ke kolizi mezi právem na obhajobu a nezbytným požadavkem na ochranu života a zdraví osob vyslychaných jako svědci. Naznačenou kolizi pak musí obecný soud řešit pečlivým vyvážením obou v kontrapozici stojících základních práv.

24. Ústavní soud tak ve své judikatuře stanoví limity pro použití institutu utajeného svědka [srov. nález sp. zn. III. ÚS 499/04 ze dne 9. 2. 2006 (N 36/40 SbNU 303), nález sp. zn. I. ÚS 481/04 ze dne 3. 10. 2006 (N 173/43 SbNU 3) či usnesení sp. zn. III. ÚS 4062/12 ze dne 12. 9. 2013], přičemž z judikatury plyne, že k odsouzení obžalovaného nemůže dojít výlučně a ani v převážné míře na základě výpovědí tzv. utajených svědků, přičemž

jejich použití musí být vedeno zásadou subsidiarity, tedy výslech svědka pod utajením má své místo toliko tehdy, nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jinak.

25. V nyní posuzovaném případě vedle výpovědi anonymních svědků (osob, které podle obžaloby nakupovaly od stěžovatele drogy) byla provedena řada dalších důkazů, v jejichž kontextu je nutno tvrzení anonymních svědků o nákupu heroínu od stěžovatele hodnotit. Ze spisu vyplývá, že v garáži užívané stěžovatelem bylo nalezeno kromě pistole též více než jeden kilogram drogy heroínu, jakož i značná finanční hotovost 76 150 eur a 586 000 Kč. Původ těchto prostředků, jakož i prostředků na další cennosti v majetku stěžovatele nebyl stěžovatel schopen důvěryhodně vysvětlit. V jednom z aut stěžovatele byla zjištěna tajná schránka se stopami heroínu. U stěžovatele byl v době zadržení při cestě na kole nalezen igelitový sáček s heroinem o váze 164,04 gramu obsahující dvacet jedna menších sáčků heroínu různé váhy. Dle tvrzení svědků přijížděl stěžovatel na schůzky, na kterých měla být droga prodávána, mj. též na kole a drogu měl dle svědků distribuovat ve stejných igelitových sáčcích, jako měl stěžovatel u sebe v době zadržení.

26. Soud dostatečně zdůvodnil využití anonymních svědků (u stěžovatele byla nalezena zbraň, svědkové měli důvodný strach ze stěžovatele) a sám prověřil údaje z rejstříku trestů míru jejich věrohodnosti.

27. Jak zdůraznil Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 481/04 ze dne 3. 10. 2006 (N 173/43 SbNU 3), „v rámci organizovaného zločinu pravidelně dochází k zastrahování osob, jež mají proti případným pachatelům svědčit, případně k ‚odplatám‘ za poskytnutí takového svědectví, jež jsou varováním pro další svědky (či osoby, jež by mohly jako svědci připadat v úvahu). Vzhledem k tomu je Ústavní soud toho názoru, že za okolnost nasvědčující hroziící újmě či jinému závažnému nebezpečí ve smyslu citovaného ustanovení lze považovat i to, že stíhaná trestná činnost může mít na základě konkrétních poznatků souvislost s organizovaným zločinem“. Množství drog nalezené u stěžovatele v nyní posuzované věci, jakož i výše zmíněný prokázaný nelegální dovoz značného množství drogy na území České republiky v jiné věci posuzované Krajským soudem v Brně (v obou věcech celkem cca 2 kg drogy) pak mohou být indicií svědčící o zapojení stěžovatele do organizované skupiny, která se distribucí drog zabývá. Nalezená nelegální zbraň pak případná rizika spojená s aktivitami stěžovatele ještě umocňuje.

28. Navíc je nutno připomenout, že po zrušení třetího rozhodnutí soudu prvního stupně dne 4. 2. 2011 odvolacím soudem bylo celé dokazování před soudem prvního stupně v novém složení provedeno znovu, neboť obžalovaní (včetně stěžovatele) požádali, aby hlavní líčení proběhlo znovu. Okresní soud tedy znovu v devíti hlavních líčeních v době od 14. 10. 2011 do 11. 1. 2013 vyslechl obžalovaného (stěžovatele), spoluobžalovaného

(syna stěžovatele), všechny anonymní svědky, jednoho svědka, který již v průběhu předchozích řízení požádal o odtajnění, jakož i policisty podléající se na vyšetřování věci.

29. Výpovědi anonymních svědků soud hodnotil v kontextu toho, že šlo o osoby drogově závislé, s ohledem na časový odstup od popisovaných událostí, jakož i s ohledem na to, že svědci museli vypovídat opakovaně. Soud se též dostatečně vypořádal s námitkami obhajoby ohledně věrohodnosti výpovědi svědků i se změněnou svědeckou výpovědí jednoho z utajených svědků, který se rozhodl vystoupit z anonymity. Ústavní soud zde připomíná, že není další opravnou instancí a nepřehodnocuje hodnocení důkazů provedených obecnými soudy. Nemůže tak nahrazovat svými úvahami závěry obecných soudů o věrohodnosti toho kterého svědka. Z pohledu práva na obhajobu je pro Ústavní soud klíčové, že vedle výpovědi utajených svědků existovaly další důkazy, v jejichž kontextu a spolu s nimiž byly výpovědi utajených svědků hodnoceny, přičemž v jejich souhrnu bylo možno dospět k závěru o vině stěžovatele.

30. Ústavní soud tak nedospěl k závěru, že by využitím institutu anonymních svědků v posuzovaném případě s ohledem na všechny další provedené důkazy a jejich komplexní zhodnocení došlo k porušení práva na obhajobu či rovnost stran. Obecné soudy dle přesvědčení Ústavního soudu vyvážily kolidující práva tak, aby zásah do práva na spravedlivý proces byl v souladu s judikaturou Ústavního soudu minimalizován, a byl tak ústavně konformní.

31. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, ústavní stížnost zamítl, neboť napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

32. Namísto soudce Stanislava Balíka uvedeného v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti rozhodoval v souladu s rozvrhem práce Ústavního soudu (přístupný na www.usoud.cz) soudce Jiří Zemánek.

Č. 207

K náhradě nákladů občanského soudního řízení

Rozhodne-li obecný soud o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem sporu a s výrokem ve věci, je to nutno označit za postup, který porušuje právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být vzhledem k nezbytné ochraně legitimního očekávání účastníků zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení.

Hlavním kritériem, které ovládá rozhodování o nákladech sporného civilního řízení, je zásada úspěchu ve věci. Základní varianty nákladového rozhodnutí v závislosti na úspěchu ve věci, včetně bližších podmínek příznání nákladů řízení, pak konkretizuje občanský soudní řád v ustanoveních § 142, 142a a 143. Zásada úspěchu ve věci přitom není (ani implicitě) zákonem opuštěna v těch výslovně neupravených situacích, v nichž vystupuje na straně žalující, na straně žalované či dokonce na obou sporných stranách větší počet účastníků. I při takto vzniklé pluralitě účastníků je nevyhnutelné posuzovat každý jednotlivý nákladový vztah protistran zvlášť, neboť nejenže náklady řízení každého účastníka nemusí být stejné (rozdílné částky mohou být vynaloženy na jízdné k soudu, rozdílná obvykle bude výše ušlého výděлку), ale nelze vyloučit přítomnost okolností, jež odůvodní nákladový výrok odchylný od výchozí zásady úspěchu v meritu věci (nezavdání příčiny k podání návrhu na zahájení řízení podle § 143 o. s. ř., důvody pro použití moderačního práva ve smyslu § 150 o. s. ř.).

Uzavřel-li odvolací soud své odůvodnění nákladového výroku III konstatováním, že každému z žalobců svědčí právo na náhradu nákladů řízení pouze do poloviny jejich výše, protože každý z nich měl úspěch ve sporu jen proti první žalované, zatímco proti druhému žalovanému byl neúspěšný (konstruován byl „poloviční úspěch“ ve věci), pak se dopustil procesního pochybení, jež nemá oporu v zákoně a svou excesivní povahou dosahuje i vzhledem k okolnostem případu ústavněprávní roviny.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Jiřího Zemánka a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 12. listopadu 2014 sp. zn. I. ÚS 1085/13 ve věci ústavní stížnosti 1. Iva Peroutky a 2. Jany Hlaváčové, obou zastoupených JUDr. Boženou Zmátlovou, advokátkou, se sídlem Jihlava, Dvořákova 5, proti výrokům III, IV a V rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 16. 10.

2012 č. j. 54 Co 376/2012-438, jimiž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, za účasti Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě jako účastníka řízení a 1. AGRO – Měřín, a. s., se sídlem Měřín, Zarybník 516, a 2. Ing. Jiřího Peroutky jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Výrokem III rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 16. 10. 2012 č. j. 54 Co 376/2012-438 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok III rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 16. 10. 2012 č. j. 54 Co 376/2012-438 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Průběh řízení před obecnými soudy

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 3. 2013, se stěžovatelé domáhali zrušení výroků III, IV a V rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 16. 10. 2012 č. j. 54 Co 376/2012-438, kterými bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, a to pro tvrzený rozpor s jejich ústavně garantovanými právy na spravedlivý proces a na právní pomoc v soudním řízení podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Předmětem řízení před obecnými soudy byla žaloba o určení, že otec stěžovatelů, František Peroutka, byl ke dni své smrti vlastníkem spoluvlastnického podílu o velikosti $\frac{1}{2}$ na nemovitostech specifikovaných v meritorním rozsudku. Základem vlastnického nároku byla – pro neurčité vymezení kupní ceny – neplatná kupní smlouva, kterou dne 30. 4. 1998 uzavřeli za stranu prodávající spoluvlastníci předmětných pozemků (František Peroutka a jeho bratr Ing. Jiří Peroutka) a za stranu kupující obchodní společnost AGRO – Měřín, a. s. (dále jen „první žalovaná“). Stěžovatelé se požadovaného určení domáhali původně pouze ve vztahu k první žalované, ovšem později (připisem došlým soudu dne 18. 1. 2005) svou žalobu rozšířili i vůči Ing. Jiřímu Peroutkovi (dále jen „druhý žalovaný“). Soud prvního stupně k návrhu stěžovatelů usnesením ze dne 23. 2. 2005 č. j. 10 C 160/2001-51 přistoupení dalšího účastníka do řízení připustil.

3. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou rozsudkem ze dne 28. 6. 2007 č. j. 10 C 160/2001-170 určovací žalobě vyhověl, avšak Krajský soud v Brně jako soud odvolací jeho rozsudek usnesením ze dne 14. 4. 2009 č. j. 15 Co 385/2007-212 v meritu zrušil a věc vrátil první instanci k dalšímu řízení s po-

kynem, aby byly vzaty v potaz a řádně posouzeny všechny pro věc rozhodné skutečnosti. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou následně novým rozsudkem ze dne 17. 1. 2012 č. j. 10 C 160/2001-401 žalobu stěžovatelů zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. K odvolání stěžovatelů Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě rozsudkem ze dne 16. 10. 2012 č. j. 54 Co 376/2012-438 ve věci samé změnil rozhodnutí soudu prvního stupně ve vztahu k první žalované tak, že určil, že František Peroutka byl ke dni své smrti ideálním spoluvlastníkem sporných pozemků; v poměru k druhému žalovanému však zamítavý výrok rozsudku soudu prvního stupně potvrdil (s názorem, že tento účastník nebyl pasivně věcně legitimován). Odvolací soud v označeném rozsudku rozhodl také o náhradě nákladů soudního řízení. Ve výroku III první žalované uložil povinnost zaplatit stěžovatelům na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částky ve výši 38 157,50 Kč (pro Iva Peroutku) a 34 452,50 Kč (pro Janu Hlaváčovou), a to do tří dnů od právní moci rozsudku. Uzavřel, že stěžovatelé mají vůči první žalované právo na náhradu nákladů řízení pouze v rozsahu jedné poloviny, neboť se svou určovací žalobou nebyli úspěšní proti druhému žalovanému. Ve výroku IV odvolací instance rozhodla o povinnosti stěžovatelů k náhradě nákladů řízení vzniklých druhému žalovanému před soudem prvního stupně a v rámci předchozího řízení, a to v částce 88 753 Kč. Výrokem V předmětného rozsudku pak bylo rozhodnuto o právu druhého žalovaného na náhradu nákladů posledního odvolacího řízení, která mu byla přiznána ve výši 27 559 Kč.

II. Obsah ústavní stížnosti

4. Jádrem ústavní stížnosti byl nesouhlas stěžovatelů se stanovením náhrady nákladů řízení odvolacím soudem, kdy výrokiem III bylo první žalované uloženo zaplatit stěžovatelům částku vynaložených nákladů řízení toliko v poloviční výši, přestože v meritu věci dosáhli plného úspěchu. Naopak druhému žalovanému byla výroky IV a V odvolacího rozsudku přiznána náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů v celkové výši 116 312 Kč, neboť měl podle názoru odvolací instance ve sporu plný úspěch.

5. Stěžovatelé vyslovili přesvědčení, že jim náležela náhrada nákladů řízení proti první žalované před soudy obou stupňů v plném rozsahu podle § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), a v poměru k druhému žalovanému byl podle jejich mínění dán důvod pro postup v intencích ustanovení § 150 o. s. ř. (nepřiznání náhrady nákladů řízení úspěšnému účastníku z důvodů zvláštního zřetele hodných), jež slouží k odstranění nepřiměřených tvrdsostí. Stěžovatelé v tomto směru namítali, že druhý žalovaný a jeho syn, který byl k uzavření kupní smlouvy za osoby prodávající zmocněn, zavdali svým jednáním spojeným s neplatnou převodní smlouvou příčinu k zahájení

soudního řízení. K rozšíření žaloby ve vztahu k druhému žalovanému dal přitom podnět soud prvního stupně, a stěžovatelé tedy z obavy před zamítnutím žaloby nezůstali při původně vymezeném okruhu účastníků řízení. Stěžovateli bylo v ústavní stížnosti zdůrazněno, že rozhodnutí odvolacího soudu je v napadených výrocích v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu a není souladné s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

6. Ústavní soud na tomto místě poznamenává, že stěžovatelé již dříve podali proti nákladovým výrokům III, IV a V rozsudku odvolacího soudu, napadeným rovněž v nyní projednávané věci, ústavní stížnost. Tato byla jako předčasně podaný návrh Ústavním soudem dne 13. 2. 2013 pod sp. zn. IV. ÚS 4847/12 odmítnuta, neboť první žalovaná podala do merita sporu dovolání. To později Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 13. 3. 2013 č. j. 30 Cdo 543/2013-465 jako nedůvodné zamítl a ve zbývajících (nákladové) částí odmítl.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení

7. K výzvě Ústavního soudu se k podané ústavní stížnosti vyjádřil Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě, který v plném rozsahu odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadených výroků odvolacího rozsudku. Vyslovil jisté pochopení nad námitkami stěžovatelů v relaci k výroku o náhradě nákladů řízení vůči druhému žalovanému, pokud stěžovatelé žalobu rozšířili proti tomuto účastníku až na základě upozornění soudu prvního stupně. Pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je však podle názoru Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě tato okolnost bez významu, neboť nezasahuje do základních práv stěžovatelů. Navrhl proto, aby ústavní stížnost, nebude-li odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost, byla Ústavním soudem zamítnuta.

8. Vedlejší účastníci řízení před Ústavním soudem, ve sporu první žalovaná a druhý žalovaný, se po výzvě Ústavního soudu do dnešního dne k ústavní stížnosti nevyjádřili.

IV. Právní posouzení

9. Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny zákonem stanovené formální náležitosti, a proto nic nebrání jejímu meritornímu projednání a rozhodnutí [viz § 30, 34, 72 a 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)].

10. Od obecného soudu byl vyžádán spisový materiál, aby mohl být proveden náležitý přezkum ústavní stížností dotčených nákladových výroků rozhodnutí Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 16. 10. 2012 č. j. 54 Co 376/2012-438.

11. Po zvážení stížnostních námitek i obsahu napadeného rozhodnutí a příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná a zčásti zjevně neopodstatněná.

IV.a/ Právo stěžovatelů na náhradu nákladů řízení vůči první žalované

12. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není součástí soustavy obecných soudů, a proto není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Samotný postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva i jeho aplikace náleží obecným soudům. K zásahu do činnosti orgánů veřejné moci je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy tyto svými rozhodnutími porušily ústavně zaručená práva či svobody účastníka řízení. Rozměru zásahu do základních práv nebo svobod ovšem dosahuje jen taková interpretace a aplikace práva, jež se ocitla ve výrazném rozporu s principy spravedlnosti.

13. S ohledem na řečené postuláty je tak zásadně vylučnou doménou obecných soudů posuzovat úspěch stran řízení ve věci a podle toho rozhodovat o náhradě nákladů soudního řízení. Ústavní soud není oprávněn v detailech přezkoumávat každé jednotlivé rozhodnutí o nákladech řízení; tím by zasahoval do rozhodovací činnosti obecných soudů nad přípustnou míru. Ingerence Ústavního soudu je ale namístě, pokud došlo v nákladovém rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který nemá povahu toliko běžného porušení podústavního práva, nýbrž charakter extrémního rozporu s principy spravedlivého procesu [viz např. náález ze dne 25. 1. 2011 sp. zn. II. ÚS 3230/10 (N 7/60 SbNU 71) či náález ze dne 26. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 142/06 (N 195/43 SbNU 199)]. Jak Ústavní soud ve své judikatuře vyložil, rozhodování o nákladech soudního řízení je integrální součástí soudního procesu jako celku. Požadavek přesvědčivého a transparentního odůvodnění soudního rozhodnutí je podle judikatury Ústavního soudu významnou pojistkou proti libovůli při výkonu veřejné moci a vztahuje se i k odůvodnění výroku o náhradě nákladů řízení. Rovněž nákladový výrok musí být náležitě a logicky odůvodněn, přičemž soud nesmí jen formálně odkázat na příslušná ustanovení občanského soudního řádu, aniž by současně (a ústavně souladně) zhodnotil a vysvětlil, v čem je spatřován úspěch či neúspěch ve sporu a v jakém rozsahu [viz náález ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 170/99 (N 96/18 SbNU 339) nebo náález ze dne 30. 10. 2001 sp. zn. II. ÚS 444/01 (N 163/24 SbNU 197)].

14. Rozhodne-li obecný soud o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem sporu a s výrokem ve věci, je to nutno označit za postup, který porušuje právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny [k tomu např. náález ze dne 2. 5. 2002 sp. zn. III. ÚS 455/01 (N 57/26 SbNU 113) či náález ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189)].

Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být vzhledem k nezbytné ochraně legitimního očekávání účastníků zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení [viz nálezy ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. IV. ÚS 1/04 (N 8/36 SbNU 75) a nálezy ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 257/05 (N 231/39 SbNU 449)].

15. Z odůvodnění napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě (strana 10, druhý odstavec zdola) plyne: „Při rozhodování o náhradě nákladů řízení zohlednil odvolací soud skutečnost, že žalobci byli v konečném důsledku v řízení úspěšni toliko s žalobou podanou proti žalované AGRO – Měřín, a. s., zatímco s žalobou proti žalovanému Ing. Jiřímu Peroutkovi úspěšní nebyli. Měl tak za to, že ve vztahu mezi účastníky řízení lze žalobcům podle ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. přiznat proti žalované AGRO – Měřín, a. s., právo na náhradu jen jedné poloviny jim vzniklých nákladů a že naopak žalovanému Ing. Jiřímu Peroutkovi, který byl v konečném důsledku v řízení plně úspěšný, svědčí právo na náhradu nákladů řízení (jak obou řízení před soudem prvního stupně, tak i předchozího odvolacího řízení, stejně jako odvolacího řízení tohoto) proti oběma žalobcům v plné výši.“

16. Hlavním kritériem, které ovládá rozhodování o nákladech sporného civilního řízení, je zásada úspěchu ve věci. Základní varianty nákladového rozhodnutí v závislosti na úspěchu ve věci, včetně bližších podmínek přiznání nákladů řízení, pak konkretizuje občanský soudní řád v ustanoveních § 142, 142a a 143. Zásada úspěchu ve věci přitom není (ani implicitně) zákonem opuštěna v těch výslovně neupravených situacích, v nichž vystupuje na straně žalující, na straně žalované či dokonce na obou sporných stranách větší počet účastníků. I při takto vzniklé pluralitě účastníků je nevyhnutelné posuzovat každý jednotlivý nákladový vztah protistran zvlášť, neboť nejenže náklady řízení každého účastníka nemusí být stejné (rozdílné částky mohou být vynaloženy na jízdné k soudu, rozdílná obvykle bude výše ušlého výdělku), ale nelze vyloučit přítomnost okolností, jež odůvodní nákladový výrok odchylný od výchozí zásady úspěchu v meritu věci (nezavádání příčiny k podání návrhu na zahájení řízení podle § 143 o. s. ř., důvody pro použití moderačního práva ve smyslu § 150 o. s. ř.).

17. Separátní posouzení nákladových vztahů protistran při pluralitě účastníků ob stojí i v relaci k „celkové“ odměně advokáta za společné zastoupení dvou či více účastníků na jedné ze stran sporu [§ 19a zrušené vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek], stane-li se součástí výpočtu výše

nákladů řízení. V tomto případě se náhrada odměny za právní zastoupení dělí mezi účastníky rovným dílem a každý díl se přičítá jednotlivému zastoupenému; tak ostatně postupovala odvolací instance i v nyní řešené věci.

18. Uzavřel-li však odvolací soud své odůvodnění nákladového výroku III konstatováním, že každému z žalobců svědčí právo na náhradu nákladů řízení pouze do poloviny jejich výše, protože každý z nich měl úspěch ve sporu jen proti první žalované, zatímco proti druhému žalovanému byl neúspěšný (konstruován byl „poloviční úspěch“ ve věci), pak se dopustil procesního pochybení, jež nemá oporu v zákoně a svou excesivní povahou dosahuje i vzhledem k okolnostem případu ústavněprávní roviny.

19. V posuzované věci byli stěžovatelé v rámci předmětu řízení (určení vlastnického práva ke spoluvlastnickému podílu na nemovitostech zemřelého otce ke dni jeho úmrtí) zcela úspěšní. Závěr odvolacího soudu, aby první žalovaná nahradila stěžovatelům pouze polovinu jim vzniklých nákladů řízení z důvodu zamítnutí určovací žaloby ve vztahu k druhému žalovanému, proto postrádá ústavní konformitu. Vedení sporu proti tomuto žalovanému způsobilo podle § 142 odst. 1 o. s. ř. toliko příznání mu náhrady nákladů řízení potřebných k bránění práva, poněvadž byl v důsledku nedostatku své pasivní věcné legitimace ve sporu rovněž úspěšný.

20. Náznornou ilustrací, a do jisté míry snad i vysvětlením, nesprávnosti rozhodnutí odvolací instance o náhradě nákladů řízení je též porovnání individuální výše nákladů přiznaných oběma stěžovatelům (žalobcům) s částkou nákladů, jež vznikly právně zastoupenému a úspěšnému druhému žalovanému. Obojí náklady stěžovatelů přisouzené vůči první žalované představují jen díl plnění, které jsou povinni solidárně uhradit druhému žalovanému, a ani součet těchto nákladů nedosahuje výše částky, která je z tohoto titulu zatížila; přitom je zjevné, že každý z žalovaných musel očekávat při eventualitě neúspěchu ve věci proti dvěma žalobcům své větší zatížení stran nákladů řízení.

21. Existenci z rámce obecného práva vybočujícího vadného rozhodnutí odvolacího soudu pak jen dotvrzuje výše rozdílu mezi částkami, jež měly být oběma stěžovatelům na náhradě nákladů občanskoprávního řízení přisouzeny, a těmi, jež přisouzeny byly; jde o diferenci v řádu několika desítek tisíc Kč. Sluší se připomenout, že úspěch stěžovatelů spočíval ve vyhovění určovací žalobě bez bezprostředního finančního efektu. Odvolací soud tedy porušil zásadu spravedlivého procesu, pokud stěžovatelům ve výroku III rozsudku podle § 142 odst. 1 o. s. ř. nepřiznal vůči neúspěšnému účastníku, tj. proti první žalované, nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů v řízení před soudy obou stupňů v plném rozsahu.

IV.b/ Náhrada nákladů řízení vůči druhému žalovanému

22. V ústavní stížnosti napadených výrocích IV a V rozsudku odvolacího soudu byla druhému žalovanému přiznána ve vztahu ke stěžovateli náhrada nákladů soudního řízení. K argumentaci stěžovatelů v otázce aplikace moderačního práva soudu podle § 150 o. s. ř. Ústavní soud zdůrazňuje, že zvláštní zmírňovací právo rozhodnout o náhradě nákladů řízení jinak, než by odpovídalo výsledku sporu, ponechává široký prostor pro uvážení obecným soudům, zda se znalostí konkrétních okolností věci tohoto práva využijí, či nikoliv. Soudy jsou přitom limitovány tím, že jde o výjimku z pravidla, jejíž uplatnění připadá v úvahu jen v mimořádných případech (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2013 sp. zn. III. ÚS 1540/13; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Ústavnímu soudu pak nepřislší, aby obecným soudům aplikaci § 150 o. s. ř. prikazoval.

23. Toliko jako obiter dictum Ústavní soud dodává, že každý má podle čl. 37 odst. 2 Listiny právo na právní pomoc v řízení před soudy, a to platí také o druhém žalovaném, který byl do sporu před soudem nedobrovolně vtažen. Tento žalovaný již ve své závěrečné řeči ze dne 22. 6. 2007 na č. l. 163 nalézacího spisu, tedy před prvním rozhodnutím ve věci samé (rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 28. 6. 2007 č. j. 10 C 160/2001-170), vyslovil přesvědčení, že není v dané věci pasivně legitimován, neboť jeho vlastnické právo k dotčenému spoluvlastnickému podílu na předmětných nemovitostech z katastru nemovitostí nevyplývá. Nelze mu tak přičítat k tíži pochybení soudů, že nevzaly v potaz tuto námitku a už dříve vůči jeho osobě žalobu nezamítly. Strana žalující též mohla zmírnit dopad do své majetkové sféry zpětvzetím žaloby proti druhému žalovanému v průběhu řízení, uvážila-li by opodstatněnost jím vznesených výhrad.

24. Z vyžádaného spisu na č. l. 21 a násl. a č. l. 38 je patrné, že stěžovatelé dobrovolně rozšířili žalobu nikoli na podnět soudu, ale v reakci na vyjádření první žalované ze dne 15. 9. 2001. Z obsahu procesního úkonu o rozšíření žaloby ze dne 17. 1. 2005 se podává, že stěžovatelé k námitce první žalované ve vztahu k okruhu účastníků řízení, jež byla součástí jejího vyjádření, sami uvedli, že rozhodnutí se může určitým způsobem dotknout i práv druhého spoluvlastníka jako účastníka převodní smlouvy, načež rozšířili žalobu vůči druhému žalovanému. Soud prvního stupně posléze usnesením připustil, aby druhý žalovaný do řízení přistoupil. Při tomto rozhodnutí však soud není povinen vážit v plné míře procesní a věcné důsledky, neboť určení, proti komu bude soudní řízení vedeno, je zcela v dispozici žalobců, kteří byli navíc ve sporu právně zastoupeni.

V. Závěry

25. Z výše řečených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti ve shora vymezeném rozsahu vyhověl a při konstatovaném porušení základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny, rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 16. 10. 2012 č. j. 54 Co 376/2012-438 v nákladovém výroku III zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ve zbývající části, tedy ohledně napadených nákladových výroků IV a V označeného rozsudku, byla ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu pro zjevnou neopodstatněnost odmítnuta.

26. O ústavní stížnosti bylo rozhodnuto bez nařízení jednání, neboť Ústavní soud dospěl k závěru, že by od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 208

K podání odporu proti trestnímu příkazu advokátem obviněného bez doložení plné moci

Ústavní soud nemůže souhlasit s názorem obecného soudu, že nequalifikovaná obhajoba advokátem stěžovatele se nijak nedotýká práva stěžovatele na spravedlivý proces. Naopak, obecný soud v posuzované věci postupoval zcela formalisticky, jestliže si od advokáta nevyžádal jím avizovanou plnou moc; uvedené by bylo možné provést dokonce i ve lhůtě k podání odporu. Jestliže tak neučinil, porušil tím ústavně garantované právo stěžovatele na spravedlivý proces spočívající v neumožnění přístupu k soudu. Institut trestního příkazu představuje jednu z výjimek práva na přístup k soudu, a tím více musí obecné soudy dbát na dodržování zákonných podmínek pro jeho vydání, resp. podmínek, které umožňují obviněnému domoci se svého práva na veřejné pojednání věci.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Jiřího Zemánka a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 12. listopadu 2014 sp. zn. I. ÚS 2822/13 ve věci ústavní stížnosti J. K., zastoupeného Mgr. Radkem Zapletalem, advokátem, Advokátní kancelář HROZA & ZAPLETAL, se sídlem Arne Nováka 4, Brno, proti trestnímu příkazu Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 28. 6. 2013 č. j. 26 T 42/2013-126, kterým byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání přečinu zanedbání povinné výživy, za účasti Okresního soudu v Uherském Hradišti jako účastníka řízení.

Výrok

I. Trestním příkazem vydaným Okresním soudem v Uherském Hradišti ze dne 28. 6. 2013 č. j. 26 T 42/2013-126 bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tento trestní příkaz ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 16. 9. 2014 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti podle § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhá zrušení shora uvedeného trestního příkazu Okresního soudu v Uherském Hradišti na základě tvrzení, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) tím, že mu bylo soudem odepřeno právo na opravný prostředek, resp. právo na účinný prostředek nápravy proti rozhodnutí soudu.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti současně namítá, že došlo i k zásahu do jeho práva na účinný prostředek nápravy podle čl. 13 Úmluvy. Nepřiložení plné moci je zjevně odstranitelnou vadou podání a obecné soudy (jakož i samotný Ústavní soud) ji běžně za tento druh vady považují – účastník řízení je vyzván k doložení plné moci. Soudy tak činí z důvodu zájmu na zachování práv účastníka řízení a v rámci maximalizace snahy o odstranění formálních překážek či nedostatků, které by bránily účastníkovi v přístupu k soudu.

3. Jestliže obecný soud usoudil, že nepřiložení avizované plné moci k podanému opravnému prostředku je vadou neodstranitelnou, resp. vadou, k jejímuž odstranění nemusí účastníka vyzývat, měl podle názoru stěžovatele za využití analogie podle § 253 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) vydat usnesení a podaný odpor odmítnout jako odpor podaný neoprávněnou osobou. Soudem zvolený postup však zabránil stěžovateli v možnosti přezkumu správnosti postupu soudu, resp. mu tuto možnost zásadním způsobem omezil.

4. Stěžovatel též brojí proti závěru, že trestní příkaz měl podle sdělení soudu nabyt právní moci dne 13. 7. 2013. Uvedené datum však spadá na sobotu a v tento den k nabytí právní moci dojít ze zákona nemůže (§ 60 odst. 3 trestního řádu).

5. K výzvě Ústavního soudu se Okresní soud v Uherském Hradišti v postavení účastníka řízení prostřednictvím samosoudkyně Mgr. Hany Kurfířtové vyjádřil tak, že pouze odkázal na své vyjádření na č. l. 130 spisu (podrobněji dále viz bod 9).

6. V posuzované věci byl dne 31. 1. 2013 sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení na základě oznámení I. K. ve věci zanedbání povinné výživy ze strany stěžovatele; v záznamu bylo uvedeno, že v době od 12. 7. 2012 do 31. 1. 2013 je dostatečně odůvodněn závěr, že stěžovatelem mohl

být spáchán přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“). Stěžovatel podle tvrzení I. K. neplatil na svou dceru D. K. výživné vyplývající ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, stanovené rozsudkem Okresního soudu v Uherském Hradišti sp. zn. Nc 116/2009, 8 PaNc 238/2009, 8 PaNc 314/2009 ve výši 7 000 Kč měsíčně, splatné do 25. dne v měsíci k rukám matky I. K. Stěžovatel dále od ledna 2013 dlužil částku 31 000 Kč. Dne 21. 5. 2013 bylo stěžovateli sděleno podezření z uvedeného přečinu a téhož dne byl stěžovatel k obsahu odůvodnění vyslechnut; využil svého práva nevyprávět.

7. Dne 27. 5. 2013 byl Okresnímu soudu v Uherském Hradišti doručen návrh na potrestání stěžovatele za výše uvedený přečin. Dne 28. 6. 2013 byl soudem vydán trestní příkaz, jímž byl stěžovatel uznán vinným přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku a byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání sedmi měsíců, přičemž výkon trestu byl podmíněně odložen na zkušební dobu 20 měsíců. Soud současně uložil stěžovateli, aby během zkušební doby podle svých schopností a možností uhradil dlužné výživné na nezletilou dceru D. K. Stěžovatel byl soudem poučen o právu podat proti trestnímu příkazu odpor do osmi dnů od jeho doručení.

8. Trestní příkaz byl stěžovateli doručen dne 4. 7. 2013. Dne 9. 7. 2013 byl soudu prostřednictvím datové zprávy zaslán přípis – odpor proti předmětnému trestnímu příkazu. V kolonce číslo přílohy na záznamu o ověření elektronického podání je uveden výsledek: 1. název: Odpor.pdf. Listina je opatřena hlavičkou advokátní kanceláře HROZA & ZAPLETAL, podepsána s razítkem Mgr. Radka Zapletala; jméno J. K. je na ní uvedeno nad podpisem advokáta.

9. Dne 13. 7. 2013 nabyl podle soudu trestní příkaz právní moci. Soud dne 23. 7. 2013 zaslal stěžovateli přípis, v němž uvedl, že i přes podaný odpor „nabyl trestní příkaz právní moci, jelikož byl podán neoprávněnou osobou – obhájcem, bez účinného a včasného uvědomění soudu o vzniku a trvání obhajoby ve věci. Podaný odpor sice odkazoval na plnou moc, nicméně tato nebyla soudu při podání odporu předložena, popř. ani dodatečně zaslána“. Soud konstatoval, že odkaz na plnou moc v odporu proti trestnímu příkazu je nedostatečným úkonem obhajoby vůči soudu. Dále výslovně uvedl, že při využití datových schránek je odesílateli známo, jaké písemnosti a jaký jejich počet je adresátovi zasílán. Mgr. Zapletal tudíž musel vědět, že posílá toliko odpor, který jako jediný do datové schránky soudu určil k doručení. Namísto toho, aby okamžitě, případně dodatečně ve lhůtě stanovené pro podání opravného prostředku zjednal nápravu, neučinil ve prospěch obhajoby stěžovatele nic, co učinit měl, aby s podaným odporem byly spojeny zákonné účinky ve vztahu k vydanému trestnímu příkazu. Soud

uvedl, že se domnívá, že jde o pochybení Mgr. Zapletala, které jde k tíži a případně odpovědnosti jedině jemu. Dokonce vyslovil přesvědčení, že nezaslání plné moci bylo ze strany obhájce vědomé, což ovšem nelze tolerovat ve smyslu zákonných kritérií pro podání řádného a včasného oprávněného prostředku proti vydanému trestnímu příkazu, je-li stěžovatel zastoupen advokátem. K nápravě mělo dojít nikoli z případného podnětu soudu (výzva k doložení plné moci), nýbrž v rámci kvalifikované obhajoby advokátem ihned. Na závěr soud dodal, že taková obhajoba advokátem se nijak nedotýká práva na spravedlivý proces, jehož dodržování soud neopomíná a má stále na paměti, a už vůbec nejde o „přehnaný formalismus“ či „svévolný“ úkon ze strany soudu.

II.

10. V posuzované věci jsou splněny podmínky věcného projednání návrhu. Jde o řízení o ústavní stížnosti podle ustanovení § 72 a následujících zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost byla podána v zákonné dvouměsíční lhůtě (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a k jejímu podání došlo poté, co stěžovatel vyčerpал všechny procesní prostředky poskytnuté zákonem k ochraně jeho práva (§ 75 odst. 1 věta před středníkem zákona o Ústavním soudu). Text ústavní stížnosti vykazuje náležitosti podle § 34 odst. 1 citovaného zákona. Stěžovatel je zastoupen advokátem, jak předpokládá ustanovení § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

11. Podle ustanovení § 314g trestního řádu jsou obviněny, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce oprávněni podat proti trestnímu příkazu odpor, a to do osmi dnů od jeho doručení u soudu, který trestní příkaz vydal. Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení. Jinak se trestní příkaz stane pravomocným a vykonatelným.

12. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

13. Stěžovatel v ústavní stížnosti brojí proti postupu soudu, který nepřiznal podanému odporu právní účinky, a tvrdí, že tímto postupem bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Právo na spravedlivý proces zahrnuje celý komplex práv jednotlivce, který se váže k procesní ochraně jeho práv a oprávněných zájmů. Obsahuje v sobě celou řadu principů, které ve svém souhrnu vytvářejí spravedlnost řízení: právo na soud, na přístup k soudu, resp. právo na přístup k zákonem stanovenému orgánu, který poskytuje ochranu, zákonem stanovený postup a upravený proces, spravedlivé rozhodnutí, efektivní prostředky nápravy, nárok na náhradu za nespravedlivé rozhodnutí. Na tyto „páteřní“ součásti práva

na *fair proces* se váží další dílčí zásady, některé výslovně garantované v hlavě páté Listiny či v Úmluvě (nezávislost a nestrannost soudu, právo na zákonného soudce, právo na přiměřenou dobu řízení, právo na právní pomoc a obhajobu, právo na tlumočnicka, právo být osobně účasten řízení, právo odepřít výpověď, právo navrhnout důkazy a vyjadřovat se k důkazům, rovnost postavení účastníků v řízení), některé dotvořené judikaturou Ústavního soudu či Evropského soudu pro lidská práva (zákaz odepření spravedlnosti, zákaz libovůle a právo na náležité odůvodnění rozhodnutí, hodnocení důkazů v takové podobě, aby se skutková zjištění nedostala do extrémního nesouladu s provedenými důkazy apod. (blíže k tomu Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 728).

14. Podle zjištění Ústavního soudu, vyplývajících zejména z vyžádaného spisu, byl dne 4. 7. 2013 stěžovateli doručen trestní příkaz s poučením, že je proti němu oprávněn podat ve lhůtě osmi dnů od doručení odpor. Dne 9. 7. 2013 byla soudu doručena datová zpráva obsahující označení věci: „Odpor proti trestnímu příkazu – 26 T 42/2013“, jejímž odesílatelem byl Mgr. Radek Zapletal, advokát. Přílohou datové zprávy byl dokument nazvaný jako „Odpor“. S datem 11. 7. 2013 byl na č. 1. 128 spisu učiněn ručně psaný záznam: „Dle obsahu podání ‚příloha (PM)‘ nebyla soudu doručena“. Úřední záznam byl opatřen podpisem soudkyně Mgr. Kurfírtové. Dne 25. 7. 2013 byl vypraven přípis soudu, kterým bylo stěžovateli mj. sděleno, že trestní příkaz i přes odpor nabyl právní moci, neboť odpor byl podán osobou k tomu neoprávněnou (blíže k textu bod 9). Sdělení soudu nepředcházelo žádnému dotazu stěžovatele či jiný podnět z jeho strany, jehož důsledkem by toto sdělení bylo. Soud tedy již od 9. 7. 2013, kdy mu byla datová zpráva doručena, nejpozději ke dni sepsání úředního záznamu 11. 7. 2013 věděl, že odpor ve věci stěžovatele byl podán bez toho, aby byla současně soudu zaslána v odporu avizovaná plná moc udělená advokátovi stěžovatele. Soud však neučinil žádné kroky, jež by vedly k odstranění vady podání. Stěžovatel proto ani nemohl vědět, že jím, resp. advokátem podaný odpor soud nebral v úvahu a nepřiznal mu zákonem zamýšlené právní účinky.

15. Imanentní součástí práva na spravedlivý proces je právo na přístup k soudu. Ústavní soud v minulosti vložil, že je úkolem soudce v podmínkách materiálního právního státu nalézt řešení, které by zajišťovalo maximální realizaci základních práv účastníků sporu, a není-li to možné, rozhodnout v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, resp. dle obecného přirozenoprávního principu. Formalistický přístup k právu vede k narušení principů ochrany důvěry v právo, právní jistoty a předvídatelnosti jakožto atributů právního státu [srov. nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2009 sp. zn. II. ÚS 2048/09 (N 232/55 SbNU 181)].

16. Ústavní soud se již problematikou posouzení podání učiněného obhájcem bez toho, aby bylo doloženo zmocnění provedené účastníkem řízení, zabýval. V dříve posuzovaném případě soud prvního stupně odmítl přiznat podání obhájkyňě účinky odporu proto, že toto podání měla sepsat a podat údajně sama svým jménem advokátka, kterou stěžovatel zmocnil ke své obhajobě. Odůvodnil to tím, že obhájkyňe sama nemá právo podat opravný prostředek, leda jako zástupkyňe obžalovaného. Ústavní soud však dospěl k závěru, že vychází-li ustálená rozhodovací činnost obecných soudů z předpokladu, že obhájce by jako neoprávněná osoba jednal pouze tehdy, kdyby (vyjma případů uvedených v § 41 odst. 4 trestního řádu) to bylo proti vůli obviněného, je nutno považovat postup soudu, který nepřiznal právní účinky odporu podle § 314g odst. 1 a 2 trestního řádu pouze z důvodu, že jej podal advokát v postavení obhájce, za svévolný a porušující v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny legitimní očekávání v určitý postup orgánů veřejné moci [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2011 sp. zn. II. ÚS 1739/11 (N 163/62 SbNU 417)].

17. Ústavní soud v dalším ze svých rozhodnutí vyjádřil závěr, že právní vztah u dobrovolného zastoupení vzniká mezi zastoupeným a zástupcem na základě smlouvy (často nepřesně označované jako dohoda o plné moci) a k jeho obsahu patří právo zástupce jednat za zastoupeného v dohodnutém rozsahu. Zákon však nestanoví obligatorní formu právního úkonu; ten může být učiněn i ústně a může mít i konkludentní formu spočívající např. v tom, že obhájce, který byl ústně k zastupování obviněného zmocněn, začne jako obhájce v řízení vystupovat. Naproti tomu plná moc je jednostranný právní úkon zastoupeného, jenž je adresován třetím osobám a kterým se dává na vědomí, že zástupce je oprávněn zastoupeného zastupovat a v jakém rozsahu (plná moc je tedy pouhým osvědčením existence práva určité osoby zastupovat jinou osobu) [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2005 sp. zn. IV. ÚS 272/05 (N 151/38 SbNU 207)].

18. K problematice doručování odporu proti trestnímu příkazu se Ústavní soud vyjádřil též v dalším ze svých nálezů. Konstatoval, že institut trestního příkazu je nutno vnímat jako výjimku z práva na veřejné projednání věci v trestním řízení, která může být použita pouze za striktního dodržení zákonných podmínek, zejména těch, které umožňují obviněnému domoci se svého práva na veřejné projednání věci. Pokud stěžovatel odpor proti trestnímu příkazu elektronicky podal v zákonné lhůtě a tento příslušnému soudu došel necelou půlhodinu po vypršení lhůty, Ústavní soud těžko může dovodit, že se stěžovatel práva na veřejné projednání věci ve své přítomnosti jednoznačně vzdal [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 892/14 (N 157/74 SbNU 349)].

19. Ačkoliv Ústavní soud netvrdí, že výše citované závěry a případy, které projednával, jsou skutkově zcela totožné s nyní posuzovanou věcí,

a jsou tedy bez dalšího přímo aplikovatelné, je možné dovodit z nich dílčí závěry a vztáhnout je na tuto věc. Předně je nutné vzít v úvahu skutečnost, že odpor proti trestnímu příkazu byl podán ve lhůtě stanovené zákonem a podání jako takové obsahovalo všechny podstatné náležitosti, tedy označení věci, označení stěžovatele a sdělení, že jde o odpor. V závěru podání bylo uvedeno, že přílohou podaného odporu je plná moc a dále podpis (s razítkem) advokáta s uvedením, že jedná v zastoupení stěžovatele (zkratka „i. s.“). Dokument s tímto obsahem měl od 9. 7. 2013, tj. několik dní před uplynutím osmidenní zákonné lhůty k podání odporu (§ 314g odst. 1 trestního řádu), v dispoziční sféře soud. Ze spisu vyplynulo, že nejpozději 11. 7. 2013 (viz výše) byla o tom, že plná moc k zastupování nebyla soudou doručena, obeznamenána i příslušná soudkyně. Přesto soud neučinil ničeho, aby předmětnou vadu podání odstranil, ač se tak namísto „vysvětlení“ ze dne 23. 7. 2013 (bod 9) mohlo stát výzvou, v níž by bylo po obhájci požadováno, aby v soudcovské lhůtě plnou moc předložil.

20. Ústavní soud nemůže souhlasit s názorem obecného soudu, který uvedl ve svém již opakovaně citovaném přípisě, že nekvalifikovaná obhajoba advokátem stěžovatele se nijak nedotýká práva stěžovatele na spravedlivý proces. Naopak, obecný soud v posuzované věci postupoval zcela formalisticky, jestliže si od advokáta nevyžádal jím avizovanou plnou moc; uvedené by bylo možné provést dokonce i ve lhůtě k podání odporu. Jestliže tak neučinil, porušil tím ústavně garantované právo stěžovatele na spravedlivý proces spočívající v neumožnění přístupu k soudu. Institut trestního příkazu představuje jednu z výjimek práva na přístup k soudu, a tím více musí obecné soudy dbát na dodržování zákonných podmínek pro jeho vydání, resp. podmínek, které umožňují obviněnému domoci se svého práva na veřejné projednání věci.

III.

21. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zcela vyhověl, neboť dospěl k závěru, že došlo k porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud napadený trestní příkaz Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 28. 6. 2013 č. j. 26 T 42/2013-126 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 209

K podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**K započítání doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu těžké nemoci do doby výkonu tohoto trestu**

Diskreční právo soudu rozhodnout podle § 334 odst. 1 trestního řádu o míře započtení doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody pro vážné onemocnění odsouzeného do doby výkonu trestu nelze zjednodušovat na faktické přitakání tomu zápočtu, který v návaznosti na rozhodnutí o přerušení výkonu trestu vydané ředitelem věznice připouští ustanovení § 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, a to v rozsahu 30 dnů v kalendářním roce. Má-li však být zachován účel trestu, není dost dobře možné, aby soud bez dalšího započtl do výkonu trestu vždy celé období představující i dobu několika měsíců či let, po kterou odsouzený trest nevykonává.

Stěžovatel v posuzované věci fakticky nevykonával trest odnětí svobody v období celkově dvou let a osmi měsíců, během nichž se v civilním zdravotnickém zařízení léčil pro vážná onemocnění (pozn.: z toho pro dobu jednoho roku a deseti měsíců nebylo o přerušení výkonu trestu přes žádosti stěžovatele soudem rozhodnuto). Nepochybně lze dospět k závěru, že tak rozsáhlým přerušením výkonu trestu odnětí svobody bylo zeslabeno působení takových jeho funkcí, jako je funkce ochranná, výchovná, preventivní i represivní. Není tedy možné přisvědčit stěžovateli, že by celé toto období mělo být automaticky započteno do doby výkonu trestu a že by neprovedení tohoto započtení vedlo k závěru o protiústavnosti postupu státní moci. I když o návrzích stěžovatele na prodloužení přerušení výkonu trestu odnětí svobody mělo být předsedou senátu příslušného soudu rozhodnuto včasně a řádně, výsledný závěr stížnostního soudu o otázce započtení doby léčení do výkonu trestu pro účely podmíněného propuštění, ať již pozitivní, nebo negativní, nelze vyjmout z oblasti jeho diskreční pravomoci, a za vzniklých konkrétních okolností zůstává v rovině podústavního práva. Zůstává-li ovšem po delší období opomenuto rozhodování o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, lze samozřejmě zvažovat, zda při řešení otázky započtení (byť velmi přiměřeně) nepřihlédnout i k době, po kterou u odsouzeného probíhala léčba těžké nemoci, aniž bylo o přerušení výkonu trestu formálně rozhodnuto, jakož i k míře mezitím dosažené resocializace odsouzeného, na niž mohlo mít takové faktické přerušení vliv. Ústavní soud však musí konstatovat, že jeho úvahy, respektující skutkový

a právní rámec posuzované věci, se pohybují v rovině systematické interpretace podústavního práva a postrádají ústavněprávní rozměr; ten by nabyly toliko v případě, pokud by podobné okolnosti, jak jsou popisovány stěžovatelem v ústavní stížnosti, nadále přetrvávaly a dosáhly by takové intenzity porušení spravedlivého procesu, která by pro Ústavní soud založila oprávnění k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Jiřího Zemánka a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 12. listopadu 2014 sp. zn. I. ÚS 3439/13 ve věci ústavní stížnosti R. L., t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Jiříče, zastoupeného Mgr. Janem Valihrachem, advokátem, se sídlem Jihlava, Farní 4, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2013 č. j. 14 To 399/2013-66, kterým byla zamítnuta stěžovatelova stížnost proti usnesení o zamítnutí žádosti o podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace průběhu řízení před obecnými soudy

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 12. 11. 2013, se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2013 č. j. 14 To 399/2013-66, kterým byla zamítnuta jeho stížnost proti usnesení Okresního soudu v Nymburce ze dne 30. 7. 2013 č. j. 4 PP 54/2013-51 o zamítnutí žádosti o podmíněně propuštění z výkonu společného souhrnného trestu odnětí svobody v trvání 10 let a 6 měsíců, uloženého mu rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 25. 5. 2011 sp. zn. 52 T 3/2005 ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 10. 2011 sp. zn. 6 To 68/2011. Stěžovatel byl označenými rozsudky pravomocně odsouzen za majetkovou a hospodářskou trestnou činnost, konkrétně za trestné činy zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 odst. 2 a 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „tr. zák.“), porušování povinností při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1 a 2 písm. b) tr. zák., pomoci k trestnému činu zpronevěry podle § 248 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., podvodu podle § 209 odst. 1 a 5

zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „tr. zákoník“) a zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 2 tr. zákoníku.

2. Obecné soudy zamítly žádost odsouzeného (stěžovatele) o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s odůvodněním, že nebyla splněna základní podmínka spočívající ve výkonu poloviny uloženého trestu podle § 88 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Z provedených skutkových zjištění se podává, že stěžovatel nastoupil výkon trestu odnětí svobody dobrovolně dne 2. 11. 2006. Ze zdravotních důvodů, pro potřebu poskytnutí lékařské péče mimo věznici (mj. operace krční páteře), bylo v průběhu výkonu trestu stěžovatele dvakrát rozhodnuto o jeho přerušení, a to na základě usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2007 sp. zn. Nt 81/2007 na dobu 4 měsíců a posléze podle usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2008 sp. zn. 10 Nt 150/2008 na dobu 6 měsíců. V obou případech byl stěžovatel do výkonu trestu po skončení doby, na kterou bylo přerušení povoleno, dodán. Obecné soudy nyní s odkazem na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 6. 2006 sp. zn. 5 To 43/2006, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 14/2008, započítaly do přerušení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu těžké nemoci stěžovatele do doby výkonu trestu pro účely podmíněného propuštění. Uzavřely však, že odsouzenému je takto možné započítat do výkonu trestu odnětí svobody pouze dobu, kdy trvalo řádné přerušení výkonu trestu, a nikoli dobu, kdy o přerušení nebylo rozhodnuto, jak požadoval stěžovatel.

3. Odsouzený stěžovatel vykonával trest odnětí svobody od 2. 11. 2006 do 19. 12. 2007, kdy mu byl rozhodnutím Krajského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2007 sp. zn. Nt 81/2007 výkon trestu přerušen na dobu 4 měsíců. Další žádost stěžovatele o přerušení výkonu trestu odnětí svobody byla týmž soudem zamítnuta, a proto byla do vykonaného trestu započítána toliko doba od 2. 11. 2006 do 19. 4. 2008.

4. Stěžovatel poté vykonával trest odnětí svobody od 14. 7. 2008 do 30. 12. 2008, kdy mu byl výkon trestu přerušen na základě usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 12. 2008 sp. zn. 10 Nt 150/2008 do 22. 6. 2009. Po tomto datu již nebylo povoleno přerušení výkonu trestu odnětí svobody, tedy následující období až do opětovného dodání odsouzeného do výkonu trestu (21. 4. 2011) podle názoru obecných soudů nebylo možné započítat. Polovina uloženého trestu měla být podle výpočtu soudů vykonána až dne 28. 2. 2014.

5. Soud prvního stupně ve svém rozhodnutí ve věci podmíněného propuštění rovněž konstatoval, že si je vědom skutečnosti, že stěžovatel dne 13. 5. 2009 žádal o opětovné přerušení výkonu trestu odnětí svobody, přičemž o tomto jeho návrhu nebylo příslušným soudem z neznámých důvodů

rozhodnuto. Přesto však obecný soud vyslovil přesvědčení, že není jednoznačně postaveno najisto, že dobu, která nebyla zahrnuta do rozhodnutí Krajského soudu v Brně o přerušení výkonu trestu a po kterou se odsouzený zdržoval mimo vězeňské zařízení, lze započíst do doby výkonu trestu. Dalšími podmínkami nezbytnými pro vyhovění žádosti o podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se soudy, pro nesplnění základního předpokladu záležejícího ve výkonu poloviny uloženého trestu, již nezabývaly.

II. Obsah ústavní stížnosti

6. V ústavní stížnosti bylo namítáno, že napadeným rozhodnutím Krajského soudu v Praze došlo k zásahu do stěžovatelských ústavně zaručených práv na spravedlivý proces, na řádné projednání věci v jeho přítomnosti a bez průtahů, jakož i na ochranu zdraví ve smyslu čl. 31, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatel zdůraznil, že pro zásadní zdravotní komplikace adresoval dne 11. 5. 2009 Krajskému soudu v Brně žádost o prodloužení doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody, kterou posléze prostřednictvím své obhájkyňe s doložením lékařských zpráv konkretizoval dne 8. 7. 2009. O jeho návrhu nebylo dosud soudem rozhodnuto, přičemž tato skutečnost nebyla obecnými soudy v řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zohledněna.

7. Stěžovatel argumentoval tím, že dobu přerušení výkonu trestu odnětí svobody soudem z důvodu těžké nemoci je třeba započítat do doby výkonu trestu. Je zřejmé, že stěžovateli byl výkon trestu odnětí svobody přerušen celkem dvakrát, na dobu čtyř měsíců a šesti měsíců, je však nutné přihlídnout k tomu, že v obou případech bylo stěžovatelem již v průběhu přerušení požádáno o jeho prodloužení, neboť nedošlo ke zlepšení stavu a nadále byly splněny podmínky § 325 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“). Tuto skutečnost lze dovodit z lékařských zpráv z předmětné doby a nelze stěžovateli klást za vinu špatný zdravotní stav, který znemožňoval výkon trestu odnětí svobody ve věznici, neboť újmou na zdraví si stěžovatel nezpůsobil úmyslně. Pokud obecný soud, jemuž byla adresována žádost o prodloužení přerušení výkonu trestu, dospěl k opačnému závěru, měl řádně a včas o návrhu rozhodnout v době, kdy přerušení trvalo. Stěžovatel vyslovil přesvědčení, že učinil vše pro to, aby vyhověl požadavkům trestního řádu, nesnažil se výkonu trestu odnětí svobody vyhýbat, doložil důkazy prokazující oprávněnost jeho žádosti a nutnost hospitalizace mimo lékařské zařízení věznice. Pouze nečinností soudu došlo k porušení požadavku právní jistoty, a to v neprospěch stěžovatele, když nyní objektivně zjištěnou dobu, po kterou nemohl vykonávat trest odnětí svobody ve věznici a podro-

boval se léčbě, nelze dle názoru Okresního soudu v Nymburce a Krajského soudu v Praze započítat pro účely výpočtu poloviny vykonaného trestu ve smyslu § 88 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti akcentoval skutečnost, že mezi aspekty práva na spravedlivý proces náleží také právo na řádné odůvodnění rozhodnutí a zákaz libovůle při rozhodování soudů. K porušení práva na spravedlivý proces vede podle jeho názoru rovněž absence hodnocení okolností vyšších najevo v průběhu řízení, a to tím spíše, pokud byly účastníkem řízení namítány, avšak obecný soud se s nimi v odůvodnění dostatečně nevypořádal. Jestliže je tedy v napadeném usnesení krajského soudu konstatováno, že nebylo zjištěno, zda v rozhodné době, kdy se stěžovatel bez vydání rozhodnutí soudu nacházel mimo věznici, byly splněny důvody pro prodloužení doby přerušení výkonu trestu, a proto řečenou dobu do výkonu trestu nelze započítat, pak se jedná o rozhodnutí vykazující prvky libovůle. Stěžovateli je tak k tíži přičítána skutečnost, že soudy o jeho odůvodněné žádosti nerozhodly.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení

9. K výzvě Ústavního soudu se k podané ústavní stížnosti vyjádřil Krajský soud v Praze. Odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, které považoval za správné, a navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta. Krajské státní zastupitelství v Praze se vzdalo postavení vedlejšího účastníka řízení před Ústavním soudem.

IV. Právní posouzení

10. Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny zákonem stanovené formální náležitosti, a proto nic nebrání jejímu meritornímu projednání a rozhodnutí [viz § 30, 34, 72 a 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)].

11. Od Okresního soudu v Nymburce byl vyžádán spisový materiál, aby mohl být proveden náležitý přezkum ústavní stížností dotčeného rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 21. 8. 2013 č. j. 14 To 399/2013-66.

12. Po zvážení stížnostních námitek i obsahu napadeného rozhodnutí a příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

IV.a/ Ústavněprávní aspekty podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

13. Jak Ústavní soud ve své dosavadní rozhodovací praxi vyložil, ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, neexistuje [viz např. nález

ze dne 1. 12. 2005 sp. zn. II. ÚS 715/04 (N 219/39 SbNU 323)]. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 88 odst. 1 tr. zákoníku je i při splnění zákonem vytyčených předpokladů mimořádným zákonným institutem, který otevírá možnost, nikoli však povinnost odsouzeného z výkonu trestu podmíněně propustit (k tomu usnesení sp. zn. III. ÚS 1845/09, sp. zn. III. ÚS 284/01, sp. zn. III. ÚS 1280/08, sp. zn. III. ÚS 590/09, sp. zn. III. ÚS 338/10 aj.; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Nejedná se tedy o institut, kterého bude použito automaticky, ale teprve po zhodnocení daných okolností nezávislým a nestranným soudem. Ústavní soud zdůrazňuje, že posouzení splnění zákonných podmínek podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je plně záležitostí soudcovské úvahy. Je vylučně věcí obecných soudů, aby zkoumaly a posoudily, zda předpoklady pro aplikaci tohoto institutu jsou dány, a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily; o relevantní pochybení zde může jít jen tehdy, nemohou-li soudem dosažené právní závěry z pohledu ústavních kautel vůbec obstát. Obecně pak nelze rezignovat na přikročení k přezkumu v tom smyslu, zda v příslušném řízení byly dodrženy principy spravedlivého procesu, garantované ustanoveními hlavy páté Listiny.

IV.b/ K institutu podmíněného propuštění

14. Institut podmíněného propuštění vychází z kritéria progresivního výkonu trestu odnětí svobody. Je projevem zásady účelnosti trestního postihu a principu ekonomie trestního práva (subsidiarity trestní represe). Z pojetí trestu jako sankce, která má postihovat pachatele jen v nezbytné míře (§ 38 odst. 2 tr. zákoníku), vyplývá, že bylo-li dosud odpykanou částí trestu odnětí svobody již dosaženo nápravy pachatele a ochrany společnosti, je další výkon tohoto trestu nepotřebný a rovněž neopodstatněný. Ustanovení § 88 tr. zákoníku tedy umožňuje zmírnění již uloženého a vykonávaného nepodmíněného trestu odnětí svobody. Odsouzenému se dává možnost prokázat, že i vykonaný trest v kratší výměře, než jak byl uložen, je schopen vést k jeho resocializaci a zabezpečení ochrany společnosti. I když soud už při ukládání trestu přihlíží k možnostem nápravy pachatele (§ 39 odst. 1 tr. zákoníku), nelze vždy přesně předvídat, jak se u jednotlivých pachatelů projeví účinek výkonu trestněprávní sankce. Z chování odsouzeného a z jeho postoje k plnění povinností v době výkonu trestu odnětí svobody může pak být patrná taková změna, že k tomu, aby vedl řádný život, již není třeba dalšího výkonu trestu a že může být propuštěn na svobodu (viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 1960 sp. zn. 4 Tz 8/60, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 44/1960). Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nicméně neznamená ukončení procesu nápravy odsouzeného, nýbrž pokračování působení na pachatele v jiných podmínkách (na svobodě) a jinými pro-

středky než vlastním výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody (probačním dohledem, přiměřenými omezeními a přiměřenými povinnostmi, dalšími opatřeními).

15. O podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody může soud rozhodovat na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, v níž se vykonává tento trest, na žádost odsouzeného anebo i bez takové žádosti (§ 331 odst. 1 trestního řádu). Podmíněné propuštění z výkonu trestu může navrhnout také zájmové sdružení občanů, které nabídlo převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného, jež vykonává trest odnětí svobody [§ 6 odst. 1 písm. c), § 331 odst. 2 trestního řádu]. V řešené věci podal žádost o podmíněné propuštění sám stěžovatel jako odsouzený a k jeho návrhu se připojilo občanské sdružení Maharal, jež současně nabídlo převzetí společenské záruky za dosažení resocializace odsouzeného.

16. Základní podmínkou pro vyhovění žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je zásadně vykonání zákonem určené části uloženého trestu. V předmětné věci je namístě aplikace ustanovení § 88 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, které vyžaduje výkon poloviny stanoveného trestu odnětí svobody. Polovinou trestu se obecně rozumí polovina doby, na kterou byl trest odnětí svobody pravomocně uložen, a byl-li trest zmírněn milostí prezidenta republiky [čl. 62 písm. g) Ústavy České republiky], jde o polovinu trestu takto zmírněného. Doba výkonu trestu odnětí svobody počíná prvním dnem skutečného výkonu trestu, nikoli tedy dnem jeho nařízení.

IV.c/ Zápočet doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody do doby výkonu trestu

17. Postup při řešení situace, kdy odsouzený, který vykonává trest odnětí svobody, je stížen těžkou nemocí, která je neslučitelná s podmínkami výkonu trestu odnětí svobody a pro jejíž léčení nelze zajistit potřebnou zdravotní péči ve věznici nebo ve specializovaném zdravotnickém zařízení Vězeňské služby České republiky, je řešen v ustanovení § 325 trestního řádu a v § 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o výkonu trestu odnětí svobody“).

18. V intencích § 325 trestního řádu může předseda senátu z důvodu těžké nemoci výkon trestu odsouzenému na potřebnou dobu přerušit. Podle předchozí soudní praxe a názoru trestněprávní nauky se však doba přerušení výkonu trestu odnětí svobody soudem do doby samotného výkonu trestu ve smyslu § 334 odst. 1 trestního řádu nezapočítávala (Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 2452).

19. Podle § 56 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2000, je k přerušení výkonu trestu odsouzenému na nezbytně nutnou dobu (je-li mu zapotřebí neodkladně poskytnout zdravotní službu, již nelze zajistit ve věznici nebo ve specializovaném zdravotnickém zařízení Vězeňské služby České republiky) oprávněn i ředitel věznice. Pokud si odsouzený újmu na zdraví nezpůsobil úmyslně, doba přerušení výkonu trestu stanovená ředitelem věznice, nepřesahující třicet dnů v kalendářním roce, se mu pak ze zákona započítává do doby výkonu trestu.

20. K otázce zápočtu doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody, vymezené rozhodnutím předsedy senátu podle § 325 odst. 1 trestního řádu, do doby výkonu trestu se – s překonáním dosavadního názoru rozhodovací praxe a nauky – vyslovil Vrchní soud v Praze v rozhodnutí ze dne 6. 6. 2006 sp. zn. 5 To 43/2006, jež bylo publikováno ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 14/2008. Dospěl k závěru, že se zřetelem k ustanovení § 56 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody je třeba za použití analogie ve prospěch odsouzeného přijmout výklad zákona, který nečiní rozdíl mezi subjekty stejného postavení (osobami vykonávajícími trest odnětí svobody, u nichž v době výkonu trestu nastala těžká nemoc či jiné poškození zdraví) toliko podle formálního rozhodovacího postupu, na základě kterého došlo k přerušení výkonu trestu odnětí svobody. Právní věta rozhodnutí zní: „Doba přerušení výkonu trestu odnětí svobody soudem z důvodu těžké nemoci odsouzeného (§ 325 odst. 1 trestního řádu) je nutné započíst do doby výkonu trestu (§ 334 odst. 1 trestního řádu) s výjimkou případu, ve kterém bylo vyhověno návrhu státního zástupce, aby se do výkonu trestu odnětí svobody nezapočítala doba, po kterou byl odsouzenému přerušen výkon trestu odnětí svobody za účelem léčebné péče ve zdravotnickém zařízení mimo věznici, stalo-li se tak v důsledku toho, že si odsouzený způsobil újmu na zdraví úmyslně (§ 334 odst. 3 trestního řádu).“

21. Pro věc relevantní rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 To 43/2006 vyložil Ústavní soud v usnesení ze dne 26. 2. 2014 sp. zn. II. ÚS 3210/13 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) tak, že jeho cílem bylo odstranit nerovnost mezi osobami, kterým byl výkon trestu odnětí svobody přerušen ředitelem věznice a doba přerušení trestu nepřesahující třicet dnů v kalendářním roce se jim započítávala do doby výkonu trestu, a osobami, kterým byl výkon trestu odnětí svobody přerušen předsedou senátu a doba přerušení se jim do doby výkonu trestu odnětí svobody nezapočítávala vůbec. Vyslovil ovšem názor, že pokud by měla být do výkonu trestu odnětí svobody započítávána celá doba jeho přerušení ze strany soudu podle § 325 odst. 1 trestního řádu nebo alespoň doba delší než třicet dnů ve smyslu ustanovení § 56 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, dochá-

zelo by k nepřijatelnému rozšiřování podmínek pro započtení trestu, k narušení samotného účelu trestu a ke zřejmé disproporcii mezi rozhodnutími podle § 325 odst. 1 trestního řádu a podle § 56 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody. K řečené problematice pak současně konstatoval, že je chybou zákonodárce, jestliže podmínky započtení výkonu trestu odnětí svobody přerušového v intencích § 325 odst. 1 trestního řádu nejsou v zákoně blíže specifikovány.

22. První senát Ústavního soudu má za to, že v této – bezpochyby netriviální – právní otázce dosud nebyly využity všechny interpretační možnosti.

23. Disponuje-li předseda senátu ex lege oprávněním podle § 334 odst. 1 a 3 trestního řádu v relaci k prováděným zápočtům do doby výkonu trestu, nelze zužovat jeho diskreční prostor natolik, že by byl totožný se zákonnou konstrukcí vztaženou k rozhodovací pravomoci ředitele věznice podle § 56 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Tím by byl popřen smysl ustanovení § 334 odst. 1 trestního řádu a vznikl by rozpor z pohledu systematiky příslušných trestněprávních ustanovení, která dělí oprávnění rozhodovat o přerušení výkonu trestu odnětí svobody mezi ředitele věznice a soud.

24. Není sice žádoucí paušálně akceptovat, aby se součástí výkonu trestu stala doba, kdy se odsouzený po dlouhou dobu (měsíce i roky) nachází mimo vězeňské zařízení z důvodu léčby svých zdravotních potíží, naproti tomu ovšem nelze odhlížet ani od specifických okolností konkrétních případů. Závažnost nemoci odsouzeného a prostor k uvážení soudu v otázce určení délky přerušení výkonu trestu odnětí svobody jsou ukazateli opravňujícími předsedu senátu k započtení doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody do doby výkonu trestu podle ustanovení § 334 odst. 1 a 3 trestního řádu, které samo o sobě učiněnému výkladu nijak nebrání.

V. Závěry

25. Ústavní soud se zřetelem ke shora řečeným tezím shledává, že soudem určenou dobu přerušení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu těžké nemoci odsouzeného (§ 325 odst. 1 trestního řádu) je mj. pro účely podmíněného propuštění možné – v závislosti na soudcovském uvážení – započítat do doby výkonu trestu (§ 334 odst. 1 trestního řádu a § 88 tr. zákoníku), nebylo-li vyhověno návrhu státního zástupce, aby se do výkonu trestu odnětí svobody nezapočítala doba přerušení trestu v souvislosti s poskytnutím léčebné péče ve zdravotnickém zařízení mimo věznici, pokud se tak stalo v důsledku toho, že si odsouzený způsobil újmu na zdraví úmyslně (§ 334 odst. 3 trestního řádu).

26. Diskreční právo soudu rozhodnout podle § 334 odst. 1 trestního řádu o míře započtení doby přerušení výkonu trestu odnětí svobody pro

vážné onemocnění odsouzeného do doby výkonu trestu nelze zajisté redukovat na faktické přitakání tomu zápočtu, který v návaznosti na rozhodnutí o přerušení výkonu trestu vydané ředitelem věznice připouští ustanovení § 56 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, a to v rozsahu 30 dnů v kalendářním roce. Má-li však být zachován účel trestu, není dost dobře možné, aby soud bez dalšího započel do výkonu trestu vždy celé období, představující i dobu několika měsíců či let, v němž odsouzený trest nevykonává (není umístěn ve zdravotnickém zařízení věznice, nebo mu dokonce ani není výkon trestu z důvodu těžké nemoci rozhodnutím předsedy senátu přerušen). Za takového stavu by mimoto bylo namístě zvažovat již aplikaci institutu upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody ve smyslu § 327 odst. 3 trestního řádu.

27. Stěžovatel v posuzované věci fakticky nevykonával trest odnětí svobody v období celkově dvou let a osmi měsíců, během nichž se v civilním zdravotnickém zařízení léčil pro vážná onemocnění (pozn.: z toho pro dobu jednoho roku a deseti měsíců nebylo o přerušení výkonu trestu přes žádosti stěžovatele soudem rozhodnuto). Nepochybně lze dospět k závěru, že tak rozsáhlým přerušením výkonu trestu odnětí svobody bylo zeslabeno působení takových jeho funkcí, jako je funkce ochranná, výchovná, preventivní i represivní. Není tedy možné přisvědčit stěžovateli, že by celé toto období mělo být automaticky započteno do doby výkonu trestu a že by neprovedení tohoto započtení vedlo k závěru o protiústavnosti postupu státní moci. I když o návrzích stěžovatele na prodloužení přerušení výkonu trestu odnětí svobody mělo být předsedou senátu příslušného soudu rozhodnuto včasné a řádně, výsledný závěr stížnostního soudu o otázce započtení doby léčení do výkonu trestu pro účely podmíněného propuštění, ať již pozitivní, nebo negativní, nelze vyjmout z oblasti jeho diskreční pravomoci, a za vzniklých konkrétních okolností zůstává v rovině podústavního práva. Zůstává-li ovšem po delší období opomenuto rozhodování o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, lze samozřejmě zvažovat, zda při řešení otázky započtení (být velmi přiměřeně) nepřihlédnout i k době, po kterou u odsouzeného probíhala léčba těžké nemoci, aniž bylo o přerušení výkonu trestu formálně rozhodnuto, jakož i k míře mezitím dosažené resocializace odsouzeného, na niž mohlo mít takové faktické přerušení vliv. Ústavní soud však musí konstatovat, že jeho úvahy, respektující skutkový a právní rámec posuzované věci, se pohybují v rovině systematické interpretace podústavního práva a postrádají ústavněprávní rozměr; ten by na byly toliko v případě, pokud by podobné okolnosti, jak jsou popisovány stěžovatelem v ústavní stížnosti, nadále přetrvávaly a dosáhly by takové intenzity porušení spravedlivého procesu, která by pro Ústavní soud založila oprávnění k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů.

28. Ústavní soud závěrem poznamenává, že stěžovateli nic nebrání podat u soudu novou žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, při jejímž rozhodování obecné soudy vezmou v potaz v tomto nálezu vyložená kritéria.

29. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že nedošlo k porušení ústavně garantovaných práv stěžovatele, a ústavní stížnost proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

30. O ústavní stížnosti bylo rozhodnuto bez nařízení jednání, neboť podle názoru Ústavního soudu od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 210

K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci

Povinnost platit pojištění z odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla podle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, může být vymáhána pouze tehdy, kdy je adekvátní a odpovídá jeho smyslu a účelu, který není dán u vozidel, jež zcela zjevně nejsou schopna užívání a provozování. Tato okolnost však musí být naprosto zřejmá a je to vlastník vozidla, na kom spočívá důkazní břemeno k jejímu prokázání.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 18. listopadu 2014 sp. zn. II. ÚS 2127/14 ve věci ústavní stížnosti Richarda Němce, zastoupeného JUDr. Tomášem Pezlem, advokátem, se sídlem Oldřichova 23, Praha 2, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 17. 6. 2014 č. j. 30 C 283/2013-35, kterým byla stěžovateli uložena povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 3 370 Kč za dlužné pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníka řízení a České kanceláře pojistitelů, se sídlem Na Pankráči 1724/129, Praha 4, zastoupené JUDr. Jiřím Nykodým, advokátem, se sídlem 17. listopadu 230, Říčany, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. **Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 17. 6. 2014 č. j. 30 C 283/2013-35 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

II. **Tento rozsudek se proto ruší.**

Odůvodnění**I. Předmět řízení a podstatný obsah ústavní stížnosti**

1. Včas podanou ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 20. 6. 2014, a splňující též ostatní podmínky řízení (§ 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen

„zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1, neboť má za to, že jím bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

2. Namítané porušení základního práva na spravedlivý proces stěžovatel shledává zejména v porušení zásady předvídatelnosti soudního rozhodnutí a principu právní jistoty v řízení o uhrazení dlužné částky ze zákonné povinnosti pojištění odpovědnosti za provoz motorového vozidla (dále též jen „pojištění odpovědnosti“).

3. Stěžovatel poukazuje především na nerespektování předchozí judikatury Ústavního soudu obecným soudem i přesto, že na její aktuální podobu [konkrétně vyslovenou v nálezech pod sp. zn. II. ÚS 1413/13 ze dne 7. 5. 2014 (N 77/73 SbNU 373) a IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 (N 48/72 SbNU 543); veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>] poukazoval ve své závěrečné řeči. Dle stěžovatele z těchto rozhodnutí Ústavního soudu plyne jasný právní závěr, že zákonné pojištění odpovědnosti dle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pojištění odpovědnosti“) nemůže vzniknout, pokud vlastník vozidla prokáže, že vozidlo nebylo v předmětné době provozováno. Tak to v řízení činil i stěžovatel, soud se však s jeho argumenty nikterak nevypořádal a především nikterak nezohlednil výklad zákona provedený Ústavním soudem v předestřených rozhodnutích a jeho judikaturu ignoroval.

4. Poněvadž provedený výklad a aplikace zákona odporují předchozím závěrům Ústavního soudu, je dle stěžovatele rozhodnutí obvodního soudu zjevně nezákonné, neboť se odchýlilo od ústavně konformního výkladu, který byl ze strany stěžovatele očekáván jako výklad, který je bez dalšího závazný a aplikovatelný. Nadto stěžovatel zdůrazňuje, že rozhodnutí Ústavního soudu lze chápat jako určité sjednocení předchozí roztržité judikatury obecných soudů, které se k předmětné otázce stavěly značně odlišně.

5. Závěrem stěžovatel podotýká, že není možné, aby v právním státě docházelo ze strany obecných soudů k ignoranci judikatury Ústavního soudu, obzvláště pokud na ni účastník řízení upozorňuje. Rozsudek obvodního soudu je nepřezkoumatelný, porušuje zásadu předvídatelnosti práva a zasahuje do jeho práva na spravedlivý proces.

II. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka

6. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil účastník řízení (Obvodní soud pro Prahu 1) a vedlejší účastník (Česká kancelář pojistitelů).

7. Účastník řízení toliko odkázal na podrobné odůvodnění napadeného rozsudku s tím, že o obdobném návrhu žalobce bylo u obvodního soudu rozhodováno již v řízení vedeném pod sp. zn. 125 EC 153/2011.

8. Vedlejší účastník ve svém obsáhlém vyjádření sice uznal, že obvodní soud postupoval po formální stránce nesprávně; ve svém důsledku však žádná stěžovatelova základní práva neporušil. Vedlejší účastník uznává vázanost obecných soudů judikaturou Ústavního soudu, stejně tak souhlasí, že obvodní soud rozhodl v rozporu s touto judikaturou, avšak výklad podaný obvodním soudem pokládá (na rozdíl od výkladu uskutečněného v nálezech Ústavního soudu) za ústavně konformní. Proto navrhuje, aby Ústavní soud postupoval podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu a předložil věc plénu k přijetí stanoviska, a předkládá argumenty dokládající chybnost předchozí judikatury Ústavního soudu.

9. Vedlejší účastník předně vytýká, že aktuální judikatura Ústavního soudu nerespektovala předchozí rozhodovací praxi, která vycházela z toho, že „provozováním“ vozidla byl míněn jeho formální zápis v Centrálním registru vozidel (dále též jen „registru“). Tuto judikaturu přijala většina prvoinstančních soudů a Ústavní soud se nikterak nevypořádal s tím, proč zavedený výklad zcela obrátil a jal se sjednocovat judikaturu zcela překvapivým způsobem. Ostatně proto není nový výklad „stále zažít“. A to ani na Ústavním soudu, poněvadž týž senát, který vydal inkriminovaný nálezh, dokonce hned dva dny po vydání nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 dospěl k opačnému právnímu závěru a nepokládal za relevantní, zda vozidlo bylo či nebylo provozováno, nýbrž za klíčové hledisko považoval, že nebylo vyřazeno z registru vozidel (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 775/14).

10. Za krucióální otázku stěžovatel pokládá výklad pojmu „provozování“, přičemž s odkazem na mnohá ustanovení českého právního řádu dokládá, že „provozování“ se rovná jeho evidenci v registru vozidel. Podotýká přitom, že opačný výklad by zcela popíral smysl zákona o pojištění odpovědnosti, jímž je ochrana třetích osob, neboť nelze přijmout výklad, že placení pojištění se může vlastník vyhnout pouze tvrzením, že s vozidlem na veřejné komunikaci nejezdil. Tato situace může nastat pouze tehdy, pokud vlastník využije zákonné možnosti k objektivizaci nepoužívání vozidla tím, že jej vyřadí z registru. Požadavek na nutnost vyřazení z registru je proporcionální zvýšenému zájmu na ochraně práv třetích osob (v opačném případě totiž nelze vyloučit situace, že vozidlo bude užito někým jiným).

11. Vedlejší účastník poukazuje rovněž na vůli zákonodárce při přijímání dotčené právní úpravy, jejímž účelem bylo především omezit

provozování vozidel, která nemají sjednáno povinné pojištění odpovědnosti, a donutit vlastníky vozidel dodržovat zákon. Za opačné situace navíc budou do garančního fondu přispívat placením vyššího pojistného za pojištění odpovědnosti z provozu vozidla vlastníci řádně pojištěných vozidel, čemuž chtěl zákonodárce přijetím dotčené novely zabránit.

12. Vedlejší účastník nesouhlasí též se závěrem, že porušení povinnosti vrátit registrační značku orgánu evidence v případě zániku pojištění zakládá pouze odpovědnost za přestupek, a nikoli též domněnku či fikci o provozování vozidla. Takto znovu opakuje, že ochrana třetích subjektů legitimizuje zvýšené nároky na provozovatele vozidla, který tím, že vozidlo registruje, dává najevo vůli jej provozovat, a pokud se rozhodne vozidlo neprovozovat, musí tuto vůli dát najevo tím, že vozidlo z registrace trvale nebo dočasně odhlásí, a pokud tak neučiní, platí jeho původní vůle vozidlo provozovat. Účelem peněžitého trestu, který je vlastníku (provozovateli) motorového vozidla ukládán za přestupek spočívající v porušení registrační a evidenční povinnosti, je odradit jej od dalšího porušování povinnosti. Naproti tomu v případě příspěvku na pojištění odpovědnosti jde o opatření, jehož účelem je shromáždit příjmy do fondu, který slouží ke krytí specifické kategorie škod vzniklých třetím osobám.

13. Nadto vedlejší účastník poukazuje na praktické obtíže s vymáháním povinného pojištění z odpovědnosti při dodržení výkladu poskytnutého Ústavním soudem, neboť vlastníkovu vozidla postačí jakýkoli svědek, který potvrdí, že vozidlo nebylo provozováno, a nebude v silách vedlejšího účastníka prokázat opak. Výsledkem bude zvyšující se počet vozidel provozovaných bez pojištění odpovědnosti. Ústavní soud by tedy neměl podpořit výklad umožňující zneužívání povinnosti pojištění odpovědnosti na úkor řádně pojištěných, kteří by museli přispívat do garančního fondu zvýšenou částkou, obzvláště za situace, kdy zákon na extrémní případy nespravedlnosti pamatuje v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti.

14. Vedlejší účastník tak pokládá zásah do stěžovatelových práv za zdánlivý, neboť ačkoli obecný soud neval v potaz judikaturu Ústavního soudu, tak fakticky rozhodl správně. Navíc by dle jeho názoru nebylo adekvátní a hospodárné rušit pro existenci procesní vady předmětné rozhodnutí za situace, kdy je předmětem sporu bagatelní částka.

III. Podstatný obsah spisu

15. Z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 Ústavní soud zjistil zejména následující skutečnosti.

16. Žalobou (návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu) se vedlejší účastník domáhal zaplacení dlužné částky ve výši 3 370 Kč za pojištění odpovědnosti, neboť v rozporu se zákonem o pojištění odpovědnosti stěžovatel v období od 5. 10. 2009 do 2. 1. 2010 toto pojištění neuhradil,

ačkoli byl vlastníkem motorového vozidla, které bylo evidováno v Centrálním registru vozidel jako provozované.

17. Proti vydanému platebnímu rozkazu podal stěžovatel odpor. Ve svém vyjádření k žalobě zdůraznil, že sice je vlastníkem předmětného vozidla, to je však z důvodu závažné technické poruchy dlouhodobě nepojízdné. Proto nemohlo být v předmětném období považováno za motorové vozidlo ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti a nevztahovala se na ně povinnost pojištění z odpovědnosti. S těmito argumenty se v replice ani při ústním jednání vedlejší účastník neztotožnil, obě strany v závěrečných řečech před vynesení rozsudku setrvaly na svých tvrzeních, přičemž z protokolu o jednání před obvodním soudem plyne, že stěžovatel upozorňoval též na aktuální judikaturu Ústavního soudu svědčící jeho závěrům.

18. Nyní napadeným rozsudkem obvodní soud žalobě vyhověl a přikázal žalovanému zaplatit žalobci částku 3 370 Kč za dlužné pojištění z odpovědnosti a částku 9 838 Kč jako náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud vzal za prokázané, že stěžovatel je vlastníkem předmětného vozidla, a stejně tak uznal, že toto vozidlo je dlouhodobě nepojízdné a v předmětném období bylo umístěno mimo komunikaci. Soud však uvedl, že povinnost pojištění z odpovědnosti nezanikne pouze tím, že je vozidlo v nepojízdném stavu nebo ho není možno provozovat na pozemních komunikacích, ale zanikne pouze tehdy, pokud je vozidlo trvale nebo dočasně vyřazeno z registru vozidel, případně se pojištěný dohodne s pojistitelem na přerušení pojistné smlouvy. Tuto situaci ostatně předvídá ustanovení § 12 odst. 1 písm. c) zákona o pojištění odpovědnosti, když zánik pojištění odpovědnosti váže právě na vyřazení vozidla z registru vozidel nebo na dohodu pojistitele a pojistníka o přerušení pojištění.

19. S ohledem na bagatelnost sporu nebylo proti tomuto rozhodnutí přípustné odvolání, a proto proti němu brojí stěžovatel přímo ústavní stížností.

IV. Právní závěry Ústavního soudu

20. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření účastníka i vedlejšího účastníka Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonitosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Ústavní soud není v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně

konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákon-
ných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při
současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpre-
tace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají
porušení základního práva či svobody.

22. Ústavní soud v prvé řadě poukazuje na skutečnost, že ve své dří-
vější rozhodovací praxi dal opakovaně najevo, že v případech tzv. bagatel-
ních věcí, u nichž procesní úprava nepřipouští odvolání (§ 202 odst. 2 ob-
čanského soudního řádu), tedy ve věcech téhož druhu, jako je věc i nyní
Ústavním soudem posuzovaná, je v podstatě – s výjimkou extrémně vybo-
čujících rozhodnutí obecného soudu – ústavní stížnost vyloučena [viz
za všechny příklady např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 185/98 ze dne 26. 8. 1998
nebo usnesení sp. zn. III. ÚS 405/04 ze dne 25. 8. 2004 (U 43/34 SbNU 421)].
Tomu koresponduje i úvaha Ústavního soudu vyjádřená v usnesení sp. zn.
III. ÚS 2612/07 ze dne 5. 6. 2008, že pokud „občanský soudní řád vylučuje
u bagatelních věcí přezkum rozhodnutí vydaných ve druhé instanci, což
v obecné rovině není v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svob-
od, bylo by proti této logice připustit, aby jejich přezkum byl automaticky
přesunut do roviny ústavního soudnictví“. Ústavní soud přesto připustil
ústavní stížnost k věcnému projednání s ohledem na míru zásahu do zá-
kladních práv a svobod stěžovatele a předmět sporu, který se může i přes
jeho obecnou bagatelnost dotknout širokého okruhu osob.

23. Podstatu ústavní stížnosti tvoří námitka stěžovatele, že obecný
soud ve svém rozhodnutí nezohlednil předchozí judikaturu Ústavního sou-
du týkající se neexistence povinnosti platit pojištění odpovědnosti za vozi-
dla, která sice jsou evidována v registru, nicméně fakticky nejsou (resp. ani
nemohou být) provozována.

24. Ústavní soud v nálezech sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014,
sp. zn. II. ÚS 1413/13 ze dne 7. 5. 2014 a sp. zn. IV. ÚS 4002/13 ze dne 9. 6.
2014 (N 117/73 SbNU 811) přijatých ve skutkově srovnatelných případech,
jako je nyní projednávaná věc, mimo jiné uvedl, že přestože stěžovatel v ří-
zení relevantními důkazy prokazoval, že jeho vozidlo nebylo provozováno,
soud dospěl k závěru, že provozováno bylo, a to pouze na základě toho,
že předmětné vozidlo bylo v rozhodném období vedeno v registru vozidel.
Přitom registr údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, neobsahuje a tento
závěr není založen ani na žádném zákonném ustanovení, které by obsah-
ovalo nějakou fikci provozování vozidla v případě jeho vedení v registru,
a žádné takové ustanovení neexistuje. Je sice pravda, že podle ustanovení
§ 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti, pokud pojištění odpovědnos-
ti zaniklo a nebyla-li ve lhůtě 14 dnů ode dne tohoto zániku pojištění uza-
vřena nová pojistná smlouva týkající se vozidla, byl pojistník povinen nej-
později ve stejné lhůtě vrátit registrační značku a osvědčení o registraci

nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla příslušnému orgánu evidence. Porušení této povinnosti nicméně zakládá pouze odpovědnost za přešupek, a nikoliv fikci či alespoň domněnku provozování vozidla (a ani povinnost hradit příspěvek za nepojištěné vozidlo vedlejšímu účastníkovi).

25. Povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti je navíc podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti spojena s provozováním vozidla, resp. ponecháním vozidla na pozemní komunikaci, nikoli však s pouhým držením vozidla, které provozováno, respektive ponecháno na pozemní komunikaci, není. Za uvedených okolností právní závěr soudu, že vozidlo stěžovatele bylo provozováno, neměl oporu v provedeném dokazování a je závěrem natolik extrémním, že má za důsledek zásah do práva stěžovatele na spravedlivý proces. K tomu Ústavní soud v citovaných nálezech doplnil, že si je vědom skutečnosti, že pojistitel nemá možnost zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti fakticky použito k jízdě nebo ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a uznal, že ze samotné skutečnosti, že vozidlo je vedeno v registru, je možno dovozovat, že vozidlo je provozováno (zpravidla tomu tak bude), to nicméně pouze za situace, kdy nebude jeho vlastníkem (provozovatelem) dostatečně prokázán opak.

26. Výše citované závěry plně dopadají i na nyní posuzovaný případ, kdy se v podstatné části shodují i skutkové okolnosti. Stěžovatel v nyní hodnocené věci nepochybně byl povinen vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla příslušnému orgánu evidence, což neučinil, avšak porušení této povinnosti zakládá pouze jeho odpovědnost za přešupek, a nikoli fikci či domněnku provozování inkriminovaného vozidla. I v nyní posuzované věci bylo vozidlo stěžovatele ponecháno v nebytovém prostoru [řečeno terminologií zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, na „místě ležícím mimo pozemní komunikaci“, nikoli tedy na dálnici, silnici, místní komunikaci a veřejně přístupné účelové komunikaci, s nimiž zákon o pojištění odpovědnosti spojuje provozování vozidla, a tím i vznik povinnosti uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti]. Navíc, jak plyne i z odůvodnění napadeného rozsudku obvodního soudu, o skutečnosti, že vozidlo stěžovatele bylo v předmětné době z důvodu závažné technické poruchy dlouhodobě nepojízdné (ostatně již od roku 2006 nemělo platnou technickou prohlídku) a že bylo umístěno mimo pozemní komunikaci, neplynou pochybnosti. Spornou otázkou bylo pouze právní hodnocení povinnosti placení pojištění odpovědnosti za registrovaná, avšak fakticky zjevně nepoužívaná vozidla, přičemž zde se obvodní soud chybně nepřidržel tehdy již známé aktuální judikatury Ústavního soudu.

27. Ústavní soud přitom již vícekrát vyřkl, že obecné soudy jsou jeho judikaturou vázány. Pokud ústavněprávní výklad vyložený v nálezu Ústavního soudu nereflktují, porušují tím, vycházejíce ze smyslu a účelu efektivního a smysluplného koncentrovaného (specializovaného) ústavního soudnictví majícího nezanedbatelnou funkci při sjednocování judikatury v oblasti ústavně zaručených kautel (samotný Ústavní soud při svém rozhodování v senátech může překonat vlastní právní názor vyslovený v nálezu pouze procedurou realizovanou v důsledku postupu ve smyslu § 23 zákona o Ústavním soudu), maximu plynoucí z čl. 89 odst. 2 Ústavy, dle níž vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby. Nerespektování právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v nálezu orgánem veřejné moci nadto zakládá porušení principu rovnosti, jakož i dotčení v právní jistotě občanů [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173) a další zde citované nálezy]. Již učiněný výklad Ústavního soudu by tak měl být východiskem pro rozhodování následujících případů stejného druhu. Jinými slovy, obecné soudy musí respektovat ústavněprávní výklady Ústavního soudu, tj. jím vyložené a aplikované nosné právní pravidlo (rozhodovací důvod), o němž se výrok předmětného nálezu opíral. Nesplnění těchto požadavků představuje porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy a představuje též porušení subjektivního základního práva dotčené osoby dle čl. 36 odst. 1 Listiny, totiž práva „domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu“ [srov. např. též obsáhlou argumentaci obsaženou v nálezu sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465)].

28. V nyní projednávaném případě navíc obecný soud do svého rozhodnutí nikterak dřívější závěry Ústavního soudu nepromítl i přesto, že stěžovatel na ně ve své závěrečné řeči poukazoval. Takto napadený rozsudek nedostojí ani požadavkům na řádné odůvodnění soudního rozhodování. Ve své bohaté judikatuře týkající se přezkoumatelnosti rozhodnutí obecných soudů se Ústavní soud opakovaně vyjadřoval k nutnosti náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí, které je považováno za esenciální podmínku ústavně konformního rozhodnutí vylučujícího libovůli v rozhodování. Nezávislost rozhodování obecných soudů se totiž uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu (čl. 36 a násl. Listiny).

29. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky řádně odůvodnit – viz ustanovení § 157 odst. 1 a 2 občanského soudního řádu [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 1481/08 ze dne 11. 12. 2008 (N 220/51 SbNU 725)]. Porušením práva na spravedlivý proces pak může

být rovněž to, že v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část faktů (skutečností) či argumentů, které v řízení vyšly najevo, tím spíše pokud byly účastníky řízení namítány, avšak obecný soud je nezhodnotil, aniž by (dostatečným způsobem) odůvodnil jejich irelevantnost [viz např. nálezn sp. zn. III. ÚS 2110/07 ze dne 28. 5. 2009 (N 123/53 SbNU 553)]. Mezi tato fakta a argumenty zajisté náleží též judikatura Ústavního soudu, která je navíc pro rozhodování soudu směrodatná (viz výše). Pokud tedy obecný soud nikterak nevzal v potaz a nevyjádřil se ke stěžovatelově argumentaci spočívající v odkazu na aktuální rozhodovací praxi Ústavního soudu, založil již tímto postupem nepřezkoumatelnost a současně protiústavnost vydaného rozhodnutí, neboť se nevypořádal s veškerými argumenty přednesenými stěžovatelem, mezi nimiž judikatura Ústavního soudu zaujímá výhradní místo, a je povinností obecného soudu vždy zkoumat, zda je jeho rozhodnutí v souladu s ní.

30. Dále Ústavní soud dodává, že neshledal ani důvod pro vedlejší účastníkem navrhovaný postup dle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, dle kterého „jestliže senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchýlnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nález, předloží otázku k posouzení plénu“. Důvod k postupu podle citovaného ustanovení neplyne ani z usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 775/14, jak se domnívá vedlejší účastník, a to jednak proto, že v tomto případě byla ústavní stížnost odmítnuta pro bagatelnost a Ústavní soud se k předmětné právní otázce meritorně nevyjádřil, a dále z toho důvodu, že i pokud by zde byl určitý právní názor vyjádřen (být třeba nikoliv výslovně, nýbrž jen s ohledem na výsledek řízení), právní názor vyslovený v usnesení nezakládá povinnost postupovat podle tohoto zákonného ustanovení. Nyní rozhodující senát se přitom ztotožňuje s předchozí výše citovanou nálezovou judikaturou Ústavního soudu a nespátňuje důvody, pro které by bylo nezbytné se od ní odchýlit. Navíc v této souvislosti podotýká, že o předmětné otázce rozhodovaly již rozličně obsazené senáty Ústavního soudu, které se s výše vyřčenými závěry ztotožnily (a podobně nepovažovaly za nezbytné předložit věc k posouzení plénu – srov. nálezn pod sp. zn. IV. ÚS 4002/13), a proto zřejmě ani nelze očekávat, že by plénum Ústavního soudu zaujalo v dané věci odlišný právní názor. Dřívější nálezovou judikaturu tak nyní rozhodující senát pokládá za správnou a přesvědčivou, a proto na ni plně odkazuje. Za této situace nelze než konstatovat, že obecný soud nejenom porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces, neboť se nikterak nevypořádal s jím přednesenými argumenty, ale tím, že nespektoval předchozí judikaturu Ústavního soudu, dospěl k právně chybné interpretaci zákona o pojištění odpovědnosti, a tedy k nesprávnému výkladu hmotného práva.

31. Okrajem Ústavní soud dodává, že si je vědom obav vedlejšího účastníka ohledně eventuálního zneužívání názorů vyslovených v dotčené judikatuře Ústavního soudu postupem, kdy by se vlastníci vozidel snažili prokazovat, že jimi evidované vozidlo není provozováno, ačkoliv ve skutečnosti provozováno bylo. Ústavní soud nikterak nepopírá smysl a účel povinnosti vlastníků vozidel zříditi si pojištění odpovědnosti, naopak se s nimi ztotožňuje a především ctí jejich význam ve vztahu ke třetím osobám. Zdůrazňuje však, že povinnost platit pojištění z odpovědnosti musí být vymáhána pouze v těch případech, kdy je jeho výběr adekvátní a odpovídá jeho smyslu a účelu, který zajisté není dán u vozidel, jež zcela zjevně nejsou schopna užívání a provozování. Tato okolnost však i dle předestřené judikatury zdejšího soudu musí být naprosto zřejmá a je to vlastník vozidla, kdo musí unést důkazní břemeno k jejímu prokázání, a nikoliv pojišťovna. Tak tomu bylo i ve všech zde projednávaných případech, kdy pouze na základě důkazů přednesených stěžovateli před obecnými soudy, a nikoli pouze na základě jejich tvrzení bylo zjevné, že jimi vlastněná vozidla nemohla být v dotčených obdobích provozována, a proto nelze od nich spravedlivě požadovat placení pojištění odpovědnosti. Stejný postup bude aprobován za správný i v dalších případech, kdy nebudou rozhodující tvrzení vlastníků vozidel (jak se obává vedlejší účastník), nýbrž konkrétní předložené důkazy svědčící jejich tvrzením, které obecné soudy zváží a na jejichž základě dospějí k závěru, zda v každé konkrétní věci vlastník vozidla důkazní břemeno unesl či neunesl.

32. Nadto Ústavní soud připomíná, že vždy důsledně dbal, aby nedocházelo ke zneužívání práva, a podobně v těchto případech zajisté neposkytne právní ochranu těm, kteří by aktuální judikaturu Ústavního soudu pouze zneužili. Jak již dříve ve své judikatuře konstatoval, právo musí být především nástrojem spravedlnosti, nikoliv nástrojem, který by mohl být v důsledku mechanické aplikace, bez ohledu na smysl a účel toho kterého zájmu chráněného příslušnou normou, zneužíván k dosažení výhod. Za zneužití práva je přitom nutné považovat i jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou [nález sp. zn. IV. ÚS 3402/13 ze dne 4. 6. 2014 (N 115/73 SbNU 793)]. Poskytnutí právní ochrany takovému výkonu práva, který je ve skutečnosti zneužitím práva, je tak v rozporu s právem na soudní a jinou právní ochranu, zaručeným v čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 980/13 ze dne 19. 6. 2014 (N 126/73 SbNU 903)]. Ve skutkově obdobných řízeních tedy musí být brán v potaz smysl a účel právní úpravy obsažené v zákoně o pojištění odpovědnosti jak ve vztahu k vlastníkům vozidel, jež nejsou schopna provozu, po nichž by nebylo spravedlivé požadovat placení pojištění z odpovědnosti (zde by docházelo ke zneužití tohoto institutu ze strany pojišťovny), tak ve vztahu k vlastníkům provozu schopných vozidel, kteří jsou placením po-

jištění z odpovědnosti povinování a pouze za jasně daných podmínek se mohou z jeho placení vyvázat. Zbavení se povinnosti platit pojištění odpovědnosti však musí vycházet z objektivně daných skutečností a nemůže být vedeno snahou o zneužití závěrů vyslovených v judikatuře Ústavního soudu.

V. Závěr

33. Ústavní soud uzavírá, že obecný soud svým rozhodnutím porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

34. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí zrušil.

35. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 211

K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci

Lhůta 30 dnů, obsažená v ustanovení § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, neznamená, že by i po jejím uplynutí nebylo možno namítat a prokazovat neprovozování vozidla jeho vlastníkem. Pokud však vlastník vozidla nereaguje na výzvu podle citovaného zákonného ustanovení, popř. ani na pozdější upomínku k zaplacení, resp. nesdělí a nedoloží, že vozidlo neprovozoval, a učiní tak až v průběhu soudního řízení, může být tato okolnost zohledněna při rozhodování o náhradě nákladů řízení nepříznávním nákladů jinak úspěšnému vlastníkovi vozidla podle ustanovení § 150 občanského soudního řádu.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 18. listopadu 2014 sp. zn. II. ÚS 2154/14 ve věci ústavní stížnosti Karla Bučka, zastoupeného JUDr. Dušanem Navrátilem, advokátem, se sídlem Riegrova 376/12, Olomouc, proti rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 24. 9. 2013 č. j. 22 C 143/2013-61 a proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 3. 4. 2014 č. j. 12 Co 753/2013-93, jimiž bylo stěžovateli uloženo zaplatit vedlejšímu účastníkovi 12 610 Kč za dlužné pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, za účasti Okresního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci jako účastníků řízení a České kanceláře pojistitelů, se sídlem Na Pankráci 1724/129, Praha 4, zastoupené JUDr. Jiřím Nykodým, advokátem, se sídlem 17. listopadu 230, Říčany, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výroky I a III rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 24. 9. 2013 č. j. 22 C 143/2013-61 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 3. 4. 2014 č. j. 12 Co 753/2013-93 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 a jeho právo vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky I a III rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 24. 9. 2013 č. j. 22 C 143/2013-61 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 3. 4. 2014 č. j. 12 Co 753/2013-93 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 24. 6. 2014, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo na soudní ochranu garantované čl. 4 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 90 Ústavy České republiky a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatel namítané porušení základního práva na spravedlivý proces spatřuje zejména v nerespektování předchozí judikatury Ústavního soudu a v porušení zásady předvídatelnosti soudního rozhodování a zásady rovnosti účastníků soudního řízení (ve smyslu unesení důkazního břeme žalobcem, a nikoli žalovaným).

3. Dle stěžovatele obecné soudy nerespektovaly předchozí judikaturu Ústavního soudu [především nálezný sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 (N 48/72 SbNU 543); veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>] tím, že mu přikázaly uhradit dlužnou částku ze zákonného pojištění odpovědnosti dle zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pojištění odpovědnosti“), ačkoli jako vlastník vozidla prokázal, že toto vozidlo nebylo v předmětné době provozováno. Stěžovatel přitom zdůrazňuje, že postačovalo, pokud tuto skutečnost prokazoval až v řízení před soudy, neboť i z judikatury Ústavního soudu plyne, že lhůta stanovená v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti není lhůtou prekluzivní; opačný výklad by byl v rozporu s obecnými interpretačními zásadami stanovenými v občanském soudním řádu i v Listině. Takto tedy stěžovatel zpochybňuje závěry obecných soudů, že důkazy o neprovozování vozidla musel prokazatelně uplatnit, včetně připojení potřebných důkazů, písemnou formou u vedlejšího účastníka ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení výzvy k zaplacení pojištění odpovědnosti. V této souvislosti též vytýká, že ani občanský soudní řád nezná institut, na základě kterého by navždy byla zcela vyloučena možnost tvrdit rozhodné skutečnosti a předkládat k nim důkazy; například i v případě nařízené koncentrace řízení občanský soudní řád pregnantně stanoví, v jakých případech soud přihlédne k později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům. Navíc pro vznesení námitek považuje za do-

stačující, pokud v dotčené 30denní lhůtě informoval vedlejšího účastníka o neprovozování vozidla telefonicky, neboť zákon o pojištění odpovědnosti nestanoví formu, v jaké má být neprovozování vozidla oznámeno.

4. Stěžovatel rovněž soudí, že vedlejší účastník nerespektoval jeho postavení slabší smluvní strany a ve výzvě k zaplacení částky odpovídající pojištění z odpovědnosti jej nesprávně poučil o možnosti vznášet proti vyměřenému pojištění námitky. Takto totiž z výzvy na uhrazení dluženého pojištění odpovědnosti nebylo zřejmé, že lhůta 30 dnů, do níž měl doložit, že vozidlo neprovozuje, je lhůtou prekluzivní. Stejně tak nebyl nikterak zpraven o skutečnosti, že dotčené námitky musí vznést písemně. Naopak i z následného jednání vedlejšího účastníka, se kterým byl stěžovatel v písemném kontaktu, dovozoval, že žádná zákonná lhůta pro uplatnění námitky neuplynula. Proto stěžovatel opakovaně vyzdvihuje, že jako právní laik nemohl dovodit prekluzivnost dotčené lhůty, obzvláště za situace, kdy na tuto okolnost nebyl vedlejším účastníkem nikterak upozorněn, a stejně tak nemohl dovodit povinnost vznést námitky proti vyměřenému pojištění odpovědnosti písemně, a nikoli pouze telefonicky.

5. Nad rámec výše uvedeného pak stěžovatel napadá výši přiznané náhrady nákladů řízení (s odkazem na judikaturu Ústavního soudu), neboť poukazuje na skutečnost, že měl zájem na mimosoudním vyřízení věci, což dokládají dopisy stěžovatele adresované vedlejšímu účastníkovi a společnosti vymáhající postoupenou pohledávku, na něž však vedlejší účastník ani vymáhající společnost nikterak nereagovali. Zároveň upozorňuje, že v těchto případech se jedná o bagatelní spory, které nejsou po stránce právní ani skutkové nikterak složité.

II. Splnění podmínek řízení

6. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

III. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

7. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci řízení a vedlejší účastník.

8. Okresní soud odkázal na rozhodnutí ve věci samé a obsah spisové dokumentace, neboť rozhodující soudkyně není v současné době přítomna na pracovišti.

9. Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci (prostřednictvím Mgr. Ivany Pikalové, předsedkyně senátu) ve svém vyjádření odkázal na skutkové a právní závěry učiněné v dané věci při tehdy sdíleném výkladu

příslušných zákonných ustanovení, které považoval za komplexní a dostačující. Nicméně konstatoval, že obdobnou problematiku v mezidobí mezi jeho rozhodnutím a podanou ústavní stížností řešil Ústavní soud, který dospěl k odlišným právním závěrům.

10. Vedlejší účastník (Česká kancelář pojistitelů) ve svém vyjádření předně uvedl, že obecné soudy mohly v případě stěžovatele nesprávně interpretovat příslušné ustanovení zákona o pojištění odpovědnosti a v důsledku toho nepřesně zdůvodnit výrok napadených rozhodnutí. Nicméně dle jeho názoru meritorně spor rozhodly správně, což považuje z hlediska tvrzeného zásahu do základních práv, i možné ingerence ze strany Ústavního soudu, za podstatné, neboť základní práva stěžovatele mohou být zasažena, jen pokud je chybný výrok rozhodnutí soudu, a nikoliv pokud je správný výrok pouze chybně zdůvodněn.

11. Ke krucióální otázce charakteru 30denní lhůty podle ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti vedlejší účastník uvedl, že již přehodnotil svůj názor na charakter této lhůty a v nyní vedených řízeních ji považuje za lhůtu pořádkovou, jejíž marné uplynutí neznamená pro vlastníka vozidla nemožnost uspět s příslušnou hmotněprávní námitkou. Upozorňuje však, že poskytnutím zpravidla velmi jednoduché součinnosti může oslovený vlastník vozidla zabránit podání žaloby a následnému procesu, což může soud následně promítnout do výroku o nákladech řízení. Přesto však vedlejší účastník soudí, že i přes tuto chybnou interpretaci předmětné lhůty obecnými soudy bylo ve věci samé rozhodnuto správně.

12. Toto tvrzení vedlejší účastník dovozuje ze skutečnosti, že stěžovatel nemusel platit pojištění z odpovědnosti proto, že zmeškal lhůtu k uplatnění námitek proti vznesenému nároku, ale proto, že provozoval motorové vozidlo bez pojištění odpovědnosti za škodu tímto provozem způsobenou, čili v rozporu se zákonem. V této souvislosti vznáší vedlejší účastník námitky proti závěrům učiněným současnou judikaturou Ústavního soudu. S odkazem na příslušná ustanovení právního řádu a se zdůrazněním nutnosti jejich adekvátního a rozumného výkladu soudí, že pojištění odpovědnosti se vztahuje na každé vozidlo evidované v Centrálním registru vozidel (dále též jen „registr“), neboť pouze takto je naplněn cíl tohoto pojištění: ochrana osob ohrožených či dotčených provozem dopravních prostředků. Povinnost platit pojištění odpovědnosti odpadne pouze tehdy, pokud vlastník využije zákonné možnosti k objektivizaci nepoužívání vozidla tím, že jej vyřadí z registru. Požadavek na nutnost vyřazení z registru považuje za proporcionální zvýšenému zájmu na ochraně práv třetích osob (v opačném případě totiž nelze vyloučit situace, že vozidlo bude užito někým jiným). Jiný výklad by usnadňoval zneužívání tohoto institutu, na což by doplatili poctiví vlastníci vozidel a třetí osoby provozem takových vozidel ohrožené. Nadto by vymáhání pojištění bylo pouze otázkou náhody, poně-

važ by povinná osoba mohla kdykoliv dodatečně přijít s tvrzením, že v období, za které je požadován příspěvek nepojištěných, s vozidlem nejedila nebo nemohla jezdit (například předáním do servisu, jako činil stěžovatel v nyní posuzovaném případě). Tato právní praxe by tak zcela zjevně vedla k postupné destrukci pojištění odpovědnosti a jeho praktické nevymahatelnosti. Proto vedlejší účastník soudí, že stěžovateli nebyla napadenými rozsudky uložena povinnost mimo rámec zákona.

13. Vedlejší účastník dále odmítá, že by bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces, neboť v řízení mu byla poskytnuta možnost uplatnit své námítky proti nároku, navrhopvat důkazy a soudy se s jeho návrhy patřičně vypořádaly. Soudy ve svých rozhodnutích tak dle jeho mínění pouze interpretovaly právo jinak, než by odpovídalo představám stěžovatele, což ale ještě samo o sobě nemůže vést k závěru o porušení práva na spravedlivý proces.

14. Vedlejší účastník dále upozorňuje na aktuální rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. 9. 2014 ve věci „Vnuk“ (věc C-162/13, *Damijan Vnuk proti Zavarovalnica Triglav d. d.*). Toto rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie je dle něj pro nyní posuzovaný případ inspirativní ve dvou ohledech. Za prvé praví, že pojmy „provoz“ nebo „použití vozidle“ je třeba chápat ve světle dvojího cíle, a sice cíle ochrany obětí nehod způsobených motorovým vozidlem a cíle liberalizace pohybu osob a zboží vedené perspektivou realizace vnitřního trhu, sledovaného dotčenými směrnicemi. Za druhé je pak klíčové, že provozem vozidla se dle tohoto rozsudku rozumí jakékoliv jeho použití, které odpovídá jeho obvyklé funkci, včetně užití vozidla mimo pozemní komunikaci, v čemž vedlejší účastník spatřuje tendenci k podstatně rozšiřující interpretaci pojmu „provoz vozidla“, mj. i na místa mimo pozemní komunikaci. Uvedené dle vedlejšího účastníka odpovídá i dřívější ustálené praxi Ústavního soudu, která byla dle jeho názoru chybně změněna až nálezem sp. zn. IV. ÚS 2221/13.

15. V replice k podaným vyjádřením stěžovatel uvedl, že i nadále trvá na ústavní stížnosti (včetně jejího odůvodnění). Zdůraznil přitom, že z provedených důkazů jasně vyplynulo, že v předmětné době byl sice vlastníkem dotčeného vozidla, ale to nebylo (a ani nemohlo být) fakticky provozováno, přičemž ve shodě s obecnými soudy tvrdí, že povinnost placení pojištění odpovědnosti se vztahuje na vozidla fakticky provozovaná, a nikoliv pouze registrovaná. Odmítá však, s poukazem na aktuální judikaturu Ústavního soudu, závěry obecných soudů, že námítky o neprovozování vozidla mohl vznést pouze ve lhůtě 30 dnů od doručení výzvy. Proto i nadále shledává zásah do svých základních práv a svobod vymezených v ústavní stížnosti.

IV. Podstatný obsah spisu

16. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 22 C 143/2013 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti.

17. Žalobou (návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu) se vedlejší účastník domáhal zaplacení dlužné částky ve výši 19 880 Kč za pojištění odpovědnosti, neboť v rozporu se zákonem o pojištění odpovědnosti stěžovatel v období od 26. 12. 2010 do 1. 4. 2011 toto pojištění neuhradil, ačkoli byl vlastníkem dvou motorových vozidel, která byla evidována v Centrálním registru vozidel jako provozovaná. Dále vedlejší účastník požadoval 12 633 Kč jako náhradu nákladů řízení.

18. Proti vydanému elektronickému platebnímu rozkazu podal stěžovatel odpor. Ve svém vyjádření k žalobě zdůraznil, že sice je vlastníkem dotčených vozidel, jedno z nich však bylo v předmětném období z důvodu závažné technické poruchy nepojízdné a nacházelo se v areálu blíže specifikovaného autoservisu (ve věci druhého automobilu uznal své pochybení). Proto nemohlo být v předmětném období považováno za motorové vozidlo ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti a nevztahovala se na něj povinnost pojištění odpovědnosti. Zároveň měl námitky proti požadované výši náhrady nákladů řízení, neboť mnohé náklady byly žalobcem vynaloženy neúčelně a navíc stěžovatel měl zájem na mimosoudním vyřízení věci. Nadto zdůraznil, že žalobce vede obdobných bagatelních případů velké množství, přičemž je uplatňuje vzorovou žalobou, jelikož se jedná po stránce skutkové i právní o velmi jednoduchou materii.

19. Nyní napadeným rozsudkem okresní soud žalobě vyhověl a přikázal žalobci zaplatit žalovanému částku 12 610 Kč za dlužné pojištění z odpovědnosti (za jedno z vozidel stěžovatel dobrovolně dlužné pojištění uhradil dříve) a částku 12 955,41 Kč jako náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud vzal za prokázané, že stěžovatel je vlastníkem předmětného vozidla, přičemž zdůraznil, že z hlediska povinnosti platit pojištění odpovědnosti je klíčové, zdali se jedná o vozidlo fakticky provozované, a nikoli pouze registrované. Takto tedy přisvědčil argumentaci stěžovatele a uvedl, že tato obrana by byla relevantní, avšak pouze za situace, kdy by byla prokazatelně uplatněna u žalobce ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení výzvy k zaplacení příslušného příspěvku. Lhůtu stanovenou v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti totiž soud považoval za prekluzivní, v rámci níž měl stěžovatel povinnost předložit důkazy svědčící jeho námitkám, přičemž za dostatečné nepovažoval telefonické vysvětlení, v rámci něhož byly některé námitky uplatněny. Výši náhrady nákladů řízení soud určil s ohledem na procesní úspěch ve věci samé a na jednotlivé úkony a náklady žalobce.

20. Proti tomuto rozhodnutí stěžovatel neúspěšně brojil odvoláním, neboť krajský soud shora citovaným rozhodnutím rozsudek okresního

soudu potvrdil. Krajský soud považoval skutková zjištění a jejich hodnocení, která přijal soud prvního stupně, za správná, neboť zahrnula veškeré v řízení zjištěné a vyvalené skutečnosti. Ztotožnil se přitom s interpretací, že vozidlo registrované, ale fakticky neprovozované povinností placení pojištění odpovědnosti nepodléhá, avšak v nyní projednávaném případě žalovaný i přes řádné poučení uvedené relevantní skutečnosti doložil po uplynutí prekluzivní lhůty, takže k nim již nebylo možno přihlížet. V řízení před soudy totiž stěžovatel mohl pouze tvrdit a prokazovat, že nebyl vlastníkem či provozovatelem vozidla, popřípadě tvrdit a prokázat, že nárok žalobce nevznikl z důvodu, že včas, tj. v uvedené zákonné lhůtě, žalobci prokázal, že vozidlo neprovozoval v rozporu se zákonem, popřípadě, že nastala právní skutečnost, s níž příslušný zákon spojuje zánik nároku žalobce. Krajský soud vyslovil souhlas též s určenou výší náhrady nákladů řízení, neboť neshledal, že by postup žalobce před podáním žaloby byl ignorující nebo šikanózní.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

21. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření účastníků i vedlejšího účastníka, včetně citované repliky stěžovatele, Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

22. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonitosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky]. Ústavní soud není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

23. Podstatu ústavní stížnosti tvoří námitka stěžovatele, že obecné soudy ve svých rozhodnutích chybně považovaly lhůtu stanovenou v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti, v rámci níž měl stěžovatel prokázat, zda jím vlastněné vozidlo evidované v registru je fakticky provozované, za lhůtu prekluzivní, po jejímž uplynutí již výše uvedené skutečnosti nemohl vlastník vozidla relevantně uplatnit.

24. Ústavní soud předně připomíná v nedávné době vyslovené závěry ve skutkově podobných případech [viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014, nálezy sp. zn. II. ÚS 1413/13 ze dne 7. 5. 2014 (N 77/73 SbNU 373) a nálezy sp. zn. IV. ÚS 4002/13 ze dne 9. 6. 2014 (N 117/73 SbNU 811)],

v nichž především zdůraznil, že nelze dospět k závěru o provozování vozidla (a tedy povinnosti placení pojištění z odpovědnosti) pouze na základě toho, že předmětné vozidlo bylo v rozhodném období vedeno v registru vozidel. Registr totiž neobsahuje údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, a tento závěr není založen ani na žádném zákonném ustanovení, které by obsahovalo nějakou fikci provozování vozidla v případě jeho vedení v registru. Je sice pravda, že podle ustanovení § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti platí, že pokud pojištění odpovědnosti zaniklo a nebyla-li ve lhůtě 14 dnů ode dne tohoto zániku pojištění uzavřena nová pojistná smlouva týkající vozidla, byl pojistník povinen nejpozději ve stejné lhůtě vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla příslušnému orgánu evidence. Nicméně porušení této povinnosti zakládá pouze odpovědnost za přestupek, a nikoli fikci či alespoň domněnku provozování vozidla (a ani povinnost hradit příspěvek za nepojištěné vozidlo vedlejšímu účastníkovi). Povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti je navíc podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti spojena s provozováním vozidla, resp. ponecháním vozidla na pozemní komunikaci, nikoli však s pouhým držením vozidla, které provozováno, resp. ponecháno na pozemní komunikaci, není. Ústavní soud dále v citovaných nálezech doplnil, že si je vědom skutečnosti, že pojistitel nemá možnost zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti fakticky použito k jízdě nebo ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a uznal, že ze samotné skutečnosti, že vozidlo je vedeno v registru, je možno dovozovat, že vozidlo je provozováno (zpravidla tomu tak bude), nicméně pouze za situace, kdy nebude jeho vlastníkem (provozovatelem) dostatečně prokázán opak.

25. K obdobným právním závěrům dospěly v nyní projednávaném případě též obecné soudy, takže v tomto ohledu jejich rozhodnutí dostojí aktuální judikatuře Ústavního soudu. Naopak vedlejší účastník ve svém vyjádření výše předestřený výklad nadále rozporuje; zde však musí Ústavní soud uvést, že výše citovanou judikaturu pokládá nyní rozhodující senát za správnou a přesvědčivou, a neshledal proto žádný rozumný důvod se od ní jakkoliv odchylovat. Nepovažuje tedy za nutné se jednotlivě zabývat argumenty vedlejšího účastníka směřujícími proti této „náleзовé“ judikatuře, obzvláště za situace, kdy obecné soudy dospěly ke stejnému právnímu názoru. Klíčovou otázkou v nyní projednávané věci totiž není povinnost platby pojištění odpovědnosti za každé vozidlo evidované v registru, nýbrž charakter lhůty stanovené v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti.

26. Citované ustanovení normuje (ve stavu účinném pro nyní projednávanou věc), že „příspěvek je splatný ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení písemné výzvy Kanceláře k jeho úhradě na adresu osoby podle odstavce 1.

(...) Povinnost uhradit příspěvek nevzniká, pokud je ve lhůtě podle věty první Kanceláři prokázáno, že vozidlo nebylo provozováno v rozporu s tímto zákonem“. K charakteru lhůty obsažené v poslední větě tohoto ustanovení se přitom Ústavní soud již vyjádřil v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 (viz výše). Zde uvedl, že z ustanovení zákona o pojištění odpovědnosti nevyplývá, byť se to tak může jevit, že by lhůta 30 dnů ode dne doručení písemné výzvy vedlejšího účastníka k úhradě příspěvku podle ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti byla nějakou „prekluzivní lhůtou“, resp. že po uplynutí této lhůty by již nebylo provozování vozidla možno tvrdit a prokazovat. K samotné dikci ustanovení § 24c odst. 4 *in fine* pak Ústavní soud konstatoval, že se jedná o dosti nešťastnou formulaci, neboť vůbec není počítáno s možností, že vozidlo vedené v registru vozidel není provozováno, a navíc toto ustanovení jakoby zakládalo v případě neprokázání neprovozování vozidla v tam stanovené lhůtě povinnost hradit příspěvek (bez dalšího). Nicméně tak tomu není, poněvadž povinnost hradit příspěvek zakládá skutečnost, že vozidlo je provozováno, a to bez pojištění odpovědnosti v rozporu se zákonem o pojištění odpovědnosti.

27. S těmito citovanými závěry se Ústavní soud ztotožňuje i v nyní posuzované věci. K charakteru jednotlivých lhůt pak dodává, že pořádková (resp. evidenční) lhůta je většinou stanovena v zájmu efektivitativy řízení, s jejím uplynutím nejsou přímo spojeny důsledky pro věc samu neboli její porušení nemá žádné přímé právní následky. Takto se pořádková lhůta liší od lhůty prekluzivní neboli propadné, jejímž následkem je zánik subjektivního práva z důvodu jeho neuplatnění v předemtně době. Je přitom vhodné zdůraznit, že v soukromém právu jsou prekluzivní doby spíše výjimečné a musí být zákonem výslovně stanoveny, zejména tak, že neuplatněním práva v této lhůtě právo zanikne. S přihlédnutím ke zde uvedenému přitom nelze než dospět k závěru, že v této věci posuzovaná lhůta je lhůtou pořádkovou, a nikoli prekluzivní. Důvod jednak tkví v její formulaci, z níž jasně nevyplývá, že by po jejím uplynutí neměl vlastník vozidla absolutně žádnou možnost prokázat, že jeho vozidlo nepodléhá pojištění odpovědnosti, a pak především ve skutečnosti, že opačný výklad by vrhal pojištěnce do výrazně a neodůvodněně horšího postavení oproti pojistiteli. Takto by byl ve své podstatě narušen princip rovnosti účastníků pojistného vztahu, resp. následně princip „rovnosti zbraní“ účastníků civilního řízení ve stadiu dokazování, jak se tomu stalo chybnou interpretací dotčené lhůty i v případě stěžovatele.

28. Ústavní soud sice již dříve konstatoval, že Listina zaručuje spravedlivý proces, ale neupravuje dokazování jako takové, přestože toto je podstatnou, ne-li nejdůležitější, částí řízení. To ovšem neznamená, že dokazování je jaksi „mimo“ ústavněprávní rovinu a jeho úprava je zcela výlučnou záležitostí zákona [nálezu sp. zn. Pl. ÚS 37/04 ze dne 26. 4. 2006 (N 92/41

SbNU 173; 419/2006 Sb.]). Takto například Ústavní soud považoval za jednu ze základních zásad spravedlnosti sporného civilního řízení právě „rovnost zbraní“, jež značí, že každé procesní straně má být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost, včetně důkazů, za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana [náleze sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. 1. 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.)]. V rovině ústavněprávní tak platí, že v právu na spravedlivý proces obsažená zásada „rovnosti zbraní“ v civilním řízení obecně zahrnuje též rovnost břemen, která jsou na účastníky řízení kladena a která nesmí být nepřiměřená (viz výše citovaný náleze sp. zn. Pl. ÚS 37/04). Při pojetí dotčené lhůty jako prekluzivní by přitom docházelo (a v nyní projednávaném případě též došlo) k porušení tohoto principu „rovnosti zbraní“ a břemen. Pokud by totiž Ústavní soud akceptoval výklad předestřený obecnými soudy, výrazně by tím znemožňoval jednomu z účastníků civilního řízení předkládat důkazy svědčící jeho tvrzením, čímž by ho dostával do výrazně slabší pozice, neboť by jeden z účastníků řízení byl (na rozdíl od druhého účastníka) svázán velmi přísnými lhůtami k prokázání svých tvrzení.

29. Za této situace, kdy soudy odmítly akceptovat důkazy navržené stěžovatelem, které by svědčily jeho právním závěrům, tak lze hovořit o opomenutých důkazech, neboť jimi jsou důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud podle zásady volného hodnocení důkazů nezabýval [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 182/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 130/31 SbNU 165)]. Ústavní soud se přitom k otázce tzv. opomenutého důkazu již opakovaně vyjádřil tak, že zásadám spravedlivého procesu odpovídá nejen možnost účastníka řízení vyjádřit se k provedeným důkazům, nýbrž i navrhnout důkazy vlastní; soud sice není povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o vznesených návrzích rozhodnout a – pokud jim nevyhoví – musí ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotněprávním předpisům, které aplikoval, a právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl) navržené důkazy neprovedl, resp. pro základ svých skutkových zjištění je nepřevzal [viz náleze sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51) nebo náleze sp. zn. I. ÚS 413/02 ze dne 8. 1. 2003 (N 4/29 SbNU 25)]. Takto sice obecné soudy v nyní souzené věci vyřkly, že důkazy předkládané stěžovatelem nelze považovat za relevantní s ohledem na uplynutí prekluzivní lhůty k jejich předložení, pokud však jejich výklad ohledně charakteru této lhůty byl chybný, tak fakticky znemožnily stěžovateli prokázat jím tvrzené skutečnosti, jelikož nevzaly v potaz důkazy, které neměly být opomenuty a které navíc byly pro souzenou věc klíčové.

30. Na výše uvedeném přitom nic nemění, že výběr pojištění odpovědnosti v sobě nese i určité prvky veřejného zájmu. Takto však nelze zaměňovat vztah mezi pojistníkem a pojistitelem (a jejich vzájemná práva a povin-

ností) a správní delikty týkající se mj. provozu či ponechání vozidla na pozemní komunikaci bez pojištění odpovědnosti dle ustanovení § 16 až 16b zákona o pojištění odpovědnosti. Zatímco první vztah se vyznačuje soukromoprávním charakterem, druhý spadá do kategorie veřejného práva a pouze při něm ustupuje rovnost účastníků tohoto vztahu do pozadí. Takto lze připomenout, že i ve výše citovaných nálezech týkajících se povinnosti platit pojištění odpovědnosti za neprovozovaná vozidla Ústavní soud uvedl, že porušení povinnosti vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla příslušnému orgánu evidence zakládá pouze odpovědnost za přestupek, a nikoli fikci či domněnku provozování inkriminovaného vozidla, a takto je nelze zaměňovat.

31. Shora předestřené však neznamena, že by lhůta vymezená v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti neměla žádný význam. Jak již ostatně i ve výše citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 Ústavní soud uvedl (a nyní rozhodující senát se s jeho závěry plně ztotožňuje, a dává tak částečně za pravdu vedlejšímu účastníkovi), to, že vlastník nepojištěného vozidla nereaguje na výzvu vedlejšího účastníka podle ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti, popř. ještě na pozdější upomínku k zaplacení, resp. nesdělí a nedoloží, že vozidlo neprovozoval (pokud případné doložení neprovozování vozidla nebude vedlejší účastník považovat za dostatečné, bude namísto před podáním žaloby učinit i doplňující výzvu stran skutečností, které je dle jeho názoru třeba doložit), může být eventuálně zohledněno (pouze) při rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, např. nepřiznáním nákladů jinak úspěšnému vlastníkovi vozidla podle ustanovení § 150 občanského soudního řádu.

32. Jak přitom plyne z vyjádření vedlejšího účastníka, v současnosti se již i on sám ztotožnil s výše předestřenou interpretací dotčené právní normy a charakteru předmětné lhůty. Za této situace pak nelze přisvědčit jeho tvrzení, že by výrok napadených rozhodnutí byl v zásadě správný, avšak byl opřen o chybné odůvodnění. Pomine-li Ústavní soud částečnou nelogičnost tohoto tvrzení (již s ohledem na požadavek přesvědčivosti a jasnosti odůvodnění soudních rozhodnutí ve vztahu k jejich výroku), musí vyzdvihnout, že dotčené výroky spočívaly pouze na chybném posouzení charakteru předmětné lhůty, poněvadž její nedodržení bylo jediným důvodem pro jimi učiněné právní závěry. Za této situace nelze tvrdit, že i přes chybnou a opačnou interpretaci rozhodné právní otázky je výrok rozhodnutí správný. V této argumentaci se nejspíše projevuje nesouhlas vedlejšího účastníka s výše citovanými závěry Ústavního soudu ve vztahu k hrazení pojištění odpovědnosti *prima facie* neprovozovaných vozidel, jež však musí Ústavní soud odmítnout.

33. Pouze okrajem pak Ústavní soud dodává, že jeho judikatura není nikterak v rozporu ani s rozhodnutím Soudního dvora Evropské unie

ve věci „Vnuk“, na něž vedlejší účastník odkazuje, neboť toto rozhodnutí řešilo odpovědnost za provoz vozidla mimo pozemní komunikaci a nikterak neřešilo otázku placení pojištění odpovědnosti za vozidla zjevně neprovozoschopná; viz také vyřčený závěr, podle něhož „manévr traktoru na dvoře statku, za pomoci kterého chtěl řidič tohoto traktoru vjet s jeho valníkem do stodoly, je třeba pohlížet tak, že spadá pod pojem ‚provoz‘.“

34. Nad tento rámeček Ústavní soud dodává, že si je vědom obav vedlejšího účastníka ohledně eventuálního zneužívání názorů vyslovených v dotčené judikatuře Ústavního soudu postupem, kdy by se vlastníci vozidel snažili prokazovat, že jimi evidované vozidlo ve skutečnosti není provozováno. Ústavní soud nicméně nikterak nepopírá smysl a účel povinnosti vlastníků vozidel zřídit si pojištění odpovědnosti, naopak se s nimi ztotožňuje a především ctí jejich význam ve vztahu ke třetím osobám. Zdůrazňuje však, že povinnost platit pojištění z odpovědnosti musí být vymáháno pouze v těch případech, kdy je jeho výběr adekvátní a odpovídá jeho smyslu a účelu, který zajisté není dán u vozidel, jež nejsou schopna užívání a provozování. Tato okolnost však i dle předestřené judikatury zdejšího soudu musí být naprosto zřejmá a vlastník vozidla musí unést důkazní břemeno k jejímu prokázání.

35. Tak tomu bylo i ve všech případech projednávaných před Ústavním soudem, kdy pouze na základě důkazů přednesených stěžovateli před obecnými soudy, a nikoli pouze na základě jejich tvrzení bylo zjevné, že jimi vlastněná vozidla nemohla být v dotčených obdobích provozována, a proto nelze od nich spravedlivě požadovat placení pojištění odpovědnosti. Stejný postup bude aprobován za správný i v dalších případech, kdy nebudou rozhodující tvrzení vlastníků vozidel (jak se obává vedlejší účastník), nýbrž konkrétní předložené důkazy svědčící jejich tvrzením, které obecné soudy zváží a na jejichž základě dospějí k závěru, zda v každé konkrétní věci vlastník vozidla důkazní břemeno unesl či neunesl.

36. Nadto Ústavní soud připomíná, že vždy důsledně dbal, aby nedocházelo ke zneužívání práva, a podobně v těchto případech zajisté neposkytne právní ochranu těm, kteří by aktuální judikaturu Ústavního soudu pouze zneužili. Jak již dříve ve své judikatuře konstatoval, „právo musí být především nástrojem spravedlnosti, nikoliv nástrojem, který by mohl být v důsledku mechanické aplikace, bez ohledu na smysl a účel toho kterého zájmu chráněného příslušnou normou, zneužíván k dosažení výhod. Za zneužití práva je přitom nutné považovat i jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou“ [nález sp. zn. IV. ÚS 3402/13 ze dne 4. 6. 2014 (N 115/73 SbNU 793)]. Poskytnutí právní ochrany takovému výkonu práva, který je ve skutečnosti zneužitím práva, je tak v rozporu s právem na soudní a jinou právní ochranu, zaručeným v čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 980/13 ze dne 19. 6. 2014

(N 126/73 SbNU 903)]. Ve skutkově obdobných řízeních tedy musí být brán v potaz smysl a účel právní úpravy obsažené v zákoně o pojištění odpovědnosti jak ve vztahu k vlastníkům vozidel, jež nejsou schopna provozu, po nichž by nebylo spravedlivé požadovat placení pojištění z odpovědnosti (zde by docházelo ke zneužití tohoto institutu ze strany pojistitelů), tak ve vztahu k vlastníkům provozu schopných vozidel, kteří jsou placením pojištění z odpovědnosti povinováni a pouze za jasně daných podmínek se mohou z jeho placení vyvázat. Zbavení se povinnosti platit pojištění odpovědnosti však musí vycházet z objektivně daných skutečností a nemůže být vedeno snahou o zneužití závěrů vyslovených v judikatuře Ústavního soudu.

37. Pokud tedy Ústavní soud dospěl v nyní i dříve vyslovených rozhodnutích k závěru, že lhůta obsažená v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti není prekluzivní, a nemůže tak bránit účastníkovi soudního řízení v prokázání klíčových skutečností před soudem, přičemž obecné soudy se přidržely výkladu opačného, zasáhly tím do stěžovatelova práva na spravedlivý proces. Jak již dříve konstatoval Ústavní soud, nesprávnou interpretaci hmotněprávního ustanovení při aplikaci práva nelze sice v zásadě podřadit pod ta pochybení, jejichž důsledky řeší čl. 36 odst. 1 Listiny, leč taková interpretace může být důvodem zrušení rozhodnutí státního orgánu Ústavním soudem tehdy, pokud je jí zasaženo některé z ústavních hmotných subjektivních práv [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 31/97 ze dne 29. 5. 1997 (N 66/8 SbNU 149) nebo nálezy sp. zn. I. ÚS 34/98 ze dne 10. 11. 1998 (N 137/12 SbNU 285)]. Tato situace v nyní posuzovaném případě nastala, neboť chybným postupem obecných soudů bylo narušeno nejenom stěžovatelovo právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, ale tím, že fakticky soudy odmítly vzít v potaz jím předložené důkazy, tak také porušily zásady stanovené v čl. 38 odst. 2 Listiny a ve své podstatě zasáhly též do majetkových práv stěžovatele, a tedy jeho práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny.

38. Ústavní soud se pak nezabýval stěžovatelovými námitkami směřujícími do výroku o náhradě nákladů řízení, neboť ty jsou závislé na výsledku soudního řízení a úspěchu účastníků ve věci (srov. ustanovení § 142 občanského soudního řádu), který nelze, po nynější ingerenci zdejšího soudu, v současné chvíli předjímat. Stejně tak považoval Ústavní soud za nadbytečné posuzovat otázku řádného poučení stěžovatele vedlejším účastníkem o prekluzivnosti 30denní lhůty, v níž měl údajně povinnost předložit písemné důkazy o neprovozování vozidla, za situace, kdy shledal, že tyto důkazy mohl stěžovatel předložit též i po uplynutí této lhůty.

VI. Závěr

39. Ze všech shora popsanych důvodů Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy svými rozhodnutími porušily právo stěžovatele na spravedlivý

proces garantované čl. 36 a čl. 38 odst. 2 Listiny, neboť chybně interpretovaly lhůtu stanovenou v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti jako lhůtu prekluzivní, čímž ve svém důsledku zasáhly právo stěžovatele vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny.

40. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil. Úkolem těchto soudů bude posoudit daný případ znovu, přičemž jsou vázány právním názorem Ústavního v tom směru, že již nemohou považovat lhůtu stanovenou v ustanovení § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti za prekluzivní.

41. Jen pro úplnost Ústavní soud uvádí, že samostatně nerozhodoval o návrhu na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí, neboť by to bylo za situace, kdy rozhodl bez zbytečného prodlení o samotné ústavní stížnosti, zjevně neúčelné.

42. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 212

**K povinnosti soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí a vypořádat se s námitkami účastníků řízení
K bezdůvodnému obohacení obce při užívání nemovitosti ve vlastnictví jiného subjektu jako veřejného prostranství**

1. Dle judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, pokud dochází k omezení ústavně zaručeného vlastnického práva k nemovitému majetku tím, že nemovitost je užívána jako veřejné prostranství, přísluší jeho vlastníku náhrada ze strany obce, a není-li poskytnuta, lze ji po obci vymáhat jakožto nárok z titulu bezdůvodného obohacení [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 872/2003, 33 Odo 1253/2005, 28 Cdo 3382/2010 a nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3735/11 ze dne 27. 9. 2012 (N 163/66 SbNU 425) nebo I. ÚS 1607/11 ze dne 25. 4. 2012 (N 89/65 SbNU 203)].

2. Principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti [např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. 4. 2008 (N 69/49 SbNU 45)]. Námitka uplatněná vlastníkem pozemku před obecnými soudy, že pozemek je veřejným prostranstvím a z toho titulu mu přísluší náhrada za jeho veřejné užívání, je námitkou zásadní a je nezbytné, aby se s ní obecné soudy přesvědčivě vypořádaly.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka - ze dne 19. listopadu 2014 sp. zn. II. ÚS 3624/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jiřího Zapletala, zastoupeného JUDr. Jiřím Juríčkem, advokátem, se sídlem Údolní 5, 602 00 Brno, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 10. 9. 2013 č. j. 15 Co 426/2012-172, kterým byl v odvolacím řízení změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci stěžovatelovy žaloby na zaplacení částky 47 853 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a statutárního města Brna jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 10. 9. 2013 č. j. 15 Co 426/2012-172 se ruší pro porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 11. 2013, stěžovatel napadl rozsudek Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) ze dne 10. 9. 2013 č. j. 15 Co 426/2012-172, kterým bylo o odvolání statutárního města Brna (dále též „žalovaný“) proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 31. 7. 2012 č. j. 21 C 125/2008-149 rozhodnuto tak, že (I.) rozsudek soudu prvního stupně se ve výroku I mění tak, že návrh, aby žalovanému byla uložena povinnost zaplatit žalobci částku 47 853 Kč s příslušenstvím, se zamítá, (II.) žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů částku 2 390 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku a (III.) žalobce je povinen zaplatit České republice – Městskému soudu v Brně na nákladech řízení částku 12 618 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku.

2. V předmětném řízení se stěžovatel domáhal po žalovaném vydání bezdůvodného obohacení s odůvodněním, že stěžovatel je vlastníkem pozemku parc. č. X1, ostatní plocha, o výměře 725 m² v kat. úz. Slatina, a že žalovaný jej užívá bez právního důvodu a neplatí za to žádnou náhradu, čímž se na úkor stěžovatele bezdůvodně obohacuje. Dle stěžovatele je totiž daný pozemek užíván jako součást místní komunikace nacházející se na vedlejším pozemku parc. č. X2 v kat. úz. Slatina, která je ve vlastnictví žalovaného, a jedná se o takzvané veřejné prostranství, za jehož veřejné užívání je obec povinna platit finanční náhradu. Výši bezdůvodného obohacení stěžovatel vyčíslil s odkazem na výměry Ministerstva financí č. 01/2006 (MF), 01/2007 (MF) a 01/2008 (MF), kterými se vydává seznam zboží s regulovanými cenami.

3. Soud prvního stupně stěžovatelově žalobě vyhověl, avšak krajský soud na rozdíl od něj dospěl k závěru, že asfaltová plocha na sporném pozemku, který je ve vlastnictví stěžovatele, není podle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pozemních komunikacích“) součástí přílehlé místní komunikace, jak stěžovatel tvrdil, ale že je ve smyslu uvedeného zákona komunikací účelovou, přičemž vlastnictví žalovaného k této účelové komunikaci nebylo v řízení prokázáno. S tím však stěžovatel nesouhlasí, kdy poukazuje na to, že soud vyšel v podstatě pouze ze sdělení ÚMČ Brno-Slatina jako silničního

správného úřadu, kterému se k dané komunikaci ani nepodařilo dohledat žádné informace. Nadto místní komunikace na pozemku parc. č. X3, u které již bylo v jiném řízení dovozeno, že žalovaný je vlastníkem (Městský soud v Brně sp. zn. 42 C 150/2005), a sousedící zpevněná asfaltová plocha na pozemku parc. č. X1 byly zřejmě vybudovány současně, stejnou technologií, a tedy i stejným zhotovitelem i investorem. Z fotodokumentace je zřejmé i užití předmětné parcely Dopravním podnikem města Brna, a. s., k parkování autobusu. Stěžovateli není zřejmé, proč ji soud nehodnotí jako veřejné prostranství, na které by dopadaly judikáty Nejvyššího a Ústavního soudu [například sp. zn. 33 Odo 1253/2005, 28 Cdo 3382/2010, 32 Odo 872/2003, nález sp. zn. III. ÚS 3735/11 ze dne 27. 9. 2012 (N 163/66 SbNU 425)]. Jedná se o veřejně přístupnou plochu, kterou může každý využívat.

4. Stěžovatel namítá, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces a právo na ochranu vlastnictví. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížností napadené rozhodnutí zrušil.

II.

5. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

6. Krajský soud toliko odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

7. Statutární město Brno je přesvědčeno, že k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele nedošlo, kdy poukázalo na to, že stěžovatelem tvrzená shoda v použité technologii a času vybudování a místní komunikaci nacházející se v sousedství předmětné účelové komunikace nebyla v řízení prokázána ani nebylo prokázáno, že statutární město Brno je vlastníkem účelové komunikace.

8. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovateli k případné replice, ten však této možnosti ve stanovené lhůtě nevyužil.

III.

9. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od Městského soudu v Brně předmětný spis sp. zn. 21 C 125/2008. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud v prvé řadě připomíná, že ve svých rozhodnutích již dal mnohokrát najevo, že není další instancí v soustavě obecných soudů a není zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy [srov. čl. 83, 90 a 91 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy), nikoliv běžné zákonnosti. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad a aplikace jiných než

ústavních předpisů jsou záležitostí obecných soudů. Je jejich úlohou, aby zkoumaly a posoudily, zda jsou dány podmínky pro aplikaci toho či onoho právního institutu a aby své úvahy v tomto směru zákonem stanoveným postupem odůvodnily. Zásah Ústavního soudu je namístě toliko v případě těch nejzávažnějších pochybení představujících porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, zejména pak pokud by závěry obecných soudů byly hrubě nepřiléhavé a vykazovaly znaky libovůle. Ústavní soud se proto nepovažuje za potřebné jakkoliv blíže vyjadřovat k závěru krajského soudu, že asfaltová plocha na sporném pozemku, který je ve vlastnictví stěžovatele, není součástí místní komunikace, ale je komunikací účelovou (ve smyslu kategorií dle zákona o pozemních komunikacích), a že vlastnictví žalovaného k této komunikaci nebylo v řízení prokázáno, kdy v tomto směru je ústavní stížností napadené rozhodnutí řádně odůvodněno a Ústavnímu soudu nepřísluší nahrazovat hodnocení důkazů a právní posouzení věci provedené obecným soudem hodnocením vlastním. Ústavní soud se však musí pozastavit nad stěžovatelovým argumentem (řádne uplatněným již v řízení před obecnými soudy), že by daná plocha měla být bez ohledu na to považována za veřejné prostranství, na základě čehož by mu měla být přiznána žalovaná částka, když je veřejně přístupná a může ji využívat každý.

11. Dle judikatury Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, pokud dochází k omezení ústavně zaručeného vlastnického práva k nemovitému majetku tím, že nemovitost je užívána jako veřejné prostranství, přísluší jeho vlastníku náhrada ze strany obce, a není-li poskytována, lze ji po obci vymáhat jakožto nárok z titulu bezdůvodného obohacení [srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 872/2003, 33 Odo 1253/2005, 28 Cdo 3382/2010 a nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3735/11 (viz výše) či I. ÚS 1607/11 ze dne 25. 4. 2012 (N 89/65 SbNU 203)]. Veřejným prostranstvím se přitom v právní teorii rozumí prostranství, které je předmětem veřejného užívání, totiž užívání všeobecně přístupných materiálních statků předem neomezeným okruhem uživatelů; respektive dle zákonné definice v § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), jsou veřejným prostranstvím všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.

12. Ústavní soud připomíná, že principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti [shodně např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. 4. 2008 (N 69/49 SbNU 45)]. Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že stěžovatelova námitka, že v nyní projednávané věci se jedná o veřejné prostranství a z tohoto titulu mu pří-

sluší náhrada za jeho veřejné užívání, byla námitkou zásadní a bylo nezbytné, aby se s ní obecné soudy přesvědčivě vypořádaly. To se však nestalo.

13. Krajský soud nevyhověl stěžovateli žalobě s tím, že předmětnou plochu na stěžovateli pozemku je ve smyslu zákona o pozemních komunikacích nutno kvalifikovat jako účelovou komunikaci a že se v řízení neprokázalo, že jejím vlastníkem je žalovaný. Tím však krajský soud nijak nezodpověděl otázku, zda daná plocha má či nemá charakter veřejného prostranství. Jak již totiž bylo řečeno, přímo z definice v zákoně o obcích plyne, že proto, aby byl nějaký prostor kvalifikován jako veřejné prostranství, je otázka, kdo je jeho vlastníkem, nerozhodná. Stejně tak závěr, že danou plochu je třeba hodnotit jako účelovou komunikaci podle zákona o pozemních komunikacích, je v těchto souvislostech poněkud nicneříkající, zejména když sám zákon o pozemních komunikacích připouští účelové komunikace veřejně přístupné i veřejně nepřístupné (viz jeho § 7).

14. Bude nezbytné, aby obecný soud otázku, zda se ve věci jedná o veřejné prostranství či nikoliv, případně zda tomu tak není alespoň v určité části (například té související s přítomnou zastávkou městské hromadné dopravy) a jaké z toho plynou následky, posoudil. Při svém posuzování by se přitom neměl zaměřit na to, jak předmětnou plochu kvalifikovat podle zákona o pozemních komunikacích a kdo je jejím vlastníkem, nýbrž měl by především uvážít, zda je stěžovatel omezován na svém vlastnickém právu tím, že daná plocha je (případně v jaké části) předmětem (jakéhokoliv) veřejného užívání.

15. Dokud tak obecný soud neučiní, je jím vyslovený závěr přinejmenším předčasný, a Ústavnímu soudu nezbývá, než aby jeho rozhodnutí jako neúplné, a tedy nepřezkoumatelné zrušil.

16. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), vyhověl.

Č. 213

K právu cestujících na náhradu za zpoždění letu způsobené technickou závadou a střetem letounu s ptákem
K povinnosti obecného soudu položit předběžnou otázku k Soudnímu dvoru Evropské unie k výkladu ustanovení unijního práva

I. Pomine-li obecný soud obligatorní prostředek k objasnění právního základu (výkladu unijního práva) rozhodný pro rozhodnutí ve věci samé, může dojít k porušení práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. V rámci ústavních kautel řádného procesu je proto povinnost Ústavního soudu posoudit, zda jsou respektována kritéria pro položení předběžné otázky formulovaná nad rámec čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie zejména v rozsudku Soudního dvora Evropské unie ve věci C-283/81 (*CILFIT v. Ministero della Sanita*), což značí, že: a) daná otázka výkladu ustanovení unijního práva je nutná pro řešení daného případu, b) Ústavní soud není oprávněn podávat jeho obecně závazný výklad, c) ustanovení unijního práva není *acte clair*, tj. nebyly vyloučeny rozumné pochybnosti ohledně jeho výkladu, neboť Soudní dvůr buď ještě o dané otázce nerozhodl v jiném řízení, resp. neexistuje jeho ustálená judikatura (nejedná se o *acte éclairé*), nebo nebyl výklad jednoznačně ozřejmen ani soudy jiných členských států Evropské unie ve shodě se Soudním dvorem.

III. Stanoví-li příslušné bezpečnostní předpisy povinnost leteckého dopravce provést konkrétní technické a administrativní úkony v případě jakéhokoliv zaznamenaného střetu letounu s ptákem, jejich realizace si vyžadá určitý čas, který může způsobit zpoždění letu. Je-li přitom tato povinnost dána v důsledku události vymezené ve čtrnáctém bodě odůvodnění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, tj. musí-li letecký dopravce z tohoto důvodu provést některé technické a administrativní úkony nad rámec své běžné činnosti (typu pravidelné technické údržby), vzniká otázka, zda by bylo v rozporu s pravidly nařízení, aby i doba, již si provedení těchto činností vyžádá, byla započítána do celkové doby zpoždění letounu pro účely určení náhrady škody cestujícím. Je totiž nutno reflektovat, že provádění úkonů zejména technického charakteru (kontrola letounu po střetu s ptákem) je legitimní vyžadovat z důvodu zajištění bezpečnosti cestujících; na jejich provedení je naopak třeba trvat. V případě,

že tato okolnost nebyla v řízení vyjasněna položením předběžné otázky, došlo k porušení práva na zákonného soudce.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 20. listopadu 2014 sp. zn. III. ÚS 2782/14 ve věci ústavní stížnosti Travel Service, a. s., IČO 25663135, se sídlem K Letišti 1068/30, Praha 6, zastoupené Mgr. Janou Matysovou, advokátkou, se sídlem U Prašné brány 1079/3, Praha 1, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 22. května 2014 č. j. 19 C 292/2013-51, kterým byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejším účastníkům náhradu za zpoždění letu, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníka řízení a a) Marcely Peškové a b) Jiřího Pešky, obou zastoupených Mgr. Danielem Sekaninou, advokátem, se sídlem Sukova 49/4, Brno, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 22. května 2014 č. j. 19 C 292/2013-51 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a základní právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 22. května 2014 č. j. 19 C 292/2013-51 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatelka podala včasnou ústavní stížnost, kterou se domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku obvodního soudu, jímž jí byla uložena povinnost zaplatit Marcelce Peškové a Jiřímu Peškovi, jakožto žalobcům, každému 250 eur a na nákladech řízení částku 26 264 Kč. Přisouzená částka představovala náhradu za zpoždění letu ve smyslu nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91 (dále jen „Nařízení“).

2. Stěžovatelka tvrdí, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno její právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

3. Z napadeného rozsudku se podává, že obvodní soud měl za prokázanou (stěžovatelkou zpochybňovanou) aktivní i pasivní legitimaci účastníků řízení a dále postavil najisto, že zpoždění letu žalobců přesáhlo tři hodiny (let byl na přeletu zpožděn o více než pět hodin). Každému z nich tak dle čl. 7 odst. 1 písm. a) Nařízení přiznal výše uvedenou náhradu. Soud se zabýval také otázkou, zda událost, kdy se letoun operující let žalobců na předchozím úseku rotace při mezipřistání v Brně střetl s ptákem, je možno považovat za mimořádnou okolnost, jíž nebylo možno zamezit, a zda stěžovatelka učinila vše, co od ní bylo možno požadovat, aby ke zpoždění letu nedošlo. Přitom dospěl k závěru, že tyto skutečnosti prokázány nebyly.

II. Argumentace stěžovatelky a vyjádření účastníků

4. V ústavní stížnosti stěžovatelka tvrdí, že do jejího práva na spravedlivý proces bylo zasaženo (s ohledem na jednoinstančnost řízení) překvapivým hodnocením provedených důkazů ze strany soudu, když o závěrech, které soud z provedených důkazů vyvodil, se stěžovatelka dle svého tvrzení dozvěděla až těsně před vnesením rozsudku, a to aniž by předtím byla soudem poučena dle § 119a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“). Soud přitom dle stěžovatelky neprovedl všechny jí navržené důkazy, byť byly navrhovány právě pro prokázání či vysvětlení skutečností, jejichž neprokázání bylo stěžovatelce soudem vytýkáno.

5. Soud dle názoru stěžovatelky nerespektoval předpisy Evropské unie a judikaturu Soudního dvora Evropské unie vztahující se k otázce zpoždění letu v důsledku střetu letounu s ptákem, z níž dle stěžovatelky jasně vyplývá, že poškození letounu v důsledku nárazu ptáka je hodnoceno jako mimořádná okolnost. Závěr nalézacího soudu dle stěžovatelky vybočuje z ustálené judikatury Soudního dvora Evropské unie (dále též jen „Soudní dvůr“) a výkladových ustanovení Nařízení [srov. náleze ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3143/08 (N 59/52 SbNU 583)]. Za zásah do práva na spravedlivý proces považuje stěžovatelka rovněž argumentaci „chystanou změnou Nařízení“, kterou měl rozhodující soud brát jako „platné de lege ferenda“.

6. Stěžovatelka napadla též výrok o náhradě nákladů řízení, jemuž vytýká, že nezohledňuje skutečnost, že jednotlivé úkony právní služby byly právním zástupcem vedlejších účastníků činěny vždy za oba žalobce společně bez jakéhokoliv rozlišení, přičemž pouhé snížení náhrady o 20 % není dle názoru stěžovatelky adekvátním zohledněním daného stavu. Soud měl dle stěžovatelky v tomto ohledu rovněž reflektovat, že právní zástupce žalobců se v den konání ústního jednání dostavoval i v další obdobné věci vedené stejnou předsedkyní (sp. zn. 19 C 241/2013), kde mu byly náklady na cestovné rovněž přiznány.

7. V doplnění ústavní stížnosti, kterou stěžovatelka zaslala v reakci na usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. III. ÚS 2781/14 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), jímž byla obdobná ústavní stížnost stěžovatelky odmítnuta, se nadto uvádí, že napadený rozsudek může stěžovatelce přivodit podstatnou újmu, a to s ohledem na množství potenciálních budoucích sporů o náhradu škody za zpoždění letů způsobených střety letounů s ptáky. Ve vztahu k posouzení střetu letounu s ptákem pak zpochybňuje svoji povinnost prokazovat, zda bylo učiněno vše proto, aby zpoždění (po střetu s ptákem) předešla, a poukazuje na čl. 5 odst. 3 Nařízení, z něhož vyplývá povinnost přijmout veškerá přiměřená opatření k zabránění okolnostem, jež zpoždění způsobily. Výklad, který je v rozporu s Nařízením, považuje stěžovatelka za protiústavní.

8. Obvodní soud pro Prahu 6 ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a též na usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2014, jímž byla odmítnuta ústavní stížnost stěžovatelky ve skutkově obdobné věci.

9. Vedlejší účastníci řízení ve svém vyjádření uvedli, že závěry Obvodního soudu pro Prahu 6 jsou plně v souladu s konstantní judikaturou Soudního dvora a se smyslem a účelem Nařízení. Poukazují na judikaturní požadavek zajištění vysoké ochrany cestujících a rovněž požadavek takového výkladu Nařízení, podle něhož je nutno podmínky, za kterých není dopravce povinen náhradu škody vyplatit, vykládat restriktivně. Okolnosti takové události lze kvalifikovat jako „mimořádné“ ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení pouze tehdy, pokud se vztahují k události, která (stejně jako události vyjmenované v bodě 14 odůvodnění Nařízení) není vlastní běžnému výkonu činnosti leteckého dopravce a z důvodu své povahy či původu se vymyká jeho účinné kontrole. Soudní dvůr však nadto dle své judikatury trvá na tom, aby dopravce prokázal, že i přes použití veškerých disponibilních personálních a hmotných zdrojů zjevně nemohl předejít tomu, aby mimořádné okolnosti způsobily zpoždění letu.

10. Dle názoru vedlejších účastníků by bylo zcela v rozporu s účelem a smyslem Nařízení, kdyby v případě vzniku jakékoli okolnosti, včetně okolnosti mimořádné, která má za následek zpoždění letu, taková okolnost zbavovala leteckého dopravce odpovědnosti a povinnosti nahradit cestujícím škodu bez dalšího a bez ohledu na dobu trvání zpoždění. Nastala by totiž absurdní situace, kterou jistě zákonodárce nezamýšlel, tj. jakmile dojde k mimořádné okolnosti, která způsobí zpoždění letu, nezáleží již na jednání dopravce a jeho snaze situaci řešit a napravit co nejrychleji s ohledem na práva cestujících. Jednostranná neschopnost či neochota dopravce jednat tak, aby byli cestující co možná nejméně vystaveni problémům spojeným se zpožděním jejich letu, nemůže mít dopad na existenci práv cestujících.

11. Vedlejší účastníci uvádějí, že v daném případě sice ke střetu letounu s ptákem došlo, ale ten neměl za následek žádné poškození letounu. Nado byla na tomtéž letounu před samotným střetem s ptákem zjištěna technická závada, která již jako mimořádná okolnost v souladu s Nařízením posuzována není. Stěžovatelka neprokázala tvrzené skutečnosti (nutnost provedení kontroly letounu jiným technikem než technikem na letišti v Brně, nutnost délky kontroly letounu trvající déle než tři hodiny, nemožnost použití náhradního letounu). Vedlejší účastníci navrhli, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

12. Ve své replice stěžovatelka uvedla, že po mimořádné okolnosti, za niž je bezesporu nutno považovat střet letounu s ptákem, je zcela namístě, aby byla zajištěna odborná kontrola letounu dle předpisů dozorového orgánu (v daném případě byla vlastníkem letounu kanadská společnost Sunwing, dozorovým orgánem proto byl kanadský úřad pro civilní letectví, který stanoví pro techniky způsobilé kontrolovat a uvolňovat letouny do provozu přísnější požadavky); v daném případě musel být dopraven technik s požadovanou licencí. Tento technik se obratem na místo dostavil a provedl veškeré nezbytné a předepsané úkony k tomu, aby mohl učinit závěr, že letoun je provozuschopný. Stěžovatelka předmětné skutečnosti uváděla a za účelem jejich prokázání navrhovala další důkazy, ty však rozhodující soud nepřipustil. Stěžovatelka má za to, že tyto důkazy bylo namístě provést, resp. řádně ji poučit dle § 119a občanského soudního řádu.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny formální předpoklady projednání ústavní stížnosti. Ústavní stížnost byla podána včas a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka oprávněná k jejímu podání byla zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Proti napadenému rozhodnutí není přípustné odvolání (§ 202 odst. 2 občanského soudního řádu, § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), ústavní stížnost proto byla shledána přípustnou.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud konstatuje, že není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Je tak záležitostí obecných soudů, aby zjišťovaly a hodnotily skutkový stav, prováděly výklad jiných než ústavních předpisů a aplikovaly je při řešení konkrétních případů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení ústavně chráněného základního práva.

V souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému rozhodnutí, je pak Ústavní soud povinen ověřit, zda byly dodrženy ústavní limity vyplývající z hlavy páté Listiny, resp. zda v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich.

15. Stěžovatelka spatřuje v napadeném rozhodnutí a v jemu předcházejícím soudním řízení porušení svého práva na spravedlivý proces; konkrétně namítá mj. porušení práva na řádné provedení jí navržených důkazů. Brojí též proti provedenému výkladu rozhodných právních předpisů (Nařízení). Při posouzení ústavní stížnosti, ke které byl vyžádán soudní spis a vyjádření účastníků řízení, Ústavní soud shledal, že byla podána důvodně. Vyšel přitom z ustálené judikatury Ústavního soudu, z níž vyplývá, že Ústavní soud je vázán pouze petitem podaného návrhu, nikoliv jeho právním odůvodněním. Ústavní soud proto může zvážit přezkoumání i z pohledu jiných základních práv a svobod než těch, která jsou zmíněna v návrhu. Tak tomu bylo i v tomto případě, kdy jako klíčovou posuzoval otázku, zda nebylo porušeno právo stěžovatelky na zákonného soudce, které je garantováno čl. 38 odst. 1 Listiny.

16. Ve vztahu k právu Evropské unie, jehož nesprávného výkladu se stěžovatelka dovolává, platí, že Ústavní soud není v zásadě povolán k přezkumu výkladu unijních právních předpisů. Je však oprávněn (a povinen) zasáhnout, pokud by porušení unijních právních předpisů (např. v důsledku svévole či v důsledku interpretace, která je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti) mělo za následek též porušení základních práv chráněných Listinou [viz např. nález ze dne 14. 3. 2002 sp. zn. III. ÚS 346/01 (N 30/25 SbNU 237)]. Ve vztahu k námitce nesprávného výkladu Nařízení přitom přichází do úvahy (byť ji stěžovatelka nepokládá) právě otázka porušení práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny, a to s ohledem na povinnost položení předběžné otázky Soudnímu dvoru (viz čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie) soudem poslední instance.

17. Jak uvedl již Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 1. 2009 sp. zn. II. ÚS 1009/08 (N 6/52 SbNU 57), na jehož odůvodnění lze v tomto ohledu odkázat, „o porušení práva na zákonného soudce půjde v případě aplikace komunitárního práva tehdy, kdy český soud (jehož rozhodnutí již nelze napadnout dalšími opravnými prostředky, které poskytuje podústavní právo) nepoloží předběžnou otázku Soudnímu dvoru svévolně, tedy v rozporu s principem právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky)“. Za výkon svévole lze přitom považovat i takové jednání soudu poslední instance aplikujícího právo Evropské unie, kdy soud zcela opomene položit si otázku, zda by měl vznést předběžnou otázku k Soudnímu dvoru, a její nepoložení řádně neodůvodní včetně posouzení výjimek, které vypracoval ve své judikatuře Soudní dvůr. Jde tedy o situaci, kdy soud nebere vůbec v potaz pro něj závaznou existenci kogentní úpravy obsažené v čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie.

18. Ústavní soud v této věci dospěl k závěru, že obvodní soud byl povinen, jakožto soud posledního stupně, v daném případě předběžnou otázku podat.

IV. a) Relevantní právní úprava

19. Při posouzení sporu je nutno vyjít z následujících ustanovení přímo aplikovatelného Nařízení:

V odůvodnění (preambuli) Nařízení se stanoví:

„(1) Činnost Společenství v oblasti letecké dopravy by měla mimo jiné směřovat k zajištění vysoké úrovně ochrany cestujících. Kromě toho by měl být obecně brán zásadní zřetel na požadavky ochrany spotřebitele.

(2) Odepření nástupu na palubu a zrušení nebo významné zpoždění letů způsobuje cestujícím závažné potíže a nepohodlí.

(...)

(12) Obtíže a nepohodlí způsobené cestujícím zrušením jejich letů by se měly rovněž zmírnit. Toho by mělo být dosaženo povinnostmi dopravců informovat cestující o zrušení letu před plánovaným časem odletu a navíc jim nabídnout přiměřené přesměrování tak, aby cestující mohli provést jiná opatření. Pokud tak neučiní, měli by letečtí dopravci cestující odškodnit s výjimkou případu, kdy ke zrušení letu dojde za mimořádných okolností, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla všechna přiměřená opatření přijata.

(14) Stejně jako podle Montrealské úmluvy by měly být povinnosti provozujících leteckých dopravců omezeny nebo vyloučeny v případech, kdy byla událost způsobena mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zamezit, i kdyby byla přijata všechna přiměřená opatření. Tyto mimořádné okolnosti se mohou vyskytnout zejména v případech politické nestability, povětrnostních podmínek neslučitelných s uskutečněním dotčeného letu, bezpečnostních rizik, neočekávaných nedostatků letové bezpečnosti a stávek, které postihují provoz provozujícího leteckého dopravce.

(15) Za vznik mimořádných okolností by se měl považovat případ, kdy dopad rozhodnutí řízení letového provozu, které se vztahuje k jednotlivému letadlu v určitý den, vyvolá velké zpoždění, zpoždění do dalšího dne nebo zrušení jednoho nebo více letů uvedeného letadla, i když byla dotčeným leteckým dopravcem přijata všechna přiměřená opatření, aby zabránil zpoždění nebo zrušení.“

V Nařízení se stanoví:

„Článek 5

Zrušení

(...)

3. Provozující letecký dopravce není povinen platit náhradu v souladu s článkem 7, jestliže může prokázat, že zrušení je způsobeno mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla všechna přiměřená opatření přijata.

(...)

Článek 7

Právo na náhradu škody

1. Odkazuje-li se na tento článek, obdrží cestující náhradu ve výši:

a) 250 eur u všech letů o délce nejvýše 1 500 kilometrů; (...)

Při určování vzdálenosti se vychází z posledního místa určení, kam cestující v důsledku odepření nástupu na palubu nebo zpoždění přiletí později než v plánovaném čase.“

IV. b) Střet letounu s ptákem – sporné (související) otázky

20. Pro danou věc je stěžejní, zda došlo k naplnění podmínek pro vznik práva cestujících (vedlejších účastníků, žalobců v iniciačním sporu) na náhradu škody za zpožděný let, resp. k povinnosti stěžovatelky tuto škodu nahradit. S ohledem na tvrzení stěžovatelky pak bylo namístež posoudit otázku, zda nejsou dány okolnosti vylučující její odpovědnost jakožto leteckého dopravce nahradit škodu za zpožděný let.

21. Obecný soud vyšel z následujících nesporných skutkových zjištění: a) předmětný let byl operován letounem s tzv. rotací Praha – Burgas – Brno – Burgas – Ostrava, vedlejší účastníci na palubu letadla nastupovali v Burgasu před odletem do Ostravy, b) na trase Praha – Burgas byla zjištěna technická závada reversu, jejíž odstranění si vyžádalo přibližně 1 hodinu 45 minut, c) při přistání v Brně se letoun střetl s ptákem, po střetu s ptákem byla provedena kontrola s výsledkem bez nálezu, následně byly provedeny stěžovatelkou specifikované úkony spojené s kontrolou letounu, d) let na přeletu do Ostravy byl zpožděn o více než 5 hodin.

22. Aniž by Ústavní soud považoval za potřebné v tomto směru provádět dokazování, pro dokreslení problematiky je vhodné poukázat na některé obecné vývojové aspekty a statistické údaje. Střety letadel s ptáky představují trvalý problém, který doprovází letecký provoz od jeho počátků, kdy první smrtelná nehoda je zaznamenána již z roku 1912 (blíže Abeyratne, R. Bird Strikes Against Aircraft – Issues of Liability. Transportation Law Journal, vol. 29, roč. 2001, s. 63). Škody způsobené střetem s ptáky přitom rostou v závislosti na růstu letecké dopravy. Statistiky ze států s nejrozvinutější leteckou dopravou prokazují, že od roku 1990 do roku 2013 vzrostl počet takových střetů šestkrát z 1 851 na 11 315 v roce 2013, zatímco počet střetů s netopýry nebo plazy je zcela zanedbatelný (podrobné statistiky viz *Wildlife Strikes to Civil Aircraft in the United States, 1990–2013. REPORT OF THE ASSOCIATE ADMINISTRATOR OF AIRPORTS OFFICE OF AIRPORT SAFE-*

TY AND STANDARDS AIRPORT SAFETY & CERTIFICATION WASHINGTON, DC. July 2014, dostupné na <http://wildlife.faa.gov/downloads/Wildlife-Strike-Report-1990-2013-USDA-FAA.pdf>). V rámci evropského leteckého prostoru je tomuto typu nikoli zanedbatelných nehod (událostí) rovněž věnována pozornost, zejména s ohledem na jejich dopady bezpečnostní a ekonomické, včetně zpracování statistik (viz materiály Evropské agentury pro bezpečnost letectví, např. Maragakis, I. Bird population trends and their impact on Aviation safety 1999–2008, dostupné na <https://easa.europa.eu/essi/documents/EASAReporBirdpopulationandimpact.pdf>). Nástrojem pro zpracování statistik tohoto typu události ve vztahu k našemu území (byť toliko stanovené závažnosti) je povinnost hlásit střet s ptákem s následkem poškození letadla nebo ztráty či poruchy jakékoli podstatné funkce, kterou stanoví vyhláška č. 108/1997 Sb., kterou se provádí zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek (přehledy podává Ústav pro odborné zjišťování příčin leteckých nehod – dostupné na <http://www.uzpln.cz/cs/aktuality>). V této souvislosti považuje Ústavní soud za nutné připomenout požadavek autonomního, tj. na národních výkladových postupech nezávislého výkladu Nařízení, jak byl výslovně zdůrazněn v rozsudku Soudního dvora Evropské unie ve věci C-452/13 – *Germanwings* (v souvislosti s výkladem pojmu „skutečný čas přeletu“, který může mít v různých členských státech jiný význam).

23. Další významnou okolností pro právní posouzení projednávané věci je skutečnost, že Soudní dvůr Evropské unie dosud nepodal komplexní výklad Nařízení co do povahy a odpovědnosti vzešlé ze střetu letadla s ptákem ve spojení s další událostí jiné (technické) povahy. S ohledem na naprostou převahu střetů s ptáky při startu či přistání (podle statistických údajů z USA se více jak polovina střetů odehraje do výšky 30 metrů nad zemí – viz Abeyratne, R. Bird Strikes Against Aircraft, s. 63–64) do hodnocení posuzované otázky vstupují jednak veřejnoprávní bezpečnostní závazky státu, jednak povinnosti provozovatelů letišť z hlediska vývoje aktivních či pasivních prostředků ochrany, jako jsou prostředky bioakustické, biologické, chemické, radarová detekce atd. Nejde jen o rozhodování Soudního dvora Evropské unie (zejména případy C-549/07 *Friederike Wallentin-Hermann proti Alitalia – Linee Aeree Italiane SpA* – technické závady a jejich klasifikace, C-294/10 *Andrejs Eglitis, Edvards Ratnieks proti Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija* – řetězení překážek), nýbrž i soudů národních. Tyto soudy vycházejí ze širší klasifikace a hodnocení možných překážek, jako jsou v praxi leteckými dopravci opakovaně tvrzené a za údajně mimořádné okolnosti považované: a) technické závady, b) nemoci nebo úmrtí zaměstnanců a dalších osob, c) stávky, d) povětrnostní podmínky,

e) přírodní katastrofy, f) vliv zvířat (jako v projednávané věci) a g) sabotáže a teroristické útoky (podrobnější přehled viz Bosch, A. Lorz, S. Aktuelle Entwicklungen in der Rechtsprechung zu Umfang und Grenzen der Haftung von Fluggesellschaften im Rahmen der Fluggastrechteverordnung. Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht, roč. 2013, č. 3, s. 106–110). Stejně tak je třeba věnovat pozornost řetězení a kombinaci těchto okolností (již rozsudek Soudního dvora v případě *Eglitis C-294/10*).

24. Dále Ústavní soud konstatuje, že obvodní soud v duchu rozsudku ve spojených věcech C-402/07 a C-432/07 *Christopher Sturgeon a další proti Condor Flugdienst GmbH a Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz proti Air France SA* správně vložil čl. 5, 6 a 7 Nařízení tak, že pro účely uplatnění nároku na náhradu škody lze na cestující zpožděných letů nahlížet stejně jako na cestující zrušených letů, a že se tedy mohou dovolávat nároku na náhradu škody podle čl. 7 uvedeného Nařízení, jestliže z důvodu zpoždění letu utrpí ztrátu času tří nebo více hodin, tedy jestliže dosáhnou cílového místa určení za tři nebo více hodin po čase přeletu původně plánovaném leteckým dopravcem (bod 69 citovaného rozsudku).

25. Konečně je třeba uvést, že bez ohledu na bagatelní výši sporné částky 250 eur (v projednávané věci, jinak též 400, popř. 600 eur v případech dále uvedených v čl. 7 odst. 1 Nařízení) a s tím spojenou jednoinstančností soudního řízení je projednávanou věc třeba posoudit nikoli jen z hlediska sporu „jednotlivý cestující – provozovatel“, nýbrž též „provozovatel – všichni cestující v letadle“, protože již s ohledem na povahu podnikání stěžovatelky (celkový počet dotčených cestujících v letadle, počet letů, počet destinací v jiných státech), povahu mimořádné okolnosti (viz sub 21) a ústavní aspekt ochrany podnikání, zde existuje nebezpečí závažného zásahu do podmínek pro posouzení uplatňování odpovědnosti provozovatele v rámci zmíněného Nařízení.

26. Obecný soud při právním posouzení věci vyšel ze skutečnosti, že „celkové zpoždění bylo zapříčiněno jednak nutností opravy technické závady v Burgasu a dále časovou náročností procedury, která dle tvrzení žalovaného byla nutná pro podezření na střet s ptákem při přistání v Brně“. Z toho učinil právní závěr, že „okolnosti, které v daném případě zapříčinily ve svém souhrnu zpoždění předmětného letu, nemohou být hodnoceny jako mimořádné okolnosti ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení“, neboť stěžovatelka „v řízení neprokázala, že učinila vše proto, aby ke zpoždění letu nedošlo“. Jak lze dovozovat z odůvodnění napadeného rozhodnutí, obecný soud při posouzení této otázky vyšel z rozsudku Soudního dvora ze dne 22. 12. 2008 ve věci C-549/07 *Friederike Wallentin-Hermann proti Alitalia – Linee Aeree Italiane SpA*. Takovéto právní hodnocení, resp. odůvodnění věci, nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat zejména s ohledem na skutečnost, že pro něj není dán dostatečně pevný podklad ani v aplikovaném Na-

řízení, ani v judikatuře Soudního dvora. Výklad aplikovaného Nařízení ze strany obecného soudu je tedy nutno kvalifikovat jako svévolný a nerespektující kritéria pro položení předběžné otázky formulovaná v rozsudku Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982 ve věci C-283/81 – *CILFIT proti Ministero della Sanita*).

27. Z odůvodnění napadeného rozsudku vyplývá, že prokázaný střet letounu s ptákem nebyl hodnocen jako mimořádná okolnost ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení, a to zejména z důvodu, že stěžovatelka „neprokázala, že učinila vše proto, aby ke zpoždění letu nedošlo“. Ve smyslu související judikatury Soudního dvora (viz zejména odkazovaný rozsudek ve věci C-549/07 – *Friederike Wallentin-Hermann*) bylo však podle názoru Ústavního soudu nutno při posouzení, zda se v daném případě jednalo o mimořádnou okolnost podle uvedeného článku Nařízení, postupovat jiným způsobem.

28. Předně je třeba vyřešit, zda prokázaný střet letounu s ptákem je možné považovat za událost vytyčenou ve čtrnáctém bodě odůvodnění Nařízení, tj. událost, která „není vlastní běžnému výkonu činnosti dotčeného leteckého dopravce a z důvodu své povahy či původu se vymyká jeho účinné kontrole“ (viz bod 23 rozsudku Soudního dvora ve věci C-549/07 *Friederike Wallentin-Hermann*). Tato otázka dosud nebyla v judikatuře Soudního dvora řešena, přičemž z odůvodnění napadeného rozhodnutí nelze seznat, že by k ní obvodní soud přijal jednoznačné stanovisko, čímž učinil své rozhodnutí nepřezkoumatelným; toliko uvedl, že je možné střet s ptákem, stejně jako technickou závadu, řadit mezi „neočekávané nedostatky letové bezpečnosti“ a odkázal na znění čl. 5 odst. 3 Nařízení. V posuzovaném případě je však nutno podle názoru Ústavního soudu tyto dvě různé události – tj. střet letounu s ptákem a technickou závadu – posuzovat diferencovaně, právě ve vztahu ke zpoždění letu. Prvá událost má nahodilou povahu a její výskyt není možno za obvyklých okolností ze strany leteckého dopravce ovlivnit (byť nelze vyloučit, že vzrůst nehod může částečně souviset s přechodem od čtyř- k dvoumotorovým dopravním letounům, které jsou zranitelnější – viz *Wildlife Strikes to Civil Aircraft in the United States, 1990–2013*, s. 2), ze strany dalších subjektů lze jen zmírnit (viz příkladný výčet forem opatření provozovatelů letišť sub 30). Naproti tomu technická závada je okolností (jako v tomto případě) zjevně se nevztahující k události, která by nebyla vlastní běžnému výkonu činnosti leteckého dopravce, resp. by se nevymarykala jeho účinné kontrole.

29. Přestože se Ústavní soud přiklání ke kladné odpovědi na otázku vytyčenou v předchozím bodě, tj. že střet letounu s ptákem je nutno řadit mezi události, které nejsou vlastní běžnému výkonu činnosti leteckého dopravce a z důvodu své povahy se vymykají jeho účinné kontrole, má za to, že za daných okolností není v jeho kompetenci podat výklad této otázky.

V takové situaci, kdy: a) daná otázka je relevantní pro řešení daného případu, b) Ústavní soud není oprávněn podávat výklad sporné otázky unijního práva, c) neexistuje judikatura Soudního dvora, resp. rozsudek řešící identickou nebo obdobnou otázku a d) zároveň výklad a správná aplikace Nařízení v tomto směru nejsou zcela zřejmé ani z rozhodnutí obecného soudu zavázaného ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie k položení předběžné otázky (o čemž svědčí i poměrně nejasné odůvodnění napačeného rozhodnutí), je Ústavní soud povinen posoudit, zda byla respektována kritéria pro položení předběžné otázky formulovaná v rozsudku Soudního dvora ve věci C-283/81 – *CILFIT v. Ministero della Sanita*, tedy zda nebyly naplněny výjimky z této povinnosti v něm uvedené, jako jsou v situaci *acte clair*, kdy není rozumné pochybnosti, a *acte éclairé*, kdy pochybnost byla už odstraněna v prejudikatuře Soudního dvora Evropské unie. To v rámci ústavních kautel řádného procesu značí posoudit, zda v důsledku výše uvedeného nedošlo k porušení práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny (ve spojení s přistoupením České republiky k Evropské unii a čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie), když byl obecným soudem pominut obligatorní prostředek k objasnění právního základu (tedy unijního práva) rozhodný pro rozhodnutí ve věci samé.

30. Ústavní soud je toho názoru, že střet letounu s ptákem je nutno kvalifikovat jako událost, jejíž výskyt (stejně jako u jiných vlivů přírody na lidskou činnost) nelze přesně určit, či jí vždy předejít, a to i přes případnou existenci různých preventivně-kontrolních mechanismů zejména v okolí letišť (např. plašení ptáků hlukem, spolupráce s ornitology, biologická ochrana, eliminace míst typických pro shromažďování či nalétání ptáků, světelné plašení, chemické prostředky, radarová detekce apod.). Je nutno rovněž zohlednit podstatnou okolnost z hlediska uplatňování odpovědnosti, tedy to, že tyto mechanismy, jsou-li přijímány, pak zpravidla zavádí a vykonává konkrétní provozovatel letiště, nikoli leteckí dopravci, kteří jsou ve smyslu Nařízení povinnými subjekty k náhradě škody cestujícím za zpoždění či zrušení letu. Jakkoliv lze střety letounů s ptáky v rámci civilní letecké dopravy považovat za nikoli zřídkaovou událost, nelze ji z povahy věci vnímat jako „vlastní běžnému výkonu činnosti“ leteckého dopravce, který zpravidla ani nedisponuje nástroji, jimiž by mohl být výskyt takovéto události eliminován. K obdobnému závěru se aktuálně přiklonil i německý Spolkový soudní dvůr (BGH) v rozsudku ze dne 24. 9. 2013 – X ZR 160/12 (viz jeho body 14 a 15, podstatné části odůvodnění viz in Neue Juristische Zeitschrift, roč. 2014, č. 12, s. 861–863, plný text dostupný na <http://juris.bundesgerichtshof.de/>). Proto bylo třeba vyjasnit, jaké místo tyto mechanismy mohou zaujímat v rámci pojmu „přijetí všech přiměřených opatření“ v bodu 15 preambule Nařízení.

31. Po vyřešení této otázky je dále třeba se ptát, zda okolnosti takové události lze kvalifikovat jako mimořádné ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení. Jak bylo výše uvedeno, obvodní soud neshledal, že by takové okolnosti po střetu letounu s ptákem nastaly, což zjevně vyvodil z toho, že opatření prováděná ze strany stěžovatelky po tomto incidentu si vyžádala nepřiměřené časové nároky. Pokud střet letounu s ptákem v nyní posuzovaném případě zůstal (jak bylo ovšem teprve předpisy přepravce požadovanou kontrolou později zjištěno) bez následků, v duchu judikatury Soudního dvora, zejména rozsudku ve věci C-549/07 *Friederike Wallentin-Hermann*, však bylo podle názoru Ústavního soudu potřeba se ptát, zda je možné za mimořádnou okolnost ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení kvalifikovat i souhrn technických a administrativních opatření, která je nutno ze strany leteckého dopravce po střetu letounu s ptákem (i přes neexistenci technických závad či škod na letadle) provést. Je totiž zřejmé, že stanoví-li příslušné bezpečnostní předpisy povinnost leteckého dopravce provést konkrétní technické a administrativní úkony v případě jakéhokoliv zaznamenaného střetu letounu s ptákem, jejich realizace si vyžádá určitý čas, který může způsobit zpoždění letu. Je-li přitom tato povinnost dána v důsledku události vymezené ve čtrnáctém bodě odůvodnění Nařízení, tj. musí-li letecký dopravce z tohoto důvodu provést některé technické a administrativní úkony nad rámec své běžné činnosti (typu pravidelné technické údržby), vzniká otázka, zda by bylo v rozporu s pravidly Nařízení, aby i doba, již si provedení těchto činností vyžádá, byla započítána do celkové doby zpoždění letounu pro účely určení náhrady škody cestujícím. Je totiž nutno reflektovat, že provádění úkonů zejména technického charakteru (kontrola letounu po střetu s ptákem) je legitimní vyžadovat z důvodu zajištění bezpečnosti cestujících; na jejich provedení je naopak třeba trvat. I v případě této otázky, kterou se obvodní soud v napadeném rozhodnutí prakticky nezabýval, byla podle názoru Ústavního soudu dána povinnost položit předběžnou otázku Soudnímu dvoru, neboť jak již bylo řečeno, k výkladu této sporné otázky unijního práva je povolán Soudní dvůr, nikoliv soud Ústavní či obecný.

32. Ve vztahu ke druhé otázce je, zároveň s ohledem na judikurní závěry Soudního dvora (viz rozsudek ve spojených věcech C-402/07 a C-432/07 *Sturgeon a další*), že letecký dopravce se může dovolávat mimořádných okolností „pouze tehdy, pokud může prokázat, že zrušení či zpoždění je způsobeno mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla přijata všechna přiměřená opatření“, nutno vyjasnit, jakým způsobem nahlízet na „přiměřená opatření“ ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení v případě, kdy dojde ke střetu letounu s ptákem se zjištěním „bez nálezu“, když v daném případě byla vlastníkem letounu kanadská společnost Sunwing, dozorovým orgánem proto byl kanadský úřad pro civilní

letectví, který stanoví pro techniky způsobilé kontrolovat a uvolňovat letouny do provozu přísnější požadavky. Pokud by totiž Soudní dvůr nepovažoval souhrn nezbytných technických a administrativních opatření, která je nutno ze strany leteckého dopravce po střetu letounu s ptákem provést, za mimořádnou okolnost ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení, jak je navrhováno výše, je nutno se ptát, co je onou „mimořádnou okolností“ v daném případě. Pokud by totiž za tuto „mimořádnou okolnost“ byl považován již samotný střet letounu s ptákem, což z hlediska jazykového, bez ohledu na terminologii Nařízení, není vyloučeno, setřel by se tím rozdíl mezi pojmem „událost“, jenž je uveden ve čtrnáctém bodě odůvodnění Nařízení („... v případech, kdy byla událost způsobena mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zamezit, i kdyby byla přijata všechna přiměřená opatření“), a pojmem „mimořádná okolnost“ ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení, potom by souhrn nezbytných opatření prováděných po střetu letounu s ptákem bylo nutno zahrnout právě pod opatření ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení. Ústavní soud považuje za vhodné, aby uvedené úvahy byly ze strany obecného soudu rovněž začleněny do odůvodnění k položeným předběžným otázkám v dané věci. Posouzení přiměřenosti těchto opatření by pak bylo dle skutkových okolností konkrétní věci na rozhodujícím soudu.

33. Jakkoliv dosavadní judikatura Soudního dvora ve skutkově odlišných případech nabídla výklad pojmu „událost“, jenž je uveden ve čtrnáctém bodě odůvodnění Nařízení, a pojmu „mimořádné okolnosti“ ve smyslu čl. 5 odst. 3 Nařízení (viz rozsudek ve věci C-549/07 *Friederike Wallentin-Hermann*, rozsudek ve spojených věcech C-402/07 a C-432/07 *Sturgeon a další*), nejasnosti ve výkladu těchto pojmů, zvláště ve vztahu mezi nimi, přetrvávají, a to nejen v odborné literatuře (podrobně k tomu např. Müller-Rostin, W. Anmerkung zum Urteil des Europäischen Gerichtshofes i.S. Wallentin-Hermann gegen Alitalia. *Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht*, roč. 2009, č. 9, s. 431–433), ale i v aplikační praxi soudů. O tom svědčí i položení předběžné otázky (otázek) Soudnímu dvoru ze strany Rechtsbank Amsterdam (Nizozemsko) ze dne 28. 5. 2014 – ve věci žalobkyně *C. van der Lans v. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV* (věc C-257/14, publ. v Úředním věstníku Evropské unie dne 8. 9. 2014), které u předkládajícího národního soudu vyvstaly při interpretaci rozsudku ve věci C-549/07 *Friederike Wallentin-Hermann*. Není bez zajímavosti, že v rámci předběžné otázky č. 5 poukázal předkládající soud na judikатурní výklad obecných soudů, že „srážka s ptáky nebo mraky popela nejsou považovány za události ve smyslu bodu 23 rozsudku Wallentin-Hermann“, neboť jazykový obrat „je vlastní běžnému výkonu činnosti leteckého dopravce“ je obvykle vykládán jako „související s běžnou činností leteckého dopravce“. Za relevantní ve vztahu k nyní posuzované věci je nutno považovat též případné řešení předběžné otázky č. 8 předkládajícího nizozemského soudu, totiž zda je při-

jetím všech přiměřených opatření míněno zamezení výskytu mimořádných okolností, a nikoli přijetí opatření, která směřují k tomu, aby bylo zpoždění udrženo v rámci časového rozmezí (tři hodiny), při němž nárok na náhradu škody cestujícím za zpožděný let nevzniká.

34. Stěžovatelka v průběhu řízení před obvodním soudem a rovněž v ústavní stížnosti argumentovala tím, že technická a administrativní opatření prováděná po střetu letounu s ptákem jsou pro letecké dopravce závazně stanovena příslušnými předpisy (viz sub 32). Obvodní soud se však úkony, které bylo dle tvrzení stěžovatelky po srážce letounu s ptákem podle předpisů závazných pro stěžovatelku (vlastníkem letounu je kanadská společnost Sunwing, dozorovým orgánem proto byl kanadský úřad pro civilní letectví) nutno vykonat, nezabýval a důkazy k tomu stěžovatelkou navrhované odmítl provést (viz protokol o jednání ze dne 22. 5. 2014, č. l. 44–45). Tento postup by bylo možné akceptovat toliko v případě, kdyby střet letounu s ptákem nebylo nutno zařadit mezi události vytyčené ve čtrnáctém bodě odůvodnění Nařízení, o čemž má však Ústavní soud pochybnosti, jak bylo shora uvedeno.

35. Ústavní soud má dále za to, že povinnost vykonat stanovená opatření (úkony technického a administrativního charakteru) po střetu letounu s ptákem nelze klást leteckému dopravci k tíži ve smyslu započítání doby nutné ke splnění této povinnosti do celkové doby zpoždění letu. Je však již na posouzení obvodního soudu, zda postup, kterým stěžovatelka přistoupila ke splnění těchto povinností, byl postupem přiměřeným, bez nestandardních časových nároků. Jinými slovy, soud musí uvážit, zda stěžovatelka postupovala při zajištění požadovaných úkonů tak, aby zpoždění letu bylo ve výsledku co nejmenší [v obdobném duchu viz rozsudek německého Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 24. 9. 2013 – X ZR 160/12 (body 19 a 20), kde však byla posuzována otázka v souvislosti s poškozením hnačí jednotky letadla při střetu s ptákem při přistávání (tedy událost ve smyslu vyhlášky č. 108/1997 Sb. značící povinnost hlásit střet s ptákem s následkem poškození letadla nebo ztráty či poruchy jakékoli podstatné funkce)]. Tato úvaha nicméně nemůže být ze strany soudu provedena bez toho, aby se zabýval právě těmi úkony, jež je letecký dopravce povinen vykonat po prokazatelné srážce s ptákem [bez ohledu na naplnění podmínek Přílohy 7, části I. A bod 7 písm. b) citované vyhlášky č. 108/1997 Sb.], zejména pak jejich časovou náročností. V této fázi je přitom nutné přihlídnout i k tomu, zda tato časová náročnost odpovídá podmínkám technicky a hospodářsky únosným pro dotčeného leteckého dopravce.

IV. c) K ostatním námitkám stěžovatelky

36. Aniž by to mělo vliv na výsledek řízení ve věci, Ústavní soud považuje za vhodné se stručně vypořádat i s dalšími námitkami stěžovatelky, jež

v řízení o ústavní stížnosti vznesla. Ve vztahu k námitce, že obecný soud v rámci odůvodnění napadeného rozhodnutí argumentoval chystanou změnou Nařízení, jejímž obsahem by mělo být zavedení nároku cestujících na odškodnění v případě neplnění informační povinnosti leteckého dopravce, lze toliko uvést, že soud tuto skutečnost nepovažoval za rozhodnou pro posouzení věci (což v odůvodnění výslovně uvedl). V daném případě tedy rozhodně nedošlo k aplikaci (dosud) neplatného práva.

37. S ohledem na výsledek řízení nebylo třeba posuzovat splnění kritérií vytyčených v nálezu ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3143/08 ve vztahu k povinnostem soudu prvního stupně provádění poučovací povinnosti dle ustanovení § 119a občanského soudního řádu. K tomu je třeba dodat, že Ústavní soud ze spisového materiálu zjistil, že poučení dle § 119a občanského soudního řádu soud provedl (viz protokol o jednání ze dne 22. 5. 2014, č. I. 44).

38. Jde-li o námitku „nezákonnosti“ nákladového výroku, zde Ústavní soud neshledal, že by rozhodnutí soudu prvního stupně trpělo „kvalifikovanými vadami“ dosahujícími takové intenzity, aby bylo dosaženo ústavně-právní roviny [srov. rozhodnutí Ústavního soudu ve věcech sp. zn. IV. ÚS 10/98, II. ÚS 130/98, I. ÚS 30/02, IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), III. ÚS 255/05, všechna dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud má nadto za to, že soud prvního stupně postupoval při rozhodování o náhradě nákladů řízení v souladu s právními předpisy [srov. § 12 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů].

V. Závěry

39. Ústavní soud konstatuje, že shledal ústavní stížnost důvodnou pro porušení práva na spravedlivý proces stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. práva stěžovatelky na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny, a to s ohledem na porušení povinnosti položení předběžné otázky (otázek) Soudnímu dvoru. Je třeba připomenout, že přímá aplikace Nařízení je „uplatňováním“ práva Unie ve smyslu čl. 51 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, která se na projednávaný případ vztahuje, i když se této okolnosti stěžovatelka nedovolává, takže spolu s porušením výše uvedených ustanovení ústavního pořádku České republiky dochází s ohledem na povinnost přímé aplikace Nařízení i k porušení práva na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie.

40. Je však nutno poznamenat, že zrušení napadeného rozsudku bez dalšího neznamená, že stěžovatelka bude nakonec v této věci úspěšná, resp. vedlejší účastníci neúspěšní. Bylo totiž prokázáno, že celkové zpoždění letu nebylo dáno pouze situací, jež nastala po střetu letounu s ptá-

kem, ale též jinými skutečnostmi (technická závada na letadle, již za mimořádnou okolnost nebylo možné považovat). Zpoždění letounu způsobené těmito jinými skutečnostmi však nebylo tak výrazné (tj. přesahující tři hodiny, viz body 43 a 61 rozsudku Soudního dvora ve spojených věcech C-402/07 a C-432/07 *Sturgeon a další*), aby založilo odpovědnost stěžovatelky za škodu tímto zpožděním způsobenou. Bude tedy záležet na odpovědích Soudního dvora a v návaznosti na ně též na novém posouzení věci obvodním soudem (včetně případného doplnění dokazování), zda pro účely náhrady škody cestujícím bude shledána odpovědnost stěžovatelky za celou zjištěnou dobu zpoždění či zda dojde k jejímu snížení o dobu k provedení nezbytných technických a administrativních opatření po střetu letounu s ptákem.

41. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 zrušil. Vycházel přitom z toho, že v dané věci je tento soud soudem posledního stupně, který je ve smyslu čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie povinen předběžnou otázku položit, když Ústavní soud v duchu své judikatury může posuzovat jen dodržení ústavních kautel práva na spravedlivý a řádný proces, jak bylo výše uvedeno [zejména nálezný sp. zn. II. ÚS 1009/08 ze dne 8. 1. 2009 (N 6/52 SbNU 57)].

Č. 214

K povinnosti státu poskytovat efektivní ochranu právu na ochranu majetku jednotlivce v soudním řízení

Z čl. 11 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod vyplývá procedurální závazek státu poskytovat efektivní ochranu právu na ochranu majetku jednotlivce v soudním řízení. Soudy proto musí při postupu v řízení a interpretaci podústavního práva postupovat v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny tak, aby nezpůsobily v důsledku změny svých právních názorů a délky řízení faktickou neuplatnitelnost majetkových nároků. Pokud tedy odvolací soud vysloví odlišný závazný právní názor a v důsledku výzvy podle § 118a o. s. ř. v dalším řízení přinutí účastníka řízení doplnit svá skutková tvrzení a důkazní návrhy, musí přihlídnout ke skutkovým tvrzením a důkazním návrhům v řízení již učiněným, a to tím spíše, pokud účastník řízení doplnil podstatnou část skutkových tvrzení k nové právní kvalifikaci ještě před uplynutím promlčecí doby a k novému doplnění došlo v důsledku opětovné změny právního názoru soudu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka – ze dne 25. listopadu 2014 sp. zn. I. ÚS 2472/13 ve věci ústavní stížnosti Stavitelství Delta Brno, spol. s r.o., se sídlem Ostrá 2, Brno, zastoupené JUDr. Jiřím Ponižilem, advokátem, se sídlem Kobližná 19, Brno, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 5. 2012 č. j. 51 Co 429/2011-678, kterým bylo zamítnuto stěžovatelčino odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně o zamítnutí její žaloby na zaplacení částky 480 743 Kč s příslušenstvím, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2013 č. j. 32 Cdo 3601/2012-731, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti Krajského soudu v Ostravě a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a obce Malá Morávka jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 5. 2012 č. j. 51 Co 429/2011-678 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2013 č. j. 32 Cdo 3601/2012-731 bylo porušeno stěžovatelčino právo na ochranu

majetku podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

1. Stěžovatelka uzavřela dne 28. 3. 1994 s žalovanou smlouvu o dílo, ve které se zavázala k dostavění čističky odpadních vod a kanalizace v obci, přičemž cena za zhotovení díla byla stanovena na 70 442 000 Kč. Z důvodu nedostatku peněz na straně žalované stěžovatelka na konci roku 1995 zastavila práce, zpracovala soupis provedených prací na stavbě a na jeho základě fakturovala žalované (vedlejší účastníci tohoto řízení) částku 790 591 Kč. Dne 10. 7. 1996 došlo k předání a převzetí nedokončené stavby mezi subdodavatelem stěžovatelky a stěžovatelkou, a to za souhlasu žalované. Dvěma dohodami o započtení uzavřenými 16. 12. 1996 a 20. 1. 1997 mezi stěžovatelkou a žalovanou došlo ke snížení původní částky na částku 480 743 Kč. Dne 20. 1. 1997 pak stěžovatelka fakturovala práce opět ve výši 790 951 Kč, a na základě této faktury se pak stěžovatelka žalobou ze dne 28. 12. 2000 domáhala zaplacení částky 480 743 Kč s příslušenstvím jako dluhu z této faktury a smluvní pokuty. Žalovaná dne 1. 7. 2002 odstoupila od smlouvy o dílo a dne 26. 7. 2002 uzavřela smlouvu o dílo s jinou společností, na základě které byla stavba dokončena a dne 18. 12. 2002 i zkolaudována.

2. Okresní soud v Bruntále o žalobě stěžovatelky rozhodl rozsudkem ze dne 17. 10. 2002 č. j. 10 C 300/2000-101 tak, že žalobě vyhověl. Vyšel při tom z dohody o předání stavby ze dne 10. 7. 1996, vzájemných zápočtů pohledávek mezi stěžovatelkou a žalovanou a z uznání závazku žalovanou ze dne 16. 12. 1996. Nárok stěžovatelky posoudil tak, že se nejedná o zaplacení ceny díla, ale o plnění dohody ze dne 10. 7. 1996.

3. Toto rozhodnutí bylo zrušeno Krajským soudem v Ostravě usnesením ze dne 28. 11. 2003 č. j. 15 Co 52/2003-133. Odvolací soud konstatoval, že rozhodnutí soudu prvního stupně je nepřezkoumatelné, a uložil mu, aby vyzval stěžovatelku k doplnění skutkových tvrzení, o která opírá svůj nárok, a v případě, že by stěžovatelka opírala svůj nárok o smlouvu o dílo, nařídil soudu prvního stupně posoudit její platnost z hlediska ujednání o předmětu a ceně díla a posoudit, zda byly účtované práce skutečně provedeny a zda bylo odstoupení žalované od této smlouvy platné. Pokud by pak soud prvního stupně dospěl k závěru, že věc je možné posoudit po právní stránce nikoliv jako nárok ze smlouvy, ale jako nárok z bezdůvodného obohacení, uložil mu soud odvolací povinnost vyzvat stěžovatelku k doplnění skutkových tvrzení tak, aby mohlo být o věci rozhodnuto jako

o nároku z bezdůvodného obohacení. Závěrem odvolací soud konstatoval, že předání a převzetí stavby ze dne 10. 7. 1996 se netýká smlouvy o dílo mezi stěžovatelkou a žalovanou, ale smlouvy mezi stěžovatelkou a jejím subdodavatelem, a že dohody o započtení nejsou uznáním závazku.

4. Stěžovatelka byla následovně, dne 18. 2. 2004, usnesením soudu prvního stupně vyzvána k doplnění skutkových tvrzení jak pro případ odvození nároku ze vztahu ke smlouvě o dílo, tak pro případ odvození nároku z bezdůvodného obohacení. Usnesení bylo stěžovatelce doručeno dne 24. 2. 2004, stěžovatelka doplnila skutková tvrzení v požadovaném rozsahu podáním ze dne 24. 3. 2004 tak, že nárok dovozuje ze smlouvy o dílo. Pro případ, že by tato smlouva byla posouzena jako neplatná, uplatňuje nárok z titulu bezdůvodného obohacení v totožné výši s tím, že navrhla vypracování znaleckého posudku ke zjištění jeho skutečného rozsahu.

5. Druhým rozsudkem v řadě ze dne 2. 9. 2004 č. j. 10 C 300/200-170 soud prvního stupně žalobě vyhověl co do částky 480 743 Kč s úroky z prodlení a nárok na zaplacení smluvní pokuty zamítl. Konstatoval, že smlouva o dílo je absolutně neplatná pro neurčitost předmětu a ceny díla, avšak dovedil, že stěžovatelka s žalovanou uzavřely na základě dohody o ukončení stavebních prací a převzetí rozestavěné stavby, odsouhlasení provedených prací žalovanou a dohod o započtení pohledávek innominátní smlouvu obsahující závazek k zaplacení žalované částky.

6. Odvolací soud rozsudkem ze dne 20. 6. 2006 č. j. 15 Co 1003/2004-307 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve vztahu k zamítavému výroku týkajícímu se smluvní pokuty, výrok vyhovující týkající se částky 480 743 Kč zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení. Konstatoval, že smlouva o dílo je platná s tím, že nebylo dohodnuto průběžné vyúčtování provedených prací stěžovatelkou, ale pouze placení záloh, z nichž část byla zaplacená. Předání a převzetí stavby mezi stěžovatelkou a jejím subdodavatelem odvolací soud posoudil jako formální ukončení stavebních prací, nicméně nejednalo se o ukončení vztahu vyplývajícího ze smlouvy o dílo, žalovaná se proto ocitla v prodlení s plněním finančních závazků, nemohla tedy v roce 2002 platně odstoupit od smlouvy. V důsledku toho, že předání dokončené stavby podle smlouvy nebylo nikým tvrzeno ani dokazováno, a stěžovatelce bylo znemožněno plnit podle smlouvy v důsledku dokončení stavby jiným subjektem, smlouva zanikla nemožností plnění podle § 354 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „obchodní zákoník“). Odvolací soud proto uzavřel, že stěžovatelce vznikl nárok na peněžitě plnění podle zásad bezdůvodného obohacení, a bude třeba z její strany doplnit skutková tvrzení ohledně toho, v čem její plnění spočívalo, kdy bylo provedeno, zda a v čem došlo ke zvýšení majetku žalované a navrhnout k těmto tvrzením příslušné důkazy.

7. Stěžovatelka na výzvu soudu podáním ze dne 8. 12. 2006 doplnila skutková tvrzení a důkazní návrhy a setrvala na původním vyčíslení nároku ve výši 480 743 Kč. Soud prvního stupně v pořadí třetím rozsudkem ze dne 5. 5. 2009 č. j. 10 C 300/2000-537 žalobu zamítl s tím, že nárok je promlčen z důvodu změny žaloby. Stěžovatelka totiž podle soudu původní žalobou uplatňovala nárok ze smlouvy o dílo, avšak podání ze dne 13. 12. 2006 bylo uplatněním nároku na vydání bezdůvodného obohacení představovaného provedením prací a vynaložením materiálu stěžovatelkou. Stěžovatelka tak sice požadovala stejné plnění, avšak na základě jiného skutkového stavu, přitom z § 79 odst. 1 zákona č. 99/1993 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) vyplývá požadavek co nejpřesnějšího vylíčení rozhodných skutkových okolností ve vztahu k případné změně žaloby. Jednalo se proto o uplatnění jiného nároku, a to po uplynutí promlčecích lhůt.

8. Odvolací soud pak usnesením ze dne 20. 5. 2010 č. j. 51 Co 487/2009-570 rozsudek soudu prvního stupně zrušil. Dospěl k závěru, že stěžovatelka uplatnila původní žalobou z roku 2000 nárok vyplývající ze smlouvy o dílo, a to na zaplacení ceny prací vyúčtovaných fakturou. V průběhu roku 2002 pak zanikla smlouva o dílo, o kterou se nárok uplatněný žalobou opíral, a proto stěžovatelka uplatňuje nárok z titulu bezdůvodného obohacení. Nešlo tedy o změnu žaloby, protože stěžovatelka pouze změnila právní kvalifikaci totožné skutkové okolnosti, a to na základě skutečností nastalých až po podání žaloby. To, že stěžovatelka doplnila skutková tvrzení, nemění nic na tom, že svůj nárok opírá o totožný skutkový děj uplatněný již v původní žalobě. Nárok uplatněný původní žalobou z roku 2000 přitom nemohl být promlčen, neboť od jeho vyúčtování fakturou ze dne 21. 1. 1997 neuplynula čtyřletá promlčecí doba podle obchodního zákoníku.

9. Zároveň odvolací soud revidoval svůj dřívější závěr, že v důsledku zániku smlouvy o dílo v důsledku nemožnosti plnění nastupují nároky z titulu bezdůvodného obohacení. Nadále setrval na závěru týkajícím se zániku smlouvy o dílo z důvodu nemožnosti plnění, ale uvedl, že podle § 354 ve spojení s § 544 a 548 obchodního zákoníku má stěžovatelka nárok na zaplacení sjednané ceny díla po odpočtu toho, co ušetřila neprovedením díla ve sjednaném rozsahu, což zjevně není nárok z bezdůvodného obohacení. Odvolací soud poté uvedl, že v řízení bude zapotřebí doplnit skutková tvrzení kvůli odlišnému právnímu posouzení nároku.

10. K výzvě soudu prvního stupně pak stěžovatelka doplnila svá skutková tvrzení s tím, že požadovala totožnou částku, přičemž svá tvrzení upravila tak, že nárok dovodila v souladu s právním názorem odvolacího soudu z § 544 a 548 obchodního zákoníku. Soud prvního stupně připustil změnu žaloby podle § 95 odst. 1 o. s. ř. a následovně rozsudkem ze dne 21. 9. 2011 č. j. 10 C 300/200-646 žalobu zamítl. Uvedl, že v řízení bylo dopo-

sud rozhodováno o nároku z bezdůvodného obohacení, svým podáním však žalobkyně změnila svá skutková tvrzení, ze kterých dovozovala svůj nárok, změna žaloby byla soudem prvního stupně připuštěna, a předmětem řízení se tak stal nárok vyplývající z § 548 obchodního zákoníku, což je nárok odlišný od nároku uplatňovaného původně. Vzhledem k tomu, že promlčecí doba k tomuto nároku začala běžet nejpozději dnem 18. 12. 2002, kdy bylo dílo kolaudováno a vznikla nemožnost plnění v souladu se smlouvou o dílo, v době, kdy stěžovatelka tento nárok uplatnila, již promlčecí doba uplynula, a žalobu tak bylo třeba zamítnout.

11. Odvolací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Ztotožnil se s argumentací soudu prvního stupně a uvedl, že stěžovatelka po celé řízení dovozovala nárok z nezaplacených provedených prací podle smlouvy o dílo, vyúčtovaných fakturou. Tato faktura měla podle zjištění soudu význam pouze jako zálohová faktura, přičemž ve smlouvě o dílo nebylo sjednáno průběžné placení provedených prací, sjednány byly pouze zálohy, jejichž část žalovaná zaplatila, na dalších zálohách se se stěžovatelkou nedohodla a popírala, že by stěžovatelce cokoliv dlužila. Tento nárok pak nebyl stěžovatelkou v průběhu řízení jinak skutkově vymezen či změněn, a to ani po zániku smlouvy o dílo. Podle odvolacího soudu je bez právního významu, že v období po kolaudaci stavby byl tento nárok právně kvalifikován jako nárok z titulu bezdůvodného obohacení. Pokud pak stěžovatelka vymezila svůj nárok podle § 544 a 548 obchodního zákoníku a zároveň jej nově podrobně odůvodnila vyúčtováním veškerých provedených prací, jejich poměřením se sjednanou cenou díla a zjištěním úspory vzniklé nedokončením díla, jedná se o jiný skutkový základ uplatňovaného nároku, jednalo se o změnu žaloby a bylo zapotřebí posoudit námitku promlčení ve vztahu k tomuto novému nároku. Není ani relevantní, že se stěžovatelka domáhala totožného plnění, neboť tak činila na základě jiného skutkového stavu.

12. Nejvyšší soud odmítl stěžovatelčino dovolání v záhlaví uvedeným usnesením jako nepřipustné. Námitka, že závěr odvolacího soudu o promlčení nároku byl založen na skutkových zjištěních, která nemají oporu v provedeném dokazování, nemůže podle dovolacího soudu založit připustnost podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., totéž se pak vztahuje na námitku překvapivosti rozhodnutí a tvrzení, že závěr o promlčení nároku je v rozporu s dobrými mravy. K námitce, že v průběhu řízení nedošlo ke změně žaloby, dovolací soud uvedl, že odvolací soud řešil tuto otázku v souladu s judikaturou.

II. Argumentace stran

13. Ústavní stížností stěžovatelka napadla v záhlaví tohoto nálezu uvedená rozhodnutí a navrhla jejich zrušení pro rozpor se svým ústavně

zaručeným právem na ochranu majetku podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právem na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

14. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti poukazuje na skutečnost, že poté, co soud prvního stupně zamítl její žalobu s tím, že její nárok z bezdůvodného obohacení je promlčen, soud odvolací vyslovil názor opačný s tím, že se jedná o totožný skutek, který je pak třeba posoudit podle § 544 obchodního zákoníku a doplnit náležitě dokazování. Povinnost doplnit podání po výzvě stěžovatelka splnila, v důsledku čehož byla pak její žaloba zamítnuta. Rozhodování obecných soudů tak stěžovatelka považuje za nekonzistentní a nepředvídatelné, a tedy v rozporu s legitimním očekáváním.

15. K zamítnutí žaloby z důvodu promlčení došlo především v důsledku nesprávného postupu soudů. Odvolací soud totiž nejprve vyslovil závazný právní názor, že se jedná o nárok z bezdůvodného obohacení, přičemž dalším rozhodnutím tento názor označil za nesprávný. Je přitom stěžejní, že v době řízení, kdy bylo rozhodováno o nároku z bezdůvodného obohacení, stále běžela promlčecí lhůta k uplatnění nároku podle § 544 obchodního zákoníku. Stěžovatelka je nadto přesvědčena, že ačkoliv k promlčení nároku podle § 544 obchodního zákoníku mělo podle odvolacího soudu dojít dne 18. 12. 2006, její podání ze dne 8. 12. 2006, ve kterém doplnila skutková tvrzení ve vztahu k posouzení nároku jako nároku z bezdůvodného obohacení, kde bylo uvedeno, kolik peněz stěžovatelka od žalovaného obdržela, kolik prostředků vynaložila a o co se žalovaný obohatil, splňuje i později požadované doplnění toho, co stěžovatelka ušetřila neprovedením díla ve smyslu § 544 obchodního zákoníku, a to v rámci běhu promlčecí doby. V rozhodnutí z roku 2010 pak odvolací soud opět změnil svůj názor, v podstatě donutil stěžovatelku doplnit skutková tvrzení, a posléze se překvapivě ztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně, že nárok je promlčen. Stěžovatelka přitom požaduje po celou dobu řízení jediné, a to zaplacení provedených a neuhrazených prací, přičemž po celou dobu řízení pouze doplňovala skutková tvrzení a nikdy nenavrhovala změnu žaloby. Nehledě na právní posouzení nároku nelze uzavřít, že byl promlčen, neboť tento nárok byl zažalován včas.

16. Stěžovatelka dále poukazuje na skutečnost, že stavba byla zkolaudována pouze ke zkušebnímu provozu na omezenou dobu a pouze ve vztahu k části díla, a soudy tak nesprávně bez podkladu ve svých rozhodnutích tvrdí, že stavba byla zkolaudována, přičemž stěžovatelce není známo, že by k tomuto došlo. K rozsahu dokončení díla pak stěžovatelka navrhovala opakovaně výslech osoby vykonávající technický dozor u žalované, ale soudy tento důkaz neprovedly. Soudy tak ve svých rozhodnutích vycházely ze skutkových zjištění, která nemají oporu v provedeném dokazování.

17. Stěžovatelka poté podrobněji rozvádí svou argumentaci rozdílů mezi doplněním skutkových zjištění a změnou žaloby. Závěrem poukazuje na to, že žalovaná v původním řízení těžší z vlastního protiprávního jednání, neboť pokud by nezpůsobila zánik smlouvy o dílo, nebylo by zapotřebí odlišně právně kvalifikovat stěžovatelčin nárok a mohlo být rozhodnuto v její prospěch.

18. Krajský soud v Ostravě se ke stížnosti vyjádřil tak, že stěžovatelka nebyla nijak zkrácena na svých procesních právech a ve všech odvolacích řízeních byla věnována náležitá pozornost všem jejím odvolacím námítkám. V řízení tak nedošlo k narušení rovného postavení účastníků řízení.

19. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že skutečnosti namítané stěžovatelkou ve stížnosti nic nemění na důvodech odmítnutí dovolání.

20. Obec Malá Morávka, vedlejší účastnice v řízení o ústavní stížnosti a žalovaná v řízení původním, ve vyjádření ke stížnosti polemizuje se skutkovými tvrzeními stěžovatelky a tvrdí, že jí fakturované částky se nezakládají na skutečně provedených pracích a pořízeném materiálu, přičemž nadhodnocení provedených prací dosahuje několika milionů Kč. Vedlejší účastnice poté rekapituluje průběh řízení a skutková zjištění z něj vzešlá, přičemž tvrdí, že stěžovatelka nesprávně posuzuje poučovací povinnost soudu a její důsledky. Skutečnost, že byla stěžovatelka vyzvána k doplnění tvrzení, totiž neznamená, že po doplnění bude mít žalobce úspěch. Je také zapotřebí vnímat rozdíl mezi nárokem a žalobou, neboť skutečnost, že stěžovatelka uplatňuje stále stejný nárok, neznamená, že nebyla změněna žaloba. Žalobní petit neindividualizuje skutek, a tedy ani právní důvod plnění, přičemž jenom jejich posouzením lze dospět k závěru, zda je nárok promlčen či nikoliv. Vzhledem k tomu, že ze skutkových tvrzení stěžovatelky v průběhu řízení nárok nevyplýval, byla vyzývána k jejich doplnění, a když pak doplnila odlišná skutková tvrzení, bylo zapotřebí posoudit znovu vznik nároku i jeho promlčení. Vedlejší účastnice své vyjádření uzavírá tvrzením, že žaloba stěžovatelky by byla zamítnuta i v případě, že by svá tvrzení nedoplnila, neboť z jejich skutkových tvrzení nevyplývala odůvodněnost uplatněného nároku.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Právo na ochranu majetku dle čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě

1. Obecné principy

21. Prvním krokem při posouzení, zda bylo stěžovatelčino právo na ochranu majetku porušeno, je určení, zda její nárok spadá pod rozsah pojmu „majetek“ podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě (dále jen „Protokol č. 1“). Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve své

judikatuře zdůrazňuje, že majetek je autonomním pojmem, pod který nespadá pouze vlastnictví hmotných věcí a který není závislý na pojetí vlastnictví zakotveném ve vnitrostátních právních řádech. Pod rozsah pojmu majetek tak podle ESLP mohou mimo jiné spadat i některá práva a majetkové hodnoty, a to i v případě, pokud existuje teprve prokazatelné legitimní očekávání, že budou vlastněny až v budoucnu. Pokud je pak majetkový zájem představován nárokem v podobě pohledávky, spadá tento nárok pod rozsah pojmu majetek v případě, kdy má tento nárok dostatečnou oporu v psaném vnitrostátním právu či v judikatuře (rozsudek ESLP ve věci *Sierpiński proti Polsku* ze dne 3. 11. 2009 č. 38016/07, § 65, rozsudek ESLP ve věci *Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku* ze dne 11. února 2007 č. 73049/01, § 63 až 65).

22. Právo na ochranu majetku, chráněné čl. 11 Listiny a čl. 1 Protokolu č. 1 má podle judikatury Ústavního soudu a ESLP dvě složky: složku negativní (*status negativus*) a složku pozitivní (*status positivus*). Složka negativní se týká především vztahu mezi jednotlivcem a státem, přičemž garantuje jednotlivci, že státní moc bude vykonávána tak, aby do tohoto práva nezasahovala. Stát má však kromě povinnosti zdržet se zásahů do vlastnického práva i závazky pozitivní povahy, které mu ukládají povinnost poskytnout vlastníkově ochranu v případě, kdy je jeho vlastnické právo rušeno či omezováno ze strany třetích subjektů. Rezignace na garanci základních práv i ve vztahu vůči třetím osobám by totiž mohla v konečném důsledku znamenat, že se tato práva do značné míry vyprázdní a zůstanou pouze „právem na papíře“ [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010 (N 187/58 SbNU 647), bod 23; nález sp. zn. I. ÚS 1826/11 ze dne 7. 3. 2012 (N 47/64 SbNU 581), bod 21; obdobně také pozitivní závazky státu vyplývající z práva na ochranu tělesné integrity podle čl. 7 odst. 1 Listiny, viz nález sp. zn. I. ÚS 2930/13 ze dne 11. 11. 2014 (N 205/75 SbNU 297)].

23. Povahu pozitivních závazků státu ve vztahu k ochraně vlastnického práva pak ve své judikatuře rozvinul především ESLP. V určitých případech může státu z čl. 1 Protokolu č. 1 vyplývat přímo povinnost jednat (rozsudek ESLP ve věci *Őneryildiz proti Turecku* ze dne 30. 11. 2004 č. 48939/99), v případech zásahu ze strany třetích osob kriminální povahy může povinnost státu spočívat v zajištění účinného vyšetřování a zajištění příslušného procedurálního a hmotněprávního rámce umožňujícího odškodnění nezákonného jednání třetích stran [rozsudek ESLP ve věci *Blumebryga proti Lotyšsku* ze dne 14. 10. 2008 č. 70930/01, viz také usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3888/13 ze dne 26. 2. 2014 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

24. Pozitivní závazek státu vyplývající z čl. 1 Protokolu č. 1 spočívá rovněž v povinnosti přijmout určitá opatření vedoucí k ochraně vlastnického práva v případech týkajících se majetkových sporů mezi jednotlivci. Tato opatření zahrnují především povinnost zakotvit nezbytný procedurální rá-

mec, který umožní obecným soudům efektivně a spravedlivě rozhodovat majetkové spory mezi jednotlivci, kterým je tak poskytnuta ochrana jejich vlastnictví ve vztahu k třetím osobám (rozsudek ESLP ve věci *Sovtransavto Holding proti Ukrajině* ze dne 25. 7. 2002 č. 48553/99, § 96; rozsudek ESLP ve věci *Zehentner proti Rakousku* ze dne 16. 7. 2009 č. 20082/02, § 75; rozsudek ESLP ve věci *Shesti Mai Engineering OOD proti Bulharsku* ze dne 20. 9. 2011 č. 17854/04, § 79; rozsudek ESLP ve věci *Kotov proti Rusku* ze dne 3. 4. 2012 č. 54522/00, § 114).

25. Zakotvení adekvátního procedurálního rámce pak v praxi zpravidla vyžaduje existenci soudního systému, možnost domoci se ochrany práv u těchto soudů a jejich efektivní fungování, které spočívá jednak v konzistentnosti rozhodování, jednak v přiměřenosti délky řízení. K selhání v naplnění procedurálního závazku ze strany státu tak může dojít např. v případě, kdy soudy jednotlivých instancí zaujímají odlišný právní názor na věc a soudy nižších stupňů opakovaně nerespektují závazné právní názory soudů nadřazených. Výsledná právní nejistota trávající zpravidla nepřiměřeně dlouho v důsledku délky řízení je přitom relevantním faktorem při posuzování souladnosti postupu orgánů veřejné moci s požadavky vyplývajícími z čl. 1 Protokolu č. 1 (*Sovtransavto Holding proti Ukrajině*, § 97; rozsudek ESLP ve věci *Zolotas proti Řecku* ze dne 29. 1. 2013 č. 66610/09, § 42).

26. Je zřejmé, že rozcházející se judikatura soudů v důsledku odlišných právních názorů na danou problematiku je nevyhnutelným důsledkem víceinstančního soudního systému. Je pak úkolem příslušných (nejvyšších) soudů, aby rozpory v judikatuře sjednocovaly. Avšak v případech, kdy daný soud ve sjednocení judikatury selže, a dá tak vzniknout situaci, kdy není například zřejmé, kdo je ve sporu pasivně legitimován nebo jak nárok právně kvalifikovat, je pak zapotřebí považovat striktně vynucovaný požadavek správné identifikace pasivně legitimované osoby nebo právní kvalifikace nároku za nepřiměřený a v rozporu s právem na ochranu vlastnického práva. Nemůže tedy docházet k situacím, kdy jednotlivec prohraje spor pouze v důsledku podání žaloby proti nesprávné osobě, pokud z judikatury ani právních předpisů jednoznačně nevyplývalo, kdo osobou pasivně legitimovanou je, nebo například k situacím, kdy je žalobcům nárok zamítnut z toho důvodu, že během řízení jej judikatura překvalifikovala z nepromlčitelného na promlčitelný [*Sierpiński proti Polsku*, § 76 až 77; nález sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345); nález sp. zn. II. ÚS 3/10 ze dne 5. 9. 2012 (N 148/66 SbNU 245); nález sp. zn. II. ÚS 3403/11 ze dne 8. 8. 2013 (N 142/70 SbNU 333)].

2. Aplikace obecných principů na projednáváný případ

27. Pokud Ústavní soud aplikuje výše zmíněné principy na projednáváný případ, dochází k závěru, že přístup k soudu a zakotvení příslušného

procedurálního rámce nepředstavují v tomto případě problém, neboť stěžovatelce nic nebránilo uplatnit svůj nárok u soudu podle příslušných procesních předpisů. Problematickým však Ústavní soud shledává postup obecných soudů v daném řízení.

28. V projednávaném případě došlo totiž k obdobné situaci jako popsané v bodě 25 tohoto nálezu. Jádrem problému je podle Ústavního soudu (i) rozdílná právní kvalifikace nároku uplatněného stěžovatelčinou žalobou, (ii) kolikrát ke změně právního názoru odvolacího soudu dojde, (iii) jaká je v důsledku změn celková délka řízení a (iv) otázka, zda a jakým způsobem se tato délka řízení a změny právního názoru projeví v posouzení stěžovatelčiny nároku.

29. Co se týče změny názoru na právní kvalifikaci nároku, Ústavní soud nemůže tvrdit a netvrdí, že povinností soudů je zastávat konstantně jeden názor na věc a ten za žádných okolností nerevidovat [srov. nález sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173), citovaný nález sp. zn. I. ÚS 2930/13, bod 16; či nález sp. zn. II. ÚS 3168/09, nález sp. zn. II. ÚS 3/10 a nález sp. zn. II. ÚS 3403/11, citované výše v bodě 26; *Atanasovski proti Makedonii*, rozsudek, 14. 1. 2010, stížnost č. 36815/03, bod 38; *Nejdet Şahin a Perihan Şahin proti Turecku*, rozsudek velkého senátu, 20. 10. 2011, stížnost č. 13279/05, body 68–96; *Boumaraf proti Francii*, rozhodnutí, 30. 8. 2011, stížnost č. 32820/08; či *Albu a další proti Rumunsku*, rozsudek, 10. 5. 2012, stížnost č. 34796/09, bod 34; pro výjimku z tohoto obecného pravidla srov. *Del Río Prada proti Španělsku*, rozsudek velkého senátu, 21. 10. 2013, stížnost č. 42750/09, bod 93 *in fine*, body 111 až 118 a body 130 až 131 (změna judikatury v neprospěch obžalovaného)]. Dvojinstanční soudní systém je nastaven právě tak, aby k revizi, případně nápravě chyb, mohlo dojít a docházelo tam, kde je to zapotřebí. V určitých případech je pak zapotřebí odchýlit se od judikatorně ustáleného názoru, který není nijak vadný, ovšem takový odklon je potřebný například s ohledem na změnu společenských poměrů či doktrinárního pohledu na danou problematiku. Změny názoru na právní kvalifikaci nároku však mají své limity, a to obzvláště v rámci jednoho řízení týkajícího se jednoho nároku.

30. Těmito limity je především počet změn právního názoru a délka řízení, která se s každým vrácením k dalšímu řízení značně prodlužuje. Ústavnímu soudu opět nepřísluší stanovit, kolikrát je změna právního názoru a vrácení k dalšímu řízení soudu prvního stupně akceptovatelná, stejně jako v případech posuzování nadměrné délky řízení nemůže jednotně stanovit, jaká délka řízení je přiměřená. Ve velmi složitých případech jak co do obtížnosti zjišťování skutkového stavu, tak co do jeho právního posouzení, jejichž příkladem mohou být restituční spory, je právní posouzení velice náročné a je možné jako ústavně konformní akceptovat i několikanásobné vrácení soudu nižšího stupně k dalšímu řízení. Naprosto zásadním

pro posouzení adekvátnosti opakovaných změn právního názoru a výsledné délky řízení však je, zda a jak se takový postup soudů projeví v hmotně-právním posouzení uplatněného nároku.

31. V projednávaném případě totiž nelze přehlédnout, že právní posouzení stěžovatelčina nároku se měnilo v závislosti na plynutí času. První změna nastala, když v roce 2002, tj. dva roky po uplatnění nároku stěžovatelkou u soudu, přestala smlouva o dílo mezi ní a vedlejší účastnicí existovat kvůli nemožnosti plnění způsobené žalovanou. Druhá změna se pak týkala právě posouzení námitky promlčení ve vztahu k nově uplatněnému nároku stěžovatelky v důsledku změny žaloby. Nutně se nabízí otázka, jak by bylo obecnými soudy rozhodnuto o nároku stěžovatelky, pokud by o něm soud prvního stupně rozhodl již před zánikem smlouvy o dílo, kterážto skutečnost byla stěžejní pro konečnou právní kvalifikaci nároku odvolacím soudem v druhém rozhodnutí v řadě. V návaznosti na to je pak zapotřebí vzít v úvahu, že pokud by odvolací soud došel k závěru o právní kvalifikaci nároku stěžovatelky jako nároku podle § 544 obchodního zákoníku již v prvním rozhodnutí z roku 2004 či druhém rozhodnutí z roku 2006, podle posouzení běhu promlčecí doby k tomuto nároku obecnými soudy by mohla stěžovatelka doplnit skutková tvrzení bez omezení s tím, že její nárok by promlčen nebyl. Pokud by byl akceptován přístup, podle kterého by hmotněprávní posouzení nároku účastníka řízení a případně i úspěch ve věci závisely především na tom, zda soudy rozhodnou v určité době a zda (ne)dojde k opakovanému vrácení věci k dalšímu řízení, znamenalo by to vydání účastníků řízení na milost faktorům, které by měly být pro věcné posouzení irelevantní, jako je zatížení toho daného soudu rozhodujícího věc či kvalita rozhodování konkrétního soudce apod., které v kombinaci představují v podstatě *vis maior*. Takový přístup je ovšem v rozporu s principem právní jistoty a pojetím právního státu vůbec.

32. Ostatně sám odvolací soud v usnesení ze dne 20. 5. 2010 č. j. 51 Co 487/2009-570 uvedl, že stěžovatelka uplatnila původní žalobou nárok vyplývající ze smlouvy o dílo, po zániku této smlouvy pak pouze změnila právní kvalifikaci totožné skutkové okolnosti, a to na základě skutečnosti nastalé až po podání žaloby, kterou byl zánik smlouvy o dílo v důsledku nemožnosti plnění – doplnění skutkových tvrzení nic nemění na tom, že svůj nárok opírá o totožný skutkový děj uplatněný již v původní žalobě. O totožnou situaci se ovšem dle Ústavního soudu jednalo i v případě doplnění skutkových tvrzení ve vztahu k posouzení nároku dle § 544 obchodního zákoníku. Předně, stěžovatelka byla k doplnění skutkových tvrzení ve vztahu k posouzení nároku v podstatě donucena, a ocitla se tak v situaci, kdy mohla skutková tvrzení buď doplnit a čelit neúspěchu ve věci v důsledku promlčení, nebo na doplnění rezignovat a čelit neúspěchu ve věci jako následku předvídaného ustanovením § 118a o. s. ř. Stežejní je také skutečnost, že

stěžovatelka doplňovala svá skutková tvrzení v důsledku již druhého odlišného posouzení nároku odvolacím soudem. Stěžovatelka však dle názoru Ústavního soudu pouze měnila právní kvalifikaci totožné skutkové okolnosti (spočívající v tom, že vynaložila určité prostředky ve vztahu k provedení díla, které jí nebyly ze strany žalované uhrazeny), tedy stále kvůli zániku smlouvy o dílo v důsledku nemožnosti plnění. Odvolací soud se však zcela překvapivě přiklonil k názoru opačnému ve vztahu ke svému předchozímu rozhodnutí.

33. Ústavní soud připomíná svou judikaturu a ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterých mají obecné soudy při interpretaci podústavního práva povinnost šetřit podstatu a smysl základních práv vyplývajících z čl. 4 odst. 4 Listiny [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 1452/08 ze dne 3. 9. 2009 (N 192/54 SbNU 379); nálezy sp. zn. II. ÚS 281/09 ze dne 5. 3. 2009 (N 50/52 SbNU 499), bod 14; nálezy sp. zn. III. ÚS 455/06 ze dne 27. 11. 2008 (N 205/51 SbNU 565)]. Pokud se při interpretaci podústavního práva nabízí více možností výkladu, mají soudy povinnost upřednostnit ten výklad, který umožňuje realizaci ústavně zaručeného práva, v tomto případě práva na ochranu vlastnictví, před výkladem této realizaci bránící. Zatímco v usnesení z roku 2010 odvolací soud těmto požadavkům dostál, když zvolil šetrnější přístup k posouzení doplnění skutkových tvrzení stěžovatelkou nikoliv jako změny žaloby, v rozhodnutí z roku 2012 těmto požadavkům již nedostál. Ústavní soud je toho názoru, že odvolací soud měl v takové situaci povinnost zvolit ústavně konformní přístup k posouzení doplnění skutkových tvrzení stěžovatelkou a měl zohlednit především skutečnost, že stěžovatelka doplnila stěžejní část skutkových tvrzení již podáním ze dne 8. 12. 2006 (v rozhodnutí z roku 2012 vedeno jako podání ze dne 13. 12. 2006), což bylo stále před uplynutím promlčecí doby. K takovému posouzení měl odvolací soud přistoupit tím spíše, že doplnění skutkových tvrzení bylo vynuceno jeho vlastní změnou právního názoru. Pokud tak neudělal, zabránil tak stěžovatelce efektivně se domoci svého nároku, nedostál procedurálním požadavkům vyplývajícím z práva na ochranu majetku dle čl. 1 Listiny a čl. 1 Protokolu č. 1, a toto právo tak porušil.

B. Právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy

34. Ústavní soud vzhledem ke shledané protiústavnosti napadeného rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska práva na pokojné užívání majetku nepovažoval za účelné přezkoumávat soulad napadených rozhodnutí s právem na spravedlivý proces co do provedení všech navrhovaných důkazů soudy a opory skutkových zjištění v provedeném dokazování, neboť oběma těmto požadavkům budou muset obecné soudy dostát při dalším posouzení nároku stěžovatelky podle § 544 obchodního zákoníku.

C. Závěr

35. Z čl. 11 Listiny a čl. 1 Protokolu č. 1 vyplývá procedurální závazek státu poskytovat efektivní ochranu právu na ochranu majetku jednotlivce v soudním řízení. Soudy proto musí při postupu v řízení a interpretaci podústavního práva postupovat v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny tak, aby nezpůsobily v důsledku změny svých právních názorů a délky řízení faktickou neuplatnitelnost majetkových nároků. Pokud tedy odvolací soud vysloví odlišný závazný právní názor a v důsledku výzvy podle § 118a o. s. ř. v dalším řízení přinutí účastníka řízení doplnit svá skutková tvrzení a důkazní návrhy, musí přihlédnout ke skutkovým tvrzením a důkazním návrhům v řízení již učiněným, a to tím spíše, pokud účastník řízení doplnil podstatnou část skutkových tvrzení k nové právní kvalifikaci ještě před uplynutím promlčecí doby a k novému doplnění došlo v důsledku opětovné změny právního názoru soudu.

36. Na základě výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadené rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 5. 2012 č. j. 51 Co 429/2011-678 a na ně navazující usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2013 č. j. 32 Cdo 3601/2012-731 jsou v rozporu s procedurálními závazky vyplývajícími z čl. 11 Listiny a čl. 1 Protokolu č. 1. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil.

Č. 215

K rozhodování o stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků

Procesní pochybení státního zastupitelství, které nepředložilo soudu odůvodnění stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků, v důsledku čehož se soud před svým rozhodnutím neseznámil s argumentací stěžovatelky, nezakládá zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy, pokud toto pochybení mohlo být dalším postupem státního zastupitelství napraveno a následně také skutečně napraveno bylo.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) - ze dne 25. listopadu 2014 sp. zn. II. ÚS 2823/13 ve věci ústavní stížnosti Le Thi Lieu, zastoupené Mgr. Janem Boučkem, advokátem, se sídlem Spálená 14, Praha 1, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 8. 2013 sp. zn. 3 To 89/2013, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina stížnost proti usnesení policejního orgánu o zajištění finančních prostředků.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížnost směřuje proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 8. 2013 sp. zn. 3 To 89/2013.

Usnesením Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování, ze dne 5. 5. 2013 č. j. OKFK-219-435/TČ-2011-251201 byly dle § 79a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) po předchozím souhlasu státního zástupce zajištěny finanční prostředky na blíže specifikovaném bankovním účtu do výše 7 500 000 Kč, neboť zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že peníze, které se na účtu nacházejí, případně na něj dodatečně dojdou, jsou jednak výnosem z trestné činnosti, jednak byly ke spáchání trestného činu užity, a to jako vytvoření krytí pro posílání peněz nedovoleným způsobem.

Stěžovatelka prostřednictvím svého právního zástupce podala proti usnesení o zajištění finančních prostředků stížnost, o které Vrchní soud v Praze rozhodl dne 2. 8. 2013 sp. zn. 3 To 89/2013 tak, že podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu stížnost jako nedůvodnou zamítl. V odůvodnění usnesení vrchní soud kromě jiného uvedl, že stížnost, kterou stěžovatelka podala, nebyla blíže odůvodněna.

II.

Stěžovatelka má za to, že napadeným rozhodnutím vrchního soudu bylo zasaženo její základní právo na spravedlivý proces, neboť ve svých úvahách vycházel jen z neúplného spisového materiálu, a neměl tak možnost objektivně a spravedlivě posoudit podanou stížnost.

Stěžovatelka vysvětluje, že proti usnesení policejního orgánu o zajištění finančních prostředků ze dne 5. 5. 2013 podala dne 22. 5. 2013 stížnost, přičemž tato stížnost nebyla odůvodněna. Stěžovatelka pak tuto stížnost doplnila svým podáním ze dne 17. 6. 2013. Součástí tohoto podání byly datově rozměrné přílohy, které byly stěžovatelkou zaslány a doručeny policejnímu orgánu (vyšetřovateli). Dne 1. 7. 2013 postoupil policejní orgán spis na Vrchní soud v Praze. Dne 2. 8. 2013 Vrchní soud v Praze rozhodl tak, že stížnost zamítl, přičemž se dle stěžovatelky zabýval jen formálními otázkami a uvedl, že stížnost nebyla odůvodněna.

Na Vrchním soudu v Praze stěžovatelka následně zjišťovala, co bylo součástí spisového materiálu, na základě kterého Vrchní soud v Praze rozhodoval, a bylo jí sděleno, že součástí spisového materiálu byla jen její stížnost ze dne 22. 5. 2013, která nebyla odůvodněna. Součástí spisového materiálu již nebylo doplnění stížnosti ze dne 17. 6. 2013.

Stěžovatelka tak v ústavní stížnosti namítá, že policejní orgán předložil soudu k přezkoumání jen neúplný spis a zcela zatajil soudu podstatná tvrzení a důkazy založené stěžovatelkou. Policejní orgán přitom předložil spis k soudnímu přezkumu až po doplnění stížnosti ze strany stěžovatelky, nedošlo tedy k doplnění stížnosti v době, kdy by se spis již nacházel na soudu nebo už bylo soudem rozhodnuto.

Takovýmto postupem policejního orgánu bylo dle stěžovatelky omezeno její právo na soudní přezkum, kdy má za to, že formálně toto právo bylo zachováno, ale vyloučena byla možnost materiálního naplnění tohoto práva.

III.

Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů ve

řejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)]. Není však součástí soustavy soudů (čl. 91 Ústavy) a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

V dané věci jde tak o to, zda napadené rozhodnutí nepředstavuje nepřijatelný zásah do právního postavení stěžovatelky v té rovině, jíž je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, jmenovitě do práva na spravedlivý proces, kterého se dovolává na základě čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelkou předložená tvrzení, zvážil obsah ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí a přezkoumal postup obecného soudu. Při respektování výše vymezených mezi ústavněprávního přezkumu Ústavnímu soudu nezbylo než konstatovat, že rozhodnutí, vůči kterému ústavní stížnost směřuje, z hlediska ústavněprávního ob stojí. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

IV.

V rámci doplnění ústavní stížnosti stěžovatelka uvedla, že obdržela sdělení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 24. 9. 2013 č. j. 7VZV 18/2013-1011, kterým jí bylo sděleno, že k pochybení došlo nikoliv na straně policejního orgánu, ale že předložení neúplného spisu bylo způsobeno administrativní chybou Vrchního státního zastupitelství v Praze.

Ze sdělení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 24. 9. 2013 č. j. 7 VZV 18/2013-1011 vyplývá, že dne 16. 9. 2013 bylo vrchnímu státnímu zastupitelství doručeno podání stěžovatelky označené jako stížnost na postup policejního orgánu. V reakci na toto podání státní zástupce vrchního státního zastupitelství v předmětném sdělení uvedl, že po přezkoumání stěžovatelkou namítaných skutečností bylo potvrzeno doručení odůvodnění stížnosti včetně příloh na e-mailovou adresu policejního orgánu dne 17. 6. 2013. Dále bylo zjištěno, že policejní orgán dne 26. 6. 2013 toto podání přeposlal státnímu zástupci, avšak pouze na e-mailovou adresu Vrchního státního zastupitelství v Praze, ačkoliv obvyklý postup doručování je prostřednictvím datových schránek nebo dodatečně zaslání poštou. To dle státního zástupce zřejmě vedlo k tomu, že odůvodnění a přílohy nebyly založeny do dozorového spisu v listinné podobě a v důsledku toho nebyly předloženy ani Vrchnímu soudu v Praze.

Státní zástupce tak konstatoval, že k chybě došlo na straně Vrchního státního zastupitelství v Praze, za což se stěžovatelce také omluvil. Závěrem sdělení uvedl, že s ohledem na okolnosti je třeba podání stěžovatelky považovat za novou žádost o zrušení zajištění peněžních prostředků na bankovních účtech, o níž bude ve smyslu § 79a odst. 4 trestního řádu neprodleně rozhodnuto.

V.

Ústavní soud si pro posouzení ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Vrchního soudu v Praze. Ten uvedl, že v předmětné věci je stíhána rozsáhlá trestná činnost organizované zločinecké skupiny obsahující i příslušníky celní správy a o zajištění finančních prostředků a náhradních hodnot bylo rozhodováno u osmnácti osob vietnamské národnosti.

Vrchní soud zdůraznil, že nezamítl stížnost jen z toho důvodu, že by nebyla odůvodněna, a nepostupoval tak čistě formálně, jak tvrdí stěžovatelka. Vrchní soud přezkoumal správnost výroků napadeného usnesení, jakož i řízení, které napadenému usnesení předcházelo. Shledal, že řízení nevykazovalo procesní vady, jelikož policejní orgán zhodnotil povahu rozsáhlé stíhané trestné činnosti, správně poukázal na podezření, že prostředky na účtech jsou u obviněných výsledkem stíhané trestné činnosti, a toto podezření zároveň podložil zjištěnými důvody a konkretizovanou obavou z možných majetkových převodů.

Vrchní soud uzavřel, že má za to, že jeho postup byl za daných okolností správný. Připomněl, že usnesení o zajištění finančních prostředků navíc není nezvratné.

Stěžovatelka v replice označila toto vyjádření vrchního soudu za projev naprostého formalismu, neboť dle jejího názoru vrchní soud zcela abstrahuje od skutečnosti, že on je součástí soustavy a procesu, který má poskytnout spravedlivou ochranu právům stěžovatelky. Pokud je některá fáze řízení nezákonná a tato je „přejita“ mlčky nadřízeným orgánem, a to ať vědomě, či nevědomě, porušuje dle stěžovatelky takový překum právo na spravedlivý proces. Dále stěžovatelka v rámci repliky navrhla, aby soud rozhodl o náhradě nákladů řízení tak, aby tyto přiznal stěžovatelce.

VI.

Ústavní soud z úřední činnosti zjistil, že podání stěžovatelky označené jako stížnost na postup vyšetřovatele bylo Vrchním státním zastupitelstvím v Praze skutečně posouzeno jako nová žádost o zrušení zajištění finančních prostředků. O této žádosti rozhodlo Vrchní státní zastupitelství v Praze dne 30. 9. 2013 č. j. 7 VZV 18/2013-1042 tak, že podle § 79a odst. 4 trestního řádu se k žádosti stěžovatelky ze dne 16. 9. 2013 zrušuje zajištění peněžních prostředků na blíže specifikovaném bankovním účtu, které byly

zajištěny usnesením policejního orgánu ze dne 5. 5. 2013 č. j. OKFK-219-435/TC-2011-251201 podle § 79a odst. 1 trestního řádu jako výnos z trestné činnosti až do výše 7 500 000 Kč.

Zároveň bylo tímto usnesením Vrchního státního zastupitelství v Praze rozhodnuto o tom, že se podle § 79f trestního řádu s odkazem na ustanovení § 79a odst. 1 trestního řádu zajišťují peněžní prostředky na stejném bankovním účtu jako náhradní hodnota za prostředky získané trestnou činností až do výše 5 000 000 Kč.

V odůvodnění usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze je uvedeno, že z výpisů ze zajištěných bankovních účtů, které stěžovatelka v rámci odůvodnění stížnosti proti usnesení o zajištění finančních prostředků přiložila, vyplývá, že podstatná část příchozích plateb pochází od společnosti Viba Air, s. r. o., a Trilong, s. r. o., a není důvod nevěřit tvrzení, že jde o výplaty mzdy obviněné. Další částka byla vrácena na účet policíi v souvislosti s ukončením jiného trestního řízení, v rámci kterého byla zajištěna. Zároveň je zřejmé, že z uvedených účtů nebyly prováděny žádné platby do Asie.

Vrchní státní zastupitelství v Praze se proto ztotožnilo s námitkou stěžovatelky, že peněžní prostředky na zajištěných bankovních účtech nejsou výnosem z trestné činnosti, a jelikož tak nebyl dán zákonný důvod k jejich zajištění podle § 79a odst. 1 trestního řádu, bylo rozhodnuto o zrušení tohoto zajištění.

Současně však Vrchní státní zastupitelství v Praze vzalo v úvahu skutečnost, že stěžovatelce je kladeno za vinu, že jako členka organizované zločinecké skupiny odpovídá za škodu způsobenou zkrácením daně z přidané hodnoty ve výši minimálně 5 mil. Kč a dále že se v souvislosti s neoprávněným podnikáním podílela na zisku minimálně 2,5 mil. Kč. Z důkazů zajištěných při domovních prohlídkách a prohlídkách jiných prostor přitom dle Vrchního státního zastupitelství v Praze vyplývá důvodný předpoklad, že skutečná škoda způsobená soustavným dlouhodobým krácením daní při dovozech a prodeji zboží z Asie bude mnohonásobně vyšší a tento předpoklad je potvrzován také dílčím přehledem dalších zjištěných kontejnerů dovezených obviněnými, při jejichž proclení a následném prodeji došlo ke zkrácení daně.

Vrchní státní zastupitelství v Praze proto dovodilo, že jsou naplněny podmínky pro zajištění zmíněných peněžních prostředků jako náhradní hodnoty, neboť podle § 79f trestního řádu, v případě, že nelze zajistit prostředky, které jsou výnosem z trestné činnosti, může být místo nich zajištěna náhradní hodnota, která odpovídá, byť jen zčásti, jejich hodnotě. Celková výše zajištění v souhrnu vychází z doposud zjištěné výše škody včetně důvodně očekávaného navýšení po dokončení vyhodnocení zajištěných věcí.

Odůvodněnost zajištění peněžních prostředků na bankovních účtech stěžovatelky je dle Vrchního státního zastupitelství v Praze potvrzována i zjištěním policejního orgánu, že obviněná zjevně v reakci na probíhající trestní stíhání ve snaze zabránit případnému zajištění nemovitosti, darovací smlouvou ze dne 9. 8. 2013 společně se svým manželem převedla vlastnictví k rodinnému domu na jejich nedospělého syna.

Proti tomuto usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze si stěžovatelka podala dne 3. 10. 2013 stížnost.

Vrchní soud v Praze rozhodl dne 17. 10. 2013 sp. zn. 3 To 128/2013 o této stížnosti tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítl, když usoudil, že státní zástupce svým rozhodnutím nijak nepochybil a tento svůj závěr také řádně odůvodnil.

VII.

Zajištění majetkových hodnot podle § 79a a násl. trestního řádu představuje institut mající za úkol zajistit dosažení účelu trestního řízení, a to za cenu dočasného omezení vlastnického práva dotčené osoby. Při jeho uplatnění nedochází k odejmutí daných prostředků majiteli, ale pouze k omezení dispozicního práva s nimi tak, aby nemohlo dojít k jejich zneužití. Omezení vlastnického práva dotčené osoby představuje při zachování v zákoně specifikovaných podmínek legitimní zásah, přiměřený cíli sledovanému právní úpravou. Tímto cílem je náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů, ale i snaha v co nejvyšší možné míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností.

Rovněž je nutno zdůraznit, že je možné následně (prakticky kdykoli) opakovaně žádat o zrušení zajištění a o takové žádosti musí státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu neodkladně rozhodnout (§ 79a odst. 4 trestního řádu) a proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost (§ 79a odst. 5 trestního řádu). Zákon zároveň stanoví, že pokud zajištění pro účely trestního řízení již není nutné, orgán činný v trestním řízení je zruší nebo omezí i bez podnětu (§ 79a odst. 3 trestního řádu). I to je pro posouzení ústavněprávní relevance námitek stěžovatelky podstatné, neboť ústavní stížnost jako prostředek k ochraně základních práv a svobod jednotlivce má charakter subsidiární a přichází v úvahu jen tam, kde již zásah do práva stěžovatele nelze v soustavě orgánů činných v trestním řízení jiným zákonem předvídaným způsobem zvrátit.

Ústavní soud námítkám stěžovatelky částečně musel přisvědčit. Je pravda, že v důsledku administrativního pochybení na straně Vrchního státního zastupitelství v Praze rozhodoval Vrchní soud v Praze o stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků, aniž měl možnost seznámit se s argumentací stěžovatelky, jelikož odůvodnění této stížnosti (včetně příloh), které bylo zasláno policejnímu orgánu v rámci doplnění původ-

ně podané stížnosti, se nestalo součástí spisového materiálu, a nebylo proto vrchnímu soudu před jeho rozhodnutím předloženo.

Nelze pochybovat o tom, že výše uvedené procesní pochybení představuje v trestním řízení nežádoucí skutečnost. Na druhou stranu nikoliv každý procesně vadný postup ve smyslu podústavního práva porušuje současně ústavně zaručená práva a svobody, a nemusí proto vždy vést ke kasaci ústavní stížností napadeného rozhodnutí.

V dané věci se jeví jako zcela zásadní, že uvedené procesní pochybení bylo následně činností vrchního státního zastupitelství (a potažmo i vrchního soudu) napraveno. Vrchní státní zastupitelství v Praze se za své pochybení stěžovatelce omluvilo a její podnět posoudilo jako novou žádost o zrušení zajištění peněžních prostředků (§ 79a odst. 4 trestního řádu).

V rámci rozhodování o této žádosti o zrušení zajištění Vrchní státní zastupitelství v Praze zohlednilo námitky stěžovatelky obsažené v odůvodnění původní stížnosti, stěžovatelce vyhovělo a zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§ 79a odst. 1 trestního řádu) zrušilo, jelikož z přiložených výpisů ze zajištěných bankovních účtů vyplynulo, že peněžní prostředky na zajištěných bankovních účtech nejsou výnosem z trestné činnosti ani z doposud provedených důkazů nevyplývá, že by k páčání trestné činnosti byly určeny nebo užity. Tímto postupem byly vady, které by eventuálně mohly založit opodstatněnost ústavní stížnosti, zhojeny.

Procesní pochybení státního zastupitelství, které nepředložilo vrchnímu soudu odůvodnění stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků, v důsledku čehož se vrchní soud před svým rozhodnutím neseznámil s argumentací stěžovatelky, nezakládá zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy, pokud toto pochybení mohlo být dalším postupem státního zastupitelství napraveno a následně také skutečně napraveno bylo.

Vrchní státní zastupitelství s ohledem na své pochybení posoudilo následně podání stěžovatelky označené jako stížnost na postup vyšetřovatele jako žádost o zrušení zajištění peněžních prostředků, zohlednilo přitom námitky stěžovatelky obsažené v odůvodnění původní stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků a žádosti vyhovělo. Proti tomuto usnesení vrchního státního zastupitelství si stěžovatelka podala podle § 79a odst. 5 trestního řádu stížnost, o které následně Vrchní soud v Praze rozhodl tak, že ji zamítá.

Ústavní soud proto výše uvedené pochybení neshledal natolik zásadním, aby dosahovalo úrovně porušení ústavnosti, a za dané procesní situace se proto ani zrušení rozhodnutí vrchního soudu nejevilo jako nezbytné.

Postupu státního zástupce, který sice zrušil zajištění peněžních prostředků coby výnosu z trestné činnosti (§ 79a odst. 1 trestního řádu), ale zároveň zajistil část těchto peněžních prostředků coby náhradní hodnotu

za prostředky získané trestnou činností (§ 79f trestního řádu), nelze z ústavněprávního hlediska také nic vytknout. Jelikož z odůvodnění stížnosti stěžovatelky vyplynulo, že nebyl dán důvod k zajištění peněžních prostředků podle § 79a odst. 1 trestního řádu, muselo být toto zajištění zrušeno, což také státní zástupce učinil. Pokud však zároveň státní zástupce rozhodl, že současně existují důvody pro zajištění těchto peněžních prostředků podle § 79f trestního řádu coby náhradní hodnoty, využil pouze svého oprávnění, které je mu dáno trestním řádem.

VIII.

Na základě výše uvedené argumentace není podle názoru Ústavního soudu opory pro stěžovatelkou tvrzené porušení ústavně zaručených základních práv. Z tohoto důvodu tak Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnout, neboť napadeným rozhodnutím nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky.

Podle § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu náklady řízení před Ústavním soudem, které vzniknou účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, hradí účastník nebo vedlejší účastník. Ústavní soud může v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi jeho náklady řízení (§ 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu). Jak vyplývá z citovaných ustanovení, úhrada nákladů řízení před Ústavním soudem není automatická, lze ji uložit jen v odůvodněných případech, jako určitou sankci vůči tomu účastníkovi řízení, který svým postupem zásah do základního práva vyvolal. V projednávaném případě k takovému postupu Ústavní soud neshledal důvod a požadovanou náhradu nákladů řízení stěžovatelce nepřiznal, neboť ani neshledal zásah do základních práv stěžovatelky.

Č. 216

K právu vypravitele pohřbu vyjádřit se k zamýšlenému postupu soudu (notáře jako soudního komisaře) vydat mu zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty

Postup soudu (notáře jako soudního komisaře), který při zastavení dědického řízení podle § 175h občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013 vydá vypraviteli pohřbu majetek nepatrné hodnoty, aniž by vypraviteli pohřbu umožnil vyjádřit se k zamýšlenému postupu, porušuje právo vypravitele pohřbu na spravedlivý proces garantované v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Tomáše Lichovníka a Vlasty Formánkové – ze dne 26. listopadu 2014 sp. zn. IV. ÚS 3185/13 ve věci ústavní stížnosti města Znojmo, se sídlem Obroková 1/12, Znojmo, zastoupeného Mgr. Ing. Tomášem Horákým, advokátem, se sídlem tř. Kpt. Jaroše 1844/28, Brno, proti usnesení Okresního soudu ve Znojmě č. j. 13 D 658/2013-32 ze dne 28. srpna 2013 o zastavení dědického řízení a vydání zůstavitelova majetku stěžovateli jako vypraviteli pohřbu, za účasti Okresního soudu ve Znojmě jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Okresního soudu ve Znojmě č. j. 13 D 658/2013-32 ze dne 28. srpna 2013 byla porušena základní práva stěžovatele, garantovaná v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Okresního soudu ve Znojmě č. j. 13 D 658/2013-32 ze dne 28. srpna 2013 se ruší.

Odůvodnění

Ústavnímu soudu byl dne 18. října 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Okresního soudu ve Znojmě č. j. 13 D 658/2013-32 ze dne 28. srpna 2013, jímž soud, reprezentovaný pro daný případ JUDr. Janou Plochou, notářkou v postavení soudního komisaře, zastavil dle § 175h odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění

účinném do 31. prosince 2013, (dále jen „o. s. ř.“) dědické řízení po zůstaviteli Janu Váňovi, zesnulém dne 31. května 2013 (výrok II), a majetek nepatrné hodnoty zahrnující i nemovitý majetek, blíže specifikovaný ve výroku I, vydal městu Znojmo jako vypraviteli pohřbu. Stěžovatel vyjádřil přesvědčení, že postupem Okresního soudu ve Znojmě bylo zasaženo do jeho ústavně zaručených práv, vyplývajících z čl. 4 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Porušení svého práva na soudní ochranu stěžovatel spatřoval ve skutečnosti, že mu nebylo umožněno účastnit se dědického řízení, přestože v souladu s ustanovením § 175b o. s. ř. mělo být s ním jako s účastníkem jednáno. O existenci předmětného řízení se stěžovatel podle svých slov dověděl až z napadeného rozhodnutí, proti němuž již nebylo možno podat odvolání s ohledem na ustanovení § 175h odst. 3 o. s. ř., a které tak nabylo právní moci. Obecný soud dle názoru stěžovatele dále porušil jeho právo ve smyslu čl. 4 Listiny, když mu uložil povinnosti v rozporu se zákonem, resp. v rozporu se zákonem přijal rozhodnutí, ze kterého stěžovateli vyplývají povinnosti. Předmětem vydání byly, mimo jiné, zanedbatelné spoluvlastnické podíly k pozemkům, které nejsou pro stěžovatele nijak využitelné, naopak je s nimi spojena řada povinností, zejména daňových. Dá se též očekávat, že případný prodej tohoto majetku vyvolá vyšší náklady, než kolik by mohl činit výnos. Jinými slovy, pro stěžovatele vydaný majetek představuje pouze zátěž, již by nemusel nést, pokud by se mohl k věci v dědickém řízení vyjádřit a vydání majetku nepatrné hodnoty odmítnout. Napadené rozhodnutí stěžovatel proto označil za protiústavní, opíraje se přitom o usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 846/06 ze dne 7. března 2007 (pozn.: v ústavní stížnosti nesprávně označeno jako náleze), v němž byl řešen obdobný případ, ovšem s opačným skutkovým základem, kdy Ústavní soud rozhodnutí obecného soudu o vydání majetku nepatrné hodnoty, ježmuž předcházel souhlas vypravitele pohřbu s jeho převzetím, protiústavním neshledal. Stěžovatel v neposlední řadě upozornil na běžně aplikovaný výklad ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř., podle něhož k vydání majetku nepatrné hodnoty nemůže dojít proti vůli vypravitele pohřbu. Uvedené podle stěžovatele svědčí o tom, že Okresní soud ve Znojmě přijetím napadeného rozhodnutí vybočil z mezí běžné rozhodovací praxe obecných soudů.

K výzvě Ústavního soudu se k podané ústavní stížnosti vyjádřil účastník řízení, Okresní soud ve Znojmě. Vyjádření bylo sepsáno notářkou JUDr. Janou Plochovou, která nejprve zrekapitulovala výsledek šetření v dědickém řízení, tedy že zůstavitel zemřel bez dědiců a zanechal po sobě majetek nepatrné hodnoty. K úhradě nákladů spojených s pohřbem se přihlásilo město Znojmo, což doložilo fakturou znějící na částku 6 500 Kč. Dle § 175h odst. 2 o. s. ř. zanechal-li zůstavitel majetek nepatrné hodnoty, může jej soud vydat tomu, kdo se postaral o pohřeb, a řízení zastaví. Z dů-

vodu hospodárnosti a účelnosti byl tedy neparný majetek vydán vypravitelem pohřbu na náklady spojené s pohřbem. Přijaté usnesení, jak notárka posléze dodala, není třeba doručovat a nelze se proti němu odvolat.

V replice, doručené Ústavnímu soudu dne 16. ledna 2014, stěžovatel poukázal na to, že vyjádření účastníka řízení se nijak nedotýká merita věci a nevyvrací ani argumenty stěžovatele obsažené v ústavní stížnosti. Naopak z něho jasně vyplývá, že stěžovatel nedal souhlas s vydáním majetku nepatrné hodnoty, když pouhé přihlášení se jako vypravitel pohřbu nelze za takovýto souhlas považovat. Tímto krokem navíc stěžovatel plnil svou zákonnou povinnost, kterou mu ukládá ustanovení § 38 odst. 7 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, podle něhož je obec povinna trvale sledovat, zda dlužníci včas a řádně plní své závazky, a zabezpečit, aby nedošlo k promlčení nebo zániku z nich vyplývajících práv.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud ve své judikatuře mnohokrát konstatoval, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy České republiky). Jeho úkolem není skutkově a právně objasňovat věci patřící do pravomoci obecných soudů. Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy České republiky).

Z uvedeného vyplývá, že Ústavní soud zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci jednoduchého práva provedenou obecnými soudy, pokud nemá současně za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem tyto účinky, Ústavní soud definoval v řadě svých rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 74/02 ze dne 10. října 2002 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

Ústavní soud opakovaně ve své rozhodovací praxi také zdůrazňuje význam teleologické argumentace a hledání smyslu a účelu zákona jeho interpretací. V tomto ohledu nosný názor Ústavní soud vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. prosince 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.), v němž uvedl, že „jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění

si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nevědomosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity“. Tento interpretační a aplikační přístup zdůraznil Ústavní soud kupř. i v nálezu sp. zn. III. ÚS 258/03 ze dne 6. května 2004 (N 66/33 SbNU 155), jakož i v nálezu sp. zn. III. ÚS 288/04 ze dne 16. září 2004 (N 132/34 SbNU 331), v němž rovněž poukázal na relevanci teleologické metody směřující k nalezení významu a působení zákona.

Výše naznačená východiska jsou přitom významná pro hodnocení postupu a rozhodnutí Okresního soudu ve Znojmě v projednávané věci, založených podle stěžovatele na ústavně nekonformním výkladu ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř.

Citované ustanovení upravuje jednu z možností skončení dědického řízení, vyjde-li v jeho průběhu najevo, že zůstavitel zanechal majetek, jehož hodnota je nepatrná. V takové situaci může (nikoli musí) soud tento majetek vydat tomu, kdo se postaral o pohřeb, a řízení zastavit.

Smyslem předmětého ustanovení je zjednodušit průběh dědického řízení v případech, kdy majetek zůstavitele nepřevyšuje přiměřené náklady na pohřeb vynaložené vypravitelem pohřbu, jejichž úhradu by mohl za jiných okolností požadovat po dědicích (§ 470 a 472 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. prosince 2013), případně v rámci likvidace dědictví [§ 471 občanského zákoníku, § 175v odst. 2 písm. b) o. s. ř.]. Je třeba v této souvislosti zdůraznit, že možnost požadovat úhradu nákladů spojených s pohřbem je právem, a nikoliv povinností toho, kdo se postaral o pohřeb; záleží tedy na vypraviteli pohřbu, zda svou pohledávku uplatní či nikoliv. Ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř. představuje toliko specifický způsob realizace tohoto práva, protože neexistuje žádný racionální důvod, pro který by vypraviteli pohřbu neměla být zachována možnost volby. Nutnost ponechat vypraviteli pohřbu možnost nabytí majetku odmítnout vystupuje do popředí tím spíše, že důsledkem postupu dle § 175h odst. 2 o. s. ř. může být vydání movitých či nemovitých věcí, jejichž vlastnictví může pro vypravitele pohřbu znamenat významnou zátěž (čl. 11 odst. 3 věta první Listiny). Opačný výklad by vedl k tomu, že by se právo vypravitele požadovat náhradu nákladů pohřbu transformovalo v povinnost převzít majetek zůstavitele, jež nestíhá žádného věřitele zůstavitele (§ 471, § 472 odst. 2 občanského zákoníku), dokonce ani jeho dědice (§ 463 a násl. občanského zákoníku). Tak závažný hmotněprávní důsledek nelze procesní ekonomii dědického řízení ospravedlnit.

Posouzení, zda jsou dány podmínky pro použití ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř., je tedy sice věcí volné úvahy obecného soudu (srov. slovo „může“ v dotčeném ustanovení), nikoli však věcí jeho libovůle. Třebaže zá-

konodárce v ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř., v rozhodném znění, výslovně nestanovil povinnost soudu zjišťovat stanovisko vypravitele pohřbu k vydání majetku nepatrné hodnoty, v souladu s výše citovanou judikaturou Ústavního soudu je nutno připomenout, že gramatický výklad představuje toliko prvotní přiblížení k obsahu zkoumané právní normy a pro zajištění správné interpretace textu je třeba prvotní závěry dále prověřit prostřednictvím výkladu logického, systematického a především teleologického. Výsledkem provedených úvah měl být závěr soudu o podmíněné aplikaci ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř. souhlasem vypravitele pohřbu nepatrný majetek zůstavitele nabýt. Není-li tato podmínka splněna, je postup podle ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř. vyloučen. Totožný názor pak zastává i komentářová literatura [srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 1219, 1220; David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, str. 860; Jirsa, J. a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. 1. vydání (elektronické). Praha : Havlíček Brain Team, 2013, str. 1136], která vychází z rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Cz 36/84 ze dne 31. srpna 1984 (publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí č. 18/1986).

Pro úplnost je možno poznamenat, že aktuální právní úprava, tj. zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, již ve svém § 154 výslovně váže vydání majetku nepatrné hodnoty na souhlas vypravitele pohřbu.

V nyní posuzované věci má Ústavní soud ze spisu Okresního soudu ve Znojmě vedeného pod sp. zn. 13 D 658/2013 za prokázané, že stěžovatel se přihlásil do předmětného dědického řízení jako vypravitel pohřbu s pohledávkou ve výši 6 500 Kč. Provedené šetření následně ukázalo, že zůstavitel zemřel bez dědiců, přičemž zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty, proto soud, resp. notářka JUDr. Jana Plochová, pověřená projednáním dědictví po zůstaviteli Janu Váňovi, pojala úmysl aplikovat ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř. (viz č. l. 29 spisu). Z protokolu o předběžném šetření ze dne 26. srpna 2013, sepsaného v kanceláři notářky za účasti toliko zástupce Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, je patrné, že stěžovatel předvolán nebyl, přestože v souladu s ustanovením § 175b o. s. ř. je považován za jediného účastníka v řízení podle § 175h o. s. ř. Stěžovatel nebyl před vydáním napadeného rozhodnutí kontaktován ani jiným způsobem.

Ve světle výše řečeného je evidentní, že procesní postup Okresního soudu ve Znojmě aplikovaný v dané věci není způsobilý obstát. Souhrnně vyjádřeno, nestliže okresní soud v dědickém řízení přistoupil k vydání majetku nepatrné hodnoty, který zanechal zůstavitel, aniž by se dotázal stěžovatele jako vypravitele pohřbu, zda s jeho převzetím souhlasí, vybočil tím nejen z ústavně konformní interpretace ustanovení § 175h odst. 2 o. s. ř.,

ale i ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, čímž porušil ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces, garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny. Okresní soud ve Znojmě současně v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny zasáhl do stěžovatelova práva na projednání věci v jeho přítomnosti tak, aby mohl ovlivnit průběh řízení výkonem svých procesních práv a povinností účastníka dědického řízení.

Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení Okresního soudu ve Znojmě č. j. 13 D 658/2013-32 ze dne 28. srpna 2013 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 217

K procesní způsobilosti nezletilých účastníků občanského soudního řízení

V případě nezletilých dětí by pravidlem měl být závěr, že tyto nemají plnou procesní způsobilost ve smyslu § 20 odst. 1 občanského soudního řádu, přičemž opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích a vždy je nutno jej řádně odůvodnit. Zohlednit je přitom třeba zejména individuální rozumovou a volní vyspělost konkrétního dítěte, neboť je to toto individuální hledisko, které je podstatné

Z pohledu ústavních práv nezletilých dětí je tak nutno zajistit, aby v soudním řízení, jehož jsou účastníky, požívaly dostatečné ochrany, která je zpravidla, není-li zde konflikt zájmů, zaručena jejich zastoupením zákonným zástupcem. Zároveň však musí být děti od jisté věkové hranice (která, jak vyplývá z nynějšího případu, nemůže být vyšší než 16 let) do řízení zapojeny a soudy nemohou komunikovat pouze s jejich zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Ať již se zapojení zákonných zástupců dětí bude dít postupem podle § 22 nebo 23 občanského soudního řádu, je třeba, aby soud doručoval i takto zastoupenému nezletilému účastníkovi, aby tento mohl vykonávat své právo participovat na řízení, které se jej dotýká. Při použití ustanovení § 23 občanského soudního řádu doručování i nezletilému explicitně přikazuje [§ 50b odst. 4 písm. b)]. V případě postupu podle § 22 je nutno využít oprávnění v § 50b odst. 4 písm. e) občanského soudního řádu. Proto pokud je vydán platební rozkaz vůči šestnáctiletému účastníkovi řízení, je nutno jej doručovat jak samotnému účastníkovi řízení, tak jeho zákonným zástupcům.

Podání učiněné nezletilým účastníkem řízení, který nemá procesní způsobilost v plném rozsahu, není možno jednoduše ignorovat, ale musí být posouzeno prizmatem nejlepšího zájmu dítěte. Jinými slovy, není relevantní pouze vůle zákonných zástupců, ale i vůle dítěte, kterou nelze zcela pominout.

V situaci, kdy z příslušných výpisů z evidence obyvatel soud zjistí, že nezletilý účastník řízení má bydliště shodné pouze s jedním rodičem, musí soud postupovat s ohledem na ústavní požadavek zvláštní ochrany dětí a mladistvých obezřetně. Lze totiž předpokládat, že to je právě tento rodič, který se primárně stará o všechny záležitosti dítěte, a tedy také o ochranu jeho práv. Proto soud, nemá-li jiné konkrétní poznatky o situaci v dané rodině, nesmí opomenout doručovat tomu zákonnému zástupci, který s nezletilým sdílí bydliště. Pouze platné doručení tomuto zákonnému zástupci může způsobit účinky s doručením spojené.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka – ze dne 4. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 1041/14 ve věci ústavní stížnosti A. F., zastoupené Mgr. Alicí Rychlou, LL.M., advokátkou, se sídlem Šafaříkova 24, Praha 2, proti usnesením Městského soudu v Praze č. j. 35 Co 485/2013-96 ze dne 13. 12. 2013 a č. j. 11 Co 476/2013-95 ze dne 18. 12. 2013 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 35 EC 863/2010-87 ze dne 28. 8. 2013 a č. j. 35 EC 3048/2010-86 ze dne 28. 8. 2013, jimiž byly pro opožděnost odmítnuty stěžovatelkou podané odpory proti elektronickým platebním rozkazům na úhradu pohledávek – přírážek k jízdnému za cestování městskou hromadnou dopravou bez platných jízdenek.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 11 Co 476/2013-95 ze dne 18. 12. 2013 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 35 EC 3048/2010-86 ze dne 28. 8. 2013 byla porušena základní práva stěžovatelky na veřejné projednání věci v její přítomnosti podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a na participaci na řízení, které se jí dotýká, podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

II. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 35 Co 485/2013-96 ze dne 13. 12. 2013 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 35 EC 863/2010-87 ze dne 28. 8. 2013 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Tato rozhodnutí se proto ruší.

IV. Elektronický platební rozkaz Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10. 11. 2010 č. j. 35 EC 3048/2010-25 byl zrušen odporem stěžovatelky podaným dne 6. 2. 2012.

V. Obvodnímu soudu pro Prahu 5 se zakazuje pokračovat v porušování základního práva stěžovatelky podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod spočívajícím v nenařizení jednání ve věci vedené pod sp. zn. 35 EC 3048/2010.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatelka napadla v záhlaví tohoto rozhodnutí uvedená usnesení a navrhla jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces, na ochranu majetku, na zvláštní

ochranu dětí a mladistvých a na respektování nejlepšího zájmu dítěte. Přitom odkázala na čl. 11 odst. 1, čl. 32 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

2. Stěžovatelka byla po patnáctém roce svého věku několikrát kontrolována revizory při jízdě pražskou městskou hromadnou dopravou (dále též jen „MHD“) bez platné jízdenky. V té době vyrůstala v sociálně komplikovaném prostředí pouze se svou matkou, která byla vážně nemocná. Rodiče byli rozvedeni, stěžovatelka byla svěřena do péče matky, se kterou sdílela bydliště, a s otcem, který žil v jiném městě, nebyla v kontaktu. Matka nedávala stěžovateli dostatek financí na zajištění osobních potřeb ani na jízdné do školy; pouze vždy slíbila stěžovateli, že pokuty za „černé“ jízdy vyřídí. Stěžovatelka používala pražskou MHD pro cesty do školy, za nákupy apod. Pohledávky provozovatele MHD vůči stěžovateli byly postoupeny soukromým společenstvem, které navrhly vydání elektronických platebních rozkazů.

3. Teprve po smrti matky, která zemřela 27. 12. 2010, stěžovatelka (tehdy ještě nezletilá) zjistila za pomoci pěstounky, že proběhlo pět soudních řízení a že jedno řízení stále probíhá proti stěžovateli jako žalované v důsledku nezaplacených smluvních pokut – přírážek k jízdnému. Nyní posuzovaná ústavní stížnost se týká dvou z těchto šesti řízení.

A. Řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 35 EC 863/2010

4. Dne 25. 5. 2010 Obvodní soud pro Prahu 5 vydal vůči stěžovateli elektronický platební rozkaz, kterým jí uložil zaplatit žalobci CREDIT MANAGEMENT SERVICES, a. s., částku 968 Kč s příslušnými úroky a náhradu nákladů řízení ve výši 6 420 Kč. Platební rozkaz byl podle doručenek ve spisu doručen do vlastních rukou stěžovatelce (5. 11. 2010), jejímu otci (8. 7. 2010) a matce (14. 12. 2010; poté, co se první pokus o doručení ze dne 1. 7. 2010 nezdařil). Vzhledem k tomu, že odpor nebyl ve lhůtě podán, obvodní soud vyznačil, že platební rozkaz je vykonatelný počínaje dnem 30. 12. 2010.

5. Stěžovatelka dne 6. 2. 2012 podala proti tomuto platebnímu rozkazu odpor, ve kterém mimo jiné namítala, že elektronický platební rozkaz nebyl řádně doručen její matce, neboť za ni jej převzala sama stěžovatelka, jak je zřejmé z podpisu na doručence.

6. Dne 28. 8. 2013 obvodní soud napadeným usnesením odpor bez bližšího odůvodnění odmítl jako podaný opožděně.

7. Dne 13. 12. 2013 městský soud napadeným usnesením prvoinstančního rozhodnutí potvrdil. Uvedl, že řízení v předmětné věci bylo zahájeno v době, kdy stěžovatelce bylo 16 let. Platební rozkaz byl doručen přímo stěžovateli, a to v době, kdy jí bylo 16 let a 8 měsíců. Způsobilost k uzavírání

smlouvy o přepravě osob, z níž pro cestujícího mimo jiné vyplývá povinnost zaplatit stanovené jízdné, byla u žalované vzhledem k jejímu věku nepochybně dána. Její procesní způsobilost se odvíjí od způsobilosti k uzavírání výše zmíněné smlouvy. S ohledem na uvedený věk je proto zároveň nepochybné, že žalovaná mohla sama před soudem prvního stupně jednat. Dle závěru odvolacího soudu tak nebyl důvod, aby soud prvního stupně jednal s rodiči nezletilé žalované jako jejími zákonnými zástupci dle § 22 občanského soudního řádu. Případná absence řádného doručení platebního rozkazu matce stěžovatelky by tudíž nemohla vyvolat žádné důsledky s řádným doručením písemnosti spojené. Uvedený závěr by byl navíc použitelný i v případě, kdy by stěžovatelka musela být v řízení zástoupena zákonným zástupcem. Elektronický platební rozkaz byl doručen do vlastních rukou otce. Zákon nevyžaduje, aby nezletilé dítě zastupovali v soudním řízení současně oba rodiče.

B. Řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 35 EC 3048/2010

8. Dne 10. 11. 2010 Obvodní soud pro Prahu 5 vydal vůči stěžovatelce elektronický platební rozkaz, kterým jí uložil zaplatit žalobci Tessile Ditta, a. s., částku 968 Kč s příslušnými úroky a náhradu nákladů řízení ve výši 6 420 Kč. Platební rozkaz byl podle doručenek ve spisu doručen do vlastních rukou otci stěžovatelky (23. 11. 2010) a matce stěžovatelky (18. 11. 2010). Stěžovatelce doručováno nebylo. Vzhledem k tomu, že odpor nebyl ve lhůtě podán, obvodní soud vyznačil, že platební rozkaz je vykonatelný počínaje dnem 2. 4. 2011.

9. Stěžovatelka dne 6. 2. 2012 podala proti tomuto platebnímu rozkazu odpor, ve kterém mimo jiné namítala, že elektronický platební rozkaz jí nebyl vůbec doručován a nebyl ani řádně doručen její matce, neboť za ni jej převzala sama stěžovatelka, jak je zřejmé z podpisu na doručence. Přitom ona sama poštu adresovanou její matce neotevírala.

10. Dne 28. 8. 2013 obvodní soud napadeným usnesením odpor bez bližšího odůvodnění odmítl jako podaný opožděně.

11. Dne 18. 12. 2013 městský soud napadeným usnesením prvoinstanční rozhodnutí potvrdil. Uvedl, že v době, kdy stěžovatelka použila dopravní prostředek městské hromadné dopravy, jí bylo 15 let a 6 měsíců, a byla tak způsobilá k uzavření smlouvy o přepravě osob. I když se procesní způsobilost žalované odvíjí od způsobilosti k uzavírání uvedené smlouvy, s ohledem na její věk v době zahájení řízení (16 let a 5 měsíců) a možné dopady řízení do majetkové sféry žalované, nemohla žalovaná sama před soudem jednat. Soud prvního stupně proto správně jednal s rodiči žalované jako jejími zákonnými zástupci za aplikace § 22 občanského soudního řádu. Vzhledem k tomu, že zákonným zástupcem nezletilého jsou oba ro-

diče, může při konkrétním právním úkonu nezletilého zastupovat kterýkoli z nich, a to bez ohledu na to, kterému z rodičů je nezletilý případně svěřen do péče. Kolizi zájmů mezi dítětem a rodičem nelze shledávat ve skutečnosti, že spolu nekomunikují a nežijí ve společné domácnosti. Doručení elektronického platebního rozkazu spolu s návrhem na jeho vydání otci žalované je proto doručením řádným ve smyslu § 50b odst. 1 občanského soudního řádu. Protože zároveň nebylo zapotřebí doručovat každému z rodičů, je skutečnost, či je podpis na doručence určené matce, za výše uvedené situace, kdy bylo řádně doručeno otci stěžovatelky, nerozhodná.

II. Argumentace stran

12. Stěžovatelka namítá, že měla být jako nezletilá na základě mezinárodního práva a ústavního pořádku České republiky pod zvláštní ochranou a k jejím zájmům mělo být zvláště přihlíženo při výkladu ustanovení, které nabízí různé interpretace. Výsledkem svévolného výkladu práva účastníky ohledně doručování a procesní způsobilosti stěžovatelky je skutečnost, že stojí při vstupu do života dospělých, kdy by měla být zcela samostatná, s dluhem, který pravděpodobně dosáhne v exekucích 100 000 Kč, neboť jí nebyla poskytnuta řádná ochrana.

13. Podle stěžovatelky obrana jejich procesních práv zde není samoučelná, ale směřuje k ochraně dalších ústavně zaručených práv, která byla porušena v nalézacích řízeních. Stěžovatelka má všechny předpoklady, aby zvrátila ve svůj prospěch výsledky nalézacích řízení; je zjevné, že by se měla ubránit nejen vůči přiznání náhrady neúčelně vynaložených nákladů za právní zastoupení vedlejšímu účastníkovi s ohledem na současnou judikaturu, ale též vůči stanovení povinnosti hradit smluvní pokutu vedlejšímu účastníkovi. Po doložení okolností černých jízd totiž v jiném nalézacím řízení (vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 35 EC 3868/2010) bylo rozhodnuto, že stěžovatelka porušení přepravní smlouvy nezavinila, tudíž není povinna hradit smluvní pokutu, a žaloba proti ní byla zcela zamítnuta.

14. V důsledku porušení procesních práv stěžovatelky došlo tedy ke zjevně nespravedlivým rozhodnutím, která ve svém celku znemožňují nemajetné stěžovatelce start do života po dosažení zletilosti a jejichž rozsáhlý celkový dopad způsobenou nespravedlností ještě podtrhuje.

15. Napadená rozhodnutí dále dle stěžovatelky pomíjí ústavně konformní výklad platného práva, nejsou dostatečně odůvodněná, a jsou tudíž nepřezkoumatelná, věcně poskytují právní ochranu zneužívání práva na náhradu nákladů řízení v paušální výši, poskytují ochranu šikanóznímu výkonu práva ze strany žalobců a jsou hrubě nespravedlivá, společensky

nepřijatelná a podlamující víru účastníků soudních řízení ve spravedlivý proces.

16. Rozhodování soudů považuje stěžovatelka za svévolné, jak podle ní vyplývá i ze srovnání obou napadených usnesení městského soudu. V jednom tento rozhodl, že stěžovatelka byla procesně způsobilá samostatně ve věci jednat před soudem, a proto postačovalo doručení jí, zatímco v druhém případě došel městský soud k opačnému závěru, jímž odůvodnil, že stěžovatelce doručováno nebylo. Stěžovatelka se domnívá, že jediným postupem, který zabezpečí požadovanou míru ústavní ochrany nezletilých, je doručování oběma zákonným zástupcům nezletilých a zároveň nezletilým samotným.

17. Podle stěžovatelky se vyžaduje doručení oběma rodičům, neboť každý z rodičů má právo dítě zastupovat. Pokud jednomu z rodičů však doručeno není, nemusí se o potřebě a možnosti své dítě zastupovat dozvědět a nemůže toto právo a povinnost dítě zastoupit vykonat. Navíc podle stěžovatelky šlo o podstatnou věc, u které je nutno vždy zjistit vůli obou rodičů.

18. Dále stěžovatelka namítá, že rozhodnutí obecných soudů o náhradě nákladů řízení jsou v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu.

19. Ústavní soud vyzval k vyjádření k ústavní stížnosti účastníky a potenciální vedlejší účastníky (žalobce v řízení před obecnými soudy) řízení. Obvodní soud pro Prahu 5 ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že v obou případech bylo doručováno podle platných předpisů, a odkazuje na odůvodnění napadených usnesení městského soudu, se kterými se ztotožňuje.

20. Městský soud v Praze ve svém vyjádření pouze odkazuje na odůvodnění svých rozhodnutí.

21. Potenciální vedlejší účastníci, Tessile ditta, a. s., a CREDIT MANAGEMENT SERVICES, a. s., se k ústavní stížnosti nevyjádřili, ačkoliv k tomu byli Ústavním soudem vyzváni, a svého práva být vedlejším účastníkem řízení před Ústavním soudem se tak vzdali (§ 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu).

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Úvod

22. V nyní projednávané věci byly vůči stěžovatelce vydány dva elektronické platební rozkazy bez předchozího jednání a bez toho, aby se jakkoliv mohla k věci vyjádřit. Tyto nabyly právní moci, neboť stěžovatelka proti nim podle názoru obecných soudů nepodala včas odpor.

23. Ústavní stížnost tak vznáší otázku možného porušení práva stěžovatelky na projednání věci v její přítomnosti a veřejně, jak garantuje čl. 38 odst. 2 Listiny. Svou ustálenou judikaturu k tomuto právu, jakož i judikatu-

ru Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) Ústavní soud nedávno shrnul v nálezu sp. zn. I. ÚS 892/14 ze dne 20. 8. 2014 (N 157/74 SbNU 349), který obsahuje i příslušné odkazy. Principy v něm uvedené lze shrnout následovně:

- Právo na veřejné projednání věci a přítomnost u jednání je základní zásadou práva na spravedlivý proces. Tohoto práva se lze vzdát, avšak pouze pokud vzdání se je vědomé a jednoznačné.
- Institut platebních rozkazů není v rozporu s ústavním právem na veřejné projednání věci v přítomnosti účastníka pouze za podmínky, že žalovaný má právo se domoci projednání své věci v řádném procesu splňujícím všechny záruky práva na spravedlivý proces. K tomu slouží možnost podání odporu.
- Možnost vzdát se práva na projednání věci nepodáním odporu není sama o sobě problematická, pokud tak oprávněná osoba činí za situace, kdy je důkladně obeznána s veškerými důsledky takového rozhodnutí.

24. V nyní posuzované věci není pochyb o tom, že obecné soudy rozhodly platebním rozkazem, tedy bez nařízení jednání a možnosti stěžovatelky se k věci vyjádřit. Ústavní soud proto přistoupil k posouzení, zda činí, že proti platebním rozkazům stěžovatelka nepodala odpor, se platně svého práva účasti na veřejném jednání vzdala.

25. Je zřejmé, že závěr o platném vzdání se práva na veřejné projednání věci v přítomnosti účastníka nelze učinit v situaci, ve které by účastník vůbec o probíhajícím řízení nevěděl. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2537/11 ze dne 9. 10. 2012 (N 169/67 SbNU 75; body 17 až 18) Ústavní soud shledal porušení čl. 38 odst. 2 Listiny právě proto, že účastník řízení nebyl o konání jednání vyzooměn, a nebyla mu tedy dána vůbec možnost se jej zúčastnit [obdobně viz nálezu sp. zn. IV. ÚS 2477/12 ze dne 21. 1. 2013 (N 16/68 SbNU 223)]. Proto pokud se účastník ani zákonem předvídaným způsobem o konání řízení proti němu nedozví (například protože mu nebyl řádně doručen platební rozkaz), nelze dovozovat, že se práva na veřejné projednání věci ve své přítomnosti vzdal.

26. Ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 platební rozkaz nebyl vůbec doručen stěžovatelce a řádně údajně ani její matce. Ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 35 EC 863/2010 byl platební rozkaz dle stěžovatelky řádně doručen pouze jí a jejímu otci. Je tedy nutno posoudit, zda v prvním případě doručení pouze otci stěžovatelky a ve druhém případě doručení otci a stěžovatelce samé byly dostatečné k tomu, aby bylo možno dospět k závěru, že včasným nepodáním odporu se stěžovatelka vzdala svého práva na veřejné projednání věci ve své přítomnosti.

27. V kontextu práva podle čl. 38 odst. 2 Listiny tedy skutkové okolnosti tohoto případu vznášejí dvě podotázky, kterými se Ústavní soud bude

zabývat postupně. Za prvé se jedná o otázku, zda elektronické platební rozkazy s ohledem na právo nezletilé stěžovatelky participovat v řízení, které se jí dotýká, měly být doručovány i jí osobně. Za druhé jde o otázku, zda zvláštní ochrana dětí a mladistvých vyžaduje doručování oběma rodičům či zda postačuje doručení pouze jednomu z rodičů a nezletilému účastníkovi.

B. Absence doručení stěžovatelce (řízení pod sp. zn. 35 EC 3048/2010)

28. K právům nezletilých osob na participaci v soudním řízení se Ústavní soud obšírně vyjádřil v nálezech sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217) a sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ze dne 15. 10. 2014 (N 193/75 SbNU 177) [viz také nálezy sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009 (N 80/53 SbNU 11); nálezy sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59); a další]. Jeho závěry byly následující:

- Je třeba respektovat čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož stát musí zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni (myšleno vyspělosti). Podle druhého odstavce čl. 12 Úmluvy o právech dítěte se za tímto účelem dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.
- Právo dítěte na slyšení je širší než pouhá možnost vyjádření svého názoru na projednávanou problematiku. Toto právo je nutno vykládat také v kontextu obecnějšího práva být přítomen projednávání své věci, přičemž jde o důležitou záruku, že o právech dětí není rozhodováno bez jejich účasti.
- Participace dětí v řízení by měla vzrůstat s přibývajícím věkem. Dětem je třeba umožnit účast na řízení, které se jich týká, v závislosti na jejich věku a rozumové a citové vyspělosti. Jde o určité kontinuum, kdy s přibývajícím věkem a rozumovou a citovou vyspělostí se míra zapojení dítěte do řízení nutně musí zvyšovat. Věk 18 let nemůže představovat hranici, před kterou dítě do řízení není zapojeno vůbec a po které již plně.

29. V době vydání elektronického platebního rozkazu ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 bylo stěžovatelce 16 let a 8 měsíců. Obvodní soud dospěl k závěru, že stěžovatelka nemohla před soudem jednat samostatně, a proto doručoval pouze jejím zákonným zástupcům (§ 50b odst. 1 ve spojení s § 22 občanského soudního řádu).

30. Ve výše zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 Ústavní soud shledal v rozporu s právy nezletilého dítěte postup obecného soudu, který k jednání ve věci nezletilé stěžovatelky tuto k jednání nepozval a nezjistil její názor na věc, i když jí v té době bylo 16 let. Ústavní soud konstatoval, že u dítěte ve věku 16 let lze vycházet z předpokladu, že řízení plně chápe (bod 59 citovaného nálezu).

31. Ani v nyní posuzované věci Ústavní soud nevidí důvod, proč by šestnáctiletá účastnice civilního řízení o zaplacení dluhu vzniklého jízdou na černo neměla být o řízení vůbec informována a do něj zapojena. I když u zapojení šestnáctiletého dítěte do řízení je možno připustit výjimku za zcela zvláštních okolností, například v případě předmětu řízení škodlivého pro další vývoj dítěte; těžko lze připustit výjimku ze samotného informování takového dítěte o existenci řízení, jehož je účastníkem.

32. Ústavní soud nepominul, že v nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 rozhodoval za poněkud odlišné skutkové situace, ve které obecné soudy komunikovaly pouze s opatrovníkem dítěte, kterého mu samy ustanovily (viz body 52 až 53 označeného nálezu). Nicméně podstatná pro rozhodnutí v té věci nebyla ani tak sama okolnost, že opatrovník byl účastníkoví soudem „vnucen“, ale spíše to, že si jej účastník sám ne zvolil. Pouze v případě zvolení zástupce svobodnou vůlí účastníka řízení totiž lze s jistotou dovodit, že o daném řízení ví, a lze také na něm rozumně požadovat, aby nesl i případné negativní dopady jednání takového zástupce (například nepodání odporu). Přitom své zákonné zástupce (rodiče) si stěžovatelka také nevybrala a ze skutkových okolností případu je zřejmé, že tento vztah byl problematický. Otec zájem o stěžovatelku neprojevoval a nestýkal se s ní a péče matky byla v mnohém nedostatečná, navíc v dané době již matka byla vážně nemocná. V tomto ohledu tedy zmíněný nálezný dopadá i na nyní posuzovanou situaci.

33. Je zřejmé, že v dobře fungující rodině by mělo k řádnému hájení zájmů nezletilého dítěte postačovat informování zákonného zástupce dítěte o řízení. Ovšem jak dokládá i nyní posuzovaný případ, nemohou se obecné soudy na uvedený závěr bezvýhradně spoléhat. Přitom jak Ústavní soud vyslovil již v citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 (bod 43), je to „vždy soud, který je odpovědný za dodržování všech aspektů práva na spravedlivý proces v řízení, které je před ním vedeno“.

34. Je rovněž nutno vzít v potaz, že zapojení pouze rodičů stěžovatelky do řízení neobstojí ani s ohledem na okolnost, že je to v důsledku sama stěžovatelka jako žalovaná, která je nucena nést následky rozhodnutí obecných soudů, a nikoliv její rodiče. Případný dluh z neúspěchu v řízení je jejím výlučným dluhem, a nikoliv dluhem jejich zákonných zástupců.

35. Stěžovatelka v ústavní stížnosti nevznáší otázku, zda je to skutečně výlučně ona sama, kdo nese odpovědnost za zaplacení dluhů vzniklých

z její jízdy v MHD bez platného jízdního dokladu. Proto Ústavní soud nyní nepovažuje za nutné se touto otázkou zabývat. Přesto je žádoucí podotknout, že dítě obvykle nemá vlastní majetek a rodiče vůči němu mají vyživovací povinnost. Tato skutečnost se v dané věci odráží i tím, že nastoluje otázku, zda stěžovatelka vůbec zavinila porušení přepravních povinností (viz bod 13 výše). Pokud by soudy zjistily, že k jízdám na černo docházelo v důsledku zanedbávání vyživovací povinnosti ze strany rodičů, a nikoliv vinou dítěte, je namístě, aby aplikovaly § 545 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění platném v době porušení přepravní smlouvy stěžovatelkou, podle kterého není dlužník povinen smluvní pokutu zaplatit, jestliže porušení povinnosti nezavinil.

36. Z výše uvedených důvodů lze uzavřít, že s ohledem na právo stěžovatelky participovat na řízení, které se jí týká, plynoucí z čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, měl být elektronický platební rozkaz doručen i jí osobně. Takový postup občanský soudní řád připouští, neboť ustanovení § 50b odst. 4 písm. e) umožňuje doručování i zastoupeným účastníkům, rozhodne-li tak soud.

37. Pokud tedy obvodní soud elektronický platební rozkaz stěžovatelce nedoručil, nelze v žádném případě dovodit, že se stěžovatelka svým nekonáním (tedy tzv. tacitním souhlasem) skutečně práva na veřejné projednání věci ve své přítomnosti vzdala. Vzhledem k právě konstatované nutnosti zapojit stěžovatelku do řízení, které se jí týká, nelze ani dovodit, že toto vzdání se práva dostatečně projeví svým nekonáním její zákonné zástupci. Stěžovatelka naopak vyjádřila svou jasnou vůli nevzdat se práva na veřejné projednání věci odporem podaným dne 6. 2. 2012. Tím, že obvodní soud ve věci vedené u něj pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 tento odpor odmítl, dotčený elektronický platební rozkaz považuje stále za vykonatelný a ve věci dosud nenařídil jednání, porušuje práva stěžovatelky na veřejné projednání věci v její přítomnosti podle čl. 38 odst. 2 Listiny a na participaci na řízení, které se jí dotýká, podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

38. Tato porušení nenapravit ani městský soud a naopak svým napadeným usnesením pokračoval v porušování práv stěžovatelky. Je proto namístě obě napadená usnesení vydaná v řízení vedeném pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 zrušit, neboť porušují práva stěžovatelky vyplývající z čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

39. Ústavní soud nicméně zdůrazňuje, že právě uvedený závěr, že mělo být doručováno i stěžovatelce v žádném případě neznamena, že stěžovatelku považuje za schopnou samostatně v předmětném řízení jednat před soudy. Podle Ústavního soudu je nutno činit rozdíl mezi chápáním řízení (nezbytným pro nutnost nezletilé dítě do řízení zapojit) a schopností jednat před soudem samostatně. Schopnost jednat před soudem samo-

statně vyžaduje mnohem vyšší nároky na vyspělost osoby než pouhé chápání podstaty řízení. Ústavní soud se tak dále zaměří na otázku ochrany procesních práv nezletilých účastníků řízení, kterým v řízení před obecnými soudy byla i stěžovatelka.

C. Ochrana procesních práv nezletilých účastníků občanskoprávního řízení

40. Jak vyplývá z relevantních ustanovení Úmluvy o právech dítěte a čl. 32 odst. 1 Listiny, děti a mladiství (Úmluva požívá pojem „dítě“, Listina „děti a mladiství“, dále bude pro přehlednost uváděn pouze pojem „dítě“) požívají zvláštní ochrany. Soudy jsou obecně povinny vykládat právní normy ústavně konformním způsobem, tedy i s ohledem na ochranu ústavně chráněných základních práv a svobod účastníků řízení. Jednou z funkcí Ústavy České republiky, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v povinnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod [viz např. nálezn sp. zn. II. ÚS 1355/13 ze dne 26. 11. 2013 (N 201/71 SbNU 377), bod 11; nálezn sp. zn. II. ÚS 2537/11 ze dne 9. 10. 2012 (N 169/67 SbNU 75), bod 16; nálezn sp. zn. I. ÚS 3304/13 (N 18/72 SbNU 217), bod 67; či nálezn sp. zn. II. ÚS 3035/12 ze dne 5. 3. 2014 (N 26/72 SbNU 289), bod 38]. Tyto závěry plně platí i pro ta základní práva, která jsou vyjmenována v čl. 41 odst. 1 Listiny [viz např. nálezn sp. zn. II. ÚS 348/04 ze dne 9. 6. 2005 (N 120/37 SbNU 525); či obecně i nálezn sp. zn. Pl. ÚS 1/08 ze dne 20. 5. 2008 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.), bod 114]. Obecné soudy tedy musí příslušná procesní ustanovení vykládat i ve světle ústavního principu zvláštní ochrany dětí.

41. Pro nyní projednávaný případ relevantními zákonnými ustanoveními jsou zejména § 22 a 23 občanského soudního řádu. Podle ustanovení § 22 fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Podle ustanovení § 23, vyžadují-li to okolnosti případu, může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně. Kdo může jednat před soudem samostatně, upravuje § 20 občanského soudního řádu odkazem na hmotněprávní předpisy (samostatně právně jednat může každý v rozsahu, v jakém je svéprávný).

42. Podle § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, plnou svéprávnost člověk nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Podle § 31 občanského zákoníku osoby mladší jsou způsobilé k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jejich věku.

43. Praxe se však, právě s ohledem na ochranu nezletilých dětí, poněkud vzpírá přímým dopadům tohoto konstruktů, podle něhož se procesní způsobilost plně odvozuje od způsobilosti k hmotněprávnímu jednání, jež je předmětem řízení. Dochází k tomu, že se buď postupuje podle § 23 občanského soudního řádu a vydává se usnesení, že nezletilá osoba musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem [viz Šínová, R. in Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv. Občanský zákoník. I. svazek. Obecná ustanovení. Praha : Leges, 2013, s. 360; a Šínová, R. Procesní způsobilost nezletilých účastníků řízení (s přihlédnutím k právní úpravě svéprávnosti v návrhu nového občanského zákoníku). Právní rozhledy, 2011, č. 17, s. 616; kde autorka uvádí, že k aplikaci § 23 občanského soudního řádu dochází téměř automaticky], nebo se vztah mezi procesní způsobilostí a hmotněprávní způsobilostí nepovažuje za zcela striktní. Nejvyšší soud například ve věci týkající se právě jízdy třináctileté dívky na černo uvedl následující (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. 20 Cdo 2775/2004):

„Způsobilost k uzavírání smlouvy o přepravě osob, z níž pro cestujícího mimo jiné vyplývá povinnost zaplatit stanovené jízdné, byla u povinné vzhledem k jejímu věku nepochybně dána. I když se její procesní způsobilost od způsobilosti k uzavírání výše zmíněné smlouvy odvíjí, je zároveň s ohledem na uvedený věk nepochybně, že povinná nemohla sama před soudem jednat; soud v nalézacím řízení proto správně jednal s její matkou jako zástupkyní (§ 22 o. s. ř.), aniž by předtím o tom vydal rozhodnutí (§ 23 o. s. ř.). Doručení platebního rozkazu matce povinné proto vyvolává důsledky s řádným doručením písemnosti spojené.“

44. Ústavní soud se ztotožňuje s důvody, na kterých se tato praxe kládá. Soudní řízení je mnohem komplexnější a komplikovanější proces než samotné právní jednání. Existuje zásadní rozdíl mezi chápáním toho, že využívání městské hromadné dopravy není bezplatné a každý, kdo nastoupí do autobusu či jiného prostředku MHD, musí mít platný jízdní doklad, a plným chápáním soudního řízení, byť by jeho předmětem byla právě otázka sankce za nezaplacení jízdného v MHD. Procesní způsobilostí je způsobilost vykonávat v řízení práva a povinnosti účastníka řízení, čili například podávat podání (žaloba, důkazní návrhy), nahlížet do spisů, klást otázky svědkům apod. Nelze tedy bez dalšího předpokládat, že pokud nezletilé dítě má hmotněprávní způsobilost k danému jednání, má také plnou procesní způsobilost v řízení, jehož předmětem je dané jednání.

45. Z těchto důvodů se Ústavní soud domnívá, že v případě nezletilých dětí by pravidlem měl být závěr, že tyto nemají plnou procesní způsobilost

ve smyslu § 20 odst. 1 občanského soudního řádu, přičemž opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích a vždy je nutno jej rádně odůvodnit. Zohlednit je přitom třeba zejména individuální rozumovou a volní vyspělost konkrétního dítěte, neboť je to toto individuální hledisko, které je podstatné (viz Šínová, R. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník. I. svazek. Obecná ustanovení. Praha : Leges, 2013, s. 357). To na straně soudu nutně předpokládá znalost bližších informací o konkrétním nezletilém účastníkovi řízení.

46. Uvedený závěr je i v souladu s čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, který v odstavci 1 stanoví, že nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, a v odstavci 2 se státy zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho. Dítě tedy musí požívat ochrany i v rámci soudního řízení a nelze jej považovat za účastníka řízení plně srovnatelného s dospělým. Situace, kdy by dítě bylo s odkazem na § 20 občanského soudního řádu považováno za plnoprávního účastníka řízení, by vedla k odepření jakékoli zvláštní ochrany.

47. Může se zdát, že existuje určité pnutí mezi ochranou dítěte a jeho zapojením do soudního řízení. Tento rozpor je však pouze zdánlivý. Jak vysvětlil Výbor pro práva dítěte, tyto principy jsou komplementární. Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte nemůže být správně aplikováno, pokud není respektován čl. 12 a dítě není v řízení slyšeno [viz odst. 74 Obecného komentáře Výboru pro práva dítěte č. 12 ze dne 20. 7. 2009 o právu dítěte být slyšeno (General comment No. 12 on the right of the child to be heard), CRC/C/GC/12].

48. Lze tedy shrnout, že z pohledu ústavních práv nezletilých dětí je nutno zajistit, aby v soudním řízení, jehož jsou účastníky, požívaly dostatečné ochrany, která je zpravidla, není-li zde konflikt zájmů, zaručena jejich zastoupením zákonným zástupcem. Zároveň však musí být děti od jisté věkové hranice (která, jak vyplývá z nynějšího případu, nemůže být vyšší než 16 let) do řízení zapojeny a soudy nemohou komunikovat pouze s jejich zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Ať již se zapojení zákonných zástupců dětí bude dít postupem podle § 22 nebo 23 občanského soudního řádu, je třeba, aby soud doručoval i takto zastoupenému nezletilému účastníkovi, aby tento mohl vykonávat své právo participovat na řízení, které se jej dotýká. Při použití ustanovení § 23 občanského soudního řádu doručování i nezletilému explicitně přikazuje [§ 50b odst. 4 písm. b)]. V případě postupu podle ustanovení § 22 je nutno využít oprávnění v § 50b odst. 4 písm. e) občanského soudního řádu. Proto pokud je vydán platební rozkaz vůči šestnáctiletému účastníkovi řízení, je nutno jej doručovat jak samotnému účastníkovi řízení, tak jeho zákonným zástupcům.

49. Ústavní soud si je vědom, že při použití § 22 nebo 23 občanského soudního řádu může vzniknout problém s akceptací podání podaných

samotnými nezletilými osobami (poté, co soud rozhodne o tom, že dítě musí být zastoupeno, ať již za aplikace § 22, nebo § 23 občanského soudního řádu). Avšak jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, podání učiněné nezletilým účastníkem řízení, který nemá procesní způsobilost v plném rozsahu, není možno jednoduše ignorovat, ale musí být posouzeno prizmatem nejlepšího zájmu dítěte [viz nálezn. sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014, bod 68; srovnej také nálezn. sp. zn. III. ÚS 125/98 ze dne 24. 9. 1998 (N 105/12 SbNU 87), kde Ústavní soud připustil ústavní stížnost podanou nezletilými osobami, a přesto jim pro řízení před Ústavním soudem ustanovil opatrovníka; či usnesení sp. zn. I. ÚS 974/08 ze dne 12. 6. 2008, kde postupoval obdobně, byť nakonec k ustanovení opatrovníka nedošlo, to však pouze z důvodu, že ve věci žádné další procesní úkony činěny nebyly a stížnost byla posouzena jako zjevně neopodstatněná].

50. Nutnost zohlednit vůli dítěte dokládá i nynější nálezn. Ústavní soud výše dovedil (bod 37), že stěžovatelce bylo nutno doručit platební rozkaz, a pokud se tak nestalo a nebylo jí vůbec umožněno se k němu vyjádřit, nemohli se za ni její zákonní zástupci svou nečinností vzdát jejího práva na veřejné projednání věci v její přítomnosti. Jinými slovy, není relevantní pouze vůle zákonných zástupců, ale i vůle dítěte, kterou nelze zcela pomítnout. Projevenou vůli dítěte je nutno posoudit s ohledem na jeho nejlepší zájem. Stěžovatelka měla právo podat odpor se všemi důsledky s tímto úkonem spojenými (včetně automatického zrušení elektronického platebního rozkazu).

51. Zbývá ještě posoudit, zda náležitá ochrana dětí si vyžaduje zastoupení oběma rodiči, nebo pouze jedním. Čili zda elektronický platební rozkaz měl být doručován oběma rodičům.

D. Údajná absence doručení matce stěžovatelky (řízení pod sp. zn. 35 EC 863/2010)

52. Obecné soudy dospěly k závěru, že pro účinnost doručení platebního rozkazu postačuje doručení pouze jednomu z rodičů. Ústavní soud není nadán pravomocí vykládat podústavní právo [viz např. nálezn. sp. zn. II. ÚS 2876/12 ze dne 13. 11. 2013 (N 187/71 SbNU 239)]. Jak vyplývá z jeho ustálené judikatury, může v tomto ohledu zasáhnout pouze tehdy, pokud jde o výklad obecných soudů, který v důsledku vede k porušení ústavně zaručených základních práv. Tím může být i výklad zákona, který není v souladu s ústavně zaručeným právem stěžovatelky na zvláštní ochranu podle čl. 32 odst. 1 Listiny a Úmluvy o právech dítěte (tzv. ústavně konformní výklad; viz bod 40 výše).

53. Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem není posuzovat v abstraktní rovině, zda obecně postačuje doručení pouze jednomu rodiči. Ústavní

soud rozhoduje o namítaném porušení ústavních práv konkrétní stěžovatelky, a proto musí vycházet ze skutkových okolností daného případu.

54. V tomto ohledu Ústavní soud nemůže opomenout velmi specifické postavení stěžovatelky, která byla pouze v péči matky, a otec, ačkoliv nebyl nijak v rodičovské odpovědnosti omezen, o dceru nejevil zájem a nebyl s ní nijak ve styku. Vztah matky a stěžovatelky byl rovněž problematický v tom směru, že matka stěžovatelku nedostatečně finančně zabezpečovala a te poté nezbyvalo než využívat MHD bez platné jízdenky pro jízdy do školy a podobně. Navíc v době vydávání platebních rozkazů již byla matka vážně nemocná a krátce poté zemřela.

55. Ze skutkových okolností případu je tak zřejmé, že otec své rodičovské povinnosti neplnil a zájmy stěžovatelky nechránil. Byla to matka, která se starala o záležitosti stěžovatelky, byť také ne zcela dostatečně. Tyto skutečnosti sice nebyly obvodnímu soudu při vydání platebního rozkazu známy, bylo mu však známo, že bydliště stěžovatelky je shodné pouze s bydlištěm matky.

56. V situaci, kdy z příslušných výpisů z evidence obyvatel soud zjistí, že nezletilá účastnice řízení má bydliště shodné pouze s jedním rodičem, musí soud postupovat s ohledem na ústavní požadavek zvláštní ochrany dětí a mladistvých obezřetně. Lze totiž předpokládat, že to je právě tento rodič, který se primárně stará o všechny záležitosti dítěte, a tedy také o ochranu jeho práv. Proto soud, nemá-li jiné konkrétní poznatky o situaci v dané rodině, nesmí opomenout doručovat tomu zákonnému zástupci, který s nezletilým sdílí bydliště. Pouze platné doručení tomuto zákonnému zástupci může způsobit účinky s doručením spojené.

57. Proto pokud by Obvodní soud pro Prahu 5 v řízení pod sp. zn. 35 EC 863/2010 platební rozkaz nedoručil matce stěžovatelky, ale pouze otci stěžovatelky, nedostál by své povinnosti vykládat procesní předpisy s ohledem na základní právo nezletilé stěžovatelky na zvláštní ochranu.

58. Obvodní soud však takto postupoval a platební rozkaz doručoval i matce stěžovatelky. Podle stěžovatelky však toto doručení nebylo platné, neboť tehdy již vážně nemocná matka zásilku nepřevzala (tu převzala stěžovatelka) a nikdy si ji nepřčetla. Posouzení, zda bylo matce stěžovatelky platně doručeno, je tak zcela zásadní pro vyřešení otázky, zda elektronický platební rozkaz v tomto řízení vydaný je vykonatelný, či nikoliv.

59. Obvodní soud se však touto otázkou v napadeném usnesení vůbec nezabýval. Městský soud tuto otázku považoval za irelevantní, neboť měl za to, že dostatečně bylo již doručení samotné stěžovatelce. Avšak jak vyplývá z výše uvedeného, jde naopak o otázku pro rozhodnutí ve věci zcela zásadní, neboť odpověď na ni přímo určuje, zda elektronický platební rozkaz byl řádně doručen všem potřebným osobám, nikoliv alespoň jedné či některým z nich, a mohl se stát vykonatelným.

60. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu jedním z aspektů práva na spravedlivý proces je povinnost soudů a ostatních veřejných orgánů svá rozhodnutí řádně odůvodnit [viz například nálezy sp. zn. I. ÚS 2771/10 ze dne 5. 5. 2011 (N 86/61 SbNU 337); či nálezy sp. zn. I. ÚS 1368/11 ze dne 24. 4. 2012 (N 87/65 SbNU 181), bod 18; a řadu dalších]. Tato povinnost neznamená, že soudy musí dát podrobnou odpověď na každý argument účastníka řízení. Je nutno zohlednit zejména relevanci daného argumentu pro řízení a jeho možnost ovlivnit výsledek (viz také judikaturu Evropského soudu pro lidská práva – např. rozsudek ve věci *Luka proti Rumunsku* ze dne 21. 7. 2009 č. 34197/02, § 56). Avšak v žádném případě nelze ignorovat argument, který je pro výsledek řízení naprosto klíčový. Tato situace nastala v nyní posuzovaném případě.

61. Pokud obecné soudy v napadených usneseních nijak stěžovatelce neodpověděly na argument, že elektronický platební rozkaz nebyl její matce řádně doručen, či jej považovaly za irelevantní a nevypořádaly se s ním, jedná se o nedostatečně odůvodněné rozhodnutí ve smyslu právě uvedené judikatury, které má v kontextu tohoto případu dopad na další základní práva stěžovatelky uvedené výše, jako je právo na veřejné projednání věci v její přítomnosti, participaci na řízení, které se jí týká, a právo na zvláštní ochranu.

62. Z těchto důvodů napadená usnesení obvodního a městského soudu porušila práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a je nutno přistoupit k jejich zrušení.

63. Bude na obvodním soudu, aby se v novém řízení řádně zabýval argumentem stěžovatelky o tom, že platební příkaz nebyl platně doručen její matce, a aby poté ze svého závěru vyvodil odpovídající důsledky v souladu s tímto nálezem. Pokud se elektronický platební rozkaz nestal z důvodu absence doručení matce stěžovatelky vykonatelným, pak v řízení pod sp. zn. 35 EC 863/2010 dochází k porušování práva stěžovatelky na veřejné projednání věci v její přítomnosti, kterého se svým podáním ze dne 6. 2. 2012 domáhá.

E. Závěr

64. Závěrem se Ústavní soud nemůže nepozastavit nad tím, že obecné soudy dvě fakticky identické situace posoudily naprosto odlišně. V řízení pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 dovodily, že stěžovatelka neměla procesní způsobilost, a proto jí nedoručovaly, a v řízení pod sp. zn. 35 EC 863/2010 dovodily, že procesní způsobilost měla (alespoň k takovému závěru dospěl v napadeném usnesení městský soud; důvod, proč obvodní soud dodatečně doručoval elektronický platební rozkaz i stěžovatelce, není ze spisu zřejmý). Přitom v obou případech bylo doručováno v listopadu 2010 a ani jeden ze soudů neměl bližší informace o stěžovatelce. Svou úvahu, zda stěžova-

telka je nebo není způsobilá v dané věci před soudem jednat, obecné soudy učinily na základě abstraktní úvahy bez bližšího vztahu k osobě stěžovatelky. Nelze tedy dovodit, že jeden ze soudů k závěru dospěl na základě bližší znalosti rozumové a volní vyspělosti stěžovatelky.

65. Taková nejednotnost judikatury, kdy identické případy jsou posouzeny odlišně, se však jeví být v rozporu se zásadou předvídatelnosti právních aktů a ukazuje na další rozměr problematičnosti praxe rozhodování o procesní způsobilosti nezletilých účastníků civilního řízení. Předvídatelnost práva je přitom dle ustálené judikatury Ústavního soudu jedním z požadavků plynoucích z principu právního státu, zakotveného v čl. 1 odst. 1 Ústavy [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.), body 31, 39, 67 a odkazy tam uvedené]. I z tohoto důvodu by obecné soudy měly v těchto otázkách postupovat konzistentně. Sjednocování judikatury však obecně není úlohou Ústavního soudu, ta přísluší Nejvyššímu soudu.

66. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 35 EC 3048/2010 a usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 11 Co 476/2013 Ústavní soud zrušil, neboť jimi bylo nepřipustně zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatelky podle čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte tím, že jí nebylo umožněno se řízení účastnit a nebylo jí v něm doručováno (výroky I a III). S ohledem na povahu shledaného porušení a na právní jistotu Ústavní soud dále deklaroval, že elektronický platební rozkaz Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10. 11. 2010 č. j. 35 EC 3048/2010-25 byl zrušen odporem stěžovatelky podaným dne 6. 2. 2012 (výrok IV). Z toho pak vyplývá, že v daném případě v řízení před obvodním soudem dochází k nečinnosti, protože podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu Ústavní soud též zakázal Obvodnímu soudu pro Prahu 5 pokračovat v řízení vedeném pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 svou nečinností spočívající v nenařizení jednání poté, co byl v důsledku stěžovatelkou podaného odporu elektronický platební rozkaz zrušen, v porušování ústavně zaručeného práva stěžovatelky dle čl. 38 odst. 2 Listiny (výrok V).

67. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 35 EC 863/2010 a usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 35 Co 485/2013 byla Ústavním soudem zrušena pro porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že tato usnesení nebyla dostatečně odůvodněna, neboť se zcela nelyžovala s klíčovou stěžovatelčinou argumentací o absenci řádného doručení elektronického platebního rozkazu její matce (výroky II a III). V případě tohoto řízení Ústavní soud již nepřistoupil k dalším výrokům ohledně zrušení elektronického platebního rozkazu odporem stěžovatelky a ohledně nečinnosti obvodního soudu v daném řízení.

Obecné soudy zde totiž teprve budou muset posoudit otázku platného doručení platebního rozkazu matce stěžovatelky a z toho následně vyvodit odpovídající závěr o vykonatelnosti elektronického platebního rozkazu v tom řízení vydaného.

68. Při novém posouzení věci vedené pod sp. zn. 35 EC 3048/2010 musí obecné soudy vzít v potaz též závaznou judikaturu Ústavního soudu týkající se nákladů řízení v případech tzv. „formulářových žalob“ [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767) a nález sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.)]. Obecné soudy by také měly zvážit otázku odpovědnosti stěžovatelky za smluvní pokutu (viz bod 35 výše). Jak dokládá stěžovatelka, Obvodní soud pro Prahu 5 v jednom řízení proti ní dospěl k závěru, že porušení přepravních povinností nezavinila, neboť k porušení přepravních povinností docházelo důsledkem zanedbávání rodičovských povinností ze strany matky (rozsudek č. j. 35 EC 3868/2010-98 ze dne 2. 4. 2013).

Č. 218

K posouzení stížností proti usnesením v trestním řízení jako opožděně podaných v důsledku nesprávného vyznačení data na doručence pracovníkem Vězeňské služby České republiky

Je-li v ústavní stížnosti tvrzené pochybení soudu schopno vyvolat relevantní důsledky pro vedení řízení, a tím i pro jeho výsledek, existuje riziko, že došlo k odepření spravedlnosti, zaručené právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Takovým pochybením s ústavněprávním přesahem je i omyl soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku – stížnosti proti usnesení soudu prvního stupně, vyvolaný uvedením nesprávného data na doručence Vězeňskou službou České republiky, který vedl k zamítnutí podaného opravného prostředku pro jeho opožděnost.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 4. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 1427/14 ve věci ústavní stížnosti J. S., zastoupeného Mgr. Tomášem Pertotem, advokátem, se sídlem Komenského 266/3, Hradec Králové, proti usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 13 To 45/2014-64 a č. j. 13 To 46/2014-68 ze dne 4. února 2014, jimiž byly pro opožděnost odmítnuty stěžovatelovy stížnosti proti usnesením o nepodjatosti soudce v trestním řízení a o zamítnutí stěžovatelovy žádosti o zahlázení odsouzení, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 13 To 45/2014-64 a č. j. 13 To 46/2014-68 ze dne 4. února 2014 se ruší.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 17. dubna 2014, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon

o Ústavním soudu⁴⁾), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, jimiž mělo být porušeno jeho ústavně garantované právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II.

Z obsahu spisu Okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 4 Nt 1002/2013 se podává, že žádostí ze dne 24. 7. 2013 stěžovatel požádal o zaházení odsouzení z rozhodnutí Okresního soudu v Bruntálu ze dne 19. května 2000 sp. zn. 1 T 56/2000, Okresního soudu v Bruntálu ze dne 5. března 2002 sp. zn. 1 T 154/2001, Okresního soudu v Pardubicích ze dne 2. února 2005 sp. zn. 3 T 96/2004 a Okresního soudu v Pardubicích ze dne 11. října 2005 sp. zn. 3 T 197/2004. V průběhu řízení vznesl námitku podjatosti rozhodujícího soudce. Usnesením Okresního soudu v Pardubicích č. j. 4 Nt 1002/2013-46 ze dne 16. prosince 2013 bylo podle § 30 odst. 1 a 2 tr. řádu a § 31 odst. 1 tr. řádu rozhodnuto, že soudce Mgr. Karel Governac není vyloučen z vykonávání úkonů uvedeného trestního řízení a usnesením stejného soudu č. j. 4 Nt 1002/2013-47 z téhož dne byla podle § 105 odst. 1 písm. c) a d) tr. zákoníku zamítnuta žádost stěžovatele o zaházení odsouzení. Z připojené doručky vyplývá, že obě uvedená usnesení stěžovatel převzal ve Vazební věznici Hradec Králové dne 7. ledna 2014.

Ze spisu se dále zjišťuje, že podáním ze dne 10. ledna 2014, předaným k poštovní přepravě dne 13. ledna 2014 a soudu doručeným dne 14. ledna 2014, stěžovatel podal proti oběma usnesením Okresního soudu v Pardubicích stížnosti, které následně podáním ze dne 17. ledna 2014 odůvodnil. Ve spisu se dále nachází žádost Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích (adresovaná Vazební věznici Praha Ruzyně) o sdělení, kdy stěžovatel předal písemnost obsahující předmětné stížnosti pověřenému zaměstnanci Vězeňské služby České republiky, a dále odpověď Vězeňské služby České republiky, Vazební věznice Praha Ruzyně, že stěžovatel předal uvedenou písemnost zaměstnancům oddělení výkonu vazby k odeslání dne 13. ledna 2014.

Krajský soud v Hradci Králové poté napadenými usneseními obě stížnosti stěžovatele podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. řádu zamítl. Vyšel z podacího razítka a razítka věznice, podle nichž byla zásilka (obsahující stížnosti) adresovaná Okresnímu soudu v Pardubicích podána k odeslání dne 13. ledna 2014, a shledal, že pokud byla napadená usnesení stěžovatelé oznámena doručením opisů usnesení, které převzal osobně dne 7. ledna 2014, posledním dnem včasného podání stížnosti byl den 10. ledna 2014. Stížnosti podané až dne 13. ledna 2014 proto označil za opožděně podané a věcně se jimi nezabýval.

Spis dále obsahuje žádost Vězeňské služby České republiky, Vazební věznice Hradec Králové, adresovanou Okresnímu soudu v Pardubicích o poskytnutí fotokopii dodejek, které stěžovatel údajně podepsal dne 8. ledna 2014, na nichž by mělo být vyznačeno datum 7. ledna 2014, s tím, že stěžovatel vznesl stížnost na postup zaměstnanců vazební věznice, a referát příslušné soudní kanceláře k odeslání spisu žadateli.

III.

Stěžovatel v ústavní stížnosti vyslovuje zásadní nesouhlas se závěrem stížnostního soudu, podle něhož měl rozhodnutí soudu prvního stupně obdržet dle datového razítka otištěného pracovníkem Vězeňské služby České republiky na doručence určené do vlastních rukou adresáta již dne 7. ledna 2014. Tvrdí, že na doručence je nesprávný údaj o datu doručení písemnosti, neboť k doručení došlo později, a to nejdříve dne 8. ledna 2014. K tomuto pochybení dle stěžovatele došlo nejspíše nesprávným postupem pracovníka Vězeňské služby České republiky, který při přebírání pošty od poštovního doručovatele použil datumové razítko, na němž nejspíše zapomněl přetočit datum. Dle znalosti stěžovatele se toto pochybení přihodilo ve Vazební věznici Hradec Králové již několikrát. Stěžovatel z příslušného spisu zjistil, že stížnostní soud vyzýval Vězeňskou službu České republiky k podání zprávy o průběhu odeslání stížnosti, skutečnosti týkající se data doručení usnesení soudu prvního stupně však nezjišťoval. Stěžovatel tvrdí, že zásilku nemohl převzít dne 7. ledna 2014, neboť ten den byl hospitalizován na jednotce intenzivní péče mimo vazební věznici.

IV.

K ústavní stížnosti se na žádost Ústavního soudu vyjádřil účastník řízení Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích. Dle jeho názoru by měla být ústavní stížnost posouzena jako žádost o navrácení lhůty k podání opravného prostředku ve smyslu § 61 odst. 1, 2 a 3 tr. řádu. Pokud bude posouzena jako ústavní stížnost, soud ji nepokládá za důvodnou a navrhuje, aby byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

Ústavní soud požádal o stanovisko ke způsobu doručení dotčené písemnosti stěžovateli a o sdělení výsledku vyřízení stížnosti stěžovatele na postup pracovníků věznice Vazební věznici Praha Ruzyně a Vazební věznici Hradec Králové. Ředitel Vazební věznice Hradec Králové, jemuž byla postoupena i žádost adresovaná Vazební věznici Praha Ruzyně, sdělil, že stěžovatel podal dne 7. března 2014 na oddělení prevence a stížností ústní stížnost na „antidatování“ úřední korespondence ze strany Vězeňské služby České republiky, kterou vzal následně zpět s tím, že o vyřízení dané věci požádal Generální inspekci bezpečnostních sborů. Ta předmětné podání stěžovatele postoupila vazební věznici z důvodu, že se v dané věci

nejedná o podezření z trestného činu. Stížnost se tak stala předmětem interního šetření, v jehož rámci byl zajištěn příslušný důkazní materiál. Do úředního záznamu sepsaného příslušníkem Generální inspekce bezpečnostních sborů stěžovatel uvedl, že mu dne 8. ledna 2014 byla předložena doručenka, na níž nebylo vyznačeno datum převzetí úřední korespondence, a že ji podepsal bez uvedení data. V průběhu dalšího šetření bylo zjištěno, že datum 7. ledna 2014 na dodejce vyznačil vrchní dozorce oddělení výkonu vazby a trestu již před plánovaným předáním úřední korespondence stěžovateli. Při příchodu k cele tento vrchní dozorce zjistil, že stěžovatel byl eskortován mimořádnou eskortou do Fakultní nemocnice Hradec Králové z důvodu jeho sebepoškození. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl v uvedené nemocnici hospitalizován do druhého dne, byla mu předmětná korespondence předána neprodleně po jeho návratu, tedy dne 8. ledna 2014, kdy podepsal dodejku s již vyznačeným datem předchozího dne. Protože tím bylo vyvráceno tvrzení stěžovatele o antidatování dodejky, stížnost směřující proti Vězeňské službě České republiky a jejím zaměstnancům byla vyhodnocena jako nedůvodná, protože stěžovatel měl možnost při převzetí písemnosti přeškrtnout nesprávné datum a vyznačit skutečné datum doručení.

Krajský soud v Hradci Králové ani stěžovatel, jimž bylo zasláno stanovisko ředitele Vazební věznice Hradec Králové k případnému vyjádření, na ně nijak nereagovali.

V.

Vzhledem k námitce stížnostního soudu o možnosti postupu dle ustanovení § 61 tr. řádu se Ústavní soud v prvé řadě zabýval otázkou přípustnosti projednávání ústavní stížnosti. Jedním ze základních pojmových znaků ústavní stížnosti jakožto prostředku k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod je totiž její subsidiarita. Princip subsidiarity se po formální stránce projevuje v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které právní řád České republiky stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), a po stránce materiální v požadavku, aby Ústavní soud přistoupil k zásahu na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod až tehdy, jestliže příslušné orgány veřejné moci nejsou schopny protiústavní stav napravit. Pokud v určité procesní situaci má o právech a povinnostech fyzických či právnických osob rozhodnout určitý orgán veřejné moci, nemůže Ústavní soud rozhodnutí tohoto orgánu předbíhat.

Klíčové je tedy posouzení, zda byl stěžovatel před podáním ústavní stížnosti povinen požádat o navrácení lhůty ve smyslu ustanovení § 61 odst. 3 tr. řádu. V nálezu sp. zn. III. ÚS 281/12 ze dne 5. prosince 2013 (N 210/71 SbNU 477) Ústavní soud v obdobné věci konstatoval, že zmiňova-

né ustanovení zjevně nezakotvuje „standardní“ opravný prostředek (ať již řádný, či mimořádný), nýbrž jistou formu autoremedury (byť návrhové), čemuž ve sledovaném kontextu významně svědčí okolnost, že zákon neředepisuje, aby o tomto prostředku byl účastník řízení poučen. Proto by nebylo přiléhavé ustanovení o navrácení lhůty pojímat jako efektivní procesní nástroj, v nedostatku jehož uplatnění lze spatřovat překážku projednatelnosti následně ústavní stížnosti ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. V souladu s uvedenými závěry proto Ústavní soud i v nyní projednávané věci přistoupil k věcnému projednání ústavní stížnosti.

VI.

Po zvážení stížnostních námitek a jejich prověření dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 90 a 91 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností. Právo moc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

Je-li proto v ústavní stížnosti tvrzené pochybení soudu nadáno vyvolat relevantní důsledky pro vedení řízení, a tím i pro jeho výsledek, nemůže Ústavní soud pominout nezbytnost jeho prověření, neboť tím v případě, kdy existuje riziko, že došlo k odepření spravedlnosti, plní požadavek uvedený v čl. 36 odst. 1 Listiny.

K zamezení přístupu účastníka řízení k soudu v důsledku omylu soudu při posouzení včasnosti podání opravného prostředku se Ústavní soud vyjadřoval opakovaně, např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 750/06 (N 93/45 SbNU 335), v nálezu sp. zn. II. ÚS 2386/09 (N 55/56 SbNU 587) nebo v již zmiňovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 281/12 ze dne 5. 12. 2013, přičemž takový omyl označil za vadu ústavněprávní relevance.

V dané věci byla usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí žádosti stěžovatele o zahlázení odsuzujících rozhodnutí a o nevykloučení rozhodujícího soudce z vykonávání úkonů trestního řízení stěžovateli oznámena podle § 137 odst. 1 věty druhé tr. řádu doručením opisu těchto usnesení. Stěžovatel v nich byl řádně poučen ve smyslu § 143 odst. 1 tr. řádu o tom, že proti nim lze do tří dnů od jejich oznámení podat k Okresnímu soudu v Pardubicích stížnost, o níž rozhodne Krajský soud v Hradci Králové, čehož také využil a stížnosti podal.

Stěžejním bodem ústavní stížnosti je otázka, zda předmětné stížnosti byly podány včas či nikoliv. Zatímco stížnostní soud vycházel z údajů obsažených na doručence určené do vlastních rukou adresáta (založené na č. I. 48 spisu) a dospěl k závěru, že pokud stěžovatel osobně převzal zásilku obsahující obě usnesení soudu prvního stupně dne 7. ledna 2014 a stížnosti proti nim předal zaměstnanci oddělení výkonu vazby k odeslání až 13. ledna 2014, učinil tak opožděně, stěžovatel tvrdí, že stížnosti podal včas, neboť zásilku s usneseními soudu prvního stupně převzal až 8. ledna 2014. Po prošetření tvrzení stěžovatele dotazem na Vazební věznici Hradec Králové musí Ústavní soud jeho tvrzení přisvědčit, neboť ze sdělení ředitele vazební věznice vyplývá, že stěžovatel předmětnou písemnost převzal dne 8. ledna 2014, kdy se vrátil z nemocnice, kde byl hospitalizován.

Není pochyb o tom, že doručenka je průkazem doručení, byla-li písemnost doručována prostřednictvím doručujícího orgánu. V ustanovení § 50f odst. 3 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), jenž se na základě § 63 odst. 1 trestního řádu užíje přiměřeně pro způsob doručování fyzickým osobám v trestním řízení, se doručenka jednak prohlašuje za veřejnou listinu (viz dále ustanovení § 134 o. s. ř.), jednak se stanoví domněnka, že údaje uvedené na doručence se považují za pravdivé, není-li prokázán opak, čímž se současně doručence přiznává povaha veřejné listiny i fakticky. Toto zákonné ustanovení zakotvuje vyvratitelnou domněnku správnosti a pravdivosti údajů na doručence, která dopadá na každý jednotlivý údaj na ní uvedený.

Bylo tedy na stěžovateli, aby prokázal, že předmětnou písemnost obsahující obě usnesení soudu prvního stupně nepřevzal v den vyznačený na příslušné doručence, ale až den následující. Jak vyplývá ze stanoviska ředitele vazební věznice, v rámci šetření stížnosti stěžovatele na postup pracovníků věznice bylo zjištěno, že vrchní dozorce předal stěžovateli uvedenou korespondenci nikoli v den, který je vyznačený na doručence, ale až dne 8. ledna 2014, kdy stěžovatel dodejku podepsal s již vyznačeným datem předchozího dne. Uvedené stanovisko tedy dává stěžovateli za pravdu, přičemž je nerozhodné, k jakým závěrům Vězeňská služba České republiky při prošetření stížnosti dospěla, neboť jediným rozhodujícím údajem pro posouzení včasnosti podaných stížností je den, kdy stěžovatel ve věznici skutečně rozhodnutí převzal.

Jestliže bylo prokázáno, že stěžovatel obě rozhodnutí soudu prvního stupně převzal dne 8. ledna 2014, lhůta k podání stížností mu podle § 143 odst. 1 tr. řádu běžela ode dne následujícího po oznámení usnesení, tedy od 9. ledna 2014, a dle § 60 odst. 3 tr. řádu skončila dnem 13. ledna 2014. Pokud stěžovatel předal zmíněné stížnosti zaměstnancům oddělení výkonu vazby k odeslání dne 13. ledna 2014, učinil tak v zákonem stanovené

lhůtě (srov. ustanovení § 24 odst. 5 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

Porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, spočívající v odepření možnosti stěžovatele domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, Ústavní soud shledává v nesprávném zamítnutí řádných opravných prostředků stěžovatele stížnostním soudem pro jejich údajnou opožděnost. I když protiústavnost vzniklé situace byla vyvolána v první řadě špatným postupem pracovníka Vězeňské služby a až následně nesprávným postupem stížnostního soudu, který vycházel z předpokladu, že údaje obsažené na doručence jsou správné, Ústavní soud nemohl odhlédnout od zjištění vyplývajícího ze stanoviska ředitele Vazební věznice Hradec Králové, podle něhož údaj na doručence o datu doručení předmětných písemností není správný. Zrušením napadených rozhodnutí se tak stěžovateli otevírá možnost projednání jim uplatněných námitek k tomu povolaným soudem.

Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadená usnesení podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Č. 219

K uložení povinnosti podrobit se odběru biologického materiálu v řízení o popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty

I. Z hlediska základního práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) není problémem samotná skutečnost, že uplatněním zákonné domněnky otcovství vznikne právní postavení otce dítěte osobě, která není jeho biologickým otcem. Smyslem této domněnky je však zjednodušení způsobu určení otcovství, a proto neodpovídá-li v jejím důsledku vzniklý právní stav biologickému vztahu, pak domnělý otec musí mít v případě, že mu v tomto směru vznikne důvodná pochybnost, možnost předmětnou domněnku vyvrátit a tento nesoulad odstranit [viz nálezh sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), zejména jeho body 30 až 36]. Manžel matky tak může učinit u soudu podle § 785 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; v minulosti (do 31. prosince 2013) mu stejné právo přiznával § 57 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Je přitom plně postačující, pokud toto právo mohlo být reálně uplatněno. Jeho neomezené trvání by totiž nemuselo být žádoucí s ohledem na v kolizi stojící zájmy dítěte (srov. čl. 3 odst. 1 a čl. 8 Úmluvy o právech dítěte, publikované pod č. 104/1991 Sb.), resp. obecně požadavek právní jistoty, což je důvod, pro který se přípouští jeho omezení přiměřenou lhůtou.

II. Plyne-li ze základního práva domnělého otce na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy požadavek, aby mohl v případě vzniku důvodné pochybnosti své otcovství zákonem stanoveným způsobem popřít, pak je tím z povahy věci ústavně aprobován i případný zásah do stejného práva dítěte, resp. jeho matky, spočívající v tom, že v rámci řízení o popření otcovství soud zjistí citlivý údaj o jejich soukromí, zda manžel matky skutečně je biologickým otcem jejího dítěte, jehož vyhotovení může narušit existující rodinné vztahy a citové vazby. Tento závěr vyplývá z obecné zásady, že za ústavně aprobovaný účel omezení základního práva lze považovat ochranu (v tomto případě dokonce téhož) základního práva jiné osoby, jestliže jsou tato dvě práva s ohledem na svůj obsah ve vzájemné kolizi. Za další podmínky uvedeného zásahu je třeba považovat i to, že k němu může dojít pouze na základě zákona a v jeho mezích a že musí obstát z hlediska ústavního požadavku

proporcionality (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, čl. 4 odst. 4 Listiny), což znamená, že musí být vhodný, resp. způsobilý dosáhnout stanoveného cíle (test vhodnosti) a být co nejšetrnější ve vztahu k dotčenému základnímu právu (test potřebnosti). Při vážení v kolizi stojících hodnot zároveň musí převážit zájem manžela matky na popření otcovství nad zájmy dotčených osob na ochraně jejich základního práva, do něhož má být zasazeno (proporcionalita v užším smyslu). Platí přitom, že vzhledem k tomu, že nejmenší po přiměřenou dobu od okamžiku, kdy domnělému otci vznikne důvodná pochybnost ohledně jeho biologického otcovství, musí mít přednost právě jeho zájem na popření otcovství. V opačném případě by totiž toto právo nemohlo být reálně naplněno. Jeho zájem může mít samozřejmě přednost i po uplynutí uvedené doby, v jejím rámci lze ovšem bez dalšího předpokládat, že tomu tak je.

III. Usnesení o ustavení znalce a uložení povinnosti podrobit se odběru genetického materiálu za účelem vypracování znaleckého posudku je procesním rozhodnutím, na jehož základě má být pouze získán jeden z důkazů pro meritorní rozhodnutí o návrhu na popření otcovství. Na toto rozhodnutí proto nelze klást nároky srovnatelné s rozhodnutím ve věci samé. Stejně tak na něj nelze nahlížet jako na „díličí rozsudek“, kterým se definitivně postaví najisto, že jsou splněny veškeré zákonem stanovené podmínky pro popření otcovství kromě vlastního skutkového zjištění ohledně biologického otcovství, k němuž má dojít právě na jeho základě. Samotná kolize zájmů otce a zájmů dítěte, jejíž řešení je otázkou právní, může být nakonec odlišně posouzena v odvolacím nebo dovolacím řízení, což by mohlo mít za následek, že předmětné skutkové zjištění v konečném důsledku nebude mít průmět do výsledku řízení. Z těchto důvodů by takovýmto usnesením mohlo být porušeno právo účastníků řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i jejich právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy, pokud by povinnost podrobit se předmětnému znaleckému zkoumání byla uložena za situace, kdy by zjevně nemohl být naplněn její účel, jímž je popření otcovství (např. v případě, že by jí zjevně bránil zájem nezletilého dítěte). Pro zamezení tohoto následku je nezbytné, aby soud ještě před uložení povinnosti podrobit se odběru genetického materiálu umožnil účastníkům vyjádřit se k návrhu o popření otcovství a aby v příslušném usnesení vysvětlil důvody, pro které se domnívá, že tato povinnost je nezbytná pro rozhodnutí ve věci samé (přesněji řečeno, že nedojde k zamítnutí žaloby z jiného důvodu než toho, že na základě dokazování bylo zjištěno biologické otcovství domnělého otce). Toto rozhodnutí musí být náležitě odůvodněno.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 2964/12 ve věci ústavní stížnosti J. P. a A. P., obou zastoupených JUDr. Naděždou Paškovou, advokátkou, se sídlem v Roudnici nad Labem, Riegrova 1100, proti usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 2. května 2012 č. j. 7 C 210/2009-147, kterým byla v řízení o popření otcovství uložena stěžovatelkám a vedlejšímu účastníkovi povinnost dostavit se ke znalci a podrobit se odběru genetického materiálu, za účasti Okresního soudu v Litoměřicích jako účastníka řízení a D. P., zastoupeného Mgr. Markétou Vítovou, advokátkou, se sídlem Praha 4, 5. května 1050/66, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výroky II a III usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 2. května 2012 č. j. 7 C 210/2009-147 byla porušena základní práva stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Výroky II a III usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 2. května 2012 č. j. 7 C 210/2009-147 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 2. srpna 2012, se stěžovatelky, matka s dnes již zletilou dcerou, domáhají zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Okresního soudu v Litoměřicích (dále též „okresní soud“) z důvodu tvrzeného porušení svých ústavně zaručených základních práv podle čl. 10 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Napadeným usnesením byla v řízení o žalobě vedlejšího účastníka, bývalého manžela první stěžovatelky, o popření otcovství, vedeném před Okresním soudem v Litoměřicích pod sp. zn. 7 C 210/2009, uložena stěžovatelkám povinnost dostavit se ke znalci a podrobit se u něj odběru genetického materiálu za účelem zjištění, zda je vedlejší účastník biologickým

otcem druhé stěžovatelky. Stejná povinnost byla stanovena i vedlejšímu účastníkovi (výrok III napadeného usnesení). Znalcem z oboru genetiky, určování otcovství DNA, byl určen znalecký ústav GENERI BIOTECH, s. r. o., se sídlem v Hradci Králové, Machkova 587 (výrok II). Kromě toho bylo napadeným usnesením zrušeno usnesení téhož soudu ze dne 15. října 2009 č. j. 7 C 210/2009-28, kterým byla všem uvedeným účastníkům uložena obdobná povinnost (výrok I), a částečně i usnesení ze dne 2. května 2012 č. j. 7 C 210/2009-144 (správně by mělo být uvedeno č. j. 7 C 210/2009-142), v jehož případě byl zase zrušen výrok, kterým byla tato povinnost uložena P. K., bývalému partnerovi první stěžovatelky (výrok IV).

II. Shrnutí dosavadního soudního řízení

3. V roce 1992, v době trvání jejího manželství s vedlejším účastníkem, se první stěžovatelce narodila dcera. Vedlejší účastník, jenž se na základě tzv. první domněnky otcovství, vyjádřené v § 51 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2013, považuje za jejího otce, podal dne 18. června 2009 žalobu o popření otcovství. Má totiž za to, že byl v otázce svého otcovství uveden v omyl a že biologickým otcem jeho dcery, druhé stěžovatelky, je pozdější partner její matky P. K., což měl vedlejší účastník zjistit teprve po uplynutí popěrné lhůty podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011. Skutečnost, že se uvedená osoba podílela na výchově dcery, která si k němu vybuďovala vztah, postupně vedla k narušení či dokonce zničení původních vazeb mezi ní a vedlejším účastníkem, který na ni po celou dobu platil výživné.

4. V řízení o popření otcovství bylo dne 15. října 2009 vydáno usnesení č. j. 7 C 210/2009-28, kterým byla oběma stěžovatelkám i vedlejšímu účastníkovi uložena povinnost dostavit se ke znalci a podrobit se u něj odběru genetického materiálu za účelem srovnání DNA. Proti tomuto rozhodnutí podaly stěžovatelky ústavní stížnost, kterou sice Ústavní soud nálezem ze dne 29. listopadu 2010 sp. zn. I. ÚS 2881/09 (N 238/59 SbNU 419; všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) zamítl, ve svém odůvodnění nicméně konstatoval některá pochybení v postupu okresního soudu. Jednalo se především o jeho rozhodnutí neaplikovat popěrnou lhůtu upravenou v § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, podle něhož mohl manžel u soudu popřít, že je otcem dítěte své manželky, pouze do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o jeho narození. Okresní soud tak učinil z důvodu, že shledal rozpor tohoto ustanovení s čl. 8 Úmluvy, jenž každému zaručuje právo na respektování jeho soukromého a rodinného života, v důsledku čehož dal přednost jeho přímé aplikaci. Tím se však podle názoru Ústavního soudu dopustil nesprávného postupu, neboť předmětný závěr jej opravňoval pouze k tomu, aby podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen

„Ústava“) podal návrh na zrušení zákonné úpravy popěrné lhůty, k čemuž ale z jeho strany nedošlo. Bylo pak již jen shodou okolností, že v době řízení o této ústavní stížnosti byl § 57 odst. 1 zákona o rodině k návrhu jiného stěžovatele skutečně zrušen, byť s odloženou vykonatelností, nálezem ze dne 8. července 2010 sp. zn. Pl. ÚS 15/09 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), čímž se dodatečně otevřel prostor k neaplikaci tímto ustanovením stanovené popěrné lhůty v případech, na které dopadal zjištěný derogační důvod (blíže body 32 a 33 tohoto nálezu). Ústavní soud v návaznosti na tento svůj nálezh zdůraznil nezbytnost vytvoření procesního postupu jednotlivým účastníkům řízení, aby se mohli vyjádřit k otázce další aplikace § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011. Ústavní stížnosti stěžovateleke přitom nevyhověl pouze z důvodu, že nápravy uvedeného stavu bylo v předmětném řízení možné dosáhnout i bez jeho zásahu.

5. Okresní soud, který byl vázán oběma uvedenými nálezy, v dalším řízení zrušil své původní rozhodnutí a usnesením, proti němuž směřuje projednávaná ústavní stížnost, nově rozhodl o povinnosti stěžovatelek a vedlejšího účastníka podrobit se u znalce odběru genetického materiálu. Zdůraznil, že nálezh sp. zn. Pl. ÚS 15/09 umožnil obecným soudům zvažovat otázku neaplikování § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, přičemž za nepřiměřeně krátkou je vzhledem k okolnostem případu a „právním úpravám, které doznalo citované ustanovení pod vlivem předpisů Evropské unie“, třeba považovat i nově stanovenou lhůtu (čincí od 20. března 2012, kdy nabyla účinnosti novela zákona o rodině provedená zákonem č. 84/2012 Sb., 6 měsíců ode dne, kdy vzniknou manželovi matky důvodné pochybnosti o tom, že je otcem jejího dítěte, nejpozději však do tří let od narození dítěte). Nadto však okresní soud dodal, že i když nelze činit před znaleckým zkoumáním (a zřejmě ani po znaleckém zkoumáním) právní závěry, kterých se žalující strana domáhá, předmětné znalecké dokazování je v dané věci namíste především z hlediska lidského a pro zachování práv všech účastníků. Je totiž především lidským a osobnostním právem znát příslušníky svého rodu, vědět, kdo z koho pochází, a to bez ohledu na jeho právní a společenské zařazení. Výslovně přitom připustil, že i kdyby ze znaleckého zkoumání vyplynulo, že vedlejší účastník není otcem druhé stěžovatelky, tato skutečnost by ještě neznamenala, že by se v tomto řízení mohl domoci popření otcovství. Okresní soud požádal o vyjádření rovněž obě stěžovatelky, přičemž zjistil, že první stěžovatelka se výslovně nevyjádřila proti provedení znaleckého zkoumání. Druhá tak sice učinila, současně ale uvedla, že jí takovýto znalecký posudek neubliží.

6. Pro úplnost je namíste uvést, že z jednotlivých podání účastníků řízení učiněných v řízení před okresním soudem, jakož i protokolů z jednání vyplývá, že první stěžovatelka označuje za biologického otce své dcery

vedlejšího účastníka. P. K. své otcovství vylučuje z důvodu, že v předmětné době neměl mít s první stěžovatelkou poměr. Jejich vztah, během něhož se narodila druhá dcera první stěžovatelky, vznikl až následně. Druhá stěžovatelka rovněž považuje za svého otce vedlejšího účastníka.

III. Argumentace stěžovatelek

7. Jak vyplývá z ústavní stížnosti, stěžovatelky jsou přesvědčeny, že za situace, kdy měl vedlejší účastník pochybnosti o svém otcovství již při narození druhé stěžovatelky, a tudíž mu nic nebránilo podat příslušnou žalobu ve lhůtě podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, je okresní soud nemůže nutit k tomu, aby se podrobily znaleckému zkoumání. Existence uvedených pochybností vyplývá z důkazních prostředků, zejména opatrovníckého spisu vedeného u téhož soudu pod sp. zn. P 323/95. Pokud za těchto okolností podal vedlejší účastník žalobu teprve po 17 letech od narození své dcery, bylo povinností okresního soudu, plynoucí mu z již zmíněných nálezů sp. zn. Pl. ÚS 15/09 a I. ÚS 2881/09, zkoumat, proč tak činí opožděně. Zároveň měl vězít, zda jím stanovená povinnost není nepřiměřeným zásahem do soukromé sféry jednotlivců, a to z hlediska existence vzájemné důvěry rodičů, jakož i zájmů dítěte, které by v případě vyhovění ústavní stížnosti nemělo žádného otce.

8. Ústavní soud sice připustil neaplikování jeho nálezem zrušené zákonné úpravy do doby, než bude přijata právní úprava nová, přesto však bylo povinností okresního soudu, aby po nabytí účinnosti zákona č. 84/2012 Sb., kterým bylo doplněno nové znění § 57 odst. 1 zákona o rodině, přihlédl k jím stanovené (objektivní) lhůtě k popření otcovství o délce 3 let od narození dítěte. Povinnost respektovat a dodržovat vnitrostátní zákony ve své judikatuře opakovaně zdůraznil i Evropský soud pro lidská práva. Okresní soud ale podle názoru stěžovatelek postupoval opačně, když tuto lhůtu ignoroval s poukazem na její „krátkost“, a provedení znaleckého posudku nařídil, aniž by si ujasnil, zda v případě jeho provedení bude moci být otcovství stěžovatele popřeno, nebo nikoliv. Sám dokonce připustil, že ani v případě prokázání, že vedlejší účastník není biologickým otcem, nemusí jeho žalobě vyhovět, a svůj postup odůvodňoval toliko „lidským hlediskem pro zachování práv všech účastníků“, což je argument, jenž s ohledem na výše uvedené není pro stěžovatelky srozumitelný. Druhá stěžovatelka zájem na případné změně rodinných vztahů nemá a v otázce otcovství věří své matce, podle níž je jejím otcem právě vedlejší účastník.

9. Závěrem své argumentace stěžovatelky uvádí, že napadené usnesení považují za překvapivé. Okresní soud ustanovil znalce, aniž by tento postup předem avizoval či jakkoliv naznačil. V tomto směru tak nedal účastníkům možnost se k tomuto rozhodnutí vyjádřit, a to navzdory tomu, že tato jeho povinnost vyplynula z právního názoru Ústavního soudu vyslovené

ného v nálezu sp. zn. I. ÚS 2881/09. Ze všech těchto důvodů spatřují stěžovatelky v napadeném usnesení porušení svých základních práv na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy a na spravedlivý proces, zahrnující i zásadu rovnosti účastníků řízení, podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Usnesením ze dne 8. srpna 2012 č. j. II. ÚS 2964/12-17 odložil Ústavní soud na návrh stěžovatelek vykonatelnost napadeného usnesení. Následně si pro účely tohoto řízení vyžádal spisy vedené u Okresního soudu v Litoměřicích pod sp. zn. 7 C 210/2009 a P 323/95 a vyzval tento soud, jakož i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Okresní soud v Litoměřicích má za to, že stěžovatelky měly možnost se k jeho postupu vyjádřit v rámci několika jednání, jež se uskutečnila po vydání nálezu sp. zn. I. ÚS 2881/09. Jak vyplývá z jeho vyjádření ze dne 29. srpna 2014, podepsaného soudkyní JUDr. Ivettou Horejší, každý má právo na to, aby poznal členy svého rodu, tedy aby věděl, kdo z koho pochází. Toto právo přitom náleží jak dítěti, tak rodiči. Vzhledem k tomu, že současné medicínské poznatky a metody umožňují léčit nejrůznější nemoci, se kterými se dřívější medicína neuměla vypořádat, a předurčit zdraví dítěte, které se má narodit, je nezbytné znát členy své rodiny, kteří mohou za pomoci lékařů např. vyřešit zdravotní problém. V dané věci bylo navíc předmětné znalecké zkoumání nařízeno teprve poté, co obě stěžovatelky odmítly sdělit svou krevní skupinu. Vedlejší účastník a druhá stěžovatelka se podle zjištění okresního soudu v současnosti nijak nestýkají a jejich vztahy jsou narušeny.

12. Vedlejší účastník se ve svém vyjádření ze dne 10. srpna 2012 neztožnil s názorem stěžovatelek, podle nichž je třeba zájem dítěte vždy upřednostnit před zájmem matrikového otce popírajícího své otcovství. Takováto přednost obecně neplatí ani z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, přičemž v tomto směru má vypovídací hodnotu skutečnost, že v řízení o jeho stížnosti, kterou podal proti usnesení Ústavního soudu ze dne 28. května 2009 sp. zn. II. ÚS 1289/09, jímž byla odmítnuta jeho ústavní stížnost ve věci návrhu stěžovatelek na zvýšení výživného, si od něj Evropský soud pro lidská práva vyžádal informaci o tom, zda byla podána žaloba o popření otcovství, a pokud ano, s jakým výsledkem byla projednána (včetně případného řízení o ústavní stížnosti). Znalecký posudek za účelem určení otcovství za pomoci DNA je podle názoru vedlejšího účastníka v případech tohoto typu žalob v podstatě samozřejmostí, jeho vypracování je zcela standardní, a tudíž jeho vyžádání nelze v žádném případě považovat za exces. Samotný nesouhlas druhé stěžovatelky přitom nepostačuje jako dostatečný

argument proti jeho nařízení, neboť v opačném případě by byl vedlejší účastník vůči ní bez relevantního důvodu zcela zjevně znevýhodněn.

13. Pokud jde o dobu, která uplynula od narození druhé stěžovatelky a podání žaloby o popření otcovství, vedlejší účastník se domnívá, že je v jeho věci třeba zvažovat všechny relevantní okolnosti. Zdůrazňuje, že v minulosti se opakovaně pokoušel o popření otcovství prostřednictvím podnětu k nejvyššímu státnímu zástupci, přičemž podání žaloby mu měl ve výše uvedeném usnesení doporučit samotný Ústavní soud. Tvzení, že se stěžovatelky neměly možnost vyjádřit k postupu soudu, považuje za nepravdivé. V situaci, kdy již takovéto rozhodnutí vydáno bylo, jim byl dán značný prostor pro jejich vyjádření. Právě za tímto účelem nakonec opakovaně došlo i k odročení jednání. Skutečnost, že tuto možnost stěžovatelky nevyužily, nemůže jít k tíži soudu. Ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.

14. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovatelkám, které využily možnost na ně reagovat. Ve svých replikách ze dne 9. září 2013 a 24. října 2014 setrvaly na důvodech své ústavní stížnosti. Ve vztahu k argumentaci vedlejšího účastníka zdůraznily, že uložení povinnosti druhé stěžovatelce poskytnout proti své vůli vzorky DNA nelze přirovnávat k uložení povinnosti dlužníkovi, neboť jde o citelný zásah do jejího soukromí. V tomto ohledu zároveň není nijak podstatné, zda je nebo není zletilá. Požadavek shody právního a biologického otcovství nelze považovat za absolutní. Pokud jde o vyjádření soudu, stěžovatelky nesouhlasí s tím, že by se zabýval všemi okolnostmi případu. Svůj záměr ke znaleckému zkoumání účastníkům řízení nenaznačil a neumožnil jim se k němu vyjádřit. Rovněž se nezabýval důvody, které vedly vedlejšího účastníka k podání žaloby po více než 17 letech od narození jeho dcery, ačkoliv ten již při jejím narození vyjádřil pochybnosti o svém otcovství. Právo poznat členy svého rodu nelze dítěti po tak dlouhé době vnucovat, nýbrž jeho uplatnění je třeba ponechat na jeho rozhodnutí. Pochybení soudu nakonec stěžovatelky spatřují i v tom, že nepřihlédl k nové zákonné úpravě popěrně lhůty.

15. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

V. Posouzení zákonem stanovených předpokladů k projednání ústavní stížnosti

16. Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda je ústavní stížnost stěžovatelek proti napadenému usnesení přípustná. Z ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu plyne, že ústavní stížností se lze domáhat ochrany základních práv a svobod jen proti rozhodnutím „konečným“, tj. rozhodnutím o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně

práva poskytuje. Zpravidla půjde o ta rozhodnutí, jimiž se soudní či jiné řízení končí, splnění těchto podmínek lze nicméně připustit i v případě ne meritorních rozhodnutí, která jsou způsobilá bezprostředně a citelně zasáhnout do základních práv stěžovatele a která tvoří samostatnou uzavřenou součást řízení, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo [srov. např. nález ze dne 12. ledna 2005 sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53) nebo stanovisko pléna ze dne 23. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 35/13 (ST 35/69 SbNU 859; 124/2013 Sb.), bod 2]. V dané věci jde právě o tento případ.

17. V obecné rovině platí, že rozhodnutí, kterým se ustanovuje znalec, nesplňuje výše uvedené podmínky, protože proti němu ústavní stížnost není přípustná (srov. usnesení ze dne 6. června 2007 sp. zn. IV. ÚS 994/07). Ačkoliv k vypracování znaleckého posudku dochází právě na jeho základě, tento posudek bude stejně jako ostatní důkazy teprve předmětem hodnocení soudu, přičemž případná nezákonnost či nesprávnost, ke které by došlo v souvislosti s jeho vyhotovením, bude moci být namítána a odstraněna v jednotlivých fázích řízení před obecnými soudy. Napadené usnesení je však specifické předmětem znaleckého zkoumání spočívajícím ve srovnání DNA rodinných příslušníků pro účely řízení o popření otcovství (výrok II napadeného usnesení). Jeho výsledkem totiž má být informace, která se bez ohledu na výsledek uvedeného řízení významně dotýká soukromí těchto osob a v závislosti na konkrétních poměrech může vést k významnému a neodvratnému zásahu do jejich rodinných vztahů a citových vazeb. Ústavní soud zastává názor, že existence takto vymezené vazby na právo dotčených osob na ochranu před neoprávněnými zásahy do soukromého a rodinného života, jež je ústavně zaručeno v čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy, opodstatňuje závěr o přípustnosti projednávání ústavní stížnosti. Tento závěr přitom dopadá i na tu část napadeného usnesení, kterým se těmto osobám ukládá povinnost podrobit se odběru genetického materiálu, bez níž by uvedené znalecké zkoumání nemohlo být provedeno (výrok III). Zbývá dodat, že přípustnost ústavní stížnosti proti obdobnému rozhodnutí shledal Ústavní soud již v nálezu sp. zn. I. ÚS 2881/09.

18. Uvedené závěry se vztahují pouze k výrokům II a III napadeného usnesení, nikoliv však i k jeho výrokům I a IV, jimiž okresní soud zrušil svá předchozí procesní rozhodnutí nebo jejich části. V těchto částech má totiž napadené usnesení povahu kasačního rozhodnutí, proti němuž je ústavní stížnost zásadně nepřipustná [blíže např. nález ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 1787/11 (N 202/71 SbNU 385), bod 23].

19. Protože ústavní stížnost byla podánačas, osobami k tomu oprávněnými a splňovala i další formální náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, Ústavní soud přistoupil k jejímu věcnému posouzení v rozsahu, ve kterém směřovala proti výrokům II a III napadeného usnesení. Dospěl přitom k závěru, že je důvodná.

VI. Význam soudního určení, zda je manžel matky, jemuž svědčí domněnka otcovství, biologickým otcem jejího dítěte, z hlediska práva na soukromý a rodinný život

20. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody. To znamená, že jejich ochrana je jediným důvodem, který otevírá prostor pro zásah do rozhodovací činnosti těchto orgánů, což platí i pro případné přehodnocení jejich skutkových zjištění nebo právních závěrů. Tento závěr se přirozeně uplatní i ve vztahu k postupu a rozhodování obecných soudů. Ústavní soud totiž není v postavení jejich další instance, a tudíž jeho zásah nelze odůvodnit toliko tím, že se obecné soudy dopustily pochybení při aplikaci podústavního práva či jiné nesprávnosti.

21. Ústavní stížností brojí stěžovatelky proti procesnímu usnesení okresního soudu, kterým jim byla, stejně jako vedlejšímu účastníkovi, uložena povinnost podrobit se u znalce odběru genetického materiálu, na jehož základě má být provedeno srovnání DNA účastníků řízení pro účely řízení o popření otcovství. Důvod porušení svých základních práv přitom spatřují v tom, že v důsledku splnění této povinnosti získá stát proti jejich vůli citlivý údaj o tom, zda vedlejší účastník skutečně je biologickým otcem dcery své bývalé manželky, a to bez toho, aby bylo postaveno najisto, že je bude možné relevantně použít v příslušném soudním řízení. Z napadeného usnesení totiž neplyne, zda vyhovění žalobě vedlejšího účastníka nebrání uplynutí popěrné lhůty, resp. doba, která uplynula od okamžiku, kdy otci vznikly pochybnosti ohledně jeho biologického otcovství, do podání žaloby. Je tomu tak navzdory tomu, že vyhotovení tohoto údaje může narušit existující rodinné vztahy a citové vazby především mezi domnělým otcem a jeho dcerou.

22. Ústavní soud přistoupil k přezkumu napadeného usnesení z hlediska práva stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ve spojení s jejich právem na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Posledně uvedené právo dopadá na široký okruh právních vztahů, přičemž jednou z povinností, které z něj vyplývají pro stát, je povinnost respektovat a poskytovat ochranu vztahům mezi rodiči a dítětem. Jde o vztahy, jež jsou nejpřirozenějším výrazem lidské identity a jež představují intimní sféru každého jednotlivce. Jejich povaha přitom není primárně právní; základní smysl jejich právní úpravy nespočívá v jejich založení, nýbrž v uznání jejich reálné existence, do které stát nesmí svévolně zasahovat.

23. Zatímco biologický vztah rodičů a dítěte je vždy dán a nelze jej změnit, právo může postavení rodiče přiznat i jiné osobě než biologickému otci nebo matce. V případě otce se tak může stát ze dvou důvodů. V první řadě půjde o důsledek uplatnění právní domněnky otcovství. K určení, kdo je z právního hlediska otcem dítěte, zpravidla nedochází ve zvláštním řízení, jehož součástí by bylo dokazování, nýbrž na základě domněnek, které vycházejí z kulturního rámce společnosti a umožňují, aby se předmětné zjištění obešlo bez nadměrných formálních požadavků. Příkladem je domněnka otcovství manžela matky ve smyslu § 51 odst. 1 zákona o rodině (dnes § 776 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), podle něhož narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třicátého dne po zániku manželství nebo po jeho prohlášení za neplatné, považuje se za otce manžel matky. Druhým případem je osvojení, kdy se do postavení odpovídajícího právnímu vztahu rodiče a dítěte dostává osvojitel nikoliv na základě (byť jen předpokládaného) biologického vztahu, nýbrž rozhodnutím soudu podmíněným jeho návrhem, tedy projevem vůle (srov. § 63 a násl. zákona o rodině; dnes § 794 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Pro posouzení ústavní stížnosti je relevantní první z uvedených případů.

24. Z hlediska základního práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života není problémem samotná skutečnost, že uplatněním zákonné domněnky otcovství vznikne právní postavení otce dítěte osobě, která není jeho biologickým otcem. Jak již ale bylo uvedeno, smyslem této domněnky je zjednodušení způsobu určení otcovství, a proto neodpovídá-li v jejím důsledku vzniklý právní stav biologickému vztahu, pak domnělý otec musí mít v případě, že mu v tomto směru vznikne důvodná pochybnost, možnost předmětnou domněnku vyvrátit a tento nesoulad odstranit (viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/09, zejména jeho body 30 až 36; dále též např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. října 1994 ve věci stížnosti č. 18535/91 – *Kroon proti Nizozemsku*, bod 40, a ze dne 24. února 2006 ve věci stížnosti č. 74826/01 – *Shofman proti Rusku*, body 43 a 44). Manžel matky tak může učinit u soudu podle § 785 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; v minulosti (do 31. prosince 2013) mu stejné právo přiznával § 57 odst. 1 zákona o rodině. Je přitom plně postačující, pokud toto právo mohlo být reálně uplatněno. Jeho neomezené trvání by totiž nemuselo být žádoucí s ohledem na v kolizi stojící zájmy dítěte (srov. čl. 3 odst. 1 a čl. 8 Úmluvy o právech dítěte, publikované pod č. 104/1991 Sb.), resp. obecně požadavek právní jistoty, což je důvod, pro který se připouští jeho omezení přiměřenou lhůtou (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. listopadu 1984 ve věci stížnosti č. 8771/79 – *Rasmussen proti Dánsku*, bod 41, nebo jeho rozhodnutí ze dne 19. října 1999 ve věci stížnosti č. 34308/96 – *Yildirim proti Rakousku*).

25. Plyne-li ze základního práva domnělého otce na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života požadavek, aby mohl v případě vzniku důvodné pochybnosti své otcovství zákonem stanoveným způsobem popřít, pak je tím z povahy věci ústavně aprobován i případný zásah do stejného práva dítěte, resp. jeho matky, spočívající v tom, že v rámci řízení o popření otcovství soud zjistí citlivý údaj o jejich soukromí, zda manžel matky skutečně je biologickým otcem jejího dítěte. Tento závěr vyplývá z obecné zásady, že za ústavně aprobovaný účel omezení základního práva lze považovat ochranu (v tomto případě dokonce téhož) základního práva jiné osoby, jestliže jsou tato dvě práva s ohledem na svůj obsah ve vzájemné kolizi.

26. Existence ústavně aprobovaného důvodu je nezbytným předpokladem přípustnosti uvedeného zásahu, nejde však o podmínku jedinou. Předně k němu může dojít pouze na základě zákona a v jeho mezích, což je v případě popření otcovství splněno zákonnou úpravou obsaženou jak v někdejší zákoně o rodině (dnes v občanském zákoníku), tak v občanském soudním řádu (dnes rovněž v § 417 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních). Za zmínku stojí zejména § 127 odst. 4 občanského soudního řádu, podle něhož může předseda senátu uložit účastníkovi, aby se dostavil ke znalci, předložil mu potřebné předměty, podal mu nutná vysvětlení, podrobil se lékařskému vyšetření, popřípadě zkoušce krve, anebo aby něco vykonal nebo snášel, jestliže to je k podání znaleckého posudku třeba. Je mimo jakoukoliv pochybnost, že toto ustanovení umožňuje uložit v řízení o popření otcovství povinnost podrobit se odběru DNA za účelem znaleckého zkoumání, jehož výsledky mohou být (a obvykle i jsou) klíčovým důkazem, od něhož se odvíjí závěr soudu.

27. Další podmínkou ústavnosti posuzovaného zásahu do rodinného nebo soukromého života dítěte, resp. jeho matky, za účelem, aby manžel matky mohl popřít své otcovství, je jeho přiměřenost. Přesněji řečeno, tento zásah musí obstát z hlediska ústavního požadavku proporcionality (čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 4 odst. 4 Listiny), což znamená, že musí být vhodný, resp. způsobilý dosáhnout stanoveného cíle (test vhodnosti) a být co nejšetrnější ve vztahu k dotčenému základnímu právu (test potřebnosti). Při vážení v kolizi stojících hodnot zároveň musí převážit zájem manžela matky na popření otcovství nad zájmy dotčených osob na ochraně jejich základního práva, do něhož má být zasazeno (proporcionalita v užším smyslu). Posouzení splnění tohoto požadavku, resp. z něho vyplývajících podmínek, lze v případě povinnosti strpět určení, zda je manžel matky skutečně biologickým otcem jejího dítěte, provést v podstatné míře v abstraktní rovině. Je zřejmé, že uvedený zásah je způsobilý dosáhnout zamýšleného účelu. Platí to však pouze za předpokladu, že získání předmětné informace nebude samoúčelné a výsledek řízení o popření otcovství se bude odvíjet právě

od ní. Pokud jde o podmínku šetrnosti zásahu, ta je v dané věci splněna již s ohledem na jeho povahu. Zásah totiž spočívá v samotném skutkovém zjištění, jež je nezbytným předpokladem toho, aby mohla být v řízení před obecnými soudy zodpovězena otázka biologického otcovství domnělého otce. Z tohoto pohledu není rozhodné, zda bylo provedeno dokazování srovnáním vzorků DNA nebo jiným způsobem.

28. Zbývá proto provést závěrečné vážení v kolizi stojících hodnot. Ústavní soud zastává názor, že přinejmenším po přiměřenou dobu od okamžiku, kdy domnělému otci vznikne důvodná pochybnost ohledně jeho biologického otcovství, musí mít přednost právě jeho zájem na popření otcovství. V opačném případě by totiž toto právo nemohlo být reálně naplněno. Jeho zájem může mít samozřejmě přednost i po uplynutí uvedené doby, v jejím rámci lze ovšem bez dalšího předpokládat, že tomu tak je. Právě tuto „garanci“ by měla ideálně zajišťovat zákonem stanovená popěrná lhůta. Jejím smyslem by totiž měla být specifikace přiměřené doby k popření otcovství u soudu, a to za účelem dosažení právní jistoty a předvídatelnosti práva ve vztahu ke všem dotčeným osobám. Na jejím základě by pro ně měly být zřejmé podmínky, za nichž může k popření otcovství dojít. Zároveň by v takovém případě po jejím marném uplynutí (za předpokladu, že odpovídala výše uvedeným východiskům) bylo možné předpokládat, že domnělý otec navzdory pochybnosti ohledně svého biologického otcovství akceptoval svou rodičovskou odpovědnost.

29. Je namístě dodat, že zákonodárce má v otázce popěrné lhůty široké uvážení nejen ve vztahu k určení její délky, nýbrž i pokud jde o vlastní rozhodnutí, zda má být popěrná lhůta stanovena. Jestliže přitom k jejímu stanovení nepřistoupí nebo ji vymezí způsobem, že nebude dopadat na všechny případy, kdy může vyvstat předmětná důvodná pochybnost, pak musí mít prostor k vážení v kolizi stojících hodnot soud (obdobným způsobem lze ústavně konformně interpretovat § 792 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který umožňuje prominout zmeškání popěrné lhůty nejen z důvodu, že to vyžaduje zájem dítěte, nýbrž též tehdy, vyžaduje-li to veřejný pořádek).

30. K posouzení všech uvedených hledisek jsou v první řadě povolány obecné soudy, jejichž úlohou je poskytovat soudní ochranu subjektivním právům jednotlivce. Ústavní soud si je vědom, že usnesení o ustavení znalce a uložení povinnosti podrobit se odběru genetického materiálu za účelem vypracování znaleckého posudku je procesním rozhodnutím, na jehož základě má být pouze získán jeden z důkazů pro meritorní rozhodnutí o návrhu na popření otcovství. Na toto rozhodnutí proto nelze klást nároky srovnatelné s rozhodnutím ve věci samé. Stejně tak na něj nelze nahlížet jako na „dílní rozsudek“, kterým se definitivně postaví najisto, že jsou splněny veškeré zákonem stanovené podmínky pro popření otcovství kromě

vlastního skutkového zjištění ohledně biologického otcovství, k němuž má dojít právě na jeho základě. Samotná kolize zájmů otce a zájmů dítěte, jejíž řešení je otázkou právní, může být nakonec odlišně posouzena v odvolacím nebo dovolacím řízení, což by mohlo mít za následek, že předmětné skutkové zjištění v konečném důsledku nebude mít průběh do výsledku řízení. Z těchto důvodů by takovýmto usnesením mohlo být porušeno právo účastníků řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i jejich právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy, pokud by povinnost podrobit se předmětnému znaleckému zkoumání byla uložena za situace, kdy by zjevně nemohl být naplněn její účel, jímž je popření otcovství (např. v případě, že by mu zjevně bránil zájem nezletilého dítěte). Pro zamezení tohoto následku je nezbytné, aby soud ještě před uložením povinnosti podrobit se odběru genetického materiálu umožnil účastníkům vyjádřit se k návrhu o popření otcovství a aby v příslušném usnesení vysvětlil důvody, pro které se domnívá, že tato povinnost je nezbytná pro rozhodnutí ve věci samé (přesněji řečeno, že nedojde k zamítnutí žaloby z jiného důvodu než toho, že na základě dokazování bylo zjištěno biologické otcovství domnělého otce). Toto rozhodnutí musí být náležitě odůvodněno [z poslední doby srov. např. náleze ze dne 22. listopadu 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), náleze ze dne 27. března 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo náleze ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 (N 199/71 SbNU 361)]. Jak však plyne z výše uvedeného, s ohledem na jeho procesní povahu jím nikdy nebude zcela vyloučena možnost, že soud nakonec v otázce hodnocení podmínek pro popření otcovství dojde k závěru opačnému.

VII. Vlastní posouzení

31. Na základě těchto závěrů Ústavní soud konstatuje, že v projednávané věci měl zásah okresního soudu zákonný základ a byl učiněn za ústavně aprobovaným účelem (viz body 25 a 26 tohoto nálezu).

32. Pokud jde o posouzení vhodnosti zásahu, tedy jeho způsobilosti dosáhnout zamýšleného účelu, předmětná podmínka zjevně nebyla splněna v době podání žaloby, neboť s ohledem na popěrnou lhůtu podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, mohl manžel matky popřít, že je otcem jejího dítěte, pouze do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o jeho narození. Na základě této právní úpravy by tak stanovení povinnosti podrobit se odběru genetického materiálu a strpět následně srovnání DNA nemohlo vést k popření otcovství. Ústavní soud ve věci nicméně rozhoduje poté, co bylo uvedené ustanovení zrušeno nálezem sp. zn. Pl. ÚS 15/09 z důvodu jeho nesouladu s právem na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života po-

dle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Derogační důvod přitom spočíval právě v tom, že jím stanovená lhůta bránila tomu, aby domnělý otec podal předmětnou žalobu později, byť se teprve tehdy dozvěděl skutečnosti zpochybňující jeho biologické otcovství. Za těchto okolností je ochrana jeho ústavně zaručených práv v řízení o popření otcovství možná pouze tím způsobem, že příslušný soud uvedenou lhůtu neaplikuje [srov. náleze ze dne 18. listopadu 2010 sp. zn. II. ÚS 405/09 (N 229/59 SbNU 329), body 41 až 45; v širších souvislostech též náleze ze dne 18. prosince 2007 sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (N 228/47 SbNU 983), bod 19, nebo náleze ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 72/06 (N 23/48 SbNU 263; 291/2008 Sb.), bod 52]. V opačném případě by totiž svým rozhodnutím o žalobě nejen založil porušení těchto práv, ale s ohledem na § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu by jej předem učinil nevykonatelným, což by postrádalo jakýkoliv smysl.

33. Uvedený důsledek připustil Ústavní soud již ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/09, v němž uvedl, že „stanovení pozdějšího dne zrušení napadeného ustanovení zákona nemůže vést k závěru, že obecné soudy musejí uvedené ustanovení aplikovat v rozsahu, na který dopadá derogační důvod, pokud by v důsledku takovéto aplikace mohlo dojít k zásahu do základního práva nebo svobody účastníka řízení“. V případě, že se domnělý otec dozví skutečnosti zpochybňující jeho biologické otcovství během nebo po uplynutí lhůty pro podání popěrné žaloby podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, jsou proto obecné soudy „povinny neaplikovat uvedenou lhůtu a věcně posoudit předmětnou žalobu, i když bude podána po jejím uplynutí. (...) Až do doby, než zákonodárce nově rozhodne o vymezení lhůty pro popření otcovství, to tedy znamená rovněž posoudit, zda žaloba s ohledem na časový prostor od zjištění relevantních skutečností pro zpochybnění otcovství ob stojí z hlediska přiměřenosti zásahu do práv a chráněných zájmů jiných osob.“ (náleze sp. zn. Pl. ÚS 15/09, body 54 a 55). Za těchto okolností Ústavní soud shledal, že povinnost uložená stěžovatelkám napadeným usnesením je prostředkem způsobitelným k tomu, aby na jeho základě bylo věcně rozhodnuto o žalobě vedlejšího účastníka o popření otcovství. Stejně tak splňuje i podmínku potřeby, resp. nezbytnosti k dosažení tohoto účelu (viz bod 27 tohoto nálezu).

34. Ústavní soud tak přistoupil k poslednímu kroku, a to řešení otázky proporcionality v užším smyslu, tedy zda má v projednávané věci přednost zájem domnělého otce na ochraně jeho soukromého a rodinného života, do které mělo být zasaženo tím, že se na základě domněnky otcovství považuje za otce dcery své bývalé manželky, aniž by současně měl být jejím biologickým otcem, nebo zájem stěžovatelek na tom, aby stát nezasahoval do jejich soukromého a rodinného života, včetně jejich existujících rodinných vazeb, jimiž nelze nezbytně rozumět pouze vazby biologické. Jak již

bylo uvedeno, posouzení předmětné kolize je v první řadě úlohou obecných soudů, přičemž Ústavní soud by se měl v zásadě omezit na přezkoumání jejich závěrů. V projednávané věci proto nelze než přisvědčit názoru stěžovatelek, že odůvodnění napadeného usnesení je v tomto směru zjevně nedostatečné, nejednoznačné a nepřezkoumatelné. Okresní soud totiž ve svém odůvodnění zcela pominul účel řízení o popření otcovství a povinnost podrobit se odběru genetického materiálu stanovil za účelem práva dítěte poznat své rodiče, jehož se však druhá stěžovatelka vůbec nedomáhá. Nejde ovšem o jediný jeho nedostatek.

35. V řízení před Okresním soudem v Litoměřicích první stěžovatelka uvedla, že vedlejší účastník vyslovil pochybnosti ohledně otcovství dítěte již krátce po narození jejich dcery. Tyto jeho pochybnosti, jež měly souviset mimo jiné s jeho onemocněním, v jehož důsledku nemohl mít děti, jsou přitom konstatovány i v rozsudku téhož soudu ze dne 4. března 1996 sp. zn. 8 C 61/95-21, kterým bylo rozvedeno manželství vedlejšího účastníka a první stěžovatelky. Tento rozsudek, jenž byl jako důkaz proveden okresním soudem, je součástí opatrovnického spisu vedeného pod sp. zn. P 323/95. Za těchto okolností měl soud v projednávané věci posoudit, zda v době, kdy byla první stěžovatelka těhotná, vedlejšímu účastníkovi skutečně vznikla předmětná pochybnost, neboť jestliže by tomu tak bylo, pak měl již tehdy možnost podat návrh na popření otcovství. Jeho nečinnost by naopak bylo možné vykládat v tom smyslu, že svou rodičovskou odpovědnost akceptoval.

36. Je třeba zdůraznit, že nálezný sp. zn. Pl. ÚS 15/09 otevřel prostor pro neaplikování lhůty podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, pouze za předpokladu, že pochybnost domnělého otce ohledně jeho biologického otcovství vyvstala po uplynutí popěrné lhůty, resp. v jejím průběhu. V opačném případě by žaloba vedlejšího účastníka mohla být úspěšná pouze tehdy, pokud by soud podle § 792 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, rozhodl o prominutí zmeškání lhůty z důvodu, že to vyžaduje zájem dítěte nebo veřejný pořádek. Možnost postupovat podle tohoto ustanovení lze v tomto řízení dovodit s ohledem na jeho účel. I kdyby totiž soud jeho aplikaci v tomto řízení vyloučil a žalobu zamítl, vedlejšímu účastníkovi by nic nebránilo, aby obdobnou žalobu podal znovu, tentokrát již za účinnosti platného občanského zákoníku, v řízení o níž by soud možnost prominutí zmeškání lhůty bez dalšího zvažovat musel.

37. Z napadeného usnesení je zřejmé, že okresní soud se nezabýval ani otázkou, zda na věc stěžovatele dopadá derogační důvod vyslovený v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/09, což by umožnilo neaplikovat v jeho případě popěrnou lhůtu podle § 57 odst. 1 zákona o rodině, ve znění účinném do 31. prosince 2011, ani možnost tuto lhůtu prominout podle § 792 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Za této situace tak není zřejmé, zda

povinnost stěžovatelek podrobit se odběru genetického materiálu může mít ve vztahu k řízení o popření otcovství význam, což je úvaha, ve které Ústavní soud nemůže nahrazovat absentující závěry okresního soudu, včetně jeho závěrů skutkových.

38. Vzhledem k tomu, že napadené usnesení nebylo náležitě odůvodněno, došlo v jeho důsledku k porušení základního práva stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. S ohledem na obsah povinnosti stanovené napadeným usnesením znamenal tento nedostatek rovněž porušení jejich základního práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy. V dalším řízení bude povinností okresního soudu opětovně vyhodnotit, zda v případě uložení povinnosti stěžovatelkám podrobit se odběru genetického materiálu lze rozumně (i když nikoliv s absolutní jistotou) předpokládat, že na jejich základě zjištěná informace, jež se dotýká soukromého a rodinného života stěžovatelek, bude mít význam pro výsledek řízení o popření otcovství, a tedy že její získání bude představovat důvod opodstatňující zásah do základních práv a svobod stěžovatelek.

39. Jen nad rámec Ústavní soud dodává, že podle jeho názoru měly stěžovatelky dostatečný prostor vyjádřit se k významu nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/09 pro projednávanou věc. Na nařízení znaleckého zkoumání nelze nahlížet jako na překvapivé rozhodnutí, protože v daném řízení představovalo – za předpokladu, že soud považoval na základě vyjádření účastníků a provedených důkazů ostatní podmínky pro popření otcovství za splněné – logický postup vedoucí k zjištění skutkové otázky biologického otcovství. Jiná věc je, jakým způsobem soud závěr o splnění uvedených podmínek odůvodnil.

40. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelek a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil výroky II a III napadeného usnesení. V rozsahu, ve kterém ústavní stížnost směřovala proti výrokům I a IV napadeného usnesení, ji podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřipustnou odmítl.

Č. 220

K ochraně vlastnického práva vzniklého transformací z práva osobního užívání pozemku přiděleného správním rozhodnutím

Podle § 205 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. prosince 1991, vznikalo právo osobního užívání na základě dvou právních skutečností: rozhodnutí o přidělení pozemku a dohody o zřízení práva osobního užívání pozemku, k níž byla nezbytná registrace státním notářstvím. Zatímco v případě smluvních převodů se – až na zákonem stanovené výjimky – uplatňuje jednoznačná zásada, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám má, při vzniku práva osobního užívání byl zvolen přidělovací princip, který vyžadoval pravomocné a vykonatelné rozhodnutí správního orgánu. Platí přitom, že není-li takovéto rozhodnutí o přidělení pozemku nicotné, je třeba vycházet z presumpce jeho správnosti (souladu s právem), a to až do doby, než bude zrušeno nebo změněno. Tato presumpce se uplatní i v případě, kdy byl k osobnímu užívání v rozporu s § 199 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 1991, přidělen pozemek, jenž nebyl v socialistickém společenském vlastnictví.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Vlasty Formánkové a soudců Tomáše Lichovníka a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 1085/14 ve věci ústavní stížnosti Ing. Zdeňka Devátého a Marie Deváté, zastoupených Mgr. Františkem Jarošem, advokátem, se sídlem v Turnově, Antonína Dvořáka 287, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. ledna 2014 č. j. 30 Cdo 3552/2013-244, kterým bylo odmítnuto dovolání stěžovatelů, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. února 2013 č. j. 20 Co 62/2011-222, rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. listopadu 2012 č. j. 30 Cdo 400/2012-208 a rozsudku Okresního soudu v Semilech ze dne 30. září 2010 č. j. 10 C 166/2009-137, jimiž bylo vyhověno žalobě směřující proti stěžovatelům o určení vlastnického práva k pozemku, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Hradci Králové a Okresního soudu v Semilech jako účastníků řízení a PhMr. Miloslavy Vondráčkové, zastoupené JUDr. Vojtěchem Krupkou, advokátem, se sídlem v Jablonci nad Nisou, Horní náměstí 3, a města Lomnice nad Popelkou, se sídlem Lomnice nad Popelkou, Husovo náměstí 6, zastoupeného Mgr. Františkem Jarošem, advokátem, se sídlem v Turnově, Antonína Dvořáka 287, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 8. ledna 2014 č. j. 30 Cdo 3552/2013-244 a rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. února 2013 č. j. 20 Co 62/2011-222 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a jejich právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. ledna 2014 č. j. 30 Cdo 3552/2013-244 a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 12. února 2013 č. j. 20 Co 62/2011-222 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 21. března 2014, navrhli stěžovatelé zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu porušení jejich ústavně zaručeného základního práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Dne 16. března 1988 byla mezi Československým státem – Městským národním výborem v Lomnici nad Popelkou a vedlejší účastnicí uzavřena dohoda o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k blíže specifikovaným pozemkům, nacházejícím se v k. ú. Lomnice nad Popelkou, jejíž součástí bylo ujednání o tom, že výlučným vlastníkem pozemku st. p. č. X1 o výměře 21 m² (dále jen „předmětný pozemek“) se stane stát. Stát byl původně vlastníkem id. 2/3 tohoto pozemku, zatímco vedlejší účastnice jeho id. 1/3. Registrace dohody byla provedena Státním notářstvím v Semilech dne 9. června 1988 pod sp. zn. RI 417/88. Následným rozhodnutím Okresního národního výboru v Semilech ze dne 15. ledna 1990 č. j. Fin-R-26/90-os.už. byl předmětný pozemek přidělen do osobního užívání stěžovatelům jako pozemek zastavěný garáží. Tím jim vzniklo právo na to, aby s nimi Československý stát – Městský národní výbor v Lomnici nad Popelkou uzavřel dohodu o zřízení práva osobního užívání, k čemuž došlo pod č. j. 81/1990 dne 25. ledna 1990. Dohoda byla registrována dne 23. února 1990 pod sp. zn. RII 242/90. Dnem 1. ledna 1992, kdy nabyl účinnosti zákon č. 509/1991 Sb., se podle § 872 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění novelizace provedené prvně uvedeným zákonem, změnilo právo osobního užívání pozemku na vlastnické právo fyzické osoby.

3. K žalobě vedlejší účastnice bylo rozsudkem Okresního soudu v Semilech (dále též „soud prvního stupně“) ze dne 29. března 1995 č. j. 1 C 367/94-39, jenž nabyl právní moci dne 4. května 1995, určeno, že uvedená dohoda o vypořádání podílového spoluvlastnictví je absolutně neplatná podle § 39 občanského zákoníku. Důvodem byla skutečnost, že v době jejího uzavření neměl Městský národní výbor v Lomnici nad Popelkou právo disponovat s jedním z pozemků, což s ohledem na to, že soud shledal obsah dohody jednotným a nedělitelným, činilo neplatnou dohodu jako celek. S ohledem na uvedeně závěry podala vedlejší účastnice dne 20. března 1998 žalobu vůči městu Lomnice nad Popelkou a dále řádově desítkám fyzických osob, mezi kterými byli i stěžovatelé, již se domáhala určení, že je vlastníci id. 1/3 pozemků, které byly předmětem její původní dohody se státem. Žaloba byla doručena stěžovateli dne 28. května 1998 a stěžovatelce dne 29. května 1998. Řízení o ní bylo nicméně z důvodu zpětvzetí zastaveno usnesením ze dne 7. října 1999 č. j. 1 C 189/98-724, ve znění opravných usnesení.

4. Žalobou podanou dne 13. listopadu 2009 se vedlejší účastnice opětovně domáhala určení, že je společně s městem Lomnice nad Popelkou spoluvlastnicí předmětného pozemku, a to v rozsahu id. 1/3, zatímco město je spoluvlastníkem v rozsahu id. 2/3. Tato žaloba směřovala vedle města i proti stěžovatelům, kteří byli v katastru nemovitostí zapsáni jako vlastníci pozemku. Původní vyhovující rozsudek Okresního soudu v Semilech ze dne 30. září 2010 č. j. 10 C 166/2009-137 byl k odvolání všech žalovaných změněn rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové (dále též „odvolací soud“) ze dne 31. května 2011 č. j. 20 Co 62/2011-165 tak, že se žaloba zamítá. S tímto závěrem se ovšem neztotožnil Nejvyšší soud (dále též „dovolací soud“), který připustil dovolání vedlejší účastnice a na jeho základě rozsudkem ze dne 21. listopadu 2012 č. j. 30 Cdo 400/2012-208 zrušil rozhodnutí odvolacího soudu.

5. Z odůvodnění rozsudku dovolacího soudu vyplývá, že považoval dohodu o zřízení práva osobního užívání pozemku, která byla uzavřena mezi státem a stěžovateli, za absolutně neplatnou podle § 39 občanského zákoníku. Podle § 199 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., totiž mohlo být toto právo zřízeno pouze k pozemku, který byl v socialistickém společenském vlastnictví, což však s ohledem na absolutní neplatnost dohody o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, kterou v roce 1988 uzavřel stát s vedlejší účastnicí, nebyl případ předmětného pozemku. Nic na tom nemění ani skutečnost, že dohoda o osobním užívání pozemku byla uzavřena v souladu s příslušným správním rozhodnutím. Důvod, pro který tomu tak je, je přitom třeba spatřovat v postupu správního orgánu, který před vydáním uvedeného rozhodnutí nejednal s vedlejší účastnicí jako s účastníkem správního řízení,

přestože podle § 14 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), takovoto postavení jako osoba dotčená správním rozhodnutím měla. Uvedené pochybení mělo mít za následek, že správní rozhodnutí nikdy nenabýlo právní moci ani se nestalo závazným. Neplatnost dohody o osobním užívání pozemku znamená, že stěžovatelům toto právo k předmětnému pozemku nikdy nevzniklo, protože jim následně nemohlo vzniknout ani vlastnické právo podle § 872 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění účinném od 1. ledna 1992.

6. K poukazu odvolacího soudu, že v projednávané věci se uplatní závěry obsažené v nálezu ze dne 28. května 1997 sp. zn. II. ÚS 103/96 (N 64/8 SbNU 133), dovolací soud zdůraznil, že nesprávné posouzení rozsahu účastenství správním orgánem ve správním řízení nemůže mít vliv na závěr soudu o tom, že správní rozhodnutí, které nebylo doručeno všem osobám, jež účastníky správního řízení ze zákona byly, nenabýlo právní moci, a tudíž nevyvolalo jím sledované právní účinky. V usnesení ze dne 1. dubna 2003 sp. zn. II. ÚS 358/01 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) navíc Ústavní soud zdůraznil, že účelem rozhodnutí o přidělení pozemku byla legalizace protiprávního stavu, přičemž podrobně odůvodnil, proč v citované věci nebylo možno použít závěry uvedeného nálezu.

7. Za situace, kdy stěžovatelé užívali předmětný pozemek na základě rozhodnutí o přidělení pozemku do osobního užívání a dohody o osobním užívání pozemků, mohli být podle názoru dovolacího soudu toliko v dobré víře, že jej užívají z titulu práva osobního užívání pozemku. Stěžovatelé tak nenakládali s předmětným pozemkem jako s pozemkem, který jim patří, což vylučovalo jejich oprávněnou držbu a vydržení vlastnického práva k němu podle § 135a odst. 1 a 2 občanského zákoníku, ve znění po novelizaci provedené zákonem č. 131/1982 Sb. I kdyby přitom byli přesvědčeni, že jim právo osobního užívání pozemku platně vzniklo a transformovalo se na právo vlastnické, jejich dobrá víra, že jim předmětný pozemek patří, mohla trvat teprve od 1. ledna 1992 a nejpozději do 28. a 29. května 1998. Tehdy se totiž dozvěděli o stanovisku vedlejší účastnice, že se považuje za podílovou spoluvlastnici předmětného pozemku. Stanovená desetiletá doba podmiňující vydržení proto stěžovatelům neuplynula.

8. Krajský soud v Hradci Králové, který byl v dalším řízení vázán právním názorem dovolacího soudu, rozsudkem ze dne 12. února 2013 č. j. 20 Co 62/2011-222 potvrdil původní vyhovující rozsudek soudu prvního stupně. Následně dovolání žalovaných proti tomuto rozhodnutí Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 8. ledna 2014 č. j. 30 Cdo 3552/2013-244 jako nepřijatelné.

II. Argumentace stěžovatelů

9. Z ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatelé zpochybňují závěr o absolutní neplatnosti dohody o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví ze dne 16. března 1988, jakož i to, že se tento závěr vztahuje i na ně, ačkoliv nebyli účastníky soudního řízení o určení její neplatnosti. Ve zbytku pak argumentují právními závěry, které Ústavní soud vyslovil v nálezu sp. zn. II. ÚS 103/96 a následně též v nálezu ze dne 23. února 2005 sp. zn. II. ÚS 114/04 (N 32/36 SbNU 359). Rozhodnutí o přidělení pozemku do osobního užívání nemůže být neúčinné toliko pro neexistenci vlastnického práva státu k přidělovanému pozemku. Vedlejší účastnice v době přidělení nejenže nebyla považována za vlastníka, nýbrž se za něho ani sama nepovažovala. Nic nenamítala ani proti dohodě o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. Později konstatovaná neplatnost této dohody měla za následek, že se rozhodnutí o přidělení pozemku stalo vadným, přesto však nelze zpochybňovat jeho platnost a účinnost. Nebylo-li totiž zákonným postupem zrušeno, je třeba vycházet z presumpce jeho platnosti. Závěry obsažené v usnesení sp. zn. II. ÚS 358/01 na věc stěžovatelů naopak použít nelze. V jejich případě totiž účelem rozhodnutí o přidělení pozemku do osobního užívání nebyla a ani nemohla být legalizace protiprávního stavu. To platí tím spíše, že jim žádný protiprávní stav znám nebyl a nikdo z nich nebyl ani členem žádného orgánu příslušného městského národního výboru. Stěžovatelé byli v dobré víře nejen při rozhodnutí o přidělení předmětného pozemku do osobního užívání, nýbrž též při následném uzavření dohody v této věci a poté při přeměně práva osobního užívání ze zákona na právo vlastnické. Závěrem konstatují, že napadenými rozhodnutími jim bylo odňato vlastnické právo k předmětnému pozemku, čímž bylo porušeno jejich základní právo na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud si za účelem tohoto řízení zapůjčil spis vedený u Okresního soudu v Semilech pod sp. zn. 10 C 166/2009 a vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší soud, za který se přípisem ze dne 4. srpna 2014 vyjádřil předseda senátu JUDr. Pavel Vrcha, Krajský soud v Hradci Králové, za který se přípisem ze dne 31. července 2014 vyjádřil soudce Mgr. Ing. Boris Nypl, i Okresní soud v Semilech, za který se přípisem z téhož dne vyjádřila soudkyně Mgr. Pavla Lorbachová, odkázaly na obsah napadených rozhodnutí.

12. Město Lomnice nad Popelkou se ve svém vyjádření ze dne 20. srpna 2014 zcela ztotožnilo s argumentací stěžovatelů a zopakovalo její stěžejní části.

13. Vedlejší účastnice vyslovila názor odlišný. Z jejího vyjádření ze dne 20. srpna 2014 vyplývá její nesouhlas s tvrzením stěžovatelů, že jsou vlastníky předmětného pozemku. Připomíná, že téměř shodný případ řešil Ústavní soud v usnesení sp. zn. II. ÚS 358/01, v němž se jednalo rovněž o pozemek, který byl původně ve spoluvlastnictví vedlejší účastnice (id. 1/3) a jejího bratra (id. 2/3), jehož podíl v roce 1970 propadl státu jako následek trestu propadnutí majetku za trestný čin opuštění republiky. Ztotožňuje se s názorem Nejvyššího soudu, že dohoda o osobním užívání pozemku, kterou bylo toto právo zřízeno k pozemkům, které nebyly v socialistickém společenském vlastnictví, se přičila § 199 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 1991, protože byla podle § 39 občanského zákoníku neplatná. V tomto směru opakuje argumentaci, kterou dovolací soud ve prospěch tohoto názoru uvedl v napadeném rozsudku. Závěrem zpochybňuje tvrzení stěžovatelů, že účelem rozhodnutí o přidělení pozemku do osobního užívání nebyla a ani nemohla být legalizace protiprávního stavu. Rodiče stěžovatele, jež jako dosazení nájemníci bydleli v letech 1949 až 1968 v rodinném domě rodiny vedlejší účastnice, znali dobře stanovisko jejího bratra k vyvlastnění jeho majetku, tedy že se nadále považuje za spoluvlastníka a že trvá na jeho vydání. To, že se vedlejší účastnice domáhala určení svého vlastnického práva k předmětnému pozemku, zase vyplynulo z její žaloby, kterou podala v roce 1998. Ústavní stížnost navrhuje odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost.

14. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovatelům, kteří ve stanovené lhůtě nevyužili možnost na ně reagovat.

15. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

IV. Posouzení zákonem stanovených předpokladů k projednání ústavní stížnosti

16. Ústavní stížnost je přípustná v rozsahu, ve kterém směřuje proti usnesení Nejvyššího soudu, jímž bylo odmítnuto dovolání stěžovatelů, a dále proti napadeným rozsudkům Krajského soudu v Hradci Králové a Okresního soudu v Semilech. Tento závěr již však nelze vztáhnout i na napadený rozsudek Nejvyššího soudu. Jedná se totiž o kasační rozhodnutí, jež zásadně nelze považovat za konečné rozhodnutí ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Výjimku by bylo možné připustit pouze za předpokladu, že by jeho zrušení bylo nezbytné k tomu, aby mohla být v konkrétní věci poskytnuta ochrana ústavně zaručeným základním právům a svobodám stěžovatele [srov. náleze ze dne 18. září 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373), část V; náleze ze dne 28. listopadu 2013 sp. zn. I. ÚS 1787/11 (N 202/71 SbNU 385), bod 23]. V daném případě tomu tak ale není.

I kdyby totiž právní závěry obsažené v tomto rozsudku byly důvodem, pro který došlo ze strany obecných soudů k porušení základních práv a svobod, k jejich ochraně by postačovalo zrušení navazujících rozhodnutí [srov. náleze ze dne 4. března 2004 sp. zn. IV. ÚS 290/03 (N 34/32 SbNU 321)].

17. Vzhledem k tomu, že ústavní stížnost byla podána včas, osobami k tomu oprávněnými a splňovala i ostatní zákonem předepsané formální náležitosti, přistoupil Ústavní soud v rozsahu, ve kterém byla přípustná, k jejímu meritornímu projednání, načež zjistil, že je důvodná.

V. Vlastní posouzení

18. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody. To znamená, že jejich ochrana je jediným důvodem, který otevírá prostor pro zásah do rozhodovací činnosti těchto orgánů, což platí i pro případné přehodnocení jejich skutkových zjištění nebo právních závěrů. Tento závěr se přirozeně uplatní i ve vztahu k postupu a rozhodování obecných soudů. Ústavní soud totiž není v postavení jejich další instance, a tudíž jeho zásah nelze odůvodnit toliko tím, že se obecné soudy dopustily pochybení při aplikaci podústavního práva či jiné nesprávnosti.

19. Obecné soudy mohou svými rozhodnutími založit porušení základního práva účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny rovněž v případě, kdy při aplikaci podústavního práva zvolí takovou z možných variant jeho výkladu, v jejímž důsledku bude určitý ústavně chráněný účel neoprávněně upřednostněn před jiným ústavně chráněným účelem [srov. např. náleze ze dne 16. února 1995 sp. zn. III. ÚS 114/94 (N 9/3 SbNU 45)].

20. V projednávané věci stojí proti sobě na straně jedné ochrana vlastnického práva vedlejší účastnice (čl. 11 odst. 1 Listiny), která s ohledem na neplatnost dohody o vypořádání podílového spoluvlastnictví nepřestala být spoluvlastnicí předmětného pozemku, a na straně druhé důvěra stěžovatelů ve správnost správního rozhodnutí (čl. 1 odst. 1 Ústavy), na jehož základě jim ve vztahu k témuž pozemku, byť v rozporu s tehdejší zákonnou úpravou, mělo vzniknout právo uzavřít se státem dohodu o zřízení práva k jeho trvalému užívání a po jejím uzavření samotné právo trvalého užívání pozemku, později transformované na právo vlastnické. Uvedený nesoulad byl dán tím, že předmětný pozemek nebyl s ohledem na spoluvlastnictví vedlejší účastnice v socialistickém společenském vlastnictví, což byla podle § 199 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 1991, podmínka vzniku práva trvalého užívání pozemku.

21. Ústavní soud se řešením takto vymezené kolize nezabývá poprvé, přičemž k jejímu řešení se opakovaně vyjádřil zejména v již zmíněných nálezech sp. zn. II. ÚS 103/96 a sp. zn. II. ÚS 114/04 a dále v nálezu ze dne 8. června 2005 sp. zn. II. ÚS 504/04 (N 118/37 SbNU 511). V prvním z nich konkrétně vyslovil závazný právní názor, že podle § 205 občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 1991, vznikalo právo osobního užívání na základě dvou právních skutečností: rozhodnutí o přidělení pozemku a dohody o zřízení práva osobního užívání pozemku, k níž byla nezbytná registrace státním notářstvím. Zatímco v případě smluvních převodů se – až na zákonem stanovené výjimky – uplatňuje jednoznačná zásada, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám má, při vzniku práva osobního užívání byl zvolen přidělovací princip, který vyžadoval pravomocné a vykonatelné rozhodnutí správního orgánu. Platí přitom, že není-li takovéto rozhodnutí o přidělení pozemku nicotné, je třeba vycházet z presumpce jeho správnosti (souladu s právem), a to až do doby, než bude zrušeno nebo změněno. Tato presumpce se uplatní i v případě, kdy byl k osobnímu užívání v rozporu s § 199 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 1991, přidělen pozemek, jenž nebyl v socialistickém společenském vlastnictví.

22. Byla-li platně uzavřena dohoda o osobním užívání pozemku v souladu s pravomocným a vykonatelným rozhodnutím o jeho přidělení, pak, svědčilo-li toto právo oprávněné osobě ke dni účinnosti zákona č. 509/1991 Sb., došlo dne 1. ledna 1992 ze zákona k jeho přeměně na právo vlastnické. K tomuto okamžiku zároveň zaniklo vlastnické právo původního vlastníka, ať již jím byl stát, nebo jiný subjekt.

23. Přisvědčit nakonec nelze ani právnímu názoru Nejvyššího soudu, v minulosti vyslovenému již v jeho rozsudku ze dne 13. dubna 2000 sp. zn. 22 Cdo 2326/98 (publikovaném v časopisu Soudní rozhledy, roč. 2000, č. 7, str. 205–207), podle něhož v projednávané věci brání uplatnění této presumpce skutečnost, že správní rozhodnutí nebylo doručeno vedlejší účastníci. Ta totiž měla mít podle § 14 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), v příslušném správním řízení postavení jeho účastníka, v důsledku čehož toto rozhodnutí nemělo nikdy nabýt právní moci. Ústavní soud v této souvislosti setrvává na svém závěru, že „podle § 199 odst. 1 občanského zákoníku, v tehdy platném znění, mohlo být právo osobního užívání zřízeno jen k pozemkům v socialistickém vlastnictví. Pokud příslušný správní orgán rozhodoval o přidělení pozemku do osobního užívání, vycházel z toho, že pozemek je v socialistickém vlastnictví, proto bývalý vlastník ani nemohl být účastníkem řízení. Jeho práva již nemohla být tímto aktem dotčena. Pokud dotčena byla, tak jedině úkonem, na základě kterého jeho vlastnické právo buď přešlo, anebo bylo převedeno na stát.“ (nález sp. zn. II. ÚS 114/04, jakož i nález sp. zn. II. ÚS 504/04).

24. Závěrem Ústavní soud dodává, že z napadených rozhodnutí nevyplývají žádné skutečnosti, jež by opodstatňovaly závěr o nicotnosti správného rozhodnutí, kterým byl předmětný pozemek přidělen stěžovatelům do osobního užívání [srov. náleze ze dne 25. září 2008 sp. zn. II. ÚS 519/08 (N 157/50 SbNU 399), bod 20; též usnesení sp. zn. II. ÚS 358/01].

25. Vzhledem k tomu, že napadenými rozhodnutími byla při výkladu podústavního práva nesprávně posouzena otázka kolize dvou ústavně chráněných zájmů, Ústavní soud dospěl k závěru, že jimi bylo porušeno základní právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a v jeho důsledku i jejich základní právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Z tohoto důvodu proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl v rozsahu, ve kterém směřovala proti napadeným rozhodnutím dovolacího a odvolacího soudu (výrok I), a tato rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil (výrok II). Ke zrušení rozsudku soudu prvního stupně nepřistoupil, neboť ochrany základních práv a svobod stěžovatelů lze dosáhnout již tím, že věc bude znovu projednána odvolacím soudem. Z tohoto důvodu mu nezbylo než ve vztahu k tomuto rozsudku (v jehož případě tím přestala být splněna podmínka přípustnosti ústavní stížnosti ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), stejně jako ve vztahu ke kasačnímu rozsudku dovolacího soudu ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřipustnou odmítnout (výrok III).

Č. 221

K použitelnosti zvukového záznamu pořízeného soukromou osobou – zaměstnancem jako důkazu v řízení o neplatnost výpovědi z pracovního poměru

1. Základním kritériem, jež má vést k rozhodnutí o použitelnosti či nepoužitelnosti záznamu rozhovoru pořízeného soukromou osobou bez vědomí nahrávané osoby jako důkazu v příslušném řízení, je poměrování chráněných práv a zájmů, které se v této soukromé sféře střetávají, kde se stát stává arbitrem (zpravidla prostřednictvím soudu) rozhodujícím o tom, který z těchto zájmů bude v daném konkrétním střetu převažujícím. Hodnocení použitelnosti či nepoužitelnosti takto opatřených (a státu předložených, předaných) informací se bude provádět podle norem procesních, které však jen vymezují pravidla pro to, jak zjistit náležitým způsobem skutkový stav a nalézt „materiální“ právo, tedy rozhodnout o vlastním předmětu sporu. Kromě okolností, za nichž byla taková nahrávka pořízena, bude rozhodující i význam právem chráněného či uznávaného zájmu, který je předmětem vlastního řízení, a možnosti, které měl účastník uplatňující informace z nahrávky k dispozici k tomu, aby získal takové informace jiným způsobem než za cenu porušení soukromí druhé osoby.

2. V judikatuře Ústavního soudu proběhla konstitucionalizace ochrany slabší smluvní strany jako principu ústavněprávního významu, jímž se orgány veřejné moci mají v aplikační praxi povinnost řídit. Tento princip je obzvláště akcentován v oblasti práva pracovního, jež musí účinným způsobem chránit zaměstnance před jakýmkoli formami nátlaku a svévole ze strany zaměstnavatele, pokud jde o ukončení pracovního poměru. Jde o projev ochranné funkce pracovního práva a principu ochrany stability pracovního poměru. Při rozhodování pracovních sporů musejí mít soudy tento vůdčí princip stále na zřeteli, a to zejména při vedení dokazování, neboť jinak by se soudy poskytovaná ochrana zaměstnance před svévolí zaměstnavatele stala jen formální a neúčinnou. Obecné soudy mají především povinnost vzít v úvahu obvyklou důkazní nouzi na straně zaměstnance, jenž se snaží prokázat nezákonný postup zaměstnavatele při rozvázání pracovního poměru.

3. Za běžných okolností je svévolné nahrávání soukromých rozhovorů bez vědomí jejich účastníků hrubým zásahem do jejich soukromí. Takovýto postup s rysy záludnosti je ve velké většině případů morálně i právně zcela nepřijatelný, zejména je-li veden záměrem nahrávanou osobu poškodit. Ústavní soud se rozhodně staví proti nekalým praktikám

vzájemného elektronického sledování a skrytého nahrávání při soukromých i profesionálních jednáních, jež zpravidla jsou nejen v rozporu s právem, ale, hodnoceno po stránce sociálně-etické, šíří ve společnosti atmosféru podezřívavosti, strachu, nejistoty a nedůvěry. Zcela odlišně je však třeba posuzovat případy, kdy je tajné pořízení audiozáznamu rozhovoru součástí obrany oběti trestného činu proti pachateli nebo jde-li o způsob dosažení právní ochrany pro výrazně slabší stranu významného občanskoprávního a zejména pracovněprávního sporu. Zásah do práva na soukromí osoby, jejíž mluvený projev je zaznamenán, je zde plně ospravedlnitelný zájmem na ochraně slabší strany právního vztahu, jíž hrozí závažná újma (včetně např. ztráty zaměstnání). Opatření jediného nebo klíčového důkazu touto cestou je analogické k jednání za podmíněk krajní nouze či dovolené svépomoci.

4. Obecné soudy postupem, kdy nepřipustily jako důkaz stěžovatele (zaměstnancem) navrhovanou audionahrávku rozhovoru mezi ním a členem zahraničního vedení zaměstnavatele, způsobilou zásadně ovlivnit skutková zjištění v projednávané věci, tzn. přispět k objasnění skutečného důvodu výpovědi z pracovního poměru, nedůvodně upřednostnily právo na ochranu osobnosti této nahrávané osoby před právem na spravedlivý proces stěžovatele podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 1774/14 ve věci ústavní stížnosti Ing. Miroslava Kmocha, právně zastoupeného JUDr. Ondřejem Kochmanem, advokátem, se sídlem v Praze 2, Londýnská 674/55, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 2012 č. j. 15 Co 319/2008-270, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o neplatnost výpovědi z pracovního poměru, a proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2014 č. j. 21 Cdo 1334/2013-314, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a KROHNE CZ, spol. s r. o., se sídlem Opavská 801/8a, 639 00 Brno, jako vedlejšího účastníka řízení, právně zastoupeného JUDr. Petrou Musilovou, advokátkou, se sídlem v Brně, Kuřimská 42.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 2012 č. j. 15 Co 319/2008-270 a rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2014 č. j. 21 Cdo

1334/2013-314 bylo porušeno stěžovatelovo právo na přístup k soudu a na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 2012, č. j. 15 Co 319/2008-270 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2014, č. j. 21 Cdo 1334/2013-314 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), která byla Ústavnímu soudu doručena dne 22. 5. 2014 a následně doplněna dne 13. 10. 2014, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť jimi mělo být porušeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Dále mělo dojít k porušení stěžovatelova práva na ochranu osobní cti zaručeného čl. 10 odst. 1 Listiny a k porušení jeho práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a z vyžádaného spisového materiálu, stěžovatel byl na základě pracovní smlouvy ze dne 19. 7. 1997 zaměstnancem společnosti KROHNE CZ, spol. s r. o. (dále též jen „vedlejší účastník“), která je dceřinou společností firmy KROHNE Messtechnik GmbH & Co. KG, se sídlem v Německu (dále jen „zahraniční vedení vedlejšího účastníka“). Stěžovatel byl u vedlejšího účastníka zaměstnán jako technický a obchodní zástupce a zastával zároveň funkci vedoucího pražské kanceláře a prokuristy. Dne 17. 8. 2005 stěžovatel převzal na pracovišti výpověď z pracovního poměru pro nadbytečnost, a to z důvodu připravovaných organizačních změn dle ustanovení § 46 odst. 1 písm. c) zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění platném k datu výpovědi (dále jen „zákoník práce“).

Stěžovatel ke dni 30. 11. 2005 podal u Městského soudu v Brně žalobu, v níž se domáhal toho, aby Městský soud v Brně určil neplatnost uvedené výpovědi a rozhodl o nároku stěžovatele na zaplacení náhrady mzdy. Stěžovatel měl za to, že důvodem výpovědi nebyla vedlejším účastníkem tvrzená nadbytečnost a připravovaná organizační změna. Stěžovatel byl a je přesvědčen, že skutečným důvodem výpovědi byla stěžovatelem učiněná kritika vedlejšího účastníka ze dne 5. 8. 2005 zasláná zahraničnímu vedení vedlejšího účastníka.

Městský soud v Brně rozhodl rozsudkem ze dne 1. 11. 2007 č. j. 13 C 368/2005-104 tak, že určil, že výpověď daná stěžovateli vedlejším účastníkem dne 17. 8. 2005 je neplatná. Jedním z důkazů, který byl proveden v řízení před Městským soudem v Brně, byl stěžovatelem předložený přepis českého překladu rozhovoru mezi stěžovatelem a členem zahraničního vedení vedlejšího účastníka N. V., který byl pořízen na mezinárodním strojírenském veletrhu dne 6. 10. 2005, a k tomu přiložená audiokazeta. Městský soud v Brně rozhodl usnesením pod sp. zn. 13 C 368/2005-76, jímž připsal důkaz audiokazetou, s tím, že bude proveden překlad z angličtiny do češtiny poté, co bude ustanoven tlumočník, a následně bude proveden další důkaz znalcem ohledně autentičnosti kazety. V návaznosti na to Městský soud v Brně ustanovil tlumočnicki za účelem zjištění obsahu uvedeného rozhovoru (viz usnesení Městského soudu v Brně pod č. j. 13 C 368/2005-78 ze dne 6. 12. 2006). Ustanovená tlumočnice připsala ze dne 2. 5. 2007 osvědčila, že stěžovatelem (žalobcem v řízení před soudem prvního stupně) předložený přepis zvukového záznamu rozhovoru odpovídá rozhovoru mezi stěžovatelem a N. V., jak byl učiněn v anglickém jazyce. Městský soud v Brně pak při svém rozhodování vycházel z obsahu tohoto rozhovoru mezi stěžovatelem a N. V., který, jak je výše uvedeno, byl zachycen na audionahrávce. Městský soud v Brně žalobě stěžovatele v plném rozsahu vyhověl, neboť způsob, kterým měly být ze strany vedlejšího účastníka osvědčeny organizační změny, označil pouze za účelové simulované jednání, kterým si vedlejší účastník toliko vytvořil předpoklady, aby mohl dát stěžovateli výpověď podle § 46 odst. 1 písm. c) zákoníku práce.

Městský soud v Brně rovněž rozhodl usnesením ze dne 1. 11. 2007 č. j. 13 C 368/2005-103 o tom, že otázka povinnosti vedlejšího účastníka zaplatit stěžovateli náhradu mzdy bude projednána samostatně (vedeno pod sp. zn. 13 C 71/2014). Dne 11. 6. 2014 bylo usnesením téhož soudu pod č. j. 13 C 71/2014-19 rozhodnuto o přerušení řízení o povinnosti zaplatit náhradu mzdy, a to až do skončení řízení o nyní projednávané ústavní stížnosti.

Vedlejší účastník odvoláním napadl rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 1. 11. 2007 č. j. 13 C 368/2005-104 a usnesení, jímž mu byla uložena povinnost zaplatit náklady řízení. Krajský soud v Brně rozhodl o odvolání rozsudkem ze dne 9. 6. 2009 č. j. 15 Co 319/2008-134, jímž rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že zamítl návrh stěžovatele na určení, že výpověď ze dne 17. 8. 2005 je neplatná. Krajský soud v Brně mimo jiné vycházel z toho, že stěžovatelem pořízená audionahrávka rozhovoru mezi ním a N. V. byla jako důkaz nepřipustná, neboť byla učiněna bez vědomí nahrávané osoby.

Stěžovatel následně toto druhoinstanční rozhodnutí napadl dovoláním, o kterém rozhodl Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 9. 3. 2011 č. j. 21 Cdo 434/2010-184 tak, že rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 9. 6.

2009 č. j. 15 Co 319/2008-134 zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu projednání. Krajský soud v Brně posléze rozhodl ústavní stížností napadeným rozsudkem ze dne 13. 11. 2012 č. j. 15 Co 319/2008-270, kterým rozsudek Městského soudu v Brně změnil tak, že návrh stěžovatele, aby soud určil, že výpověď daná stěžovateli vedlejším účastníkem dne 17. 8. 2005 je neplatná, opět zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Stěžovatel napadl rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 2012 č. j. 15 Co 319/2008-270 dovoláním, o kterém rozhodl Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným rozsudkem ze dne 7. 3. 2014 č. j. 21 Cdo 1334/2013-314, kterým dle § 243b odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) stěžovatelem podané dovolání zamítl.

II.

V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatel podrobně uvádí, proč nesouhlasí se skutkovými i právními závěry odvolacího i dovolacího soudu; rekapituluje dosavadní průběh řízení a zdůrazňuje, že dle jeho názoru došlo k porušení jeho základních práv zaručených Listinou. Stěžovatel opětovně namítá, že důvodem výpovědi z pracovního poměru ze dne 17. 8. 2005 nebyla vedlejším účastníkem tvrzená nadbytečnost stěžovatele a plánovaná organizační změna, ale ve skutečnosti jím byly stěžovatelovy kritické zprávy zaslány zahraničnímu vedení vedlejšího účastníka. Stěžovatel k prokázání svých tvrzení disponuje dvěma audiozáznamy. Prvním z nich je zvuková nahrávka z pracovní porady zaměstnanců vedlejšího účastníka ze dne 8. 9. 2005 a druhým je audiozáznam rozhovoru stěžovatele s představitelem zahraničního vedení vedlejšího účastníka, N. V., ze strojírenského veletrhu, který se konal dne 6. 10. 2005. V tomto rozhovoru byly N. V. důvody výpovědi, jež tvrdí stěžovatel, potvrzeny. Stěžovatel nesouhlasí se závěry jak Krajského soudu v Brně, tak i Nejvyššího soudu ohledně nepřipustnosti výše uvedených audionahrávek jako důkazů. Stěžovatel má za to, že tyto nahrávky se týkají pracovních záležitostí, a nejedná se tak o projevy mající charakter osobní povahy, což by odůvodňovalo jejich nepřipustnost v případě, že není dán souhlas nahrávané osoby. Stěžovatel namítá, že pakliže obecné soudy odmítly provést jako důkaz zvukovou nahrávku z pracovní porady s odůvodněním, že obsahovala i mimopracovní záležitosti, stěžovatel nevidí důvody, proč nemohla být jako důkaz provedena alespoň část takové nahrávky. K výše uvedenému stěžovatel odkázal i na dvoukolejnost rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Dle stěžovatele se obecné soudy nevypořádaly dostatečně s kolizí základních práv a svobod, neboť za absence náležitého odůvodnění se omezily toliko na ochranu osobnosti nahrávané osoby ve smyslu § 11 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatel tvrdí, že obecné soudy vyvodily z provedených důkazů nesprávná skutková zjištění.

Na základě shora uvedeného tak dle mínění stěžovatele mělo dojít k porušení jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a rovněž mělo být zasazeno do jeho práv garantovaných čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny.

III.

Ústavní soud si podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyžádal vyjádření Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení. Ústavní soud zaslal výzvu k vyjádření také Městskému soudu v Brně a obchodní společnosti KROHNE CZ, spol. s r. o., jako vedlejšímu účastníkovi. K posouzení ústavní stížnosti si Ústavní soud dále vyžádal spis vedený u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 13 C 368/2005.

Městský soud v Brně ve svém vyjádření k návrhu na zahájení řízení o ústavní stížnosti stěžovatele plně odkázal na obsah spisu. Dle vyjádření předsedkyně senátu Krajského soudu v Brně je ústavní stížnost stěžovatele nedůvodná; v podrobnostech bylo opět plně odkázáno na odůvodnění napadeného rozsudku ze dne 13. 11. 2012 č. j. 15 Co 319/2008-270. Předseda senátu Nejvyššího soudu se vyjádřil opětovně k otázce namítané přípustnosti audionahrávek, zejména pak té, kterou stěžovatel pořídil o svém rozhovoru s N. V. Nejvyšší soud při svém rozhodování vycházel z toho, že audionahrávka byla pořízena bez vědomí N. V. proto, aby stěžovatel mohl dokazovat své tvrzení ohledně skutečného důvodu jemu dané výpovědi z pracovního poměru. Dle Nejvyššího soudu tak chtěl stěžovatel použít takto pořízený zvukový záznam v rozporu se zákonem. Nejvyšší soud se rovněž zamýšlí nad samotnou věrohodností takového záznamu, neboť by dle jeho názoru nemusel odpovídat skutečnému obsahu a smyslu rozhovoru.

Vedlejší účastník ve svém vyjádření označil tvrzení stěžovatele o možném jiném důvodu výpovědi za vykonstruovanou a nepodloženou. K výše zmíněné audionahrávce pořízené při rozhovoru s N. V. uvedl, že nešlo o rozhovor mezi spolupracovníky ani o rozhovor při plnění pracovních úkolů nebo o rozhovor týkající se pracovních záležitostí. Vedlejší účastník zdůrazňuje, že to byl rozhovor dvou soukromých osob, který navíc nebyl v nahrávce prezentován v celém rozsahu. Vedlejší účastník argumentuje právní ochranou soukromí ve vztahu ke stěžovatelem předkládaným audionahrávkám, které dle něj jsou procesně nepoužitelné jako důkazy v soudním řízení. Závěrem navrhl, aby ústavní stížnost byla v celém rozsahu zamítnuta.

Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka stěžovateli k replice. Stěžovatel opakovaně uvádí, že vedlejší účastník toliko popírá jeho skutková tvrzení. Stěžovatel tvrdí, že rozhovor mezi ním a N. V. byl pracovní, a pakliže je vedlejším účastníkem zpochybňován jeho obsah, stěžovatel odkazuje na osvědčení autentičnosti rozhovoru, jež je založeno v soudním spise. Závěrem stěžovatel klade důraz na to, že podstatou pro-

veditelnosti důkazu audionahrávkou rozhovoru mezi ním a N. V. je právě ona skutečnost, že šlo o pracovní hovor.

IV.

Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí z hlediska námitek stěžovatele a na základě spisového materiálu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací pravomoci soudů, neboť není vrcholným článkem jejich soustavy, ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 83, 90 a 91 Ústavy České republiky – dále jen „Ústava“). Nepřísluší mu právo přezkumného dohledu nad činností těchto soudů v rovině práva podústavního. Ústavní soud zároveň zdůrazňuje zásadu minimalizace svých zásahů a tzv. zásadu sebeomezení při využívání svých kasačních pravomocí. Kasační zásah Ústavního soudu vůči rozhodnutím obecných soudů z podnětu individuální ústavní stížnosti připadá v úvahu jen tehdy, pokud napadeným rozhodnutím skutečně došlo k porušení subjektivních základních práv a svobod konkrétního stěžovatele [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

Vzhledem k tomu, že stěžovatel v ústavní stížnosti argumentuje zejména otázkou přípustnosti jím předkládaných audionahrávek, Ústavní soud se ve svém přezkumu omezil na to, zda postupem obecných soudů spočívajícím v odmítnutí připustit jako důkaz v řízení o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru stěžovatelem předkládané audionahrávky nedošlo k porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele na spravedlivý proces.

Již dříve Ústavní soud konstatoval, že zásadám spravedlivého procesu, vyplývajícím z čl. 36 odst. 1 Listiny, je nutno rozumět tak, že ve spojení s obecným procesním předpisem v řízení před obecným soudem musí být dána jeho účastníkovi možnost vyjádřit se nejen k provedeným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny) a k věci samé, ale také označit (navrhnout) důkazy, jejichž provedení pro zjištění (prokázání) svých tvrzení pokládá za potřebné; tomuto procesnímu právu účastníka odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích (včetně návrhů důkazních) rozhodnout, ale také – pokud jim nevyhoví – ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotněprávním předpisům, které aplikoval, a k právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl) navržené důkazy neprovedl (§ 157 odst. 2 o. s. ř.); jestliže tak obecný soud neučiní, zatíží svoje rozhodnutí nejen vadami spočívajícími v porušení obecných procesních principů, ale současně postupuje i v rozporu se zásadami vyjádřenými v hlavě páté Listiny (především čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2) a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)

[srov. např. nález ze dne 10. dubna 2001 sp. zn. II. ÚS 663/2000 (N 57/22 SbNU 19)].

Ústavní právo na spravedlivý proces zahrnuje i povinnost obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzenými námitkami nezabývají vůbec nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, má to za následek vadu řízení, promítající se jako zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a do práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Respektuje se tak základní funkce důkazního řízení v občanském soudním procesu, které obsahuje provedení důkazů, jejich hodnocení a ústí ve zjištění skutkového stavu [srov. nález sp. zn. I. ÚS 593/04 ze dne 20. 12. 2005 (N 230/39 SbNU 443)].

Ústavní soud zásadně nepřehodnocuje dokazování prováděné obecnými soudy, neboť tato pravomoc mu *ex constitutione* nepřísluší [srov. nález ze dne 3. března 2005 ve věci sp. zn. III. ÚS 501/04 (N 42/36 SbNU 445); nález ze dne 13. září 2006 ve věci sp. zn. I. ÚS 191/05 (N 161/42 SbNU 327)]. Ve své dosavadní judikatuře nicméně formuloval zobecňující podmínky, za jejichž splnění má nesprávná realizace důkazního řízení za následek porušení základních práv a svobod. Co do ústavněprávně relevantních pochybení takto vyčlenil případy důkazů opomenutých, případy důkazů získaných, a tudíž posléze i použitých v rozporu s procesními předpisy a konečně případy svévolného hodnocení důkazů provedeného bez jakéhokoliv akceptovatelného racionálního základu [srov. nález ze dne 30. 6. 2004 ve věci sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377); nález ze dne 18. 11. 2004 ve věci sp. zn. III. ÚS 177/04 (N 172/35 SbNU 315)].

Otázkou přípustnosti záznamů hovorů fyzických osob se Ústavní soud zabýval již několikrát, ač ve většině případů toliko ve vztahu k řízení trestnímu (srov. usnesení ze dne 20. 10. 2011 ve věci sp. zn. II. ÚS 143/06).

Právním základem pro nyní projednávanou věc je ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, dle kterého platilo, že písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením. Dle odstavce 2 téhož paragrafu svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona. Zákonná úřední licence tak dle ustanovení § 12 odst. 2 občanského zákoníku tvoří výjimku z toho, že záznam hovorů fyzických osob, který je zvukovým záznamem projevů osobní povahy osob hovořících, může být použit zásadně jen se svolením fyzické osoby, která byla účastníkem tohoto hovoru. K zákonné úřední licenci se vyjádřil Ústavní

soud ve svém často citovaném nálezu ze dne 13. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 191/05, ve kterém vyslovil, že za projev úřední licence však nelze považovat každé řízení nebo jednání před soudem či jiným orgánem státu, ale jen případy, které výslovně upravuje zákon. Takovým zákonem je zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který v této souvislosti upravuje odposlech a záznam telekomunikačního provozu v trestním řízení. V trestních řízeních tak nelze zásadně s ohledem na ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu vyloučit možnost, aby byl k důkazu použit i zvukový záznam, který byl pořízen soukromou osobou bez souhlasu osob, jejichž hlas je zaznamenán. Přípustnost takového důkazu je ovšem i tak vždy nezbytné posuzovat též s ohledem na respektování práva na soukromí zakotveného v čl. 8 Úmluvy, práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 a čl. 10 odst. 2 Listiny (srov. usnesení ze dne 20. 10. 2011 ve věci sp. zn. II. ÚS 143/06). I přesto, že zejména v trestních řízeních je dán obecný zájem na ochraně společnosti před trestnými činy a na tom, aby takové činy byly zjištěny a potrestány [srov. náleze ze dne 22. 1. 2001 sp. zn. II. ÚS 502/2000 (N 11/21 SbNU 83)], bylo rozhodnuto, že je vždy věcí konkrétního trestního řízení, jak bude posouzena otázka, zda záznam hlasového projevu druhé osoby pořízený bez jejího vědomí je v daném případě použitelný jako důkaz.

Občanskoprávní předpisy nestanoví nic obdobného tomu, co bylo výše uvedeno ve vztahu k trestnímu řízení. Dle dosavadní praxe civilních soudů tak v otázce posuzování přípustnosti záznamu hovoru fyzických osob, jenž je záznamem projevů osobní povahy hovořících osob, jako důkazu v řízení před soudy převládá názor, podle něhož lze takové záznamy zásadně použít jen se svolením fyzické osoby, která byla účastníkem hovoru. V nyní projednávané věci, kdy v řízení o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru nebyly obecnými soudy připuštěny stěžovatelem předkládané audiozáznamy jako důkazy jeho tvrzení, však Ústavní soud dospěl k jinému závěru. Dle názoru Ústavního soudu nelze v řízení o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru důkazy uvedeného typu, jsou-li předkládány zaměstnancem jako žalobcem, odmítat s pouhým odkazem na to, že se jedná o projevy osobní povahy hovořících osob.

Základním kritériem, jež má v konečném důsledku vést k rozhodnutí o použitelnosti či nepoužitelnosti záznamu rozhovoru pořízeného soukromou osobou bez vědomí nahrávané osoby jako důkazu v příslušném řízení, je poměrování chráněných práv a zájmů, které se v této soukromé sféře střetávají, kde se stát stává arbitrem (zpravidla prostřednictvím soudu) rozhodujícím o tom, který z těchto zájmů bude v daném konkrétním střetu převažujícím, přičemž hodnocení použitelnosti či nepoužitelnosti takto opatřených (a státu tím či oním způsobem předložených, předaných) informací se bude provádět podle norem procesních, které však jen vymezují

pravidla pro to, jak zjistit náležitým způsobem skutkový stav a nalézt „materiální“ právo, tedy rozhodnout o vlastním předmětu sporu.

Střet zájmu na ochraně osobnosti toho, jehož projev je bez jeho souhlasu zachycován, se zájmem na ochraně toho, kdo tento projev zachycuje (a posléze použije), nelze ovšem řešit v obecné rovině. Rozhodování o tom, do jaké míry je určitý zájem v dané konkrétní situaci převažující, je třeba ponechat na zvážení obecnému soudu, a to v každém jednotlivém případě (srov. usnesení ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. II. ÚS 143/06). Kromě okolností, za nichž byla taková nahrávka pořízena, bude rozhodující i význam právem chráněného či uznávaného zájmu, který je předmětem vlastního řízení, a možnosti, které měl účastník uplatňující informace z nahrávky k dispozici k tomu, aby získal takové informace jiným způsobem než za cenu porušení soukromí druhé osoby.

V nyní projednávané věci dochází ke střetu zájmu na ochraně osobnosti toho, jehož projev byl bez jeho souhlasu zachycen (projev N. V. zaznamenaný na audionahravce) se zájmem na ochraně práv stěžovatele jako zaměstnance (srov. čl. 26 Listiny) a také na ochraně jeho práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny. Je pak třeba rozhodnout, zda má převážít zájem na ochraně práv stěžovatele, který si uvedenou audionahrávku pořídil a následně použil jako důkaz v řízení před obecnými soudy, a to za účelem prokázání svých tvrzení o skutečném důvodu výpovědi z pracovního poměru, případně, zda je důležitější zájem na ochraně osobnosti nahrávaného člena zahraničního vedení vedlejšího účastníka N. V.

Standardní metodou, jíž Ústavní soud posuzuje kolizi základních práv a svobod, resp. jejich kolizi s jinou ústavně chráněnou hodnotou, je tzv. test proporcionality.

Posouzení zásahu do základního práva sestává podle ustálené judikatury Ústavního soudu ze tří kroků [srov. náleze ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/11 (N 217/63 SbNU 483; 43/2012 Sb.)]. V prvním kroku je posuzována způsobilost konkrétního opatření k naplnění svého účelu (neboli jeho vhodnost), čímž se rozumí, zda je vůbec schopno dosáhnout sledovaného legitimního cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Dále je zkoumána jeho potřebnost z toho hlediska, zda byl při výběru prostředků použit ten z nich, který je k základnímu právu nejšetnější. Konečně ve třetím a zároveň posledním kroku je předmětem posouzení jeho proporcionalita v užším smyslu, tedy zda újma na základním právu není nepřiměřená ve vazbě na zamýšlený cíl. To znamená, že opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva nebo svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky převyšovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních [srov. např. náleze ze dne 12. října 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.); náleze ze dne 13. srpna 2002 sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (N 105/27

SbNU 177; 405/2002 Sb.); náleze ze dne 28. ledna 2004 sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.).

Ke splnění první podmínky testu proporcionality Ústavní soud uvádí, že v řízení před obecnými soudy nebylo žádného jiného přímého důkazu, kterého by stěžovatel mohl využít k prokázání svých tvrzení ohledně skutečného důvodu jemu dané výpovědi. Audionahrávka pořízená a předložená stěžovatelem tak představuje významný způsob, jak dospět ke zjištění skutkového stavu věci. Ačkoliv je N. V. namítána nepřipustnost uvedené audionahrávky zaznamenávající jeho rozhovor se stěžovatelem, a to z důvodu ochrany jeho osobnosti, v řízení o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru je to stěžovatel (bývalý zaměstnanec), který se domáhá ochrany, a ochrana jeho práva na spravedlivý proces má v daném případě převážít.

K tomu Ústavní soud uvádí, že v jeho judikatuře již proběhla konstitucionalizace ochrany slabší smluvní strany jako principu ústavněprávního významu, jímž se orgány veřejné moci mají v aplikační praxi povinnost řídit [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (N 187/63 SbNU 171), dále viz např. nálezy ve věci sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (N 183/71 SbNU 201) i sp. zn. III. ÚS 562/12 ze dne 24. 10. 2013 (N 179/71 SbNU 153)]. Tento princip je obzvláště akcentován v oblasti práva pracovního, jež musí účinným způsobem chránit zaměstnance před jakýmkoli formami nátlaku a svévole ze strany zaměstnavatele, pokud jde o ukončení pracovního poměru. Jde o projev ochranné funkce pracovního práva a principu ochrany stability pracovního poměru [srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 83/06 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.)]. Při rozhodování pracovníprávních sporů musejí mít soudy tento vůdčí princip stále na zřeteli, a to zejména při vedení dokazování, neboť jinak by se soudy poskytovaná ochrana zaměstnance před svévolí zaměstnavatele stala jen formální a neúčinnou. Obecné soudy mají především povinnost vzít v úvahu obvyklou důkazní nouzi na straně zaměstnance, jenž se snaží prokázat nezákonný postup zaměstnavatele při rozvázání pracovního poměru. V poslední době Ústavní soud na tyto zásady poukázal zejména v usnesení sp. zn. II. ÚS 1471/14 ze dne 26. 6. 2014 (U 11/73 SbNU 1011) a v usnesení sp. zn. II. ÚS 3633/13 ze dne 15. 8. 2014 (U 12/74 SbNU 605).

Lze konstatovat, že přehlížením uvedených principů při řešení pracovníprávních sporů obecné soudy porušují přinejmenším ústavně chráněné právo zaměstnance jako účastníka řízení na spravedlivý soudní proces, obsažené v čl. 36 odst. 1 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jehož součástí je legitimní očekávání účastníka řízení, jenž se obrací na soud s předpokladem, že ve věci bude postupováno podle základních právních zásad, které dané právní odvětví ovládají. Obdobně lze argumentovat i nedodržením

principu zákonosti postupu orgánů státní moci, stanoveného v čl. 2 odst. 3 Ústavy a v čl. 2 odst. 2 Listiny.

V projednávané věci Ústavní soud považuje za zjevně absurdní, že by měl v naznačeném konfliktu chráněných zájmů převážit zájem na ochraně soukromí svědka N. V., který na skryté audionahrávce dle přepisu založeného ve spise nepronášel nic osobního, ale toliko informace mající zásadní význam z hlediska pracovněprávních vztahů stěžovatele. Přístup krajského soudu považuje Ústavní soud za projev krajního formalismu ve vztahu k důkazům předkládaným zaměstnancem, který usiluje o soudní ochranu proti svévoli zaměstnavatele.

Ústavní soud považuje za vhodné poukázat na právní názor vyjádřený v judikatuře Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 11. 5. 2005 ve věci sp. zn. 30 Cdo 64/2004), podle něhož hovory fyzických osob, ke kterým dochází při výkonu povolání, při obchodní či jiné veřejné činnosti, zpravidla nemají charakter projevů osobní povahy; důkaz zvukovým záznamem takového hovoru proto není v občanském soudním řízení nepřipustný. Stěžovatel již v řízení před obecními soudy namítal, že jeho rozhovor s N. V. byl pracovní, což bylo nepřímo potvrzeno i výpovědí N. V., jež je zaznamenána v protokolu o jednání v řízení před Krajským soudem v Brně ze dne 8. 11. 2011 pod sp. zn. 15 Co 319/2008, a to na str. 2, kdy sám N. V. vypověděl, že se stěžovatelem byl pouze ve vztahu pracovním. V takovém případě není možno domáhat se ochrany podle ustanovení § 12 občanského zákoníku; takový projev nepoživá výše uvedené ochrany, neboť se nejedná o projev osobní povahy.

I pokud by však uvedená audionahrávka obsahovala projevy osobní povahy N. V., který si nebyl vědom, že by byl nahráván, převáží v nyní projednávaném případě ochrana práva stěžovatele na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny. Za běžných okolností je svévolné nahrávání soukromých rozhovorů bez vědomí jejich účastníků hrubým zásahem do jejich soukromí. Takovýto postup s rysy záludnosti je ve velké většině případů morálně i právně zcela nepřijatelný, zejména je-li veden záměrem nahrávanou osobu poškodit. Ústavní soud se rozhodně staví proti nekalým praktikám vzájemného elektronického sledování a skrytého nahrávání při soukromých i profesionálních jednáních, jež zpravidla jsou nejen v rozporu s právem, ale hodnoceno po stránce sociálně-etické šíří ve společnosti atmosféru podezřívavosti, strachu, nejistoty a nedůvěry. Zcela odlišně je však třeba posuzovat případy, kdy je tajné pořízení audiozáznamu rozhovoru součástí obrany oběti trestného činu proti pachateli nebo jde-li o způsob dosažení právní ochrany pro výrazně slabší stranu významného občanskoprávního a zejména pracovněprávního sporu. Zásah do práva na soukromí osoby, jejíž mluvený projev je zaznamenán, je zde plně ospravedlnitelný zájmem na ochraně slabší strany právního vztahu, již hrozí zá-

važná újma (včetně např. ztráty zaměstnání). Opatření jediného nebo klíčového důkazu touto cestou je analogické k jednání za podmínek krajní nouze či dovolené svépomoci.

V projednávané věci je připuštění stěžovatelem pořízené nahrávky rozhovoru s N. V., který je jedním z členů zahraničního vedení vedlejšího účastníka, v řízení o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru plně v souladu se sledovaným legitimním cílem, kterým je prioritně ochrana zaměstnanců a samotná ochranná funkce pracovního práva vůči zaměstnanci v pracovněprávních vztazích [srov. náleze ze dne 12. 3. 2008 ve věci sp. zn. Pl. ÚS 83/06 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.), bod 202; usnesení ze dne 26. 6. 2014 ve věci sp. zn. II. ÚS 1471/14 (U 11/73 SbNU 1011)].

Obecné soudy postupem, kdy nepřipustily jako důkaz stěžovatelem navrhovanou audionahrávku rozhovoru mezi stěžovatelem a členem zahraničního vedení vedlejšího účastníka, způsobitou zcela zásadně ovlivnit skutková zjištění v projednávané věci, tzn. přispět k objasnění skutečného důvodu výpovědi z pracovního poměru, nedůvodně upřednostnily právo na ochranu osobnosti této nahrávané osoby, do něhož bylo navíc v daném případě zasaženo jen nepatrnou měrou (případá-li zde tento zásah vůbec v úvahu), před právem na spravedlivý proces stěžovatele. Obecné soudy popsaným způsobem postupovaly, aniž by náležitě přihlédly ke všem okolnostem pracovněprávního sporu. Obecné soudy zde postupovaly v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, jež ukládá orgánům státu aplikujícím právo, aby v případě používání ustanovení o mezích základních práv a svobod (jímž je i řešení vzájemné kolize dvou z nich) šetřily jejich podstatu a smysl. Přepjatý formalismus ve vztahu k důkazním návrhům stěžovatele byl v rozporu s ochrannou funkcí pracovního práva a ochranou slabší smluvní strany.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud, aniž by jakkoliv předjímal úvahy, k jakým skutkovým zjištěním obecné soudy po připuštění audionahrávky dospějí, konstatuje, že obecné soudy se nesprávnou realizací důkazního řízení dopustily pochybení ústavněprávní relevance, jež odůvodňují kasační zásah Ústavního soudu. To se vztahuje nejen na rozhodnutí odvolacího soudu, ale také na rozhodnutí soudu dovolacího, jehož povinností bylo na základě podaného dovolání poskytnout ochranu základním právům stěžovatele proti zjevně nesprávnému postupu krajského soudu (srov. čl. 4 Ústavy).

Ústavní soud proto postupoval dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 2012 č. j. 15 Co 319/2008-270 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2014 č. j. 21 Cdo 1334/2013-314 zrušil.

Č. 222

K ústavnosti držení cizince v předběžné vazbě

Obecné soudy v daném případě posoudily důvodnost vazby tak, že u stěžovatele je obava z možného útěku silnější než v počátečních fázích extradičního řízení, aniž by však uvedly konkrétní důvody, jež by takové obavě nasvědčovaly, a aniž zdůvodnily, jak tyto obavy z útěku stěžovatele v průběhu extradičního řízení zesílily proti době, kdy bylo extradiční řízení vedeno se stěžovatelem bez omezení jeho osobní svobody předběžnou vazbou. Je třeba zdůraznit, že předběžná vazba není opatřením, které by bylo vždy nezbytné (a tudíž přiměřené ve vztahu k zásahu do osobní svobody) k provedení extradičního řízení, a tím ke splnění mezinárodních závazků České republiky. Takovým opatřením je až vydávací vazba, následující po rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání.

Jelikož je rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání stěžovatele do Gruzie podmíněno definitivním soudním rozhodnutím v řízení o poskytnutí mezinárodní ochrany, a nelze-li v tuto chvíli předvídat, s ohledem na jeho dosavadní průběh, jak dlouho ještě toto řízení potrvá, nelze ani uvažovat o tom, že by snad stěžovatel mohl setrvávat ve vazbě po celou dobu azylového řízení s odůvodněním, jak jej podaly oba obecné soudy; zvláště pak za situace, kdy nejsou stanoveny žádné zákonné lhůty, jež by celkovou délkou předběžné vazby omezovaly.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Jiřího Zemánka a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 1801/14 ve věci ústavní stížnosti Z. N., právně zastoupeného Mgr. Janem Schýbalem, advokátem, se sídlem V Holešovičkách 41/94, Praha 8, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 3. 2014 č. j. 2 To 27/2014-147 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 2014 sp. zn. 1 Nt 241/2009, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žádost o propuštění z vazby a vydávací vazba stěžovatele byla změněna na vazbu předběžnou, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 3. 2014 č. j. 2 To 27/2014-147 a usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 2014

sp. zn. 1 Nt 241/2009 byla porušena stěžovatelova základní práva zaručená čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Proto se obě rozhodnutí ruší.

Odůvodnění

I. Obsah ústavní stížnosti a průběh dosavadního řízení

1. Ústavnímu soudu byl dne 24. 5. 2014 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhá zrušení shora uvedených rozhodnutí obecných soudů. Usnesením Krajského soudu v Brně byla podle § 71a tr. řádu zamítnuta žádost stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu, podle § 73 odst. 1 písm. a) a b) tr. řádu nebyly přijaty záruky ani písemný slib stěžovatele a podle § 396 odst. 1 tr. řádu ve spojení s § 400b odst. 1 tr. řádu per analogiam byla přeměněna vydávací vazba na vazbu předběžnou. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci byla stížnost stěžovatele zamítnuta.

2. Stěžovatel v roce 1994 odcestoval z Gruzínské republiky, jejímž je státním příslušníkem, a to z důvodu obav vyvolaných tamější politickou a společenskou situací. Do České republiky následně přicestoval v roce 1996 a požádal zde o azyl.

3. Po odjezdu z Gruzie byl stěžovatel v nepřítomnosti obviněn z vraždy. Rovněž v nepřítomnosti byl následně rozsudkem Městského soudu v Tbilisi ze dne 25. 3. 2008 č. j. 1-5366-07 odsouzen k trestu odnětí svobody v délce osmnácti let, a to za vraždu, jíž se dle závěrů soudu dopustil 19. 1. 1994 kolem 22. hodiny v Tbilisi na Gribojedově ulici, kde při hádce měl postřelit čtyři muže, z nichž jeden po převozu do nemocnice zemřel. Uložený trest byl v důsledku amnestie snížen na patnáct let. Gruzínská republika, která již v roce 1999 požádala Českou republiku o vydání stěžovatele za účelem trestního stíhání, následně požádala o jeho vydání k výkonu trestu odnětí svobody.

4. Přípustnost vydání stěžovatele do Gruzie se zabýval Krajský soud v Brně a Vrchní soud v Olomouci. Krajský soud v Brně nejprve usnesením ze dne 25. 10. 2002 č. j. 1 Nt 110/99-237 a ze dne 14. 9. 2005 č. j. 1 Nt 110/99-569 označil stěžovatelovo vydání za nepřípustné, nicméně tato usnesení byla postupně zrušena usneseními Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 2. 2003 č. j. 3 To 7/2003-265 a ze dne 20. 2. 2006 č. j. 2 To 19/2006-616. Následně se Krajský soud v Brně usnesením ze dne 9. 12. 2009 č. j. 1 Nt 110/99-1081 vyslovil pro přípustnost vydání, přičemž stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí byla Vrchním soudem v Olomouci zamítnuta usne-

sením ze dne 22. 3. 2010 č. j. 2 To 16/2010-1313. Na základě těchto usnesení tedy ministr spravedlnosti rozhodnutím ze dne 9. 8. 2010 č. j. 1400/2008-MOT-T/78 povolil stěžovatelovo vydání. K tomu však nedošlo, neboť Ústavní soud nálezem sp. zn. I. ÚS 2462/10 ze dne 10. 11. 2010 (N 221/59 SbNU 195) obě usnesení obecných soudů i rozhodnutí ministra spravedlnosti zrušil pro jejich rozpor s čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“) a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Úmluva proti mučení“).

5. K návrhu Krajského státního zastupitelství v Brně bylo řízení o stěžovatelově vydání opět zahájeno, přičemž Krajský soud v Brně toto vydání usnesením ze dne 15. 11. 2012 č. j. 1 Nt 241/2009-1882 opět označil za přípustné. Stížnost stěžovatele proti tomuto usnesení zamítl Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 20. 2. 2013 č. j. 2 To 5/2013-1946. Na základě těchto usnesení pak ministr spravedlnosti rozhodnutím ze dne 24. 4. 2013 č. j. 1400/2008-MOT-T/187 stěžovatelovo vydání povolil.

6. Proti rozhodnutí ministra, jakož i předcházejícím rozhodnutím soudů o přípustnosti vydání podal stěžovatel ústavní stížnost, o níž bylo rozhodnuto nálezem ze dne 29. 1. 2014 sp. zn. II. ÚS 1221/13 (N 12/72 SbNU 169) tak, že Ústavní soud při konstatování porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 7 odst. 2 Listiny, čl. 3 Úmluvy a čl. 3 Úmluvy proti mučení zrušil napadené rozhodnutí ministra spravedlnosti; v ostatních částech ústavní stížnosti zamítl. Rozhodnutí obecných soudů o přípustnosti vydání stěžovatele tak zůstala nedotčena.

7. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 2014, jež je napadeno nyní projednávanou ústavní stížností, byla vydávací vazba stěžovatele, do níž byl vzat usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 27. 4. 2013 sp. zn. 1 Nt 241/2009, přeměněna na vazbu předběžnou. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost, která byla usnesením Vrchního soudu v Olomouci zamítnuta. Oba soudy dospěly k závěru, že obava z útěku stěžovatele je důvodná, neboť je cizím státním příslušníkem, reálně mu hrozí vydání do domovského státu k dlouholetému výkonu trestu odnětí svobody, pobývá na dvou různých adresách, přičemž své finanční potřeby řeší výpomocí od příbuzných v Rusku a USA.

8. Stěžovatel spatřuje protiústavnost rozhodnutí obou soudů zejména v tom, že je i nadále omezen na své osobní svobodě bez zákonných důvodů. Podstatou odůvodnění nutnosti uložení předběžné vazby v rozhodnutí obou soudů je obava z útěku stěžovatele, a to z toho důvodu, že se u stěžovatele vyskytla nová skutečnost, a to pravomocné rozhodnutí obou soudů o přípustnosti vydání stěžovatele do Gruzie. Stěžovatel však namítá, že žije na území České republiky ode dne 2. 1. 1996, tj. více než 18 let. V roce 1994 se dozvěděl, že byl proti němu vydán zatykač v Gruzii a dne

26. 8. 1999 bylo k návrhu Krajského státního zastupitelství v Brně zahájeno řízení o vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Gruzie.

9. Stěžovatel dne 16. 10. 2001 požádal o udělení mezinárodní ochrany v České republice. Rozhodnutím Ministerstva vnitra České republiky, odboru azylové a migrační politiky, č. j. OAM-10227/V1-07-P06-2001 ze dne 23. 3. 2005, které nabylo právní moci dne 30. 3. 2005, stěžovateli mezinárodní ochrana udělena nebyla. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 31. 10. 2006 bylo toto rozhodnutí správního orgánu zrušeno, přičemž proti uvedenému rozsudku podalo Ministerstvo vnitra kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, který svým rozsudkem sp. zn. 7 Azs 6/2007 napadený rozsudek krajského soudu zrušil. Následným rozsudkem Krajského soudu v Brně sp. zn. 56 Az 91/2007 bylo rozhodnutí Ministerstva vnitra zrušeno a věc byla vrácena správnímu orgánu k dalšímu řízení. V pořadí druhým rozhodnutím Ministerstva vnitra, odboru azylové a migrační politiky, č. j. OAM-10227/VL-07-P07-R2-2001 ze dne 9. 12. 2009 stěžovateli mezinárodní ochrana opět udělena nebyla. Rozhodnutí správního orgánu bylo zrušeno Krajským soudem v Brně rozsudkem ze dne 30. 11. 2010 č. j. 56 Az 1/2010-44, který věc vrátil správnímu orgánu k dalšímu řízení. Ministerstvo vnitra, odbor azylové a migrační politiky, vydalo další rozhodnutí dne 29. 4. 2014 pod č. j. OAM-10227/VL-07-ZA14-R3-2001, kterým stěžovateli mezinárodní ochrana udělena nebyla a stěžovatel proti tomuto rozhodnutí podal dne 6. 5. 2014 žalobu ke Krajskému soudu v Brně. Rozhodnutím Krajského soudu v Brně ze dne 29. 9. 2014 sp. zn. 56 AZ 3/2014 bylo napadené rozhodnutí ministerstva zrušeno a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

10. Stěžovatel v ústavní stížnosti tvrdí, že pokud jej není možno vydat až do doby skončení řízení o udělení mezinárodní ochrany včetně soudního přezkumu správního rozhodnutí, nelze jej neustále držet v předběžné vazbě, a to za situace, kdy bylo a je možné vazbu nahradit zárukou Organizace pro pomoc uprchlíkům či zárukou spolku Šalamoun-Spolek na podporu nezávislé justice v ČR.

11. Stěžovatel je přesvědčen, že nemůže být nadále držen v předběžné vazbě pro pouhou obavu, že uprchne z území České republiky. K tomu svým chováním po celou dobu 15 let, kdy je s ním vedeno extradiční řízení, nezavdal ani nejmenší příčinu a s narůstající dobou, kdy je stěžovatel omezen na osobní svobodě, vazební důvody slábnou, a to i v případě vydávací, resp. předběžné vazby, které jako jediné nemají v českém právním řádu pevně stanovenou nejvýše přípustnou dobu svého trvání. Obecné soudy měly za takové situace aplikovat i ustanovení mezinárodních dohod o ochraně lidských práv, konkrétně čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

12. Jestliže zákon stanoví na jedné straně povinnost či možnost vzetí osoby, o jejíž vydání se jedná, do vydávací, resp. předběžné vazby, musí také na druhé straně stanovit přesné podmínky, za kterých může vazba trvat.

Tak tomu ovšem podle názoru stěžovatele není vzhledem k ustanovení § 400b odst. 5 a § 396 tr. řádu, ve znění účinném ke dni 31. 12. 2013, a neomezenost doby, po kterou lze držet stěžovatele ve vydávací, potažmo předběžné vazbě, je protiústavním stavem porušujícím jedno z jeho nejzákladnějších lidských práv, a to právo na svobodu.

II. Vyjádření účastníků řízení

13. Ústavní soud si k obsahu ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků i vedlejších účastníků řízení. Krajský soud v Brně pouze odkázal na odůvodnění svého usnesení. Podle Vrchního soudu v Olomouci stěžovatelova argumentace vychází ze stejných tvrzení, jaká byla i předmětem jednání před obecnými soudy obou stupňů, které se s ní v celém rozsahu vypořádaly. Kategoricky však nesouhlasí s názorem stěžovatele, že v jeho případě se nejedná o zákonné omezení na svobodě vazbou, ale o nezákonnou zvlášť, a to z důvodů uvedených v obou napadených rozhodnutích. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci se k věci nevyjádřilo, Krajské státní zastupitelství v Brně se postavení vedlejšího účastníka řízení výslovně vzdalo. Vyjádření účastníků řízení byla stěžovateli zaslána k replice, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 4. 11. 2014, a stěžovatel v ní požádal o přednostní projednání věci a odkázal na relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

III. Právní posouzení Ústavním soudem

14. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí vydanému v trestním řízení, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny ústavně zaručená práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

15. V dané věci, vzhledem k obsahu ústavní stížnosti, jde především o to, zda podaný výklad a aplikace trestněprávních ustanovení upravujících rozhodování o omezení stěžovatelovy svobody předběžnou vazbou, jmenovitě rozhodování o přijetí nabídky specifikovaných záruk a slibu stěžovatele jako náhrady předběžné vazby a o propuštění stěžovatele z vazby,

nezakládají nepřijatelné ústavněprávní konsekvence, tj. zda nepředstavují nepřijatelný zásah do právního postavení stěžovatele v té rovině, již je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, zejména Listinou, včetně práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) ve smyslu její hlavy páté, a Úmluvou.

16. K posouzení, zda u stěžovatele jsou dány důvody vazby předběžné dle § 396 odst. 1 tr. řádu (ve znění účinném v době rozhodování soudy), je nutno přihlídnout k celému průběhu extradičního řízení, jak je popsáno shora (body 2 až 8).

17. Stěžovatel byl dne 27. 4. 2013 (usnesení Krajského soudu v Brně sp. zn. 1 Nt 241/2009) podle § 400b odst. 1 tr. řádu vzat do vydávací vazby, která dle odstavce 4 citovaného ustanovení může trvat nejdéle tři měsíce. Osoba, o jejíž vydání jde, musí být z vydávací vazby propuštěna na svobodu ihned po uplynutí této lhůty. Pokud vydání nemohlo být provedeno vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, může předseda senátu, který rozhodl o vydávací vazbě, před uplynutím této lhůty rozhodnout na návrh Ministerstva spravedlnosti o jejím prodloužení až o tři měsíce. Celková délka vydávací vazby nesmí překročit šest měsíců. Dle § 400b odst. 5 tr. řádu se doba, po kterou se na osobu, o jejíž vydání jde, hledí jako na žadatele o udělení mezinárodní ochrany podle jiného právního předpisu, nezapočítává do lhůty uvedené v odstavci 4.

18. Podle § 396 odst. 1 tr. řádu platí, že „jestliže zjištěné skutečnosti odůvodňují obavu z útěku osoby, o jejíž vydání jde, může předseda senátu krajského soudu na návrh státního zástupce provádějícího předběžné šetření rozhodnout o jejím vzetí do vazby“.

19. Ačkoli, jak bylo uvedeno, kategorie „správnosti“ sama o sobě není referenčním kritériem ústavněprávního přezkumu, požadavek respektu k principům zakotveným ve stěžovatelem namítném čl. 8 (zejm. odst. 5) Listiny je zde úzce spjat s dodržením pravidel, jež jsou právě k jejich ochraně stanovena v citovaných ustanoveních trestního řádu.

20. Ustanovení § 396 odst. 1 tr. řádu poskytuje soudu relativně široký prostor pro individuální uvážení; vložít klíčové pojmy (viz jmenovitě pojem „zjištěné skutečnosti odůvodňující obavu z útěku“) nelze zpravidla zcela abstraktně a úplně, resp. objektivně verifikovatelně. Pro úsudek o nepravdnosti odtud vycházejícího právního závěru (ve smyslu stanovení, zda se obviněný bere do vazby či nikoli) je pak mimo jiné určující, zda pro něj coby rozhodné nebyly použity znaky, jež mu jsou objektivně irelevantní nebo mu dokonce obsahem či účelem protičejí, anebo že ty, jež byly použity, jsou ve svém souhrnu neúplné, a jiné, rovněž relevantní, byly opomenuty, případně že byl jejich význam zjevně vadně poměřen.

21. Obecně platí, že posoudit konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu se zřetelem na učiněná skutková zjištění náleží obecným sou-

dům, což je výrazem jejich nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 Ústavy), a totéž platí ohledně hodnocení těchto zjištění pro potřeby jejich podřazení pod ustanovení § 396 odst. 1 tr. řádu. Naopak, jak bylo výše naznačeno, Ústavnímu soudu do této působnosti obecných soudů zasahovat zásadně nepřísluší, stejně jako mu zásadně nepřísluší podávat výklad podústavního práva. Jeho možnosti jsou pak specificky zúženy v režimu tzv. uvážení (diskrece), jenž se právě v dané věci prosazuje; důvodem k zásahu Ústavního soudu je tu až stav, kdy příslušnými orgány přijaté právní závěry jsou výrazem zjevného omylu či logického excessu (vnitřního rozporu), a tím vybočují ze zásad spravedlivého procesu; teprve tehdy lze mít za to, že bylo dosaženo ústavněprávní roviny problému, neboť takové závěry ignorují předvídatelné judikatorní standardy a zakládají stav nepřipustné svévole, resp. libovůle.

22. V daném případě dospěl Ústavní soud k závěru, a to zejména s ohledem na všechny relevantní skutečnosti, jakož i na délku extradičního řízení a délku řízení o udělení mezinárodní ochrany, že práva stěžovatele zaručená čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny a čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy porušena byla.

23. Nálezem Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2014 sp. zn. II. ÚS 1221/13 bylo zrušeno rozhodnutí ministra spravedlnosti o vydání stěžovatele, přičemž nadále zůstala v platnosti obě rozhodnutí soudů o přípustnosti jeho vydání do Gruzie. Ústavní soud v této věci rozhodoval na základě stanoviska pléna přijatého podle § 23 zákona o Ústavním soudu [stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 ze dne 13. 8. 2013 (ST 37/70 SbNU 619; 262/2013 Sb.)]. V něm konstatoval: „V řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele z České republiky do cizího státu, Ústavní soud posuzuje také, zda vydání nebrání skutečnost, že osobě, o jejíž vydání jde, byla v České republice udělena mezinárodní ochrana, nebo že doposud nebylo pravomocně rozhodnuto o její žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu. Smyslem obou uvedených podmínek povolení vydání je garance, že jeho realizace nebude znamenat porušení závazku vyplývajícího ze zásady non-refoulement ve smyslu čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967 pod č. 208/1993 Sb., a čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jenž má jako závazek ze smlouvy o ochraně lidských práv přednost před jinými závazky z mezinárodních smluv. Ústavní soud však v tomto řízení ani nepřezkoumává, ani nepřehodnocuje právní závěry obsažené v rozhodnutí soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné.“ Ústavní soud tedy rozhodnutí ministra spravedlnosti zrušil s tím, že nelze povolit vydání

stěžovatele do Gruzie do doby, než bude pravomocně (včetně soudního přezkumu) ukončeno probíhající řízení o udělení mezinárodní ochrany.

24. V nálezu sp. zn. III. ÚS 665/11 ze dne 10. 9. 2013 (N 160/70 SbNU 477) pak Ústavní soud dovodil, že „zákonodárce vymezil správní řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zákona o azylu, které je vedeno před Ministerstvem vnitra, a soudní řízení o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu jako dvě samostatná a vzájemně nepodmíněná řízení, z nichž každé sleduje jiný účel. Soud rozhodující o přípustnosti vydání obligatorně zjišťuje, zda osoba, o jejíž vydání jde, požádala o udělení mezinárodní ochrany a s jakým výsledkem bylo toto řízení skončeno. Pokud by zjistil, že její žádosti bylo vyhověno, musel by podle § 393 písm. b) trestního řádu vyslovit nepřipustnost vydání. Nastat ale může i situace, kdy správní orgán rozhodne o žádosti o udělení mezinárodní ochrany až poté, co soud vyslovil, že vydání je přípustné. Její vznik je třeba připustit již z toho důvodu, že soud nemá povinnost vyčkat skončení řízení o udělení mezinárodní ochrany a o přípustnosti vydání může rozhodnout i v jeho průběhu (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tcu 26/2001). Může být však zapříčiněna i tím, že k podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany dojde až v závěrečné fázi tohoto soudního řízení, nebo dokonce až po jeho skončení. V každém případě platí, že správní orgán nebude v dalším řízení vázán v něm učiněnými skutkovými a právními závěry soudu, a bude moci otázkou důvodnosti předmětné žádosti posoudit zcela samostatně. Není přitom vyloučeno, aby rozhodl o udělení mezinárodní ochrany z důvodů, které soud nepovažoval za postačující pro závěr o nepřipustnosti vydání“.

25. Do vazby předběžné dle § 396 tr. řádu lze vzít pouze osobu, o jejíž vydání se jedná, a to pouze z tzv. útěkového důvodu, tj. odůvodňují-li zjištěné skutečnosti obavu z útěku. Na rozhodování o propuštění z předběžné vazby a její nahrazení zárukou, dohledem, slibem nebo peněžitou zárukou se přiměřeně užijí ustanovení § 71 odst. 1 věty první, § 71 odst. 2 písm. a), § 71a, § 73, § 73a odst. 1 až 6, § 73a odst. 9, § 73b odst. 2 a 6 a § 74 tr. řádu (§ 396 odst. 2 tr. řádu). Vzhledem k tomu, že oproti jiným typům vazby (přípravné řízení, řízení před soudem nebo vazba vydávací) není vazba předběžná omezená žádnou lhůtou, je třeba o ní rozhodovat ze strany obecných soudů s maximální pečlivostí.

26. O návrhu státní zástupkyně na vzetí stěžovatele do předběžné vazby rozhodoval Krajský soud v Brně poprvé již dne 15. 11. 2012, a to společně ve věci přípustnosti jeho vydání. Ve svém předchozím rozhodnutí přitom důvodnou obavu z útěku stěžovatele neshledal s poukazem na jeho dosavadní řádnou spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Podle odůvodnění ústavní stížností napadeného usnesení však v současné chvíli došlo ke změně okolností a je dána opodstatněnost předběžné vazby. V době, kdy krajský soud rozhodoval o vazbě poprvé, bylo zatím nepravo-

mocně rozhodnuto o přípustnosti vydání, a bylo tak zřejmé, že obava z útěku stěžovatele není aktuální, neboť ten podával stížnost k Vrchnímu soudu v Olomouci a dále byl závislý na rozhodnutí ministra spravedlnosti. Podle názoru soudu však došlo k výrazné změně okolností, neboť stěžovatel je nyní obeznámen nejen s pravomocnými rozhodnutími obecných soudů, k nimž zaujal své stanovisko i Ústavní soud, který je shledal konformními, ale též závěry ministra spravedlnosti, který vydání povolil.

27. Ústavní soud ve své judikatuře ve věcech vazebních dovodil, že aby byl zajištěn respekt a ochrana základního práva na osobní svobodu, musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétně vzato: trvání podezření je podmínkou sine qua non pro zákonnost pokračování vazby, ale po určité době samo o sobě nepostačuje. V takových případech musí soud zjistit, zda existují jiné relevantní a dostačující důvody předložené orgány činnými v trestním řízení, které by ospravedlnily toto pokračující odnětí svobody [viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2005 ve věci *Rokhlina proti Rusku*, stížnost č. 54071/00, a nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013 (N 215/71 SbNU 517) a I. ÚS 2665/13 ze dne 12. 12. 2013 (N 217/71 SbNU 545)].

28. Opakované používání stereotypních formulací v rozhodnutích soudů o prodloužení vazby vzbuzuje podezření, že se rozhodující orgány dostatečně nezabývaly konkrétními okolnostmi a nereagovaly na argumenty obviněného (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 4. 2009 ve věci *Kondratyev proti Rusku*, stížnost č. 2450/04; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 12. 2007 ve věci *Lind proti Rusku*, stížnost č. 25664/05). Soudy rozhodující o vazbě sice nejsou povinny se ve svých rozhodnutích vypořádat jednotlivě s každým argumentem uplatněným obviněným nebo jeho obhájcem, měly by však reagovat adekvátním způsobem na všechna tvrzení, která jsou způsobilá zpochybnit oprávněnost dalšího trvání vazby (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 2. 2011 ve věci *Ignatenco proti Moldavsku*, stížnost č. 36988/07; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 12. 2010 ve věci *Michalko proti Slovensku*, stížnost č. 35377/05).

29. Nesplnění formálních požadavků kladených na rozhodnutí o dalším trvání vazby je samo o sobě dostatečné k tomu, aby bylo konstatováno porušení čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, resp. čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy. Pro upřesnění lze uvést, že takové pochybení může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné (z rozsudku Evropského soudu

pro lidská práva ze dne 4. 11. 2008 ve věci *Janulis proti Polsku*, stížnost č. 20251/04).

30. Důvodem k omezení osobní svobody předběžnou vazbou může být toliko obava z útěku osoby, o níž se jedná, přičemž důvodnost této obavy musí být založena jejím jednáním nebo dalšími konkrétními skutečnostmi [srov. nález Ústavního soudu ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 2121/10 (N 228/59 SbNU 323)]. O nic takového se ovšem ani jedno z napadených rozhodnutí obecných soudů neopírá. Obě totiž v podstatě konstatují toliko skutečnost, že je stěžovatel odsouzen k dlouholetému trestu odnětí svobody, a dále, že je stěžovatel reálně ohrožen vydáním k výkonu trestu do Gruzie. Obecné soudy v daném případě posoudily důvodnost vazby tak, že u stěžovatele je obava z možného útěku silnější než v počátečních fázích extradičního řízení, aniž by však uvedly konkrétní důvody, jež by takové obavě nasvědčovaly, a aniž zdůvodnily, jak tyto obavy z útěku stěžovatele v průběhu extradičního řízení zesílily proti době, kdy bylo extradiční řízení vedeno se stěžovatelem bez omezení jeho osobní svobody. Je třeba zdůraznit, že předběžná vazba není opatřením, které by bylo vždy nezbytné (a tudíž přiměřené ve vztahu k zásahu do osobní svobody) k provedení extradičního řízení, a tím ke splnění mezinárodních závazků České republiky. Takovým opatřením je až vydávací vazba, následující po rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání.

31. Stěžovatel na území České republiky pobývá od roku 1996, přičemž v obdobném postavení, kdy bylo jeho vydání shledáno jako přípustné krajským i vrchním soudem a ještě nebylo povoleno ministrem spravedlnosti, byl také v období ode dne 22. 3. 2010 do 9. 8. 2010 a v období od 20. 2. 2013 do 24. 4. 2013. Stěžovateli tak reálně hrozilo vydání již v minulosti, přičemž se nelze důvodně domnívat, že stěžovatel předtím neuprchl z důvodu možnosti ministra spravedlnosti nepovolit jeho vydání, případně možnosti Ústavního soudu vydání stěžovatele zabránit, jelikož již samotným vydáním rozhodnutí ministra spravedlnosti dochází ke vzetí do vydávací vazby. Pokud by tedy stěžovatel plánoval uprchnout, lze předpokládat, že by tak učinil po vydání rozhodnutí Vrchním soudem v Olomouci. Nelze považovat za důvodnou ani domněnku, že stěžovatel předtím neuprchl z České republiky z důvodu probíhajícího řízení o udělení mezinárodní ochrany, jelikož před vydáním stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 vedení řízení o udělení mezinárodní ochrany nebylo považováno za překážku vydání žadatele.

32. Na odůvodněnost vazby nelze usuzovat ani z toho, že by stěžovatel v případě propuštění z vazby na svobodu mohl uprchnout pouze z toho důvodu, že již nyní může mít určitou představu o rozhodnutí ministra spravedlnosti, neboť Ústavní soud ponechal rozhodnutí krajského a vrchního soudu v platnosti. Stěžovatel však ani po vydání rozhodnutí Vrchním sou-

dem v Olomouci dne 22. 3. 2010 nemohl vědět, jakým způsobem ministr spravedlnosti rozhodne, a nevěděl ani, zda Ústavní soud vykonatelnost rozhodnutí ministra spravedlnosti odloží. Stěžovatel již tehdy musel počítat také s možností, že ministr spravedlnosti jeho vydání povolí a že k tomuto vydání skutečně může dojít. V té době však z České republiky neuprchl.

33. Řízení o vydání stěžovatele bylo zahájeno v roce 1999, přičemž stěžovatel postupoval v souladu s českým právním řádem a uplatnil všechny právní nástroje, které mu umožňují získat ochranu před výkonem trestu odnětí svobody, který mu byl uložen v domovském státě na základě řízení, jež on sám považuje za vykonstruované. České soudy v jeho případech již v minulosti konstatovaly nepřípustnost vydání, a proto na stěžovatele nelze bez dalšího hledět jako na osobu, která se pouze snaží uprchnutím mařit výkon spravedlnosti.

34. Ústavní soud nemohl při svém rozhodování nepřihlédnout ke skutečnosti, že řízení o poskytnutí mezinárodní ochrany stěžovateli (azylové řízení) je vedeno již od roku 2001. Naposledy bylo rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 29. 9. 2014 č. j. 56 Az 3/2014 zrušeno rozhodnutí Ministerstva vnitra, odboru azylové a migrační politiky, ze dne 29. 4. 2014 č. j. OAM-10227/VL-07-ZA14-R3-2001 a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení. Jelikož je rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání stěžovatele do Gruzie podmíněno definitivním soudním rozhodnutím v řízení o poskytnutí mezinárodní ochrany, a nelze-li v tuto chvíli předvídat, s ohledem na jeho dosavadní průběh, jak dlouho ještě toto řízení potrvá, nelze ani uvažovat o tom, že by snad stěžovatel mohl setrvat ve vazbě po celou dobu azylového řízení s odůvodněním, jak jej podaly oba obecné soudy; zvláště pak za situace, kdy nejsou stanoveny žádné zákonné lhůty, jež by celkovou délku předběžné vazby omezovaly.

35. Rovněž judikatura Evropského soudu pro lidská práva vyžaduje, aby právní úprava detence cizinců, jejichž vyhoštění bylo nařízeno, stanovila maximální lhůtu zajištění, a splnila tak požadavek předvídatelnosti podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mathloom proti Řecku*, č. 48883/07). Obecné soudy tedy při posuzování, zda jsou v konkrétním případě dány důvody předběžné vazby, musí s ohledem na současnou právní úpravu postupovat restriktivně tak, aby celková délka vazby nebyla z hlediska zachování práva na osobní svobodu zcela nepřiměřená, a nebyla tak porušována základní práva a svobody osoby, o jejíž vydání jde.

36. Ze shora uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl [§ 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 3. 2014 č. j. 2 To 27/2014-147 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 2014 sp. zn. 1 Nt 241/2009 zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

I. ÚS 1801/14

č. 222

37. Závěrem Ústavní soud poznamenává, že ústní jednání v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu nenařizoval, neboť od něj neočekával žádné další objasnění věci, a že formálně nerozhodoval o návrhu stěžovatele na postup dle § 39 zákona o Ústavním soudu, neboť i bez toho postupoval ve věci s maximálním urychlením.

Č. 223

K odpovědnosti obce za škodu způsobenou nesprávným postupem strážníků obecní policie

Postup městské policie při péči o ochranu veřejného pořádku spadá mezi záležitosti v samostatné působnosti obce podle § 35 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), která je – jako zřizovatel městské policie – také samostatnou právnickou osobou s vlastní právní subjektivitou, a nikoliv pod výkon přenesené působnosti státu. Proto i jednání městských strážníků, kteří neoprávněně zajistili osobní automobil ve vlastnictví stěžovatele technickým prostředkem zabraňujícím odjezdu vozidla (tzv. botička), je ve svých důsledcích přičitatelné obci, a nikoliv státu.

Obec tak je pasivně legitimována v řízení o náhradu škody ve smyslu § 22 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Vojtěcha Šimíčka – ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 1894/14 ve věci ústavní stížnosti a) Mgr. Alexandra Petra a b) Mgr. Jana Petra, obou zastoupených Mgr. Jiřím Slováčkem, advokátem, se sídlem Štěpánská 640/45, Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Brně č. j. 36 C 202/2011-44 ze dne 12. února 2014, kterým byla z důvodu nedostatku pasivní legitimace žalovaného zamítnuta žaloba stěžovatelů o náhradu škody, za účasti Městského soudu v Brně jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Městského soudu v Brně č. j. 36 C 202/2011-44 ze dne 12. února 2014 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 2. června 2014, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb.,

o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku Městského soudu v Brně, kterým mělo být porušeno jejich právo na projednání věci před soudem (právo na spravedlivý proces), garantované čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelé vyslovují nesouhlas s právním závěrem soudu o nedostatku pasivní legitimace žalovaného. Podle jejich názoru je statutární město Brno samostatnou právní osobou s vlastní právní subjektivitou, jejíž organizační složkou je Městská policie Brno. Mají za to, že v případě přiložení a sejmutí tzv. botičky, včetně poplatku za tento úkon, nejde o výkon přenesené působnosti státní moci, ale o výkon místní samosprávy. Jsou tak přesvědčeni o tom, že žalovali správný subjekt. Závěr soudu označují za překvapivý, neboť z řízení nevzešla žádná skutečnost, která by ho potvrzovala.

II.

3. Z obsahu spisu Městského soudu v Brně sp. zn. 36 C 202/2011 se podává, že stěžovatelé se žalobou podanou soudu dne 14. listopadu 2011 domáhali po žalovaném – statutárním městu Brnu zaplacení částky 7 800 Kč se zákonným úrokem z prodlení z titulu náhrady škody ve smyslu § 22 a násl. zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci“). K nesprávnému úřednímu postupu ze strany žalovaného mělo dojít jednáním strážníků Městské policie Brno, kteří neoprávněně zajistili osobní automobil ve vlastnictví stěžovatele b) technickým prostředkem zabraňujícím odjezdu vozidla. Městský soud v Brně napadeným rozsudkem, vydaným v režimu ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu, návrh stěžovatelů zamítl s odůvodněním, že žalovaný není k uplatnění nároku stěžovatelů pasivně legitimován, neboť v projednávaném případě odpovídá za škodu stát.

III.

4. Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení, Městský soud v Brně, a vedlejšího účastníka řízení, statutární město Brno, aby se k projednávané ústavní stížnosti vyjádřili. Účastník řízení ani vedlejší účastník řízení však na výzvu soudu ve stanovené lhůtě nijak nereagovali.

IV.

5. Po zvážení stížnostních námitek, příslušného spisového materiálu a obsahu napadeného rozsudku dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

6. Ústavní soud připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“); není součástí soustavy soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele.

7. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří mezi demokratické právní státy v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349, bod 36; 37/2007 Sb.)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, tj. předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1413/13 ze dne 7. května 2014 (N 77/73 SbNU 373)].

8. Ústavní soud dospěl k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou uvedeny v předchozích odstavcích, byly splněny. Shledal, že ač jde o svého druhu bagatelní spor, nebylo možno přehlédnout, že napadené rozhodnutí Městského soudu v Brně je v základní a rozhodující otázce, tj. v posouzení pasivní věcné legitimace žalovaného v případě náhrady škody za nesprávný úřední postup, založeno na ústavně nekonformní interpretaci ustanovení zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci a tento postup vede ve svém důsledku k porušení práva na soudní ochranu a spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

9. Není sporu o tom, že posuzovaná věc je vztahem upraveným zákonem o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci. Zatímco však soud shledal, že „pro případ nesprávného úředního postupu ze

strany městské policie, jakožto organizační složky žalovaného“, by podle § 3 písm. c), § 5 písm. b) a § 13 uvedeného zákona odpovídal za škodu stát, nikoliv žalovaný, podle názoru stěžovatelů nejde o výkon přenesené působnosti státu, ale o výkon místní samosprávy, neboť žalovaný je samostatnou právní osobou s vlastní právní subjektivitou, jehož organizační složkou je městská policie, takže pasivní věcná legitimace žalovaného je dána. Ústavní soud se s názorem stěžovatelů ztotožňuje. Vztah mezi přenesenou působností státu a samostatnou působností obce vychází ze zásady, že není-li určitá činnost zvláštním zákonem výslovně svěřena obci jako výkon státní správy, tj. v přenesené působnosti, jedná se o samostatnou působnost obce.

10. Výkladem ustanovení § 1 odst. 2, § 19 písm. b) a § 22 odst. 1, 2 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci lze vyvodit, že obec jakožto územní samosprávný celek odpovídá podle uvedeného zákona za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem svých orgánů v rámci samostatné působnosti za předpokladu, že dojde ke škodě při výkonu veřejné moci (správy), tedy při uplatňování pravomocí orgánu zmocněného zákonem k rozhodování o právech a povinnostech, subjektům právních vztahů, jež jsou povinny taková rozhodnutí respektovat (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1134/2011 ze dne 27. března 2013).

11. Podle ustanovení § 35 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), (dále jen „zákon o obcích“) do samostatné působnosti obce patří zejména záležitosti uvedené v § 84, 85 a 102 téhož zákona. Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpisy a místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.

12. Podle ustanovení § 84 odst. 1 zákona o obcích zastupitelstvo rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti obce. Následně podle ustanovení § 84 odst. 2 písm. o) téhož zákona zastupitelstvu obce je vyhrazeno zřizovat a zrušovat obecní policii.

13. Vyhláškou města Brna č. 1/1992, která nabyla účinnosti dne 1. března 1992, byla podle § 16 odst. 1 zákona č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), a v souladu s ustanovením § 1 odst. 1 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve městě Brně zřízena městská policie.

14. Podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona o obecní policii „(O)becní policie je orgánem obce“ a podle § 24 odst. 1 téhož zákona „(O)bec je povinna nahradit škodu způsobenou strážníkem v souvislosti s plněním úkolů stanovených tímto zákonem“.

15. Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že zřízení městské policie spadá do samostatné působnosti statutárního města Brna podle § 84 zákona o obcích, přičemž v případech činnosti městských strážníků, konaně v souvislosti s plněním úkolů stanovených tímto zákonem, nejde o výkon přenesené působnosti státní moci, ale o výkon místní samosprávy. Pokud tedy stěžovatel tvrdí, že jednáním strážníků Městské policie Brno, kteří neoprávněně zabránili v jízdě osobnímu automobilu ve vlastnictví stěžovatele b) přiložením technické uzávěry na vozidlo, došlo k nesprávnému úřednímu postupu, za tvrzenou škodu údajně způsobenou jednáním těchto strážníků odpovídá statutární město Brno.

16. Ústavní soud proto nemůže souhlasit se závěrem soudu, že k žalovanému nároku je věcně pasivně legitimován stát. Podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci odpovídají jak stát, tak i územní samosprávné celky, pokud byla škoda způsobena rozhodnutím či nesprávným úředním postupem při výkonu veřejné moci. Protože se strážníci měli dopustit nesprávného úředního postupu v rámci výkonu svého povolání, kdy je toto jednání přičitatelné obci v rámci její samostatné působnosti, stěžovatelé nepochybili, pokud jako žalovaného označili tuto obec – statutární město Brno.

17. Uvedené pochybení městského soudu se negativním způsobem promítá i do roviny ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů, a nelze mu proto upřít ústavněprávní dimenzi, být předmětem řízení před soudem byla tzv. bagatelní věc. Tím, že soud dospěl nesprávným výkladem zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci ke zcela překvapivému závěru o nedostatku pasivní věcné legitimace žalovaného a odmítl se zabývat věcnou stránkou sporu, tedy tím, zda došlo k tvrzenému nesprávnému úřednímu postupu a ke vzniku škody a zda je dána příčinná souvislost mezi nesprávným úředním postupem a vznikem škody, upřel stěžovatelům právo na projednání věci před soudem garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

18. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadený rozsudek podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, aniž by jakkoliv předjímal výsledek dalšího řízení.

Č. 224

K doplnění rozsudku v občanském soudním řízení

Jestliže odvolací soud potvrdil napadený výrok soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení teprve v doplňujícím usnesení, které vydal až po právní moci svého rozsudku, porušil tak čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v konečném důsledku zasáhl též do vlastnického práva stěžovatelky, garantovaného v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Tomáše Lichovníka a Vlasty Formánkové – ze dne 10. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 113/13 ve věci ústavní stížnosti ČIBE, a. s., se sídlem Dostihová 520, Slušovice, IČO 25570048, zastoupené JUDr. Františkem Novosadem, advokátem, se sídlem Smetanova 1101, Vsetín, proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 59 Co 180/2012-644 ze dne 14. prosince 2012, kterým byl doplněn jeho dříve vydaný pravomocný rozsudek o výrok týkající se nákladů za znalecký posudek, za účasti Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně jako účastníka řízení a Ing. Stanislava Šefla, zastoupeného JUDr. Pavlem Bergerem, advokátem, se sídlem Bělocerkevská 1037/38, Praha 10 – Vršovice, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 59 Co 180/2012-644 ze dne 14. prosince 2012 byla porušena základní práva stěžovatelky, garantovaná v čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 59 Co 180/2012-644 ze dne 14. prosince 2012 se ruší.

Odůvodnění

Ústavnímu soudu byl dne 9. ledna 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím stěžovatelka usilovala o zrušení usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 59 Co 180/2012-644 ze dne 14. prosince 2012, jímž soud s odkazem na ustanovení § 166 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) doplnil dříve vydaný rozsudek č. j.

59 Co 180/2012-613 ze dne 24. října 2012 o výrok IV ve znění: „Rozsudek soudu I. stupně se ve výroku III potvrzuje.“ Dle mínění stěžovatelky Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně (dále též „krajský soud“) překročil meze zákonného oprávnění ve smyslu ustanovení § 166 o. s. ř., resp. jednal přímo svévolně, když o doplnění rozsudku rozhodl bez návrhu až po jeho právní moci. Navíc takto rozhodl o nákladech znaleckého posudku, se kterým stěžovatelka nesouhlasí, nebyl vypracován v jejím zájmu a netýkal se sporné věci. V postupu krajského soudu tedy stěžovatelka spatřovala porušení svého ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a současně překročení zásady legality uplatňování státní moci, vyplývající z čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 Listiny.

K výzvě Ústavního soudu se k podané ústavní stížnosti vyjádřil účastník řízení, Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně, který uvedl, že napadené rozhodnutí považuje za správné. Dle jeho názoru nelze na tento případ aplikovat pravidla dle ustanovení § 166 o. s. ř., neboť doplňujícím rozhodnutím nebylo dodatečně rozhodováno o stanovení povinnosti hradit náklady státu, ale bylo toliko vypořádáváno odvolání žalovaného (stěžovatelky) proti výroku o jeho povinnosti hradit náklady řízení vzniklé státu, uložené mu již dříve rozhodnutím soudu prvního stupně č. j. 26 C 175/2006-575 ze dne 12. března 2012.

Vedlejší účastník ve svém vyjádření rovněž označil napadené usnesení krajského soudu za správné s tím, že břemeno nákladů řízení dopadlo v plné šíři na tu stranu sporu, která nebyla úspěšná. Okolnosti vylučující tento předpoklad nebyly ani tvrzeny, natož shledány. K otázce oprávnění odvolacího soudu doplnit rozhodnutí vedlejší účastník poznamenal, že odvolání stěžovatelky směřovalo do všech výroků soudu prvního stupně, a proto bylo nutné, aby se odvolací soud vypořádal s celým zněním rozhodnutí. Pokud tak neučinil ve svém prvním rozhodnutí, nebylo možno považovat odvolací řízení za skončené. Odvolací soud přitom nijak neměnil ostatní napadené výroky, ale pouze dořešil odvolání stěžovatelky v té části, ve které opomněl rozhodnutí vynést. Vedlejší účastník se nadto nedomnívá, že by uložením povinnosti k náhradě nákladů neúspěšnému účastníkovi řízení vznikla jakákoli újma na jeho ústavně zaručených právech.

Stěžovatelka práva repliky nevyužila.

Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], přistoupil k jejímu meritornímu projednání, přičemž dospěl k závěru, že je opodstatněná.

Ústavní soud předeseílá, že srovnatelnou problematiku řešil již ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 672/03 ze dne 11. února 2004 (N 17/32 SbNU

163). V citovaném rozhodnutí Ústavní soud judikoval, že porušení čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 Listiny se dopustí orgán veřejné moci tím, že uloží jednotlivci povinnost nad rozsah stanovený zákonem, ať už se jedná o situaci flagrantního nerespektování kogentní normy podústavního práva, či uplatnění extenzivního výkladu právní normy. Týká-li se stanovení povinnosti peněžitého či nepeněžitého plnění z majetku jednotlivce, zasáhne tak orgán veřejné moci také do vlastnického práva jednotlivce garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny.

Výše naznačená východiska jsou významná pro hodnocení postupu a rozhodnutí krajského soudu i v nyní projednávané věci.

Z přiloženého spisového materiálu se podává, že napadené rozhodnutí bylo vydáno v řízení, v němž se vedlejší účastník na postu žalobce domáhal vyslovení neúčinnosti v žalobě blíže specifikovaného právního úkonu. Rozsudkem č. j. 26 C 175/2006-554 ze dne 16. prosince 2011 Okresní soud ve Zlíně žalobě vyhověl (výrok I) a uložil žalované-stěžovatelce povinnost nahradit na nákladech řízení vedlejšímu účastníkovi částku 25 551 Kč (výrok II). Toto rozhodnutí následně Okresní soud ve Zlíně rozsudkem č. j. 26 C 175/2006-575 ze dne 12. března 2012 doplnil dle ustanovení § 166 o. s. ř. o výrok III, v němž zavázal stěžovatelku k úhradě nákladů řízení České republiky – Okresního soudu ve Zlíně ve výši 18 242 Kč, představující soudem vyplacené znalečné. Proti oběma rozhodnutím podala stěžovatelka odvolání. Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně jako soud odvolací rozsudkem č. j. 59 Co 180/2012-613 ze dne 24. října 2012 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I potvrdil (výrok I rozhodnutí odvolacího soudu), ve výroku II jej však změnil, a to tak, že stěžovatelce uložil povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení ve výši 34 251 Kč (výrok II), a konečně rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III). Citovaný rozsudek nabyt právní moci dne 28. listopadu 2012. V reakci na přípis nalézacího soudu ze dne 12. prosince 2012, upozorňující jej na skutečnost, že dosud nebylo rozhodnuto o odvolání stěžovatelky proti doplňujícímu rozsudku na č. l. 575, vydal posléze krajský soud ústavní stížností napadené usnesení č. j. 59 Co 180/2012-644 ze dne 14. prosince 2012, jímž dle ustanovení § 166 o. s. ř. doplnil svůj rozsudek ze dne 24. října 2012 o výrok IV, ve kterém dodatečně potvrdil rozhodnutí nalézacího soudu v jeho výroku III, tj. ve výroku o nákladech řízení vzniklých státu.

Krajským soudem aplikované ustanovení § 166 o. s. ř. umožňuje jakémukoliv soudu, včetně odvolacího či dovolacího, doplnění rozsudku v případech, kdy soud opomněl rozhodnout o některé části předmětu řízení, nákladech řízení nebo o předběžné vykonatelnosti. Z iniciativy samotného soudu lze však rozhodnutí doplnit pouze do doby, než se stane pravomocným.

Přede dnem právní moci musí soud rozhodnout o doplnění, není však nutné, aby i v této lhůtě doplňující rozhodnutí doručil.

Ve světle výše řečeného není tedy evidentně rozhodnutí krajského soudu způsobilé obstát. Je naopak nutno přisvědčit námitkám stěžovatelky, že krajský soud postupoval svévolně a v rozporu s kogentní normou, pokud rozhodl o doplnění svého rozsudku až poté, kdy nabyl právní moci. V tomto směru Ústavní soud nesdílí názor krajského soudu o nemožnosti aplikace pravidel stanovených v § 166 o. s. ř., konkrétně časového rámce pro vydání doplňujícího rozhodnutí, na řízení o odvolání. Neexistuje zde racionální důvod, proč by mělo být pro účely užití ustanovení § 166 o. s. ř. rozlišováno mezi rozhodováním nalézacího soudu a odvolacího soudu. Projednání odvolání představuje předmět řízení před odvolacím soudem, a není-li o něm v plném rozsahu rozhodnuto, jedná se ze strany odvolacího soudu o nevyčerpání předmětu řízení, na což pamatuje právě ustanovení § 166 o. s. ř., které umožňuje pochybení napravit, ale jen ve lhůtě k tomu určené. Přiměřené užití § 166 o. s. ř. v odvolacím řízení dovozuje i odborná literatura. K tomu srovnej Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1682 s. Nelze rovněž připustit, aby měl stát, pokud jde o náhradu vynaložených nákladů v soudním řízení, výhodnější postavení než kterýkoliv z účastníků řízení, jenž se může domáhat dodatečného rozhodnutí o povinnosti k úhradě nákladů pouze ve lhůtách podle o. s. ř.

Souhrnně vyjádřeno, postupoval-li krajský soud v posuzované věci shora popsáným způsobem, porušil tím čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 Listiny a v konečném důsledku zasáhl též do vlastnického práva stěžovatelky, garantovaného v čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně č. j. 59 Co 180/2012-644 ze dne 14. prosince 2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 225

K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit rozhodnutí o zamítnutí stížnosti proti usnesení státního zástupce ve věci zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu

Ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny základních práv a svobod) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, a to nikoli pouze citací právních předpisů, jejich parafrází a nekonkrétními tvrzeními, že zákonné podmínky byly splněny. Stejně tak je nutné se přiměřeně vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení.

Postup obecného soudu, který při rozhodování o tak závažném zásahu do práva občana, jakým je zajištění peněžních prostředků u banky dle § 79a trestního řádu, neuvede ani stručný popis skutku, kterého se podezření týká, předpokládanou výši škody či jakýkoli konkrétní údaj k předmětným peněžním prostředkům, porušuje výše uvedené právo stěžovatelky na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Tomáše Lichovníka – ze dne 10. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 919/14 ve věci ústavní stížnosti Lenky Cinkové, zastoupené Mgr. Petrem Hasalou, advokátem, se sídlem Radniční 13, 787 01 Šumperk, proti usnesením Okresního soudu v Šumperku č. j. 3 Nt 351/2014-3 ze dne 10. 1. 2014 a č. j. 0 Nt 401/2014-9 ze dne 26. 2. 2014, jimiž byly zamítnuty stěžovatelčiny stížnosti proti usnesením státního zástupce o zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu a o zamítnutí žádosti o zrušení zajištění peněžních prostředků, za účasti Okresního soudu v Šumperku jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Okresního soudu v Šumperku č. j. 3 Nt 351/2014-3 ze dne 10. 1. 2014 a usnesení téhož soudu č. j. 0 Nt 401/2014-9 ze dne 26. 2. 2014 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Ve svém návrhu stěžovatelka namítla, že Okresní soud v Šumperku v odůvodnění rozhodnutí o zamítnutí stížnosti stěžovatelky z 10. 1. 2014 v rozporu s obsahem spisu dovodil, že z výpisu z účtu vyplynuly nadlimitní výběry a bezhotovostní převody. Argumenty, zejména zásadní námitkou kombinace finančních prostředků „možná z trestné činnosti pocházejících a finančních prostředků zjevně z ní nepocházejících“ se však dle stěžovatelky soud nezabýval, toliko povrchně konstatoval své přesvědčení, že prostředky na účtu jsou výnosem trestné činnosti. Z ustanovení § 79a trestního řádu (dále též „tr. ř.“) však dle jejího mínění nevyplývá, že k zákonnému postupu postačí určité přesvědčení či teoretické možnosti, nýbrž že ze slovního spojení „zjištěné skutečnosti nasvědčují“ vyplývá, že původ zajišťovaných finančních prostředků z trestné činnosti musí být důkazními prostředky podložen, což v tomto případě není. Stěžovatelka v této souvislosti poukázala na to, že rovněž zákon v § 79a tr. ř. nepřipouští možnost zajištění finančních prostředků z důvodu zajištění možné náhrady škody bez ohledu na původ těchto finančních prostředků. Policejní orgán, státní zástupce i soud měli dle jejich slov k dispozici kompletní výpisy z účtu stěžovatelky, které jsou součástí vyšetřovacího spisu, a tudíž skutečnosti z těchto výpisů vyplývající nasvědčují přesně opačnému závěru, než jaký učinili jak státní zástupce, tak obecný soud. Obě rozhodnutí Okresního soudu v Šumperku tak pro absenci relevantní argumentace ve vztahu k aplikaci § 79a tr. ř., vzneseným námitkám a argumentům v obou stížnostech jsou nepřezkoumatelná pro nedostatek důvodů, neboť jediným výsledkem přezkumné činnosti při rozhodování o obou podaných stížnostech bylo kusé ztotožnění se s názorem státního zástupce a ignorace argumentů stěžovatelky. Tyto své argumenty stěžovatelka v ústavní stížnosti přiblížila. Závěrem navrhla, aby Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí zrušil.

II.

3. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spisy Okresního soudu v Šumperku vedené pod sp. zn. 0 Nt 401/2014, sp. zn. 3 Nt 351/2014 a sp. zn. 3 Nt 1216/2014, z nichž, jakož i obsahu napadených soudních rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

4. Usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Šumperku ze dne 5. 12. 2013 č. j. ZN 5491/2013-20 bylo rozhodnuto o zajištění peněžních prostředků do částky ve výši 215 272 Kč na osobním účtu č. X/0300, vedeném u ČSOB, a. s., na jméno stěžovatelky, v jehož rámci byla zakázána jakákoliv dispozice s peněžními prostředky v zajištěné výši s výjimkou výkonu rozhodnutí. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že stěžovatelka je podezřelá, že se dopustila skutku, který by mohl být kvalifikován jako přečin podvodu podle § 209 odst. 1 a 3 trestního zákoníku, a že finanční prostředky na předmětném účtu jsou výnosem z trestné činnosti.

5. Proti tomuto usnesení si podala stěžovatelka prostřednictvím svého obhájce stížnost, kterou Okresní soud v Šumperku v záhlaví označeným usnesením ze dne 10. 1. 2014 podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu jako nedůvodnou zamítl, když v postupu okresního státního zástupce v Šumperku neshledal žádné pochybení. Uvedl, že z výpisu z účtu vyplynuly nadlimitní výběry a bezhotovostní převody, ze kterých je dle soudu zřejmé, že stěžovatelka peníze z účtu odčerpává, a je proto důvodné podezření, že finanční prostředky na tomto účtu jsou výnosem z trestné činnosti.

6. Stěžovatelka vzápětí nato podala prostřednictvím svého obhájce opakovanou žádost o zrušení zajištění peněžních prostředků podle § 79a odst. 1 trestního řádu, přičemž tato její žádost byla zamítnuta v pořadí druhým usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Šumperku ze dne 20. 1. 2014 č. j. ZN 5491/2013-74. Toto usnesení bylo doručeno obhájci stěžovatelky dne 28. 1. 2014. Dne 31. 1. 2014 stěžovatelka prostřednictvím svého obhájce podala stížnost proti tomuto usnesení, kterou Okresní soud v Šumperku opět jako nedůvodnou zamítl, a to v pořadí druhým, v záhlaví citovaným usnesením ze dne 26. 2. 2014, v němž uvedl, že má za to, že stěžovatelka je nadále podezřelá, že se dopustila skutku, který by mohl být kvalifikován jako přečin podvodu podle § 209 odst. 1 a 3 trestního zákoníku, a že finanční prostředky na předmětném účtu jsou výnosem z trestné činnosti.

III.

7. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Okresní soud v Šumperku jako účastníka řízení, aby se vyjádřil k projednávané ústavní stížnosti. Ten odpověděl svým přípisem ze dne 13. 10. 2014, v němž v plném rozsahu odkázal „na obsah usnesení o zamítnutí stížnosti č. j. 0 Nt 401/2014-9“.

8. Za této situace tedy Ústavní soud vyjádření účastníka řízení nezasílal k replice stěžovatelce. Ústavní soud současně v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

9. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z podústavního práva, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformním výkladem. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451; in fine), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

11. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvíhl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn.

Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.; bod 36)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistota, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

12. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny.

13. Na prvním místě pokládá Ústavní soud za vhodné poznamenat, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (resp. rozhodnutí orgánu veřejné moci obecně) se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě svých rozhodnutí [z poslední doby např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357), dostupné též - stejně jako další zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu - na <http://nalus.usoud.cz>]. Ve své rozhodovací praxi deklaroval, jakými ústavněprávními vadami je zatíženo odůvodnění rozhodnutí, v němž obecný soud reaguje na konkrétní (přesně formulované) námítky stěžovatele způsobem naprosto nedostatečným [kupř. nálezy sp. zn. III. ÚS 511/02 ze dne 3. 7. 2003 (N 105/30 SbNU 471), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. rozhodnutí vydaná ve věcech sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06, III. ÚS 677/07, I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09]. Zmíněnému pojmu adekvátně je potom ve smyslu judikatury Ústavního soudu nutno z pohledu mezi nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 odst. 1 Ústavy) rozumět tak, že se požaduje přiměřeně dostatečná míra odůvodnění, tj. „rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu“ s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí „nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument“ [kupř. nálezy sp. zn. IV. ÚS 201/04 ze dne 5. 1. 2005 (N 3/36 SbNU 19), I. ÚS 729/2000 ze dne 8. 12. 2005 (N 224/39 SbNU 369), I. ÚS 116/05 ze dne 30. 5. 2006 (N 108/41 SbNU 349), IV. ÚS 787/06 ze dne 29. 1. 2007 (N 16/44 SbNU 201), III. ÚS 961/09]. Rozsah reakce na konkrétní námítky je tedy co do šíře odůvodnění spjat s otázkou hledání míry, případně (za podmínek tomu přiměřeného kontextu) i s akceptací odpovědi

implicitní, resp. i s otázkou případů hraničních, když je nutno reflektovat, že lze požadovat pouze takovou míru přesnosti, jakou povaha předmětu úvahy připouští.

14. V právní věci stěžovatelky dospěl Ústavní soud k závěru, že pod aspektem naznačených kautel napadená usnesení okresního soudu v konfrontaci s dílčími argumenty konkrétních námitek stěžovatelky co do náležitého obsahu odůvodnění neobstojí. Tato odůvodnění jsou naprosto nedostatečná. Není z nich zřejmé, v čem má vůbec spočívat trestná činnost, z níž je stěžovatelka podezřelá, jakou výši škody měla případně způsobit. Všechny jen trochu konkrétnější údaje jsou v odůvodněních citovány jako argumentace stěžovatelky. S touto argumentací se však soud ve svých rozhodnutích ani v náznaku nevypořádal. V později vydaném rozhodnutí je z jednoduššího textu odůvodnění jen obtížně zjistitelné, co je názor stěžovatelky, co státního zástupce a co soudce. Tyto nedostatky činí obě rozhodnutí zcela nepřezkoumatelnými. Soud tak porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

15. Za daných okolností proto Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení stěžovaných soudních rozhodnutí. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci je Okresní soud v Šumperku vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 226

K nemožnosti nařízení exekuce na podkladě rozhodčího nálezu při neplatnosti úvěrové smlouvy obsahující rozhodčí doložku

Důvod, pro který nelze nařídit exekuci na podkladě rozhodčího nálezu, může spočívat i v tom, že ačkoli určení rozhodce v rozhodčí doložce netrpí ústavněprávním deficitem, je pro rozpor s dobrými mravy neplatná smlouva o úvěru, do níž je rozhodčí doložka vtělena.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 11. prosince 2014 sp. zn. III. ÚS 4084/12 ve věci ústavní stížnosti Ivety Szipinové, zastoupené Mgr. Davidem Purmenským, advokátem, se sídlem v Ostravě – Moravské Ostravě, 28. října 3117/61, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 8. 2012 č. j. 56 Co 538/2012-54 a usnesení Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově ze dne 19. 3. 2012 č. j. 127 EXE 1746/2012-23 o nařízení exekuce na stěžovatelčin majetek, za účasti společnosti REDSPARK ASSETS LIMITED, se sídlem Nicosia, Agiou Nikolaou, 67-69, Off. 103 P. C. 2408, Kyperská republika, zastoupené JUDr. Terezou Novobilskou, advokátkou, se sídlem v Praze 1, Haštalská 27, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 8. 2012 č. j. 56 Co 538/2012-54 a usnesení Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově ze dne 19. 3. 2012 č. j. 127 EXE 1746/2012-23 se zrušují.

Odůvodnění**I.**

1. Ve včas podané ústavní stížnosti, která i jinak splňuje náležitosti ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 89 odst. 2 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) – zrušil v záhlaví označená usnesení obecných soudů.

2. Z ústavní stížnosti a jejich příloh se podává, že Okresní soud v Karviné – pobočka v Havířově shora uvedeným usnesením nařídil exekuci na majetek povinné (stěžovatelky), a to podle vykonatelného rozhodčího nálezů rozhodce Mgr. Lubomíra Matěje ze dne 23. 1. 2012 č. j. 2004174/2012, k uspokojení pohledávky oprávněné společnosti REDSPARK ASSETS LIMITED (v řízení před Ústavním soudem vedlejší účastnice) ve výši 3 229,30 Kč, nákladů předcházejícího řízení ve výši 14 500 Kč a nákladů oprávněné v exekučním řízení a nákladů exekuce; jejím provedením byl pověřen soudní exekutor JUDr. Ondřej Mareš, Exekutorský úřad Litoměřice.

3. Krajský soud v Ostravě ústavní stížností rovněž napadeným usnesením odvolání stěžovatelky odmítl s poukazem na § 44 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, v rozhodném znění, s odůvodněním, že neobsahovalo skutečnosti rozhodné pro nařízení exekuce.

II.

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti oproti tomu namítla, že odpovídající argumentaci uplatnila zejména tím, že se dovolávala nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205), a míní, že jde o „zjevnou nespravedlnost“, jestliže obecné soudy poskytly právní ochranu subjektu, který v souvislosti s půjčkou peněžních prostředků evidentně poškozuje práva svých klientů nepřiměřenými smluvními ujednáními. Tyto smluvní podmínky podle jejího názoru implikují absolutní neplatnost smlouvy o úvěru, a tím i do ní včleněné rozhodčí doložky (§ 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů).

5. Zdůraznila dále, že již v rámci podaného odvolání vytýkala, že vedlejší účastnice nesvědčí exekuční titul; neobstojí tudíž závěr Krajského soudu v Ostravě, že v odvolání neuvedla žádnou skutečnost rozhodnou pro nařízení exekuce. Krajský soud se s argumentací vzpomínaným nálezem Ústavního soudu nevypořádal, ačkoli z ní vyplynulo, že vzhledem k neexistenci pravomoci rozhodce (která se měla odvíjet z neplatné rozhodčí doložky) nejsou dány podmínky pro nařízení předmětné exekuce.

III.

6. Krajský soud v Ostravě ve vyjádření k ústavní stížnosti konstatoval, že stěžovatelka v odvolání brojila proti věcné správnosti exekučního titulu, avšak nenamítala relevantně, že oprávněný (vedlejší účastník) nepředložil soudu vykonatelný exekuční titul, resp. že rozhodčí nález jím být nemůže.

7. Okresní soud v Karviné – pobočka v Havířově odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

8. Vedlejší účastnice v rámci svého vyjádření dovozovala, že mezi společnostmi CREDIT FINANCE, a. s., (od níž nabyla spornou pohledávku ze

smlouvy o úvěru) a stěžovatelkou byla platně sjednána rozhodčí doložka, a rozhodčí nález je tudíž platný a vykonatelný. Má též za to, že předmětná věc je bagatelní, a nemá potenciál porušit základní práva a svobody stěžovatelky.

IV.

9. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci, Ústavní soud je nenařídil (§ 44 zákona o Ústavním soudu),

V.

10. Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li jim vytýkána věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavně-právních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

11. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jehož se stěžovatelka dovolávala, se může každý domáhat stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Odtud sice neplyne garance rozhodnutí „správného“, pod jeho ochranou jsou však situace, kdy interpretace podústavního práva a procesní postupy, k nimž se obecné soudy uchýlily, založily porušení některého základního práva stěžovatele, anebo jsou výrazem zjevného ignorování příslušné kogentní normy či neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v doktríně a soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, případně je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti. Srovnatelné výkladové závěry lze dovozovat z čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

12. Porušení tohoto článku je způsobilé implikovat porušení i čl. 11 Listiny, resp. čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

VI.

13. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.

14. Ústavní soud dává konstantně najevo, že tento příkaz platí i pro něj samotného.

15. Podstatou projednávané věci je otázka, zda obecné soudy postupy při hodnocení podmínek nařízení exekuce ústavně konformně ve smyslu vyloženém výše, tj. zda se nedopustily nepřipustného interpretačního formalismu či výkladového excesu.

16. To je významné v dané věci potud, že k ústavní stížnosti otevřeným otázkám se Ústavní soud vyslovil zejména v nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012, jehož se stěžovatelka ostatně dovolávala.

17. Ústavní soud v tomto nálezu, jakož i v další své judikatorní praxi [srov. související nálezy sp. zn. IV. ÚS 457/10 ze dne 18. 7. 2013 (N 124/70 SbNU 133), II. ÚS 3406/10 ze dne 14. 3. 2013 (N 44/68 SbNU 443), IV. ÚS 2735/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 71/65 SbNU 9), IV. ÚS 3779/11 ze dne 10. 1. 2013 (N 9/68 SbNU 153), III. ÚS 562/12 ze dne 24. 10. 2013 (N 179/71 SbNU 153), III. ÚS 1624/12 ze dne 27. 9. 2012 (N 164/66 SbNU 433), IV. ÚS 2078/12 ze dne 26. 2. 2014 (N 22/72 SbNU 261), IV. ÚS 4709/12 ze dne 6. 3. 2013 (N 39/68 SbNU 405) a II. ÚS 4927/12 ze dne 26. 11. 2013 (N 199/71 SbNU 361)] přistoupil ke kasací rozhodnutí obecného soudu vydaného v exekučním řízení pro porušení práva na spravedlivý proces proto, že se soud nezabýval otázkou pravomoci rozhodce vydat exekuční titul, jehož výkon byl v exekučním řízení nařízen; Ústavní soud konstatoval, že v exekučním řízení soudu nepřísluší zabývat se věcí samou, neboť exekuční řízení je určeno pro faktický výkon rozhodnutí, a nikoliv pro jeho přezkum či autoritativní nalézání práva, a že v odvolání proti usnesení o nařízení exekuce nelze namítat jiné skutečnosti než ty, jež jsou rozhodné pro nařízení exekuce, zároveň však zdůraznil, že mezi ně nepochybně patří pravomoc orgánu, který exekuční titul vydal, a vyslovil názor, že zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, nevylučuje, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení.

18. Opačná interpretace, kterou přijaly obecné soudy v nyní projednávané věci, pak zakládá zjevné porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, resp. práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

19. Je očividné, že již proto napadená usnesení Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově nemohou obstát a že jejich pochybení mají ústavněprávní rozměr.

20. Výstižnost pak nelze upírat ani stěžovatelčině odkazu na pasáž zmíněného nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11, podle kterého platí: „Ke kritériu zjevné nespravedlnosti, avšak zde již ve vztahu k souzené věci, Ústavní soud uvádí, že považuje za neakceptovatelné, aby se případně soudní ochrany dostávalo subjektům, které evidentně poškozují práva svých klientů. Ustanovení smluv nebo smluvních podmínek, která jsou formulářově předtištěna a neumožňují jednoznačně slabší straně jejich modifikaci, v sobě skýtají možnost vyvolání nepříznivých následků na straně klienta,

kdy nebude dotčena pouze jeho sféra právní, ale zejména sféra osobní. Postupy, kdy klientům jsou vnučovány smluvní ujednání v podobě zajištění biankosměnkou, smluvní pokutou ve výši 30 % nebo 45 % dlužné částky za prodlení s platbou splátek v řádu jednotek týdnů či smluvní pokutou ve výši pětinasobku dlužné částky za hrubé porušení smlouvy nebo podmínek, je nutno považovat za nepřijatelné a uvedená ujednání označit za neplatná pro jednoznačný rozpor s dobrými mravy. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že klient takového subjektu smlouvu podepsal, a to dokonce ani v situaci, kdy by ve smluvních podmínkách bylo obsaženo ujednání, že klientovi se takto stanovené smluvní pokuty nebo zajištění biankosměnkou nejeví nepřiměřené či odporující dobrým mravům. Běžný klient úvěrové společnosti totiž nemůže v případě krátkodobého úvěru dopředu očekávat, ba ani předpokládat, že celková splacená částka bude několikanásobně převyšovat částku půjčenou. Tento předpoklad nelze ani spravedlivě požadovat.“

21. Ústavní soud zjistil z vyžádaného spisu, že ve smlouvě o úvěru sjednané mezi společností CREDIT FINANCE, a. s., („věřitelem“) a sěžovatelkou (podle terminologie smlouvy „klientem“) byla stanovena výše úvěru v částce 4 950 Kč. Tato smlouva deklarovala úrok ve výši 79,00 % p. a. a RPSN ve výši 115,32%. Podle čl. V odst. 1 příložených (formulářově předtištěných) „Všeobecných obchodních podmínek“ klient podpisem smlouvy prohlašuje, že na zajištění všech svých současných i všech budoucích nároků věřitele plynoucích z uzavřené smlouvy vystavil vlastní biankosměnky na řad věřitele bez uvedení směnečné sumy, údaje splatnosti a místa platebního, s doložkou bez protestu, a tyto biankosměnky předal finančnímu poradci věřitele spolu s návrhem na uzavření smlouvy. Ustanovení čl. VII týchž obchodních podmínek obsahuje soubor sankcí dopadajících na klienta, kupř. smluvní pokutu ve výši 7 % z jistiny úvěru v případě prodlení s úhradou jakéhokoli závazku z titulu uzavřené smlouvy v délce trvání alespoň 4 dny, resp. 9 dnů, zesplatnění všech závazků klienta ze smlouvy v případě prodlení v délce 10 dnů, sankce ve výši 100 Kč za každou upomínku či vyzrozumění o smluvní pokutě nebo jiné sankci (počet těchto upomínek nadto není omezen), sankce 30 Kč za upomenutí k zaplacení formou SMS, pokutu 5 000 Kč v případě každého jednotlivého opomenutí nahlášení změny osobních údajů klientem věřiteli apod.

22. Není tudíž pochyb, že kritéria vymezená v nálezu sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 předmětná smlouva o úvěru ve směrnatých rysech naplňuje.

23. Dlužno zaznamenat, že soudní praxe je konzistentní v závěru, že jedním z kritérií, která soud zkoumá při nařízení exekuce, je to, zda rozhodnutí či jiný titul, jehož výkon je navrhován, byly vydány orgánem, který k tomu měl pravomoc (viz odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze 14. 4.

1999 sp. zn. 21 Cdo 2020/98, uveřejněného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/2000). Nedostatek pravomoci rozhodce k projednání a rozhodnutí věci byly oba soudy povinny posuzovat jako podmínku nařízení výkonu rozhodčího nálezů (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2009 sp. zn. 20 Cdo 1049/2007).

24. Neobstojí tedy ani oponentura obsažená ve vyjádření Krajského soudu v Ostravě, podle něhož stěžovatelka rozhodný nedostatek takové pravomoci v rámci svého odvolání nenamítala; odvolání na označený náleze Ústavního soudu na argumentovaném základě odkazovalo.

25. K tíži stěžovatelky nemůže jít ani okolnost, že tyto výhrady neadresovala soudu okresnímu (srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 805/11 ze dne 7. 4. 2011; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

26. Již jen pro úplnost stojí za zaznamenání, že určení rozhodce v rozhodčí doložce úvěrové smlouvy ústavněprávními deficity netrpí [viz usnesení sp. zn. II. ÚS 3413/12 ze dne 23. 5. 2013, nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2735/11 (viz výše) a sp. zn. II. ÚS 3406/10 (viz výše), resp. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3057/10 ze dne 5. 10. 2011 (U 6/63 SbNU 551), sp. zn. III. ÚS 3724/12 ze dne 8. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2566/12 ze dne 26. 8. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2569/13 ze dne 5. 11. 2013, sp. zn. III. ÚS 1115/14 ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 1558/14 ze dne 21. 5. 2014 či sp. zn. III. ÚS 1269/14 ze dne 12. 6. 2014]; to však již na věci nic nemění, neboť nedostatek pravomoci rozhodce vyplývá z odlišných (výše rekapitulovaných) skutečností.

VII.

27. Lze tudíž shrnout, že ústavní stížností napadenými usneseními obecné soudy zasáhly do ústavním pořádkem zaručených práv stěžovatelky, jmenovitě do práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a Ústavnímu soudu proto nezbylo než usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 8. 2012 č. j. 56 Co 538/2012-54 a usnesení Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově ze dne 19. 3. 2012 č. j. 127 EXE 1746/2012-23 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit.

Č. 227

K náhradě nákladů občanského soudního řízení z hlediska jejich účelnosti v případě tzv. formulářových žalob

I. Právo žalující strany domáhat se svého nároku u soudu a využít k tomu služeb advokáta nezabavují obecný soud povinnosti brát na zřetel všechny relevantní okolnosti pro posouzení výše účelně vynaložených nákladů žalobce při vymáhání bagatelní pohledávky.

II. Relevantní okolnosti je třeba vyhodnotit ústavně konformním způsobem, tedy racionálně a srozumitelně, s respektem k výkladu provedenému Ústavním soudem ohledně posuzování výše nákladů v tzv. formulářových žalobách, kdy je vedle obecně použitelných obrátů prováděna jen konkretizace osobních údajů žalované strany, čísla linky prostředku hromadné dopravy, data jízdy, variabilního symbolu tzv. hlášenky revizora a kopie této listiny.

III. Nedostojí-li obecný soud této povinnosti, poruší svým postupeм právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a to tím spíše, jsou-li takové okolnosti v řízení namítány.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 11. prosince 2014 sp. zn. III. ÚS 2985/14 ve věci ústavní stížnosti Andrey Hronzové, zastoupené JUDr. Milanem Štětinou, advokátem, se sídlem v České Lípě, Jiráskova 614, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 30. května 2014 č. j. 29 Co 116/2014-67, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o stěžovatelčině povinnosti k náhradě nákladů řízení, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 30. května 2014 č. j. 29 Co 116/2014-67 bylo porušeno stěžovatelčino právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 30. května 2014 č. j. 29 Co 116/2014-67 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 10. září 2014 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatelka domáhala zrušení výše uvedeného rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci (dále jen „krajský soud“), jímž mělo být dle jejího tvrzení porušeno její základní právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu napadeného rozhodnutí a ze spisu obecného soudu, který si Ústavní soud vyžádal pro účely posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti, vyplývá, že rozsudkem pro zmeškání Okresního soudu v České Lípě (dále jen „okresní soud“) ze dne 3. dubna 2013 č. j. 39 EC 1988/2011-25 byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit částku 1 016 Kč s příslušenstvím a náhradu nákladů řízení v celkové výši 5 799,72 Kč, a to vše do tří dnů od právní moci rozsudku za jízdu v hromadné dopravě bez platného jízdního dokladu. Tento rozsudek byl posléze na základě § 153b odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“) zrušen z důvodu včasné a řádné omluvy stěžovatelky a okresní soud nařídil ve věci další jednání. Stěžovatelka poté požadovanou pohledávku zaplatila, protože bylo usnesením okresního soudu ze dne 11. února 2014 č. j. 39 EC 1988/2011-60 řízení zastaveno v části týkající se zaplacení částky 1 016 Kč, přičemž stěžovatelce byla uložena povinnost zaplatit žalující straně náhradu nákladů řízení ve výši 8 950,24 Kč. K závěru o povinnosti stěžovatelky uhradit náhradu nákladů řízení dospěl okresní soud na základě ustanovení § 146 odst. 2 občanského soudního řádu, neboť k uhrazení požadované částky došlo až po podání žaloby, a žaloba tak byla podána důvodně. V souvislosti s určením výše náhrady nákladů řízení pak okresní soud postupoval podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Proti tomuto výroku o náhradě nákladů řízení podala stěžovatelka odvolání ke krajskému soudu, který se však plně ztotožnil s vypočtením částky i s argumentací soudu okresního a odvolání stěžovatelky zamítl. Stěžovatelka dle krajského soudu neuhradila částku bezodkladně, nýbrž řízení zbytečně protahovala, čímž náklady žalující strany vzrostly. Tvrzení, že by rozhodnutí okresního soudu bylo v rozporu se závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012 sp. zn. I. ÚS 988/12 (N 132/66 SbNU 61), krajský soud odmítl s odkazem na odlišné skutkové okolnosti. Explicitně přitom odmítl, že by žalující stranou podaný návrh bylo možné charakterizovat jako tzv. formulářovou žalobu, neboť obsahuje konkrétní žalobní tvrzení.

II. Argumentace stěžovatelky a vyjádření dalších účastníků řízení

3. Stěžovatelka napadla výše uvedené rozhodnutí krajského soudu, neboť má za to, že bylo vydáno v rozporu s jejími ústavními právy vymezenými v ustálené judikatuře Ústavního soudu. Předně v něm stěžovatelka spatřuje porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť obecné soudy nezohlednily specifické okolnosti případu a při posuzování výše náhrady nákladů řízení postupovaly dle jejího názoru čistě formalisticky. Soudy se dle stěžovatelky vůbec nezajímaly o skutečnost, že žalující strana pouze účelově protahovala řízení ve snaze docílit přiznání co možná nejvyšší náhrady nákladů řízení. Náklady protistraně přiznané nelze posoudit jako účelně vynaložené, neboť se jednalo o formulářový typ žaloby, který z povahy věci představuje méně náročný právní úkon než podání „originální“ civilní žaloby. Konečně obecné soudy také nevzaly v úvahu, že se jedná o bagatelní spor, a postupovaly tak v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu. Za důležité považuje stěžovatelka rovněž to, že k zaplacení částky nebyla před podáním žaloby vyzvána, ona sama se chtěla soudnímu řízení vyhnout a byla ochotna částku uhradit, pročez žalující stranu opakovaně vyzývala k mimosoudnímu vyřešení věci. Navíc je toho názoru, že žalující straně žádný nárok nevznikl, neboť nebylo prokázáno, že by v dopravním prostředku byla „pokutována“ právě stěžovatelka. Z uvedených důvodů proto stěžovatelka navrhl, aby Ústavní soud napadené rozhodnutí zrušil.

4. Ústavní soud si vyžádal vyjádření okresního a krajského soudu, přičemž oba obecné soudy v podstatě odkázaly na svá odůvodnění v jejich rozhodnutích.

5. K těmto vyjádřením pak na základě práva repliky stěžovatelka dodala, že obě vyjádření se nezabývají námitkami obsaženými v ústavní stížnosti a pouze bez dalšího odkazují na svá rozhodnutí. Z těchto důvodů proto odkázala na skutečnosti uvedené v ústavní stížnosti.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

6. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení podstatnosti ústavní stížnosti

7. Ústavní soud dospěl po zvážení všech výše uvedených skutečností k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

8. Posuzování ústavní konformity vyřešení otázky náhrady nákladů řízení úspěšného účastníka řízení zastoupeného advokátem představuje častý předmět činnosti Ústavního soudu. Ústavní soud tak v řadě svých rozhodnutí, na něž je možno plně odkázat, formuloval základní ústavněprávní limity pro činnost obecných soudů [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012 sp. zn. I. ÚS 988/12 (viz výše), ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 (N 68/64 SbNU 767) nebo ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. II. ÚS 3011/11 (N 103/65 SbNU 423), všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Pro posuzovaný případ je třeba za jeden z nejdůležitějších závěrů považovat mnohokrát proklamovanou povinnost obecného soudu brát na zřetel všechny pro rozhodnutí o nákladech řízení relevantní okolnosti. Pokud by obecný soud nepřihlédl ke specifickým okolnostem případu, které mohly mít vliv na výši účelně vynaložených nákladů žalobce při vymáhání bagatelní pohledávky, porušil by svým postupem právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, a to tím spíše, pokud takové okolnosti neúspěšná strana namítala (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. II. ÚS 3011/11). Relevantní okolnosti však nelze toliko slovně zohlednit, nýbrž je třeba je rovněž vyhodnotit ústavně konformním způsobem, tedy racionálně a srozumitelně.

9. Právě této povinnosti krajský soud v napadeném rozhodnutí nedostál. Jeho závěru, že žalující stranou podaný návrh nelze hodnotit jako tzv. formulářovou žalobu, neboť obsahuje konkrétní žalobní tvrzení, nemůže Ústavní soud přisvědčit ani při maximální zdrženlivosti stran prosazování svého vlastního hodnocení dílčích skutečností posuzovaného řízení. Jak vyplývá ze spisového materiálu, lze z obsahu původního návrhu považovat, vedle osobních údajů stěžovatelky, za konkrétní žalobní tvrzení pouze uvedení linky hromadné dopravy, kterou stěžovatelka měla cestovat bez platného dokladu, datum, kdy se tak mělo stát, variabilní symbol tzv. hlášenky revizora a kopii této listiny. Všechny ostatní údaje a tvrzení lze považovat za obecně uplatnitelná ve všech obdobných sporech, kterých žalující strana musí jako provozovatel hromadné dopravy v krajském městě vést dlouhou řadu. Tak je v judikatuře Ústavního soudu chápána formulářová žaloba (srov. např. bod 28 nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11). Uvedený skutkový závěr krajského soudu lze proto považovat za tzv. extrémně rozporný s provedenými důkazy, neboť jej při žádné rozumné interpretaci nelze považovat za správný. Toto hodnocení je přitom v zásadě jediným konkrétním tvrzením, o něž krajský soud opírá svůj závěr o účelnosti nákladů vynaložených žalující stranou za právní zastoupení. Zbytek odůvodnění představuje toliko argumentace obecnými právními

principy, dle nichž „žalující má právo domáhat se svého nároku u soudu a využít k tomu služeb advokáta“. Taková tvrzení nelze nijak zpochybnit, nejsou však bez dalšího dle Ústavního soudu jakkoliv relevantní pro posouzení účelnosti účastníkem vynaložených nákladů řízení. Kritérium účelnosti je přitom pro přiznání náhrady nákladů řízení zcela klíčové, přičemž Ústavní soud ve výše zmíněné ustálené judikatuře opakuje názor, že soudní vymáhání bagatelních pohledávek není možné brát jako v podstatě bezpracný způsob generování nepřiměřeného zisku, ať už společnostmi zabývajícími se skupováním pohledávek, či právními zástupci napojenými na společnosti, které se vymáháním bagatelních pohledávek zabývají v podstatě denně.

10. V posuzovaném případě byly náklady řízení žalující strany vyčísleny částkou 8 950,24 Kč, tedy částkou více než osmkrát větší než původní pohledávka, kterou tvoří finanční kompenzace za tzv. jízdu načerno. Už zmíněný poměr obou částek vyvolává určité pochybnosti o přiměřenosti přiznání takto vyčíslené náhrady nákladů řízení. S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že krajský soud nevěnoval posouzení účelnosti předmětných nákladů dostatečnou pozornost (mimo již uvedené administrativní náročnost řízení, volba advokáta se sídlem v Praze), protože Ústavní soud považuje za nutné napadené rozhodnutí zrušit a vrátit věc krajskému soudu k novému, důkladnému posouzení. Z ústavněprávního hlediska lze totiž zcela přisvědčit závěru, že stěžovatelka je v předmětném řízení bezpochyby stranou neúspěšnou a její předchozí procesní postup nesvědčí o jí tvrzené snaze vyhnout se soudnímu řízení „za každou cenu“. Krajský soud bude muset posoudit, jakou částku lze jako náhradu nákladů řízení žalující straně spravedlivě přiznat s ohledem na rozsah procesní aktivity, ale i na skutkovou a právní náročnost celého sporu, z hlediska posouzení jak účelnosti, tak ale i přiměřenosti vynaložených nákladů, okolnosti doručení omluvenky (pobyt v porodnici), vydání později zrušeného rozsudku pro zmeškání a s ním spojeného plnění (viz sub 2), stejně jako na ústavní pravidlo respektování právního názoru Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky.

11. S ohledem na výše uvedené důvody nezbylo Ústavnímu soudu než konstatovat, že napadeným rozhodnutím krajského soudu bylo porušeno stěžovatelčino základní ústavně zaručené právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 228

Ke zrušení § 158 písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Procesní záruky soudní ochrany v podobě možnosti přezkumu rozhodnutí orgánu veřejné správy podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod jsou zajištěny ve vztahu ke každému rozhodnutí, které se týká kteréhokoli ze základních práv zakotvených v Listině základních práv a svobod, a to bez ohledu na povahu případného dotčení v podobě stanovení podrobností, podmínek, konkretizace či mezí; systémem opravných prostředků ve správním řízení tento ústavněprávní deficit nemůže překlenout.

Rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrní doby podle § 27 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, je rozhodnutím, které se týká základního práva zakotveného v čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, popř. v čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod. Vyluka soudního přezkumu takového rozhodnutí je proto v rozporu s ustanovením čl. 36 odst. 2 věty druhé Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 4 Ústavy České republiky.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa (soudce zpravodaj), Vlasty Formánkové, Vladimíra Kůrky, Tomáše Lichovníka, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka ze dne 16. prosince 2014 sp. zn. Pl. ÚS 9/14 ve věci návrhu Nejvyššího správního soudu podaného podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 158 písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vlády České republiky jako vedlejšího účastníka řízení (nález byl vyhlášen pod č. 14/2015 Sb.).

Výrok

Ustanovení § 158 písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, se ruší dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

Odůvodnění

I. Předmět řízení

1. Nejvyšší správní soud (dále též „navrhovatel“) předložil Ústavnímu soudu svým usnesením ze dne 17. 4. 2014 č. j. 4 Ads 116/2013-27 návrh na zrušení ustanovení § 158 písm. a) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, (dále též „napadené ustanovení“).

2. Navrhovatel tento návrh podal poté, co v souvislosti se svou rozhodovací činností ve věci sp. zn. 4 Ads 116/2013 v souladu s ustanovením čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) dospěl k závěru, že napadené ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem.

II. Průběh řízení před správními orgány a správními soudy

3. Předmětem správního řízení bylo posouzení, zda má být žadatelé v iniciačním správním řízení podle § 27 zákona o nemocenském pojištění vypláceno nemocenské pojištění po uplynutí podpůrčí doby. Podle tohoto ustanovení po uplynutí podpůrčí doby stanovené podle § 26 se nemocenské vyplácí na základě žádosti pojištěnce po dobu stanovenou v rozhodnutí orgánu nemocenského pojištění podle vyjádření lékaře orgánu nemocenského pojištění, který vyplácí nemocenské, pokud lze očekávat, že pojištěnec v krátké době, nejdéle však v době 350 kalendářních dnů od uplynutí podpůrčí doby stanovené podle § 26, nabude pracovní schopnost, a to i k jině než dosavadní pojištěné činnosti; takto lze postupovat i opakovaně, přičemž při jednotlivém prodloužení výplaty nemocenského nesmí být doba tohoto prodloužení delší než 3 měsíce. Nemocenské lze podle věty první vyplácet celkem nejdéle po dobu 350 kalendářních dnů od uplynutí podpůrčí doby stanovené podle § 26 téhož zákona.

4. Okresní správa sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) o žádosti rozhodla tak, že výplatu nemocenského po uplynutí podpůrčí doby nepřiznala. K odvolání žadatele Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) toto rozhodnutí zrušila a věc vrátila orgánu prvního stupně k novému projednání s pokynem opětovného posouzení zdravotního stavu žadatele po správném datu uplynutí podpůrčí doby (10. 8. 2012), neboť ve výroku rozhodnutí bylo uvedeno nesprávné datum jejího uplynutí. OSSZ následně vydala (dne 14. 2. 2013) nové rozhodnutí, jímž byl žadatelé přiznán nárok na výplatu nemocenského po uplynutí podpůrčí doby, a to „při splnění ostatních zákonem stanovených podmínek za období od 11. 8. 2012 do 29. 9. 2012“. Od 30. 9. 2012, kdy byla obnovena pracovní schopnost žadatele, mu pak nemocenské přiznáno nebylo.

5. Proti tomuto rozhodnutí podal žadatel odvolání s tím, že od 2. 1. 2013 je opět v pracovní neschopnosti, jelikož neprošel vstupní prohlídkou u závodního lékaře svého zaměstnavatele. Toto odvolání ČSSZ za-

mítla, přičemž si „pro účely kontroly správnosti posudku o zdravotním stavu“, jímž byl vázán orgán prvního stupně, vyžádala posudkové zhodnocení lékařem oddělení lékařské posudkové služby ČSSZ.

6. Proti těmto (sub 4 a 5 uvedeným) rozhodnutím prvostupňového i odvolacího správního orgánu podal žadatel žalobu, v níž tvrdil, že napadená rozhodnutí vycházejí z nesprávných závěrů příslušné zdravotnické dokumentace, jejíž přezkoumání proběhlo v průběhu řízení před odvolacím orgánem v jeho nepřítomnosti, nebylo zohledněno jeho onemocnění boreliózou a skutečnost, že trpěl skřípnutým nervem. I přes neuspokojivý zdravotní stav se musel z důvodu nedostatku finančních prostředků nechat uznat k 1. 1. 2013 práce schopným. O tomto žalobním návrhu rozhodl Krajský soud v Praze usnesením ze dne 20. 11. 2013 č. j. 43 Ad 21/2013-15 tak, že jej odmítl s poukazem na tímto návrhem napadené ustanovení § 158 písm. a) zákona o nemocenském pojištění. Podle tohoto ustanovení jsou rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby ze soudního přezkumu vyloučena.

7. V rámci řízení o kasační stížnosti žadatele proti uvedenému usnesení krajského soudu předložil čtvrtý senát Nejvyššího správního soudu návrh na zrušení předmětného ustanovení zákona o nemocenském pojištění.

III. Rekapitulace návrhu

8. Navrhovatel nejprve poukázal na setrvalou judikaturu Nejvyššího správního soudu (např. rozsudek ze dne 23. 8. 2012 č. j. 5 As 17/2012-31), podle níž „ustanovení § 158 zákona o nemocenském pojištění koresponduje s obecnou zásadou uplatňovanou ve správním soudnictví, dle které „soudy nejsou povolány přezkoumávat samostatně výroky ve věcech zdravotního stavu a pracovní schopnosti – tato zásada plyne jednak z obecné úpravy obsažené v § 70 písm. d) s. ř. s. (úkoly závisející výlučně na posouzení zdravotního stavu osob, pokud samy o sobě neznamenaají právní překážku výkonu povolání, jsou vyloučeny ze soudního přezkumu), jednak z úprav předpisů o sociálním zabezpečení, které tento princip respektují a otázky zdravotního stavu činí předmětem pozornosti soudů až v okamžiku, kdy je přezkoumáváno rozhodnutí správního orgánu o dávkových nárocích – i tehdy se však vždy jedná o otázku odbornou, k níž si soud musí z hlediska skutkového, aby ji mohl postavit najisto, povolát znalce, a to buď v rámci obecných norem procesních platných pro řízení před soudem, anebo, v případě přezkumu rozhodnutí o dávkách důchodového pojištění, lze užít posudku komise Ministerstva práce a sociálních věcí“ (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 6. 2006 č. j. 6 Ads 41 /2005-24)“.

9. Navrhovatel uvádí, že napadené ustanovení v oblasti nemocenského pojištění rozvádí a opětovně výslovně zakotvuje pravidlo obsažené

v § 70 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, podle kterého jsou ze soudního přezkumu vyloučena rozhodnutí, jejichž vydání závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu osob nebo technického stavu věcí, pokud sama o sobě neznamenají právní překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti. K tomu poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/12 ze dne 15. 1. 2013 (N 13/68 SbNU 191; 82/2013 Sb.), v němž bylo ustanovení § 70 soudního řádu správního vyloženo tak, že „Úkony správního orgánu, jejichž vydání závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu osob, jsou ze soudního přezkoumání vyloučeny, ledaže by samy o sobě znamenaly právní překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti, nebo ledaže by šlo o úkony dotýkající se základních práv zaručených Listinou základních práv a svobod“. Navrhovatel dospěl k závěru, že napadené ustanovení zákona o nemocenském pojištění je třeba zrušit pro rozpor s vykonatelným a závazným nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/12.

10. Navrhovatel poukazuje na to, že napadené rozhodnutí o výplatě nemocenského pojištění po uplynutí podpůrcí doby by nemělo být ze soudního přezkumu vyloučeno, neboť se dotýká základních práv zaručených Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“), resp. čl. 36 odst. 2 Listiny, a to práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci podle čl. 30 odst. 1 Listiny. Existence napadeného ustanovení zákona o nemocenském pojištění nutí správní soudy, aby žaloby proti rozhodnutím o výplatě nemocenského pojištění po uplynutí podpůrcí doby odmítaly, ačkoli takový závěr je v rozporu s výše uvedeným nálezem Ústavního soudu. Zachování takovéto možnosti by podle navrhovatele v budoucnu mohlo vést k obcházení tohoto nálezu Ústavního soudu, neboť ve zvláštních zákonech by mohla být přijata taková právní úprava, která by ze soudního přezkumu paušálně vylučovala rozhodnutí, která závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu osob. To by bylo v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy.

11. Navrhovatel se domnívá, že napadené ustanovení zákona o nemocenském pojištění nelze vyložit ústavně konformním způsobem. Jeho znění je zcela jasné a nepřipouští žádnou možnost přezkumu zde uvedeného typu rozhodnutí, nelze jej proto vyložit v souladu se závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/12. Navrhovatel k tomu odkazuje na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2011 č. j. 6 Ads 109/2009-72.

IV. Vyjádření účastníků řízení

12. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) ve vyjádření k návrhu ze dne 8. června 2014, podepsaném předsedou Janem Hamáčkem, popsala proceduru přijetí návrhu zákona o nemocenském pojištění. K tomu uvedla stanovisko, že zákonodárny

sbor jednal v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou a naším právním řádem.

13. Senát Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“) se ve vyjádření k návrhu ze dne 16. června 2014, podepsaném předsedou Milanem Štěchem, rovněž zaměřil na průběh postupu schvalování návrhu zákona o nemocenském pojištění, jehož součástí je i napadené ustanovení. K tomu uvedl, že pokud jde o úpravu řízení ve věcech nemocenského pojištění, v rámci níž je vymezeno, která rozhodnutí jsou vyloučena ze soudního přezkumu, tato úprava obsažená v § 158 zákona o nemocenském pojištění v době svého přijetí (v březnu 2006) odpovídala úpravě v té době uplatňované. V období následujícím po přijetí zákona o nemocenském pojištění, který byl dosud 34krát novelizován, se pouze v jednom případě dílčím způsobem zasáhlo do ustanovení § 158. Jednalo se o novelu v rámci zákona č. 470/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, v němž byla v části první obsažena poměrně rozsáhlá novela zákona o nemocenském pojištění, v rámci které bylo v čl. I bodu 138 stanoveno, že „V § 158 se na konci textu písmene d) doplňují slova „a o zrušení tohoto povolení.“ Jednalo se tedy o dílčí změnu, která se netýkala napadeného ustanovení § 158 písm. a), které je od přijetí zákona v roce 2006 beze změny.

14. Senát uvedl, že při projednávání návrhu zákona o nemocenském pojištění nebyla v Senátu vedena žádná diskuse jak ohledně úpravy obsažené v ustanovení § 27 týkající se výplaty nemocenského po uplynutí podpůrčí doby, tak ohledně úpravy obsažené v § 158 týkající se rozhodnutí, která jsou vyloučena ze soudního přezkumu. K dané záležitosti lze pouze zmínit, že jde o úpravu, kterou v předchozích letech i soudní judikatura akceptovala, přičemž bylo vycházeno z toho, že ustanovení čl. 30 Listiny, v němž v odstavci 1 je stanoveno také právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci, je zařazeno mezi hospodářská, sociální a kulturní práva, a proto je nutno je vykládat v návaznosti na čl. 41 odst. 1 Listiny s tím, že se tudíž nejedná o základní práva aplikovatelná přímo na základě ústavního předpisu, tj. Listiny, jako je tomu např. u práv podle hlavy druhé Listiny. Tento přístup byl zmíněn také v rozhodnutí Ústavního soudu, které se týkalo obdobného návrhu [viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 524/06 ze dne 29. 11. 2006 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

15. Vláda, která vstoupila do řízení jako vedlejší účastník řízení podle § 69 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), ve svém vyjádření schváleném dne 16. 6. 2014 a podepsaném předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou uvedla, že navrhovatelem předložená argumentace je nepřiléhavá, neboť je založena na pouhé mechanické aplikaci interpretativního výroku nálezu

sp. zn. Pl. ÚS 15/12 (viz výše), avšak bez současného provedení analýzy judikatury Ústavního soudu týkající se rozsahu ústavních garancí dotčeného základního práva, kterým však v uvedeném případě (stejně jako ve věci sp. zn. Pl. ÚS 15/12) není primárně právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 2 Listiny, ale právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci garantované ustanovením čl. 30 odst. 1 Listiny.

16. Vláda má za to, že i v aktuálně projednávané věci je pro posouzení, zda rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby je, či není úkonem dotýkajícím se základních práv zaručených Listinou, stěžejní vymezení samotného rozsahu „dotčeného základního práva“. Tímto dotčeným základním právem je v aktuálně posuzované věci právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci garantované ustanovením čl. 30 odst. 1 Listiny. Uvedené základní právo je v rovině podústavního práva realizováno mimo jiné i návrhem dotčeným zákonem o nemocenském pojištění. K tomu odkazuje na některé závěry Ústavního soudu, jež se týkají stanovení ústavně konformní míry naplnění práva na přiměřené hmotné zabezpečení; např. dle nálezu Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 54/10 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.).

17. Podle vlády je nutno právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci ve smyslu čl. 30 odst. 1 Listiny vnímat „toliko“ jako povinnost poskytovat jednotlivcům sociální plnění ve výši postačující k vedení důstojného života, a to pouze po nezbytně nutnou dobu, kdy tito nejsou objektivně ze zdravotních důvodů prokazatelně schopni se sami zabezpečit vlastní výdělečnou činností. Situace, kdy v důsledku sociální události dochází k dlouhodobé či trvalé nezpůsobilosti k práci, jsou pak řešeny zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Osoba může být případně zajištěna minimálním sociálním standardem i z jiných (nepojištných) sociálních systémů, zejména podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Minimální hmotný standard (ve smyslu přiměřeného rozsahu podle čl. 30 Listiny) je přitom ústavně konformní, jak plyne z nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 54/10. Napadené ustanovení, resp. s ním související ustanovení zákona o nemocenském pojištění, podle vlády zcela zřejmě nezasahuje do samotného jádra dotčeného základního práva a nepředstavuje ani překážku jeho skutečné realizace, neboť se jej vůbec nedotýká. Napadené ustanovení se totiž týká rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby jakožto rozhodnutí o (ne)vyplacení nenárokovaného plnění realizovaného navíc z pojištného systému.

18. Na základě východisek konstrukce institutu poskytování nemocenského po vyčerpání podpůrčí doby vláda shrnuje, že prodloužení výplaty nemocenského po uplynutí podpůrčí doby lze chápat jako určitý „nadstandard“, daný specifickou situací zdravotního stavu pojištěnce, který se

má v blízké době zlepšit natolik, že pojištěnec opět nabude pracovní schopnost, a není tedy účelné, aby žádal o dlouhodobou dávku z jiného sociálního pojistného systému, tj. o invalidní důchod z důchodového pojištění. Podle vlády je zjevné, že napadené ustanovení (a s ním související ustanovení zákona o nemocenském pojištění) sleduje zcela legitimní cíl, jímž je, vedle výše uvedeného benefitu poskytovaného pojištěnci, i snaha zabránit zbytečnému zatěžování a zahlcování správních soudů spory, jejichž výsledek se de facto nemůže lišit od závěrů správního orgánu, neboť jejich rozhodnutí závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu pojištěnce.

19. Vláda se domnívá, že případná derogace napadeného ustanovení zákona o nemocenském pojištění by patrně otevřela cestu pro přezkum všech lékařských posudků vydaných podle zákona o nemocenském pojištění (resp. rozhodnutí z nich odvozených). Vydání rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby je odvislé od vyjádření lékaře orgánu nemocenského pojištění, přičemž toto vyjádření je pro orgán nemocenského pojištění závazné, neboť má charakter odborného závazného stanoviska ve smyslu ustanovení § 149 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

20. Ve věci žádosti o výplatu nemocenského po uplynutí podpůrčí doby v prvním stupni rozhoduje OSSZ na základě vyjádření lékaře oddělení lékařské posudkové služby OSSZ. Je-li proti prvoinstančnímu rozhodnutí podáno odvolání, které obsahuje námítky týkající se posouzení zdravotního stavu odvolatele, je OSSZ povinna vyžádat si od příslušného lékaře oddělení lékařské posudkové služby OSSZ vyjádření, zda nejsou dány důvody ke změně jeho posudkového závěru a zda setrvává na svém původním posouzení zdravotního stavu odvolatele. Pokud OSSZ v rámci autoremedury odvolateli plně nevyhoví, předá správní spis se svým stanoviskem ČSSZ jako odvolacímu orgánu. ČSSZ si na základě podaného odvolání opětovně vyžádá posouzení zdravotního stavu odvolatele, a to od oddělení lékařské posudkové služby příslušného pracoviště ČSSZ ve smyslu ustanovení § 149 odst. 4 správního řádu. Do vydání rozhodnutí o odvolání je tudíž zdravotní stav žadatele posuzován celkem třikrát, a to dvěma pracovišti lékařské posudkové služby. Vláda má za to, že výše popsaná procedura garantuje dostatečnou míru právní ochrany zájmů pojištěnce. Navrhuje zamítnutí návrhu.

21. Veřejná ochránkyně práv nevyužila svého práva vstoupit do řízení jako vedlejší účastnice, ve svém vyjádření ze dne 3. 6. 2014 se však s návrhem Nejvyššího správního soudu ztotožnila.

22. ČSSZ v písemném stanovisku, které si Ústavní soud vyžádal na základě § 48 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uvádí, že napadené ustanovení má vazbu na ustanovení § 145 odst. 3, § 27 a 66 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 470/2011 Sb. Právě z ustanovení § 27 zákona o nemocenském pojištění vyplývá, že

rozhodnutí, kterým není přiznána výplata nemocenského po uplynutí podpůrčí doby, může být vydáno jen ve dvou případech. Za prvé v případě, že příslušný lékař orgánu nemocenského pojištění dospěje k závěru, že pojištěnec nabyl pracovní schopnosti, a to i k jiné než pojištěné činnosti (jeho dočasná pracovní neschopnost by měla být ošetřujícím lékařem ukončena), a za druhé v případě, že ani po 350 dnech pojištěnec takového pracovní schopnosti nenabude, neboť poškození jeho zdraví má dlouhodobý nebo trvalý charakter. Negativní rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby se základních práv zaručených Listinou nedotýká, neboť žadatel buď způsobilost k práci nabyl, a odpadl tudíž důvod mu formou nemocenských dávek zajišťovat hmotné zabezpečení, nebo je, v případě dlouhodobé nebo trvalé nezpůsobilosti k práci zapříčiněné nemocí či úrazem při splnění podmínek stanovených zákonem, zabezpečen invalidním důchodem.

23. Orgány nemocenského pojištění postupují při rozhodování o nároku na výplatu nemocenského po uplynutí podpůrčí doby podle právní úpravy v zákoně o nemocenském pojištění a ve správním řádu, přičemž právní úprava nedává správním orgánům sociálního zabezpečení žádnou možnost pro správní uvážení. Rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby je odvislé od vyjádření lékaře orgánu nemocenského pojištění a toto vyjádření je pro orgán nemocenského pojištění závazné. Stejně jako vláda ve svém vyjádření i ČSSZ poukazuje na možnosti opravných prostředků proti rozhodnutí o žádosti o výplatu nemocenského po uplynutí podpůrčí doby. K tomu uvádí, že nebylo-li by rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby vyloučeno ze soudního přezkumu, lze předpokládat, že soud by v rámci řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu doplnil dokazování znaleckým posudkem, jehož cílem by bylo opětovně posouzení zdravotního stavu žalobce. Dále podotýká, že pojištěnci nic nebrání v tom, aby v případě zhoršení svého zdravotního stavu, kvůli němuž byl opětovně uznán dočasně práce neschopným, uplatnil nárok na výplatu nemocenského po uplynutí podpůrčí doby.

24. ČSSZ je toho názoru, že napadené ustanovení zákona o nemocenském pojištění vyhovuje tzv. testu rozumnosti (viz např. již zmínovaný náleze sp. zn. Pl. ÚS 54/10), neboť nezasahuje do samotného jádra práva na hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci, sleduje legitimní cíl a k dosažení tohoto cíle zvolilo racionální, a nikoliv svévolné prostředky.

V. Upuštění od ústního jednání

25. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, pročež od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VI. Dikce napadeného ustanovení

26. Ustanovení § 158 písm. a) zákona o nemocenském pojištění zní:

„§ 158

Soudní přezkum

Ze soudního přezkumu jsou vyloučena rozhodnutí o

a) výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby, ...“.

VII. Posouzení příslušnosti Ústavního soudu k projednání návrhu a aktivní legitimace navrhovatele

27. Ústavní soud nejprve zkoumal, zda jsou naplněny procesní podmínky pro projednání podaného návrhu. Návrh byl podán aktivně legitimovaným orgánem (§ 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu ve spojení s čl. 95 odst. 2 Ústavy), Ústavní soud je k projednání tohoto návrhu příslušný [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy] a nejedná se o návrh nepřipustný (§ 66 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.).

28. Ústavní soud tedy mohl přikročit k posouzení, zda je napadené ustanovení v souladu s ústavním pořádkem, tj. a) zda byla napadená právní úprava přijata a vydána v mezích Ústavou stanovené kompetence, b) zda byl dodržen ústavně předepsaný způsob takového přijetí, resp. vydání, a konečně c) zda je napadená právní úprava v souladu s ústavním pořádkem z hlediska obsahového (§ 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.).

VIII. Přezkum procedury přijetí přezkoumávaného zákonného ustanovení

29. Při posouzení, zda bylo napadené ustanovení přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem, vyšel Ústavní soud z příslušných stenoprotokolů (dostupných na www.psp.cz) a z vyjádření obou komor Parlamentu České republiky.

30. Návrh zákona o nemocenském pojištění obsahující napadené ustanovení předložila vláda Poslanecké sněmovně dne 2. 6. 2005. Na 45. schůzi Poslanecké sněmovny konané ve dnech 28. a 29. 6. 2005 byl vládní návrh zákona o nemocenském pojištění projednáván jako sněmovní tisk č. 1005 v prvním čtení přikázán k projednání ústavně právnímu výboru a výboru pro sociální politiku a zdravotnictví. Ústavně právní výbor se na své 74. schůzi konané dne 2. 11. 2005 usnesl, že vládní návrh zákona projednávat nebude. Výbor pro sociální politiku a zdravotnictví vládní návrh zákona projednal na své 41. schůzi dne 3. 11. 2005, přijal k němu pozměňovací návrhy, nikoliv však k ustanovení § 158 zákona o nemocenském pojištění. V rámci druhého čtení návrhu zákona na 51. schůzi Poslanecké sněmovny dne 8. 12. 2005 se uskutečnila obecná i podrobná rozprava,

k napadenému ustanovení však nebyl předložen žádný pozměňovací návrh. Třetí čtení proběhlo na 51. schůzi Poslanecké sněmovny dne 21. 12. 2005, kdy byl návrh zákona schválen v hlasování č. 1480 (usnesení č. 2100); z přítomných 87 poslanců hlasovalo pro návrh zákona 69 a proti 17. Poslanecká sněmovna postoupila návrh zákona dne 17. 1. 2006 Senátu.

31. Senát projednal návrh zákona o nemocenském pojištění jako senátní tisk č. 242 (v 5. funkčním období). Návrh zákona byl projednán ve výboru pro zdravotnictví a sociální politiku, který jako garanční výbor k návrhu zákona přijal usnesení, v němž doporučil Senátu vrátit návrh zákona s pozměňovacím návrhem, který se však netýkal napadeného ustanovení (jednalo se o reakci na Poslaneckou sněmovnou vypuštěnou úpravu tzv. zastropování maximální výše pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění). Dále byl senátní tisk č. 242 projednán ve výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu, který přijal usnesení obsahově identické s usnesením garančního výboru. Senát předmětný návrh zákona projednal dne 9. 2. 2006 na 9. schůzi a usnesením č. 356 jej vrátil Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy doporučenými k přijetí shodně oběma výbory, jak je výše uvedeno.

32. O návrhu zákona vráceném Senátem Poslanecká sněmovna hlasovala dne 14. 3. 2006 na 54. schůzi a setrvala na původním návrhu zákona, když ze 168 přítomných poslanců bylo pro 104 poslanců a 17 proti (hlasování č. 153, usnesení č. 2275). Zákon byl doručen prezidentu republiky dne 17. 3. 2006, který jej nepodepsal a vrátil jej Poslanecké sněmovně zpět. Poslanecká sněmovna prezidentské veto přehlasovala na 55. schůzi, když v hlasování č. 173 setrvala na původním návrhu zákona (usnesení č. 2419, ze 174 přítomných poslanců 103 pro, 55 proti). Schválený zákon byl doručen k podpisu premiérovi dne 3. května 2006, publikován byl pak ve Sbírce zákonů v částce 64 pod číslem 187/2006 Sb.

33. Ústavní soud konstatuje, že zákon o nemocenském pojištění, jehož součástí je napadené ustanovení, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

34. Stejně tak byly splněny podmínky čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu. V případě navrhovatele se jedná o ustanovení zákona, které souvisí s jeho rozhodovací činností a jehož má být bezprostředně při řešení věci použito; jde tak o pravou konkrétní kontrolu ústavnosti zákona, jak plyne z předestření skutkového a právního základu věci (sub 3 až 11). Návrh tak splňuje podmínky pro řízení před Ústavním soudem pro takový případ.

IX. Meritorní přezkum návrhu

35. Podle čl. 36 odst. 2 Listiny: „Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby

přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.“ Platí tedy oproti principu enumerace (do 31. 12. 1991 před přijetím novely občanského soudního řádu – zákona č. 519/1991 Sb.) obecná zásada, podle které může být každé rozhodnutí orgánu veřejné správy podrobeno přezkumu soudem, pokud zákonodárce nevyužije mu poskytnutý prostor k vyloučení soudního přezkumu (původně byl tento výčet vymezen § 248 občanského soudního řádu a obsažen v příloze A k občanskému soudnímu řádu na základě odstavce 3 uvedeného ustanovení).

36. Extenze a intenze tohoto prostoru nejsou předmětem tohoto řízení, neboť obrat „nestanoví-li zákon jinak“ v tomto případě není třeba vykládat. To by bylo nutné v situaci, kdyby vznikla otázka, zda je zákonodárce limitován i tehdy, nejde-li o zákaz stanovit vyluku ve věcech týkajících se základních práv a svobod. Navrhovatel však k rozhodnutí odpověď na takovou otázku nevyžaduje. Namítá v duchu čl. 36 odst. 2 věty druhé Listiny, že tato výhrada zákona je limitována nemožností vyloučení těch rozhodnutí orgánů veřejné správy, jež se týkají základních práv uvedených v Listině. Toto ustanovení vystupuje jako speciální ve vztahu k čl. 4 Ústavy, který vylučuje, aby byla z pravomoci soudů vyloučena ochrana základních práv a svobod obecně, nejen v rámci rozhodování orgánů veřejné správy.

37. Stejně tak čl. 36 odst. 2 Listiny vystupuje jako speciální ustanovení ve vztahu k čl. 36 odst. 1 Listiny. Je-li tedy zákonem stanovena vyluka ze soudního přezkumu takového správního rozhodnutí, které se „týká“ základních práv a svobod „podle Listiny“, jedná se o vyluku odporující oběma východiskům ústavního pořádku v této oblasti; řečeno jinými slovy – v případě dotčení základních práv a svobod zákon „jinak“ stanovit nemůže (výluka), neboť by to odporovalo výhradě soudní pravomoci v oblasti základních práv a svobod podle čl. 4 Ústavy a výhradě práva na soudní ochranu u nezávislého a nestranného soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. To ovšem za podmínky, že:

a) o základní práva a svobody podle Listiny se bude skutečně jednat. Totéž bude s ohledem na čl. 10 Ústavy platit ve vztahu k mezinárodním smlouvám, neboť by byla splněna podmínka, že by zákon stanovil něco jiného než taková mezinárodní smlouva;

b) půjde o konkrétní základní právo nebo svobodu, nikoli jen o obecný vše postihující pojem (základní práva a svobody jako takové, demokratický řád základních práv a svobod, sociální práva nebo politická práva jako určitou kategorií), neboť jinak by prakticky soudní výluky nepřicházely do úvahy, protože tento řád či lidskoprávní systém ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy postihuje jakoukoli činnost státu;

c) půjde o rozhodnutí orgánu veřejné správy ve správním řízení. V tomto případě nejde o omezení soudní ochrany, nýbrž o specifikaci formy či procedury, ve které bude poskytována;

d) základních práv a svobod se bude skutečně týkat. Dostačuje však, když rozhodnutí se bude týkat základního práva (např. stanovení podrobností, povinností při zachování základních práv a svobod); zásah nebo dokonce porušení není podmínkou, neboť nejde o ústavní stížnost. K tomu je třeba dodat, že pokud by obrat „týkajících se“ znamenal zásah do základního práva, či dokonce jeho porušení, mělo by to za následek povinnost obecného soudu obracet se na Ústavní soud nejen z hlediska přezkumu ústavnosti samotného jím aplikovaného zákona ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, nýbrž i z hlediska jeho vkladu.

38. Ustanovení čl. 36 odst. 2 věty druhé Listiny nestanoví, na která „základní práva a svobody“ dopadá, resp. že dopadá na jen některé z nich, ať již ve smyslu nějaké privilegovanosti, nebo jiné kvalifikace. Z dikce tohoto ustanovení, stejně jako z historie jeho přípravy lze usuzovat na to, že ustanovitelce neměl v úmyslu činit rozdíl mezi jednotlivými „skupinami“ základních práv z jakéhokoli klasifikačního hlediska. Správní rozhodnutí, jež má dopady na některé z práv zakotvených v hlavě čtvrté Listiny jako v projednávané věci (čl. 30 odst. 1 Listiny), tak musí být způsobilé přezkumu ve správním soudnictví stejně jako správní rozhodnutí týkající se práv zakotvených v hlavě druhé a třetí Listiny, na něž se nevztahuje omezení ve formě čl. 41 odst. 1 Listiny. Tento názorový přístup k předmětnému ustanovení Listiny, který bez dalšího garantuje právo na soudní přezkum (potažmo spravedlivý proces) těch rozhodnutí správních orgánů, jež se týkají některého (jakéhokoli) ze základních práv zakotvených v Listině, je rovněž patrný v judikatuře Ústavního soudu [ve vztahu k rozhodnutí dopadajícímu do práva na svobodnou volbu povolání ve smyslu čl. 26 odst. 2 Listiny viz nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 11/2000 ze dne 12. 7. 2001 (N 113/23 SbNU 105; 322/2001 Sb.) a rozhodnutí na něj navazující, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>, ve vztahu k právu na ochranu osob zdravotně postižených v pracovních vztazích ve smyslu čl. 29 odst. 2 Listiny pak viz nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 15/12 ze dne 15. 1. 2013 (N 13/68 SbNU 191; 82/2013 Sb.)].

39. Přestože v judikatuře Ústavního soudu se objevila též usnesení, která přímou aplikací čl. 36 odst. 2 Listiny ve vztahu k právům zakotveným v hlavě čtvrté Listiny (hospodářská, sociální a kulturní práva) s ohledem na čl. 41 odst. 1 Listiny vylučují [viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 524/06 ze dne 29. 11. 2006, srov. též usnesení sp. zn. III. ÚS 233/01 ze dne 10. 7. 2001 (U 25/23 SbNU 335), dostupná na <http://nalus.usoud.cz>], nemohla s ohledem na svou právní povahu a právní názor vyjádřený Ústavním soudem ve výše (sub 38) uvedených nálezech mít vliv na výsledek tohoto řízení, a to

i z dalších důvodů. Není rozhodující, k jakému základnímu právu se správní rozhodnutí vztahuje (otázku jiných forem vystupování veřejné správy nebylo nutné v této věci řešit), neboť nic takového čl. 36 odst. 2 Listiny jako *sedes materiae* nestanoví. Především je pak nutno zdůraznit, že v posuzované věci § 158 písm. a) zákona o nemocenském pojištění nejde o samostatnou otázku práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci, nýbrž o záruku práva na soudní přezkum, která je formulována na stupnici – dotýkat se (popř. zachovávat podle čl. 4 odst. 1 Listiny), zasahovat (vstupovat do chráněného prostoru v mezích čl. 4 odst. 2 Listiny) a porušovat (přerušovat slovníkem Stadionovy ústavy – § 106), tedy zasahovat způsobem, který je v rozporu s čl. 4 odst. 2 Listiny, popř. dalšími již konkretizovanými ústavními kautelami. Jakkoli se může Ústavní soud shodovat se závěry obsaženými ve vyjádření vlády České republiky a ve vyžádaném stanovisku ČSSZ ohledně testu racionality u sociálních práv, nemohlo to mít vliv na výsledek řízení.

40. Ústavní soud tedy nemá výhrady vůči argumentaci vlády či dožadného orgánu státní správy, tato argumentace je ve vztahu k podstatě a smyslu práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci přiléhavou, nicméně nesměřuje k podstatě toho, co musí posoudit návrhvatel z hlediska svého poslání při ochraně základních práv a svobod ve smyslu čl. 36 odst. 2 Listiny. V daném případě nespocívá otázka v tom, jak má o nároku ve smyslu čl. 30 odst. 1 Listiny rozhodnout, nýbrž v tom, zda má nějaký soud vůbec kompetenci rozhodnout o výplatě nemocenského podle podmínek stanovených zákonem. V daném případě krajský soud tuto kompetenci popřel na základě napadeného ustanovení a návrhvatel jako kasační instance naráží na stejnou překážku z hlediska možnosti podrobit závěry krajského soudu své kognici. Zákon tak ve smyslu čl. 41 odst. 1 Listiny může stanovit podrobnosti práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci podle čl. 30 odst. 3 Listiny a navíc jeho meze podle čl. 41 odst. 1 Listiny. Proto tyto a jen tyto podrobnosti a meze jsou posuzovány v režimu čl. 41 odst. 1 Listiny. Ten se nemůže vztáhnout na obsah chráněný čl. 36 odst. 2 Listiny, natožpak čl. 4 Ústavy, neboť v tomto případě se jedná podle názoru Ústavního soudu o jednu z podstatných náležitostí demokratického právního státu.

41. Je-li výplata nemocenského (i po uplynutí podpůrčí doby) konkretizací (podrobností) čl. 30 odst. 1 Listiny, má to nevyhnutelně za důsledek splnění podmínek uvedených sub 37 pro situace, kdy zákon „jinak“ stanovit nemůže. V dané věci proto není posuzováno uplatnění podmínek pro konkrétní podobu práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci v zákoně o nemocenském pojištění, nýbrž interpretován je čl. 36 odst. 2 Listiny, podle kterého jsou-li „ve hře“ základní práva a svobody (tj. jsou-li dotčena, popř. musí-li být zachována), nemůže se možnost

zákonodárce „stanovit jinak“ uplatnit. Zde lze mít námitky vůči formulaci ústavodárce, nicméně je namístě uplatnit výklad *in dubio pro libertate*. Úkolem Ústavního soudu v rámci konkrétní kontroly ústavnosti § 158 písm. a) zákona o nemocenském pojištění tak není vyložit návrhovateli, zda je ústavní určitá výše dávky, způsob jejího výpočtu, forma uplatnění atd., nýbrž to, zda důsledek rozhodnutí o takové dávce vůbec má vztah k základnímu právu, které by mohlo být dotčeno, aniž by bylo třeba, aby bylo zasaženo, či dokonce porušeno. Věc se tak pohybuje v prostoru kautel práva na soudní ochranu podle čl. 4 Ústavy a čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, nikoli sociálních práv podle čl. 30 Listiny, popř. čl. 26 odst. 1 Listiny, neboť výsledkem posouzení zdravotního stavu žalobce byl rovněž závěr o tom, jakou pracovní činnost bude moci nadále vykonávat pro případ možnosti brzkého nabytí pracovní schopnosti.

42. V případě procesních záruk ochrany základních práv, jak vyplývají z Listiny, není povaha případného zásahu do jejich hmotněprávní podstaty relevantní [a není to ani podstatou v této věci, srov. např. náleží Ústavního soudu k regulačním poplatkům ve zdravotnictví sp. zn. Pl. ÚS 1/08 ze dne 20. 5. 2008 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.) - bod 92]. Pokud se rozhodnutí orgánu veřejné správy některého základního práva týká, ať již z hlediska podrobností, podmínek, mezi (není nutné porušení či zkrácení), lze mít za to, že zákonodárcem stanovená nemožnost uplatnění těchto záruk je s ohledem na výše uvedená ustanovení ústavního pořádku bez dalšího protiústavní. Bez procesních garancí uplatňování základních práv by totiž, jednoduše řečeno, nebylo možné jednotlivci ochranu proti takovým nezákonným rozhodnutím orgánů veřejné správy poskytnout.

43. Na základě uvedených obecných východisek tedy Ústavní soud přistoupil k posouzení otázky, zda se rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrné doby, jež je předmětem sporu v tomto případě, týká některého ze základních práv, zde konkrétně práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci zejména podle čl. 30 odst. 1 Listiny, popř. vzhledem k možnosti (ve smyslu § 27 zákona o nemocenském pojištění) závěru o výkonu jiného než dosavadního zaměstnání či povolání též podle čl. 26 Listiny.

44. Jak vyplývá ze zákona o nemocenském pojištění, který patří mezi právní předpisy stanovící mj. podrobnosti k právům zaručeným v čl. 30 Listiny, tzv. nemocenské je druhem dávky poskytované z nemocenského pojištění, na jejíž výplatu má nárok pojištěnec, který byl uznán dočasně pracovní neschopným nebo kterému byla nařízena karanténa podle zvláštního právního předpisu, trvá-li dočasná pracovní neschopnost nebo nařízená karanténa déle než 14 kalendářních dní (resp. v období od 1. ledna 2012 do 31. prosince 2013 déle než 21 kalendářních dní), viz § 23 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Další podmínky vzniku nároku na nemocenské stanoví § 24 a 25 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Podpůrčí doba, tj. doba, po kterou má být dávka vyplácena, končí dnem, jímž končí dočasná pracovní neschopnost nebo nařízená karanténa; podpůrčí doba však trvá nejdéle 380 kalendářních dnů ode dne vzniku dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízení karantény, pokud zákon nestanoví jinak (§ 26 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů).

45. Podle § 27 zákona o nemocenském pojištění pak platí, že po uplynutí podpůrčí doby se nemocenské vyplácí na základě žádosti pojištěnce po dobu stanovenou v rozhodnutí orgánu nemocenského pojištění podle vyjádření lékaře orgánu nemocenského pojištění, který vyplácí nemocenské, pokud lze očekávat, že pojištěnec v krátké době, nejdéle však v době 350 kalendářních dnů od uplynutí podpůrčí doby, nabude pracovní schopnost, a to i k jiné než dosavadní pojištěné činnosti; takto lze postupovat i opakovaně, přičemž při jednotlivém prodloužení výplaty nemocenského nesmí být doba tohoto prodloužení delší než 3 měsíce. Nemocenské lze podle věty první vyplácet celkem nejdéle po dobu 350 kalendářních dnů od uplynutí podpůrčí doby. Dotčena jsou tak ustanovení čl. 30 odst. 1 a čl. 26 odst. 1 až 3 Listiny (výplata dávky a vztah k dosavadní pojištěné činnosti a budoucí činnosti).

46. Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby představuje rozhodnutí, jímž se osobě (žadatel) přiznává nárok na hmotné zabezpečení (dávku) za situace, kdy je tato osoba (dočasně) k práci nezpůsobilá. Jedná se tak evidentně o rozhodnutí, které se práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci týká. Ústavní soud se přitom ztotožňuje se závěrem navrhovatele, že napadené ustanovení § 158 písm. a) zákona o nemocenském pojištění, jež zakotvuje vyluku uvedeného rozhodnutí ze soudního přezkumu, je natolik jednoznačné, že jej není možné vyložit ústavně konformně; je proto nutné ve světle výše uvedených kautel práva na soudní ochranu ve vztahu k rozhodování orgánů veřejné správy přistoupit k derogaci tohoto ustanovení.

47. Ve vztahu k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/12 (viz výše), na který navrhovatel poukázal a jehož závěry následuje rovněž tento náleze, lze podotknout, že rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby vychází zejména z posouzení zdravotního stavu osoby a nejedná se o rozhodnutí představující překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě hospodářské činnosti [srov. § 70 písm. d) soudního řádu správního]. Zároveň se však jedná o úkon, který se dotýká základního práva zaručeného Listinou (čl. 30 odst. 1). Derogace napadeného ustanovení přitom potvrzuje ústavně konformní výklad § 70 písm. d) soudního

řádu správního, jak jej Ústavní soud vymezil v uvedeném nálezu (bod 36 odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/12).

48. K názoru vyslovenému ve vyjádření vlády, že dotčeným základním právem zde není primárně právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 2 Listiny, nýbrž právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci dle čl. 30 odst. 1 Listiny, lze uvést, že právo zaručené čl. 36 odst. 2 Listiny je právem procesním, jež se váže k uplatňování jiného substantivního práva (má akcesorickou povahu). Je-li tímto substantivním právem některé ze základních práv zaručených Listinou (zde právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci dle čl. 30 odst. 1 Listiny, otázka možnosti omezení pro výkon určitých povolání nebo činností ve smyslu čl. 26 odst. 2 Listiny), je povinností Ústavního soudu zajistit, aby procesní záruky ochrany tohoto základního práva fungovaly. Právo na přístup k soudu, stejně jako jiná procesní práva spadající pod souhrnný pojem „práva na spravedlivý proces“, není samoúčelné, vždy je nutno jej vnímat ve vazbě na chráněné substantivní právo. Právo na přístup k soudu je však zároveň možné vnímat jako součást ústavně konformní míry naplnění práva na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci.

49. Ve vztahu k vyjádřeným obavám vlády, že derogace napadeného ustanovení zákona o nemocenském pojištění by vedla k přezkumu všech rozhodnutí odvozených od lékařských posudků, lze uvést, že soudní přezkum je [v souladu s nálezem sp. zn. Pl. ÚS 15/12, resp. s ohledem na výklad § 70 písm. d) soudního řádu správního] zaručen u všech rozhodnutí tohoto charakteru, která sama o sobě znamenají právní překážku výkonu povolání, zaměstnání nebo podnikatelské, popřípadě jiné hospodářské činnosti, a/nebo jde o úkony, jež se týkají základních práv. Ostatní rozhodnutí orgánů veřejné správy vycházející z lékařských posudků, která pod uvedené kategorie subsumovat nelze, pak pod vyluku ze soudního přezkumu spadnou (nestanoví-li samozřejmě zvláštní zákon jinak).

50. V této souvislosti Ústavní soud považuje za potřebné poukázat na situaci v konkrétní věci, kterou mu nepřisluší řešit, nicméně dokládá problém, o který v dané věci jde. Žadatel v iniciačním řízení vedeném pod sp. zn. 43 Ad 21/2013 před Krajským soudem v Praze tvrdil (blíže sub 6) skutečnosti, které nelze při hodnocení námitek vlády České republiky a ČSSZ pominout. Je namítáno, že negativní rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby se základních práv zaručených Listinou nedotýká, neboť žadatel buď způsobilost k práci nabyl, a odpadl tudíž důvod mu formou nemocenských dávek zajišťovat hmotné zabezpečení, nebo je v případě dlouhodobé nebo trvalé nezpůsobilosti k práci zapříčiněné nemocí či úrazem při splnění podmínek stanovených zákonem zabezpečen invalidním důchodem. Dále podle vlády si ČSSZ na základě podaného odvolání opětovně vyžádá posouzení zdravotního stavu odvolatele, a to

od oddělení lékařské posudkové služby příslušného pracoviště ČSSZ ve smyslu ustanovení § 149 odst. 4 správního řádu. Do vydání rozhodnutí o odvolání je tudíž zdravotní stav žadatele posuzován celkem třikrát, a to dvěma pracovišti lékařské posudkové služby. Žalobce ovšem tvrdí něco jiného (sub 6) a bez možnosti nechat toto své tvrzení prověřit nezávislým soudem tak zůstává se svým tvrzením bez právní ochrany. Jinak řečeno, je-li ve zvláštních zákonech obsažena v rozporu s právním názorem Ústavního soudu vysloveným v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/12 právní úprava, která ze soudního přezkumu paušálně vylučuje rozhodnutí, která závisí výlučně na posouzení zdravotního stavu osob, je to nejen v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy, nýbrž i s čl. 36 odst. 2 věty druhé Listiny, neboť osoba, která se domáhá prodloužení výplaty nemocenského, zůstává bez soudní ochrany např. vůči tvrzení, že ji ve skutečnosti žádný lékař oddělení lékařské posudkové služby příslušného pracoviště ČSSZ neviděl, takže nejenže mezitím změněný zdravotní stav nebyl posuzován tak, jak je tvrzeno správními orgány, nýbrž byl omezen jen na posouzení dokumentace vyhotovené dříve za jiných okolností.

51. K tomu lze dále poznamenat, že v rámci soudního přezkumu rozhodnutí orgánu veřejné správy, které je založeno na odborném posouzení zdravotního stavu, budou soudy k takovému posudku přistupovat obdobně jako k jiným podkladům odborného charakteru. Je třeba mít na zřeteli, že bez ohledu na odbornou stránku věci mohou tyto podklady a jejich vydání rovněž vykazovat nezákonnosti (např. posudek vydal lékař, který k tomu nebyl oprávněn, či se jednalo o posouzení vykazující zjevné prvky svévole, posudek obsahuje tvrzení v rozporu se skutečností, byl vystaven za jiných okolností, než se v něm uvádí), s nimiž je nutno se vypořádat. Takové nezákonnosti přitom mohou přicházet v úvahu i za situace, kdy orgán veřejné správy, který rozhodnutí na základě odborného podkladu (ve formě závazného stanoviska) vydává, má jen minimální prostor pro správní uvážení.

52. Systém opravných prostředků ve správním řízení, jak je právní úpravou ve vztahu k těmto typům rozhodnutí nastaven, nemůže překlenout ústavněprávní deficit v podobě absence přezkumu těchto rozhodnutí nezávislými soudy. Samotný rozsah soudního přezkumu rozhodnutí tohoto charakteru je však již zcela v dispozici správního soudnictví a Ústavnímu soudu jej nepřísluší vymezovat, neboť jeho kognice je v daném řízení omezena jen na zjištění, zda došlo k zásahu do práva na soudní ochranu před rozhodnutím orgánu veřejné správy pro případ, že takové rozhodnutí se týká konkrétního základního práva nebo svobody. Proto zdůrazňuje, že toto rozhodnutí jen otevírá cestu k soudnímu přezkumu rozhodnutí správních orgánů, který je v rozporu s ústavním pořádkem uzavřen, nikoli nutně k vyhovění žalobě žadatele v iniciačním řízení před správními soudy.

X. Závěr

53. Ústavní soud uzavírá, že rozhodnutí o výplatě nemocenského po uplynutí podpůrčí doby je rozhodnutím, které se týká základního práva zakotveného v čl. 30 odst. 1 Listiny, popř. v čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny. Vyloučení tohoto rozhodnutí ze soudního přezkumu je v rozporu s ustanovením čl. 36 odst. 2 věty druhé Listiny ve spojení s čl. 4 Ústavy, a proto je nutné návrhu na zrušení § 158 písm. a) zákona o nemocenském pojištění vyhovět.

Č. 229

K náhradě nákladů řízení v případě zastoupení Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky advokátem

Všeobecnou zdravotní pojišťovnu lze považovat za veřejnou instituci hospodařící s veřejnými prostředky a plnící převážně veřejný účel. Proto i na Všeobecnou zdravotní pojišťovnu České republiky (dále jen „VZP“) lze aplikovat pravidlo, že je-li takový subjekt vybaven příslušnými organizačními složkami (finančně i personálně zajištěnými z veřejných prostředků), není v zásadě důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž je advokát. Pokud tak přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto vzniklých nákladů jako účelně vynaložených.

Při aplikaci uvedeného stanoviska je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu. Předmětem sporu může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s hlavní činností jmenované VZP, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup VZP, která zvolí pro své zastupování advokáta, za adekvátní. Nicméně i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů řízení specifické okolnosti případu řádně odůvodnit.

V případě stěžovatele však obecný soud shora uvedené principy nerespektoval, a tím došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Tomáše Lichovníka – ze dne 16. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 474/13 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Karla Slejšky, právně zastoupeného advokátkou JUDr. Klárou Kořínkovou, Ph.D., Fügnerovo nám. 1808/3, Praha 2, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na zaplacení úhrady poskytnuté zdravotní péče vůči Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky.

Výrok

I. Výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012 byla porušena základní práva stěžovatele

na ochranu majetku a spravedlivý proces, zakotvená v čl. 11 odst. 1 a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012 se ruší.

III. Ve vztahu k výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012 se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 14. 2. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaného rozsudku městského soudu.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy domáhal po Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky (dále též jen „VZP“) úhrady poskytnuté zdravotní péče za II. pololetí roku 2008. Na základě smlouvy o poskytování a úhradě zdravotní péče včetně úhradového dodatku 1A byl stěžovatel oprávněn účtovat VZP tzv. předběžnou úhradu. Tato předběžná úhrada činila za II. pololetí roku 2008 částku 312 768 Kč, přičemž VZP provedla dne 25. 6. 2009 vyúčtování na částku 266 092,47 Kč a vyzvala stěžovatele k vrácení částky 46 675,53 Kč, kterou VZP započtena na předběžné zálohové platby za měsíce srpen až říjen 2009. Dodatkem č. 2 ke smlouvě o poskytování a úhradě zdravotní péče ze dne 8. 2. 2008 byl stanoven způsob úhrady zdravotní péče výkonově, a to v souladu s vyhláškou č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami, ve znění pozdějších předpisů, s hodnotou bodu ve výši 1 Kč. V čl. II dodatku č. 2 byla stanovena regulační omezení, na základě kterých VZP přistoupila k výpočtu úhrady za poskytnutou zdravotní péči za II. pololetí roku 2008, a to ve výši 266 097,47 Kč.

4. Mezi účastníky bylo sporné, jakým způsobem byla konečná výše úhrady vypočtena. Rozdílné postoje stěžovatele a VZP o počtu unikátních pacientů a výši bodu byly odstraněny v rámci jednání na pobočce VZP v Chrudimi, kde bylo učiněno nesporným, že stěžovatel ošetřil 690 unikátních pacientů a vykázal 302 803 bodů. Stejně tak učinili účastníci nesporně

ným, že VZP nepřistoupila k uplatnění regulačních omezení z jiného důvodu než odlivu pacientů z ordinace stěžovatele.

5. Soud prvního stupně žalobě stěžovatele vyhověl, neboť dospěl k závěru, že pro II. pololetí roku 2008 platila vyhláška č. 383/2007 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad zdravotní péče hrazené ze zdravotního pojištění a regulačních omezení objemu poskytnuté zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění pro rok 2008, která v § 5 a příloze č. 3 stanovila výši úhrad za zdravotní výkony poskytované v rámci odbornosti stěžovatele, tedy tzv. speciální ambulantní péče. Právní předpisy neupravují postup VZP v případě, že zdravotnické zařízení zaznamenalo z objektivních důvodů pokles registrovaných, a tedy i ošetřených unikátních pojištěnců. Odvolací soud dospěl k závěru, že právní úprava neprovádí žádnou regulaci ve stavu snižujícího se plnění ze strany VZP, a to v důsledku úbytku ošetřených unikátních pojištěnců, výpočet v dané věci vychází z matematických vzorců a je prostý početních chyb. Podle městského soudu byla stěžovateli ze strany VZP vyplacena zálohově částka 312 768 Kč, přičemž podle příslušných ujednání mu měla být zaplacená jen částka 266 092,47 Kč. Odvolací soud tak rozsudkem, proti němuž stížnost směřuje, zamítl žalobu žalobce v celém rozsahu (výrok I) a současně žalobci uložil povinnost zaplatit žalované VZP na náhradu nákladů řízení částku 41 786 Kč (výrok II). Náklady řízení na straně VZP spočívaly v nákladech právního zastoupení.

6. Stěžovatel je toho názoru, že odvolací soud pochybil, pokud limity stanovené regulačními mechanismy pojal jako absolutní. Oproti tomu soud prvního stupně postupoval zcela správně, neboť umožnil do určité míry zohlednit majetkové a osobní poměry stěžovatele a dospěl v podstatě k závěru, že pokud by došlo k uplatnění regulačních srážek, pak by podnikatelská činnost stěžovatele ztratila jakýkoli smysl, čímž by došlo k zásahu do jeho majetkového práva garantovaného čl. 11 a 26 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

7. Rozhodnutí odvolacího soudu je podle názoru stěžovatele pro něj překvapivé, neboť městský soud posuzoval skutečnost, kterou žádný z účastníků řízení nikdy netvrdil ani nepopíral a která nebyla předmětem posuzování soudu prvního stupně. Odvolací soud zcela pominul to, že se účastníci shodli na tom, že stěžovatel za rozhodné období vykázal 302 803 bodů, což přeloženo do řeči smlouvy o poskytování zdravotní péče činí 302 803 Kč. Odvolací soud konstatoval, že účastníci se dohodli na tom, že by stěžovateli měla být zaplacená pouze částka 266 092,47 Kč, a konstruuje tak, že by na straně stěžovatele došlo dokonce k bezdůvodnému obohacení. Stěžovatel k tomu uvádí, že ve sledovaném období ošetřil 690 unikátních pacientů. Vykázal 302 803 bodů, přičemž hodnota bodu činí podle smlouvy 1 Kč. Ze strany VZP nikdy nedošlo ke zpochybnění rozsahu poskytnuté zdravotní péče. Pokud by stěžovateli byla zaplacená jen částka

266 092,47 Kč, tak by část své práce vykonával bezplatně. Odvolací soud postupoval sice dle vyhlášky č. 383/2007 Sb., ale neřídil se doporučením vyjádřeným v R 37/2008, podle něhož by nemělo být přístupováno k mechanickému uplatňování regulačních opatření.

8. Další část ústavní stížnosti je věnována otázce nákladů řízení. Stěžovatel má za to, že odvolací soud nesprávně interpretoval a aplikoval normy podústavního práva, a to konkrétně ustanovení § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 151 o. s. ř. Stěžovatel je toho názoru, že VZP je subjektem veřejného práva, který má k dispozici příslušné právní oddělení, a při ukládání nákladů řízení protistraně mají obecné soudy postupovat obzvláště obezřetně, což se v předmětném případě nestalo. Stěžovatel poukazuje na to, že výše žalované částky v předmětném případě dosahuje takřka hodnoty přiznaných nákladů řízení.

9. Výše uvedeným postupem měly obecné soudy zasáhnout do základních práv a svobod stěžovatele, jež jsou mu garantovány čl. 11, čl. 26 odst. 3, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

III.

10. K předmětné ústavní stížnosti se vyjádřil Městský soud v Praze, který setrval na svých závěrech vyjádřených v rozsudku. Z toho, že žalované bylo přiznáno právo na náhradu nákladů řízení za právní pomoc poskytnutou advokátem, plyne, že odvolací soud neshledal ani důvody pro odeprání této náhrady, tedy že by šlo o případ, kdy lze po žalované požadovat, aby se hájila sama.

11. Vedlejší účastník ponechal ústavní stížnost bez vyjádření.

12. Stěžovatel využil svého práva repliky a setrval na obsahu své ústavní stížnosti, přičemž odkázal na správný závěr soudu prvního stupně. Současně odkázal též na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 19/13 ze dne 22. 10. 2013 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.). Stěžovatel nezměnil svůj právní názor ani stran nákladů řízení, které podle jeho mínění neodpovídají výsledkům dokazování, a závěr odvolacího soudu týkající se nákladů řízení je podle něj zcela formalistický.

IV.

13. Ústavní stížnost je zčásti zjevně neopodstatněná a zčásti důvodná.

14. Ústavní soud předně konstatuje, že v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že není součástí obecné soudní soustavy (čl. 91 ve spojení s čl. 90 Ústavy České republiky), a nemůže proto provádět dohled nad rozhodovací činností obecných soudů; do této činnosti je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byly-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož

byl stěžovatel účastníkem, porušeny jeho základní práva a svobody chráněné ústavním zákonem.

15. Z vyžádaného soudního spisu obvodního soudu pro Prahu 3 sp. zn. 12 C 586/2009 se podává, že v průběhu celého soudního řízení se nalézací soud snažil odstranit rozpory v tvrzeních účastníků řízení, týkající se hodnot dosazovaných do vzorce pro výpočet úhrady za poskytnutou zdravotní péči. Z odůvodnění odvolacího i nalézacího soudu vyplývá, že při posuzování výpočtu výše úhrad vycházely oba soudy ze stejných hodnot, které dosazovaly do stejného vzorce, a v podstatě dospěly ke stejnému matematickému závěru. Nalézací soud však oproti soudu odvolacímu neprovedl korektiv, jenž by zohlednil objektivní odliv pacientů od stěžovatele.

16. Podle náhledu Ústavního soudu je v předmětném případě podstatnou především ta skutečnost, že částka vyplacená stěžovateli, tj. 312 758 Kč neměla povahu platby paušální, ale zálohové, což je odrazem principu úhrady podle seznamu výkonů. Pro určení výše zálohové platby je přitom rozhodné tzv. referenční období, jímž byl v tomto případě rok 2007. Charakteristickým znakem zálohových plateb je jejich následné vyúčtování, které by, za předpokladu správné predikce, mělo alespoň rámcově odpovídat skutečným úhradám za provedenou zdravotní péči. Za situace, kdy skutečně vykázaná zdravotní péče neodpovídá té, na kterou byla stěžovateli poskytnuta záloha, nezbyvá než přeplatek příslušné zdravotní pojišťovně vrátit. Z dokazování provedeného obecnými soudy je zřejmé, že se smluvní strany shodly na všech veličinách podstatných pro výpočet podle vzorce obsaženého v příloze 3 výše citované vyhlášky. Tím, co je mezi nimi sporné, je úbytek pacientů, k němuž by se podle stěžovatele i nalézacího soudu v podstatě nemělo přihlížet. V případě, že by odvolací soud přistoupil na právní názor stěžovatele, nabyla by vyplacená částka 312 758 Kč povahy platby paušální, tzn. že by počet ošetřených pacientů neměl vliv na vedlejší účastníci vyplacenou částkou. Taková právní úprava by ve svém důsledku vedla nutně k oboustranným nespravedlnostem. Je zcela přirozené, že zvýšení počtu specialistů ve spádové oblasti musí vést, při relativně nezměněném celkovém počtu pacientů, ke snížení plateb připadajících na jednoho specialistu. Tato tendence je pak zřetelná i ze soudního spisu, podle něhož stěžovatel zaznamenává soustavný úbytek pacientů. Tomu odpovídá i stále se snižující částka plateb ze strany zdravotní pojišťovny. Viděno náhledem *ad absurdum*, z hlediska zdravotní pojišťovny by bylo finančně nejvýhodnější, aby v dané spádové oblasti pracoval jeden specialista, neboť jejich vyšší počet by pro ni, při stěžovatelem tvrzeném výkladu, nutně znamenal vyšší náklady. Prostředky veřejného zdravotního pojištění jsou ze své podstaty omezeny, a má-li dojít ke zvýšení počtu specialistů, musí se tito smířit s tím, že dojde u každého z nich ke snížení počtu pacientů, a tím i úhrad od zdravotních pojišťoven.

17. Odkázal-li stěžovatel na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2785/08 ze dne 13. 9. 2011 (N 157/62 SbNU 373), je nutno konstatovat, že tento dopadá na případy, kdy došlo k uplatnění regulačních mechanismů týkajících se překročení finančních plateb. V předmětném případě však ani jedna ze stran neuvedla, že by důvodem neshody byl nákladně zvolený způsob léčby. Ze závěrečné řeči před soudem prvního stupně je naopak zřejmé, že podstatou sporu bylo snížení počtu unikátních pojištěnců, čímž bylo následně argumentováno i ve vyjádření k podanému odvolání.

18. Z ustanovení § 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř. vyplývá, že odvolací soud změnil rozsudek nebo usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, jestliže nejsou dány podmínky pro jeho potvrzení nebo pro jeho zrušení a jestliže soud prvního stupně rozhodl nesprávně, ačkoli správně zjistil skutkový stav. Skutečnost, že odvolací soud hodnotí věc po právní stránce jinak než soud prvního stupně, nemůže být důvodem ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně. Ústavní soud již opakovaně vyslovil ve věci sp. zn. II. ÚS 652/09 či sp. zn. IV. ÚS 2582/13 (obě usnesení jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), že „není v rozporu s procesními pravidly, a tedy v rozporu s právem na spravedlivý (řádný) proces, pokud si odvolací soud udělá na základě skutkových zjištění, ať již převzatých od soudu prvního stupně, nebo získaných na základě důkazů zopakovaných nebo nově provedených, vlastní právní názor“. Tudíž „není porušením zásady dvojinstančnosti řízení ... ani projevem libovůle v rozhodování, pokud právní závěry vycházejí z odpovídajících skutkových zjištění a pokud změněný právní názor nevyžaduje změnu nebo doplnění skutkových zjištění“; pak „není třeba, aby byli účastníci řízení o odlišném nazírání na věc informováni“. Relevantní oporu nemá proto stěžovatelovo tvrzení, že se mu v řízení před odvolacím soudem nedostalo poučení ve smyslu § 118a odst. 2 o. s. ř.

19. Co do argumentu překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu stojí za zaznamenání, že právní názor městského soudu nemohl být pro stěžovatele nijak novým, neboť v řízení před oběma soudy se jej žalovaná dovolávala, stěžovatel byl s ním opakovaně konfrontován a v řízení na něj procesně reagoval, včetně stadia odvolacího. Námitce stěžovatele, že mu byla v řízení odňata možnost uplatnit svá procesní práva, proto nelze přisvědčit.

20. V souvislosti s uvedeným lze poukázat též na ustálený výklad Nejvyššího soudu, jemuž odpovídá i postup obecných soudů v předložené věci (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2013 sp. zn. 26 Cdo 1817/2013, str. 2), z něhož plyne, že poučení dle ustanovení § 118a o. s. ř. slouží k tomu, aby účastníci tvrdili rozhodné skutečnosti a označili důkazy k jejich prokázání. Pokud tedy uvedená tvrzení a důkazy nepostačují k tomu, aby byl objasněn skutkový stav věci, pak se postup podle § 118a o. s. ř. uplatní. Pokud

ale uvedená tvrzení i navržené důkazy stačí k objasnění skutkové stránky věci, i když má soud jiný právní názor ve věci, není třeba k poučení podle § 118a o. s. ř. přistupovat (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2003 sp. zn. 21 Cdo 121/2003).

21. Z výše vyložených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost v části směřující proti výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012 v souladu s ustanovením § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl.

V.

22. Ústavní soud, jsa vázán hranicemi svých pravomocí dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky, není soudem nadřízeným soudům obecným, a proto mu nepřísluší posuzovat celkovou zákonost či správnost jejich rozhodnutí. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění (a současně povinnost) zjišťovat, zda těmito rozhodnutími nebylo sazeno do ústavně zaručených základních práv stěžovatele.

23. V mezích takto limitovaného přezkumu Ústavní soud posoudil napadené rozhodnutí, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná v části směřující proti výroku o nákladech řízení, tj. výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012. Pokud jde o rozhodování obecných soudů o náhradě nákladů řízení, upozorňuje Ústavní soud na svůj názor zastávaný v konstantní judikatuře, podle kterého je rozhodování o nákladech soudního řízení integrální součástí soudního řízení jako celku [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. května 2004 (N 69/33 SbNU 189)]. V případech rozhodování o náhradě nákladů řízení je třeba přihlížet ke všem okolnostem věci, které mohou mít vliv na stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení, jež účastník vynaložil k uplatňování nebo bránění práva. Úkolem obecného soudu proto není pouze mechanicky rozhodnout o náhradě podle výsledku sporu, nýbrž vážit, zda tu neexistují další rozhodující okolnosti mající podstatný vliv na přiznání či nepřiznání náhrady vynaložených nákladů, a to včetně zvážení jejich účelnosti. Jinak řečeno, jestliže zvítězivší účastník skutečně nějaké náklady potřebné k uplatňování nebo bránění práva vynaložil, pak je přisouzení náhrady vynaložených nákladů řízení ve sporném řízení pravidlem, z něhož však existují výjimky.

24. Ústavní soud ve své náleзовé judikatuře – srovnej například nálezy sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008 (N 167/51 SbNU 65), nálezy sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. srpna 2009 (N 186/54 SbNU 303), nálezy sp. zn. II. ÚS 1215/10 ze dne 9. prosince 2010 (N 246/59 SbNU 507) nebo nálezy sp. zn. IV. ÚS 3191/10 ze dne 21. února 2011 (N 19/60 SbNU 197) a nověji nálezy sp. zn. II. ÚS 2238/09 ze dne 22. března 2012 (N 56/64 SbNU 689) – konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními

složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta); pokud však tak učiní, není důvod uznat takto vzniklé náklady řízení jako náklady účelně vynaložené.

25. V obdobném směru se Ústavní soud vyjádřil i ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. listopadu 2010 (N 232/59 SbNU 365). Statutární město Brno (tehdy v řízení před Ústavním soudem stěžovatel) bylo před obecnými soudy účastníkem ve své podstatě restitučního sporu. Podle Ústavního soudu však takový spor tvořil relativně běžnou agendu tehdejšího stěžovatele, k jejímuž vyřizování byl dostatečně vybaven. Statutární města – jak se vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 – jsou nadto v zásadě dostatečně materiálně a personálně vybavena, aby byla schopna hájit svá práva i bez zastoupení advokátem. Proto, nebude-li v konkrétním případě prokázán opak, nejsou náklady statutárního města na zastoupení advokátem náklady účelně vynaloženými.

26. V nálezu sp. zn. I. ÚS 195/11 ze dne 15. prosince 2011 (N 215/63 SbNU 473) Ústavní soud tato východiska konkretizoval i ve vztahu k fakultní nemocnici [domáhající se žalobou před obecnými soudy uložení povinnosti tehdejšímu stěžovateli (svému pacientovi) uhradit dlužné regulační poplatky a náklady řízení ve výši 10 068 Kč]. Ústavní soud konkrétně uvedl, že i fakultní nemocnice má právní oddělení, které – byť podle tvrzení nemocnice nebylo dostatečně vybaveno – mělo být schopno vyřešit takovýto spor vlastními prostředky. Pokud si fakultní nemocnice zvolila možnost být v takovémto sporu zastoupena advokátem, což je její právo, nebylo lze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil náklady řízení takto vzniklé. Navíc, fakultní nemocnice je svým právním postavením subjektem hospodařícím s majetkem státu, je tedy státem zřízena a na státní rozpočet v určitém rozsahu navázána. Ústavní soud přitom dal ve svých rozhodnutích najevo, že podobný postup, kdy se prostřednictvím placečných právních (či různých takzvaných poradenských) služeb přesouvají veřejné prostředky do rukou soukromých subjektů, a dochází tak mimo jiné k neúměrnému navyšování nákladů řízení, tolerovat nebude.

27. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3344/12 ze dne 24. července 2013 (N 129/70 SbNU 193) shora vymezená hlediska Ústavní soud aplikoval na případ, ve kterém se zabýval otázkou účelnosti nákladů řízení při zastoupení České televize (dále též „ČT“) v soudních řízeních upínajících se k určení povinnosti uhradit televizní poplatek. Ústavní soud na jednu stranu v nálezu připustil, že činnost ČT není výkonem veřejné moci, současně však dovodil, že i na ni lze v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci. K tomuto názoru ho přivedlo výsadní postavení ČT, jemuž se těší na poli svého působení a k němuž má vytvořené specifické podmínky v podobě způsobu financování z televizních poplatků, stanovených zákonem č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně

některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Jestliže si navíc ČT agendu televizních poplatků sama spravuje, pak se podle Ústavního soudu do značné míry vytrácí racionální smysl právního zastoupení advokátem. Ve sporech odvíjejících se od neuhrazených televizních poplatků nelze totiž paušálně (výjimka je samozřejmě možná) očekávat uplatnění do té míry specializovaných znalostí, jimiž by v ČT nedisponovali pracovníci právního útvaru správy a vymáhání televizních poplatků. Ústavní soud v závěru konstatoval, že měl-li televizní poplatek podle v nálezu citované výroční zprávy z roku 2011 pokrývat takřka 90 % nákladů rozpočtu na rok 2012, pak je jisté žádoucí a správné, aby si Česká televize činnosti spojené se správou a výběrem televizních poplatků zabezpečovala sama.

28. Uvedené závěry jsou významné pro posouzení postupu a rozhodnutí odvolacího soudu i v nyní projednávané věci. V roli procesní strany sporu zde vystupovala Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, která byla zřízena zákonem č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky. Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky sice vystupuje v právních vztazích svým jménem, může nabývat práv a povinností a nese odpovědnost z těchto vztahů vzniklých, nicméně se nejedná o právnickou osobu soukromého práva. Kromě hospodaření s vlastním majetkem nakládá též s majetkem svěřeným jí na základě zákona z veřejného zdravotního pojištění. Jedná se tak o veřejnou instituci hospodařící s veřejnými prostředky plnící převážně veřejný účel.

29. Za situace, kdy VZP má v rámci své organizační struktury vytvořenu pozici náměstkyně ředitele pro právo a legislativu, je nepochybné, že zde působí též odbor právní, jehož zaměstnance nelze považovat v oboru právo za laiky, a měli by tudíž být schopni v oboru své činnosti zastoupit VZP v řízení před soudem. V projednávaném případě byl předmětem sporu rozsah úhrad za poskytnutou zdravotní péči, tedy oblast, v níž musí mít zaměstnanci právního oddělení VZP nepochybně větší erudici než advokát s generální praxí. Měla by to být právě VZP, která zaměstnává specialisty věnující se dlouhodobě problematice výpočtu úhrad a sledující též související judikaturu. Za tohoto stavu věci považuje Ústavní soud přiznání úhrady nákladů na právní zastoupení VZP advokátem za neúčelné. Lze sice namítnout, že zaměstnanci VZP nemusí být po procesní stránce tak zkušení ve vedení sporu před soudem jako advokáti, nicméně v tomto případě se jednalo o věc relativně jednoduchou.

30. Podle mínění Ústavního soudu bylo nutno – obdobně jako u shora citované náleзовé judikatury – i v tomto případě aplikovat pravidlo, že tam, kde k hájení svých zájmů je vedlejší účastník vybaven příslušnými organizačními složkami (finančně i personálně zajištěnými z veřejných prostředků), není v zásadě důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž je advokát; pokud tak přesto učiní, pak

není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených.

31. Na druhou stranu nelze a priori vyloučit výjimky z uvedeného pravidla. Je tedy třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze představit, že předmětem sporu může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou vedlejším účastníkem, případně právní problematika velmi specializovaná, obtížná, dosud neřešená, problematika s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup vedlejšího účastníka, který zvolí pro své zastupování advokáta, jenž se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Nicméně i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů řízení specifické okolnosti případu řádně odůvodnit.

32. V projednávané věci Městský soud v Praze výše popsané principy nerespektoval. Vyšel z opačné premisy, tj. že vedlejšímu účastníku (jako v soudním sporu vítěznému účastníku) a priori náleží náhrada jeho nákladů řízení, tj. bez ohledu na předmět sporu a bez patřičné relevance okolností konkrétního případu. Vzhledem k tomu, že Městský soud v Praze vydaje související se zastupováním vedlejšího účastníka advokátem v soudním řízení neposoudil z hlediska jejich potřeby k účelnému uplatňování nebo bránění práva, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovateli s poukazem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Pokud stěžovateli uložil povinnost k peněžitému plnění z jeho majetku, zasáhl současně do jeho vlastnického práva, garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadený výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 39 Co 305/2012 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Č. 230

K záměně právní kvalifikace trestných činů podvodu a pojistného podvodu

I. Součástí zásady *nullum crimen sine lege* je též určitost a jasnost podřazení trestného jednání pod konkrétní trestný čin, obsažený v trestním zákoně. K požadavku určitosti náleží také zásada, aby jednotlivé kategorie soudně trestných deliktů byly náležitě vymezeny a přesně od sebe odlišeny. Konkrétním odrazem je pak vymezení jednotlivých trestných činů, přičemž u některých skutkových podstat jsou odlišeny obecné a konkretizované formy trestného jednání, které však z hlediska práva stojí samostatně na stejné úrovni.

II. Takovým příkladem je i skutková podstata „obecného“ podvodu (§ 250 trestního zákona) a dále pojistného podvodu (§ 250a) či úvěrového podvodu (§ 250b). Ačkoliv se v těchto případech vždy jedná o „podvod“, zákonodárce považoval za nezbytné některé formy podvodu vytknout samostatně jako trestné, a povinností soudů je tedy „podvodné jednání“ z hlediska vymezení skutku řádně podřadit pod konkrétní trestný čin.

III. Pokud proto Nejvyšší soud dospěl k závěru, že obecné soudy nesprávně právně kvalifikovaly skutkové jednání stěžovatele a namísto pojistného podvodu jej uznaly vinným z „obecného“ podvodu, nejedná se o zanedbatelnou chybu, byť tyto trestné činy (podvod a pojistný podvod) ukládají totožné sankce, a ani v případě překvalifikování jednání by se proto zřejmě nijak nezměnil trest uložený stěžovateli. Nejvyšší soud měl za této situace postupovat podle ustanovení § 265m odst. 1 trestního řádu a sám rozhodnout rozsudkem.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka - ze dne 16. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 2258/14 ve věci ústavní stížnosti A. Z., zastoupeného Mgr. René Gemmelem, advokátem, se sídlem K. Sliwky 126/18, Karviná-Fryštát, proti rozsudku Okresního soudu v Karviné ze dne 5. 6. 2013 č. j. 1 T 73/2010-2001 a proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. 11. 2013 č. j. 5 To 350/2013-2051, jimiž byl stěžovatel uznán vinným se spáchání trestného činu podvodu, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014 č. j. 4 Tdo 270/2014-38, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Okresního soudu v Karviné, Krajského soudu v Ostravě a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Karviné ze dne 5. 6. 2013 č. j. 1 T 73/2010-2001, rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. 11. 2013 č. j. 5 To 350/2013-2051 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014 č. j. 4 Tdo 270/2014-38 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014 č. j. 4 Tdo 270/2014-38 se proto ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I. Podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 3. 7. 2014, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na právní pomoc zaručené čl. 37 odst. 2 Listiny, princip *nullum crimen sine lege* plynoucí z čl. 39 Listiny a právo na náležitou obhajobu zakotvené v čl. 40 odst. 3 Listiny.

2. Stěžovatel namítaná porušení základních práv spatřuje zejména v chybném označení trestného činu, pro který byl uznán vinným, a v chybném provedení klíčového důkazu, neboť při něm nebyl přítomen právní zástupce stěžovatele.

3. Princip *nullum crimen sine lege* obecné soudy dle stěžovatele nectily tím, že jej uznaly vinným ze spáchání trestného činu podvodu dle ustanovení § 250 trestního zákona, ačkoli skutkové vymezení věci zjevně odpovídá trestnému činu pojistného podvodu dle ustanovení § 250a trestního zákona. Navíc zdůrazňuje, že toto pochybení uznal ve svém rozhodnutí též Nejvyšší soud, který však chybně nepovažoval tento fakt za natolik zásadní, aby zrušil předcházející rozhodnutí. Dle stěžovatele je však neakceptovatelné, aby byl soudy uznán vinným ze spáchání trestného činu, který neodpovídá vymezenému skutku, a toto rozhodnutí bylo ponecháno v platnosti jen proto, že trestní sazba u správné kvalifikace je totožná s trestní sazbou trestného činu, z něhož byl uznán vinným (v této souvislosti upozorňuje například na aspekty eventuálního založení speciální recidivy).

4. Porušení dalších práv stěžovatel spatřuje především v chybném provedeném výslechu svědka Petra Brožka, jehož výpověď byla pro uznání viny klíčová. Dle stěžovatele se výslech tohoto svědka konal i přes včasnou a důvodnou žádost obhájce o přeložení tohoto úkonu, ve které obhájce uvedl,

že mu v účasti na něm brání účast na souběžně nařízeném hlavním líčení u Krajského soudu v Ostravě v jiné trestní věci. Takto s odkazem na předchozí judikaturu Ústavního soudu stěžovatel zdůrazňuje, že právo na obhajobu v sobě zahrnuje i právo žádat o odročení úkonu trestního řízení pro překážky na straně obhájce z toho důvodu, že obviněný žádá přítomnost zvoleného obhájce. Zároveň stěžovatel odmítá závěry soudů, že důvodem k provedení inkriminovaného úkonu bez přítomnosti stěžovatele či jeho obhájce byl zjevný obstrukční charakter zasláné omluvy. Zde zdůrazňuje, že žádost o přeložení výsledku odeslal v adekvátní lhůtě a z jasně vymezených důvodů. Za liché pak považuje argumenty, že již před tímto výsledkem se dopouštěl obstrukcí; takto se pouze z relevantních důvodů ještě v době před zahájením trestního stíhání nedostavoval k podání vysvětlení a později navíc dal jasně najevo, že využije své právo nevyповídat, a proto další předvolání k podání vysvětlení považoval za šikanózní. Svěvoí a porušení práva na spravedlivý proces při provádění tohoto důkazu pak prý zdůrazňuje fakt, že se jej policejní orgán pokusil označit za neodkladný a neopakovatelný. Odmítá rovněž argument, že mohl využít substituce jiným advokátem, neboť stěžovatel požadoval, aby byl jednotlivým úkonům přítomen pouze jím zvolený obhájce. Celkově tedy shrnuje, že bylo povinností policejního orgánu výslech dotčeného svědka přeložit a později provést za přítomnosti jeho obhájce. Pokud se tak nestalo, nebylo možno protokol o výslechu svědka provedený v přípravném řízení použít u hlavního líčení jako důkaz. Pokud se tak stalo, bylo porušeno jeho právo na obhajobu a na spravedlivý proces, obzvláště když bez dotčené výpovědi neexistují žádné další důkazy, které by svědčily o jeho vině.

5. Závěrem stěžovatel uvádí, že pokud mu není kladeno za vinu, že by nepravdivou pojistnou událost nahlásil a uplatnil nárok na výplatu pojistného plnění (soud pouze konstatoval, že nahlášením pojistné události bylo uplatněno pojistné plnění, nekonstatoval však, že tak učinil stěžovatel), nelze učinit závěr o spáchání podvodného jednání. Tato skutková vymezení by totiž svědčila o možném spáchání dotčeného trestného činu pouze ve formě pomoci, tato kvalifikace by ale vyžadovala výrazně odlišné přístupy orgánů činných v trestním řízení.

II. Splnění podmínek řízení

6. Protože podaná ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 a contrario zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje též ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], mohl Ústavní soud přistoupit k jejímu věcnému projednání a rozhodnutí.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

7. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Okresní soud v Karviné, Krajský soud v Ostravě a Nejvyšší soud.

8. Okresní soud v Karviné toliko odkázal na své rozhodnutí a vytkl, že dle jeho názoru nedošlo k porušení ústavních práv stěžovatele.

9. Krajský soud v Ostravě uvedl, že má pochybnosti o správnosti právního názoru vysloveného v této věci Nejvyšším soudem, neboť má za to, že trestného činu úvěrového podvodu se může dopustit účastník pojistné smlouvy, případně některý z pojišťovacích zprostředkovatelů, což však v tomto případě splněno nebylo. Ohledně námitek týkajících se výslechu svědka Brožka krajský soud konstatoval, že jde o opakování námitek uplatněných v předchozím řízení. Výpověď tohoto svědka sice byla důležitá, nebyla však důkazem jediným, na němž by bylo založeno rozhodnutí o vině.

10. Nejvyšší soud ve svém vyjádření poukázal na své předchozí rozhodnutí, z něhož je zřejmé, že podané dovolání nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného a otázka, která měla být řešena, není po právní stránce významná. Na své rozhodnutí Nejvyšší soud odkázal i ve věci procesní použitelnosti svědka Petra Brožka. Proto navrhl, aby byla ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost odmítnuta.

IV. Podstatný obsah spisového materiálu

11. Ze spisu Okresního soudu v Karviné sp. zn. 1 T 73/2010 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti.

12. Stěžovatel byl napadenými rozhodnutími shledán vinným z pokračujícího trestného činu podvodu, dílem dokonaného, dílem nedokonaného, podle ustanovení § 250 odst. 1 a 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákon“). Za tento trestný čin a za sbíhající se dva přečiny ohrožení pod vlivem návykové látky dle ustanovení § 274 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“) byl odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 20 (dvaceti) měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří let.

13. Trestného jednání se stěžovatel dopustil tím, že opakovaně (celkem ve 22 případech) hlášením fiktivních dopravních nehod, kdy poskytoval pojišťovně nepravdivé údaje o těchto nehodách i o majitelích vozů spojených s těmito nehodami, uváděl pojišťovny v omyl a takto se z nich snažil vylákat pojistné plnění. V několika případech mu bylo pojistné plnění též neoprávněně uhrazeno, a celkově tak způsobil škodu ve výši 422 635 Kč. Okresní soud závěry o vině stěžovatele opřel především o listinné důkazy (zejména o oznámení o škodných událostech) a o výpovědi svědků.

14. Shora citovaný rozsudek okresního soudu napadl stěžovatel odvoláním, které krajský soud zamítl výše citovaným usnesením, neboť dle jeho názoru okresní soud dospěl ke skutkovým zjištěním, o kterých nepřetrvávají důvodné pochybnosti. Krajský soud konstatoval, že soud prvního stupně podrobně rozvedl obsah provedených důkazů a své hodnotící úvahy ve vztahu k jednotlivým případům pojistných podvodů i v celém jejich souhrnu, všechny provedené důkazy zhodnotil ve vzájemných souvislostech a vydané rozhodnutí řádně odůvodnil. Krajský soud tak přisvědčil skutkovým závěrům okresního soudu a odmítl, že by vina stěžovatele nebyla dostatečně prokázána. Zároveň se prý okresní soud dostatečně zabýval též procesní způsobilostí použití výpovědi svědka Petra Brožka jakožto důkazu, neboť ačkoli se jeho výsledku stěžovatel ani jeho právní zástupce nezúčastnili, důvod jejich nepřítomnosti spočíval v jejich aktivitě, když nedostatečně (opožděně) požádali o přeložení provedení dotčeného úkonu a z jejich postupu byla zjevná snaha obstruovat a prodlužovat trestní řízení. Navíc soud zdůraznil, že stěžovatel mohl využít substituce a zajistit si účast jiného advokáta. Tento provedený výslech ostatně nebyl jediným důkazem svědčícím o vině stěžovatele. S ohledem na výše uvedené tedy i krajský soud dospěl k závěru, že se stěžovatel dopustil pokračujícího trestného činu podvodu.

15. Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud odmítl podle ustanovení § 265i odst. 1 písm. f) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, když za relevantně uplatněné shledal námitky, že se rozhodnutí opírá o procesně nepoužitelný důkaz - výslech svědka Petra Brožka a že jednání stěžovatele bylo nesprávně právně posouzeno jako trestný čin podvodu. Ve věci dotčeného výsledku Nejvyšší soud neshledal jeho procesní nepoužitelnost a zároveň zdůraznil, že i bez výpovědi dotčeného svědka by provedené důkazy postačovaly ke shledání viny stěžovatele, a to i v bodech, ke kterým tento svědek vypovídal. K námitce nesprávně právní kvalifikace pak uvedl, že nezbývá než konstatovat, že se soudy obou stupňů skutečně dopustily pochybení, pokud jednání obviněného kvalifikovaly jako trestný čin podvodu, a ne jako trestný čin pojistného podvodu, neboť podstatou trestné činnosti obviněného bylo vylákání pojistného plnění způsobem a v částkách uvedených ve výroku rozhodnutí soudu prvního stupně. Ačkoli tedy Nejvyšší soud shledal, že v tomto bodě bylo dovolání stěžovatele důvodné, nepovažoval zjištěnou vadu za natolik podstatnou, aby odůvodnila průlom do právní moci napadeného rozhodnutí, neboť v navazujícím řízení by nedošlo k takové změně v posouzení věci, která by se podstatným způsobem projevila v postavení stěžovatele, a to z hlediska jeho viny ani výše jemu uloženého trestu. Proto Nejvyšší soud shledal, že dovolání nemohlo zásadně ovlivnit postavení stěžovatele

a že otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, nemá po právní stránce zásadní význam, a dovolání stěžovatele odmítl.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

16. Po prostudování ústavní stížnosti a seznámení se s obsahem napadených rozhodnutí a vyžádaného spisu Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je ohledně námitky týkající se vymezení trestného činu, kterým byl stěžovatel shledán vinným, důvodná; ve zbylé části je nicméně nedůvodná.

V. a) Vymezení trestného činu, za který byl stěžovatel odsouzen

17. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonitosti (čl. 83 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“). Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

18. Podstatu důvodné části ústavní stížnosti tvoří polemika stěžovatele s kvalifikací spáchaných skutků, které byly nesprávně posouzeny jako trestný čin podvodu dle ustanovení § 250 trestního zákona, a nikoli jako pojistného podvodu dle § 250a téhož zákona. V uvedené chybné kvalifikaci stěžovatel spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a narušení principu výhrady zákona při označení trestnosti jednání dle čl. 39 Listiny.

19. Výhrada zákona při označení trestnosti jednání dle čl. 39 Listiny v sobě odráží příkaz *nullum crimen sine lege*, který je nutno chápat jako provedení zásady právní jistoty, zákazu libovůle a rovnosti před zákonem v oblasti trestního práva. Jak již dříve konstatoval Ústavní soud, z této zásady lze dovodit charakteristický znak moderního právního státu, podle kterého vymezení trestného činu, stíhání pachatele a jeho potrestání je věcí vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu [usnesení sp. zn. II. ÚS 361/96 ze dne 26. 2. 1997 (U 5/7 SbNU 343); veškerá judikatura zdejšího soudu dostupná též z <http://nalus.usoud.cz>]. Nepostradatelnou podmínkou tohoto vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu pak je, že právě a pouze stát svými orgány rozhoduje podle pravidel trestního řízení, jež

jsou obsažena v trestním řádu, o tom, zda byl trestný čin spáchán [nález sp. zn. III. ÚS 597/99 ze dne 22. 6. 2000 (N 97/18 SbNU 345)].

20. Ustanovení čl. 39 Listiny tak zakotvuje ústavní princip legality trestního práva znamenající, že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem. Takto představuje striktnější sankční konkretizaci obecné zásady legality platící ve smyslu čl. 2 odst. 2 a čl. 3 Listiny a svůj odraz nachází též v ustanoveních § 1, 12 a 13 trestního zákoníku či v ustanovení § 6 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). O důležitosti zásady *nullum crimen sine lege* pak svědčí též její přímé zakotvení v čl. 7 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Jak k tomuto článku opakovaně uvedl Evropský soud pro lidská práva, jedná se o ustanovení, které se neomezuje pouze na zákaz retrospektivní aplikace trestního práva v neprospěch obviněného, ale obecně zahrnuje princip, že pouze zákon může stanovit trestný čin a trest (zásada *nullum crimen, nulla poena sine lege*), a princip, že trestní právo nesmí být vykládáno k tíži obviněného, například prostřednictvím analogie, z čehož plyne, že trestný čin musí být jasně stanoven zákonem. Jednotlivé přitom musí mít možnost přímo z textu příslušného ustanovení nebo v případě potřeby za pomoci jeho výkladu soudy seznat, jaká jednání a opomenutí zakládají jeho trestněprávní odpovědnost (srov. např. rozsudek ze dne 25. 5. 1993 ve věci *Kokkinakis proti Řecku*, stížnost č. 14307/88).

21. Mezi principiální části citované zásady pak patří též určitost a jasnost podřazení trestného jednání pod konkrétní trestný čin obsažený v trestním kodexu. Takto je naplněn princip *nullum crimen sine lege certa*, který vedle zásady *nullum crimen sine lege scripta* (tj. požadavek zákonné formy pro trestněprávní předpis), *nullum crimen sine lege stricta* (tj. zákaz analogie v neprospěch pachatele) a *nullum crimen sine lege praevia* (tj. zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele) požaduje, aby trestné jednání trestním právem zakázané bylo vyjádřeno jasně, přesně, srozumitelně, dostatečně určitě a podrobně. K požadavku určitosti přitom náleží také zásada, aby jednotlivé kategorie soudně trestných deliktů byly náležitě vymezeny a přesně od sebe navzájem odlišeny (srov. Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. Praha : Linde, 2008, s. 25–29). Konkrétním odrazem je pak vymezení jednotlivých trestných činů, přičemž u některých skutkových podstat jsou odlišeny obecné a konkretizované formy trestného jednání, které však z hlediska práva stojí samostatně na stejné úrovni. Příkladem pro nyní projednávaný případ je především „obecný“ podvod (§ 250 trestního zákona) a dále (z hlediska skutkového jednání podřazený) pojistný podvod (§ 250a trestního zákona) či úvěrový podvod (§ 250b trestního zákona). Ačkoli se vždy v těchto případech jedná o „podvod“, zákonodárce považoval za

nezbytné některé formy podvodu vytknout samostatně jako trestné, a povinností soudů je tedy „podvodné jednání“ z hlediska vymezení skutku řádně podřadit pod konkrétní trestný čin.

22. Prizmatem výše uvedeného posoudil Ústavní soud nyní projednávanou věc, v níž je zřejmé (ostatně to ve svém rozhodnutí výslovně uvedl i Nejvyšší soud), že obecné soudy nesprávně právně kvalifikovaly skutkové jednání stěžovatele a namísto pojistného podvodu jej uznaly vinným z „obecného“ podvodu. Takto musel Ústavní soud především zvážit, zda Nejvyšší soud postupoval správně, pokud tuto chybu krajského a okresního soudu považoval za nepodstatnou a neodůvodňující kasaci předchozích rozhodnutí. Ústavnímu soudu je totiž známa opakovaně vyřčená zásada, dle níž by bylo nepřipustně formalistickým postupem zrušení napadeného rozhodnutí, pokud by tato kasace nemohla nic změnit na ústavně konformním rozhodnutí odvolacího soudu [srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 57/04 ze dne 3. 8. 2004 (U 41/34 SbNU 407)]. Uvedené ostatně lze vztáhnout též na rozhodnutí kasačního soudu, který rovněž může – za jasně daných podmínek – dospět k závěru, že by kasace napadeného rozhodnutí byla neopodstatněná, pokud by ve svém důsledku vedla například pouze k re-formulaci odůvodnění, avšak fakticky by nikterak neovlivnila právní sféru dovolatele. Takto by se jevilo i z hlediska hospodárnosti soudního řízení neúčelným, aby tímto postupem docházelo k dalšímu prodlužování soudního řízení.

23. Zde však Ústavní soud připomíná, že náležité označení trestného jednání a zároveň jeho přesné podřazení pod konkrétní ustanovení trestního zákona (zákoníku) představuje, jak plyne ze shora řečeného, jeden ze základních principů trestního práva, respektive legality trestní represe. Vadnost postupu obecných soudů při právní kvalifikaci skutkového jednání tak v žádném případě nelze považovat za zanedbatelnou chybu, nýbrž naopak za pochybení principiální, které narušuje základní zásady výkonu státní moci prostřednictvím trestního práva zakotvené v čl. 39 Listiny, v čl. 6 odst. 1 a v čl. 7 Úmluvy. Na uvedeném nic nemění, pokud do úvahy přicházející inkriminované trestné činy (v nyní projednávaném případě podvod a pojistný podvod) ukládají totožné sankce, a v případě překvalifikování jednání by se proto nijak nezměnil trest uložený stěžovateli.

24. Ústavní soud si je vědom faktu, jak již uvedl výše, že pojistný podvod z hlediska svého skutkového vymezení představuje určitou podkategorii „obecného“ podvodu [vztah mezi skutkovou podstatou obecného podvodu podle tehdejšího § 250 trestního zákona a zvláštními formami úvěrového či pojistného podvodu podle § 250b a 250a trestního zákona spočívá v tom, že skutková podstata podvodu je obecnější co do forem podvodných jednání, nicméně je současně užší v tom, že na rozdíl od úvěrového podvodu vyžaduje způsobení škody a obohacení pachatele nebo jiné

osoby (blíže k tomu např. Šámal, P. a kol. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 462)]. Pokud však zákonodárce považoval za nutné specificky skupinu pojistných podvodů v trestním kodexu vyčlenit, jakkoli by bylo možno polemizovat nad faktickou účelností tohoto odlišení, je povinností soudní moci jeho vůli cítit a jednání pachatelů správně kvalifikovat, neboť pouze tak dochází k naplnění principiální zásady zákonnosti trestní represe. Podobně by totiž nemohlo být považováno za akceptovatelné, pokud by například *ad absurdum* obecné soudy kupř. zaměnily trestný čin vraždy nově narozeného dítěte matkou (ustanovení § 142 trestního zákoníku) za vraždu (§ 140 téhož zákona).

25. Výše uvedené přitom nemusí mít význam pouze z hlediska doktrinárního (vstříc naplnění zásady *nullum crimen sine lege*), ale za určitých okolností může mít nesprávná kvalifikace skutku přímý dopad do právní sféry stěžovatele, například v situaci, kdy by pouze s určitými trestními činy byly spojeny nově nastalé okolnosti příznivé pro pachatele trestného činu (například změna zákona v průběhu trestního řízení, následně vyhlášená amnestie prezidenta republiky vztahující se ke konkrétnímu ustanovení trestního zákoníku apod.). Rovněž i z těchto důvodů je nezbytné dbát na řádné označení a vymezení trestného činu a přisuzovat mu maximální důležitost, což obecné soudy v nyní projednávaném případě neučinily.

26. Takto nese postup obecných soudů též znaky svévole, kterou Ústavní soud interpretoval ve smyslu extrémního nesouladu právních závěrů s vykonanými skutkovými a právními zjištěními, dále ve smyslu nerespektování kogentní normy, interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (příkladem čehož je právě i přepjatý formalismus), jakož i interpretace a aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsensuálně akceptovaném významu, a konečně ve smyslu rozhodování bez bližších kritérií či alespoň zásad odvozených z právní normy [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375)]. Jak již dříve uvedl Ústavní soud, každé trestní stíhání v sobě bezpochyby zahrnuje střet mezi právem na osobní svobodu a veřejným zájmem reprezentovaným pravomocí státní moci označit za zakázaná škodlivá jednání pro společnost jako celek a pravomocí trestat pachatele takových jednání. Z hlediska materiálněprávního musí takové zakázané jednání představovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musejí být jednoznačně stanoveny zákonem. Z hlediska procesněprávního pak musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se takové jednání objektivně stalo, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páčání podílela [viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453)]. Neboli, jak též vyzdvihl Ústavní soud ve skutkově obdobném případě, v průběhu

trestního řízení musí být mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost prokázáno, že obžalovaný svým jednáním skutečně naplnil všechny znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu, z něhož byl obžalován [nález sp. zn. I. ÚS 553/05 ze dne 20. 9. 2006 (N 167/42 SbNU 407)].

27. Pokud tedy obecné soudy nesprávně kvalifikovaly trestné jednání stěžovatele, dospěly k závěru, který byl v rozporu se zjištěnými skutkovými (a taktéž právními) okolnostmi projednávaného případu. Takto porušily principiální zásady trestního práva (výhrada zákona při označení trestnosti jednání, zákaz svévole státní moci) výslovně zakotvené v trestních i lidsko-právních kodexech a jejich postup byl rozporný s principy spravedlnosti.

28. Z výše uvedených důvodů tedy dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy chybou kvalifikačí trestného jednání stěžovatele zasáhly do jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy a porušily princip legality trestní represe dle čl. 39 Listiny.

V. b) Nedůvodnost zbylé části ústavní stížnosti

29. Ve zbylé části posoudil Ústavní soud ústavní stížnost jako nedůvodnou. Ústavní soud opakovaně konstatoval, že mu nepřisluší posuzovat celkovou zákonost či dokonce správnost rozhodnutí obecných soudů, a to včetně jejich odůvodnění. Jeho úkolem je pouze zjistit, jak plyne i ze shora řečeného, zda napadeným rozhodnutím došlo k zásahu do základních práv a svobod zaručených ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 45/94 ze dne 25. 1. 1995 (N 5/3 SbNU 17)]. Ústavní soud tak není běžnou třetí instancí v systému všeobecného soudnictví. Jeho úkolem není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných občanským zákoníkem, trestním zákonem, občanským soudním řádem a dalšími předpisy, pokud takové porušení současně neznámá porušení základního práva nebo svobody těchto osob, zaručených ústavním zákonem či mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud také ctí zásadu subsidiarity přezkumu rozhodnutí či jiných zásahů orgánů veřejné moci ze strany Ústavního soudu a související zásadu jeho zdrženlivosti v zasahování do činnosti ostatních orgánů veřejné moci.

30. Stěžovatel předně namítá porušení práva na obhajobu spočívající v provedení výslechu svědka bez přítomnosti jeho obhájce. Ve vztahu k nutnosti účasti obviněného a jeho právního zástupce na procesních úkonech již dříve Ústavní soud konstatoval, že právo na obhajobu, jak správně uvádí též stěžovatel, v sobě zahrnuje i právo žádat o odročení úkonu trestního řízení včetně hlavního líčení pro překážky na straně obhájce z toho důvodu, že obviněný žádá přítomnost zvoleného obhájce. Orgány činné v trestním

řízení jsou totiž povinny umožnit obhájci, aby svá zákonná oprávnění a povinnosti plnil [nález sp. zn. II. ÚS 2448/08 ze dne 30. 4. 2009 (N 106/53 SbNU 331)]. Na druhé straně Ústavní soud vždy zdůrazňoval, že této ochrany se může stěžovatel dovolávat pouze tehdy, pokud jeho jednání nenese znaky obstrukčního chování [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 83/96 ze dne 25. 9. 1996 (N 87/6 SbNU 123; 293/1996 Sb.)]. Ze základního práva na účast při jednání, které je zakotveno v čl. 38 odst. 2 Listiny, a ze základního práva na právní pomoc, které je zakotveno v čl. 37 odst. 2 Listiny, totiž nikterak nevyplývá povinnost obecného soudu přizpůsobovat režim řízení a jeho průběh představám a požadavkům účastníka řízení či jeho právního zástupce. Je na orgánech činných v trestním řízení důsledně sledovat účel trestního řízení a vynaložit veškeré úsilí a prostředky, které jsou jim ze zákona k dispozici, aby řádný výkon spravedlnosti nebyl ohrožován. Zároveň tyto orgány musí v konkrétním případě rozlišit situace, kdy je o odročení žádáno z obstrukčních důvodů a kdy jsou zde jiné závažné důvody, které jsou svojí povahou natolik významné, že by odročení úkonu trestního řízení vedlo k porušení jiného základního práva, např. dalších obviněných v téže věci, případně poškozených, nebo k nenaplnění účelu trestního řízení.

31. Právě o takovou situaci šlo v nyní projednávaném případě. Stěžovatel, respektive jeho obhájce, totiž zajisté nevyužil veškerých nejvhodnějších prostředků k zaslání včasné a řádné žádosti o odročení provedení dotčeného úkonu, neboť existovalo množství účinnějších komunikačních prostředků nežli zaslání této žádosti poštou (obzvláště s ohledem na nacházející dny pracovního volna). Navíc, ze soudního spisu se podává, že i předchozí aktivita stěžovatele se vyznačovala mnohými snahami o prodloužení trestního řízení, a proto nelze odmítnutí žádosti o odročení provedení dotčeného úkonu považovat za neodůvodněné a ve své podstatě zasahující do práva na obhajobu a práva na účast při jednání. Nadto tuto námitku vznášel opakovaně stěžovatel již před obecnými soudy, které se s ní řádně vypořádaly a odůvodnily, proč tento provedený výslech svědka lze považovat za procesně způsobilý důkaz, a navíc správně vyzdvihly, že se nejednalo o jediný důkaz, na základě něhož byla shledána stěžovatelova vina. Proto ani Ústavní soud, kterému přísluší pravomoc přezkoumávat rozhodnutí obecných soudů pouze z hlediska dodržení ústavnosti, neshledal v tomto bodě porušení práv a svobod stěžovatele.

32. Ve věci dalších uplatněných námitek pak Ústavní soud dodává, že tyto představují pouze polemiku s dřívějšími zjištěními obecných soudů ve vztahu k hodnocení důkazů a z nich vyvozených skutkových a právních závěrů. Jak plyne z ustálené judikatury zdejšího soudu, Ústavní soud by mohl provedené důkazy hodnotit odchylně jen tehdy, jestliže by tyto důkazy provedl znovu. Ústavní soud se tak může zabývat správností hodnocení důkazů obecnými soudy jen tehdy, pokud zjistí, že v řízení před nimi byly

porušeny ústavní procesní principy. Mezi ně patří např. právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny), rovnost účastníků (čl. 37 odst. 3 Listiny), právo každého na veřejné projednání věci v jeho přítomnosti a právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny) [viz nález sp. zn. I. ÚS 108/93 ze dne 30. 11. 1994 (N 60/2 SbNU 165) nebo nález sp. zn. I. ÚS 68/93 ze dne 21. 4. 1994 (N 17/1 SbNU 123)]. Jak se však podává i ze shora řečeného, obecné soudy ve věci vymezení skutkové stránky trestného jednání a jeho prokázání postupovaly správně a své rozhodnutí řádně odůvodnily a podložily jej konkrétními důkazy svědčícími o vině stěžovatele. Na uvedeném nic nemění, že následně stěžovatelovo trestné jednání chybně kvalifikovaly, neboť toto pochybení v nyní projednávaném případě nemělo souvislost s prováděným dokazováním a skutkovým vymezením věci, a i proto Ústavní soud neshledal důvodnost dalších námitek, neboť výjma právní kvalifikace skutku nebyly porušeny stěžovatelova práva a svobody.

VI. Závěr

33. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy svým postupem zčásti zasáhly do práv a svobod stěžovatele garantovaných v čl. 36 a 39 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a proto Ústavní soud ústavní stížnosti zčásti vyhověl a zčásti ji zamítl podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu

34. Pakliže Ústavní soud shledal ústavní stížnost pouze zčásti důvodnou, musel zvážit, s přihlédnutím k vyřčenému porušení základních práv a svobod stěžovatele na jedné straně a k hospodárnosti a účelu soudního řízení na straně druhé, která rozhodnutí obecných soudů je nezbytně derogovat. V této souvislosti především sledoval, aby došlo k reparaci zásahu do práv a svobod stěžovatele a zároveň nebyly neodůvodněně zatíženy obecné soudy i procesní strany řízení dalším prodloužením trestního procesu. Dospěl přitom k závěru, že tohoto cíle bude nejlépe dosaženo, pokud bude zrušeno pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu.

35. Ustanovení § 265m odst. 1 trestního řádu totiž poskytovalo a poskytuje Nejvyššímu soudu možnost změnit výrok předchozího rozhodnutí, pokud splní podmínky v tomto ustanovení stanové pod písmeny a) až c). Jelikož v nyní projednávané věci Ústavní soud shledal, že všechny tyto podmínky splněny byly, mohl (a může) Nejvyšší soud nejen zrušit předchozí rozhodnutí soudů, ale také sám rozhodnout ve věci rozsudkem.

36. Jak již dříve uvedl Ústavní soud k dotčenému ustanovení trestního řádu, jedná se o důsledek zásady rychlosti a hospodárnosti řízení, tedy o výjimku z pravidla uvedeného v ustanovení § 265l odst. 1 trestního řádu, z něhož vyplývá, že je-li po zrušení napadeného rozhodnutí nutno učinit ve věci nové rozhodnutí, přikáže Nejvyšší soud soudu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Meritorní

rozhodnutí podle § 265m odst. 1 trestního řádu činí Nejvyšší soud na základě skutkového stavu zjištěného v napadeném rozhodnutí (usnesení sp. zn. I. ÚS 675/04 ze dne 9. 5. 2006). Pokud tedy Nejvyšší soud dospěl k závěru, že soudy nižších instancí pouze nesprávně kvalifikovaly trestné jednání stěžovatele (a naopak řádně prokázaly jeho trestnou činnost), nic mu nebránilo tuto chybu vlastním rozhodnutím napravit, a dostát tak zásadě *nullum crimen sine lege* na jedné straně a jím správně sledované hospodárnosti trestního řízení na straně druhé. Pokud tak neučinil a pouze konstatoval předchozí pochybení soudů, zasáhl, jak bylo rozvedeno výše, do práv a svobod stěžovatele.

37. Za této situace a s ohledem na neporušení dalších práv stěžovatele tak Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu, který bude mít příležitost v opakovaném projednání věci napravit své předchozí pochybení.

38. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 231

K porušení práva na soudní ochranu v případě odmítnutí dovolání pro vady při uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka

Jestliže dovolací soud zjistí, že dovolatel uplatnil jako dovolací důvod otázku skutkovou, tuto skutečnost nelze ztotožňovat s vadou dovolání spočívající v tom, že neobsahuje vymezení důvodu dovolání ve smyslu § 241b odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. ledna 2013. Odmítnutí dovolání z tohoto důvodu podle § 243c odst. 1 téhož zákona by proto znamenalo odepření přístupu stěžovatelky k dovolacímu soudu i Ústavnímu soudu (pokud jde o ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu), a tím k porušení jejího práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 3093/13 ve věci ústavní stížnosti Darren, s. r. o., IČO 25278711, se sídlem Sulkovská 482, Bystré, zastoupené JUDr. Ervínem Perthenem, advokátem, se sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. února 2013 č. j. 15 Co 530/2012-224, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2013 č. j. 30 Cdo 1792/2013-242, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva práce a sociálních věcí, se sídlem Praha 2, Na Poříčním právu 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2013 č. j. 30 Cdo 1792/2013-242 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2013 č. j. 30 Cdo 1792/2013-242 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Včas podanou a z hlediska zákonem stanovených formálních náležitostí bezvadnou ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 8. října 2013, se stěžovatelka domáhala zrušení napadených rozhodnutí, neboť měla za to, že jimi bylo zasaženo do jejího základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy proti žalované České republice – Ministerstvu práce a sociálních věcí domáhala zaplacení peněžité částky podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), z titulu náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím žalované. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 6. září 2012 č. j. 26 C 255/2011-200 byla žaloba zamítnuta, protože i když byla splněna podmínka existence nezákonného rozhodnutí, stěžovatelka neprokázala vznik škody a vztah příčinné souvislosti mezi škodou a nezákonným rozhodnutím. S tímto názorem se v rozsudku ze dne 12. února 2013 č. j. 15 Co 530/2012-224 ztotožnil i Městský soud v Praze (dále též „odvolací soud“), který k odvolání stěžovatelky potvrdil rozsudek soudu prvního stupně.

3. Obě rozhodnutí napadla stěžovatelka dovoláním u Nejvyššího soudu (dále též „dovolací soud“). Jako dovolací důvod uvedla nesprávné právní posouzení věci, jež spatřovala v nesprávném vyhodnocení existence příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a tvrzenou škodou. Nejvyšší soud konstatoval, že otázka příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem škody není otázkou právní, ale skutkovou, a stěžovatelka tudíž uplatňuje nezpůsobilý dovolací důvod, protože její podání trpí vadou, pro niž nelze v řízení pokračovat. O dovolání stěžovatelky tedy rozhodl pověřeným členem senátu tak, že jej podle § 241b odst. 3 ve spojení s § 243b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“) odmítl.

4. Ústavní stížnost sice směřuje vedle usnesení Nejvyššího soudu i proti rozsudku soudu odvolacího, jádro stěžovatelčiny argumentace se však týká pouze prvního z nich. Ve své argumentaci mimo jiné zpochybňuje závěr, že měla jako důvod dovolání uplatnit otázku skutkovou, neboť dle svého názoru zpochybnila nesprávnou interpretaci obecně teoretických postulatů o příčinné souvislosti. Odmítnutím dovolání mělo dojít k poruše-

ní jejího základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud si k posouzení věci vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 26 C 255/2011 a vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení. Městský soud v Praze se k věci nevyjádřil. Ministerstvo práce a sociálních věcí jako vedlejší účastník ve svém vyjádření stručně uvedlo, že dle jeho názoru v projednávané věci k žádnému porušení práva na spravedlivý proces nedošlo. Podstatu ústavní stížnosti spatřuje v pouhém požadavku stěžovatelky na přezkoumání zákonnosti napadených rozhodnutí, a proto se domnívá, že by měla být odmítnuta.

6. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 4. listopadu 2013, podepsaném předsedou příslušného senátu JUDr. Pavlem Simonem, poukázal na to, že dovolání lze podat pouze z důvodu nesprávného právního posouzení dovolatelem vymezené právní otázky ze strany odvolacího soudu, nikoliv již z důvodu nesprávného zjištění skutkového stavu, jak tomu bylo za účinnosti právní úpravy před novelizací provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. (srov. § 241a odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném do 31. prosince 2012). V souladu s § 241a odst. 3 o. s. ř. musí být dovolací důvod jako povinná náležitost dovolání vymezen tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.

7. V dané věci stěžovatelka vyjádřila svůj nesouhlas se skutkovým zjištěním odvolacího soudu ohledně (absence) příčinné souvislosti mezi tvrzeným nezákonným rozhodnutím a vzniklou škodou, a tudíž uplatnila jako dovolací důvod nikoli nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem, ale nesprávné skutkové zjištění. Odkázal přitom na svůj ustálený právní názor, dle kterého zjišťuje-li se v řízení, zda škodná událost (nezákonné rozhodnutí) a vznik škody na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku, nejedná se o otázku právní, ale skutkovou. Naproti tomu právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobitelné tento vztah vyloučit. Nic takového však stěžovatelka ve svém dovolání nerozporovala.

8. Stran aplikace ustanovení § 243f odst. 2, resp. § 241b odst. 3 o. s. ř. Nejvyšší soud uvedl, že dovolání neobsahovalo vymezení dovolacího důvodu předpokládaného v § 241a odst. 3 o. s. ř., přičemž tato vada dovolání nebyla po dobu trvání lhůty k podání dovolání odstraněna (§ 241b odst. 3 věta první o. s. ř.). Z tohoto důvodu přistoupil k odmítnutí dovolání pro vady podle § 243c odst. 1 o. s. ř. V souladu s § 243f odst. 2 o. s. ř. rozhodl o odmítnutí dovolání pověřený člen senátu 30 Cdo JUDr. Pavel Simon.

Uvedené aplikační postupy se Nejvyššímu soudu jeví jako zjevné a neproblematické.

9. Stěžovatelka ve své replice uvedla, že podala dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení a její dovolání netrpělo žádnými vadami. Nesprávným byl dle jejího názoru právní závěr soudu, že jí v důsledku nezákonného rozhodnutí nemohla vzniknout škoda spočívající v tom, že musela zaplatit úroky z úvěru. Má za to, že dovolací důvod řádně vymezila, a neexistovaly tudíž relevantní důvody pro odmítnutí dovolání.

10. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

III. Vlastní posouzení

11. Ústavní stížnost je důvodná v rozsahu, ve kterém směřuje proti napadenému usnesení dovolacího soudu.

12. V řízení o ústavních stížnostech není úlohou Ústavního soudu nahrazovat roli obecných soudů při výkladu a aplikaci podústavních hmotně-právních či procesněprávních předpisů. V rámci jejich přezkumu se omezuje pouze na posouzení, zda jimi nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

13. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny má každý právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Uvedené ustanovení garantuje jednotlivci (fyzické nebo právnické osobě) soudní ochranu jeho subjektivních práv, zároveň z něj však plyne povinnost zákonodárce, aby zákonem upravil procesní prostředky, jejichž prostřednictvím se této ochrany domoci, včetně případných opravných prostředků. Do takto vymezeného rámce přirozeně patří i ochrana základních práv a svobod (čl. 4 Ústavy České republiky). Na rozdíl od jiných subjektivních práv, k jejichž ochraně jsou povolány pouze obecné soudy, však v případě základních práv a svobod Ústava v čl. 87 odst. 1 písm. d) výslovně předpokládá ještě další prostředek – ústavní stížnost, jež může, nevylučuje-li to jeho povaha, směřovat vůči jakémukoliv rozhodnutí nebo zásahu orgánu veřejné moci. Podmínkou plynoucí ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti je, aby se jednalo o rozhodnutí konečné, neboli o rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje (§ 72 odst. 4, § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

14. Má-li ústavní stížnost sloužit jako efektivní prostředek ochrany základních práv a svobod, je nezbytné, aby podmínky, za nichž může být uplatněna, byly zákonem stanoveny jednoznačně, tedy aby z hlediska jednotlivce, který se cítí být dotčen na svých právech, nevyvolávaly pochybnos-

ti ohledně toho, jak má při ochraně svých práv postupovat. Uvedené požadavky je třeba vztáhnout i na zákonnou úpravu civilního dovolání, která po novelizaci občanského soudního řádu provedené zákonem č. 404/2012 Sb., jenž nabyl účinnosti dne 1. ledna 2013, doznala významných změn, zejména pokud jde o jeho přípustnost. Podle § 237 o. s. ř., v platném znění, není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Nová právní úprava již tedy nespojuje přípustnost dovolání s případy diformity či skryté diformity, jak tomu bylo do 31. prosince 2012 [viz § 237 odst. 1 písm. a) a b) o. s. ř., v tehdejší znění], nýbrž pouze s otázkou zásadního právního významu (byť tento pojem již zákon explicitně nepoužívá). Změna se zároveň dotkla i vymezení dovolacích důvodů. Podle § 241a odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013, je možné podat dovolání pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

15. Ústavní soud se ve více rozhodnutích vyjádřil v tom smyslu, že je především na obecných soudech, aby interpretovaly zákonná hmotněprávní či procesněprávní ustanovení, přičemž jeho úloha při rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy se omezuje na ověření, zda důsledky takové interpretace jsou slučitelné s Listinou, Úmluvou či jinou součástí ústavního pořádku zaručující základní právo nebo svobodu. Jak Ústavní soud uvedl např. v nálezu ze dne 25. srpna 2005 sp. zn. IV. ÚS 281/04 (N 165/38 SbNU 319), účelem právní úpravy týkající se formalit a podmínek řízení, jež musejí být dodrženy při podání návrhu k soudu, je zajistit řádný chod spravedlnosti a zejména respektování právní jistoty, která je jedním ze základních prvků výsadního postavení práva. Uplatněná omezení a výklad však nesmějí omezit přístup jednotlivce k soudům takovým způsobem nebo v takové míře, že by uvedené právo bylo zasaženo v samé své podstatě. Z výše uvedeného rovněž plyne, že podmínky projednatelnosti návrhu musí být stanoveny způsobem, aby účastník řízení před obecnými soudy mohl předvídat, zda ve své konkrétní věci má nebo nemá k dispozici daný procesní prostředek.

16. V projednávané věci stojí Ústavní soud opětovně před problémem rozlišování skutkových a právních otázek, a to v souvislosti s výkladem § 243c odst. 1 ve spojení s § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013, které umožňují odmítnout dovolání pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě k podání dovolání. Zákon za jednu z takovýchto vad označuje skutečnost, že dovolání neobsahuje vymezení důvodu dovolání.

Vystává proto otázka, zda se o vadu jedná i v případě, kdy je jako dovolací důvod vymezena otázka skutková, a nikoliv právní. Pokud by tomu tak bylo, dovolání by muselo být odmítnuto právě z tohoto důvodu, protože by se lhůta pro podání ústavní stížnosti proti dovoláním napadenému rozhodnutí odvolacího soudu nemohla odvíjet od doručení odmítavého usnesení dovolacího soudu. Nešlo by totiž o rozhodnutí, kterým byl mimořádný opravný prostředek odmítnut dovolacím soudem jako nepřipustný z důvodů závislejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu). Takovýto důsledek přitom zjevně není ústavně akceptovatelný.

17. Jak v minulosti konstatoval nejen Ústavní soud, ale i Evropský soud pro lidská práva, rozhraničení mezi skutkovými a právními otázkami není zcela zřejmé, a proto účastníci řízení nemohou být sankcionováni, pokud mají v dobré víře – byť mylně – za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu. Ani účastník řízení, ani jeho právní zástupce nemohou být postaveni do situace, kdy jsou nuceni riskovat, zda proti rozhodnutí odvolacího soudu podat dovolání nebo ústavní stížnost [srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. října 2010 ve věci stížnosti č. 35836 – *Adamíček proti České republice*; dále usnesení sp. zn. IV. ÚS 3634/10 ze dne 29. března 2011 (U 3/60 SbNU 777), body 8 až 10, nebo obdobně v trestních věcech nález sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. března 2004 (N 42/32 SbNU 405) či stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. března 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.)]. Postup dovolacího soudu, který považuje uplatnění dovolacího důvodu, jehož podstatou je skutková otázka, za vadu podání, ovšem právě k takovémuto nežádoucímu následku vede. Účastníka řízení totiž nutí podstoupit riziko, že se dovolací soud neztotožní s jeho hodnocením, zda ve svém podání uplatnil otázku právní nebo skutkovou, v důsledku čehož by mu byl fakticky odepřen přístup nejen k dovolacímu, ale i k Ústavnímu soudu. Vzhledem k míře uvážení, která je s posouzením této otázky nepochybně spojena, resp. složitosti tohoto posouzení, je pro něj přitom často nemožné, aby předvídal výsledek řízení. Na rozdíl od předchozí právní úpravy navíc v takovémto případě nemá ani jen možnost volby, zda to s dovoláním, jehož přípustnost závisí na uvážení dovolacího soudu, „zkusí“, nebo zda podá přímo ústavní stížnost, protože ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném od 1. ledna 2013, musí vyčerpat takovéto dovolání vždy.

18. Ústavní soud si byl vědom uvedených skutečností již v době nabytí účinnosti zákona č. 404/2012 Sb., a z tohoto důvodu provedl v usnesení sp. zn. III. ÚS 772/13 ze dne 28. března 2013 (U 5/68 SbNU 541) ústavně konformní výklad § 237 a § 241a odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013, mající průmět do výkladu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, v témže znění. Konkrétně uvedl, že námitka, jejíž podstatou je tvrzení porušení ústavně zaručených základních práv a svobod rozhodnutím nebo

postupem odvolacího soudu v občanském soudním řízení, může být z výše uvedeného důvodu uplatnitelná i jako dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., ve znění zákona č. 404/2012 Sb., tzn. že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (bod 11 citovaného usnesení). Uvedený výklad musí mít zároveň přesah i do rozhodovací praxe dovolacího soudu při posuzování dovolání. I když totiž vyhodnotí dovolatelem předestřenou otázku jako otázku skutkovou, tato skutečnost jej nezabavuje povinnosti posoudit přinejmenším ten její právní aspekt, zda namítané pochybení odvolacího soudu nemohlo založit porušení ústavně zaručených práv a svobod dovolatele. Existenci otázky zásadního právního významu v případech, kdy bylo možné mezi skutkovými závěry a provedenými důkazy konstatovat extrémní rozpor, popřípadě bylo hodnocení provedených důkazů založeno na libovůli obecných soudů, ostatně již ve vztahu k dřívější právní úpravě připustil i Nejvyšší soud (srov. usnesení sp. zn. 28 Cdo 1697/2011 ze dne 31. ledna 2012). Toto hodnocení však v žádném případě nelze přenášet do fáze posuzování naplnění formálních požadavků k projednání dovolání.

19. Lze tedy shrnout, že jestliže dovolací soud zjistí, že dovolatel uplatnil jako dovolací důvod otázku skutkovou, tuto skutečnost nelze ztotožňovat s vadou dovolání spočívající v tom, že neobsahuje vymezení důvodu dovolání ve smyslu § 241b odst. 2 a 3 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013. Bude ovšem záležet na posouzení tohoto soudu, zda takovéto dovolání bude považovat za přípustné z důvodu, že dovolatelem předestřená skutková otázka s ohledem na její předmět do jeho základních práv a svobod zakládá přípustnost podle § 237 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013, nebo zda splnění této podmínky neshledá a dovolání jako nepřípustné odmítne.

20. V projednávané věci posoudil dovolací soud stěžovatelkou formulovaný dovolací důvod jako skutkovou otázku, a proto jej nepovažoval za řádně vymezený. Jeho závěr, že dovolání mělo vadu, je proto nejenže nesprávný, ale s ohledem na to, že v jeho důsledku došlo k odmítnutí dovolání, vedl rovněž k odepření přístupu stěžovatelky k dovolacímu soudu i Ústavnímu soudu (pokud jde o ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu), a tím k porušení jejího práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Z tohoto důvodu v něm dokonce lze spatřovat zneužití pravomoci. Jak vyplývá z výše uvedeného, dovolací soud svým postupem odmítl posoudit přípustnost dovolání z hlediska § 237 o. s. ř., ve znění účinném od 1. ledna 2013. Vzhledem k tomu, že § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu podmiňuje zachování předmětné lhůty právě a pouze tím, že dovolání bylo odmítnuto jako nepřípustné z důvodů závisících na uvážení dovolacího soudu, má navíc odmítnutí dovolání pro vady za následek, že se v takovémto případě lhůta k podání ústavní stížnosti

proti dovoláním napadenému rozhodnutí odvolacího soudu odvíjí od jeho doručení (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), a nikoliv od doručení odmítavého usnesení dovolacího soudu. Jestliže proto mezitím uplynula lhůta k podání ústavní stížnosti, k čemuž v dané věci nepochybně došlo, stěžovatelka ztratila možnost podat proti rozhodnutí odvolacího soudu ústavní stížnost.

21. Protože napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, Ústavní soud její ústavní stížnosti vyhověl a dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu konstatoval porušení jejích práv a napadené usnesení zrušil. Ve zbylém rozsahu ji naopak podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl, neboť za situace, kdy bude Nejvyšší soud opětovně rozhodovat o jejím dovolání, nejsou ve vztahu k přezkumu rozsudku Městského soudu v Praze v tomto řízení splněny podmínky přípustnosti plynoucí z § 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*.

Č. 232

K zásahu do práva na osobní svobodu nevydáním rozhodnutí o dalším trvání vazby v zákonné tříměsíční lhůtě

V průběhu trestního řízení vedeného proti stěžovateli se orgány činné v trestním řízení dopustily závažných chyb v souvislosti s rozhodováním o vazbě. Státní zástupkyně nepodala soudci návrh na vydání rozhodnutí o dalším trvání vazby, jak jí přikazuje ustanovení § 72 odst. 2 trestního řádu, a v důsledku toho soudce nerozhodl o tom, zda se stěžovatel ponechává ve vazbě v zákonné lhůtě tři měsíců od právní moci předchozího rozhodnutí o vazbě. Počínaje dnem 19. 5. 2014 tedy bylo další trvání vazby stěžovatele v rozporu se zákonem a stěžovatel měl být propuštěn na svobodu, neboť to přikazuje ustanovení § 72 odst. 1 věty druhé trestního řádu. Došlo tím k nepřipustnému zásahu do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v důsledku tohoto též do stěžovatelova práva na osobní svobodu (čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny základních práv a svobod).

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Vlasty Formánkové a Tomáše Lichovníka – ze dne 17. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 3028/14 ve věci ústavní stížnosti Davida Řánka, zastoupeného Mgr. Martinou Mičánovou, advokátkou, se sídlem České Budějovice, Lannova 137/32, v substituci Mgr. Ing. Rádovanem Kavkou, advokátem, se sídlem České Budějovice, Tylova 4, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 15. 7. 2014 č. j. 14 To 210/2014-33, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žádost o propuštění z vazby.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 15. 7. 2014 č. j. 14 To 210/2014-33 došlo k zásahu do ústavních práv stěžovatele zaručených čl. 8 odst. 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 15. 7. 2014 č. j. 14 To 210/2014-33 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře, kterým bylo na základě stížnosti podané státní zástupkyní rozhodnuto o zrušení usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 6. 2014 č. j. 33 Nt 185/2014-19, jímž byl stěžovatel podle § 71a trestního řádu propuštěn na svobodu, bylo rozhodnuto, že se přijímá písemný slib, byl stanoven dohled probačního úředníka a bylo uloženo omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí. Krajský soud nově rozhodl tak, že se podle § 71a trestního řádu žádost o propuštění z vazby na svobodu zamítá, podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu se nepřijímá písemný slib, podle § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu se nestanovuje dohled probačního úředníka a podle § 73 odst. 4 trestního řádu se neukládají žádná omezení. Dále stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud nařídil jeho propuštění z vazby na svobodu.

2. Podle stěžovatele došlo vydáním napadených rozhodnutí k zásahu do jeho práv podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

II.

3. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítá, že napadeným rozhodnutím byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby na svobodu i přesto, že došlo k překročení tříměsíční lhůty, ve které podle ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu musí být rozhodnuto o ponechání obviněného ve vazbě, anebo o jeho propuštění na svobodu.

4. Stěžovatel, proti kterému je vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b) a c) trestního zákoníku a který v jeho průběhu byl vzat do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b) a c) trestního řádu, uvádí, že dne 14. 2. 2014 se před Okresním soudem v Českých Budějovicích konalo vazební zasedání (pod sp. zn. 33 Nt 153/2014), při kterém tento soud vyhlásil usnesení, jímž rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Státní zástupce se tohoto vazebního jednání nezúčastnil, stěžovatel ani jeho obhájce proti tomuto usnesení nepodal stížnost. Stěžovatel poukazuje na to, že ke dni 22. 5. 2014 toto usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích nebylo písemně vyhotoveno a nebylo doručeno stěžovateli, jeho obhájci ani státnímu zástupci; k tomu mělo dojít až dne 16. 6. 2014.

5. Stěžovatel dále uvádí, že dne 27. 5. 2014 podal jeho obhájce státní zástupkyni žádost o propuštění z vazby, a jelikož státní zástupkyně této žádosti nevyhověla, postoupila ji Okresnímu soudu v Českých Budějovicích. Tento soud dne 20. 6. 2014 žádosti stěžovatele vyhověl, rozhodl o jeho propuštění na svobodu, přijal jeho písemný slib, stanovil nad stěžovatelem dohled probačního úředníka a uložil mu omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí. Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře pak na základě stížnosti podané státní zástupkyní toto rozhodnutí Okresního soudu v Českých Budějovicích zrušil a rozhodl výše uvedeným způsobem.

6. Stěžovatel zdůrazňuje, že nečinnost Okresního soudu v Českých Budějovicích a státního zástupce, která způsobila, že usnesení o ponechání stěžovatele ve vazbě ze dne 14. 2. 2014 bylo relevantním subjektům včetně státního zástupce doručeno až po více než čtyřech měsících od jeho vyhlášení, nemůže být v žádném případě k tíži obviněného. Má za to, že tímto způsobem došlo k neoprávněným zásahům v rozhodování o dalším trvání vazby, čímž byl zkrácen na svých základních právech garantovaných Listinou.

III.

7. Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém vyjádření pouze stručně uvedl, že v předmětné věci rozhodoval nestranně a nezávisle, způsobem, jak stanoví zákon. Proto navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

8. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

IV.

9. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem napadeného rozhodnutí a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

V.

11. Na prvním místě je třeba připomenout, že Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není další instancí v systému trestního soudnictví a posuzování konkrétních okolností každého jednotlivého případu se zřetelem na učiněná skutková zjištění náleží trestním soudům, což je výrazem jejich nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Na druhé straně je však Ústavní soud oprávněn, ale i povinen posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé a zda v něm nebyly porušeny ústavně zaručené svobody nebo základní práva stěžovatele.

12. Ochrana osobní svobody nepochybně představuje jedno z nejvýznamnějších základních lidských práv a zásahy do něj musí být činěny citlivě a přiměřeně. Podle čl. 8 odst. 2 Listiny nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, které stanoví zákon, a podle ustanovení čl. 8 odst. 5 Listiny nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Ústavně garantovaná zásada spravedlivého (rádného) procesu vyjádřená v čl. 38 odst. 2 Listiny a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod mj. vyžaduje, aby řízení bylo vedeno bez zbytečných průtahů a aby přijímaná rozhodnutí státních orgánů byla rádně zdůvodněna.

13. Ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu stanoví, že nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě je v přípravném řízení soudce povinen rozhodnout na návrh státního zástupce o tom, zda se obviněný nadále ponechává ve vazbě nebo zda se propouští. Jinak musí být obviněný propuštěn z vazby. Státní zástupce je pak podle § 72 odst. 2 povinen podat návrh na vydání rozhodnutí o dalším trvání vazby tak, aby byl doručen nejpozději 15 dnů před uplynutím výše zmíněné tříměsíční lhůty.

14. Ústavní soud zjistil, že z usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 6. 2014 sp. zn. 33 Nt 185/2014 jasně vyplývá, že o dalším trvání vazby stěžovatele bylo skutečně rozhodnuto usnesením téhož soudu ze dne 14. 2. 2014 sp. zn. 33 Nt 153/2014 a že toto usnesení nabylo právní moci 18. 2. 2014; stěžovatel byl na základě tohoto rozhodnutí ponechán ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Následně pak až právě dne 20. 6. 2014 Okresní soud v Českých Budějovicích rozhodl o dalším trvání vazby způsobem výše uvedeným, když předtím státní zástupkyně nevyhověla žádosti stěžovatele o propuštění z vazby doručené dne 27. 5. 2014 a dne 30. 5. 2014 tuto žádost postoupila soudu.

15. Zmiňované rozhodnutí Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. 2. 2014 je „jiným rozhodnutím o vazbě“ ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu. Je tedy patrné, že k dalšímu rozhodnutí soudu

o vazbě stěžovatele došlo skutečně až po více než pěti měsících od právní moci předchozího rozhodnutí o ponechání stěžovatele ve vazbě.

16. Ústavní soud považuje za nutné zdůraznit, že prodlevy s doručením písemného vyhotovení usnesení o ponechání stěžovatele ve vazbě ze dne 14. 2. 2014 státní zástupkyni, v důsledku kterých došlo k pozdějšímu nabytí právní moci tohoto usnesení ve vztahu ke státní zástupkyni, nemohou mít vliv na posuzování dodržení tříměsíční lhůty o dalším rozhodování o vazbě vyplývající z ustanovení § 72 odst. 1 trestního řádu. Periodické rozhodování o dalším trvání vazby stanovené trestním řádem je totiž jedním z nástrojů, jehož nepochybným účelem je přispět ke zrychlení vazebního řízení (srov. např. Šámal, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 829).

17. Za okamžik, který je rozhodující po počátek běhu tříměsíční lhůty uvedené v § 72 odst. 1 trestního řádu, je proto třeba považovat moment, kdy rozhodnutí o vazbě nabylo relativní právní moci ve vztahu k obviněnému. Jestliže by se totiž tato lhůta počítala až od doby, kdy takové rozhodnutí nabylo absolutní právní moci, tj. i ve vztahu ke státnímu zástupci, mohlo by to vést k umělému a nepřípustnému, třeba i několikaměsíčnímu, prodlužování intervalu mezi přezkoumáváním podmínek dalšího trvání vazby, přičemž by se tím i otevíral prostor pro případné spekulativní zneužívání takového postupu ze strany orgánů činných v trestním řízení [srov. přímě-řně též nález sp. zn. II. ÚS 234/08 ze dne 24. 4. 2008 (N 78/49 SbNU 147)]. Ústavní soud souhlasí se stěžovatelem v tom, že organizační problémy na straně státní moci, v tomto případě problémy s doručením usnesení soudu státnímu zástupci, nemohou být k tíži obviněného [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 55/94 ze dne 14. 9. 1994 (N 42/2 SbNU 35)].

18. Závěr o tom, že pro počátek běhu tříměsíční lhůty pro rozhodování o dalším trvání vazby ve smyslu § 72 odst. 1 trestního řádu je rozhodující okamžik, kdy předchozí rozhodnutí o vazbě nabylo právní moci vůči obviněnému, je podporován i skutečností, že trestní řád před novelizací provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. světoval rozhodování o dalším trvání vazby státnímu zástupci (srov. § 71 odst. 3 trestního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2011). Takové rozhodnutí tak bylo doručováno výhradně obviněnému a jeho obhájci. Přesunutí pravomoci rozhodovat o dalším trvání vazby na soud, ke kterému došlo zmíněnou novelou, v důsledku kterého je v současnosti třeba oznamovat takové rozhodnutí i státnímu zástupci (srov. § 137 odst. 1 trestního řádu), nemůže mít za důsledek výše uvedené riziko prodlužování intervalu mezi jednotlivými rozhodnutí o vazbě na základě opožděného oznámení rozhodnutí o vazbě státnímu zástupci.

19. Ústavní soud připomíná, že v minulosti se již opakovaně vyslo- vil v tom smyslu, že zákonná lhůta, ve které musí být rozhodnuto o dal- ším trvání vazby, nemá charakter lhůty pořádkové. Tato lhůta má přímou

návaznost na čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny a její povaha a smysl nepřipouští stav, že by její nedodržení nemělo žádný následek, tj. žádný vliv na další omezení osobní svobody jednotlivce [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 692/02 ze dne 4. 2. 2003 (N 17/29 SbNU 131) a IV. ÚS 253/03 ze dne 15. 10. 2003 (N 121/31 SbNU 91)]. Z toho vychází i současné znění trestního řádu, které přikazuje propustit obviněného z vazby, pokud soud nerozhodne o tom, že se obviněný ponechává ve vazbě ve lhůtě tří měsíců od předchozího rozhodnutí o vazbě (srov. § 72 odst. 1 trestního řádu).

20. Ústavní soud rovněž nemůže přehlédnout skutečnost, že všechny relevantní orgány činné v trestním řízení v předmětné věci zcela ignorovaly námitku stěžovatele stran překročení zákonné tříměsíční lhůty k rozhodnutí o dalším trvání vazby. Státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích v této souvislosti v rámci vyrozumění stěžovatele o způsobu vyřízení jeho žádosti o propuštění z vazby pouze vyjadřuje podiv, že obhajoba s touto námitkou přichází až s časovým odstupem, což však nijak neřeší podstatu této námitky. Okresní soud v Českých Budějovicích se ve výše označeném usnesení ze dne 20. 6. 2014 v podstatě zabývá jen tím, že státní zástupkyně řádně postoupila žádost stěžovatele o propuštění z vazby soudu v zákonné lhůtě pěti pracovních dnů, a zcela nepřípadně z toho vyvozuje, že byly dodrženy všechny relevantní lhůty stanovené trestním řádem pro vazební řízení, tedy i tříměsíční lhůta podle § 72 odst. 1 trestního řádu. Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře se pak k otázce zachování lhůty pro další rozhodování o vazbě vůbec nevyjadřuje a jen stručně uvádí, že v řízení nebyly zjištěny žádné procesní nedostatky.

21. Lze tedy shrnout, že v průběhu trestního řízení vedeného proti stěžovateli se orgány činné v trestním řízení dopustily závažných chyb v souvislosti s rozhodováním o vazbě. Státní zástupkyně nepodala soudci návrh na vydání rozhodnutí o dalším trvání vazby, jak jí přikazuje ustanovení § 72 odst. 2 trestního řádu, a v důsledku toho soudce nerozhodl o tom, zda se stěžovatel ponechává ve vazbě v zákonné lhůtě tří měsíců od právní moci předchozího rozhodnutí o vazbě. Počínaje dnem 19. 5. 2014 tedy bylo další trvání vazby stěžovatele v rozporu se zákonem a stěžovatel měl být propuštěn na svobodu, neboť to přikazuje ustanovení § 72 odst. 1 věty druhé trestního řádu. Napadené rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře, kterým bylo rozhodnuto o ponechání stěžovatele ve vazbě, proto rovněž bylo v příkrém rozporu se zákonem.

22. Došlo tím k nepřipustnému zásahu do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a v důsledku tohoto též do stěžovatelova práva na osobní svobodu (čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny). Ústavní soud proto rozhodl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a)

a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu tak, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

23. K návrhu stěžovatele, aby jej Ústavní soud propustil z vazby na svobodu, je vhodné připomenout, že Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti. Při výkonu svých kompetencí musí respektovat i jeden ze základních principů právního státu zakotvený v čl. 2 odst. 3 Ústavy a v čl. 2 odst. 2 Listiny, podle nichž státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který stanoví zákon. Ústavní soud má tedy přesně vymezenou pravomoc a příslušnost, které nemůže překročit.

24. Pravomoc Ústavního soudu při posuzování ústavní stížnosti je upřesněna v § 82 odst. 3 zákona o Ústavním soudu. Z uvedeného ustanovení nelze dovodit oprávnění rozhodnout o propuštění stěžovatele z vazby. K takovému rozhodnutí je oprávněn pouze příslušný orgán činný v trestním řízení. I po zrušení napadeného usnesení trestního soudu zůstává další posouzení důvodnosti vazebního stíhání v kompetenci orgánů činných v trestním řízení, k nimž Ústavní soud nepatří [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 1104/10 ze dne 21. 10. 2010 (N 213/59 SbNU 103), dále srov. též Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha: ASPI, 2007, s. 143]. Proto Ústavnímu soudu nezbylo než v této části ústavní stížnost odmítnout jako návrh, k jehož projednání není příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu].

Č. 233

K odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným odsouzením v době komunistického režimu

Senát Ústavního soudu je vázán stanoviskem pléna nejen z hlediska jeho obsahu, nýbrž i z hlediska intertemporálních účinků, a to i kdyby s nimi nesouhlasil a svůj návrh předložený k posouzení plénu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, s takovými účinky nespojil. Dřívější právní názor Ústavního soudu, byť překonaný a popřeny senátem navrženým bodem I výroku stanoviska Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14 (ST 39/75 SbNU 707; 297/2014 Sb.), se proto uplatní i nadále za podmínek vymezených bodem II výroku tohoto stanoviska.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 18. prosince 2014 sp. zn. III. ÚS 1856/13 ve věci ústavní stížnosti Andreje Mata, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 17. dubna 2012 č. j. 10 C 90/2010-77 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. července 2012 č. j. 13 Co 228/2012-91, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o náhradu za nemajetkovou újmu způsobenou mu nezákonným odsouzením a výkonem trestu odnětí svobody, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2013 č. j. 30 Cdo 3349/2012-104, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 2, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 17. dubna 2012 č. j. 10 C 90/2010-77, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. července 2012 č. j. 13 Co 228/2012-91 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2013 č. j. 30 Cdo 3349/2012-104 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností ze dne 12. 6. 2013, doručenou Ústavnímu soudu téhož dne, stěžovatel napadl shora označená soudní rozhodnutí, a to pro porušení čl. 5 odst. 5, čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“), čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále též jen „obvodní soud“) byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti (dále též jen „ministerstvo“) na zaplacení částky 300 000 Kč, představující náhradu za nemajetkovou újmu, která měla být stěžovateli způsobena tím, že byl rozsudkem Nižšího vojenského soudu Brno ze dne 20. 11. 1950 sp. zn. Vt 205/50-III. uznán vinným trestným činem vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. a) zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců nepodmíněně, ve výkonu trestu byl od 17. 10. 1950 do 26. 4. 1952, přičemž usnesením Vojenského obvodového soudu Brno ze dne 28. 11. 1991 sp. zn. 2 Rtv 151/91 bylo zmíněné rozhodnutí zrušeno v celém rozsahu a usnesením téhož soudu ze dne 13. 2. 1992 bylo rozhodnuto, že se stěžovatel uznává vinným trestným činem vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona, ale že se trest podle § 227 trestního řádu neukládá (pozn.: toto unesení bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2007 sp. zn. 4 Tz 5/2007 zrušeno), následně však usnesením Městského soudu v Brně ze dne 8. 1. 2008 sp. zn. 1 Rt 9/2007 bylo trestní stíhání stěžovatele podle § 188 odst. 1 písm. c) za použití § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu zastaveno s tím, že skutek není trestným činem. Obvodní soud dospěl k závěru, že stěžovatele nelze odškodnit ani podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ani podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), a není možná ani (přímá) aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy, neboť stěžovatel byl vězněn v době, kdy Česká republika ještě nebyla její smluvní stranou.

3. Napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze (dále též jen „městský soud“) byl k odvolání stěžovatele rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrzen. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání s tím, že není přípustné ani ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu.

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že sporná otázka spočívá v tom, zda osoba nevinně vězněná před 18. 3. 1992 má nárok na zadostiučinění, resp. náhradu nemateriální újmy. V této souvislosti stěžovatel poukazuje na náleze Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497), dle kterého není rozhodující, kdy byl poškozený vězněn, ale kdy dosáhl zproštění obžaloby, resp. vydání rozhodnutí o úplné rehabilitaci, neboť před takovým zprošťujícím rozhodnutím nemůže nikdo zadostiučinění žádat. Ke stejným závěrům měl Ústavní soud dospět v nálezech ze dne 4. 3. 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (N 37/68 SbNU 379), ze dne 30. 4. 2013 sp. zn. IV. ÚS 662/12 (N 70/69 SbNU 255), ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. II. ÚS 4877/12 (N 98/69 SbNU 655), navíc i sám městský soud právo na zadostiučinění v takových případech v řadě soudních sporů, které stěžovatel konkretizuje, uznal. Vzhledem k tomu stěžovatel namítá, že Nejvyšší soud, ač tvrdil, že se závěrům Ústavního soudu „nehodlá ... zpěčovat“, právě toho činí, čímž porušuje čl. 89 odst. 2 Ústavy. Dále pak namítá, že došlo k nedůvodnému rozdílnému zacházení s osobami ve shodném právním postavení, což má být v rozporu s čl. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a konečně, že mu náleží zadostiučinění, které mu však příznáno nebylo, a tak mělo dojít k porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

III. Vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení

5. Obvodní soud pro Prahu 2 se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Městský soud v Praze sdělil, že v době, kdy stěžovateli nemajetková újma vznikla, neexistoval pro její odškodnění právní předpoklad, a tak nebylo možné uplatněný nárok přiznat, přičemž odkázal na odůvodnění svého rozsudku (včetně judikatury Nejvyššího soudu tam uvedené), jakož i na napadené usnesení Nejvyššího soudu s tím, že si není vědom toho, že by došlo k porušení základních práv. Z tohoto důvodu navrhl, aby byla ústavní stížnost jako nedůvodná odmítnuta.

6. Nejvyšší soud uvedl, že si je vědom skutečnosti, že Ústavní soud již v několika případech obdobná rozhodnutí založená na právním názoru uvedeném v předchozím odstavci zrušil, přičemž zaujal právní názor, že na takové případy aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy lze; rozhodující není skutečnost, kdy byla dotčená osoba zbavena osobní svobody (tj. kdy došlo ke vzniku nemajetkové újmy), ale skutečnost, kdy došlo k vydání rozhodnutí, kterým byl odsuzující rozsudek zrušen a odsouzený zproštěn obžaloby. Vůči tomuto závěru se však podrobně vymezil v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 1770/2012, který navazoval na první kasační náleze Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 3438/11, s tím, že je přesvědčen, že podmínky závaznosti ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy nejsou splněny, a to z důvodu, že se Ústavní soud nezabýval všemi relevantními argumenty, které k odůvodnění svého

stanoviska Nejvyšší soud snesl, navíc poukázal na některá dřívější rozhodnutí, v nichž Ústavní soud shledal právní závěr zastávaný Nejvyšším soudem ústavně konformním. V odkazovaném rozsudku také vysvětlil, proč nelze vázat odškodnění na okamžik, kdy došlo ke zproštění obžaloby nebo k zastavení trestního stíhání – ctil zde závěr rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 20. 6. 2012 sp. zn. 31 Cdo 619/2011 (uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 115, ročník 2012), jinak by – ve svém důsledku – musel navázat oprávněnost daného nároku na nahodilou okolnost, a vytvořit tak nerovnost mezi těmi, kterým újma vznikla ve stejné době, ale možnost odškodnění bude u nich závislá na skončení jejich trestního stíhání, což by vedlo k porušení zásady rovnosti chráněné čl. 1 Listiny. Nelze přitom ani odhlédnout od smyslu a účelu zákona č. 119/1990 Sb., který je nutno vnímat jako právní předpis spadající do širšího okruhu restitučních norem, jejichž cílem je zmírnit některé křivdy, které se udály v dobách komunistického režimu; byl-li přijat jako zákon speciální, zaměřený na zrušení odsuzujících soudních rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti, respektující občanská politická práva a svobody, zákon označoval za trestné, a na poskytnutí přiměřeného hmotného zabezpečení, není možné se nápravy stejných újem domáhat podle jiného (obecného) právního předpisu, zde podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Samotná skutečnost, že zákonem č. 160/2006 Sb. byla založena odpovědnost státu i za nemajetkovou újmu, nemůže vést ke změně výkladu čl. 5 odst. 5 Úmluvy, neboť ten je autonomní, na obsahu národního práva zásadně nezávislý. Nejvyšší soud v této souvislosti poukázal na časové omezení aplikovatelnosti zákona č. 160/2006 Sb., který podle čl. II zakládá odpovědnost státu za nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem jeho účinnosti jen ve vztahu k újmám způsobeným nepřiměřenou délkou řízení. K tomu dodal, že si není vědom existence rozhodnutí Ústavního soudu, v němž argumentace, na níž stojí jeho usnesení, byla přesvědčivě a ustáleně překonána či vyvrácena. Z tohoto důvodu setrvává na svých závěrech a na jejich zdůvodnění. Prostá argumentace, že zprošťující trestní rozhodnutí bylo vydáno až za účinnosti právní úpravy, která zná náhradu nemajetkové újmy za trestní řízení, nadto vedené předtím, než se Úmluva stala závaznou, se zásadně kříží s dřívější judikaturou Ústavního soudu [viz např. právní konstrukt nálezu ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115)] a odklon od zásadní judikatury v obdobných věcech neumožňuje. Nejvyšší soud proto považuje ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhuje její zamítnutí, nebude-li tato odmítnuta.

7. Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti odmítlo, že by došlo k porušení stěžovatelem namítaných práv. Dále uvedlo, že pokud stěžovatel poukazuje na nálezy sp. zn. I. ÚS 3438/11, jde o překvapivé rozhodnutí, protože je diametrálně odlišné od dosavadní judikatury obecných soudů

i Ústavního soudu, jak má být patrné z usnesení ze dne 19. 8. 2004 sp. zn. IV. ÚS 533/03 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Navíc odůvodnění tohoto nálezu nebylo natolik zevrubné, aby mu umožnilo tam vyslovené závěry zobecnit a promítnout je do aplikační praxe, neboť je vázán též jednoduchým právem, které je povinen vykládat v souladu s axiomy právní vědy. V případě nálezu sp. zn. IV. ÚS 3439/11 Ústavní soud ne zcela respektoval jeho procesní práva, v důsledku čehož fakticky nemohl svoji procesní obranu přednést, v případě nálezu sp. zn. IV. ÚS 662/12 se pak Ústavní soud jen dovolává nálezu prvně uvedeného. Vedlejší účastník se cítí být podpořen nálezem ze dne 13. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465), kde se Ústavní soud vyslovuje k precedenční závaznosti svých nálezů, důvodem tohoto jeho postoje je také skutečnost, že věci s obdobným skutkovým a právním základem je již před Ústavním soudem více a další věci patrně napadnou, neboť rozhodování obecných soudů není jednotné. Ministerstvo dále upozorňuje, že výklad Ústavního soudu v uvedených nálezech je ojedinělý a neodpovídá zásadě, že pro zákonný režim je vždy rozhodný stav platný v době škodní události, přičemž teze o odvození aplikovatelnosti Úmluvy z doby rozhodnutí o rehabilitaci odporuje zákazu retroaktivity i obecným zásadám. Každý subjekt práva včetně státu musí být informován o následcích svého chování, které nelze dovozovat *ex post*. Retroaktivita (zpětná účinnost, popř. zpětné působení) právního předpisu, tj. kdy právní předpis působí i zpětně (do doby před svou platností), se pokládá za nepřipustnou. Byť v některých případech zákonodárce shledal retroaktivní působení přípustným (viz zákon č. 160/2006 Sb. ohledně případu satisfakce za porušení práva na přiměřenou délku řízení), nelze toto vyvozovat pouze výkladem zákona či normy vyšší právní síly. Poukazuje i na názor Nejvyššího soudu vyslovený v napadeném rozhodnutí, který se týkal jednak (ne) aplikovatelnosti Úmluvy, pokud k porušení práv stěžovatele došlo jednorázově výkonem trestu mnoho let před změnou společenských poměrů, jednak možného porušení zákazu retroaktivity obsaženého ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu, a k tomu uvádí, že se s názorem Nejvyššího soudu, že rozhodnutí o rehabilitaci osoby stíhané za minulého režimu nevyvolává rehabilitovanému nemajetkovou újmu, a tak nezakládá nárok na odškodnění či satisfakci, ztotožňuje, přičemž upozorňuje, že se s těmito argumenty Ústavní soud nevypořádal. Dále vyslovuje názor, že se Ústavní soud odchýlil od svého názoru vysloveného ve stanovisku pléna ze dne 1. 11. 2005 sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.) a specifčnost situace nápravy křivd způsobených orgány státu, jehož je Česká republika pouze právním nástupcem, nezohlednil. Pokud Ústavní soud ve výše označených nálezech rozšiřuje meze pro odškodňování dané zákonem, fakticky se stává pozitivním zákonodárcem a zatěžuje daňové poplatníky. Za této situace je třeba projednávanou problematiku podrobit testu

proporcionality, což Ústavní soud neučinil. Jeho závěry by vedly v podstatě k tomu, že o aplikovatelnosti Úmluvy na konkrétní postup orgánů veřejné moci by nerozhodoval předem známý objektivní princip, že jednání subjektů práva se posuzuje podle právních norem účinných ke dni, kdy k jednání došlo, ale „fakticky zákonodárce tím, že toto jednání následně podrobí dalšímu přezkumu“. Upozorňuje rovněž, že si lze představit situaci, kdy je rehabilitována osoba odsouzená v době mezi 25. 2. 1948 a 3. 11. 1950 (Úmluva byla sjednána dne 4. 11. 1950), a že s ohledem na výše zmíněné nálezy by pak bylo nutné aplikovat Úmluvu na jednání státu v době, kdy tato ještě neexistovala, což pokládá za absurdní. Názor Ústavního soudu má také diskriminační dopad na ostatní poškozené, u nichž takové preferenční zacházení nevyvodil (viz usnesení ve věci vedené pod sp. zn. IV. ÚS 533/03). Závěrem vedlejší účastník vyjádřil přesvědčení, že pokud by mělo být přikročeno k nápravě daných křivd, je třeba tak učinit na základě řádného a legitimního legislativního procesu, nikoliv extenzivním výkladem, vybočujícím z obecných zásad práva, na jehož základě mu byla uložena povinnost, jejíž plnění po něm nelze za současného stavu spravedlivě požadovat. Z těchto důvodů ministerstvo navrholo, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

IV. Replika stěžovatele

8. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení stěžovateli k replice. V ní stěžovatel v souvislosti s vyjádřením městského soudu uvedl, že tento soud přehlíží judikaturu Ústavního soudu i to, že sám v téže věci rozhodl zcela opačně a že i jiným osobám ve shodném právním postavení nárok přiznal, a to i po podání souzené ústavní stížnosti.

9. V případě vyjádření Nejvyššího soudu stěžovatel tvrdí, že obecné soudy mají nálezy Ústavního soudu smysluplně naplňovat, a ne se proti nim „vymezovat“ tím, že formálně sice nález splní, ale dosavadní odlišný způsob rozhodování nezmění, a navíc Ústavní soud poučí, že se hrubě pomýlil. Pokud Nejvyšší soud poukazuje na rozhodnutí, kde Ústavní soud údajně rozhodoval jinak, tyto jsou z doby, než zákonodárce výslovně vtělil právo na náhradu nemateriální újmy do vnitrostátního práva a než Ústavní soud vysvětlil, že poškození nárok na náhradu nemateriální újmy mají [zde stěžovatel odkazuje na nálezy ze dne 13. 7. 2006 sp. zn. I. ÚS 85/04 (N 136/42 SbNU 91) a ze dne 11. 10. 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115)]. Nelze souhlasit s tím, že by argumentace Nejvyššího soudu neměla být vrácena nebo překonána, neboť jde o soubor celkem šesti nálezů, v nichž se argumentace plynule rozvíjí, navíc jestli má Nejvyšší soud z hlediska právní teorie nějaké výhrady, ve skutečnosti to není nijak významné, neboť – slyo

předsedkyně Nejvyššího soudu – dobrovolné respektování nálezů Ústavního soudu je esencí ústavního státu.

10. Stran vyjádření ministerstva stěžovatel uvádí, že nález sp. zn. I. ÚS 3438/11 nemůže být překvapivý, neboť se v něm odkazuje na dřívější nález sp. zn. I. ÚS 85/04, v němž Ústavní soud reagoval na novou právní úpravu a důsledně aplikoval judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, čímž překonal svou dřívější judikaturu, včetně usnesení sp. zn. IV. ÚS 533/03, navíc městský soud vydal nejméně sedm rozhodnutí, jimiž právo na náhradu nemateriální újmy přiznal. Jde-li o ministerstvem zmiňovaný případ sp. zn. IV. ÚS 3439/11, pro souzenou věc podle stěžovatele nejsou důležité procesní postupy, nýbrž obecné závěry, které plynou z nálezu, jenž byl v daném případě vydán. Kritizuje-li vedlejší účastník, že nález sp. zn. IV. ÚS 662/12 se toliko odvolává na nález sp. zn. I. ÚS 3438/11, tato kritika je shodná a lze odkázat na výše uvedené. Upozorňuje-li vedlejší účastník na to, že mu nebyl doručen nález sp. zn. II. ÚS 4877/12 ani příslušná ústavní stížnost, tento nález je jednak veřejně dostupný, takže jeho vyjádření nic nebrání, jednak jde o kritiku procesního postupu, ohledně které platí to, co již bylo uvedeno výše. Pokud se jedná o údajný diskriminační dopad, u řady poškozených újma přiznána byla a v případech těch, kterým nebyla, vedlejšímu účastníkovi nic nebrání, aby jejich nároky znovu spravedlivě posoudil. K další argumentaci ministerstva týkající se extenzivního výkladu stěžovatel uvádí, že není vinou jeho ani Ústavního soudu, že zákonodárce vytvořil předpisy nedostatečně jasné a srozumitelné a že obecné soudy jsou povinny jejich výklad provést, jak plyne z nálezů Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2001 sp. zn. II. ÚS 187/2000 (N 40/21 SbNU 353), ze dne 2. 6. 2005 sp. zn. I. ÚS 605/03 (N 114/37 SbNU 475), ze dne 1. 12. 2005 sp. zn. II. ÚS 290/05 (N 221/39 SbNU 337), ze dne 6. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 565/03 (N 222/39 SbNU 345), ze dne 28. 6. 2007 sp. zn. I. ÚS 712/05 (N 107/45 SbNU 451) a ze dne 26. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 2366/07 (N 171/47 SbNU 237). Uvádí-li ministerstvo, že po něm, resp. po daňových poplatnících nelze spravedlivě požadovat zaplacení žalované částky, upozorňuje stěžovatel na své nezákonné vězňení, které trvalo půldruhého roku, a navrhuje na odškodnění neprávem vězňených použít peníze z trestné činnosti zajištěné orgány činnými v trestním řízení.

V. Formální předpoklady projednání návrhu

11. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve které bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)

a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

12. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy); není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelem namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Jak plyne z výše uvedených skutečností, stěžovatel byl začátkem 50. let uznán vinným trestným činem vyhýbání se služební povinnosti a odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců, ve výkonu trestu byl od 17. 10. 1950 do 26. 4. 1952. V následném rehabilitačním řízení, jež skončilo až v roce 2008, bylo dané trestní stíhání zastaveno s tím, že žalovaný skutek není trestným činem. V souzené věci je pak klíčovou otázkou, zda lze/je třeba aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy na případy, kdy nemajetková újma, jež byla dotčena osobě způsobena v důsledku zmíněného nezákonného odsouzení, resp. zbavení osobní svobody, vznikla ještě předtím, než se Úmluva stala pro Českou republiku závaznou, tj. před datem 18. 3. 1992, jestliže odsuzující rozhodnutí bylo zrušeno až po tomto datu. Tato otázka přitom byla Ústavním soudem posouzena v nálezu sp. zn. I. ÚS 85/04, na který navazovaly nálezy další.

14. Protože III. senát Ústavního soudu dospěl k v nyní posuzované věci k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v posledně zmiňovaném nálezu, předložil spornou otázku postupem podle § 23 zákona o Ústavním soudu plénu Ústavního soudu k posouzení. Plénum přijalo dne 25. 11. 2014 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14 (ST 39/75 SbNU 707; 297/2014 Sb.) následující stanovisko:

„I. Nárok na náhradu nemateriální újmy podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vzniká za předpokladu, že k zásahu státu do osobní svobody dotčené osoby došlo, resp. tento zásah byl ukončen až poté, co se tato mezinárodní úmluva stala pro Českou republiku závaznou (tj. od 18. 3. 1992); okamžik účasti této osoby na rehabilitaci není z tohoto hlediska relevantní.

II. Tento právní názor se neuplatní u případů, kdy žaloba na zaplacení zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu byla podána ještě před přijetím tohoto stanoviska.“

15. Tímto stanoviskem je III. senát Ústavního soudu vázán (§ 23 zákona o Ústavním soudu) nejen z hlediska jeho obsahu, nýbrž i z hlediska intertemporálních účinků, a to i kdyby s nimi nesouhlasil a svůj návrh předložený k posouzení plénu podle § 23 zákona o Ústavním soudu s takovými účinky nespojil. Dřívější právní názor Ústavního soudu, byť překonaný a popřený senátem navrženým bodem I výroku stanoviska Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14, se proto uplatní i nadále za podmínek vymezených bodem II výroku tohoto stanoviska. Jde-li o důvody, o které se dané stanovisko opírá, tyto jsou obsaženy v jeho podrobném odůvodnění, které bylo vyhlášeno ve Sbírce zákonů formou sdělení Ústavního soudu č. 297/2014 Sb., takže nebylo nutno je zde opakovat; Ústavní soud na ně pro stručnost plně odkazuje s ohledem na skutečnost, že mohou mít význam jak pro posouzení projednávané věci co do základu, tak i do výše případného odškodnění.

16. Ve shodě s těmito závěry pak III. senátu nezbyvá než konstatovat, že na stěžovatelovu věc nelze použít právní názor vyslovený v bodě I citovaného stanoviska, a proto se uplatní „původní“ právní názor Ústavního soudu. Podle něj, i když byl stěžovatel protiprávně zbaven osobní svobody ještě předtím, než se Úmluva stala pro Českou republiku závaznou, a vzhledem k tomu, že se odškodnění nemajetkové újmy nemohl domáhat dříve než okamžikem právní moci usnesení Městského soudu v Brně ze dne 8. 1. 2008 sp. zn. 1 Rt 9/2007 (a tedy již za účinnosti Úmluvy), kterým bylo v rámci rehabilitačního řízení zastaveno stěžovatelovo trestní stíhání, a dále vzhledem k tomu, že stěžovatel se nemohl domáhat odškodnění nemateriální újmy na základě vnitrostátních předpisů, náleží mu podle výše citované a I. bodem výroku stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14 sice překonané, avšak II. bodem výroku stanoviska pro tento případ zachované judikatury Ústavního soudu nárok na náhradu nemajetkové újmy na základě čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Při rozhodování o výši této náhrady obecné soudy vezmou v úvahu specifika dané věci, jež plynou z důvodů obsažených v citovaném stanovisku, tj. že sice nesmí dojít k poškození žadatelů o odškodnění, o jejichž věci nebylo do doby přijetí stanoviska pléna „shodou okolností“ rozhodnuto, avšak na straně druhé, že jimi uplatňovaný nárok má oporu toliko v dosavadní (nesprávné) praxi orgánů veřejné moci, a nikoliv tedy v pozitivní právní normě.

17. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy v napadených rozhodnutích nepostupovaly v souladu s právním názorem Ústavního soudu plynoucím z dosavadní judikatury a že se dopustily porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

III. ÚS 1856/13

č. 233

18. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 234

K přípustnosti dovolání v občanském soudním řízení

Stěžovatelka podle zjištění Ústavního soudu v dovolání uvedla, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. a které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž současně z obsahu dovolání je – proti názoru Nejvyššího soudu – patrné, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení (v dovolání vymezené) právní otázky odvolacím soudem odchyluje. Závěr Nejvyššího soudu, dle kterého se údaj o tom, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení v dovolání vymezené právní otázky odvolacím soudem odchyluje, z dovolání stěžovatelky nepodává, je evidentně nesprávný.

Z odůvodnění napadeného rozhodnutí není zřejmé, zda Nejvyšší soud splnění předmětné podmínky považuje za splněné pouze v případě, že ona „ustálená rozhodovací praxe“ je uvedena i spisová značkou, nebo zda přehlédl část argumentace stěžovatelky uvedené v dovolání.

Pokud se jedná o první variantu, nemůže takový přístup Ústavní soud hodnotit jinak než jako přílišně formalistický, mající za důsledek zásah do práva dovolatele na spravedlivý proces. Takový požadavek totiž z § 241a odst. 2 o. s. ř. nevyplývá a dle náhledu Ústavního soudu není racionálního důvodu, proč by údaj o tom, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení v dovolání vymezené právní otázky odvolacím soudem odchyluje, nepostačilo vymezit i pouze slovním popisem bez uvedení konkrétní spisové značky nebo značek, jak bylo učiněno v případě stěžovatelky. Pokud by platila druhá z uvedených variant a Nejvyšší soud přehlédl část argumentace stěžovatelky uvedené v dovolání, jednalo by se o zřejmé a zásadní pochybení Nejvyššího soudu, mající za následek neprojednání dovolání.

Ať platí kterýkoli z obou právě popsanych důvodů odmítnutí dovolání stěžovatelky Nejvyšším soudem, je namístež závěr, že dovolání stěžovatelky vadou, kvůli které bylo odmítnuto, netrpělo. Dovolací soud, který z důvodu shledání popsané vady dovolání odmítl jako nepřípustné, tedy postupoval svévolně a jeho rozhodnutí představuje zřejmý exces, v jehož důsledku bylo porušeno stěžovatelčino právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Tomáše Lichovníka – ze dne 18. prosince 2014 sp. zn. IV. ÚS 1256/14 ve věci ústavní stížnosti FlexiLease, s. r. o., se sídlem v Praze 4, Vyskočilova 1461/2a, zastoupené JUDr. Radimem

Chalupou, Ph.D., advokátem, se sídlem v Drnovicích, Kuzina 169, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 2693/2013-195 ze dne 23. ledna 2014, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti ŠIMEK 96, spol. s r.o., se sídlem v Brně, Herčíkova 17, zastoupené Mgr. Vladanem Valou, advokátem, se sídlem v Brně, Marie Steyskalové 62, a Ing. Romana Šimka jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 2693/2013-195 ze dne 23. ledna 2014 bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 2693/2013-195 ze dne 23. ledna 2014 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení jejího práva na spravedlivý proces a na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod domáhala zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí.

2. Ústavní soud zjistil, že Krajský soud v Brně rozsudkem č. j. 3 Cm 336/2012-112 ze dne 6. prosince 2012 rozhodl, že jím vydaný směnečný platební rozkaz č. j. 3 Cm 336/2012-11 ze dne 12. října 2012, kterým původně uložil vedlejším účastníkům zaplatit společně a nerozdílně stěžovatelce částku 369 962 Kč se 6% úrokem od 21. května 2012 do zaplacení a náhradu nákladů řízení, se vůči oběma vedlejším účastníkům v plném rozsahu zrušuje. K odvolání stěžovatelky Vrchní soud v Olomouci rozsudkem č. j. 7 Cmo 46/2013-156 ze dne 21. května 2013 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku ve věci samé potvrdil, ve výroku o nákladech řízení změnil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Dovolání stěžovatelky Nejvyšší soud v záhlaví označeným usnesením odmítl a rozhodl o nákladech dovolacího řízení.

3. Dovolání stěžovatelky odmítl Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným rozhodnutím proto, že dovolání podle Nejvyššího soudu neobsahovalo řádné vymezení přípustnosti dovolání, když v něm nebylo vymezeno, v čem stěžovatelka spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (srov. § 241a odst. 2 o. s. ř.), a v dovolacím řízení pro tuto vadu nelze pokra-

čovat. Nejvyšší soud v odůvodnění tohoto rozhodnutí uvedl, že požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je podle § 241a odst. 2 o. s. ř. obligatorní náležitostí dovolání, a může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako v projednávané věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu § 237 o. s. ř. (či jeho částí). Nejvyšší soud dále uvedl, že stěžovatelka v projednávané věci k otázce přípustnosti dovolání pouze uvedla, že „napadené rozhodnutí závisí na otázkách hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, tato otázka by měla být dovolacím soudem posouzena odchýlně“. Ke způsobilému vymezení přípustnosti dovolání ve smyslu § 241a odst. 2 o. s. ř. by však prostřednictvím uvedené argumentace mohlo podle Nejvyššího soudu dojít jen tehdy, bylo-li by současně z obsahu dovolání patrné, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení (v dovolání vymezené) právní otázky odvolacím soudem odchyluje (srov. shodně usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2394/2013 ze dne 25. září 2013, které bylo na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu schváleno k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek). Takový údaj se ovšem podle Nejvyššího soudu z dovolání stěžovatelky nepodává.

II.

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu je formalistické a porušuje právo stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces. Stěžovatelka tvrdí, že v dovolání jasně vymezila, která otázka má být dovolacím soudem posouzena, vymezila také, jak se s otázkou vypořádal vrchní soud, jasně uvedla, v čem spatřuje nesprávnost rozhodnutí vrchního soudu a také uvedla, jak tato otázka měla být posouzena (dle rozhodovací praxe soudů a též dle zákonného ustanovení) a jak soudy posuzována je. Stěžovatelka tedy má za to, že dostatečně určitě vymezila právní otázku, která měla být Nejvyšším soudem posouzena, a také uvedla, od jaké rozhodovací praxe se vrchní soud odklonil, když ji označila jako rozhodovací praxi, podle níž důkazní břemeno k prokázání skutečnosti, že žalovaný žalobkyni ničeho nedlužil a tato vyplnila blankosměnku neoprávněně, leží na žalovaném, nikoli na žalobci. Tato praxe podle stěžovatelky vyplývá z dřívějších rozhodnutí Nejvyššího soudu – např. z rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 2383/98 (dle kterého důkazní břemeno prokázání kauzálních námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu nese žalovaný), rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1650/2007 (dle kterého není správný názor, podle něhož žalovaný nemůže prokázat negativní tvrzení – tvrzení o neexistenci kauzy směnky, pročež nastupuje povinnost žalobce

takové negativní tvrzení vyvrátit, a to tím, že existenci kauzy směnky doloží). Jestliže tedy stěžovatelka jasně vymezila právní závěry, na nichž je rozhodovací praxe Nejvyššího soudu založena, jedná se podle ústavní stížnosti o plnohodnotnou a dostatečnou argumentaci.

5. Stěžovatelka je přesvědčena o faktu, že primárním úkolem Nejvyššího soudu je poskytnutí ochrany ohroženým či porušeným právům. Nejvyšší soud je podle stěžovatelky v případě, že v řízení před soudy nižších stupňů bylo porušeno právo odvolatele a současně má být v dovolacím řízení vyřešena „otázka zásadního právního významu“, povinen poskytnout dovolateli soudní ochranu. Namísto poskytnutí soudní ochrany v podobě projednání dovolání si však podle stěžovatelky v její věci Nejvyšší soud hledal důvod, aby nemusel rozhodnout. Stěžovatelka je přesvědčena o faktu, že dle výše uvedených dřívějších rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci důkazního břemene je její právní názor správný (na rozdíl od právního názoru Vrchního soudu v Olomouci) a že Nejvyšší soud tím, že odmítl dovolání s odkazem na požadavek specifikace „ustálené rozhodovací praxe“, odepřel stěžovatelce její právo na spravedlivé soudní řízení.

III.

6. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a vyjádření vedlejších účastníků řízení.

7. Za Nejvyšší soud vyjádření zaslal předseda senátu 29 Cdo JUDr. Jiří Zavázal. Nejvyšší soud je podle jeho vyjádření přesvědčen, že ústavně zaručená práva stěžovatelky neporušil, a má za to, že ani argumentace obsažená v ústavní stížnosti podkladem pro takový závěr není. Nejvyšší soud podle vyjádření napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatelky proto, že stěžovatelka – v rozporu s požadavkem plynoucím z § 241a odst. 2 o. s. ř. – v dovolání nevymezila, v čem spatřuje předpoklady jeho přípustnosti, a dovolání tak vykazovalo vadu, pro kterou nebylo možné v dovolacím řízení pokračovat. Nejvyšší soud přitom podle vyjádření vyšel ze své již ustálené judikatury, podle níž namítá-li dovolatel, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od „ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu“, dojde prostřednictvím uvedené argumentace ke způsobilému vymezení přípustnosti dovolání ve smyslu § 241a odst. 2 o. s. ř. jen tehdy, je-li současně z obsahu dovolání patrné, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení (v dovolání vymezené) právní otázky odvolacím soudem odchyluje (srov. shodně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013 sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, na které Nejvyšší soud navázal v celé řadě svých dalších rozhodnutí). Z obsahu stěžovatelkou podaného dovolání se ovšem podle Nejvyššího soudu takový údaj nepodává a stěžovatelka chybějící argumentaci

doplňuje až ve své ústavní stížnosti. Pro úplnost Nejvyšší soud podotkl, že za nesprávný (z ústavněprávního hlediska) či přepjatě formalistický neměl výklad § 237 a § 241a odst. 2 o. s. ř. podávány Nejvyšším soudem ve své rozhodovací činnosti dosud ani Ústavní soud, přičemž odkazuje např. na usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3524/13 ze dne 21. ledna 2014, sp. zn. IV. ÚS 3982/13 ze dne 12. února 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14 ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. IV. ÚS 1407/14 ze dne 24. června 2014 nebo sp. zn. II. ÚS 2212/14 ze dne 16. září 2014 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Nejvyšší soud závěrem navrhl, aby ústavní stížnost byla podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

8. Vedlejší účastnice ŠIMEK 96, spol. s r.o., ve vyjádření k ústavní stížnosti předně uvádí, že stěžovatelka v ústavní stížnosti zcela dezinterpretuje průběh celého sporu, přičemž navíc opomíjí jednu podstatnou skutečnost, a tou je individuální posouzení okolností konkrétního případu. Prima facie je podle vedlejší účastnice nutno souhlasit se závěry Nejvyššího soudu, že stěžovatelka v rámci dovolání nevymezila konkrétní rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, od níž se měly soud prvního stupně i soud odvolací odchýlit, přičemž tento požadavek (tj. vymezení konkrétních rozhodnutí) je již v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ustálen. Dovolání tak bylo podle vyjádření ze strany Nejvyššího soudu zcela správně odmítnuto.

9. Vedlejší účastnice dále uvádí, že proti judikatuře citované stěžovatelkou byla v projednávané věci žalovaná vedlejší účastnice zcela konkrétní ve svých směnečných námitkách, přičemž veškeré své argumenty, ať skutkové, či právní, řádně doložila a odůvodnila a dále právem namítala, že důkazní břemeno žádného účastníka řízení nemůže být tzv. bezbřehé. Pokud tedy podle vyjádření vedlejší účastnice prokázala (tj. unesla důkazní břemeno), že veškeré své povinnosti z leasingové smlouvy řádně a včas splnila a nic neporušila, pak za takové situace je na oprávněném ze směnky, aby sdělil, jaké skutečnosti ho vedly k doplnění směnky (doplnění údaje o směnečné sumě).

10. Za primární podle vyjádření však vedlejší účastnice považuje tu skutečnost, že je projednávána ústavní stížnost, přičemž Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není zpravidla oprávněn zasahovat do rozhodování těchto soudů a tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by na úkor stěžovatele soudy vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv, což se dle názoru vedlejší účastnice v daném případě nestalo. Celá podstata sporu se podle ní koncentruje do roviny skutkové, a nikoliv do roviny právní, přičemž tato rovina je doménu řízení nalézacího, a nikoliv řízení o mimořádných opravných prostředcích. Stěžovatelka se podle vedlejší účastnice jak podaným dovoláním, tak ústavní stížností snaží zasáhnout do kompetence soudů nižších stupňů a prolomit nedostatky svého procesního postupu v dosavadních fázích

řízení. Závěrem vedlejší účastnice navrhla, aby byla ústavní stížnost jako zcela nedůvodná odmítnuta.

11. Vedlejší účastník Ing. Roman Šimek Ústavnímu soudu vyjádření k ústavní stížnosti nezaslal.

12. Vyjádření Nejvyššího soudu a vedlejší účastnice bylo zasláno k replice stěžovatelce.

13. V replice k vyjádření Nejvyššího soudu stěžovatelka předně v podstatě znovu opakuje svoji argumentaci uvedenou v ústavní stížnosti rekapitulovanou výše. Dále stěžovatelka uvádí, že si je vědoma skutečnosti, že Ústavní soud není povolán k výkladu jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikaci při řešení konkrétních případů, neboť se jedná o úkoly obecných soudů, avšak je také přesvědčena, že Ústavní soud je strážcem ústavnosti podaného výkladu práva obecnými soudy. Nejvyšší soud je podle repliky oprávněn k výkladu § 237 a násl. o. s. ř., ale jím prezentovaný výklad musí být ústavně konformní. Výklad § 237 a násl. o. s. ř. podaný Nejvyšším soudem, který požaduje uvedení konkrétního rozhodnutí Nejvyššího soudu (jeho spisové značky), je podle stěžovatelky v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, neboť odmíná stěžovatelce právo domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu. I bez uvedení konkrétní spisové značky dřívějších rozhodnutí Nejvyššího soudu je podle repliky dovolání stěžovatelky kompletní a Nejvyšší soud o něm mohl rozhodnout i bez uvedení spisové značky jeho dřívějších rozhodnutí, neboť stěžovatelka uvedla veškeré údaje potřebné k jeho posouzení. Požadavek na uvedení konkrétní spisové značky dřívějšího rozhodnutí Nejvyššího soudu je podle repliky překážkou, kterou Nejvyšší soud klade do cesty dovolatelům tak, aby zvýšil počet dovolání, která bude moci odmítnout, neboť nesplnila formální požadavek, který ani není výslovně stanoven zákonem. Podle stěžovatelky je nepřijatelné po dovolateli požadovat uvedení konkrétní spisové značky rozhodnutí téhož soudu, ke kterému je dovolání podáváno, když důsledkem neuvedení spisové značky je odmítnutí dovolání. Dle názoru stěžovatelky si lze těžko představit větší formalismus než právě uvedený požadavek.

14. Výklad Nejvyššího soudu o nutnosti konkretizovat uvedením spisové značky rozhodnutí Nejvyššího soudu, které zakládá ustálenou rozhodovací praxi, jde podle stěžovatelky dalece za hranici přijatelného výkladu obecného práva. Právní názor stěžovatelky, že odvolací soud rozhodl v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, má podle repliky oporu v předešlých rozhodnutích Nejvyššího soudu a stěžovatelka by měla v dovolacím řízení šanci na úspěch. Svého práva se přesto podle repliky domoci nemůže, neboť jí v tom brání formalistický výklad obecného práva Nejvyšším soudem, jenž jí odňal právo přístupu k soudu, a tím porušil její právo na spravedlivý proces. Skutečnost, že tento výklad obecného práva Nejvyšším soudem odpovídá již v jeho judikatuře stabilizovanému nazírá-

ní, nemění podle stěžovatelky nic na tom, že se jedná o výklad ústavně nekonformní, neboť ústavní nekonformitu výkladu není možné zhojit dlouhodobostí takového výkladu.

15. K vyjádření vedlejší účastnice ŠIMEK 96, spol. s r. o., stěžovatelka uvádí, že její argumentace je založena na tom, že by Ústavní soud měl posuzovat obecné právo. Stěžovatelka také konstatuje, že v řízení před obecnými soudy tvrdila více, než uvádí vedlejší účastnice ve svém vyjádření k ústavní stížnosti. V řízení před obecnými soudy nešlo podle stěžovatelky o unesení břemene tvrzení, nýbrž o unesení břemene důkazního. Stěžovatelka jako žalobkyně v řízení před obecnými soudy podle repliky řádně tvrdila skutečnosti a označila důkazy k jejich prokázání a není pravda, že by vedlejší účastnice jako žalovaná v řízení před obecnými soudy prokázala, že všechny závazky z leasingové smlouvy zanikly, jak tvrdila ve vyjádření k ústavní stížnosti. Tvrzení vedlejší účastnice předložená Ústavnímu soudu ve vyjádření k ústavní stížnosti jsou podle repliky hrubě lživá a neodpovídají průběhu řízení.

16. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

17. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citované rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy České republiky), a tudíž není ani řádnou další odvolací instancí, a že postup v soudním řízení včetně provádění a hodnocení důkazů, interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů je záležitostí obecných soudů. Proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky]. K tomu však v projednávaném případě podle náhledu Ústavního soudu došlo.

19. Nejvyšší soud, jak je uvedeno v bodě 3 tohoto nálezu, opřel napadené rozhodnutí o závěr, že dovolání stěžovatelky neobsahovalo řádné nevymezení přípustnosti dovolání, když dovolatel je povinen v dovolání vymezit, které z hledisek uvedených v § 237 o. s. ř. považuje za splněné, a stěžovatelka v projednávané věci podle Nejvyššího soudu k otázce přípustnosti dovolání pouze uvedla, že „napadené rozhodnutí závisí na otázkách hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, tato otázka by

měla být dovolacím soudem posouzena odchylně“, přičemž ke způsobilému vymezení přípustnosti dovolání ve smyslu § 241a odst. 2 o. s. ř. by však prostřednictvím uvedené argumentace mohlo podle Nejvyššího soudu dojít jen tehdy, bylo-li by současně z obsahu dovolání patrné, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení (v dovolání vymezené) právní otázky odvolacím soudem odchyluje, avšak takový údaj se z dovolání stěžovatelky nepodává.

20. Podle zjištění Ústavního soudu stěžovatelka ve svém dovolání k jeho přípustnosti (č. l. 181 soudního spisu) uvedla, že odvolací soud neposoudil správně rozložení důkazního břemene mezi stěžovatelku (žalobkyni) a vedlejší účastníky (žalované), když rozhodl tak, že důkazní břemeno ohledně otázky, zda byly splněny předpoklady pro vyplnění žalované směnky, zatěžuje stěžovatelku. Stěžovatelka dále uvedla, že je přesvědčena, že toto rozhodnutí je založeno na nesprávném právním posouzení věci, neboť podle přesvědčení stěžovatelky i dlouhodobé konstantní praxe všech soudů zatěžuje důkazní břemeno ohledně splnění předpokladů pro vyplnění blankosměnky žalovaného, který se brání tvrzením, že tyto předpoklady splněny nebyly, nikoli žalobce. Napadené rozhodnutí pak podle dovolání závisí na otázkách hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a tato otázka by měla být dovolacím soudem posouzena odchylně.

21. Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že stěžovatelka uvedla, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. a které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž současně z obsahu dovolání je – proti názoru Nejvyššího soudu – patrné, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení (v dovolání vymezené) právní otázky odvolacím soudem odchyluje. Z dovolání stěžovatelky se podává, že onou otázkou hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a jež by měla být dovolacím soudem posouzena odchylně, je otázka, koho zatěžuje důkazní břemeno ohledně splnění předpokladů pro vyplnění blankosměnky v případě, že žalovaný se brání tvrzením, že tyto předpoklady splněny nebyly, a že uvedení, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení této otázky odchyluje, bylo vymezeno slovním popisem jako dlouhodobá konstantní praxe všech soudů (tedy včetně dovolacího), dle které důkazní břemeno ohledně splnění předpokladů pro vyplnění blankosměnky zatěžuje žalovaného, který se brání tvrzením, že tyto předpoklady splněny nebyly, nikoli žalobce.

22. Závěr Nejvyššího soudu, dle kterého se údaj o tom, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení v dovolání vymezené právní otázky odvolacím soudem odchyluje, z dovolání stěžovatelky nepodává, je tedy evidentně nesprávný.

23. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí není zřejmé, zda Nejvyšší soud splnění předmětné podmínky považuje za splněné pouze v případě, že předmětná „ustálená rozhodovací praxe“ je uvedena i spisovou značkou, nebo zda přehlédl část (výše rekapitulovanou) argumentace stěžovatelky uvedené v dovolání.

24. Dle vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti, ze kterého plyne, že údaj o spisových značkách stěžovatelka v dovolání neuvedla a doplňuje jej až v ústavní stížnosti, se jeví, že se jedná pravděpodobně o první variantu. Takový přístup však nemůže Ústavní soud hodnotit jinak než jako přílišně formalistický, mající za důsledek zásah do práva dovolatele na spravedlivý proces. Takový požadavek totiž z § 241a odst. 2 o. s. ř. nevyplývá a dle názahu Ústavního soudu není racionálního důvodu, proč by údaj o tom, od které „ustálené rozhodovací praxe“ se řešení v dovolání vymezené právní otázky odvolacím soudem odchyluje, nepostačilo vymezit i pouze slovním popisem bez uvedení konkrétní spisové značky nebo značek, jak bylo učiněno v případě stěžovatelky.

25. Pokud by platila druhá z výše uvedených variant a Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky proto, že přehlédl část argumentace stěžovatelky uvedené v dovolání, vymezující v čem stěžovatelka spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, přičemž tento údaj v dovolání uveden je, jednalo by se o naprosto zřejmé a zásadní pochybení Nejvyššího soudu, mající za následek věcné neprojednání dovolání.

26. Ať již tedy platí kterýkoli z obou právě popsaných důvodů odmítnutí dovolání stěžovatelky Nejvyšším soudem, je namístě závěr, že dovolání stěžovatelky vadou, kvůli které jej Nejvyšší soud odmítl, tedy že neobsahuje vymezení toho, v čem stěžovatelka spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (srov. § 241a odst. 2 o. s. ř.), a pro kterou v dovolacím řízení nelze pokračovat, netrpělo. Dovolací soud, který z důvodu shledání popsané vady dovolání odmítl jako nepřipustné, tak postupoval svévolně a jeho rozhodnutí představuje zřejmý excés, v jehož důsledku bylo porušeno stěžovatelčino právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

27. Pokud jde o rozhodnutí Ústavního soudu, v nichž dle vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti Ústavní soud výklad § 237 a § 241a odst. 2 o. s. ř. podáváný Nejvyšším soudem za nesprávný (z ústavněprávního hlediska) či přepjatě formalistický neměl, konstatuje Ústavní soud, že se jedná o odkazy nepřipadné. V uváděných případech nešlo totiž o to, jak má být vymezena „ustálená rozhodovací praxe“, od které se řešení v dovolání vymezené právní otázky odvolacím soudem odchyluje. V případě rozhodovaném Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 3982/13 otázka hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, resp. která má být otázkou v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nevyřešenou, nebyla dovolatelem

(vůbec) vymezena, ve věci posuzované pod sp. zn. III. ÚS 695/14 dovolatel neozřejmil, od kterého řešení otázky hmotného nebo procesního práva se měl odvolací soud odchýlit, a v případech rozhodovaných pod sp. zn. IV. ÚS 1407/14 a pod sp. zn. II. ÚS 2212/14 dovolání neobsahovala (jakýkoliv) údaj o tom, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání.

28. S ohledem na výše popsany zásah do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížností napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány všechny orgány i osoby.

Č. 235

K povinnosti soudů přihlížet k přání nezletilého dítěte při rozhodování o jeho svěřeni do péče

K přání dítěte Ústavní soud již dříve konstatoval, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů.

Ze strany obecných soudů došlo k bagatelizaci vyjádřeného přání nezletilých dětí, které, jak nyní potvrzuje i další vývoj situace, bylo méněno vážně, je dlouhodobé a až do současné doby neměnné. Pokud měly obecné soudy pochybnosti o spontaneitě vyjádřeného přání nezletilých být ve střídavé výchově obou rodičů, nic jim nebránilo v tom ověřit si jeho relevanci buď výsledkem obou dětí přímo před soudem, anebo prostřednictvím znaleckého zkoumání. Pokud tak neučinily, zatížily svá rozhodnutí vadou, jež má za následek porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v důsledku čehož došlo i k zásahu do práva stěžovatele na péči o děti podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a zároveň také do práva na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Z vývoje v daném případě je patrné, že komunikace mezi rodiči probíhá, rodiče se byli schopni domluvit na „střídavé výchově na zkoušku“ a uzavřít o ní dohodu, přání obou nezletilých dětí být ve střídavé výchově obou rodičů se jeví jako konstantní a dlouhodobé, a proto je k němu nutno se vši vážností přihlížet.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Davida Uhlíře a Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) – ze dne 18. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 1708/14 ve věci ústavní stížnosti V. B., právně zastoupeného Mgr. et. Mgr. Kamilou Mesiarkinovou, advokátkou, se sídlem Orlí 36, Brno, proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 24. 5. 2013 č. j. 83 P 83/2010-240 a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 29. 1. 2014 č. j. 44 Co 373/2013-270, jimiž byl zamítnut stěžovatelův návrh na změnu svěřeni jeho dvou nezletilých dcer do péče, a to na střídavou výchovu, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení a 1. O. B., právně zastoupené Mgr. Bohuslavem Novákem,

advokátem, se sídlem Ponávka 2, Brno, 2. nezletilé M. B. a 3. nezletilé A. M. B., obou zastoupených opatrovníkem – statutárním městem Brnem, městskou částí Brno-Líšeň, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 24. 5. 2013 č. j. 83 P 83/2010-240 a rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 29. 1. 2014 č. j. 44 Co 373/2013-270 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a v jeho důsledku rovněž práva stěžovatele zaručená čl. 32 odst. 4 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se oba rozsudky ruší.

Odůvodnění

I. Obsah ústavní stížnosti

1. Ústavnímu soudu byl dne 19. 5. 2014 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhá zrušení shora uvedených rozhodnutí obecných soudů ve věci péče o nezletilé.

2. Předmětem řízení o ústavní stížnosti je rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 24. 5. 2013 č. j. 83 P 83/2010-240, kterým bylo rozhodnuto, že se zamítá návrh otce na změnu úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti u dvou nezletilých dcer (9 a 7 let), dosud svěřených do péče matky, na střídavou výchovu a žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a dále pak rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 1. 2014 č. j. 44 Co 373/2013-270, kterým bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno.

3. Stěžovatel má za to, že byl rozhodnutím soudů obou stupňů zkrácen na svých základních právech, zejména že bylo porušeno jeho právo rodiče na péči a výchovu vlastních dětí ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), neboť je mu rozhodnutím obou soudů bezdůvodně upíráno a omezováno právo na péči a výchovu vlastních dětí. Rovněž tak bylo zasaženo do jeho základního práva na rodinný život ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

4. Stěžovatel především nesouhlasí s důvody, pro něž oba soudy při svém rozhodování rozhodly o návrhu stěžovatele na střídavou výchovu negativně. Tyto důvody lze stručně charakterizovat takto: nenastala změna poměrů, která by zavadala důvod ke změně úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti k nezletilým, projevené přání nezletilých není spontánní a au-

tentické, přání jsou proměnlivá a dle názoru soudu nejsou dostatečným podnětem pro změnu úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti, ve vztahu mezi rodiči se projevuje despekt otce vůči matce a jejímu výchovnému působení projevovaný před nezletilými, špatná komunikace mezi rodiči, je nastolen špatný vztah otce s nejstarší již zletilou dcerou a otcem je projevován despekt k jejímu výchovnému přínosu, návrh na stanovení střídavé výchovy byl shledán ze strany otce toliko účelovým v souvislosti s podáním návrhu na zvýšení výživného.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že změnu poměrů je třeba chápat v širším smyslu, tedy nejen ve smyslu změny poměrů na straně rodičů nezletilých dětí, tak jak je primárně a omezeně chápána soudy prvního a druhého stupně, ale jedná se i o veškeré změny poměrů, jež jsou přímo vázány na samotné osoby nezletilých dětí, kdy takovouto skutečností je zejména věk, resp. rozumová vyspělost nezletilých dětí aj. Věk nezletilých je přitom jedním z kritérií, které by soudy měly brát v úvahu při posuzování vhodnosti či nevhodnosti rozhodnutí o svěření dětí do střídavé péče. V této souvislosti stěžovatel poukazuje na skutečnost, že v době původního rozhodování soudu o úpravě rodičovské zodpovědnosti ve vztahu k nezletilým dcerám v roce 2009 byly nezletilé dcery ve věku tří a pěti let. Svěření nezletilých dcer do střídavé výchovy rodičů nebylo ze strany stěžovatele navrhováno právě s ohledem na velmi nízký věk obou dětí a snahu stěžovatele maximálně stabilizovat nastalou rodinnou situaci a nejistotu související s rozpadem manželství rodičů nezletilých dětí, a to přesto, že stěžovatel byl shledán naprosto výchovně způsobilým a tato forma výchovy byla již v předmětné době znaleckým posudkem vypracovaným PhDr. Zuzanou Lincovou dne 15. března 2009 hodnocena jako možná a do budoucna soudním znalcem doporučována. V současné době, kdy již obě nezletilé dcery navštěvují 1. stupeň základní školy a rodinná situace nezletilých dětí je stabilizována a nezletilé děti přijaly rozpad manželství svých rodičů, je třeba akcentovat právě silný kladný citový vztah, jenž se vytvořil mezi oběma nezletilými dcerami a stěžovatelem, který v životě obou nezletilých dětí jednoznačně zastává významnou a naprosto unikátní a nenahraditelnou roli. Stěžovatel uvádí, že komunikace mezi ním a matkou nezletilých dcer je dobrá, neboť tito byli doposud schopni domluvit se na veškerých záležitostech týkajících se nezletilých dcer, o čemž svědčí vyjádření obou rodičů učiněné jak v průběhu soudních jednání, tak u orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Stěžovatel má za to, že v řízení před soudy obou stupňů bylo prokázáno, že i výchovné postupy obou rodičů jsou stejné nebo jsou si velmi podobné, což shodně uvedl stěžovatel i matka nezletilých dětí. Co se týče výchovných podmínek, ty jsou dány u obou rodičů a tuto skutečnost nezpochybňuje ani soud prvního stupně, ani soud odvolací.

6. Stěžovatel poukazuje na skutečnost, že měly-li soudy pochybnosti o vhodnosti střídavé výchovy ve vztahu k nezletilým dcerám, měl být ve věci vypracován znalecký posudek z odvětví zdravotnictví, oboru psychologie, za účelem zjištění vhodnosti střídavé péče, zvláště pak za situace, kdy jej otec nezletilých opakovaně navrhoval a zejména kdy soudy obou stupňů dospěly k závěrům stran vhodnosti střídavé výchovy, jež jsou diametrálně odlišné od závěrů jediného ve věci vypracovaného znaleckého posudku. To tím spíše, že původní znalecký posudek byl vyhotoven před více než čtyřmi lety.

7. Za změnu poměrů je podle stěžovatele třeba považovat samotné projevené přání nezletilých dcer na změnu soudem určené výchovy, ke kterému v daném případě došlo a které je samo o sobě nejvýznamnějším aspektem, jímž by se soudy měly v dané situaci řídit. Namísto tohoto postupu soudy explicitně a opakovaně projevené přání obou nezletilých dětí bagatelizují. Obecné soudy k závěru o nevhodnosti režimu střídavé výchovy dospívají bez jakéhokoliv přímého kontaktu s nezletilými dcerami a vycházejí pouze a jen ze zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí o rozhovoru s nezletilými, místo aby samy pohovor s nezletilými provedly. Nezletilým dcerám je devět a sedm let, tudíž jsou obě schopny náležitě porozumět situaci a jsou schopny přesně formulovat své postoje a názory, sdělit je soudu a zvážit důsledky, které z dané situace plynou.

8. Ze zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí navíc vyplynulo, že při kontaktu obě nezletilé uváděly, že žádají střídavou výchovu, přičemž jsou seznámeny i s aspekty tohoto typu výchovy. Stěžovatel opakovaně žádal soudy obou stupňů o zjištění stanoviska nezletilých přímo soudem ve smyslu § 100 odst. 4 o. s. ř., přičemž soudy tomuto návrhu nevyhověly, a to i přes skutečnost, že již ze samotné dikce citovaného ustanovení plyne, že zjišťování názoru nezletilého dítěte přímo soudem (výslechem) by mělo být pravidlem.

9. Pokud jde o nesouladnou vůli obou rodičů ke střídavé péči, k tomu stěžovatel uvádí, že matka nezletilých v průběhu obou soudních řízení nesdělila žádné konkrétní důvody svého nesouhlasu, jež by byly způsobitelné vyloučit možnost střídavé péče. Tvrzení soudů obou stupňů nekorespondují ani se závěry znaleckého posudku, kde není ve vztahu k výchovným přístupům matky a otce nezletilých uvedeno, že tyto by se vůbec lišily, natož aby se lišily zásadním způsobem. S touto skutečností se ve svých rozhodnutích ani jeden soud nevypořádal.

II. Vyjádření účastníků řízení

10. Ústavní soud si k obsahu ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků i vedlejší účastnice řízení – matky nezletilých dětí. Městský soud

v Brně pouze odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí. Krajský soud v Brně se nevyjádřil.

11. Matka obou nezletilých ve svém vyjádření, podaném prostřednictvím advokáta, uvedla, že zpochybňuje tvrzení stěžovatele, že by komunikace mezi ním a jí jako matkou byla dobrá, resp. byla na takové úrovni, pro kterou by mohlo být postaveno najisto, že stěžovatelem navrhovaný model výchovy nezletilých dětí bude v jejich zájmu – tedy že nenastane situace, kdy děti budou „rozpolceny“ postojem obou rodičů daným jejich vzájemným vztahem. Stěžovatel matku nikdy (a to ani za trvání manželství) nepovažoval za rovnocenného partnera. Z tohoto jeho postoje vyplývaly a stále vyplývají i způsoby komunikace s ní. Matka považuje za přímou a záměrnou lež, že by s ní stěžovatel opakovaně projednával návrh na střídavou výchovu. Nikdy se v tomto směru nevyjádřil, svůj návrh nijak neavizoval. Nijak nezpochybňuje právo stěžovatele se s jeho nezletilými dětmi stýkat, ale stěžovateli jde v jeho úsilí o změnu výchovného modelu jen o vnějškové odstranění stavu, kdy se mu zdá, že „má méně“ než matka. Za tímto účelem zcela systematicky vytváří na nezletilé tlak, kterému ony velmi těžko odolávají, právě kvůli tomu, že je vytvářen stěžovatelem jako jejich otcem. Tyto postupy se projevují na psychickém stavu dětí. To se také aktuálně projevuje tím, že nyní realizovaná psychologická terapeutická sezení, jichž se stěžovatel rovněž zúčastňuje, se stávají nikoli prostředkem pomoci k dobrým vztahům mezi rodiči a dětmi, ale dalším zdrojem psychického tlaku stěžovatele na nezletilé. Stěžovatel totiž nezletilým následně vyčítá, proč řekly v rámci terapie to či ono. Nesnaží se tedy o empatii a pochopení toho, co jeho děti trápí, ale snaží se pouze o dosažení svého cíle bez ohledu na cokoli. Tento nevybíravý psychický nátlak stěžovatele na nezletilé považuje matka za zcela zásadní a podstatný argument pro svůj výrazně rezervovaný postoj k obsáhlým deklaracím stěžovatele v jeho ústavní stížnosti. Stěžovatel též s dětmi neustále probíral soudní řízení a snažil se, aby jeho postoje přijaly za své – proto děti začaly nově užívat argument o tom, že chtějí, aby „to bylo spravedlivé“ – myšleno střídání pobytu u otce a matky. Matka tedy zastává názor, že změna výchovného prostředí není, alespoň v tuto chvíli, namístě a v zájmu nezletilých dětí. Má za to, že rozhodnutímí soudů obou stupňů nebyla porušena ústavní práva stěžovatele, a že tedy podaná ústavní stížnost není důvodná.

12. Stěžovatel doplnil ústavní stížnost o zprávu Střediska výchovné péče HELP ME ze dne 8. 8. 2014, která se týká mediačního řízení vedeného mezi stěžovatelem a matkou nezletilých dětí ve vztahu ke střídavé péči o nezletilé, dle níž spolu stěžovatel i matka nezletilých dětí o střídavé péči diskutují a mají připraven základní koncept dohody o faktickém uskutečňování střídavé péče „na zkoušku“, která by měla započít v září 2014. V dalším doplnění ústavní stížnosti, jež bylo doručeno Ústavnímu soudu dne

1. 9. 2014, stěžovatel informoval Ústavní soud o tom, že dne 20. 8. 2014 mu bylo pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí Úřadu městské části Brno-Líšeň sděleno, že matka nezletilých v minulosti při komunikaci s ní sdělila, že „se pokusí střídavou péči praktikovat“. V této souvislosti bylo stěžovateli rovněž sděleno, že by bylo dobré, aby si děti střídavou péči vyzkoušely, protože i dle vyjádření Střediska výchovné péče HELP ME si ji nezletilá M. B. přeje. S ohledem na toto stanovisko lze podle stěžovatele usuzovat, že opatrovník dětí je toho názoru, že střídavá péče je v zájmu nezletilých. Zároveň má stěžovatel za to, že ze shora uvedeného vyjádření lze usuzovat, že matka nezletilých nemá proti střídavé péči o nezletilé žádných námitek, neboť žádné v průběhu jednání s opatrovníkem nesdělila, a naopak potvrdila, že se pokusí střídavou péči praktikovat.

13. Ke střídavé péči „na zkoušku“ si Ústavní soud vyžádal stanovisko matky nezletilých dětí. Ta Ústavnímu soudu předložila mimosoudní dohodu uzavřenou mezi oběma rodiči před orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jejímž obsahem je úprava střídavé péče o obě nezletilé, a to tak, že budou každý sudý týden v roce v péči matky a každý lichý týden v roce v péči otce. Styk s rodiči v době vánočních prázdnin bude probíhat dle rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 2. 6. 2009. Výdaje nezletilých dětí ponese rodiče rovným dílem. Dohoda byla uzavřena na dobu do 31. 12. 2014.

14. Usnesením sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 26. 11. 2014 byl pro řízení před Ústavním soudem oběma nezletilým ustanoven opatrovník – statutární město Brno, městská část Brno-Líšeň, jenž obě děti zastupoval již v řízení před obecnými soudy. Opatrovník ve svém vyjádření k napadeným rozsudkům a zejména ke vhodnosti střídavé výchovy uvedl, že důvodem, proč nepovažoval střídavou výchovu za zcela vhodnou, byla špatná komunikace mezi rodiči a rozdílné výchovné metody rodičů. Zejména otec poukazyval na rozdílné výchovné metody a názory mezi rodiči; tvrdil, že výchovné postupy matky dětem neprospívají, domníval se, že on je výchovně způsobilější. Na tomto svém stanovisku setrval, i když zprávy ze školských zařízení svědčily o opaku, hovořily o vzorné péči matky, neupozorňovaly na psychologické problémy dětí, dětská lékařka sdělovala, že péče matky je dobrá. Ve spise opatrovníka není zpráva o tom, že by matka péči o děti zanedbávala, opatrovník nikdy neshledal v péči matky nedostatky. Opatrovník se domnívá, že komunikace mezi rodiči je jedním z důležitých předpokladů pro střídavou péči a pro zdárný vývoj dětí a že nelze dopustit, aby děti přecházely střídavě do takového prostředí, kde pro ně budou platit odlišná pravidla. S rodinou orgán sociálně-právní ochrany dětí nadále spolupracuje. Podle příložené zprávy SVP HELP ME je střídavá výchova v současné době pro obě děti vhodná. Nezávisle na sobě obě děti sdělily, že jsou s jejím průběhem spokojeny a byly by rády, kdyby byl tento koncept výchovy zachován.

III. Právní posouzení Ústavním soudem

15. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

16. Ústavnímu soudu nenáleží předjímat rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče, ani v řízení o ústavní stížnosti hodnotit důkazy provedené před obecnými soudy. Jak již Ústavní soud judikoval [viz například bod 20 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363)], jeho úkolem je především posoudit, zda svými rozhodnutími obecné soudy porušily některá základní práva a svobody stěžovatele. K porušení by mohlo dojít i tím, že by soudy excesivním způsobem nerespektovaly již sama ustanovení jednoduchého práva, přičemž nerespektování obsahu a smyslu příslušných zákonných ustanovení znamená přesah do ústavní roviny i proto, že příslušnou podústavní úpravou je právě ústavní úprava realizována a konkretizována [viz bod 17 nálezu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421)]. Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se péče o dítě také vždy posuzuje, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (k tomu viz mj. čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna.

17. Ústavní soud se k otázce svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů komplexně vyjádřil v nedávných nálezech sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683), sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739) a sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 (N 176/74 SbNU 529). Tam uvedené principy lze shrnout následovně.

18. Povinnosti orgánu rozhodujícího o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do péče, je sledovat a chránit především zájem nezletilého dítěte, tak jak je zakotven v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

19. Jsou-li u všech osob, jež o svěřeni dítěte do péče jeví upřímný zájem, naplněna stejnou měrou relevantní kritéria, je žádoucí dítě svěřit do společné či střídavé výchovy těchto osob či přijmout opatření, která takový postup v budoucnu umožní. Jen takto jsou zajištěny podmínky pro všestranný rozvoj dítěte a jen takovým postupem lze minimalizovat zásah do rodinného života dítěte. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o svěřeni dítěte do péče vzít v potaz, patří zejména 1. existence pokrevního pouta mezi

dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte.

20. K přání dítěte Ústavní soud již dříve konstatoval, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů [nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213) či rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. 5. 2006 č. 18249/02, body 57–59]. Stejně tak není možné, aby přání dítěte bylo zjišťováno pouze otázkami typu „U koho bys chtěl(a) bydlet?“; přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. zejména formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), a ideálně v neformálním prostředí (tj. nikoliv v soudní síni, ale například v kanceláři soudce či jinde). V této souvislosti Ústavní soud konstatuje, že čím starší dítě je, tím větší má zpravidla jeho názor váhu. Řečeno jinak, názor tříletého dítěte má daleko menší váhu než stanovisko patnáctiletého. U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), bod 54].

21. V souvislosti se zjišťováním přání dítěte Ústavní soud rovněž zdůrazňuje, že pokud bylo dítě již dříve svěřeno jednomu z rodičů do vylučné péče a nově se posuzuje možnost změny výchovných poměrů na střídavou péči, je možné, že se rodič, jenž měl dítě dosud v péči, snažil přání dítěte zmanipulovat (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. 5. 2006 č. 18249/02, bod 58), přičemž úkolem obecných soudů je tuto manipulaci pokud možno odstínit.

22. Rozumová a emocionální vyspělost dítěte je rozhodná i při posouzení související otázky, kdo má přání dítěte zjišťovat – tj. zda tak musí činit obecný soud sám či zda postačí, učiní-li tak obecný soud prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím zástupce. Ústavní soud si je vědom, že nový občanský zákoník stanoví v ustanovení § 867 odst. 2, že „o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit“, nicméně konstatuje, že dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost, kdy je už dítě schopné uceleně prezentovat bez větší újmý svůj názor před soudem, je nutné posuzovat případ od případu (nelze například vyloučit, že i devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé, aby bylo vyloučeno přímo před soudem). Po dosažení výše citované věkové hranice

je nezbytné, nebrání-li tomu zvlášť významné okolnosti, zjistit přání dítěte přímo před soudem [srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Havelka a další proti České republice* ze dne 21. 6. 2007 č. 23499/06, bod 62 (kde bylo nezletilým 11, 12 a 13 let); nálezný sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), body 51–53 (kde byla nezletilá žákyně 4. třídy základní školy); či nálezný sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503; kde bylo nezletilé 15 let)]. U dětí mladšího věku zpravidla postačí zjistit jejich názor prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím opatrovníka; i v těchto případech ale platí, že znalecký posudek ani stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí není víc než zákon, a obecné soudy musí při posuzování názoru dítěte provést samostatnou právní úvahu, která bere v potaz všechny relevantní okolnosti (viz § 26 odst. 4 zákona o rodině a § 907 odst. 2 a 3 nového občanského zákoníku).

23. Pokud jde o (ne)svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů za situace, kdy již dříve soudy o úpravě výchovných poměrů dítěte rozhodly či kdy již dříve schválily dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností, je také podstatné, zda došlo k podstatné změně okolností, zda je v souvislosti s touto změnou nutné ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů a zda se posouzením možnosti přehodnotit stávající výchovné poměry v důsledku změny okolností obecné soudy dostatečně zabývaly. Nezmění-li totiž soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, může dojít k porušení práva dítěte i jeho rodičů na respektování rodinného života.

24. Ve své judikatuře Ústavní soud rovněž konstatoval, že v případě, kdy obecné soudy své rozhodnutí v prvním řízení o úpravě výchovných poměrů dítěte zakládají na okolnostech, jejichž změna je předvídatelná (věk dětí, pracovní vytížení rodičů apod.), se z hlediska legitimního očekávání účastníků a potřeby předcházet opakovaným žádostem o změnu výchovných poměrů jeví jako žádoucí, aby obecné soudy již v rámci rozhodnutí v tomto prvním řízení dostatečně určitě vymezyly podmínky, za nichž může dojít k přehodnocení jimi nastolované úpravy.

25. K možným rozporům mezi rodiči a chybějící komunikací mezi nimi Ústavní soud v minulosti uvedl, že za situace, kdy se oba rodiče o své děti aktivně zajímají, jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o jejich zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a kdy tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, nelze střídavou výchovu vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči. V případě nepřekonatelných rozporů mezi oběma rodiči pak musí obecné soudy aktivně usilovat o zlepšení jejich vztahu, a to například prostřednictvím nařízení účasti na

mediačním řízení či rodinné terapii v zájmu dětí; střídavou péči nelze zamítnout jen proto, že se podle soudů rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout na výchově dětí. Tím, že obecné soudy vylučují střídavou péči pro nesouhlas mezi rodiči bez detailnějšího zkoumání důvodů tohoto nesouhlasu, čímž vlastně nesouhlas rodičů přičítají k tíži výhradně neúspěšnému rodiči, jednají v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, čímž porušují čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a také právo na rodinný život druhého rodiče chráněné čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy, jakož i jeho právo na péči a výchovu dětí ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny.

26. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Podle Výboru OSN pro práva dítěte je „koncept nejlepšího zájmu dítěte flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností na straně konkrétního dítěte.“ (nálezn. sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, body 22 až 24).

27. Ke shora uvedeným premisám je však nutno doplnit, že rozhodování v citlivých rodinněprávních věcech musí být doménou zejména obecných soudů, které se znalostí spisu, vývoje rodinné situace a bezprostředního kontaktu s účastníky řízení mohou proniknout do mnohdy spletené a těžko jednoduše řešitelné situace a učinit konečné rozhodnutí, které bude odrážet nejen zájmy jednotlivých účastníků, zejména nezletilých dětí, ale současně bude účastníky považováno za spravedlivé. Ústavní soud zde s ohledem na své postavení nemůže hrát roli konečného univerzálního „rozhodce“, ale jeho úkolem může být pouze posoudit vzniklý stav z hlediska ochrany základních práv toho účastníka, jemuž byla obecným soudem eventuálně upřena.

28. Rovněž ze stanoviska Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva ze dne 14. 10. 2014 (stanovisko ke střídavé péči o děti) vyplývá, že „nejlepší zájem dítěte je třeba hledat v každém jednotlivém případě zvlášť, nikoli podle jakéhokoli předem daného schématu, a snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě. Tak se může stát, že u některého dítěte se nejvhodnějším řešením může ukázat péče střídavá, v jiných případech však to může být svěřením do péče jednoho z rodičů a dohoda či rozhodnutí o optimální a zároveň reálné formě a rozsahu styku druhého z rodičů s dítětem. Výbor nepovažuje paušální rozhodování preferující jedno z řešení za výraz respektu k jedinečnosti dítěte a jeho potřeb. Střídavá péče nemůže být využívána jako forma spravedlivého podělení dítěte mezi dvěma znesvářenými rodiči, bez ohledu na zájem a potřeby konkrétního dítěte“.

29. Ústavní soud v nyní projednávaném případě posoudil individuálně všechna relevantní hlediska, jež rozhodování ve věcech poměrů nezletilých dětí mohou ovlivnit, a konstatuje, že napadená rozhodnutí jsou zásahem do práv stěžovatele na péči o děti podle čl. 32 odst. 4 Listiny a zároveň také práva na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny.

30. Stěžovatel původně souhlasil se svěřením obou dcer do péče matky, k čemuž došlo schválením dohody mezi rodiči soudem. Z tehdy zpracovaného znaleckého posudku vyplývalo, že oba rodiče jsou schopni se o nezletilé náležitě postarat, v jejich útlém věku je však žádoucí setrvat ve stabilizovaném výchovném prostředí u matky, přičemž do budoucna je možno zvažovat střídavou výchovu obou rodičů ve starším věku dětí. Stěžovatel toto akceptoval a střídavou výchovu nežádal. Návrh na svěřením dětí do střídavé výchovy podal po více než třech letech, neboť podle jeho přesvědčení nazrál čas, aby byla střídavá výchova s ohledem na věk dětí a jejich vyjádřená přání nastolena. Obecné soudy však jeho návrhu nevyhověly s odůvodněním, že nedošlo k podstatné změně poměrů v dosavadním výchovném prostředí nezletilých dětí a matka dětí s takovou úpravou nesouhlasí. Komunikace mezi otcem a matkou je podle obecných soudů natolik nekvalitní, že střídání výchovných prostředí by přinášelo pro nezletilé pouze negativa v podobě dezorientace. Vyslovená přání dětí mají být podle obecných soudů irelevantní, neboť nejsou vyjádřením vůle dětí, ale heteronomně převzatého postoje a chtění otce.

31. V průběhu řízení před Ústavním soudem došlo k podstatné změně ve výchově nezletilých dětí, neboť, jak již bylo shora uvedeno, matka se stěžovatelem uzavřela (byť časově omezenou) mimosoudní dohodu o střídavé péči v rozsahu, jak ji požadoval stěžovatel. Motivem k uzavření této dohody ze strany matky bylo zjevně vyhovět přání nezletilých dcer, které střídavou péči vyžadovaly. Podle názoru Ústavního soudu se jeví nynější situace nadějnou v tom smyslu, že oba rodiče jsou motivováni ke svému jednání zejména zájmem nezletilých dcer a jejich vyjádřeným přáním a že došlo k určitému uklidnění situace mezi rodiči.

32. Zájemem nezletilých dětí, který je nejdůležitějším aspektem soudního rozhodování, je prožívat co možná nejklidnější dětství za výchovného působení obou rodičů, bez neustálých konfliktů mezi nimi, což momentální situace dle přesvědčení Ústavního soudu umožňuje.

33. Z vývoje v daném případě je patrné, že komunikace mezi rodiči probíhá, rodiče se byli schopni domluvit na „střídavé výchově na zkoušku“ a uzavřít o ní dohodu, přání obou nezletilých dětí být ve střídavé výchově obou rodičů se jeví jako konstantní a dlouhodobé, a proto je k němu nutno se vší vážností přihlížet.

34. Ústavní soud nabyl přesvědčení, že ze strany obecných soudů došlo k bagatelizaci vyjádřeného přání nezletilých dětí, které, jak nyní

potvrzuje i další vývoj situace, bylo míněno vážně, je dlouhodobé a až do současné doby neměnné. Pokud měly obecné soudy pochybnosti o spontaneitě vyjádřeného přání nezletilých být ve střídavé výchově obou rodičů, nic jim nebránilo v tom ověřit si jeho relevanci buď výsledkem obou dětí přímo před soudem, anebo prostřednictvím znaleckého zkoumání. Pokud tak neučinily, zatížily svá rozhodnutí vadou, jež má za následek porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, v důsledku čehož došlo – jak je již výše konstatováno – i k zásahu do práva stěžovatele na péči o děti podle čl. 32 odst. 4 Listiny a zároveň také do práva na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny.

35. Ústavní soud po přezkoumání obou napadených rozhodnutí a také ve světle změny poměrů, k nimž došlo v průběhu řízení před Ústavním soudem, dospěl k závěru, že je nutno přistoupit ke kasaci napadených rozhodnutí a k novému projednání věci tak, aby oba obecné soudy mohly znovu věc náležitě posoudit, a to zejména s akcentem na vyslovené přání nezletilých, které bude třeba aktualizovat s ohledem na průběh nynější střídavé výchovy „na zkoušku“. Ačkoli se tímto postupem soudní řízení prodlouží, pro stabilizaci poměrů nezletilých dětí je žádoucí, aby bylo dokazování dokončeno v potřebném rozsahu tak, aby bylo postaveno najisto, zda je v tomto konkrétním případě střídavá výchova možným a vhodným modelem úpravy poměrů nezletilých dětí a zda je v nejlepším zájmu nezletilých.

36. Ze shora uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl [§ 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 23. 5. 2013 č. j. 83 P 83/2010-240 i rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. 1. 2014 č. j. 44 Co 373/2013-270 zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 236

K problematice střídavé péče o dítě

I. Střídavá péče o dítě připadá v úvahu tehdy, pokud oba rodiče projevují o svěřeni dítěte do péče upřímný a skutečný zájem (subjektivní kritérium) a oba naplňují relevantní objektivní kritéria zhruba ve stejné míře. Při svěřování dětí do péče musí obecné soudy posoudit zejména následující čtyři objektivní kritéria: 1. existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče; 3. schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte. Obecné soudy jsou však nejen oprávněny, ale i povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, pokud to specifické okolnosti projednávaného případu vyžadují.

II. Pokud oba rodiče projevují o dítě skutečný zájem a chtějí jej mít v péči a zároveň oba naplňují relevantní objektivní kritéria ve zhruba stejné míře, ustanovení čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří presumpci ve prospěch střídavé péče. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte. Mezi tyto důvody patří například specifický zdravotní či psychický stav dítěte, v jehož důsledku by střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, velmi velká vzdálenost bydliště rodičů, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobit narušit školní docházku dítěte. Ve výjimečných případech může být důvodem k vyloučení střídavé péče i nevhodná či vůbec neprobíhající komunikace mezi rodiči, avšak nemůže se tak stát, aniž by se soudy pokusily zjistit příčinu stávajícího stavu komunikace a tento stav za pomoci vhodných opatření napravit a zlepšit. Dítě by pak mělo být svěřeno zásadně do péče toho z rodičů, který je více nakloněn ke komunikaci s druhým rodičem a který nebude bránit jeho styku s druhým rodičem.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Davida Uhlíře – ze dne 30. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 1554/14 ve věci ústavní stížnosti M. S., zastoupeného JUDr. Pavlem Novákem, advokátem, se sídlem Bohuslava Martinů 1051/2, Praha 4, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze

dne 19. 2. 2014 č. j. 30 Co 302/2013-612, kterým byl změněn prvostupňový rozsudek o střídavé péči a bylo rozhodnuto o svěřeni nezletilého dítěte do výchovy matky, za účasti Z. S., zastoupené JUDr. Marií Kalistovou, advokátkou, se sídlem Doubravčická 33, Praha 10, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 19. 2. 2014 č. j. 30 Co 302/2013-612 byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

1. Vedlejší účastnice, matka nezletilé dcery narozené v květnu 2006 v manželství se stěžovatelem, dne 23. 1. 2012 odešla společně s nezletilou ze společné domácnosti, odhlásila dceru z mateřské školy a podala návrh na rozvod manželství. Vzhledem ke konfliktní situaci mezi rodiči byly poměry nezletilé upraveny předběžnými opatřeními, kterými byla nezletilá svěřena do výchovy matky, stěžovateli byla uložena vyživovací povinnost ve výši 6 000 Kč a určena doba styku s nezletilou na každé úterý v lichém týdnu od 16.00 do 19.00 hodin a každý sudý víkend od pátku 16.00 do neděle 19.00 hodin. Dne 14. 2. 2012 podal stěžovatel návrh na úpravu poměrů ke své nezletilé dceři, ve kterém navrhoval svěřeni nezletilé do jeho výchovy a uložení vyživovací povinnosti matce. V návrhu uvedl, že manželství rodičů je zcela rozvráceno, matka s ním ohledně nezletilé nekomunikuje, a poměry je proto zapotřebí upravit odlišně od předběžné úpravy. Ve svém podání dále tvrdil, že je plně schopen nadále zajišťovat péči o nezletilou, jako tomu bylo před rozdělením, přičemž svou práci může přizpůsobit potřebám nezletilé. Styku nezletilé s matkou by přitom nebránil, naopak by jej umožňoval v nadstandardním rozsahu.

2. Okresní soud Praha-východ jako soud prvního stupně z výpovědi stěžovatele zjistil, že změnil svůj postoj a nadále požaduje střídavou péči o nezletilou. Stěžovatel podniká jako osoba samostatně výdělečně činná, provozovatel vinárny, a pronajímá byty. Uvedl, že komunikace s matkou se nezlepšila a probíhá výhradně přes e-mail. O nezletilou má stěžovatel velký zájem, a to jak o její chování, tak prospěch ve škole a zdravotní stav. V době stanovené předběžnými opatřeními, kdy je nezletilá v péči otce, jí vymýšlí různorodé zájmové aktivity. Dále bylo zjištěno, že během některých předání nezletilé mezi rodiči stěžovatel pořizuje nahrávky a fotografie pro př-

padnou obranu proti nařčením matky, kvůli kterým na ni také podal trestní oznámení. Soud prvního stupně také zkoumal výši příjmů stěžovatele z daňového přiznání, ke kterým stěžovatel uvedl, že odpovídají skutečnosti, což potvrdily i kontroly u něj provedené příslušnými orgány.

3. Matka ve své výpovědi uvedla, že stěžovatel podle jejího názoru chce střídavou péči jen z toho důvodu, aby nemusel platit výživné na nezletilou. V rámci předběžného opatření byla střídavá péče realizována po dobu dvou měsíců, avšak nezletilá byla ze střídání unavená a docházelo u ní k pomočování. V době, kdy byla nezletilá v péči stěžovatele, o ni pečovaly často jiné osoby než sám stěžovatel, například jeho partnerka, o prázdninách pak nezletilou přenechal v péči babičky a věnoval se práci v Praze. Stěžovatel také nerespektuje dietu nezletilé, která nemůže konzumovat mléko a smetanu. Matka nechce stěžovateli bránit ve styku s nezletilou, avšak vzhledem k tomu, že se o nezletilou starala prvních pět let věku, pracuje běžně od 5.30 do 13 až 15 hodin, podkroví domu, ve kterém s nezletilou bydlí, má v podílovém spoluvlastnictví a s péčí jí vypomáhá babička, považuje za vhodnější svěřením do své péče. Nezletilá navíc u stěžovatele nechce pobývat delší dobu. Matka zároveň vyjádřila nesouhlas s mediací, neboť na podstatných věcech ohledně výchovy se se stěžovatelem shodne a další komunikace není potřebná. O daňovém přiznání stěžovatele uvedla, že je účelově zpracované a že příjmy stěžovatele jsou vyšší, a proto požadovala zvýšení výživovací povinnosti.

4. Ze znaleckého posudku bylo soudem prvního stupně zjištěno, že ani u jednoho z rodičů není dán důvod k vyloučení z role vychovatele, neboť mají rovnocenné výchovné schopnosti, problémem je však vliv jejich partnerského konfliktu na nezletilou. Ta má ráda oba rodiče, ale preferuje matku, kterou je více ovlivněna, protože s ní žije a tráví více času. Střídavá péče by byla podle posudku za splnění praktických podmínek pro nezletilou prospěšná vzhledem k potřebě působení obou rodičů na zdravý duševní vývoj. Pokud by střídavá péče nařízena nebyla, bylo by zapotřebí nařídit široký kontakt s otcem. Rodičům bylo doporučeno zdržení se negativních komentářů k osobě druhého rodiče a ve výpovědi při jednání znalkyně doporučila vyřešení konfliktu mezi rodiči například prostřednictvím mediace.

5. Ze zprávy Městského úřadu v Brandýse nad Labem soud prvního stupně zjistil, že stěžovatel má pro výchovu nezletilé vhodné podmínky, neboť bydlí sám v patrovém rodinném domě, ve kterém má nezletilá vlastní pokoj, a stěžovatel pro nezletilou připravuje pestrý program. Městský úřad v Praze 10 ve svých zprávách uvedl, že podkroví, které matka s nezletilou obývá, je taktéž pro její výchovu vhodným prostředím. Doporučil svěřit nezletilou do péče matky, stanovit stěžovateli rozšířený styk a upravit styk o prázdninách a navrhl zvážení služeb mediátora pro rodiče.

6. Ze zprávy základní školy, kterou nezletilá navštěvuje, vyplynulo, že nezletilá nemá ve škole v podstatě žádné problémy. Otec i matka se o výsledky nezletilé zajímají, konzultací se však nikdy neúčastní společně a nejsou spolu schopni komunikovat, což nezletilá špatně snáší. Kolizní opatrovník ve své zprávě vyslovil názor, že partnerský konflikt rodičů nebyl překonán, a navrhl uložit rodičům povinnost účastnit se rodinné terapie.

7. Soud prvního stupně poté rozsudkem ze dne 18. 4. 2013 č. j. 30 Nc 317/2010-404 svěřil nezletilou do střídavé péče rodičů. Na základě výše uvedených skutečností uzavřel, že střídavá péče se jeví jako nejvhodnější řešení, neboť oba rodiče jsou způsobilí o nezletilou pečovat a mají zájem zajistit výchovu nezletilé, mají k tomu také vhodné podmínky, a potřeby nezletilé tak budou lépe zajištěny. Rodiče jsou zároveň schopni dohodnout se na volbě jedné školy, střídavou péči při splnění praktických podmínek doporučili i znalci. S pomocí střídavé péče bude také možné zachovat rovnoměrný vztah nezletilé ke každému z rodičů.

8. Proti prvostupňovému rozsudku se matka nezletilé odvolala. Krajský soud v Praze jako soud odvolací provedl doplnění dokazování, přičemž z doplnění znaleckého posudku opět vyplynulo značné napětí panující mezi rodiči a jejich postoji k výchově, přičemž své neshody oba pravděpodobně ventilují před nezletilou, pro kterou je tato situace stresující. Ačkoliv má nezletilá pozitivní vztah k oběma rodičům, preferovanou osobou je matka, z otcovy strany cítí tlak a má obavu, aby se na ni pro vyjádření preferencí nezlabil. Znalci tak uzavřeli, že jako vhodné se jeví svěření do péče matky, na jejíž straně existuje pevnější citová vazba, a vzhledem k napětí mezi rodiči shledali střídavou péči z psychologického hlediska nevhodnou. Odvolací soud dále zjistil, že rozhodnutím Městské části Praha 10 byla rodičům uložena povinnost využít rodičovské poradny. Ze zprávy základní školy vyplynulo, že opakované konflikty mezi rodiči a nevyhovující řešení těchto situací jsou psychicky velmi náročnými jak pro nezletilou, tak pro její třídní učitelku.

9. Odvolací soud tak vzal za prokázané, že vztahy mezi rodiči jsou od rozdělení zásadním způsobem narušeny, o čemž svědčí mimo jiné časté návrhy na vydání předběžného opatření. Z toho vyplývá, že rodiče nejsou schopni dohodnout se na základních otázkách týkajících se výchovy nezletilé, ať už jde o to, kterou školu bude navštěvovat, jak bude probíhat výchova či jaký bude rozsah styku rodičů s nezletilou. Je tedy vážně narušeno jejich normální rodinné společenství a normální výkon rodičovských práv a povinností vůči nezletilé, a byly tak dány podmínky pro úpravu poměrů.

10. Za zcela zásadní otázku považoval odvolací soud výchovu nezletilé v situaci, kdy má každý z rodičů naprosto odlišný názor na to, jak má výchova probíhat. Odvolací soud zohlednil Úmluvu o právech dítěte, z jejíž čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 vyplývá, že základním hlediskem při jaké-

koliv činnosti týkající se nezletilých dětí a základním smyslem péče o ně musí být právě zájem dítěte, jakož i čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), podle kterého péče o děti a výchova jsou právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Odvolací soud tedy považoval za povinnost sledovat především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, to vše se zřetelem na životní poměry rodičů.

11. Odvolací soud přitom odkázal na judikaturu Ústavního soudu týkající se výchovy nezletilých dětí, ze které dovedl, že je zapotřebí vždy posuzovat jednotlivé případy maximálně individuálně s ohledem na osobnost dítěte a specifika případů, předním hlediskem však musí být vždy zájem dítěte. Ústavní soud považuje střídavou péči za vhodnou, pokud a) jsou oba rodiče způsobilí vychovávat dítě, b) oba rodiče mají o výchovu dítěte zájem a c) střídavá péče je v zájmu dítěte a jejím prostřednictvím jsou lépe zajištěny jeho potřeby. Za překážku střídavé péči Ústavní soud považuje mimo jiné přetrvávající konflikt mezi rodiči s tím, že je třeba zkoumat důvody chybějící komunikace mezi nimi a možnost eventuální změny v jejich postojích.

12. Odvolací soud následně shledal první dvě podmínky, způsobilost rodičů nezletilou vychovávat a oboustranný zájem o výchovu, za splněné. Za problematickou však shledal otázku, zda je střídavá péče v zájmu nezletilé, a to zejména s ohledem na závěry znaleckého posudku, výslech znalkyne a aktuální stanovisko kolizního opatrovníka. Z dokazování vyplynulo, že od vydání rozsudku soudu prvního stupně se již tak špatná komunikace mezi rodiči zhoršuje, přičemž jakékoli problémy mezi sebou rodiče řeší obrácením se na státní orgány, přičemž osobou, která k tomuto stavu výrazněji přispívá, je podle odvolacího soudu stěžovatel. Vzhledem k tomu, že tuto situaci nezletilá nese velice negativně, nepřipadá střídavá péče v úvahu.

13. Z dokazování je totiž zřejmé, že rodiče nejsou schopni bez zásahu příslušných orgánů zvládnout základní situace týkající se střídavé výchovy, která podle judikatury Ústavního soudu vyžaduje toleranci, schopnost kvalifikované komunikace a schopnost dojít ke kompromisu. Střídavá péče je v projednávaném případě v rozporu se zájmem nezletilé nikoliv proto, že by s ní matka nesouhlasila, ale především kvůli absenci komunikace mezi rodiči, nedostatku vzájemné důvěry a tolerance, přičemž hlavní příčinou je postoj stěžovatele, který vyplývá z jeho podání správním orgánům, soudu či Policii České republiky, jakož i z e-mailové komunikace a skutečnosti, že si rozhovory s matkou nahrává. Střídavá péče tedy není v zájmu nezletilé a odvolací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že nezletilou svěřil do péče matky pro dobu

do a po rozvodu manželství rodičů a stanovil stěžovateli povinnost platit výživné pro nezletilou.

II. Argumentace stran

14. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto nálezu uvedené rozhodnutí a navrhl jeho zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právem na výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

15. Stěžovatel ve své stížnosti tvrdí, že odvolací soud k němu přistupoval předpojatě. To se mělo projevit tím, že ještě před vypracováním doplňku znaleckého posudku a před skončením dokazování odvolací soud předbíhal své rozhodnutí a dával otevřeně najevo, jak ve věci rozhodne, a to bez ohledu na obranná tvrzení a důkazní návrhy stěžovatele. S jeho argumentací obsaženou ve vyjádření z ledna roku 2014 se nijak nevypořádal, některé důkazní návrhy pak sice zmínil, avšak nijak s nimi dále nepracoval a nečinil z nich žádná skutková zjištění a závěry, přestože podle stěžovatele jednoznačně prokazovaly skutečnosti relevantní pro posouzení vhodnosti střídavé péče. Stěžovatel poukazuje také na to, že odvolací soud aplikoval zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „zákon o rodině“), ačkoliv měl aplikovat v době rozhodování již účinný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „nový občanský zákoník“), který zákon o rodině nahradil, přičemž aplikaci staré úpravy odůvodnil tím, že daná problematika je v obou předpisech upravena totožně.

16. Odvolací soud tak nezjišťoval schopnost nezletilé vyjádřit svůj názor v souladu s § 867 nového občanského zákoníku a vycházel pouze z doplňku znaleckého posudku, jehož nesprávnost stěžovatel v řízení namítal. Nedá se proto hovořit o tom, že by byla nezletilá poučena a že by soud zjišťoval její názor. Stěžovatel tvrdil, že nezletilá u něj projevuje odlišná přání, než která vyjádřila při vypracovávání znaleckého posudku, čehož příčinou podle něj bylo to, že nezletilá se u znalce projevovala pod dlouhodobým vlivem matky v důsledku toho, že v době před vypracováním posudku byl stěžovatel dlouhodobě vyloučen ze styku s ní rozhodnutími soudů. Již v prvním znaleckém posudku bylo přitom konstatováno, že matka nezletilou proti stěžovateli manipuluje, a stěžovatel to v řízení dále dokazoval, jakož i to, že matka jeho styk s nezletilou opakovaně mařila. Odvolací soud se podle stěžovatele nedostatečně zabýval, kdo je příčinou konfliktních vztahů mezi rodiči, a bez opory v dokazování za viníka označil právě stěžovatele, a to jenom proto, že využívá zákonných prostředků, aby přiměl matku ke komunikaci a vymohl si styk s nezletilou. Stěžovatel přitom dokazoval i to, že mu žádná jiná možnost nezbývala, neboť s ním matka odmítá komunikovat, odmítá jakoukoli mediaci a upírá mu styk s nezletilou, což odvolací soud rovněž opomenul vzít v potaz.

17. Stěžovatel dále poukazuje na to, že závěr znalců a soudu o nevhodnosti střídavé péče v důsledku konfliktního vztahu je překonán Úmluvou o právech dítěte i judikaturou soudů, podle kterých dítě nemůže být v důsledku neschopnosti rodičů komunikovat trestáno újmou na svém právu být vychovááno jimi oběma. V takovém případě má soud přistoupit k nařízení mediace a sledovat, kdo její účel maří, kdo je příčinou zhoršené komunikace a kdo se naopak snaží o výchově dítěte řádně komunikovat.

18. Judikaturu Ústavního soudu, na kterou odvolací soud ve svém rozhodnutí odkazuje, podle stěžovatele odvolací soud cituje selektivně a zcela proti jejímu smyslu, přičemž často vybírá z rozhodnutí Ústavního soudu jen části, které bez kontextu nedávají smysl. Stěžovatel proto následovně odkázal na judikaturu Ústavního soudu, ze které vyplývá, že střídavá péče je v zájmu dítěte a rozdílné aktivity u matky a otce přispívají k celkovému vyrovnanému vývoji dítěte a prospívá mu i přítomnost mužského prvku ve výchově. Ta je neúčinněji realizována fyzickou přítomností rodiče a osobním příkladem. Pro vyloučení výchovy oběma rodiči by musely být dány závažné důvody. Podle Ústavního soudu totiž názorové neshody mezi rodiči nemohou být překážkou střídavé péče, pokud je lze odstranit mediací, a výchova dítěte je nejen povinností obou rodičů, ale také jejich právem. Nelze tedy stěžovateli přičítat k tíži, že se mediace domáhá prostředky, které mu poskytuje právní řád. Předběžná úprava styku stěžovatele s nezletilou zároveň nenaplnuje uvedené požadavky, a tedy ani stěžovatelovo právo na výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

19. Stěžovatel tak uzavřel, že tím, že si odvolací soud již předem vytvořil názor a následně opomíjel stěžovatelova tvrzení a důkazní návrhy vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, porušil jeho právo na spravedlivý proces a v důsledku toho také právo na výchovu dítěte.

20. Matka jako vedlejší účastnice řízení ve svém vyjádření uvedla, že tvrzení o předpojatém jednání soudu vůči stěžovateli není pravdivé, stěžovatel ostatně ani nevznášel námitku podjatosti. Odvolací soud měl k dispozici znalecký posudek založený na vyzrálém a nezpochybnitelném názoru nezletilé, která byla v rozporu s tvrzením stěžovatele řádně poučena, několikrát vyšetřována znalci, kontaktována pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a průběh řízení zřetelně vnímala. Z toho důvodu nebylo zapotřebí přihlížet k dalším důkazním návrhům stěžovatele. Vedlejší účastnice uvádí, že to není pouze ona, kdo maří komunikaci mezi rodiči. Absolvování mediace vedlejší účastnici pouze utvrdilo názor o její neúčinnosti, neboť nevedla ke zlepšení komunikace a stěžovatel ji pojal jako prostor k prezentaci svých představ, v rámci které nikoho nepustil ke slovu.

21. Není pak pravda, že by vedlejší účastnice nezletilou manipulovala proti stěžovateli, ani to, že maří jeho styk s nezletilou. Odmítla nezletilou stěžovateli předat pouze v jednom případě, kdy u ní bylo podezření na

výskyt planých neštovic, po povolení dětskou lékařkou pak nezletilou předala. Pokud je stěžovatel názoru, že vedlejší účastnice maří rozhodnutí o styku, měl možnost domáhat se jeho výkonu a nemusel se styku domáhat prostřednictvím policie, což nezletilou vyděsilo. Nevhodnost stěžovatelova přístupu, jak bylo dokazováno již v řízení před obecnými soudy, se projevuje i v nahrávání rozhovorů či křiku na nezletilou, pokud s ní nesouhlasí. Stěžovatel navíc pomíjí přání nezletilé, která se vyslovila pro zachování dosavadního stavu, a prosazuje tedy pouze své zájmy. Jeho hodnocení průběhu řízení, které proběhlo v mezích spravedlivého procesu, je proto subjektivní a zkreslené a nemá oporu v provedeném dokazování.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Obecné principy

22. Ústavní soud se k otázce svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů ve své náleзовé judikatuře již opakovaně vyjádřil [srov. např. náleз sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399); náleз sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); náleз sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503); náleз sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421); náleз sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167); náleз sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213); a náleз sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739)].

23. Základním kamenem této judikatury je zásada nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ústavní soud vykládá tuto zásadu v souladu s postojem Výboru pro práva dítěte takto:

Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Podle Výboru OSN pro práva dítěte je „koncept nejlepšího zájmu dítěte flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.“ (náleз sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, body 22–24).

Z formulace, že nejlepší zájem dítěte musí být „předním hlediskem“, však zároveň vyplývá, že nejde o hledisko jediné, které soudy v řízeních týkajících se dětí musí zvažovat. Nejlepší zájem dítěte může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob (dalších dětí, rodičů atd.). Výbor pro práva dítěte proto uznává, že je nutný určitý stupeň flexibility v aplikaci tohoto principu a případné konflikty s jinými oprávněnými zájmy je třeba řešit případ od případu [viz

Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14]. Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno, vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako „přední hledisko“ však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy, v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz. [Viz nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 (N 176/74 SbNU 529).]

24. Výbor pro práva dítěte v Obecném komentáři č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration, 2003, CRC/C/GC/14, dále jen „Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte“) formuloval následující faktory, které je nutné brát v potaz při formulování nejlepšího zájmu dítěte: postoj dítěte (*the child's views*, body 53 až 54 Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte); identitu dítěte (*the child's identity*, body 55 až 57); zachování rodinného prostředí a udržování vazeb (*preservation of the family environment and maintaining relations*, body 58 až 70); péči o ochranu a bezpečí dítěte (*care, protection and safety of the child*, body 71 až 74); příslušnost dítěte ke zranitelné skupině dětí (*situations of vulnerability*, body 75 až 76); právo dítěte na zdraví (*the child's right to health*, body 77 až 78); právo dítěte na vzdělání (*the child's right to education*, bod 79).

25. V témže obecném komentáři Výbor pro práva dítěte rovněž zdůraznil, že „v zájmu dítěte zpravidla je, aby bylo v péči obou rodičů“ (Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte, bod 67). S tímto závěrem se ztotožnil i Ústavní soud [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 28; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), bod 25; či nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683), bod 26].

26. V souladu s takto chápanou zásadou nejlepšího zájmu dítěte Ústavní soud svou prejudikaturu k otázce svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů (k této prejudikatuře viz bod 22 tohoto nálezu) přehledně shrnul v nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 a formuloval následující základní principy:

18. V řízení, v němž má být rozhodnuto, komu bude dítě svěřeno do péče, je za účelem rozhodování v nejlepším zájmu dítěte nezbytné u všech osob, jež o svěření dítěte do péče jeví upřímný zájem [k nutnosti koherentně projevovaného zájmu o dítě viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“) ve věci

Scozzari a Giunta proti Itálii ze dne 13. července 2000 č. 39221/98 a 41963/98, body 223 a násl.], veškerá relevantní kritéria posoudit samostatně, a jsou-li u všech těchto osob naplněna stejnou měrou, je žádoucí dítě svěřit do společné či střídavé výchovy těchto osob či přijmout opatření, která takový postup v budoucnu umožní. Je-li tedy svěření dítěte do péče každé z těchto osob v jeho nejlepším zájmu, pak je zpravidla v jeho nejlepším zájmu svěření do péče všech těchto osob současně, neboť jen takto jsou zajištěny podmínky pro všestranný rozvoj dítěte a jen takovým postupem lze minimalizovat zásah do rodinného života dítěte i o jeho svěření do péče usilujících osob (k možnému podřazení již i jen zamýšleného rodinného života pod ochranu čl. 8 EÚLP viz např. rozsudek ESLP ve věci *Schneider proti Německu* ze dne 15. září 2011 č. 17080/07, bod 81, či ve věci *Anayo proti Německu* ze dne 21. prosince 2010 č. 20578/07, bod 57).

19. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, patří zejména 1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte [srov. též odst. 52 a násl. Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14.].

20. U prvního kritéria, existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou, je třeba vycházet ze skutečnosti, že rodina představuje primárně biologické pouto a teprve následně sociální institut [nález sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399); k nutnosti ochrany biologického pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou srov. také rozsudek ESLP ve věci *Keegan proti Irsku* ze dne 26. května 1994 č. 16969/90; či rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02]. [...]

21. Dalším kritériem je míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby. Při jakémkoliv zásahu do rodinného života musí obecné soudy vždy usilovat o to, aby byl takový zásah minimalizován, tedy a) aby dítě nebylo odtrženo zejména od osob, k nimž má silnou náklonost, u nichž dlouhodobě setrvalo a u nichž nachází svůj domov (rozsudek ESLP ve věci *Hokkanen proti Finsku* ze dne 23. září 1994 č. 19823/92, bod 64,

či ve věci *Maire proti Portugalsku* ze dne 26. června 2003 č. 48206/99, bod 77) a od svých sourozenců (rozsudek ESLP ve věci *Mustafa a Armanagan proti Turecku* ze dne 6. dubna 2010 č. 4694/03); a b) aby bylo svěřeno do péče osoby, která uznává roli a důležitost jiných blízkých osob v životě dítěte, a která tedy kontaktu dítěte s takovými osobami v případě nebude bránit [viz bod 28 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); či rozsudek ESLP ve věci *Diamante a Pelliccioni proti San Marinu* ze dne 27. září 2011 č. 32250/08, bod 183]. Zároveň musí být mimo jiné minimalizován také zásah do soukromého života dítěte, jakožto unikátního jedince s vlastní identitou, tvořenou mimo jiné jeho národností, náboženským vyznáním či kulturní a jazykovou afiliací.

22. Pod schopností osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby je nezbytné posuzovat zejména věk, zdravotní stav, materiální zabezpečení, výchovné a intelektuální schopnosti a morální integritu dané osoby a její chování k dítěti (rozsudek ESLP ve věci *Lyubonova proti Bulharsku* ze dne 18. října 2011 č. 13786/04, bod 73).

23. U přání dítěte Ústavní soud konstatuje, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů [nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213) či rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, body 57–59]. [...] U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), bod 54].

27. Z tohoto shrnutí základních principů prolínajících se judikaturou Ústavního soudu k svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů plyne, že obecné soudy musí u každého z rodičů (resp. jiných rodinných příslušníků a případně i dalších osob, které usilují o svěření dítěte do péče; k tomu srov. například usnesení sp. zn. I. ÚS 1074/13 ze dne 28. 7. 2014) posoudit přinejmenším 4 kritéria: 1. existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; 2. míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče daného rodiče; 3. schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte (nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014, body 22 až 26 citované výše). V případě, že jeden z rodičů naplňuje tato kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno

do péče tohoto rodiče. V případě, že oba rodiče naplňují tato kritéria zhruba stejnou měrou, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů [nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010, bod 28; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010, bod 25; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, zejména body 18 a 26; a nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014; či bod 67 Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte, citovaný výše v bodě 25 tohoto nálezu].

28. Z judikatury Ústavního soudu tedy plyne, že svěření dítěte do střídavé péče není automatickým řešením při rozchodu rodičů. V prvé řadě musí být splněno subjektivní kritérium, tj. oba rodiče musí o svěření dítěte do střídavé péče projevit skutečný a upřímný zájem. Pokud jeden z rodičů o střídavou péči zájem skutečný a upřímný neprojeví, toto řešení nepřipadá v úvahu. K získání dítěte do střídavé péče však rodiči nestačí pouze projevit skutečný a upřímný zájem (subjektivní kritérium), ale rodič musí rovněž naplnit i základní objektivní kritéria citovaná výše v bodě 27 tohoto nálezu. Střídavá péče tak podle Ústavního soudu není vyžadována ve všech případech, kdy oba rodiče projeví o svěření dítěte do péče zájem. Článek 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské Úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří toliko presumpci ve prospěch střídavé péče, pokud o ni mají oba rodiče zájem a zároveň oba naplňují kritéria uvedená v bodě 27 tohoto nálezu (případně další specifická kritéria uvedená v bodě 30 tohoto nálezu, pokud je to v projednávané věci relevantní) ve zhruba stejné míře. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014, legitimním zájmem, který by tuto presumpci mohl ospravedlnit, „nemůže být ochrana práv druhého rodiče, neboť ten, jak bylo výše řečeno, žádné silnější právo k péči o děti nemá. Nejčastěji bude tedy legitimním zájmem ochrana nejlepšího zájmu dětí (...)“. Tyto pádné důvody sledující ochranu nejlepšího zájmu dítěte jsou rozebrány níže v bodě 31 tohoto nálezu.

29. Než Ústavní soud přistoupí k rozboru důvodů, které mohou vyvrátit presumpci ve prospěch střídavé péče, musí nejprve blíže rozvést obsah jednotlivých čtyř základních objektivních kritérií zmíněných v bodě 27 tohoto nálezu. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že schopnost daného rodiče zajistit u dítěte jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby není obvykle naplněna stejnou měrou například tehdy, pokud byl jeden z rodičů v blízké minulosti odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody, pokud se jeden z rodičů dopustil fyzického či psychického násilí na dotčeném dítěti či existuje prokazatelná „násilná historie“ tohoto rodiče ve vztahu k jiným dětem, pokud se jeden z rodičů prokazatelně dopustil domácího násilí na druhém z rodičů, pokud je jeden z rodičů závislý na drogách, alkoholu či silných lécích snižujících jeho motorické

a psychologické schopnosti, pokud jeden z rodičů vede nezřízený život či pokud má jeden z rodičů diagnostikované závažné psychické problémy (ani v těchto případech však obvykle nelze vyloučit styk takového rodiče s dítětem zcela; srov. rozsudek ESLP ve věci *T. proti České republice* ze dne 17. července 2014 č. 19315/11). Obdobně nepřipadá střídavá péče v úvalu v době, kdy je dítě kojeno. Tyto skutečnosti však musí být nejen tvrzeny, ale i prokázány, a obecné soudy jsou existenci těchto důvodů povinny výslovně ve svém rozhodnutí odůvodnit. Se stejnou nuancovaností je nutné postupovat i u ostatních kritérií. U zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb je tak nezbytné vzít v potaz zejména vazby dotčeného dítěte na jeho sourozence a další členy širší rodiny a posoudit, zda některý z rodičů nebrání styku dítěte s druhým rodičem a s dalšími osobami, k nimž má dítě silnou náklonnost. U přání dítěte je pak nezbytné zkoumat zejména věk dítěte a možnost jeho manipulace ze strany některého z rodičů. Kritérium přání dítěte neznamena, že by dítě snad mělo spor o svěřeni do péče „rozhodovat“, soud k přání dítěte přihlíží a ve svém rozhodnutí je pak musí zohlednit, nikoli však bez dalšího plně respektovat. Přání dítěte je důležité zohlednit ať už je dítě v jakémkoli věku. Výslovně vyjádřený názor dítěte je však třeba hodnotit s přihlédnutím k jeho věku; patnáctiletý teenager je schopen jednoznačněji své názory a přání srozumitelně verbalizovat, verbální vyjádření názoru tříletého dítěte nemusí být tak směrodatné. U mladších dětí je třeba hodnotit verbální vyjádření jejich názoru s přihlédnutím k jejich věku, rozumové vyspělosti i možnosti jejich manipulace. Případně je u velmi malých dětí třeba zkoumat i jiné metody komunikace, kterými ukazují své porozumění a preference, jako například řeč těla, výrazy ve tváři či kresby.

30. Ústavní soud dále konstatuje, že výše uvedený výčet kritérií, která musí vzít obecné soudy v potaz, je toliko demonstrativní. Obecné soudy jsou tak nejen oprávněny, ale i povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, pokud to specifické okolnosti projednávaného případu vyžadují (srov. např. kritéria Výboru pro práva dítěte uvedená v bodě 24 tohoto nálezu). Mezi přípustná další kritéria však nepatří nesouhlas jednoho z rodičů [srov. nález sp. zn. I. ÚS 238/05 ze dne 17. 1. 2006 (N 15/40 SbNU 123); usnesení sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. 6. 2008, bod 6; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, zejména bod 28; a nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014]. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že česká právní úprava (tj. § 26 odst. 2 zákona o rodině a § 907 nového občanského zákoníku) nevyžaduje ke svěřeni dítěte do střídavé péče souhlas obou rodičů. V novém občanském zákoníku je úmysl zákonodárce nevyžadovat pro svěřeni dítěte do střídavé péče souhlas obou rodičů ještě zřetelněji, neboť tento souhlas je výslovně požadován u svěřeni dítěte do *společné* péče (srov. § 907 odst. 1 poslední větu nového občanského zákoníku), a tudíž

o této možnosti zákonodárce musel vědět, a tím, že totožnou podmínku zákonodárce u střídavé péče neuvedl, jasně vyjádřil své stanovisko souhlas obou rodičů při svěřeni dítěte do střídavé péče nevyžadovat. Tento úmysl zákonodárce Ústavní soud respektuje.

31. Ústavní soud rovněž konstatuje, že i když jsou splněna výše uvedená čtyři kritéria (resp. vícero kritérií) u obou rodičů ve zhruba stejné míře, mohou nastat specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které brání jeho svěřeni do střídavé péče. Jinými slovy, střídavá péče by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Jde například o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte (např. pokud je dotčené dítě nervově labilní nebo má Aspergerův syndrom; k tomu usnesení sp. zn. I. ÚS 2441/13 ze dne 15. 12. 2014, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž. Stejně tak lze uvažovat ve výjimečných případech o nesvření dítěte do střídavé péče v případech, kdy rodiče, jež jinak naplňují relevantní kritéria ve zhruba stejné míře, žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte [judikatura Ústavního soudu k tomuto kritériu však zatím není plně rozvinutá; srov. například nález sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 152/66 SbNU 289); usnesení sp. zn. I. ÚS 2587/14 ze dne 23. 10. 2014 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>); či nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 (viz výše)]. Ve zcela výjimečných případech může být důvodem bránícím svěřeni do střídavé péče i nevhodná komunikace mezi rodiči. Nevhodnou komunikací mezi rodiči je však nutné odlišit od nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí, který přípustným důvodem není [srov. nález sp. zn. I. ÚS 238/05 ze dne 17. 1. 2006 (N 15/40 SbNU 123); usnesení sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. 6. 2008 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), bod 6; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, zejména bod 28; a nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014; viz rovněž bod 30 tohoto nálezu]. Stejně tak legitimním důvodem pro odeprání střídavé péče „nemůže být ochrana práv druhého rodiče [v daném případě matky], neboť ten ... žádné silnější právo k péči o děti nemá“ (nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014). Samotné problematice komunikace mezi rodiči se Ústavní soud ve své judikatuře již věnoval [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167)]. Podle zmíněné judikatury nemůže pouhá absence komunikace mezi rodiči či její zhoršená kvalita vést k vyloučení střídavé výchovy, neboť v takovém případě by se jednalo v podstatě o ústupek vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje „boj o dítě“, případně trýznění druhého rodiče prostřednictvím dítěte. Vyloučením střídavé péče pouze na základě nevhodné komunikace by se tak otevřel prostor ke zneužití postavení rodiče, který měl doposud dítě svěřeno

do péče. Soudy mají v takovém případě primárně povinnost zkoumat, z jakých důvodů je komunikace mezi rodiči nevhodná, a následně se pokusit pomocí vhodných opatření komunikaci mezi rodiči zlepšit, například ve formě nařízení mediace či nařízení alespoň minimální písemné komunikace týkající se dítěte. Již samotná střídavá péče totiž může být impulsem ke zlepšení komunikace a lepší spolupráci rodičů.

32. Rodiče by totiž podle Ústavního soudu neměli řešit své neshody bojem o dítě či jeho prostřednictvím, ale naopak hledět především na jeho zájem být v péči obou rodičů a hledat nejvhodnější způsob, jak dítěti vytvořit harmonické a láskyplné prostředí, umožňující mu bez negativních vlivů jeho zájem realizovat. Je však nesporné, že špatná či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči může mít negativní vliv na osobnostní rozvoj dítěte. Proto ve výjimečných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů neměly na zlepšení komunikace vliv, mohou soudy střídavou péči vyloučit. Musí přitom zjistit, na straně kterého z rodičů leží příčina nevhodné komunikace, a zohlednit toto zjištění při svěřování dítěte do péče pouze jednoho z rodičů. Dítě by pak mělo být svěřeno do péče právě toho z rodičů, který je ochotný s druhým z rodičů komunikovat a nebránit mu ve styku s dítětem. Závěrem Ústavní soud zdůrazňuje, že rozhodnutí soudu, kterým nevyhoví rodiči žádajícímu střídavou péči, musí být podrobně a přesvědčivě odůvodněno a musí být náležitě vloženo, na základě jakých skutečností nebylo v konkrétním případě rodiči vyhověno a jaké kroky byly podniknuty k případnému odstranění daných překážek.

B. Aplikace obecných principů na projednávaný případ

33. Po vymezení obecných principů v bodech 22 až 32 Ústavní soud přezkoumal, zda je napadené rozhodnutí s těmito principy souladné. Je zřejmé, že první kritérium, tedy existence pokrevního pouta mezi nezletilou a stěžovatelem, je u obou rodičů naplněno. Odvolací soud taktéž posoudil kritérium třetí, což je schopnost rodičů zajistit vývoj dítěte, a shledal, že oba rodiče jsou k výchově rovnocenně způsobilí a mají pro ni vhodné podmínky, a proto považoval tedy toto kritérium za naplněné.

34. Ve zbytku odůvodnění se pak odvolací soud věnuje otázce komunikace mezi rodiči a jejího vlivu na zájem nezletilé. Druhé kritérium požaduje zkoumání míry zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče, přičemž je zapotřebí vzít v potaz zejména vazby dotčeného dítěte a posoudit, zda některý z rodičů nebrání styku dítěte s druhým rodičem. Pokud se odvolací soud ve svém rozhodnutí omezil pouze na konstatování, že špatnou komunikací nese nezletilá negativně, a proto nepřipadá střídavá péče v úvahu, nelze hovořit o důsledném zkoumání tohoto kritéria. Odvolací soud totiž v rámci tohoto kritéria nevezl v potaz judikaturu Ústavního soudu a principy v ní obsažené tak, jak

jsou nastíněny v bodě 31 tohoto nálezu. Odvolací soud se sice komunikaci do určité míry věnoval a dospěl k závěru, že zhoršená komunikace a napětí mezi rodiči jsou důsledkem postoje stěžovatele, Ústavní soud však nepovažuje jeho argumentaci s ohledem na závažnost jeho závěru a důsledků z něj vyvozených za dostatečnou.

35. Ústavní soud nerozporuje závěr, že domáhání se styku s nezletilou ze strany stěžovatele za pomoci právních prostředků může mít negativní vliv jak na nezletilou, tak na vztah mezi rodiči. Toto však samo o sobě nemůže být, jak je zřejmé z výše nastíněných principů, dostatečným důvodem pro vyloučení střídavé péče. Ze strany odvolacího soudu zcela chybí snaha zjistit, proč stěžovatel těchto prostředků využívá, tedy zda je využívá skutečně jako poslední možnost jak dosáhnout styku s nezletilou, či zda se z jeho strany jedná o neodůvodněné užívání těchto prostředků. I pokud by odvolací soud došel k závěru posledně uvedenému, stále nemůže automaticky vyloučit střídavou péči. Odvolací soud má totiž podle judikatury Ústavního soudu v případech, kdy je komunikace mezi rodiči ve špatném stavu, rovněž povinnost pokusit se pomocí různých opatření tuto komunikaci mezi rodiči napravit. I přesto, že tato opatření byla ze strany znalce, orgánu sociálně-právní ochrany dětí a kolizního opatrovníka navrhována (viz body 4, 5 a 6 tohoto nálezu), z rozhodnutí odvolacího soudu nevyplývá ani snaha o zlepšení komunikace mezi rodiči, ani zvažování případných prostředků vedoucích ke zlepšení.

36. Odvolací soud se nezabýval ani tím, jakým způsobem probíhaly dosavadní snahy o zlepšení komunikace, tedy návštěvy rodičovské poradny, jež byly podle zjištění odvolacího soudu rodičům uloženy. Opomenutí tohoto aspektu je zvláště závažné v situaci, kdy matka nezletilé v řízení před soudem prvního stupně ve svém vyjádření uvedla, že s mediací nesouhlasí, neboť se se stěžovatelem na podstatných věcech ohledně výchovy shodne a další komunikace není potřebná (viz bod 8 tohoto nálezu). Toto tvrzení je přitom v příkrém rozporu se závěry odvolacího soudu o neschopnosti rodičů domluvit se. S ohledem na uvedené potom vůbec není zřejmé, zda v kvalitě komunikace mezi rodiči došlo k určitému posunu, zda je příčinou špatné komunikace stěžovatelovo jednání či jeho osobnostní charakteristiky, nebo zda je pouze jejím důsledkem a příčina leží jinde. Takový postup je chybný i ve vztahu ke svěření nezletilé do péče matky, neboť skutečnost, že o nezletilou bude pečovat matka, žádné záruky na zlepšení komunikace mezi rodiči neskýtá. Při vyloučení střídavé péče na základě nevhodné komunikace rodičů mají totiž soudy povinnost zkoumat příčinu takového stavu a dítě zásadně svěřit do péče toho z rodičů, který uznává pozici druhého rodiče v životě dítěte a nebude bránit styku s ním. Postup odvolacího soudu v projednávaném případě tedy v sobě nese nebezpečí, že stěžovatelova role ve výchově nezletilé bude v důsledku prohlubujícího se konfliktu

postupně vyhasínat nebo bude mít dokonce negativní povahu. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že odvolací soud nedostatečně posoudil, zda je svěřeni do péče matky v zájmu nezletilé, a tedy uzavírá, že druhé kritérium nebylo odvolacím soudem dostatečně zkoumáno.

37. U čtvrtého kritéria, přání dítěte, je nezbytné zkoumat zejména věk dítěte a možnost jeho manipulace ze strany některého z rodičů. Preferencemi nezletilé se do určité míry zabýval již soud prvního stupně, který ze znaleckého posudku zjistil, že nezletilá má ráda oba rodiče, avšak preferuje matku, kterou je více ovlivněna. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že odvolací soud se do určité míry přáním nezletilé také zabýval, a to především ve vztahu k doplnění znaleckého posudku. V doplnění znaleckého posudku byl však oproti původnímu znaleckému posudku postoj nezletilé posouzen odlišně, a to výrazněji ve prospěch matky, přičemž z něj vyplynulo, že nezletilá cítí obavy z reakce otce na vyjádření jejich preferencí. Odvolací soud nijak dále nezkoumal, čím byl tento posun zapříčiněn a zda a do jaké míry je nezletilá ovlivněna ve svých postojích, a dále pak s těmito skutečnostmi při posuzování vhodnosti střídavé péče nepracoval. Stejně tak se obecné soudy výslovně nevyjádřily k možné manipulaci nezletilé, a to zejména vzhledem k jejímu věku (viz nálezh sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, bod 23; a bod 29 tohoto nálezu). Ani čtvrté kritérium proto nebylo odvolacím soudem dostatečně odůvodněno.

C. Závěr

38. Střídavá péče o dítě připadá v úvahu tehdy, pokud oba rodiče projevují o svěřeni dítěte do péče upřímný a skutečný zájem (subjektivní kritérium) a oba naplňují relevantní objektivní kritéria zhruba ve stejné míře. Při svěřování dítěte do péče musí obecné soudy posoudit zejména následující čtyři objektivní kritéria: 1. existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče; 3. schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte. Obecné soudy jsou však nejen oprávněny, ale i povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, pokud to specifické okolnosti projednávaného případu vyžadují. V případě, že jeden z rodičů naplňuje relevantní kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče (zároveň s nastavením adekvátního styku druhého rodiče s dítětem). V případě, že oba rodiče naplňují relevantní kritéria zhruba stejnou měrou, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud oba rodiče projevují o dítěte skutečný zájem a chtějí jej mít v péči a zároveň oba naplňují relevantní objektivní kritéria ve zhruba stejné míře, čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 evropské Úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny

a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří presumpci ve prospěch střídavé péče. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte. Mezi tyto důvody patří například specifický zdravotní či psychologický stav dítěte, v jehož důsledku by střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, či velmi velká vzdálenost bydlíšť rodičů, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobit narušit školní docházku dítěte. Ve výjimečných případech může být důvodem k vyloučení střídavé péče i nevhodná či vůbec neprobíhající komunikace mezi rodiči, avšak nemůže se tak stát, aniž by se soudy pokusily zjistit příčinu stávajícího stavu komunikace a tento stav za pomoci vhodných opatření napravit a zlepšit. Dítě by pak mělo být svěřeno zásadně do péče toho z rodičů, který je více nakloněn ke komunikaci s druhým rodičem a který nebudou bránit jeho styku s druhým rodičem.

39. Na základě výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že omezením se pouze na posouzení otázky komunikace mezi rodiči neposoudil odvolací soud dostatečně všechna kritéria, která je nutné při posuzování vhodnosti střídavé péče posoudit, a otázku komunikace mezi rodiči zároveň neposoudil v souladu s judikaturou Ústavního soudu. Z toho důvodu Ústavní soud shledal napadený rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 2. 2014 č. j. 30 Co 302/2013-612 rozporným s ústavně zaručenými právy stěžovatele a v souladu s § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadené rozhodnutí zrušil.

II. Usnesení

Č. 16

K omezení svobody pohybu zákazem vycestování do zahraničí vydaným v souvislosti s trestním stíháním

I. Efektivní ochrana ústavně zaručené svobody pohybu jednotlivce vyžaduje, aby zákonnost jejího omezení ve formě zákazu vycestování do zahraničí podle § 77a trestního řádu mohla být po celou dobu jeho trvání podrobena soudní kontrole, tedy nikoli až poté, co bude rozhodnuto o posledním procesním prostředku, kterým se končí trestní řízení jako celek.

II. Kautelám čl. 14 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 3 Protokolu č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod neodporují opatření předvídaná § 77a trestního řádu, která zajišťují, aby se osoba stíhaná pro úmyslný trestný čin nemohla vyhýbat trestnímu řízení, ztěžovat ho nebo mu zcela uniknout, a to za podmínky, že jejich uplatnění (včetně možnosti povolit na konkrétně vymezenou dobu vycestování do zahraničí) ob stojí z hlediska proporcionality zásahu do svobody pohybu.

Usnesení

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 12. listopadu 2014 sp. zn. II. ÚS 3861/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Libora Veeverky, zastoupeného Mgr. Martinem Rytířem, advokátem, se sídlem Praha 1, Václavské nám. 66/808, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. října 2013 sp. zn. 9 To 72/2013 a usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 30. září 2013 č. j. 7 VZV 25/2012-990, jimiž byl zamítnut stěžovatelův návrh na zrušení zákazu vycestování do zahraničí, spojené s návrhem na zrušení § 77a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a s návrhem na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem, za účasti Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost a návrhy s ní spojené se odmítají.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 18. prosince 2013, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť má za to, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva podle čl. 14 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie. Současně navrhl, aby Ústavní soud zrušil § 77a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a aby mu přiznal náhradu nákladů tohoto řízení.

2. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 23. května 2012 sp. zn. 44 To 308/2012 bylo stěžovateli podle § 77a odst. 1 trestního řádu uloženo omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí. Důvodem byla skutečnost, že je proti němu vedeno trestní stíhání pro zločiny podvodu podle § 209 odst. 1 a odst. 5 písm. a) trestního zákoníku a legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 písm. a) a odst. 4 písm. b) a c) trestního zákoníku, k nimž mělo v obou případech dojít ve spolupachatelství podle § 23 trestního zákoníku. Stěžovatel se měl na trestné činnosti podílet v pozici osoby, která ovládá zahraniční společnosti se sídlem ve Velké Británii a na Seychelách, na jejichž účtech v Rakousku byly zajištěny prostředky, u nichž je dán důvodný předpoklad, že pocházejí z trestné činnosti. Právě on tyto účty zřídil a je jedinou osobou, která k nim má dispoziční oprávnění.

3. Dne 16. září 2013 navrhl stěžovatel zrušení uvedeného omezení, jeho návrh byl však usnesením Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 30. září 2013 č. j. 7 VZV 25/2012-990 podle § 77a odst. 4 trestního řádu *a contrario* zamítnut. Stížnost stěžovatele proti tomuto rozhodnutí následně zamítl Vrchní soud v Praze (dále též „stížnostní soud“) usnesením ze dne 21. října 2013 sp. zn. 9 To 72/2013. Jak vyplývá z posledně uvedeného usnesení, soud neshledal, že by byly dány zákonné podmínky pro zrušení zákazu vycestování do zahraničí, neboť další trvání tohoto omezení v dané věci je nadále opodstatněné a plní svoji preventivní zajišťující funkci, neboť brání stěžovateli v případném maření probíhajícího trestního řízení pobytu či působením v zahraničí. Za rozhodné v tomto ohledu uznal dvě skutečnosti. V první řadě si stěžovatel prokazatelně vytvořil dobré pozice v cizině a tyto měl významným způsobem využít k zastírání původu finančních prostředků získaných podvodnou trestnou činností (v rozsahu přibližně 130 mil. Kč). Tyto jeho vazby přitom nepochybně dále existují a stejně tak zůstává neměnné jeho postavení v zahraničních společnostech, které se v trestné činnosti měly angažovat. Za těchto okolností by možnost volného

pohybu v cizině podle stížnostního soudu otevřela stěžovateli velký prostor pro zneužití uvedených vazeb v neprospěch probíhajícího trestního stíhání. Druhým rozhodným momentem byla vysoká závažnost stíhané trestné činnosti. Délka trvání uloženého zákazu vycestování do zahraničí, která v době rozhodování stížnostního soudu činila 17 měsíců, je zcela přiměřená závažnosti a složitosti stíhané kauzy, aktuální procesní a důkazní situaci, konkrétní roli stěžovatele v trestné činnosti, jakož i povaze uloženého omezení, které pro něj představuje pouze méně významnou zátěž. Jeho omezující účinek je ve srovnání s vazebním řízením podstatně menší, protože i přiměřenou dobu jeho trvání nelze striktně odvozovat od zákonných vazebních lhůt, určených navíc výlučně pro stádium přípravného řízení. Byl to nakonec sám stěžovatel, kdo již při svém zadržení v dubnu 2012, kdy mu bezprostředně hrozilo vazební stíhání, jasně deklaroval svoji ochotu se tomuto omezení podrobit.

4. Vrchní soud v Praze se zabýval i návrhem stěžovatele na zúžení zákazu pouze na nečlenské státy Evropské unie, dospěl však k názoru, že takovéto rozhodnutí § 77a odst. 1 trestního řádu neumožňuje. Nadto dodal, že jeho důsledkem by bylo nežádoucí oslabení funkce předmětného omezení. Nic na tom nemění ani to, že řízení bylo doplněno o výslech svědka, který žije v zahraničí, a že příslušná rakouská banka ukončila svoji činnost, čímž obviněnému zaniklo dispoziční právo k u ní vedeným účtům. Obě tyto skutečnosti totiž nemají podstatný vliv na reálnou obavu, že by obviněný svým osobním působením v zahraničí mohl mařit účel trestního řízení. Za ryze subjektivní stanovisko stěžovatele, jež nemá oporu v rozhodných skutečnostech, stížnostní soud označil jeho námitku, že v řízení nejsou důsledně šetřena jeho práva jako stíhané osoby a že rozhodování státního zástupce o zákazu vycestování do zahraničí je neobjektivní, diskriminační a šikanující.

II. Argumentace stěžovatele

5. Ve své ústavní stížnosti stěžovatel formuluje námitky ve vztahu k samotnému § 77a odst. 1 trestního řádu, které podle jeho názoru neobstojí s ohledem na členství České republiky v Evropské unii. Omezit volný pohyb osob, tj. právo občanů Evropské unie ucházet se o zaměstnání, podnikat či studovat na území ostatních členských států a za tímto účelem se na něm volně pohybovat, může členský stát v souladu s čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie pouze z důvodu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví. Členské státy však musí prokázat, že aplikace takového omezení je odůvodněná a přiměřená a že sledovaného účelu nebylo možno dosáhnout jinak. Rovněž musí sledovat a posuzovat individuální chování dotčené osoby a její aktuální činnost. K odůvodnění

omezení volného pohybu osob v konkrétním případě přitom nepostačuje pouhý fakt, že je vedeno trestní stíhání.

6. Meze pro uložení zákazu vycestování do zahraničí vyplývají i z přímo aplikovatelného čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě. Jde především o povinnost státu zajistit průběžné přezkoumávání tohoto opatření po celou dobu jeho trvání. V žádném případě naopak nesmí docházet pouze k jeho automatickému prodlužování bez možnosti ochrany individuálních práv, jichž se toto omezení týká. Zákaz vycestování nesmí fakticky sloužit ani jako trest. Stěžovatel má za to, že ustanovení § 77a odst. 1 trestního řádu by dostalo uvedeným požadavkům, pokud by tento zákaz vázalo na „zřejmé důvody vedoucí k podezření, že ... trestný čin spáchal obviněný a je zde důvodná obava, že by obviněný uprchl“.

7. Napadené ustanovení podle stěžovatele porušuje závazky České republiky vyplývající z Úmluvy, Smlouvy o fungování Evropské unie a Schengenských dohod i tím, že na jeho základě stanovený zákaz vycestování z České republiky se týká jakéhokoliv státu. Nerozlišuje se tedy, zda jde o území členských států Evropské unie, či o území třetích zemí.

8. Pokud jde o námitky ve vztahu k obsahu napadených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, stěžovatel zpochybňuje opodstatněnost i přiměřenost uloženého opatření, když poukazuje na své chování v průběhu trestního stíhání, v jehož rámci spolupracoval s uvedenými orgány, řádně se dostavoval na předvolání a respektoval veškeré pokyny, které mu byly adresovány. Jeho osobní, rodinné, majetkové a výdělkové poměry vylučují, že by v jeho případě bylo reálné opustit Českou republiku a začít „nový život“ někde v zahraničí. Stěžovatel je přesvědčen, že v jeho případě dochází k již zmíněnému automatickému prodlužování zákazu a že ani státní zástupce, ani soudy, jakožto instance rozhodující o stížnostech, se dostatečně nevypořádaly s jeho argumenty ohledně zásadního zásahu do jeho práv. Usnesení příslušného státního zástupce je podle jeho názoru dokonce nepřezkoumatelné, postrádající řádné a dostatečně podrobné odůvodnění. Diskriminační povahu zákazu vycestování nakonec stěžovatel spatřuje v tom, že v předmětné trestní věci je jediným z obviněných, vůči němuž bylo toto opatření stanoveno.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud si vyzádal spis vedený Policií České republiky pod sp. zn. OKFK-31/TČ-2011-251001 pro trestní věc stěžovatele a vyzval účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

10. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 29. července 2014, podepsaném předsedkyní příslušného senátu JUDr. Janou Kantorovou, odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Nad jeho rámec poznamenal, že stěžovatelem navržené omezení zákazu vycestování do zahraničí by

za situace, kdy by trestná činnost měla vazbu na členské státy Evropské unie, výrazně oslabilo jeho funkci a mohlo by vést ke zmaření dosažení účelu trestního řízení.

11. Vrchní státní zastupitelství v Praze, jehož vyjádření podepsané vrchní státní zástupkyní Mgr. Lenkou Bradáčovou je datováno dnem 22. července 2014, rovněž odkázalo na odůvodnění usnesení stížnostního soudu, jakož i předešlou argumentaci státního zástupce. Obě napadená usnesení byla podle jeho názoru řádně odůvodněna. Ve vztahu k námitce, že § 77a odst. 1 trestního řádu je v rozporu s právem stěžovatele jako občana Evropské unie na volný pohyb po jejím území, uvádí, že zákonodárce koncipoval uvedené ustanovení zcela jednoznačně tak, že obviněnému ukládá omezení spočívající v zákazu vycestování kamkoli do zahraničí, přičemž soudním rozhodnutím nelze zákonodárcem pregnantně stanovené zajišťovací opatření modifikovat výběrem určitého území či výčtem států, na které by se měl zákaz vztahovat. Stát totiž vykonává svou pravomoc pouze na vlastním území, kde je suverénní. V případě stěžovatele jsou navíc dány konkrétní důvody pro toto omezení, které se vztahují právě k jeho aktivitám a vazbám na území členských států Evropské unie. Vrchní státní zastupitelství se domnívá, že ustanovení § 77a trestního řádu bylo v projednávané věci vyloženo a aplikováno ústavně konformním způsobem a že související zásah do svobody pohybu stěžovatele byl plně v intencích čl. 14 odst. 3 Listiny, resp. čl. 2 odst. 2 a 3 Protokolu č. 4 k Úmluvě, a to za účelem ochrany zájmu státu na provedení trestního řízení a zamezení tomu, aby stěžovatel mohl v případě vycestování mařit či přinejmenším ohrozit jeho řádný průběh. Ústavní stížnost proto navrholo zamítnout.

12. Z posledně uvedeného vyjádření dále vyplývá, že v době jeho podání již byla proti stěžovateli podána obžaloba a bylo nařízeno hlavní líčení. Stěžovatel v mezidobí opětovně podal návrh na zrušení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí, jenž byl usnesením Městského soudu v Praze ze dne 10. února 2014 sp. zn. 46 T 21/2013 zamítnut. Stížnost proti němu byla zamítnuta usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 5. března 2014 sp. zn. 5 To 13/2014.

13. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli, který využil svého práva na ně reagovat. Ve své replice ze dne 12. srpna 2014 setrval na své argumentaci uplatněné v ústavní stížnosti. Závěr o absenci řádného odůvodnění odůvodňuje tím, že se státní zástupce ani soud v napadených usneseních dostatečně nevypořádali s jeho námitkami a opakovaně je přehlíželi, stejně tak jako další skutečnosti významné pro toto rozhodnutí. Nesouhlasí ani se závěrem o existenci vazeb na zahraniční osoby či finančních prostředků v zahraničí. Žádné takovéto vazby neexistují, účty i finanční prostředky byly zajištěny a svědek nacházející se v zahraničí byl vyslechnut. Stěžovatel namítá, resp. spatřuje určitou formu nátlaku i v odůvodnění zamítavého

usnesení o jeho pozdějším návrhu na zrušení zákazu vycestování, které mezi důvody jeho dalšího trvání řadí skutečnosti, že stěžovatel „k věci nevyprávěl a k jejímu objasnění nijak nepřispěl“ a že byla podána obžaloba, což zesiluje důvody k jeho zajištění, „neboť hrozba možného trestního postihu se pro obviněného může jevit reálnější“.

IV. Vlastní posouzení

14. Ústavní soud se seznámil s argumentací stěžovatele, vyjádřeními účastníků řízení a obsahem příslušného spisu, načež zjistil, že ústavní stížnost je přípustná, byla podána včas a splňuje zákonem stanovené formální náležitosti. Zároveň je však zjevně neopodstatněná.

15. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutí orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody. To znamená, že jejich ochrana je jediným důvodem, který otevírá prostor pro zásah do rozhodovací činnosti těchto orgánů, což platí i pro případné přehodnocení jejich skutkových zjištění nebo právních závěrů. Tento závěr se přirozeně uplatní i ve vztahu k postupu a rozhodování obecných soudů. Ústavní soud totiž není v postavení jejich další instance, a tudíž jeho zásah nelze odůvodnit toliko tím, že se obecné soudy dopustily pochybení při aplikaci podústavního práva či jiné nesprávnosti.

16. Ústavní stížností se lze domáhat ochrany základních práv a svobod jen proti rozhodnutím „konečným“, tj. rozhodnutím o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje (srov. § 72 odst. 3 a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Zpravidla půjde o ta rozhodnutí, jimiž se soudní či jiné řízení končí, splnění těchto podmínek lze nicméně připustit i v případě nemeritorních rozhodnutí, která jsou způsobilá bezprostředně a citelně zasáhnout do základních práv stěžovatele a která tvoří samostatnou uzavřenou součást řízení, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo [srov. např. nález ze dne 12. ledna 2005 sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53) nebo stanovisko pléna ze dne 23. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 35/13 (ST 35/69 SbNU 859; 124/2013 Sb.), bod 2]. Jedním z nich je i rozhodnutí podle § 77a trestního řádu, kterým se ukládá osobě, proti níž je vedeno trestní stíhání, omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí. Je tomu tak proto, že toto omezení představuje nikoliv nepatrný zásah do svobody pohybu dotčeného jednotlivce ve smyslu čl. 14 odst. 1 a 2 Listiny a čl. 2 odst. 1 a 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě, zahrnující i jeho právo svobodně opustit území České republiky. Zda se v konkrétním případě jedná i o zásah přípustný, bude vždy záviset na konkrétních skutkových

okolnostech, které musí opodstatňovat závěr, že použití tohoto prostředku sleduje legitimní (neboli ústavně aprobovaný) účel, je způsobilé jej dosáhnout a současně nezbytné k jeho dosažení (tedy, že odpovídá požadavku proporcionality). Naplnění těchto předpokladů je ovšem třeba posuzovat po celou dobu trvání předmětného omezení, protože důvody opodstatňující jeho uložení mohou postupem času a v důsledku změny okolností ztrácet na své intenzitě. Přesněji řečeno, efektivní ochrana ústavně zaručené svobody pohybu jednotlivce vyžaduje, aby zákonnost jejího omezení prostřednictvím zákazu vycestování do zahraničí mohla být po celou dobu jeho trvání podrobena soudní kontrole. Tato skutečnost je zároveň důvodem, pro který nemůže být případný přezkum tohoto zákazu z hlediska základních práv a svobod v řízení o ústavních stížnostech připuštěn teprve poté, co bude rozhodnuto o posledním procesním prostředku, kterým se končí trestní řízení jako celek (obdobným způsobem postupuje Ústavní soud např. ve vazebních věcech).

IV/a. Námitka nesouladu § 77a odst. 1 trestního řádu s ústavním pořádkem

17. V projednávané věci stěžovatel v první řadě zpochybňuje ústavnost § 77a odst. 1 trestního řádu, jenž na úrovni zákona zakotvuje pravomoc uložit v rámci trestního řízení omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí, jakož i důvody, pro které tak lze učinit (a na které odkazuje § 77a odst. 4, na jehož základě byla vydána napadená usnesení), a navrhuje jeho zrušení. Uplatněnou argumentaci lze v této části shrnout v tom smyslu, že uvedené ustanovení umožňuje stanovení předmětného opatření, aniž by musely být respektovány meze plynoucí z požadavku proporcionality omezení svobody pohybu ve smyslu čl. 14 Listiny a čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě. Jeden z důvodů, pro který tomu tak je, má přitom spočívat v nemožnosti omezit zákaz vycestování pouze na některé státy, resp. na státy, které nejsou členy Evropské unie. Zde stěžovatel spatřuje dokonce nesoulad s čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie.

18. Z povahy takto vymezených námitek vyplývá, že jestliže by Ústavní soud některou z nich shledal důvodnou, tento závěr by bez dalšího odůvodňoval i závěr o porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele. Tato skutečnost, byť je předpokladem aktivní legitimace fyzické nebo právnické osoby k podání návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu [§ 64 odst. 1 písm. e), odst. 2 písm. d) zákona o Ústavním soudu], ale ještě neznamená, že senát, který je příslušný k projednání ústavní stížnosti, musí bez dalšího postoupit tento návrh plénu Ústavního soudu ve smyslu § 78 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Tuto povinnost má totiž pouze v případě, dospěje-li k závěru, že není dán žádný z důvodů jeho odmítnutí podle § 43 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu. Podle § 43

odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu rozhoduje o odmítnutí takového návrhu naopak senát sám [srov. též čl. 1 odst. 2 písm. b) rozhodnutí pléna Ústavního soudu ze dne 25. března 2014 č. Org. 24/14, publikovaného pod č. 52/2014 Sb.], což z důvodu jeho zjevné neopodstatněnosti učinil i v tomto případě.

19. Účelem omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí a s ním spojené povinnosti obviněného vydat svůj cestovní doklad soudu je zajistit, aby se osoba stíhaná pro úmyslný trestný čin nemohla vyhýbat trestnímu řízení, ztěžovat ho nebo mu zcela uniknout [srov. náleze ze dne 20. května 2008 sp. zn. Pl. ÚS 12/07 (N 90/49 SbNU 247; 355/2008 Sb.), bod 26; náleze ze dne 15. září 2009 sp. zn. Pl. ÚS 18/07 (N 202/54 SbNU 505; 384/2009 Sb.), bod 17]. Tento účel nepochybně odpovídá veřejnému zájmu na udržení veřejného pořádku, protože jej lze z hlediska čl. 14 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 3 Protokolu č. 4 k Úmluvě považovat za legitimující omezení svobody pohybu. Ustanovení § 77a trestního řádu jako celek současně vymezuje podmínky, jejichž naplnění v konkrétním případě jeho aplikace zajišťuje, že zásah do uvedené svobody ob stojí z hlediska proporcionality (čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 4 odst. 4 Listiny). Stejný smysl mají i procesní garance spočívající v tom, že o uložení předmětného omezení rozhoduje soud, který musí zároveň i bez návrhu zkoumat důvodnost tohoto omezení po celou dobu jeho trvání. Požadavku proporcionality odpovídá též možnost povolit na konkrétně vymezenou dobu vycestování do zahraničí.

20. Pakliže stěžovatel namítá rozpor napadeného ustanovení s čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie, zaručujícím volný pohyb pracovníků v Evropské unii, Ústavní soud připomíná, že v rámci řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů [čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy] není oprávněn přezkoumávat soulad vnitrostátního práva s právem Evropské unie. Aplikace tohoto práva, které je bezprostředně použitelné, je v kompetenci obecných soudů, které mají v případě pochybnosti možnost, popř. povinnost obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie s předběžnou otázkou podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (bývalý čl. 234 Smlouvy o Evropském společenství) [srov. náleze ze dne 27. března 2008 sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.), bod 48; usnesení ze dne 2. prosince 2008 sp. zn. Pl. ÚS 12/08 (U 12/51 SbNU 823), bod 30]. Jen nad rámec řečeného však Ústavní soud považuje za žádoucí uvést, že čl. 45 Smlouvy o fungování Evropské unie umožňuje omezit práva pracovníků plynoucí ze zásady jejich volného pohybu z důvodu veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti, což je rámec, do něhož *prima facie* spadá i zajištění řádné účasti obviněného na trestním řízení. Vzhledem k tomu, že orgány činné v trestním řízení vykonávají své pravomoci na území České republiky, a nikoliv v rámci celé Evropské unie (nebo alespoň Schengenského prostoru), přitom nelze upřít smysl vztahení tohoto zákazu i ve vztahu k ostatním jejím

členským státním. Zda je takovéto omezení v konkrétním případě přiměřené, závisí, jak již bylo uvedeno výše, od posouzení všech skutkových okolností.

21. Z uvedeného vyplývá, že ustanovení § 77a odst. 1 trestního řádu z hlediska stěžovatelem uplatněných námitek zjevně není v rozporu s ústavním pořádkem, a tudíž samotná skutečnost, že došlo k jeho aplikaci, nepředstavuje dostatečný důvod k tomu, aby již na jejím základě bylo možné konstatovat porušení základních práv a svobod jednotlivce. Zbývá tedy posoudit, zda k takovému porušení nemohlo dojít s ohledem na způsob, jakým bylo napadené ustanovení aplikováno orgány činnými v trestním řízení v projednávané věci.

IV/b. Námitky ve vztahu k rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení

22. Ústavní soud posuzoval napadené usnesení stížnostního soudu z toho hlediska, zda jím tento soud dostal své povinnosti poskytnout soudní ochranu ústavně zaručené svobodě pohybu stěžovatele. Je namístě zdůraznit, že rozhodování o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro uložení opatření spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí nebo pro jeho ponechání v platnosti je věcí orgánů činných v trestním řízení, a to především obecných soudů. K porušení práva na soudní ochranu (resp. na spravedlivý proces) ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy ovšem může dojít i ze strany obecných soudů, a to, byť nikoliv výlučně, tehdy, dopustí-li se svévolné aplikace norem podústavního práva, již schází smysluplné odůvodnění, např. v případě existence extrémního nesouladu skutkových zjištění a provedených právních závěrů v jejich rozhodnutí [srov. např. náleze ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85) nebo náleze ze dne 7. března 2012 sp. zn. I. ÚS 3523/11 (N 48/64 SbNU 599)]. Tak tomu ale v tomto případě nebylo.

23. Ponechání předmětného omezení bylo odůvodněno jednak konkrétními skutečnostmi spočívajícími ve vztazích stěžovatele v zahraničí, jež mají souvislost se stíhanou trestnou činností, jednak vysokou závažností této trestné činnosti. Smyslem tohoto omezení je přitom preventivně zamezit tomu, aby se stěžovatel v případě vycestování do zahraničí nevyhýbal trestnímu řízení, což by mu mohly usnadnit právě tyto v příslušném spisu blíže popsání vztahy. Ústavní soud zdůrazňuje, že předmětné omezení je zajišťovacím institutem, přičemž rozhodování o něm je vedeno, obdobně jako v případě vazby, vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti (nikoliv jistoty). To platí jak ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li toto omezení uloženo, tak ohledně dalšího vývoje řízení, který lze jen odhadovat [srov. *mutatis mutandis* náleze ze dne 25. května 2004 sp. zn. I. ÚS 161/04 (N 74/33 SbNU 229)]. V případě napadených rozhodnutí dospěl k závěru,

že obě jsou náležitým způsobem odůvodněna, přičemž v úvahách soudu, resp. státního zástupce, nelze spatřovat žádný exces, který by odůvodňoval zrušení těchto rozhodnutí v tomto řízení.

24. Závěrem Ústavní soud dodává, že se zabýval i otázkou, zda omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí ob stojí s ohledem na to, že v době vydání napadeného usnesení stížnostního soudu trvalo již 17 měsíců. Ustanovení § 77a trestního řádu sice neobsahuje žádnou maximální lhůtu, která by omezovala délku trvání tohoto omezení, důvody pro jeho uložení existující v okamžiku zahájení trestního stíhání stěžovatele nicméně nemohou ospravedlnit neomezený zásah do jeho svobody pohybu. Následné vyšetřování musí být naopak vedeno s náležitým úsilím a urychleně tak, aby zásah trval jen omezenou dobu. Jakkoliv přitom Ústavní soud s ohledem na složitost věci a závažnost stíhaného trestného jednání nepovažuje v tomto případě uvedenou lhůtu za nepřiměřenou, je žádoucí zdůraznit, že obecné soudy musí při posuzování důvodnosti dalšího trvání předmětného omezení vždy zvažovat i tuto skutečnost.

V. Závěr

25. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud rozhodl, že napadenými usneseními zjevně nebyla porušena základní práva stěžovatele, protože mu nezbylo než jeho ústavní stížnost společně s návrhem na zrušení § 77a odst. 1 trestního řádu podle § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněnou odmítnout. Stejným způsobem rozhodl o jeho návrhu na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem.

Č. 17

K odlišnostem uplatnění reklamace a předžalobní upomínky

Jen na základě uplatnění reklamace bez následného zaslání předžalobní výzvy jako podmínky pro uplatnění náhrady nákladů řízení podle § 142a odst. 1 občanského soudního řádu nelze podání žaloby presumovat, neboť je třeba respektovat odlišnosti obou základních oblastí práva z hlediska jejich východisek, jako jsou principy legality a oficiality pro uplatňování nároků na náhradu škody v právu veřejném oproti právu soukromému, kde se uplatní autonomie vůle a s ní spojená chybějící zákonná povinnost poškozeného vyžadovat nápravu.

Usnesení

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 20. listopadu 2014 sp. zn. III. ÚS 3187/14 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Adély Petrové, zastoupené Mgr. MUDr. Jaroslavem Maršíkem, advokátem, se sídlem nám. Svobody 1, Teplice, proti výroku II rozsudku Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 26. června 2014 č. j. 11 C 186/2013-38, kterým bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků občanského soudního řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností ze dne 29. 9. 2014, doručenou Ústavnímu soudu dne 30. 9. 2014, napadla stěžovatelka shora označené soudní rozhodnutí, přičemž tvrdila, že jí bylo zasaženo do jejího základního práva vyplývajícího z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Napadeným rozsudkem Okresního soudu v Ústí nad Labem (dále jen „okresní soud“) bylo rozhodnuto, že žalovaná GREGI, s. r. o., je povinna zaplatit stěžovateli jakožto žalobkyni částku 5 000 Kč (výrok I) a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II). Posledně uvedené rozhodnutí okresní soud zdůvodnil tím, že stěžovatelka sice byla ve věci plně úspěšná, neprokázala však, že by žalované zaslala výzvu

k plnění ve smyslu § 142a odst. 1 občanského soudního řádu (dále též „o. s. ř.“), a dále že žádné důvody zvláštního zřetele hodné pro příznání náhrady nákladů (§ 142a odst. 2 o. s. ř.) zjištěny nebyly.

II. Argumentace stěžovatelky

3. V ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že si je vědoma toho, že rozhodnutí obecného soudu o nákladech občanskoprávního řízení může být výjimečně věcně přezkoumáno, jsou-li zde zjevné indicie, že by mohlo být dotčeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. V daném případě by tomu tak mělo být, neboť rozhodnutí okresního soudu je svévolné, racionálně neodůvodněné a zákonu neodpovídající. V této souvislosti stěžovatelka vyslovuje nesouhlas s názorem okresního soudu, jenž v odůvodnění uvedl, že za předžalobní výzvu ve smyslu § 142a odst. 1 o. s. ř. nelze považovat reklamaci, neboť v ní chybí podstatná náležitost, a tou je upozornění, že v případě jejího nesplnění se bude žalobce domáhat svého nároku soudní cestou.

4. Okresní soud vycházel z listiny „reklamace zboží – uplatnění reklamace“, v níž stěžovatelka vytýkala žalované skrytou vadu koupeného zboží a žádala o opravu anebo o slevu z ceny ve výši 5 000 Kč a kterou žalovaná písemně zamítla. Stěžovatelka je názoru, že v daném případě reklamace splnila funkci kvalifikované výzvy k plnění a interpretace ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř. okresním soudem je příliš formalistická. Samotná reklamace je fakticky výzvou k plnění a další výzva je dle stěžovatelčina názoru zbytečnou formalitou, která by řízení „brzdila“. Občanský soudní řád nestanoví, že je ve výzvě nutné „hrozit“ soudním řízením a že v případě absence pohrůžky tato nespĺňuje zákonné náležitosti (resp. zákonný účel). Vzhledem k tomu, že dohoda s dlužníkem nebyla možná, a tudíž uplatnění nároku soudní cestou bylo jediné řešení, muselo být člověku průměrného rozumu jasné, že tato alternativa může nastat a že s tím bude spojena i náhrada nákladů řízení. V této souvislosti stěžovatelka poukazuje na to, že to byla žalovaná, kdo zasáhl do její právní sféry, že se musela bránit a že byla úspěšná, přičemž by prý bylo v rozporu s ochrannou funkcí civilního práva procesního, pokud by nebylo možné odstranit zmenšení majetkové sféry účastníka (jen) v důsledku toho, že byl nucen hájit svá práva.

5. Současně je stěžovatelka dle svých slov přesvědčena, že v jejím případě byly dány předpoklady pro aplikaci ustanovení § 142a odst. 2 o. s. ř. V závěru stěžovatelka poukazuje na to, že se řízení stalo bezúčelným, neboť přisouzená částka je menší než náklady právního zastoupení.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

6. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou,

kteřá byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností; Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný, stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. žádný takový k dispozici nemá.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

7. Ústavní soud následně posoudil obsah ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že tato představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivitativy řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobil porušení základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi. Zjevná neopodstatněnost ústavní stížnosti, přes její ústavněprávní dimenzi, může rovněž vyplývat z předchozích rozhodnutí Ústavního soudu, zvláště pak vydaných formou nálezu, řešících shodnou či obdobnou právní problematiku.

8. Předně je nutno zdůraznit, že stěžovatelka předmětem „sporu“ před Ústavním soudem činí částku několika tisíc korun, takže jde o bagatelní věc, kterážto skutečnost – sama o sobě – zakládá dostatečný důvod pro posouzení ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné, a to i kdyby šlo o věc samu, natož pak, jde-li zde toliko o náhradu nákladů řízení [viz např. náleze ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89) či usnesení ze dne 25. 11. 2010 sp. zn. III. ÚS 2525/10 (dostupné na <http://nal.usoud.cz>)].

9. Další důvod, proč nelze považovat ústavní stížnost za jakkoliv opodstatněnou, spočívá v tom, že její podstatou je vyjádření nesouhlasu s tím, jak okresní soud interpretoval tzv. podústavní právo, tj. ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř., a jak toto aplikoval s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Stěžovatelka sice v ústavní stížnosti tvrdí, že postup soudu byl svévolný, neboť nebyl racionálně zdůvodněn, tato vada však přítomna není.

Jde-li o otázku obsahových náležitostí tzv. předžalobní výzvy, zákon sice výslovně neuvádí, že by v ní muselo být upozornění, že v případě jejího nesplnění se bude žalobce svého nároku domáhat soudní cestou, nicméně pokud k takovému závěru obecné soudy – a to s ohledem na povahu věci – dospěly (viz okresním soudem zmiňovaný rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 2. 2014 sp. zn. 1 Co 524/2013, dostupný in ASPI, ID: JUD-250573CZ), nemá Ústavní soud, co by jim mohl z hlediska ústavnosti vytknout.

10. Kromě toho otázka, co obecně je či není obsahovou náležitostí tzv. předžalobní výzvy, není pro posouzení věci až tak zásadní. V daném případě bylo třeba zkoumat, zda úkon, kterým stěžovatelka uplatnila odpovědnost za vady (obsažený v listině „reklamace zboží – uplatnění reklamace“), může být z hlediska svého obsahu považován (i) za předmětnou výzvu. Stěžovatelka v tomto ohledu tvrdí, že žalovaná musela počítat s tím, že pokud jejímu požadavku nevyhoví, bude se svého nároku domáhat soudní cestou. Názor, podle něhož prodávající musí vždy, pokud reklamaci nevyhoví, předpokládat podání žaloby, však Ústavní soud nesdílí, neboť si lze představit (nikoliv nepočtené) případy, kdy důvody zamítnutí reklamace kupující buď akceptuje, nebo sice nikoliv, ale dospěje k závěru, že jeho právní pozice je nejistá, a proto k uplatnění svého nároku soudní cestou nepřistoupí. Konečně není bez významu okolnost, že právě tento rozdíl v uplatňování nároků v oblasti veřejného práva (principy legality a oficiality) oproti oblasti soukromého práva (autonomie vůle, chybějí zákonná povinnost poškozeného vyžadovat nápravu) je jedním z tradičních důvodů pro rozlišování obou základních oblastí práva, tedy práva soukromého a veřejného. Žalovaná na výsledek reklamačního řízení nijak, resp. zasláním předžalobní výzvy nereagovala, a protože na možnost uplatnění nároku žalovanou ani neupozornila předem (tj. ve výše uvedené listině), nelze ani tvrdit, že žalovaná mohla podání žaloby důvodně očekávat. Ústavní soud by tak nemohl okresnímu soudu nic vytknout ani z hlediska věcné správnosti.

11. Tvrdí-li stěžovatelka, že okresní soud měl postupovat podle § 142a odst. 2 o. s. ř., pak žádné konkrétní mimořádné důvody neuvádí a ani Ústavnímu soudu žádné takové nejsou známy.

12. Ústavnímu soudu proto nezbylo než ústavní stížnost odmítnout podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení.

Č. 18

K nepřipuštění změny žaloby směřující původně jen proti části správního rozhodnutí jejím rozšířením po uplynutí lhůty k jejímu podání

I. Směřuje-li žalobní návrh podle § 244 odst. 1 občanského soudního řádu z hlediska svého obsahu ke změně pouze některých částí správního rozhodnutí, avšak jeho požadované změny nelze dosáhnout jiným způsobem než nahrazením celého jeho výroku, není nepřipuštění žalobcem následně navržené změny žaloby ve smyslu § 95 a 250f občanského soudního řádu porušením práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod, a to za podmínky, že je zachován žalobou vymezený rozsah, v jakém měla být věc projednána.

II. V takovém případě nemá ústavněprávní relevanci ani návrh na takovou změnu žaloby podaný po uplynutí lhůty k jejímu podání podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu, neboť s ohledem na uvedenou skutečnost by žalobou napadené správní rozhodnutí ve svých zbylých částech nemohlo být změněno; presumpcí správnosti tohoto rozhodnutí je nutno v tomto rozsahu respektovat i následným rozhodnutím soudu o žalobě, byť by jím mělo být formálně nahrazeno správní rozhodnutí jako celek, a to z důvodu ochrany právní jistoty ostatních účastníků správního řízení, kteří mohli od okamžiku uplynutí uvedené lhůty důvodně předpokládat, že v rozsahu, v jakém žalobce včas nezpochybnil předmětné správní rozhodnutí, již nedojde ke změně tímto rozhodnutím určeného právního stavu.

Usnesení

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Musila a soudců Vladimíra Kůrky a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) - ze dne 25. listopadu 2014 sp. zn. III. ÚS 1995/14 ve věci ústavní stížnosti hlavního města Prahy, se sídlem Praha 1, Mariánské nám. 2, zastoupeného JUDr. Janem Mikšem, advokátem, se sídlem Praha 2, Na Slupi 15, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 3. června 2014 č. j. 23 C 81/2010-241, kterým nebyla připuštěna stěžovatelem navržená změna žaloby, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 10 jako účastníka řízení a Antoinína Švehly a Anny Švehlové, obou zastoupených JUDr. Jiřím Schönbachem, advokátem, se sídlem Praha 2, Belgická 23/394, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 11. června 2014, brojí stěžovatel proti v záhlaví uvedenému usnesení z důvodu tvrzeného porušení svých ústavně zaručených základních práv podle čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Rozhodnutím Ministerstva zemědělství – Pozemkového úřadu Praha ze dne 19. ledna 2010 č. j. PÚ 10/10 (konkrétně jeho výrokem I), vydaným podle § 9 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, (dále jen „zákon o půdě“), byly oprávněné osoby, jimiž jsou podle § 4 odst. 1 a odst. 2 písm. c) a e) téhož zákona Antonín Švehla a Anna Švehlová (dále též „vedlejší účastníci“), určeny spoluvlastníky ideálních částí šesti blíže specifikovaných pozemků, nacházejících se v k. ú. Horní Měcholupy, obec Praha. Stěžovatel, jemuž v důsledku tohoto rozhodnutí vznikla povinnost pozemky vydat, proti němu podal žalobu, kterou se domáhá nahrazení jeho výroku v tom smyslu, že v případě tří pozemků jsou vedlejší účastníci vlastníky pouze jejich id. 10/32, zatímco ohledně id. 22/32 jimi nejsou [ve vztahu k tomuto podílu podle jeho názoru není dán restituční titul podle § 6 odst. 1 písm. k) zákona o půdě, neboť předmětné smlouvy neměly být uzavřeny v tísni], a v případě zbylých tří pozemků nejsou vlastníky vůbec [jejich vydání má bránit jejich zastavenost ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) zákona o půdě]. Řízení o této žalobě je vedeno před Obvodním soudem pro Prahu 10 (dále též „obvodní soud“) pod sp. zn. 23 C 81/2010. Dne 31. května 2014 navrhl stěžovatel podle § 95 odst. 1 občanského soudního řádu změnit žalobní návrh tak, aby bylo rozhodnutím soudu určeno, že vedlejší účastníci nejsou vlastníky žádného z předmětných pozemků. V průběhu řízení totiž mělo vyjít najevo, že nebyla řádně a včas uplatněna výzva k jejich vydání, a tudíž nebyl řádně a včas uplatněn ani nárok na vydání id. 10/32 prvně uvedených pozemků. Kromě toho upozorňoval na funkční spojení všech těchto pozemků s vodojemem Kozinec a sídlištěm Horní Měcholupy. Obvodní soud se tímto návrhem zabýval na jednání konaném dne 3. června 2014, přičemž svým usnesením č. j. 23 C 81/2010-241 navrženou změnu žaloby nepřipustil. Jeho rozhodnutí nebylo odůvodněno.

3. Stěžovatel nesouhlasí se závěrem obvodního soudu, že změna jeho žalobního návrhu není přípustná z důvodu uplynutí lhůty podle § 247 odst. 1

občanského soudního řádu, neboť rozhodnutí pozemkového úřadu napadl v celém rozsahu. Nic na tom nemění skutečnost, že v případě tří ze šesti pozemků původně navrhoval určit, že vlastníky jejich id. 10/32 jsou vedlejší účastníci. Nepřípuštění navrhované změny tak má pro stěžovatele ten následek, že se předmětného určení již nemůže domoci. Jeho případná nová žaloba by byla s ohledem na výše uvedené ustanovení podána opožděně.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

4. Ústavní soud si vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 23 C 81/2010. Současně vyzval tento soud a vedlejší účastníky k vyjádření se k ústavní stížnosti.

5. Obvodní soud pro Prahu 10 ve svém vyjádření ze dne 30. června 2014, jež bylo podepsáno soudkyní Hanou Zítkovou, uvedl, že změnu žalobního návrhu nepřipustil s ohledem na uplynutí lhůty k podání předmětné žaloby podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu, k němuž došlo dne 25. března 2010. Toto rozhodnutí bylo při jednání stručně odůvodněno. Byly tedy splněny podmínky podle § 95 odst. 2 občanského soudního řádu. Nadto dodává, že jednání konané dne 3. června 2014 bylo odročeno pouze za účelem vyhlášení rozsudku, protože dokazování o původním návrhu bylo ukončeno.

6. Z vyjádření vedlejších účastníků Antonína Švehly a Anny Švehlové ze dne 15. října 2014 vyplývá, že připuštění navrhované změny bránilo ustanovení § 250f občanského soudního řádu, podle něhož soud projedná věc v mezích, ve kterých se žalobce domáhal projednání sporu nebo jiné právní věci před soudem. Na jeho základě bylo s ohledem na obsah navrhované změny žaloby vyloučeno její připuštění po 25. březnu 2010. Jak dále poznamenali, řízení podle části páté občanského soudního řádu není založeno na kasačním principu, což znamená, že žalobce nemůže navrhopvat zrušení rozhodnutí správního orgánu, nýbrž musí navrhnout takové znění jeho výroku, v jakém by toto rozhodnutí mělo nahradit rozhodnutí soudu. Právě to stěžovatel svým původním návrhem učinil.

7. Státní pozemkový úřad se podle § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vzdal svého postavení vedlejšího účastníka řízení.

8. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli, jenž ve svých replikách ze dne 25. července 2014 a 25. října 2014 setrval na svém návrhu, jakož i uplatněné argumentaci. Ve prospěch svého právního názoru odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. července 2013 sp. zn. 28 Cdo 3911/2012, podle něhož jde v řízení podle části páté občanského soudního řádu o nové projednání sporu a eventuálně nové rozhodnutí ve věci, dospěje-li soud k jiným závěrům než správní orgán. Pokud tedy má být spor (v žalobou napadeném rozsahu) nově projednán, je podle stěžovatele nutné,

aby žalobci bylo umožněno v průběhu soudního řízení měnit v návaznosti na provedené dokazování svůj žalobní návrh.

III. Vlastní posouzení

9. Ústavní stížnost je přípustná [srov. náleze ze dne 27. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2403/13 (N 107/73 SbNU 717), bod 16], byla podána včas a splňuje i ostatní zákonem stanovené formální předpoklady k jejímu projednání. Zároveň je však zjevně neopodstatněná.

10. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody. To znamená, že jejich ochrana je jediným důvodem, který otevírá prostor pro zásah do rozhodovací činnosti těchto orgánů, což platí i pro případné přehodnocení jejich skutkových zjištění nebo právních závěrů. Tento závěr se přirozeně uplatní i ve vztahu k postupu a rozhodování obecných soudů. Ústavní soud totiž není v postavení jejich další instance, a tudíž jeho zásah nelze odůvodnit toliko tím, že se obecné soudy dopustily pochybení při aplikaci podústavního práva či jiné nesprávnosti.

11. Stěžovatel se žalobou podle § 244 odst. 1 občanského soudního řádu domáhal nového projednání věci, o níž bylo rozhodnuto před správním orgánem, a nahrazení rozhodnutí tohoto správního orgánu rozsudkem, kterým bude ve věci rozhodnuto jinak. Ačkoliv navrhl nahrazení celého výroku rozhodnutí, fakticky měly být změněny pouze některé jeho části; ne ve všech případech totiž původně požadoval určení, že vedlejší účastníci nejsou vlastníkem předmětných nemovitostí, nýbrž v případě několika z nich mělo být podle žaloby potvrzeno jejich vlastnické právo ve vztahu k určitému ideálnímu podílu. Teprve návrhem na připuštění změny žalobního návrhu ve smyslu § 95 odst. 1 občanského soudního řádu, který byl učiněn zjevně po uplynutí lhůty k podání předmětné žaloby, zpochybnil stěžovatel vlastnictví vedlejších účastníků k této nemovitostem jako k celku. Za této situace tak musel Ústavní soud zodpovědět otázku, zda nepřipuštění této změny obvodním soudem neznamenal porušení práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny v tom smyslu, že jím s ohledem na vymezení předmětu řízení v původní žalobě došlo k zúžení rozsahu, v jakém má být věc projednána, tedy k odepření procesního prostoru pro projednání otázky určení vlastnického práva ve vztahu k id. 10/32 tří nemovitostí.

12. Za účelem nalezení požadované odpovědi přistoupil Ústavní soud k přezkumu napadeného usnesení, kterým obvodní soud nepřipustil změnu žaloby. Vzhledem k tomu, že toto usnesení nebylo odůvodněno a před-

mětné důvody nebyly uvedeny ani v protokolu o jednání ze dne 3. června 2014, byl nucen v první řadě posoudit, zda ústavní stížnost není důvodná již z tohoto důvodu. Vyšel přitom z následujících úvah.

13. Absence odůvodnění nepochybně představuje porušení povinnosti soudu odůvodnit své usnesení podle § 169 občanského soudního řádu, neboť v případě usnesení, kterým se nevyhovuje návrhu na změnu žaloby, nejde o žádný případ výjimky předvídané v jeho odstavci 2. Toto porušení lze z hlediska dosavadní judikatury Ústavního soudu označit za svévolnou aplikaci podústavního práva, která zakládá nepřezkoumatelnost usnesení, a tudíž porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Za předpokladu, že by se stěžovatel domáhal jeho zrušení právě z tohoto důvodu, by proto bylo možné ústavní stížnosti bez dalšího vyhovět [srov. nález ze dne 9. října 2008 sp. zn. II. ÚS 801/08 (N 169/51 SbNU 79); nález ze dne 26. dubna 2012 sp. zn. I. ÚS 383/12 (N 93/65 SbNU 247); nález sp. zn. IV. ÚS 2403/13]. V projednávané věci tak ale stěžovatel nečiní. Z jeho ústavní stížnosti, jakož i z jednotlivých vyžádaných vyjádření naopak vyplývá shoda všech účastníků i vedlejších účastníků na tom, že důvodem nevyhovění návrhu byla skutečnost, že by na jeho základě došlo k rozšíření rozsahu, v jakém má být žaloba projednána, o otázku vlastnického práva ke zbylým ideálním částem některých nemovitostí, přestože uplynula lhůta k podání žaloby podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu. Lze proto usuzovat, že obvodní soud důvody nevyhovění návrhu ústně sdělil účastníkům řízení alespoň v průběhu jednání, což je sice postup, který neodpovídá § 169 občanského soudního řádu, stěžovatel se jím však necítil být dotčen na svých ústavně zaručených základních právech.

14. Je třeba zdůraznit, že v řízení o ústavních stížnostech není úlohou Ústavního soudu přezkoumávat napadená rozhodnutí nebo jiný zásah orgánů veřejné moci *sponte sua*, nýbrž jen na návrh stěžovatele, od něhož se odvíjí i rozsah, v jakém má k tomuto přezkumu dojít. Jinými slovy, smyslem tohoto řízení není poskytovat ochranu základních práv a svobod stěžovateli tam, kde se jí nedomáhá. V projednávané věci je zřejmé, že zrušení napadeného usnesení toliko z důvodu absence odůvodnění by neznamenalo poskytnutí ochrany základnímu právu stěžovatele na soudní ochranu v tom smyslu, v jakém o ni on sám usiluje; jeho námitky totiž směřují jinam. Uvedený důvod proto nepostačoval k vyhovění ústavní stížnosti. Nadto lze očekávat, že ve výsledku by obvodní soud následně opět dospěl ze stejných důvodů ke stejnému závěru, v důsledku čehož by se Ústavní soud výše vymezenou otázkou, zda nepřipuštění stěžovatelem navrhované změny žalobního návrhu obstojí z hlediska zásad spravedlivého procesu, musel zabývat v případném řízení o jeho další (obsahově stejné) ústavní stížnosti. Zrušení napadeného usnesení bez předmětného posouzení by tak nebylo ani účelné.

15. Pokud jde o samotnou otázku, zda obvodní soud nepřipustěním změny žalobního návrhu neomezil právo stěžovatele na přístup k soudu, Ústavní soud zastává názor, že jestliže se stěžovatel žalobou podle § 244 odst. 1 občanského soudního řádu domáhal nahrazení správního rozhodnutí jako celku, avšak jeho žalobní návrh měl z hlediska svého obsahu znamenat změnu pouze některých částí tohoto rozhodnutí, pak byl ve smyslu § 250f občanského soudního řádu touto žalobou vymezen rozsah, ve kterém se stěžovatel domáhá projednání sporu nebo jiné právní věci v řízení před soudem, právě tím způsobem, že zahrnuje, není-li dána některá z výjimek tímto ustanovením předvídaných, výlučně tyto části správního rozhodnutí. Určující je samozřejmě obsah žaloby.

16. V projednávané věci je nepochybné, že ačkoliv mělo být na základě původní žaloby nahrazeno příslušné správní rozhodnutí jako celek (včetně celého jeho výroku I), tato změna se měla obsahově týkat jen určení vlastnického práva v případě některých nemovitostí, resp. jejich ideálních částí, o kterých rozhodoval správní orgán; tomu odpovídá i argumentace, která byla v této žalobě uplatněna. Uvedený postup stěžovatele byl ostatně pochopitelný, neboť v některých případech, s ohledem na formulaci výrokové části správního rozhodnutí, nelze požadované změny dosáhnout jiným způsobem než nahrazením celého jeho výroku. Veškeré tyto skutečnosti opodstatňují závěr, že žalobou bylo jednoznačně vymezeno, v případě kterých nemovitostí, resp. jejich ideálních částí, zůstává otázka restitučního nároku vedlejších účastníků otevřena. Nepřipustění stěžovatelem následně navržené změny žaloby, na jejímž základě mělo být soudním rozhodnutím dosaženo obsahové změny i původně nezpochybovaných částí správního rozhodnutí, tak zároveň neznamenalo zúžení, nýbrž zachování žalobou vymezeného rozsahu, v jakém má být věc stěžovatele projednána. Napadeným usnesením tak nemohlo, alespoň pokud jde o výklad § 95 a 250f občanského soudního řádu, dojít k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

17. Skutečnost, že změna žaloby nebyla v projednávané věci přípustěna, neměla nakonec ústavněprávní relevanci i z toho důvodu, že v době, kdy byla tato změna navržena, již uplynula lhůta k podání žaloby podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu. I kdyby přitom k jejímu připuštění došlo, s ohledem na uplynutí uvedené lhůty by žalobou napadené správní rozhodnutí ve svých zbylých částech, jež se v projednávané věci týkaly id. 10/32 tří nemovitostí, stejně nemohlo být obsahově změněno. Presumpce správnosti správního rozhodnutí by v tomto rozsahu totiž musela být respektována i následným rozhodnutím soudu o žalobě, byť by jím mělo být formálně nahrazeno jako celek. Tím je chráněna právní jistota ostatních účastníků správního řízení (v tomto případě vedlejších účastníků), kteří mohli od okamžiku uplynutí uvedené lhůty důvodně předpokládat, že v rozsahu, v jakém

III. ÚS 1995/14

usn. č. 18

stěžovatel včas nezpochybnil předmětné správní rozhodnutí, již nedojde ke změně tímto rozhodnutím určeného právního stavu.

18. Protože Ústavní soud v dané věci neshledal, že by napadeným usnesením došlo ze stěžovatelem namítaných důvodů k porušení jeho ústavně zaručených práv a svobod, rozhodl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu o odmítnutí jeho ústavní stížnosti pro zjevnou nepodstatnost.

Č. 19

K obnově řízení před Ústavním soudem po řešení věci Evropským soudem pro lidská práva

I. V situaci, kdy není zcela zřejmý postoj Evropského soudu pro lidská práva, který přistoupil na vládní prohlášení uznávající porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s nabídkou finančního zadostiučinění a stížnost vyškrtl ze svého seznamu, aniž se ale vyslovil k otázce, zda tímto je celá věc uzavřena s konečnou platností, i nebo jen z jeho pohledu, nelze důsledky z toho plynoucí nejistoty klást k tíži stěžovatele-navrhovatele obnovy řízení u Ústavního soudu. Naopak je nutno ve vztahu k navrhovateli zvolit vstřícný přístup, a to zvláště, když s nabídkou vlády a s vyšktrnutím věci nesouhlasil, i přesto, že se zároveň výslovně nevyjádřil, zda bude posléze požadovat obnovu řízení. Výjimečnost použití institutu obnovy řízení, prolamujícího zásadu *rei iudicatae*, a to zejména s ohledem na zachování právní jistoty v horizontálních (soukromoprávních) vztazích, vyžaduje, aby Evropský soud pro lidská práva ve věcech civilní povahy – obdobně jako činí ve věcech s trestním podtextem – výslovně uvedl, zda se má stěžovatel spokojit s pouhým vládním prohlášením o porušení Úmluvy a nabídnutým zadostiučiněním, nebo zda jej odkazuje i na další prostředky nápravy podle vnitrostátního práva. Pokud tak ale Evropský soud pro lidská práva neučinil, nelze jednoznačně usuzovat, že implicitně obnovu řízení nepřipouští, protože by mohla vést k řešení méně šetrnému vůči druhé straně původního vnitrostátního řízení.

II. Podmínka přípustnosti návrhu na obnovu řízení podle § 119 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, totiž že mezinárodní soud shledal zásah orgánu veřejné moci do lidského práva nebo základní svobody v rozporu s mezinárodní smlouvou, je splněna i tehdy, pokud tak učinil nepřímou – poukazem na uznání takového rozporu ze strany státu. Další podmínka přípustnosti podle § 119a odst. 1 zákona o Ústavním soudu – absence trvajících následků porušení práva či jejich dostatečné nápravy – je pak splněna také tehdy, pokud nabídnuté zadostiučinění nelze pokládat za „odstupné“ za vzdání se přístupu k nápravě způsobené nemajetkové újmy procesními prostředky podle vnitrostátního práva. Oba nástroje se nutně nevyklučují a mohou v konkrétním případě koexistovat vedle sebe.

III. Z pohledu zásady poctivého plnění mezinárodních závazků, kterou reflektuje také čl. 1 odst. 2 Ústavy, má stát nejen povinnost ukončit porušování svých mezinárodně smluvních závazků, ale především je povinen také odčinit jeho následky. Samotné přiznání spravedlivého

zadostiučinění nemusí požadavek odčinění způsobených následků naplnit. Podle okolností může jím být zejména povinnost obnovit původní stav, která platí všude tam, kde je to možné i s využitím mimořádných opravných prostředků. Přípustnost nového přezkumu pravomocných soudních rozhodnutí potvrzuje i ustálená judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

Usnesení

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Vladimíra Kůrky, Tomáše Lichovníka, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. Pl. ÚS 6/14 ve věci návrhu stěžovatele Jana Jahody, zastoupeného JUDr. Josefem Cholastou, advokátem, se sídlem Hlavní náměstí 46/4, 794 01 Krnov, na povolení obnovy řízení před Ústavním soudem vedeného pod sp. zn. III. ÚS 1916/08.

Výrok

I. Obnova řízení ve věci ústavní stížnosti navrhovatele rozhodnuté Ústavním soudem pod sp. zn. III. ÚS 1916/08 se povoluje.

II. Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 1916/08 se ruší.

III. V řízení ve věci původně rozhodnuté pod sp. zn. III. ÚS 1916/08 bude pokračováno pod sp. zn. Pl. ÚS 6/14.

Odůvodnění

I.

1. Návrhem ze dne 31. 3. 2014 se navrhovatel (nezastoupen advokátem) domáhá podle § 119 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) obnovy řízení a následného zrušení usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 1916/08 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Na základě výzvy Ústavního soudu k odstranění vad doplnil navrhovatel ve dnech 26. 5. 2014 a 24. 6. 2014 svoje podání tak, aby formálně splňovalo všechny náležitosti požadované zákonem o Ústavním soudu.

2. Navrhovatel ve svém návrhu poukazuje na to, že jeho ústavní stížnost byla výše citovaným usnesením (sp. zn. III. ÚS 1916/08) odmítnuta pro opožděnost, neboť Ústavní soud nepovažoval rozhodnutí Nejvyššího sou-

du (usnesení ze dne 15. 5. 2008 č. j. 21 Cdo 2969/2007-216), jímž bylo jeho dovolání odmítnuto a od něhož pak odvíjel lhůtu pro podání ústavní stížnosti, za rozhodnutí, které bylo odmítnuto na základě důvodů závisejících na uvážení dovolacího soudu. V následném řízení před Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „ESLP“) o jeho stížnosti č. 28768/09 ESLP akceptoval jednostranné prohlášení vlády, která uznala, že vzhledem k judikatuře ESLP ve věcech týkajících se obdobného problému přístupu k Ústavnímu soudu bylo porušeno právo navrhovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (dále též jen „Úmluva“). ESLP pak na základě uvedeného jednostranného prohlášení rozhodl o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů.

3. Z předloženého rozhodnutí ESLP vyplývá, že věc navrhovatele byla vyškrtnuta ze seznamu případů na základě jednostranného prohlášení vlády, která uznala porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy spočívající v odmítnutí přístupu k Ústavnímu soudu a nabídla stěžovateli zaplacení částky 1 500 € jako spravedlivého zadostiučinění. K vyškrtnutí věci ze seznamu došlo i přesto, že si navrhovatel přál pokračovat v projednávání věci. K tomu ESLP ve svém rozhodnutí uvedl, že se zřetelem k povaze toho, co vláda ve svém prohlášení připouští, a k navrhované výši náhrady, jakož i s ohledem na jednoznačnou a obsáhlou judikaturu k dané problematice, dodržování lidských práv stanovených Úmluvou nevyžaduje, aby ESLP pokračoval v projednání stížnosti.

II.

4. Ze spisu sp. zn. III. ÚS 1916/08 Ústavní soud zjistil, že stěžovatel podal ústavní stížnost směřující proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě, který rozsudkem ze dne 22. 8. 2005 č. j. 16 Co 17/2005-148 potvrdil rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 17. 3. 2004 č. j. 26 C 228/99-107 (ve znění doplňujícího usnesení ze dne 20. 7. 2004 č. j. 26 C 228/99-118) v části, v níž „byl žalovaný (navrhovatel) zavázán zaplatit žalobci částku 39 129,80 Kč s 26% úrokem z prodlení od 8. 10. 1997 do zaplacení“; ve zbývajících částech rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že zamítl žalobu ohledně „dalších 20 096,80 Kč s 26% úrokem z prodlení od 8. 10. 1997 do zaplacení“, a zároveň rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci náklady řízení před soudy obou stupňů. Následné dovolání žalovaného bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2008 č. j. 21 Cdo 2969/2007-216 odmítnuto podle § 243b odst. 5 věty první a § 218 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“). Za této situace podal navrhovatel ústavní stížnost.

5. Ústavní soud ve věci sp. zn. III. ÚS 1916/08, jejíž obnovu navrhovatel nyní požaduje, po přezkoumání náležitosti podané ústavní stížnosti dospěl k závěru, že je opožděná. Svůj názor opřel o to, že posouzení přípustnosti

dovolání nebylo vázáno na úvahu dovolacího soudu (tak jako v dané věci) ve smyslu § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, protože stěžovatel řádně neuplatnil způsobitý dovolací důvod spočívající v tom, že napadené rozhodnutí má ve věci samé ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. po právní stránce zásadní význam [stěžovatel v dovolání neuvedl, proč měla mít jím tvrzená vada řízení (neprovedení jím požadovaných důkazů) za následek nesprávné rozhodnutí ve věci po hmotněprávní stránce]. Námitky dovolatele tak představovaly jen kritiku hodnocení důkazů soudy obou stupňů. S ohledem na výše uvedené a s odkazem na usnesení sp. zn. III. ÚS 10/06 ze dne 7. 3. 2006 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud konstatoval, že stěžovateli dobrodiní vyplývající z § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu nesvědčí, a proto bylo třeba podle § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu šedesátidenní lhůtu pro podání ústavní stížnosti proti rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 17. 3. 2004 č. j. 26 C 228/99-107 a proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 8. 2005 č. j. 16 Co 17/2005-148 počítat nikoli od doručení rozhodnutí dovolacího soudu, nýbrž již od doručení rozhodnutí soudu odvolacího.

III.

6. Podle § 119 odst. 1 zákona o Ústavním soudu lze za podmínek stanovených tímto zákonem podat návrh na obnovu řízení proti rozhodnutí Ústavního soudu ve věci, v níž mezinárodní soud shledal, že zásahem orgánu veřejné moci bylo v rozporu s mezinárodní smlouvou porušeno lidské právo nebo základní svoboda. Akceptací jednostranného prohlášení vlády, kterým uznala, že odmítnutím přístupu k Ústavnímu soudu bylo porušeno Úmluvou zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces, lze pokládat za ekvivalentní výslovnému konstatování rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jak bylo ESLP standardně uváděno ve výrocích jeho rozsudků v podobných případech z doby před 1. 1. 2013, tj. před nabytím účinnosti novely zákona o Ústavním soudu (např. rozsudky ve věcech *Harrach proti České republice*, č. 40974/09, *Adamíček proti České republice*, č. 35836/05, *Šurý proti České republice*, č. 16299/10, nebo *Tieze a Semeráková proti České republice*, č. 26908/09 a č. 30809/10), a tedy za splnění podmínky pro obnovu řízení podle § 119 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

7. Návrh byl Ústavním soudem shledán přípustným a *contrario* podle § 119a zákona o Ústavním soudu, neboť následky porušení základního práva navrhovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, spočívající v neprojednání jeho ústavní stížnosti, resp. v jejím odmítnutí pro formální vady (opožděnost), ve vztahu k rozsudkům Okresního soudu v Ostravě a Krajského soudu v Ostravě trvají a nebyly dostatečně napraveny poskytnutím spravedlivého zadostiučinění ani nebylo nápravy dosaženo

jinak. Akceptování prohlášení vlády ESLP a zadostiučinění nabídnuté vládou navrhovatelí, jim ale následně odmítnuté, nelze pokládat ani z pohledu navrhovatele obnovy řízení, ani z hlediska § 119a odst. 1 zákona o Ústavním soudu za dostatečnou nápravu následků porušení Úmluvou zaručeného práva. Vztah komplementarity mezi postupem ESLP a subsidiaritou obnovy řízení u Ústavního soudu vyznívá ve prospěch obnovy, jelikož ESLP se věci blíže nezabýval a rozhodl – i přes nesouhlas stěžovatele – o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu právě s přihlédnutím k možnostem nápravy v České republice, avizovaným v prohlášení vlády. Nabídnuté zadostiučinění ve výši 1 500 € je pak třeba chápat jako satisfakci pro stěžovatele za jeho předchozí zbavení přístupu k Ústavnímu soudu, nikoliv jako „odstupné“ za vzdání se tohoto přístupu do budoucna. Nic na tom nemění prohlášení vlády, že zaplacení této částky bude konečným řešením věci, na níž byla založena stížnost podaná k ESLP.

8. V situaci, kdy není zcela zřejmý postoj ESLP, který sice přistoupil na vládní nabídku zjednodušeného řešení věci a akceptoval jednostranné uznání porušení Úmluvy spolu s nabídkou finančního zadostiučinění, avšak nevysslovil se zřetelně k otázce, zda tímto je celá věc uzavřena s konečnou platností, anebo jen z jeho pohledu, přičemž nejenže nevyklučuje, ale předpokládá i poté zachování možností nápravy pochybení na vnitrostátní úrovni (např. právě v podobě obnovy řízení), nelze důsledky z toho plynoucí nejistoty klást k tíži navrhovatele. Naopak je nutno ve vztahu k navrhovatelí zvolit vstřícný přístup, a to zvláště, když – coby stěžovatel – v řízení před ESLP s nabídkou vlády a s vyškrtnutím věci ze seznamu nesouhlasil, i přesto, že tehdy výslovně nevyjádřil, že bude posléze požadovat obnovu řízení. Ústavní soud si je současně vědom výjimečnosti použití institutu obnovy řízení, prolamujícího zásadu *rei iudicatae*, zejména s ohledem na potřebu zachování právní jistoty subjektů v horizontálních (soudkromoprávních) vztazích. Právě proto je Ústavní soud toho názoru, že ESLP měl – obdobně jako je tomu ve věcech trestních – explicitně uvést, zda se má stěžovatel ve věci s civilním pozadím spokojit s pouhým konstatováním porušení Úmluvy a nabídnutým zadostiučiněním, nebo zda jej odkazuje i na prostředky nápravy podle vnitrostátního práva, jakým je i obnova řízení před Ústavním soudem. Neučinil-li ESLP tak, bylo by možno usuzovat, že implicitně připustil, že k obnově řízení dojít nemusí, jelikož v opačném případě by mohlo nastat řešení ve svých důsledcích méně šetrné k druhé straně původního vnitrostátního řízení. Ústavní soud byl však veden skutečností, že následky porušení práva na spravedlivý proces pro navrhovatele nebyly jednorázové, ale nadále přetrvávají, dokud nebude pochybení řádně napraveno. Dospěl proto k závěru, že poskytnutí náhrady za nemajetkovou újmu ze strany vlády a obnova řízení před Ústavním soudem se nutně nevyklučují a mohou koexistovat vedle sebe.

9. Z pohledu zásady poctivého plnění mezinárodních závazků, kterou reflektuje také čl. 1 odst. 2 Ústavy, je i na porušení Úmluvy nutno hledět z pozice pravidel obecného mezinárodního práva o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování. Stát má tedy nejen povinnost ukončit porušování svých mezinárodně smluvních závazků, ale především je povinen také odčinit jeho následky. Samotné přiznání spravedlivého zadostiučinění nemusí požadavek odčinění způsobených následků naplnit. Podle okolností může jím být zejména navrácení do stavu před porušením závazku, které bude zahrnovat i zrušení pravomocného soudního rozhodnutí. Povinnost obnovit původní stav platí všude tam, kde je to možné i s využitím mimořádných opravných prostředků. S odvoláním na rozsudek ve věci *Papamichalopoulos a další proti Řecku* hodnotil přípustnost nového přezkumu pravomocných soudních rozhodnutí jako nastupující trend v judikatuře ESLP i Jiří Malenovský [srov. jeho článek *Obnova řízení před Ústavním soudem v důsledku rozsudku Evropského soudu pro lidská práva*. Právník, 2001, č. 12, s. 1241–1257 (1246)]. Evolutivní interpretace Úmluvy ESLP tak nepotvrdila restriktivní, obecně jinak ospravedlnitelný přístup k obnově řízení před Ústavním soudem jako k prostředku zcela výjimečnému, založený na předpokladu, že smysl obnovy nebude naplněn, pokud její povolení „fakticky povede pouze k jinému důvodu odmítnutí návrhu (místo pro nepřipustnost pro zjevnou neopodstatněnost).“ [Šimíček, V. *Obnova řízení před Ústavním soudem*. Právník, 2001, č. 12, s. 1228–1240 (1239)].

10. Za tohoto stavu je nutné dovodit, že usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 1916/08 je ve smyslu § 119b odst. 1 a 5 zákona o Ústavním soudu v rozporu s rozhodnutím mezinárodního soudu. Nápravy v této věci může být dosaženo pouze jeho zrušením a novým posouzením původní ústavní stížnosti.

11. Vzhledem k tomu, že na obnovené řízení nelze, s ohledem na zvláštnosti koncentrovaného ústavního soudnictví, uplatnit obecné zásady řízení podle soudních řádů (§ 63 zákona o Ústavním soudu), rozhodlo plénum Ústavního soudu tak, že v obnoveném řízení o ústavní stížnosti, původně rozhodnuté pod sp. zn. III. ÚS 1916/08, bude pokračováno pod sp. zn. Pl. ÚS 6/14 [§ 11 odst. 2 písm. j) zákona o Ústavním soudu]. O ústavní stížnosti návrhatele bude na základě povolené obnovy řízení rozhodováno znovu postupem dle § 119b odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

12. Z uvedených důvodů Ústavní soud rozhodl, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 20

K povolení obnovy řízení před Ústavním soudem po řešení věci Evropským soudem pro lidská práva

I. V situaci, kdy není zcela zřejmý postoj Evropského soudu pro lidská práva, který přistoupil na vládní prohlášení uznávající porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s nabídkou finančního zadostiučinění a stížnost vyškrtl ze svého seznamu, aniž se ale vyslovil k otázce, zda tímto je celá věc uzavřena s konečnou platností, i nebo jen z jeho pohledu, nelze důsledky z toho plynoucí nejistoty klást k tíži stěžovatele-navrhovatele obnovy řízení u Ústavního soudu. Naopak je nutno ve vztahu k navrhovateli zvolit vstřícný přístup, a to zvláště, když s nabídkou vlády a s vyškrtnutím věci nesouhlasil, i přesto, že se zároveň výslovně nevyjádřil, zda bude posléze požadovat obnovu řízení. Výjimečnost použití institutu obnovy řízení, prolamujícího zásadu *rei iudicatae*, a to zejména s ohledem na zachování právní jistoty v horizontálních (soukromoprávních) vztazích, vyžaduje, aby Evropský soud pro lidská práva ve věcech civilní povahy – obdobně jako činí ve věcech s trestním podtextem – výslovně uvedl, zda se má stěžovatel spokojit s pouhým vládním prohlášením o porušení Úmluvy a nabídnutým zadostiučiněním, nebo zda jej odkazuje i na další prostředky nápravy podle vnitrostátního práva. Pokud tak ale Evropský soud pro lidská práva neučinil, nelze jednoznačně usuzovat, že implicitně obnovu řízení nepřipouští, protože by mohla vést k řešení méně šetrnému vůči druhé straně původního vnitrostátního řízení.

II. Podmínka přípustnosti návrhu na obnovu řízení podle § 119 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, totiž že mezinárodní soud shledal zásah orgánu veřejné moci do lidského práva nebo základní svobody v rozporu s mezinárodní smlouvou, je splněna i tehdy, pokud tak učinil nepřímo – poukazem na uznání takového rozporu ze strany státu. Další podmínka přípustnosti podle § 119a odst. 1 zákona o Ústavním soudu – absence trvajících následků porušení práva či jejich dostatečné nápravy – je pak splněna také tehdy, pokud nabídnuté zadostiučinění nelze pokládat za „odstupné“ za vzdání se přístupu k nápravě způsobené nemajetkové újmy procesními prostředky podle vnitrostátního práva. Oba nástroje se nutně nevyklučují a mohou v konkrétním případě koexistovat vedle sebe.

III. Z pohledu zásady poctivého plnění mezinárodních závazků, kterou reflektuje také čl. 1 odst. 2 Ústavy, má stát nejen povinnost ukončit porušování svých mezinárodně smluvních závazků, ale především je povinen také odčinit jeho následky. Samotné přiznání spravedlivého

zadostiučinění nemusí požadavek odčinění způsobených následků naplnit. Podle okolností může jím být zejména povinnost obnovit původní stav, která platí všude tam, kde je to možné i s využitím mimořádných opravných prostředků. Přípustnost nového přezkumu pravomocných soudních rozhodnutí potvrzuje i ustálená judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

Usnesení

pléna Ústavního soudu ve složení Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Jan Filip, Vlasta Formánková, Vladimír Kůrka, Tomáš Lichovník, Jan Musil, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Kateřina Šimáčková, Vojtěch Šimíček, Milada Tomková a Jiří Zemánek ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. Pl. ÚS 10/14 ve věci návrhu MUDr. Petra Sejka, zastoupeného Mgr. Janem Cimbůrkem, advokátem, se sídlem Kamenice nad Lipou, Bořetín 73, na povolení obnovy řízení před Ústavním soudem vedeného pod sp. zn. II. ÚS 787/10.

Výrok

I. Obnova řízení ve věci ústavní stížnosti navrhovatele rozhodnuté Ústavním soudem pod sp. zn. II. ÚS 787/10 se povoluje.

II. Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. července 2010 sp. zn. II. ÚS 787/10 se ruší.

III. V řízení ve věci původně rozhodnuté pod sp. zn. II. ÚS 787/10 bude pokračováno pod sp. zn. Pl. ÚS 10/14.

Odůvodnění

I.

1. Návrhem ze dne 23. května 2014 se navrhovatel domáhal obnovy řízení podle ustanovení § 119 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a následného zrušení usnesení Ústavního soudu ze dne 22. července 2010 sp. zn. II. ÚS 787/10 podle ustanovení § 119b odst. 1 zákona o Ústavním soudu s poukazem na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci navrhovatele ze dne 26. listopadu 2013, *Petr Sejk proti České republice*, č. 73138/10 (dále jen „rozhodnutí ve věci navrhovatele“).

2. Navrhovatel ve svém návrhu uvedl, že jeho ústavní stížnost byla usnesením Ústavního soudu ze dne 22. července 2010 sp. zn. II. ÚS 787/10 v části směřující proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. října 2008 č. j. 6 Co 2164/2008-213 odmítnuta jako podaná po lhů-

tě stanovené pro její podání a v části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2010 č. j. 21 Cdo 45/2009-239 odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Ústavní soud měl za to, že pokud stěžovatel odvíjel lhůtu pro podání ústavní stížnosti ode dne doručení rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání navrhovatelem podaným s odkazem na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, při uplatnění tzv. nezpůsobilého dovolacího důvodu, neměl Nejvyšší soud prostor pro „uvážení“. Za uvedeného stavu, kdy posouzení přípustnosti dovolání nebylo vázáno na úvahu dovolacího soudu ve smyslu ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, bylo podle závěru Ústavního soudu nutno podle ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu šedesátidenní lhůtu k podání ústavní stížnosti proti napadenému rozhodnutí soudu druhého stupně odvíjet již ode dne doručení tohoto rozhodnutí odvolacího soudu.

II.

3. Na základě podané stížnosti navrhovatele k Evropskému soudu pro lidská práva, ve které namítal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) spočívající ve znemožnění přístupu k Ústavnímu soudu, Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí ve věci navrhovatele uvedl, že vláda České republiky (dále jen „vláda“) ve svém prohlášení ze dne 8. července 2013 připustila, a to s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v obdobných věcech (viz např. rozsudek ze dne 12. října 2010, *Adamíček proti České republice*, č. 35836/05), že právo navrhovatele na spravedlivý proces, jež mu zaručuje čl. 6 Úmluvy, bylo porušeno. Vláda byla připravena uhradit navrhovateli jako spravedlivé odškodnění částku 4 100 eur, kterou považuje za přiměřenou kompenzaci hmotné škody, morální újmy, jakož i vzniklých nákladů, a proto Evropský soud pro lidská práva požádala o vyškrtnutí stížnosti navrhovatele ze seznamu případů podle čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

4. Navrhovatel ve svém vyjádření k prohlášení vlády ze dne 28. srpna 2013 formuloval požadavek na spravedlivé odškodnění, jež byl vyšší než částka navržená vládou, což Evropský soud pro lidská práva vyložil jako nesouhlas navrhovatele s obsahem jednostranného prohlášení. Další projednávání této části stížnosti Evropský soud pro lidská práva považoval za neopodstatněné [čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy] s tím, že vzal na vědomí prohlášení žalované vlády týkající se přístupu k Ústavnímu soudu, uvažovaného na základě čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a v kontextu podmínek vytvořených pro dodržování přijatých závazků rozhodl o vyškrtnutí této části stížnosti ze seznamu případů. Evropský soud pro lidská práva dále neshledal v další části stížnosti, ve které navrhovatel tvrdil, že Nejvyšší soud nepřezkoumal jeho dovolání ve věci samé, že by došlo k jakémukoliv porušení práv a svobod

navrhovatele, které v tomto ohledu zaručuje Úmluva, a tento důvod stížnosti považoval za zjevně neopodstatněný. Z uvedených důvodů Evropský soud pro lidská práva prohlásil ve zbylé části stížnost za nepřipustnou.

III.

5. Podle ustanovení § 119 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, rozhodoval-li Ústavní soud ve věci, v níž mezinárodní soud shledal, že zásahem orgánu veřejné moci bylo v rozporu s mezinárodní smlouvou porušeno lidské právo nebo základní svoboda, lze proti takovému rozhodnutí Ústavního soudu podat návrh na obnovu řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.

6. Návrh na obnovu řízení byl podán oprávněnou osobou a včas (srov. ustanovení § 119 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu).

7. Evropský soud pro lidská práva je mezinárodním soudem, jehož rozhodnutí jsou pro Českou republiku závazná [srov. čl. 87 odst. 1 písm. i) Ústavy České republiky, § 117 zákona o Ústavním soudu a čl. 46 odst. 1 Úmluvy].

8. Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí ve věci navrhovatele rovněž uvedl, že pokud jde o stížnosti na porušení práva přístupu k Ústavnímu soudu, již v několika věcech, mezi nimiž byla i řízení vedená proti České republice, zavedl ustálenou rozhodovací praxi (kupř. rozsudky ze dne 12. října 2010, *Adamíček proti České republice*, č. 35836/05; ze dne 13. října 2011, *Tieze a Semeráková proti České republice*, č. 26908/09 a 30809/10). Vzhledem k povaze ústupků, které ve svém prohlášení činí vláda, a k navrhované výši odškodnění, kterou lze s přihlédnutím k obdobným případům považovat za přiměřenou, považoval Evropský soud pro lidská práva, jak bylo uvedeno výše, další projednávání stížnosti navrhovatele za neopodstatněné. V souvislosti s předchozími úvahami a zejména s ohledem na bohatou a jednoznačnou judikaturu v této věci měl dále tento soud za to, že pro dodržení lidských práv zaručených Úmluvou a souvisejícími Protokoly již není nutné pokračovat v projednávání stížnosti [čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy].

9. V situaci, kdy není zcela zřejmý postoj Evropského soudu pro lidská práva, který sice přistoupil na vládní nabídku zjednodušeného řešení věci a akceptoval jednostranné uznání porušení Úmluvy spolu s nabídkou finančního zadostiučinění, avšak nevyslovil se zřetelně k otázce, zda tímto je celá věc uzavřena s konečnou platností, anebo jen z jeho pohledu, přičemž nejenže nevyklučuje, ale předpokládá i poté zachování možnosti nápravy pochybení na vnitrostátní úrovni (např. právě v podobě obnovy řízení), nelze důsledky z toho plynoucí nejistoty klást k tíži navrhovatele. Naopak je nutno ve vztahu k navrhovateli zvolit vstřícný přístup, a to zvláště, když – coby stěžovatel – v řízení před Evropským soudem pro lidská práva

va s nabídkou vlády a s vyškrtnutím věci ze seznamu nesouhlasil, i přesto, že tehdy výslovně nevyjádřil, že bude posléze požadovat obnovu řízení. Ústavní soud si je současně vědom výjimečnosti použití institutu obnovy řízení, prolamujícího zásadu *rei iudicatae*, zejména s ohledem na potřebu zachování právní jistoty subjektů v horizontálních (soukromoprávních) vztazích. Právě proto je Ústavní soud toho názoru, že Evropský soud pro lidská práva měl – obdobně, jako je tomu ve věcech trestních – explicitně uvést, zda se má stěžovatel ve věci s civilním pozadím spokojit s pouhým konstatováním porušení Úmluvy a nabídnutým zadostiučiněním, nebo zda jej odkazuje i na prostředky nápravy podle vnitrostátního práva, jakým je i obnova řízení před Ústavním soudem. Neučinil-li tak, bylo by možno usuzovat, že implicitně připustil, že k obnově řízení dojít nemusí, jelikož v opačném případě by mohlo nastat řešení ve svých důsledcích méně šetrné k druhé straně původního vnitrostátního řízení. Ústavní soud byl však veden skutečností, že následky porušení práva na spravedlivý proces pro navrhovatele nebyly jednorázové, ale nadále přetrvávají, dokud nebude pochybení v původním řízení řádně napraveno. Dospěl proto k závěru, že poskytnutí náhrady za nemajetkovou újmu ze strany vlády a obnova řízení před Ústavním soudem se nutně nevylučují a mohou koexistovat vedle sebe.

10. Z pohledu zásady poctivého plnění mezinárodních závazků, kterou reflektuje také čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky, je i na porušení Úmluvy nutno hledět z pozice pravidel obecného mezinárodního práva o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování. Stát má tedy nejen povinnost ukončit porušování svých mezinárodně smluvních závazků, ale především je povinen také odčinit jeho následky. Samotné přiznání spravedlivého zadostiučinění nemusí požadavek odčinnění způsobených následků naplnit. Podle okolností může jím být zejména navrácení do stavu před porušením závazku, které bude zahrnovat i zrušení pravomocného soudního rozhodnutí. Povinnost obnovit původní stav platí všude tam, kde je to možné i s využitím mimořádných opravných prostředků. S odvoláním na rozsudek ve věci *Papamichalopoulos a další proti Řecku* hodnotil přípustnost nového přezkumu pravomocných soudních rozhodnutí jako nastupující trend v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva i Jiří Malenovský [srov. jeho článek *Obnova řízení před Ústavním soudem v důsledku rozsudku Evropského soudu pro lidská práva*. *Právník*, 2001, č. 12, s. 1241–1257 (1246)]. Evolutivní interpretace Úmluvy Evropským soudem pro lidská práva tak nepotvrdila restriktivní, obecně jinak ospravedlnitelný přístup k obnově řízení před Ústavním soudem jako k prostředku zcela výjimečnému, založený na předpokladu, že smysl obnovy nebude naplněn, pokud její povolení „fakticky povede pouze k jinému důvodu odmítnutí návrhu (místo pro nepřípustnost pro zjevnou neopodstatněnost).“

[Šimíček, V. Obnova řízení před Ústavním soudem. Právník, 2001, č. 12, s. 1228–1240 (1239)].

11. Akceptací jednostranného prohlášení vlády ze dne 8. července 2013, kterým uznala, že odmítnutím přístupu k Ústavnímu soudu bylo porušeno právo navrhovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 6 Úmluvy, lze ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva pokládat za ekvivalentní výslovnému konstatování tohoto soudu, že zásahem orgánu veřejné moci bylo v rozporu s mezinárodní smlouvou porušeno lidské právo nebo základní svoboda, a tedy za splnění podmínky pro obnovu řízení ve smyslu ustanovení § 119 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

12. Ve světle výše uvedeného byl návrh na obnovu řízení Ústavním soudem shledán přípustným, neboť následky porušení základního práva navrhovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, spočívající v neprojednání jeho ústavní stížnosti, resp. v jejím odmítnutí pro formální vady (opožděnost), ve vztahu k rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. října 2008 č. j. 6 Co 2164/2008-213 trvají a nebyly dostatečně napraveny ani Evropským soudem pro lidská práva, který se zabýval pouze včasností ústavní stížnosti ve vztahu k rozsudku odvolacího soudu, a nikoliv věcí samou. Akceptování prohlášení vlády a zadostiučinění nabídnuté vládou navrhovateli nelze pokládat jak z pohledu navrhovatele, tak ani z hlediska ustanovení § 119a odst. 1 zákona o Ústavním soudu za dostatečnou nápravu následků porušení Úmluvou zaručeného práva. Vztah komplementarity mezi postupem Evropského soudu pro lidská práva a subsidiaritou obnovy řízení u Ústavního soudu vyznívá ve prospěch obnovy řízení vzhledem k tomu, že Evropský soud pro lidská práva se věcí blíže nezabýval a rozhodl o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu právě s přihlédnutím k možnostem nápravy v České republice, avizovaným prohlášením vlády. Nabídnutému zadostiučinění ve výši 4 100 eur je pak třeba rozumět jako satisfakci pro navrhovatele za jeho předchozí zbavení přístupu k Ústavnímu soudu, nikoliv jako „odstupné“ za vzdání se tohoto přístupu do budoucna (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 4. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS 50/13 in <http://nalus.usoud.cz>).

13. Za tohoto stavu věci nelze než dovodit, že usnesení Ústavního soudu ze dne 22. července 2010 sp. zn. II. ÚS 787/10 je ve smyslu ustanovení § 119b odst. 1 a 5 zákona o Ústavním soudu v rozporu s rozhodnutím mezinárodního soudu, přičemž nápravy v této věci může být dosaženo pouze novým posouzením původní ústavní stížnosti.

14. Vzhledem k tomu, že na obnovené řízení nelze s ohledem na zvláštnosti koncentrovaného ústavního soudnictví uplatnit obecné zásady podle občanského soudního řádu (§ 63 zákona o Ústavním soudu), rozhodlo plénum Ústavního soudu tak, že v obnoveném řízení o ústavní stížnosti rozhodnuté pod sp. zn. II. ÚS 787/10 bude pokračováno pod

Pl. ÚS 10/14

usn. č. 20

sp. zn. Pl. ÚS 10/14 [§ 11 odst. 2 písm. j) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní stížnost navrhovatele sp. zn. II. ÚS 787/10 bude na základě povolené obnovy řízení projednána znovu postupem podle ustanovení § 119b odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

15. Z uvedených důvodů Ústavní soud rozhodl tak, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 21

K individuálnímu posuzování případů svěřeni nezletilých dětí do péče

V případě rozhodování v tak individualizovaných věcech, jakými jsou spory o úpravu výchovných poměrů nezletilých dětí, je třeba obecná ústavněprávní kritéria a požadavky pro svěřování dětí do péče zkoumat s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu. Ústavní soud proto nemá důvod přehodnotit skutkový a právní závěr obecného soudu o nevhodnosti střídavé péče, pokud tento závěr není projevem jeho *apriorní* neochoty a negativního přístupu k samotnému institutu střídavé výchovy, nýbrž je odrazem ústavního požadavku na zohlednění zájmů nezletilého dítěte, mezi které patří mj. soulad s přáním nezletilého dítěte nebo minimalizace zásahu do soukromého (rodinného) života a míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb.

Usnesení

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 9. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 2224/14 ve věci ústavní stížnosti 1) F. B., zastoupeného Mgr. Miroslavem Michajlovičem, advokátem, se sídlem Masarykovo nám. 128, Kroměříž, 2) nezletilého M. B. a 3) nezletilý M. B. proti rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 16. 4. 2014 č. j. 59 Co 488/2013-639, kterým bylo rozhodnuto, že se nezletilí svěřují na dobu před i po rozvodu manželství rodičů do péče matky, a o povinnosti stěžovatele platit výživné, za účasti Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností, předanou k poštovní přepravě dne 30. 6. 2014, brojí stěžovatelé proti v záhlaví citovanému rozsudku (nikoliv usnesení, jak je několikrát mylně uvedeno v ústavní stížnosti) Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně, neboť mají za to, že jim byly porušeny ústavní principy

a základní práva, vyplývající zejména z čl. 1 odst. 2, čl. 2 odst. 3, čl. 4, 10, 90 a 95 Ústavy České republiky a z čl. 1, čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 4, čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod. Dále prý krajský soud „porušil závazky ČR vyplývající z mezinárodních smluv“, zejména z čl. 2 odst. 1, čl. 3 odst. 1 a 2, čl. 5, čl. 7 odst. 1, čl. 16 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a z čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatel 1) je otcem zletilé T. B., nezletilého M. B. a nezletilé M. B., tedy stěžovatelů 2) a 3).

3. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti, z připojených listin a z vyžádaného spisu Okresního soudu v Uherském Hradišti sp. zn. Nc 177/2011, Okresní soud v Uherském Hradišti rozsudkem ze dne 14. 8. 2013 č. j. Nc 177/2011-464 vydaným v rámci řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem mezi manželi – stěžovatelem 1) a N. B. (matkou nezletilých) rozhodl tak, že (v době rozhodování) nezletilá T. se svěřuje na dobu do rozvodu rodičů a od právní moci rozhodnutí o rozvodu do výchovy matky (výrok I); nezletilý M. a nezletilá M. se svěřují do výchovy matky (výrok IV) a od právní moci rozsudku do střídavé výchovy obou rodičů, a to tak, že v lichém týdnu budou děti v péči matky a v sudém týdnu pak v péči stěžovatele 1), přičemž k předání a převzetí dětí dojde vždy v pondělí po vyučování v jejich školských zařízeních (výrok VI). V dalších výrocích rozsudku okresní soud určil výživné obou rodičů ve vztahu k nezletilým dětem a vymezil podmínky jeho úhrady, stěžovateli 1) stanovil povinnost uhradit za specifikované období dlužnou částku výživného a rozhodl též o nákladech řízení.

4. Své rozhodnutí o svěřeni nezletilých M. a M. do střídavé výchovy v době po rozvodu manželství okresní soud mj. zdůvodnil tím, že „při zvážení vzniklé situace dospěl k přesvědčení, že požadavek otce na střídavou výchovu u dvou mladších dětí je důvodný a je v zájmu dětí. Toto rozhodnutí učinil soud i přes zjištění, že kvalita komunikace mezi rodiči není dobrá a že v tomto případě nedošlo k pozitivnímu posunu ani po mediaci, kterou rodiče využili. Soud je přesvědčen, že není bezpodmínečně nutné, aby se rodiče shodli na tom, že střídavá výchova je pro jejich děti nejvhodnějším řešením. Střídavá výchova může být realizována hodnotně i tam, kde se rodiče chovají přinejmenším zodpovědně, nenarušují vědomě výchovné působení druhého rodiče, a nevhánějí tak děti do traumatických situací“ (str. 12 rozsudku). Z výše uvedených úvah okresní soud naopak vyjmul tehdy nezletilou T., kterou svěřil do výchovy matky, když konstatoval, že i ona spoluvytváří výchovné prostředí, ve kterém se děti pohybují a „které tato zřejmě ovlivňuje v neprospěch otce, kdy minimálně své mladší sourozence lituje, že musí u otce trávit určitou dobu, víkendy, prázdniny apod. Otcí se kupodivu nepodařilo s nejstarší dcerou obnovit pozitivní vazby, kdy na tomto neutěšeném vzájemném vztahu má i svůj podíl, např. odmítáním předání určitých věcí, které nezletilá z domácnosti rodičů potřebovala, což

pak otec poněkud neobratně nahrazuje kapesným, kterým si hodlá dceru získat. Otec tím, že zamezil matce i dětem vstup do rodinného domku, ve kterém společně žili, vytvořil konfliktní situaci, která se pak nutně musí vyvíjet v jeho neprospěch, zejména hodlá-li licitovat o vydání věcí, které např. nezletilá potřebuje“ (str. 12 rozsudku).

5. Jak okresní soud zdůraznil, vycházel ve svých závěrech především z obsahu znaleckého posudku z oboru psychologie ze dne 18. 3. 2013, vypracovaného PhDr. J. Hoferovou, dále pak „ze situace, která se fakticky v průběhu poměrně dlouhého soudního řízení vytvořila. Děti od počátku řízení se nalézají v péči matky a předmětem kontroverzí mezi rodiči byla otázka, jak často se bude otec s mladšími dětmi stýkat a jak bude výživa dětí zabezpečována“ (str. 13 rozsudku). V průběhu řízení okresní soud ve dle výše uvedeného znaleckého posudku provedl především důkaz výsledkem všech účastníků řízení (včetně nezletilých dětí, s výjimkou nezletilé M.); dále zprávou azylového domu Petrklíč ve Věskách ze dne 18. 12. 2011, kam se matka společně s nezletilými dětmi odstěhovala ze společné domácnosti na dobu 1 roku; zprávou Centra poradenství pro rodinné a partnerské vztahy ze dne 24. 1. 2012; zprávami opatrovníka nezletilých (město Uherské Hradiště, orgán sociálně právní ochrany dětí - OSPOD) či zprávou Fondu ohrožených dětí ze dne 15. 3. 2012, a další, zejména listinné důkazy za účelem posouzení majetkových poměrů obou rodičů.

6. Následně Okresní soud v Uherském Hradišti usnesením ze dne 4. 9. 2013 č. j. Nc 177/2011-502 vyhověl návrhu stěžovatele 1) na vydání předběžného opatření, jímž se do právní moci rozsudku ve věci samé svěřují nezletilé děti M. a M. do střídavé výchovy obou rodičů. Krajský soud v Brně - pobočka ve Zlíně nicméně uvedené usnesení okresního soudu k odvolání matky nezletilých usnesením ze dne 15. 1. 2014 č. j. 59 Co 489/2013-543 změnil tak, že návrh stěžovatele 1) na vydání předběžného opatření se zamítá. V odůvodnění krajský soud především konstatoval, že předběžné opatření, které k návrhu stěžovatele 1) okresní soud vydal, „znamená v podstatě rozhodnutí ve věci samé“, neboť se „nejedná o úpravu předběžnou, ale ve svých důsledcích o úpravu konečnou“.

7. Proti výše uvedenému rozsudku okresního soudu podali stěžovatel 1) i matka nezletilých odvolání. Zatímco matka nezletilých nesouhlasila se způsobem, jakým okresní soud vyhodnotil provedené důkazy, zejména závěry ze znaleckého posudku, když rozhodl o svěřeni nezletilých dětí do střídavé výchovy, aniž by zohlednil některé negativní aspekty, které ji v podstatě vylučují, stěžovatel 1) brojil proti výrokům ohledně úpravy poměrů k nezletilým dětem v době před rozvodem a také jeho povinnosti uhradit dlužné výživné za specifikované období.

8. Krajský soud v Brně - pobočka ve Zlíně o podaném odvolání rozhodl ústavní stížností napadeným rozsudkem, když rozsudek okresního

soudu podle ustanovení § 220 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu změnil ve vztahu k úpravě poměrů rodičů k nezletilým dětem M. a M. tak, že se na dobu před i po rozvodu manželství rodičů oba svěřují do péče matky (výrok II). S ohledem na tento výrok pak krajský soud upravil i způsob určení výživného stěžovatele 1) ve vztahu k dětem, dále pak nově vymezil rozsah jeho povinnosti zaplatit dlužnou částku na výživném a v neposlední řadě rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výroky III a IV).

9. Krajský soud vycházel ze skutkového stavu zjištěného okresním soudem, který doplnil o další důkazy, zejména o opětovný výslech nezletilého M. či o zprávy ze školských zařízení, kam nezletilé děti dochází, nicméně neztotožnil se s právními závěry okresního soudu, že jsou splněny předpoklady pro svěření nezletilých dětí do střídavé výchovy obou rodičů. V odůvodnění přisvědčil názoru okresního soudu, že „oba rodiče jsou výchovně způsobilí“, přičemž ve vztahu ke stěžovateli 1) zopakoval, že s ohledem na jeho socioekonomické zázemí je „schopen o děti pečovat dlouhodobě, má dobré organizační schopnosti (...) je schopen děti zabavit různými aktivitami (...), v jejichž důsledku docházelo zejména v posledním období k realizaci střídavé výchovy, která však z hlediska matky nebyla realizována dobrovolně“. Krajský soud nicméně dovedl, že „citová stránka u něj není na takové úrovni a takové intenzity jako u matky“, a proto uzavřel, že „před konflikty obou rodičů a neústupností jejich postojů preferoval především postoje nezletilých dětí, zejména nezletilého M., a dospěl k závěru, že pro zajištění stabilního výchovného prostředí se zachováním všech sourozeneckých vazeb se jeví vhodnější matka. (...) Je nutno zdůraznit, že mladší děti jsou ještě poměrně nižšího věku, kdy je pro ně důležité citové zázemí, a to jednoznačně nalézají u matky“ (str. 13 rozsudku).

10. Stěžovatelé v ústavní stížnosti s uvedeným právním závěrem krajského soudu nesouhlasí, neboť „stav nastolený krajským soudem dramaticky zasáhl do ústavních práv nezletilých, kdy jakékoliv omezení výchovného vlivu otce je kruciólním faktorem pro další rozvoj syndromu zavrženého dítěte (SZR), a tím dochází k definitivní eliminaci otce ze života nezletilých“. Stěžovatelé jsou toho názoru, že pro zajištění ústavních práv nezletilých „bylo naopak potřeba maximalizovat podíl péče otce alespoň o dvě nezletilé děti k pokusu o nápravu pokročilé fáze SZR“. Odmítavé stanovisko krajského soudu ke stanovení střídavé péče ve vztahu k nezletilým dětem i jemu předcházející procesní postup, které se dle názoru stěžovatelů nacházejí v rozporu s vyjádřením opatrovníka obou nezletilých i se znaleckým posudkem a opírají se výhradně o „matkou zmanipulovaný“ názor nezletilého M., stěžovatelé konfrontují s právními závěry vyplývajícími z judikatury Ústavního soudu, zejména pak z nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683), z něhož také obsáhle citují, neboť jsou toho názoru, že případě stěžovatele 1) byla splněna všechna v nálezu vyme-

zená kritéria pro stanovení střídavé péče. Stěžovatelé rovněž namítají, že ústavní stížností napadený rozsudek krajského soudu představuje zcela neproporcionální zásah, popírající zájem nezletilého dítěte, který je souhrnem ústavně chráněných práv. „Nelze nadřazovat jakýkoliv jiný zájem nezletilých stěžovatelů nad tato základní práva, tj. z principu proporcionality vyplývá, že není ústavně konformní omezit základní právo nezletilého pro zájem chráněný podústavní normou (zde v odůvodnění krajského soudu míra kontaktu se zletilou sestrou) nebo dokonce zcela nechráněný (v odůvodnění naznačená ochrana před kontaktem s dětmi přítelkyně otce nezletilého a ochrana nezletilého před naopak žádoucím rozvíjením pracovních návyků v době péče otce).“

[...]

III.

15. Podstatou nyní projednávané ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele 1) s právními závěry rozsudku krajského soudu, vydaného v rámci řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem na dobu před a po rozvodu, v nichž krajský soud (na rozdíl od soudu prvního stupně) neshledal předpoklady pro stanovení střídavé výchovy nezletilých dětí stěžovatele 1) M. a M. a svěřil je do péče jejich matky.

16. Jak již Ústavní soud v minulosti judikoval ve vztahu k přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se problematiky svěření nezletilých dětí do péče, jeho úkolem je především posoudit, zda svými rozhodnutími obecné soudy neporušily základní práva a svobody stěžovatele, kupříkladu tím, že by excesivním způsobem nerespektovaly již samotná ustanovení podústavního práva, přičemž nerespektování obsahu a smyslu příslušných zákonných ustanovení znamená přesah do ústavní roviny i proto, že příslušnou podústavní úpravou je právě ústavní úprava realizována a konkretizována [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); či nálezy sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421)]. V rámci tohoto přezkumu Ústavní soud také vždy posuzuje, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna. Ústavnímu soudu naopak v žádném případě nenáleží předjímat rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče, ani v řízení o ústavní stížnosti hodnotit důkazy (srov. např. stěžovatelem citovaný nálezy sp. zn. I. ÚS 2482/13).

17. Za tímto účelem Ústavní soud ve své judikatuře vymezil ústavněprávní kritéria pro svěřování dětí do péče, jejichž naplnění v rámci přezkumu

rozhodnutí obecných soudů s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu vždy zkoumá. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, patří zejména: „1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte“ (srov. např. citovaný nálezk sp. zn. I. ÚS 2482/13, body 19 a 21, a tam citovanou judikaturu).

18. Prizmatem těchto kritérií Ústavní soud přezkoumal rovněž ústavní stížností napadený rozsudek, přičemž dospěl k závěru, že krajský soud při svém rozhodování velmi pečlivě a důsledně vzal do úvahy uvedené ústavní požadavky a kritéria a konfrontoval je s konkrétními skutkovými okolnostmi projednávaného případu. Právní závěry, v nichž, jak již bylo zdůrazněno, krajský soud (na rozdíl od soudu prvního stupně) neshledal předpoklady pro stanovení střídavé výchovy nezletilých dětí stěžovatele 1) M. a M. a svěřil je do péče matky, s nimi dle názoru Ústavního soudu plně korespondují. Naopak rozhodnutí okresního soudu v tomto ohledu trpělo řadou deficitů, které ovšem krajský soud ve svém rozhodnutí zhojil.

19. Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku, krajský soud, na rozdíl od okresního soudu, který se při rozhodování soustředil zejména na otázku, zda jsou na straně otce splněny (především materiální) předpoklady pro svěřeni nezletilých dětí do střídavé výchovy a jaké jsou postoje obou rodičů k takovému opatření, primárně kladl důraz na splnění základního postulátu řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem, tj. aby řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna vždy v nejlepším zájmu dítěte (čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), tedy nezletilých M. a M. Přestože se krajský soud shodl s okresním soudem na závěrech, že „oba rodiče jsou výchovně způsobilí“ a že „jejich výchovné schopnosti jsou limitovány vzájemnými neshodami“ ohledně realizace střídavé výchovy, přičemž „tímto konfliktem trpí i nezletilé děti“, ve svém rozhodování se důsledněji soustředil na zkoumání možných úskalí a důsledků svěřeni nezletilých dětí do střídavé výchovy obou rodičů, když konstatoval, že „před konflikty obou rodičů a neústupností jejich postojů preferoval především postoje nezletilých dětí, především postoje nezletilého M., a dospěl k závěru, že pro zajištění stabilního výchovného prostředí se zachováním všech sourozeneckých vazeb se jeví vhodnější matka“. Za tímto účelem také krajský soud doplnil dokazování, v němž opětovně zjišťoval postoj nezletilého M., resp. zkoumal možné důsledky případné střídavé péče na výchovu a rozvoj nezletilé M., přičemž všechny provedené důkazy hodnotil především s ohledem na zájmy nezletilých dětí a na respektování požadav-

ku zachování co nejvyšší míry jejich identity a jejich rodinných vazeb, a to nejen rodičovských, ale i sourozeneckých.

20. Obzvláště patrné je to u rozhodování krajského soudu ve vztahu k nezletilé M., kde krajský soud (s ohledem na její nízký věk, a tedy sníženou míru rozumové a emocionální vyspělosti) vycházel především ze závěrů předmětného znaleckého posudku, který zopakoval k důkazům a z něhož mj. vyplývá, že na ni „má matka větší vliv a je pro ni citově významnější“, přičemž „k dlouhodobému pobytu s otcem je schopna přistoupit pouze se souhlasem matky“. Nadto krajský soud zdůraznil, že u nezletilé M. je stěžovatel 1) „limitován ve svých výchovných postojích tím, že se jedná o dítě nízkého věku ženského pohlaví. (...) Je nutno zdůraznit, že mladší děti jsou ještě poměrně nižšího věku, kdy je pro ně důležité citové zázemí, a to jednoznačně nalézají u matky“. V neposlední řadě krajský soud zohlednil i vliv (v současnosti již zletilé) starší sestry T. na výchovu a rozvoj nezletilé M., neboť ta ji i dle znaleckého posudku považuje za svůj „vzor“.

21. Uvedený přístup krajského soudu plně koresponduje s judikatorními závěry Ústavního soudu, blíže konkretizujícími výše předestřená ústavněprávní kritéria (tj. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb, resp. schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby), v nichž Ústavní soud zdůraznil, že „při jakémkoliv zásahu do rodinného života musí obecné soudy vždy usilovat o to, aby byl takový zásah minimalizován, tedy a) aby dítě nebylo odtrženo zejména od osob, k nimž má silnou náklonnost, u nichž dlouhodobě setrvala a u nichž nachází svůj domov, a od svých sourozenců; a b) aby bylo svěřeno do péče osoby, která uznává roli a důležitost jiných blízkých osob v životě dítěte, a která tedy kontaktu dítěte s takovými osobami v případě nebude bránit.“ [srov. např. citované nálezy sp. zn. III. ÚS 1206/09; sp. zn. I. ÚS 2482/13; nebo nálezy sp. zn. II. ÚS 1835/14 ze dne 11. 9. 2014 (N 165/74 SbNU 423) a tam citovanou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva]. Na zákonné úrovni tomuto požadavku odpovídala v minulosti právní úprava obsažená v ustanovení § 26 zákona o rodině, s níž po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku plně koresponduje úprava obsažená v ustanovení § 907 občanského zákoníku. V jeho odstavci 2 je na rozhodující soud kladen požadavek, aby při rozhodování o svěřeni dítěte do péče sledoval především zájem dítěte, a to s ohledem na jeho osobnost, „zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů“ a rovněž se zřetelem na „citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám“. Současně musí vzít i do úvahy, který z rodičů „dosud o dítě řádně pečoval a řádně

dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje“.

22. Pokud jde o rozhodování krajského soudu ve vztahu k nezletilému M., zde krajský soud primárně vycházel z jeho postojů, ať již prezentovaných zprostředkovaně ve znaleckém posudku, anebo přímo vyjádřených při výslechu před krajským soudem. Krajský soud zdůraznil, že nezletilý M. ve výslechu „jasně formuloval názor setrvat ve výchově matky“ a také uvedl, že „si nerozumí s dětmi přítelkyně otce, která s ním bydlí, a nevychází ani s ní“, což se nepřímo podává právě i ze závěrů znaleckého posudku. Proto, vycházejí z tohoto stavu, který „nebyl hodnocen soudem I. stupně“, dospěl krajský soud k závěru, že „prostředí, které je nyní ovlivňováno jinými osobami pro nezletilého M. neskýtá zázemí, kterého se mu dostávalo dříve, a proto více inklinuje k matce, kterou má rád, a cítí se u ní dobře. V tomto prostředí se také nachází starší zletilá dcera T., která spolu s matkou se podílí na jeho přípravě do školy, což na druhé straně u otce není dle jeho sdělení uskutečňováno“.

23. Krajský soud tak zde přihlédl zejména (nikoliv však pouze) k přání nezletilého M. setrvat ve výchově matky, tj. zohlednil jedno z výše představených kritérií, spočívající v respektování či přihlednutí k přání samotného dítěte, které je za splnění určitých předpokladů „nutné považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu“ (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167). Za tyto předpoklady, jež ovlivňují míru relevance tohoto kritéria při úvahách rozhodujícího soudu, Ústavní soud ve své judikatuře [srov. např. citované nálezy sp. zn. I. ÚS 2661/10; sp. zn. I. ÚS 2482/13; či nálezy sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213)] vymezil především „dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost dítěte“, když „významným faktorem je v těchto případech věk samotného dítěte, neboť čím starší dítě je, tím větší má jeho názor váhu. Řečeno jinak, názor tříletého dítěte má daleko menší váhu než stanovisko patnáctiletého teenagera. U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlednutím k jejich věku a rozumové vyspělosti“. Dalšími významnými faktory jsou okolnosti utváření postoje nezletilého dítěte, způsob jeho zjištění a v neposlední řadě i jeho hodnocení ze strany rozhodujícího soudu, kdy Ústavní soud zdůraznil, že „není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů. Stejně tak není možné, aby přání dítěte bylo zjišťováno nevhodnými otázkami typu ‚U koho bys chtěl(a) bydlet?‘; přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. zejména formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), a ideálně v neformálním prostředí (tj. nikoliv v soudní síni, ale například v kanceláři soudce či jinde)“.

24. V této souvislosti Ústavní soud konstatuje, že uvedené předpoklady byly krajským soudem v nyní projednávaném případě při zjišťování postoje (přání) nezletilého M. splněny a zohledněny, přičemž míra respektu a reflexe jeho přání při rozhodování soudu byla přímo úměrná jeho věku (11–12 let) a dosažené „rozumové a emocionální vyspělosti“, byl zkoumán komplexně v celém průběhu řízení (viz např. znalecký posudek, výslech před soudy obou stupňů), a to i z hlediska možného ovlivnění jeho postoje ze strany matky, resp. starší sestry T. a jejich prokazatelně negativního hodnocení osoby a chování stěžovatele 1), přičemž lze konstatovat, že přání nezletilého M. zůstat v péči matky za současného zachování kontaktů s otcem bylo po celou dobu neměnné. Ústavní soud se tak ztotožňuje s názorem krajského soudu, že tyto významné okolnosti nebyly okresním soudem při rozhodnutí o střídavé výchově dostatečně zohledněny, resp. byly podřazeny pod jiné, nicméně z hlediska nezbytného dodržení zásady priority zájmu dítěte při rozhodování o svěřeni do výchovy podřadné okolnosti, kupříkladu socioekonomické zázemí stěžovatele 1).

25. Ústavní soud se neztotožňuje s klíčovou argumentací stěžovatele 1) v ústavní stížnosti, v níž namítá rozpor závěrů krajského soudu s judikaturou Ústavního soudu, neboť stěžovatelem 1) vnesené argumenty jsou dle Ústavního soudu projevem nepochopení závěrů jeho judikatury, týkající se výhradně problematiky svěřeni nezletilého dítěte do střídavé výchovy obou rodičů (zejména pak stěžovatelem hojně citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13), a určité snahy je nepřipustně paušalizovat a zobecňovat na úkor jedinečnosti každého individuálního případu a v nich zkoumaného zájmu a potřeb nezletilého dítěte, o jehož péči je rozhodováno. Pokud tedy stěžovatel 1) dovozuje, že v jeho případě byla „naplněna kritéria pro svěřeni nezletilých dětí do střídavé péče“, Ústavní soud k tomu poznamenává, že v případě soudních rozhodnutí v tak individualizovaných věcech, jakými jsou spory o úpravu výchovných poměrů nezletilých dětí, lze stěží hovořit o precedenční závaznosti jejich závěrů, tím méně je možné vymezit obecná kritéria, jejichž naplnění pak vždy, bez ohledu na konkrétní okolnosti projednávaného případu, nutně musí vést k uložení vybraného výchovného opatření. Za taková nelze považovat ani výše předestřená ústavněprávní kritéria a požadavky pro svěřování dětí do péče, neboť ta představují toliko referenční kritéria, jež musí obecný soud rozhodující o svěřeni nezletilého dítěte do péče vždy vzít do úvahy a jejich naplnění zkoumat s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu. Jak již bylo výše zmíněno, úkolem Ústavního soudu je pak v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů o svěřeni nezletilého dítěte do péče zkoumat, zda byla uvedená ústavněprávní kritéria zohledněna, nikoliv však předjímat rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče, či dokonce přímo rozhodovat o jeho svěřeni do střídavé péče.

26. Tak tomu bylo ostatně i v případě stěžovatelem citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13, v němž sice Ústavní soud mj. vymezil obecná východiska (premisy) ve vztahu k problematice rozhodování soudů o střídavé výchově, když konstatoval, že „je-li nejlepším zájmem dítěte, aby bylo především v péči obou rodičů, a pokud jsou splněny veškeré zákonné podmínky (tj. oba rodiče jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o zdraví dětí a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah), tak je svěřeni dětí do střídavé péče pravidlem, nikoliv výjimkou“, nicméně i v tomto případě Ústavní soud jejich naplnění hodnotil s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu soudního rozhodování v řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem, přičemž dospěl k závěru, že zde „obecné soudy nerozhodovaly v nejlepším zájmu dítěte a nedostatečnou měrou chránily práva stěžovatele na respektování jeho rodinného života a práva na rodičovskou výchovu a péči. Obecné soudy totiž přesto, že stěžovatel naplňoval veškerá kritéria relevantní pro rozhodování, komu má být dítě svěřeno do péče, stejnou měrou jako matka nezletilých (neboť je biologickým rodičem nezletilých, má s nimi silnou citovou vazbu a udržuje s nimi pravidelný a úzký kontakt a je schopen zajistit jejich vývoj i veškeré potřeby), nevycházely z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů, a nesnažily se potud, pokud to nebylo v přímém rozporu se zájmy nezletilých, tohoto stavu dosáhnout“ (srov. citovaný nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 38).

27. Ústavní soud je naopak toho názoru, že krajský soud uvedeně závěry z citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 (implicitně) respektoval, neboť důvodem k závěru o nesplnění předpokladů pro stanovení střídavé výchovy u nezletilých dětí M. a M. nebyla přítomnost nesouhlasného stanoviska jejich matky k tomuto výchovnému opatření či dokonce projev jakési apriorní neochoty a negativního přístupu obecných soudů k samotnému institutu střídavé výchovy (srov. a contrario citované nálezy sp. zn. III. ÚS 1206/09; sp. zn. I. ÚS 266/10; či sp. zn. I. ÚS 2482/13). Jinými slovy, krajský soud při svém rozhodování vycházel z oné premisy, že „je svěřeni dětí do střídavé péče pravidlem, nikoliv výjimkou“, nicméně ta je platná pouze za předpokladu splnění všech výše předestřených ústavněprávních kritérií a zákonných podmínek, jež jsou odrazem ústavního požadavku na zohlednění zájmů nezletilého dítěte a mezi které patří mj. soulad s přáním nezletilého dítěte nebo minimalizace zásahu do soukromého (rodinného) života a míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb, což však dle výše předestřených zjištění krajského soudu v daném případě splněno nebylo, a proto krajský soud odmítl akceptovat rozhodnutí okresního soudu o uložení střídavé výchovy nezletilých dětí stěžovatele 1).

28. Pokud stěžovatel uvádí, že rozhodnutím krajského soudu „dochází k definitivní eliminaci otce ze života nezletilých“, považuje Ústavní soud

za vhodné, byť pouze toliko ve formě obiter dicti, připomenout, že rozhodnutí obecných soudů o svěření nezletilých dětí do péče (nejen v pořadí „první“ rozhodnutí, jako je tomu v nyní projednávaném případě) nemají povahu rozhodnutí „absolutně konečných“, a tedy nezměnitelných, jak ostatně vyplývá i z ustanovení § 909 občanského zákoníku, který změnu rozhodnutí podmiňuje „změnou poměrů“. Uvedené platí tím spíše, pokud obecné soudy své rozhodnutí zakládají na okolnostech, jejichž změna je v budoucnu předvídatelná či alespoň reálně možná (věk dětí, nestejně hluboký citový vztah dětí k rodičům apod.). Jak ovšem zdůraznil Ústavní soud v citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13, v tomto ohledu je podstatné vážit, „zda je v souvislosti s touto změnou poměrů nutné ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů a zda se posouzením možné nutnosti přehodnotit stávající výchovné poměry v důsledku změny okolností obecné soudy dostatečně zabývaly. Nezmění-li totiž soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, může dojít k porušení práva dítěte i jeho rodičů na respektování rodinného života“.

29. Ze všech shora vyložených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

Č. 22

K předběžnému opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí

1. Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a předběžné opatření podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu mají shodný účel spočívající v poskytnutí včasné a prozatímní ochrany (života, zdraví, svobody či důstojnosti) dotčenému jednotlivci (poškozenému, resp. oběti trestného činu), příp. jeho blízkým proti škodlivému chování odpůrce (obviněného) s nimi žijícího ve společné domácnosti.

2. Pokud byly splněny zákonné podmínky pro podání návrhu na nařízení předběžného opatření (§ 88b trestního řádu) a tento návrh podává státní zástupce, má tak činit podle trestního řádu, a nikoliv podle zákona č. 292/2013 Sb., a to především z důvodu ucelenosti již probíhajícího trestního řízení a také jeho speciality, včetně použitých nástrojů trestněprávní regulace a vymezení působnosti orgánů činných v trestním řízení.

3. Nelze vyloučit, aby návrh na nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podal za této situace podle ustanovení § 400 a násl. zákona č. 292/2013 Sb. i navrhovatel odlišný od státního zastupitelství, neboť v opačném případě by bylo dotčenému jednotlivci buď zcela znemožněno domáhat se včasné ochrany svých (či blízkých osob) základních práv a svobod ohrožených jednáním odpůrce, anebo by byla tato možnost výrazně oslabena, jelikož by se stala podmíněnou v důsledku nezbytné aktivní činnosti státního zastupitelství.

Usnesení

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka - ze dne 16. prosince 2014 sp. zn. II. ÚS 3512/14 ve věci ústavní stížnosti nezletilé G. P., zastoupené opatrovníkem Mgr. Martinem Holánkem, advokátem, se sídlem Kopečná 940/14, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 9. 2014 č. j. 70 Co 47/2014-81 ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 8. 10. 2014 č. j. 70 Co 47/2014-102 o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření vůči otci stěžovatelky ve věci její ochrany proti domácímu násilí, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností, předanou k poštovní přepravě dne 5. 11. 2014 v zákonem stanovené lhůtě (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví citovaného usnesení Krajského soudu v Brně, neboť má za to, že jí došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a k porušení čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, zakotvujícího zásadu priority zájmu dítěte mj. v rámci rozhodovací činnosti soudů či orgánů veřejné moci.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a z obsahu spisu Okresního soudu Brno-venkov sp. zn. 11 Nc 1352/2014, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývá, že Okresní státní zastupitelství Brno-venkov podalo dne 15. 8. 2014 k okresnímu soudu návrh na nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400 a násl. ve spojení s § 8 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, (dále též jen „z. z. ř. s.“), jímž se domáhalo, aby odpůrci (R. P, otci nezletilé stěžovatelky) byl uložen zákaz vstupu do společného obydlí, zákaz zdržování se v jeho bezprostředním okolí a rovněž zákaz setkávání se s nezletilou stěžovatelkou, přibližování se k ní a navazování kontaktu s ní, a to na dobu od 19. 8. 2014 do 19. 9. 2014 (výrok I). Předmětný návrh na nařízení předběžného opatření okresní státní zastupitelství podalo v souvislosti s tím, že Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, územní odbor Brno-venkov, zahájila k podnětu nezletilé stěžovatelky a její matky E. P. usnesením ze dne 8. 8. 2014 č. j. KRPB-194739-21/TČ-2014-060371 trestní stíhání otce nezletilé stěžovatelky pro spáchání zločinu pohlavního zneužití podle ustanovení § 187 odst. 1 a 2 trestního zákoníku. [Stížnost otce nezletilé stěžovatelky proti tomuto usnesení Okresní státní zastupitelství Brno-venkov usnesením ze dne 5. 9. 2014 č. j. ZT 202/2014-52 zamítlo podle ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu.] Současně s tím policejní orgán dne 8. 8. 2014 v 14:10 hodin podle ustanovení § 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, v tehdy platném znění, vykázal otce nezletilé stěžovatelky z jejich společného obydlí na dobu 10 dnů.

3. Okresní soud Brno-venkov usnesením ze dne 15. 8. 2014 č. j. 11 Nc 1352/2014-34 uvedenému návrhu na nařízení předběžného opatření plně vyhověl (výrok I), neboť (s oporou ve spisovém materiálu Policie České republiky ve vztahu k uvedenému trestnímu stíhání otce nezletilé stěžovatelky) dospěl k závěru, že návrh dostatečným způsobem osvědčuje skutečnosti („tělesné i duševní – sexuální násilí na nezletilé stěžovatelce, čímž se její společné bydlení s otcem stalo „nesnesitelným“), které odůvodňují uložení daného předběžného opatření vůči otci nezletilé stěžovatelky ve smyslu ustanovení § 402 odst. 1 z. z. ř. s., a v daném případě tak byly splněny zákonné podmínky pro jeho uložení, zakotvené v ustanovení § 405 odst. 1 z. z. ř. s. Dále soud rozhodl o nákladech řízení a o povinnosti otce nezletilé stěžovatelky uhradit soudní poplatek (výroky II a III).

4. Proti uvedenému usnesení okresního soudu podal otec nezletilé stěžovatelky odvolání, v němž především zpochybňoval právní závěr okresního soudu ohledně naplnění zákonných podmínek pro uložení předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 402 odst. 1 a § 405 odst. 1 z. z. ř. s., neboť okresním státním zástupcem dokládáné skutečnosti neosvědčují a nejsou podloženy žádným přímým důkazem, že by se odporce předmětného chování vůči nezletilé stěžovatelce dopustil. V projednávaném případě tak spíše spatřoval snahu jeho manželky (matky nezletilé stěžovatelky) působit na něj v rámci nadcházejícího rozvodového řízení. Proto navrhoval, aby krajský soud napadené usnesení okresního soudu zrušil pro jeho zjevnou nezákonnost.

5. Krajský soud v Brně ústavní stížností napadeným usnesením rozhodl tak, že se shora citované usnesení okresního soudu ve výroku I mění tak, že se návrh na nařízení předběžného opatření zamítá (výrok I). Dále zrušil výrok III usnesení okresního soudu (výrok II) a uložil České republice – Okresnímu soudu Brno-venkov povinnost otci nezletilé stěžovatelky uhradit náklady řízení. (V opravném usnesení ze dne 8. 10. 2014 č. j. 70 Co 47/2014-102 krajský soud změnil adresáta této povinnosti na Okresní státní zastupitelství Brno-venkov coby původního navrhovatele.) Svůj zamítavý výrok ve vztahu k návrhu na nařízení předběžného opatření krajský soud odůvodnil především tím, že nebyly splněny zákonné podmínky pro jeho nařízení, neboť institut „předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí“ ve smyslu ustanovení § 400 a násl. z. z. ř. s., který představuje procesní reflexi ustanovení § 751 odst. 1 občanského zákoníku, se na inkriminované chování otce nezletilé stěžovatelky nevztahuje, když (s oporou v názorech trestněprávní teorie) „naplňuje znaky zločinu pohlavního zneužití (podle ustanovení § 187 odst. 1 a 2 trestního zákoníku), což je protiprávní jednání odlišné od domácího násilí“ (str. 4 usnesení). Proto krajský soud dospěl k závěru, že „pokud chtěl navrhovatel (okresní státní zastupitelství) chránit poškozenou (nezletilou stěžovatelku) před dalším

protiprávním jednáním ze strany odpůrce, měl k tomu zvolit jiný prostředek než návrh na nařízení předběžného opatření dle ustanovení § 400 a násl. z. z. ř. s., a to např. předběžné opatření upravené v ustanovení § 88b a násl. trestního řádu, když již v době podání návrhu bylo vůči odpůrci zahájeno trestní stíhání pro skutek popsany v návrhu a toto trestní stíhání odpůrce stále trvá (...)“ (str. 5 usnesení).

6. Stěžovatelka v ústavní stížnosti s výše predestřenými závěry krajského soudu nesouhlasí, přičemž v zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření spatřuje odnětí svého práva domáhat se soudní ochrany, neboť pokud soud dovodil, že „státní zastupitelství není z hlediska meritorního oprávněno takový návrh podat, pak tak rovněž rozhodl, že takový návrh nemůže podat ani sama stěžovatelka“. V obsahu ústavní stížnosti pak stěžovatelka blíže polemizuje s právním názorem krajského soudu ohledně nenaplnění zákonných podmínek pro nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400 a násl. z. z. ř. s., založeným na charakteristice chování otce nezletilé stěžovatelky, jež dle krajského soudu naplňuje toliko znaky zločinu pohlavního zneužití, nejedná se tedy o projev domácího násilí ve smyslu ustanovení § 751 odst. 1 občanského zákoníku, a proto mělo okresní státní zastupitelství jako navrhovatel využít jiných, zejména trestněprávních nástrojů ochrany poškozené. Stěžovatelka je naopak toho názoru, že pohlavní zneužití v domácím rodinném prostředí lze na základě ústavně konformní interpretace (skrže ochranu zájmů nezletilého dítěte ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte) podřadit pod definici domácího násilí, „neboť zde jasně vystupuje do popředí zneužití moci (power) rodiče nad dítětem, nerovné postavení rodiče a dítěte a faktická bezbrannost dítěte vůči rodiči. Fakt, že pojem bezbrannost je trestněprávní doktrínou vykládán jinak, neznamená, že by v činu, který je v dané věci posuzován, nebyly přítomny prvky nedovoleného zneužití převahy, moci a faktické autority“. Proto stěžovatelka shrnuje, že „pokud by krajský soud interpretoval podústavní právní normy ústavně konformním způsobem, tedy jakousi úplnou (multifocal), případně srovnávací či teleologickou interpretací, pak by skutkový základ řízení musel podřadit do rámce tzv. předběžné ochrany proti domácímu násilí, jak ji vymezuje § 400 a násl. z. z. ř. s., ať už z důvodu přítomnosti sexuálního násilí ve společném obydlí stěžovatelky a odpůrce per se, nebo přítomnosti nežádoucího obtěžování stěžovatelky odpůrcem ve společném obydlí“.

7. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že tato předstává zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu ještě předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou

a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Pravomoc Ústavního soudu je totiž v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky založena výlučně k přezkumu rozhodnutí či namítaného zásahu z hlediska ústavnosti, tj. zda v řízení, resp. v rozhodnutí jej završujícím, nebyly porušeny ústavními předpisy chráněné práva a svobody účastníka tohoto řízení, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy, zda postupem a rozhodováním obecných soudů či jiných orgánů veřejné moci nebylo zasazeno do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Takové zásahy či pochybení krajského soudu však Ústavní soud v nyní projednávané věci neshledal.

8. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že rozhodování o návrhu na vydání (nařízení) předběžného opatření, a tedy hodnocení toho, zda jsou v daném případě splněny podmínky pro jeho vydání či změnu, je především věcí obecných soudů. Jak již bylo výše zdůrazněno, úkolem Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti je ochrana ústavnosti [čl. 83 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky], nikoliv „běžné“ zákonnosti, a proto mu ani nepřísluší, aby prováděl přezkum rozhodovací činnosti obecných soudů ve stejném rozsahu jako v řízení před obecnými soudy. Ústavní soud si je samozřejmě vědom skutečnosti, že rozhodnutí o předběžných opatřeních jsou obecně způsobilá zasáhnout do základních práv a svobod jednotlivců, práva a povinnosti jsou však jimi upravena pouze dočasně (zatímně), přičemž jejich úprava může být navíc v průběhu řízení před obecnými soudy k návrhu dotčených účastníků zrušena či upravena. Nadto zatímní povaha rozhodnutí o předběžných opatřeních nijak nevylučuje možnost, že v konečném meritorním rozhodnutí soudu může dojít k významné změně dosavadní úpravy těchto práv a povinností. Ústavnímu soudu tedy z hlediska ústavněprávního zásadně nikterak nepřísluší přehodnocovat názor obecných soudů stran důvodnosti návrhu na vydání předběžného opatření, nýbrž je povolán toliko ověřit, zda rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření, popřípadě rozhodnutí o jeho zamítnutí mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a současně nebylo projevem svévole (ve smyslu čl. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny) [viz např. nálezy sp. zn. II. ÚS 221/98 ze dne 10. 11. 1999 (N 158/16 SbNU 171); či sp. zn. I. ÚS 2486/13 ze dne 1. 10. 2014 (N 184/75 SbNU 39)]. Proto se Ústavní soud zpravidla necítí být oprávněn zasahovat do těchto rozhodnutí (srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 909/14 ze dne 27. 3. 2014, rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) a činí tak pouze ve výjimečných případech, kdy rozhodnutí o předběžném opatření představuje

natolik excesivní zásah do základních práv a svobod dotčených jednotlivců, který si vyžaduje bezprostřední ingerenci ze strany Ústavního soudu v podobě derogace takového rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59)].

9. Výše uvedená kritéria logicky platí i pro případy rozhodnutí obecných soudů o předběžných opatřeních ve věci ochrany proti domácímu násilí, nově (s účinností od 1. 1. 2014) upravených v ustanovení § 400 a násl. z. z. ř. s., jako tomu bylo i v nyní projednávaném případě, přičemž Ústavní soud dospěl k závěru, že k takovému excesivnímu zásahu do základních práv stěžovatelky postupem krajského soudu nedošlo. Ústavní soud se naopak ztotožňuje s jeho zamítavým výrokem [za situace, kdy nebyly splněny podmínky pro potvrzení (§ 219 o. s. ř.) ani zrušení (§ 219a o. s. ř.) usnesení okresního soudu] i s jeho právním názorem, že okresní státní zastupitelství v nyní projednávaném případě, navzdory skutečnosti, že byly splněny zákonné podmínky pro zahájení řízení o předběžném opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle zákona o zvláštních řízeních soudních, neboť ten do okruhu navrhovatelů řadí i státní zastupitelství [§ 8 odst. 1 písm. c) a odst. 2 ve spojení s § 403 z. z. ř. s.], mělo zvolit jiný prostředek, a to především předběžné opatření podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu.

10. Ústavní soud tak nicméně činí z poněkud odlišných hledisek a důvodů než krajský soud.

11. Ústavní soud má předně za to, že primární účel obou zmíněných nástrojů právní ochrany, tzn. předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400 a násl. z. z. ř. s. a předběžného opatření podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu, je v podstatě shodný, neboť oba reagují na naléhavou potřebu poskytnutí včasné a prozatímní ochrany (života, zdraví, svobody či důstojnosti) dotčenému jednotlivci (poškozenému, resp. oběti trestného činu), příp. jeho blízkým proti škodlivému chování odpůrce (obviněného) s nimi žijícího ve společné domácnosti, které z důvodu „tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli nebo jinému, kdo ve společné domácnosti žije, anebo nežádoucího sledování nebo obtěžování“, učinilo „společně bydlení nesesitelným“ (§ 402 z. z. ř. s.), resp. které „nese znaky trestného činu, pro jehož spáchání bylo zahájeno trestní stíhání“ (§ 88b trestního řádu). S ohledem na tuto skutečnost a především v kontextu nyní projednávaného případu stěžovatelky, kdy lze usuzovat, že v době podání předmětného návrhu okresního státního zastupitelství byly rovněž splněny zákonné podmínky pro podání návrhu na nařízení předběžného opatření podle ustanovení § 88b ve spojení s § 88c trestního řádu (zahájené trestní stíhání, osoba obviněného, skutečnosti osvědčující, že byl spáchán trestný čin, důvodná obava z opakování či dokonání trestné činnosti, ochrana zájmů poškozené, vhodnost

opatření), považuje Ústavní soud výše předestřený závěr krajského soudu, upřednostňující za dané situace postup státního zastupitelství podle trestního řádu, za racionální, a to především z hlediska požadavku na zachování ucelenosti již probíhajícího trestního řízení, jeho veřejnoprávního charakteru a v neposlední řadě i jeho speciality, včetně použitých nástrojů trestněprávní regulace a vymezení působnosti orgánů činných v trestním řízení. Zjednodušeně řečeno, jsou-li k tomu dány všechny nezbytné předpoklady, jeví se jako žádoucí, více přiléhavý, předvídatelný a v konečném důsledku i praktičtější postup státního zastupitelství, coby orgánu činného v trestním řízení, podle trestněprávních předpisů a použití jimi předvídaných nástrojů trestního řízení než postup podle civilněprávních předpisů, byť to jejich právní úprava výslovně nevylučuje, jako tomu je i v případě zákona o zvláštních řízeních soudních [viz ustanovení § 8 odst. 1 písm. c) a odst. 2 ve spojení s § 403 z. z. ř. s.].

12. V této souvislosti nelze ponechat bez kritické poznámky onu zřejmou „dvojkolejnost“ z hlediska režimu právní úpravy při vymezení působnosti státního zastupitelství ve vztahu k oběma výše uvedeným nástrojům právní ochrany, kterou Ústavní soud považuje za důsledek ne příliš koncepčního přístupu zákonodárce, neboť zákon o zvláštních řízeních soudních, který zcela nově (oproti dřívější právní úpravě v tehdy platném ustanovení § 35 o. s. ř.) zakotvil oprávnění státního zastupitelství podat mj. i návrh na nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí, byl schvalován již v době účinnosti zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), v důsledku jehož přijetí došlo mj. k novelizaci trestního řádu, zakotvení zcela nového institutu předběžných opatření i v rámci trestního řízení (§ 88b a násl. trestního řádu), a tedy i pravomoci státního zastupitelství jej přímo nařídít, resp. iniciovat řízení o něm.

13. Ústavní soud nicméně považuje za nezbytné zdůraznit, že výše uvedený závěr ohledně upřednostnění institutu předběžného opatření podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu a postupu státního zastupitelství podle trestního řádu neplatí absolutně. Vždy je třeba s ohledem na konkrétní okolnosti projednávaného případu důsledně vážit, zda takový postup nemůže z časového hlediska nepřijatelně oddálit a významně ztížit či dokonce úplně vyloučit možnost dotčeného jednotlivce domáhat se včasné a účinné ochrany proti škodlivému jednání odpůrce. Jinými slovy, zda nedochází ke snížení úrovně (z hlediska její včasnosti a účinnosti) ochrany základních práv a svobod dotčených jednotlivců (poškozených), příp. jejich blízkých proti takovému škodlivému jednání.

14. V této souvislosti však Ústavní soud konstatuje, že v nyní projednávaném případě stěžovatelky tomu tak nebylo, neboť krajský soud přijal ústavní stížnosti napadené usnesení v době, kdy okresním soudem nařízené

předběžné opatření proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400 a násl. z. z. ř. s. bylo již vykonáno. Z uvedeného důvodu nelze přisvědčit ani námitce stěžovatelky, že jí postupem krajského soudu byla odejmuta soudní ochrana, neboť krajský soud meritorně nezkoumal důvodnost okolností osvědčujících nařízení předběžného opatření, a proto ani nikterak nevyločil možnost, aby okresní státní zastupitelství bezprostředně poté podalo návrh na nařízení předběžného opatření ve smyslu ustanovení § 88b ve spojení s § 88c trestního řádu.

15. Nad rámec výše uvedeného Ústavní soud dodává, že se naopak neztotožňuje s právním závěrem krajského soudu, pokud jako kritérium pro upřednostnění institutu předběžného opatření podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu vymezil toliko charakter a právní kvalifikaci jednání odpůrce, vůči němuž má předběžné opatření směřovat, tj. zda naplňuje znaky zločinu, anebo zda naplňuje znaky, jež jsou podřaditelné pod definici domácího násilí, přičemž v nyní projednávaném případě dovodil, že na inkriminované chování otce nezletilé stěžovatelky se tato definice nevztahuje, když „naplňuje znaky zločinu pohlavního zneužití (podle ustanovení § 187 odst. 1 a 2 trestního zákoníku), což je protiprávní jednání odlišné od domácího násilí“. Uvedené kritérium totiž dle názoru Ústavního soudu zdaleka nelze aplikovat bezvýjimečně, a to právě s ohledem na výše zdůrazněnou potřebu vážít, zda tímto postupem nedochází ke snížení úrovně (včasnost, účinnost) ochrany základních práv a svobod dotčených jednotlivců (poškozených), příp. jejich blízkých proti takovému škodlivému jednání. Jinými slovy, pokud orgán (soud, resp. státní zastupitelství) rozhodující o důvodnosti (nikoliv o přípustnosti z hlediska dodržení zákonných podmínek řízení) použití jednoho z těchto nástrojů dospěje na základě zjištěných skutečností k závěru, že v daném případě existuje naléhavá potřeba poskytnout včasnou ochranu dotčenému jednotlivci či jeho blízkým proti škodlivému jednání odpůrce, vůči němuž směřuje návrh na nařízení předběžného opatření, nemůže její poskytnutí odmítnout pouze z důvodu odlišné právní kvalifikace takového jednání, a tedy potřeby použít obdobný právní nástroj ochrany upravený v jiném právním předpisu, aniž by důsledně nevážil, zda takový postup nemůže z časového hlediska nepřipustně oddálit a významně ztížit či dokonce úplně vyloučit možnost dotčeného jednotlivce domáhat se včasné a účinné ochrany proti škodlivému jednání odpůrce.

16. V této souvislosti lze do jisté míry přisvědčit argumentaci stěžovatelky v ústavní stížnosti, že v takovém případě není zřejmé, „jakým způsobem by se měla u soudu domáhat své ochrany před protiprávním jednáním svého rodiče, které má podle ní povahu psychického a fyzického násilí ve společném obydlí“. Pokud by totiž návrh na nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí ve smyslu ustanovení § 400

a násl. z. z. ř. s. podávala sama nezletilá stěžovatelka či obecně jiný navrhovatel odlišný od státního zastupitelství, stal by se krajským soudem zastávaný restriktivní výklad z ústavněprávního hlediska stěží aprobovatelný, neboť by dotčenému jednotlivci (navrhovateli) buď nepřipustně zcela vyloučil možnost domáhat se včasné ochrany svých (či blízkých osob) základních práv a svobod ohrožených inkriminovaným škodlivým jednáním od půrce, anebo by tuto možnost přinejmenším výrazně oslabil, jelikož by se stala podmíněnou v důsledku nezbytné aktivní činnosti státního zastupitelství postupem podle ustanovení § 88b a násl. trestního řádu. Tím by však poskytnutí požadované ochrany fakticky oddálil, a to obzvláště u případů sexuálního obtěžování, domácího násilí či jiných obdobných případů škodlivého jednání, což nelze považovat za akceptovatelné.

17. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

III

III. Stanoviska

Č. 39/14

Stanovisko pléna Ústavního soudu
(vyhlášeno jako sdělení Ústavního soudu
pod č. 297/2014 Sb.)

Plénum Ústavního soudu ve složení Ludvík David, Jaroslav Fenyk, Jan Filip, Vlasta Formánková, Vladimír Kůrka, Tomáš Lichovník, Jan Musil, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Kateřina Šimáčková, Vojtěch Šimíček, Milada Tomková a Jiří Zemánek přijalo pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14 dne 25. listopadu 2014 na návrh III. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci vedené před tímto senátem pod sp. zn. III. ÚS 1856/13, toto

stanovisko:

I. Nárok na náhradu nemateriální újmy podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vzniká za předpokladu, že k zásahu státu do osobní svobody dotčené osoby došlo, resp. tento zásah byl ukončen až poté, co se tato mezinárodní úmluva stala pro Českou republiku závaznou (tj. od 18. 3. 1992); okamžik účasti této osoby na rehabilitaci není z tohoto hlediska relevantní.

II. Tento právní názor se neuplatní u případů, kdy žaloba na zaplacení zadostiučnění za vzniklou nemajetkovou újmu byla podána ještě před přijetím tohoto stanoviska.

Odůvodnění**I. Incidenční rozhodnutí Ústavního soudu**

1. Ústavní soud v nálezu ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497) vyslovil názor, že nárok na náhradu za nemateriální újmu založený čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) se odvíjí od účasti dotčené osoby na rehabilitaci, resp. od rozhodnutí z roku 2003, kterým bylo zrušeno odsuzující rozhodnutí z padesátých let. K obdobnému závěru, tedy že v případě uplatňování nároku na zadostiučnění za vzniklou nemajetkovou újmu stěžovatele způsobenou zatčením, zadržením a výkonem vazby nebo trestu je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez ohledu na to, že k samotnému zatčení nebo zadržení a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před 18. březnem 1992, dospěl v několika nálezech rovněž IV. senát Ústavního soudu [např. nálezy ze dne 30. 4. 2013 sp. zn. IV. ÚS 662/12 (N 70/69 SbNU 255) a ze dne 24. 4. 2014 sp. zn. IV. ÚS 644/13 (N 66/73 SbNU 241)]. Protože

III. senát Ústavního soudu dospěl k právnímu názoru odchylnému, nezbylo mu než předložit postupem podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, věc plénu Ústavního soudu s návrhem na zaujetí výše uvedeného stanoviska.

II. Rekapitulace obsahu ústavní stížnosti

2. Ústavní stížností ze dne 12. 6. 2013, jež byla zaevidována pod sp. zn. III. ÚS 1856/13, stěžovatel A. M. (dále jen „stěžovatel“) napadl rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 17. dubna 2012 č. j. 10 C 90/2010-77, rozsudek Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 27. července 2012 č. j. 13 Co 228/2012-91 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2013 č. j. 30 Cdo 3349/2012-104, a to pro porušení čl. 5 odst. 5, čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“) a čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

3. Napadeným rozsudkem obvodního soudu byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti na zaplacení částky 300 000 Kč, představující náhradu za nemajetkovou újmu, která měla být stěžovateli způsobena tím, že byl rozsudkem Nižšího vojenského soudu Brno ze dne 20. 11. 1950 sp. zn. Vt 205/50-III. uznán vinným trestným činem vyhýbání se služební povinností podle § 270 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. a) zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců nepodmíněně, ve výkonu trestu byl od 17. 10. 1950 do 26. 4. 1952, přičemž usnesením Vojenského obvodového soudu Brno ze dne 28. 11. 1991 sp. zn. 2 Rtv 151/91 bylo zmíněné rozhodnutí zrušeno v celém rozsahu a usnesením téhož soudu ze dne 13. 2. 1992 bylo rozhodnuto, že se stěžovatel uznává vinným trestným činem vyhýbání se služební povinností podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona, ale že se trest podle § 227 trestního řádu neukládá (pozn.: toto unesení bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2007 sp. zn. 4 Tz 5/2007 zrušeno), následně však usnesením Městského soudu v Brně ze dne 8. 1. 2008 sp. zn. 1 Rt 9/2007 bylo trestní stíhání stěžovatele podle § 188 odst. 1 písm. c) za použití § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu zastaveno s tím, že skutek není trestným činem. Obvodní soud dospěl k závěru, že stěžovatele nelze odškodnit ani podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ani podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), a není možná ani (přímá) aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy, neboť stěžovatel byl vězněn v době, kdy Česká republika ještě nebyla její smluvní stranou.

4. Napadeným rozsudkem městského soudu byl k odvolání stěžovatele rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrzen. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání s tím, že není přípustné ani ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu.

5. V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že sporná otázka spočívá v tom, zda osoba nevinně vězněná před 18. 3. 1992 má nárok na zadostiučinění, resp. náhradu nemateriální újmy. Dovolává se přitom podpory práve právního názoru vyjádřeného v již zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 3438/11 (následovaného v několika dalších nálezech), dle kterého není rozhodující, kdy byl poškozený vězněn, tedy kdy stát porušil své závazky z mezinárodního práva, nýbrž kdy dosáhl zproštění obžaloby, resp. vydání rozhodnutí o úplné rehabilitaci, neboť před takovým zprošťujícím rozhodnutím nemůže nikdo zadostiučinění žádat

6. Spornou otázkou tedy je, zda lze aplikovat ustanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy, pokud k jednání státu porušujícímu čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy došlo v době předtím, než se Úmluva stala pro Českou republiku závaznou, tj. před datem 18. 3. 1992 (v projednávané věci v letech 1950 až 1952), avšak toto porušení bylo (v rehabilitačním řízení) deklarováno až po tomto datu.

III. a) Základní východisko

7. Ústavní soud v první řadě vychází z toho, že Úmluva je mezinárodní smlouvou, a jako taková musí být interpretována smluvními státy, tj. podle pravidel mezinárodního práva, jež našla odraz ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu, vyhlášené pod č. 15/1988 Sb. (dále jen „Vídeňská úmluva“). Současně je třeba přihlídnout k tomu, že smluvní strany ustanovily zvláštní orgán, v jehož kompetenci je výklad Úmluvy (závazně) provádět (viz čl. 19 Úmluvy), a to Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“).

8. Není sporu o tom, že povinností smluvních států, resp. jejich orgánů, včetně soudních, je interpretovat Úmluvu tak, jak je interpretována ze strany ESLP. Nesprávný postup vnitrostátního soudu při výkladu práv a svobod chráněných Úmluvou pak zakládá mezinárodněprávní odpovědnost. V této souvislosti však není bez významu, že Úmluva stanoví pouze určitý minimální standard ochrany základních práv a svobod, a smluvní strany Úmluvy tak mohou poskytovat ochranu na vyšší úrovni. Pokud tedy smluvní strany například zakotví další základní práva a svobody nad rámec těch uvedených v Úmluvě či poskytují ochranu základním právům a svobodám nad rámec *ratione temporis* Úmluvy, je to záležitostí posouzení jejich situace, hodnot, ze kterých vycházejí, atd. V této oblasti „nad rámec Úmluvy“ (nikoli v jejím rámci, kde se následně ovšem uplatňuje doktrína tzv. *margin of appreciation* či *marge d'appréciation*) se smluvní strany mohou - z hlediska Úmluvy - pohybovat „tam a zpět“, tj. zvyšovat a snižovat ochranu

práv chráněných nad rozsah ochrany vyžadovaný Úmluvou, není-li to v rozporu s jejich jinými mezinárodními závazky nebo ústavními pravidly (tzv. klauzule věčnosti). Z toho plyne, že pokud vnitrostátní soudy přijmou takový výklad, kterým přiznají určité právo osobě, která se domáhá (přímé) aplikace Úmluvy, aniž by jí takové právo z Úmluvy skutečně svědčilo, mezinárodní odpovědnost nevzniká, dojde-li ke změně právního názoru. Stejně ovšem musí platit i v situaci, kdy základ pro takový zvýhodňující postup neposkytuje ani vnitrostátní právo.

9. Další závěr významný pro projednávanou věc spočívá proto v tom, že v takové situaci nevzniká mezinárodní odpovědnost státu (zde podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy), pokud tento výklad opřený o určitý výklad Úmluvy vnitrostátní soudy napraví pro jeho rozpor s ústavním pořádkem (zde čl. 42 a 49 Ústavy), a tím *de facto*, nikoli však *de constitutione lata*, sníží existující úroveň ochrany základních práv. V této souvislosti Ústavní soud dodává, že posun v judikatuře vnitrostátních soudů či tzv. judikatorní odklon, pokud jsou řádně odůvodněny, obvykle nejsou samy o sobě v rozporu s Úmluvou [srov. např. rozsudek ze dne 14. 1. 2010 ve věci *Atanasovski proti Makedonii*, stížnost č. 36815/03, bod 38; rozsudek velkého senátu ze dne 20. 10. 2011 ve věci *Nejdet Şahin a Perihan Şahin proti Turecku*, stížnost č. 13279/05, body 68–96; rozhodnutí ze dne 30. 8. 2011 ve věci *Boumaraf proti Francii*, stížnost č. 32820/08; rozsudek ze dne 10. 5. 2012 ve věci *Albu a další proti Rumunsku*, stížnost č. 34796/09, bod 34; pro výjimku z tohoto obecného pravidla srov. rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013 ve věci *Del Río Prada proti Španělsku*, stížnost č. 42750/09, bod 93 *in fine*, body 111 až 118 a body 130 až 131 (změna judikatury v neprospěch obžalovaného)].

10. Ovšem skutečnost, že v takovém případě nevzniká mezinárodní odpovědnost smluvního státu za porušení Úmluvy, neznamená, že by vadný výklad vnitrostátních soudů, opřený o Úmluvu, byl bez významu z hlediska ústavního pořádku a jím založené parlamentní formy vlády a principů právního státu, neboť vytvářením právního nároku nad rámec Úmluvy orgány moci soudní zasahují do kompetence (jednají *ultra vires*), která je svěřena lidem legitimovanému zákonodárci ve smyslu čl. 2 odst. 1, čl. 15 odst. 1, čl. 42 odst. 2 a čl. 49 Ústavy a soudní moci podle čl. 95 odst. 1 Ústavy. Soudní moc (jejíž složkou tradičně není vláda nad „měšcem“ státu či diplomatická moc) je přitom povolána poskytovat ochranu právům a rozhodovat o nárocích plynoucích ze zákona a mezinárodních závazků státu (v této souvislosti i z čl. 9 odst. 5 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech), nemůže je však s ohledem na základ své legitimacy sama vytvářet nad rámec vůle demokraticky legitimovaného zákonodávce jak z hlediska ústavně předvídaného obsahu a formy, tak z hlediska nákladů, které jsou s jejich uspokojováním spojeny. V tomto směru zde naznačená doktrína rozdělení úkolů státních orgánů váže i soudní moc.

11. Je nutno ještě pro úplnost dodat, že nejde o případ předpokládaný ustanovením čl. 17 Úmluvy, neboť stát prostřednictvím zákonodárce žádné právo dotčeným subjektům, které by prostřednictvím výkladu Úmluvy bylo omezováno, nepřiznal.

III. b) Aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy z pohledu *ratione temporis*

12. Základní právo na osobní svobodu ve smyslu čl. 5 Úmluvy zakládá každému jedinci v první řadě vůči státu nárok zdržet se všech zásahů do takto chráněné právní pozice; pokud k takovému protiprávnímu zásahu (přesto) dojde, vzniká mu nárok odstranit jeho následky a nastolit takový právní stav, aby byl v souladu s daným základním právem. Teprve v případě, že odstranění závadného stavu není představitelné nebo možné, jako třetí v pořadí připadá v úvahu nárok na odškodnění. Tento (sekundární) nárok lze přímo odvozovat od předmětného základního práva, přičemž jeho obsahem je náhrada veškeré materiální a imateriální újmy, která byla dotčené osobě předmětným zásahem způsobena. Tohoto subjektivního hmotného práva, výslovně zakotveného v čl. 5 odst. 5 Úmluvy, se lze dovolat u ESLP samostatně, jeho hlavní význam pak spočívá v tom, že v těch státech, kde není Úmluva „přímo použitelná“, tyto zavazuje, aby přijaly takovou vnitrostátní právní úpravu, která s daným právem bude korespondovat.

13. Pokud jde o otázku časové působnosti Úmluvy, ustálená judikatura ESLP vychází z toho, že je nutno rozlišovat mezi trvajícím stavem a jednorázovým aktem, jehož následky se eventuálně projevují i v současnosti. ESLP dále rozlišuje samotný zásah na straně jedné a neúspěch následně podaných prostředků nápravy takového zásahu na straně druhé s tím, že porušení práv zaručených Úmluvou je nutno odvozovat nikoli z odmítnutí státu napravit daný zásah, ale ze zásahu samotného; z hlediska časové působnosti je tudíž rozhodující okamžik či časový úsek, ve kterém k zásahu došlo, v opačném případě by došlo k porušení obecné právní zásady zákazu retroaktivity ve smyslu Vídeňské úmluvy; neexistuje přitom všeobecná povinnost státu napravit křivdy nebo újmy, které způsobil před ratifikací [viz rozsudek velkého senátu ze dne 8. 3. 2006 ve věci *Blečić proti Chorvatsku*, stížnost č. 59532/00; k protiprávnímu jednání státu v době značně vzdálené (nucené práce italských válečných zajatců – k deportaci došlo před 3. 9. 1953, kdy Úmluva vstoupila pro Německo v platnost) viz rozhodnutí ze dne 4. 9. 2007 ve věci *Associazione Nazionale Reduci dalla Prigionia dall' Internamento e dalla Guerra di Liberazione a 275 dalších proti Německu*, stížnost č. 45563/04 (dostupné na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-82292>)].

14. Určitou výjimku z tohoto pravidla – nutno zdůraznit pro specifické případy porušení čl. 2 a 3 Úmluvy – představuje samostatná procesní povinnost vést účinné vyšetřování, kdy okamžik prvotního zásahu do

předmětného základního práva nemusí být z daného hlediska určující. K tomu viz rozsudek velkého senátu ze dne 9. 4. 2009 ve věci *Šilih proti Slovinsku*, stížnost č. 71463/01; blíže k předpokladům odpovědnosti státu z hlediska času za dané porušení srov. také rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013 ve věci *Janowiec a ostatní proti Rusku* (případ Katyň), stížnosti č. 55508/07 a č. 29520/09 (dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-127684>), a tam citovanou judikaturu ESLP k problematice *ratione temporis*, a to včetně obdobného výkladu čl. 9 odst. 5 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech Výborem pro lidská práva v Ženevě. K tomu Ústavní soud pouze zdůrazňuje, že předmětem tohoto stanoviska není hodnocení zvláštností aplikace právě zmíněného čl. 9 odst. 5 tohoto paktu (k tomu blíže Nowak, M. U. N. Convention on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. 2. vyd. N. P. Engel, Kehl 2005, s. 237–240). Jinak ani tato zmíněná výjimka (vedení efektivního vyšetřování) nevedla ke zpochybnění zásady *ratione temporis*, jak byla výše přestředněna, naopak tato zásada byla potvrzena. Konečně není bez významu, že stejné stanovisko v minulosti zaujal Ústavní soud i k možnosti aplikace Listiny na události, které se zběhly před její účinností [srov. náleze ze dne 6. 11. 1996 sp. zn. I. ÚS 197/96 (N 118/6 SbNU 353)], když dospěl k závěru, že stěžejí je možné dovozovat porušení čl. 11 odst. 4 Listiny v roce 1966, kdy součástí českého (československého) právního řádu vůbec nebyla.

15. Spornou otázkou v posuzovaném případě není, zda jde o výše zmíněnou „trvajících situaci“, neboť se zcela zjevně jednalo o jednorázový zásah státu do osobní svobody, jenž byl ukončen v 50. letech minulého století propuštěním stěžovatele z výkonu trestu. S ohledem na samostatnou povahu práva na odškodnění ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy lze uvažovat o variantě, že byt porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy nastalo před rozhodným dnem, Úmluva je přesto aplikovatelná, neboť o odškodnění rozhodoval národní soud až po tomto dni. Tato varianta by mohla být (hypoteticky) opřena o úvahu, že Česká republika poté, co se stala smluvním státem, byla povinna přijmout adekvátní opatření k nápravě předmětného zásahu, eventuálně že sice takovou povinnost neměla, ale pokud tak učinila, a to v podobě zákona o soudní rehabilitaci, musí tato právní úprava reflektovat ustanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

16. Tak tomu ovšem být nemůže, a to i přes relativně autonomní povahu daného základního práva (viz výše). V obecné rovině se k povinnosti státu napravit nespravedlnost či újmu před ratifikací vyjádřil ESLP ve výše citovaném nálezu ve věci *Blečić proti Chorvatsku* negativně, když v bodu 81 uvedl, že platí, že ode dne ratifikace všechny činy a opomenutí státu musejí být v souladu s Úmluvou, která smluvním státům neukládá žádnou zvláštní povinnost napravit nespravedlnosti nebo újmy způsobené předtím, než ratifikovaly Úmluvu, protože jakýkoli jiný přístup by podkopával jak

princip vyloučení zpětné působnosti, který zakotvuje smluvní právo, tak základní rozdíl mezi porušením a reparací, na němž je založeno právo odpovědnosti států [while it is true that from the ratification date onwards all of the State's acts and omissions must conform to the Convention (see *Yağcı and Sargın v. Turkey*, 8 June 1995, § 40, Series A no. 319-A), the Convention imposes no specific obligation on the Contracting States to provide redress for wrongs or damage caused prior to that date (see *Kopecký v. Slovakia* [GC], no. 44912/98, § 38, ECHR 2004-IX). Any other approach would undermine both the principle of non-retroactivity in the law of treaties and the fundamental distinction between violation and reparation that underlies the law of State responsibility; dostupné na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-72688>]. Obdobně toto stanovisko v obecné rovině (nejen pro restituce majetku) zdůraznil ESLP v rozsudku ze dne 8. 6. 2006 (stížnost č. 22860/02, věc *Woś proti Polsku* - odškodnění nucených prací), kdy konstatoval, že taková povinnost státu podle Úmluvy dodatečně nevzniká (there is no general obligation under the Convention for States to compensate wrongs inflicted in the past under the general cover of State authority, dostupné na: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-75719>).

17. Jde-li konkrétně o odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy, citované ustanovení vznikl zmíněného nároku výslovně váže na porušení předchozích odstavců, resp. na porušení z nich plynoucí (primární) povinnosti státu. Nemohlo-li takové porušení nastat z důvodu, že příslušný mezinárodněprávní závazek Českou republiku ještě nevázal, pak nelze ani dovozovat porušení (sekundární) povinnosti. Pokud (přesto) Česká republika přijala zákon o soudní rehabilitaci, na základě kterého zrušila odsuzující rozhodnutí a stěžovatele odškodnila, jednala na základě vnitrostátního práva mimo rámec svých povinností ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy, a nelze jí ani vytýkat, že dané odškodnění neodpovídá později nastaveným „parametrům“, které vyplývají z citovaného ustanovení. Jinak by nastal stav, kdy by se pozitivní krok smluvního státu nakonec obrátil - na poli mezinárodní odpovědnosti - proti němu samotnému v podobě zatížení, které nemohl v okamžiku ratifikace předvídat.

18. V této souvislosti je třeba podotknout, že v opačném případě by muselo platit, že např. vydáním restitučních zákonů vznikla odpovědnost České republiky za porušování vlastnických práv (které k jejich vydání vedlo) před účinností Úmluvy, resp. povinnost nápravy tohoto porušování formou vrácení majetku či finanční náhrady, a to bez ohledu na to, kdy k tomu došlo (tedy i před 25. únorem 1948 nebo v ještě vzdálenější minulosti). Nic takového ovšem z judikatury ESLP vyvodit nelze, neboť ta stojí na stanovisku (viz např. rozsudek velkého senátu ze dne 28. 9. 2004 ve věci *Kopecký proti Slovensku*, stížnost č. 44912/98), že čl. 1 Dodatkového protokolu

k Úmluvě nemůže být vykládán tak, že smluvním státním ukládá obecnou povinnost přistoupit k restituci majetku, který byl do jejich vlastnictví převeden před ratifikací Úmluvy (viz k tomu přehled judikatury a závěry z toho vyvozované v práci Kmec, J., Kosar, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 52–57, 1283–1285).

19. Právní názor obsažený v nálezu sp. zn. I. ÚS 3438/11 (a od něj odvozených rozhodnutích) stojí (toliko) na argumentu, že teprve od právní moci „rehabilitačního“ rozsudku mohl stěžovatel žádat o odškodnění (nemajetkové újmy). Tuto skutečnost však s ohledem na výše uvedené důvody nelze pokládat z hlediska aspektu *ratione temporis* Úmluvy za relevantní. Pro něj má význam okamžik, kdy k zásahu státu došlo, tedy kdy stát porušil své závazky z čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy (viz výše sub 8), a nikoliv, kdy bylo rozhodnutí jeho orgánu, jež daný zásah způsobilo, zrušeno. Jiný závěr by ostatně vedl k tomu, že aplikovatelnost čl. 5 odst. 5 Úmluvy by závisela na pozitivním rozhodnutí vnitrostátního soudu, a naopak ostatní případy, v nichž bylo vydáno rozhodnutí negativní či kde nebylo vydáno rozhodnutí žádné, by zůstaly mimo její dosah, byť by u obou skupin byl potenciál porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy stejný. Zrušení odsuzujícího rozsudku je tedy nutno považovat (pouze) za právní podmínku pro případné odškodnění národním soudem podle vnitrostátního práva. Jiný závěr bez výslovné opory v rozhodnutí demokratickými volbami legitimovaného zákonodávce by mohl mít – promítnut do jiných oblastí a časových období našich dějin – nedozírné následky, nehledě na to, že by tím docházelo k porušení rovnosti v porovnání s množstvím dalších osob, které se staly obětí protiprávního jednání minulých režimů na našem území.

20. Lze proto uzavřít, že stěžovatel by mohl žádat o odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jen pokud by mu (vůbec) nějaký nárok vznikl; je-li podmínkou vzniku nároku protiprávní jednání (porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy), nikoliv zrušení odsuzujícího rozsudku vnitrostátním soudem, tato prvně uvedená podmínka naplněna být nemohla, a to nikoliv materiálně (*ratione materiae*), ale z hlediska času (*ratione temporis*).

III. c) Aplikace čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě z pohledu *ratione temporis* a *materiae*

21. Toto ustanovení má pro řešení daného problému podstatný význam. Mezi ním a čl. 5 odst. 5 Úmluvy je jeden podstatný rozdíl – zakotvuje zcela samostatný nárok hmotné povahy na odškodnění pro případ justičního omylu. Použitelnost citovaného ustanovení se neodvíjí od porušení práva, které je zakotveno v Úmluvě. Důsledkem toho je, že zde (naopak) je z hlediska *ratione temporis* relevantní, kdy došlo ke zrušení konečného (odsuzujícího) rozsudku, a nikoliv, kdy byl odsuzující rozsudek vydán

(mohlo tedy tomu být ještě před platností Úmluvy). Pokud byl konečný (odsuzující) rozsudek zrušen za platnosti Úmluvy, pak je stát povinen postupovat podle tohoto ustanovení. Z tohoto důvodu je lze aplikovat na daný případ.

22. Na straně druhé v posuzovaných případech povinnost České republiky k odškodnění na základě tohoto ustanovení nevzniká. V duchu judikatury ESLP (rozsudky ze dne 2. 11. 2010 ve věci *Bachowski proti Polsku*, stížnost č. 32463/06, a ze dne 3. 7. 2008 ve věci *Matveyev proti Rusku*, stížnost č. 26601/02) podmínkou aplikace daného ustanovení kromě jiného je, že ke zrušení konečného (odsuzujícího) rozsudku došlo na základě nové nebo nově odhalené skutečnosti, která vede k závěru, že došlo k justičnímu omylu. Za takovou skutečnost však nelze považovat přehodnocení důkazů v původním trestním řízení či jiné právní zhodnocení věci (v prvně uvedené věci šlo o podobnou situaci, neboť stěžovatel šířil v roce 1959 letáků proti Sovětskému svazu).

23. Vyloučit lze i postup na základě kombinace obou ustanovení, tedy že by časová aplikovatelnost Úmluvy byla vyvozována z čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě, věcná pak z čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

24. S ohledem na výše uvedené proto nebylo možné zabývat se případným výkladem nároku na odškodnění za nemateriální újmu s přihlednutím k tvrzením stěžovatele, v čem měla ona nemateriální újma spočívat, zda lze mezi protikonvenčním omezením osobní svobody a tvrzenou újmou nalézt příčinnou souvislost, popř. v jakém rozsahu (srov. rozsudek ze dne 6. 4. 2000 ve věci *Labita proti Itálii*, stížnost č. 26772/95; dostupný v ASPI pod ID: JUD25517CZ) se tak má stát, popř. bude-li dostačující konstatování porušení takového práva či svobody (např. rozhodnutí *Hood proti Spojenému království* a věc *Cable a další proti Spojenému království*; dostupné v ASPI pod ID: JUD25418CZ).

IV. Časové účinky tohoto stanoviska

25. Jak plyne ze shora uvedeného, Ústavní soud dospěl k právnímu závěru, který se odchyluje od právního názoru vysloveného dříve ve vztahu k aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy v několika výše citovaných nálezech. Nárok na náhradu nemateriální újmy tedy nelze opřít o čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Jiná je však otázka, zda se tento odlišný právní závěr nutně musí projevit též v judikatorním odklonu z hlediska meritorního rozhodnutí nyní projednávaného případu. Při hledání odpovědi na takto položenou otázku Ústavní soud vycházel z několika základních úvah.

26. V aplikační praxi soudů je jistě možné, aby docházelo k tzv. judikatorním odklonům (změnám). Tento jev je do značné míry přirozený, neboť odráží skutečnost, že proces interpretace a aplikace práva není statický, nýbrž dynamický, a soudy, poctivě hledající nejsprávnější a nejspravedlivější

řešení rozhodovaných případů, mohou později dospět k přesvědčení, že řešení, které volily dříve, není z řady důvodů optimální. Nedokázaly např. zcela domyslet všechny možné argumentační roviny věci, dopustily se logické chyby, vnímají nutnost zohlednit vývoj právní doktríny, cítí potřebu zareagovat na rozhodovací činnost zahraničních či mezinárodních soudů anebo se změnil celkový kontext právní úpravy. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 3221/11 (N 216/71 SbNU 531), „změna judikatury, zvláště jedná-li se o judikaturu ustálenou, nutně vždy vyvolává konflikt mezi potřebou právní jistoty a požadavkem materiální správnosti soudního rozhodnutí. V tomto ohledu však hraje významnou roli postulat vnitřní otevřenosti soudního rozhodování jako podstatný strukturální element nezávislého nalézání práva a příkaz spravedlivého procesu. Nutno také jistě souhlasit s tím, že judikatura, zvláště ustálená, upevňuje právní očekávání dotčených osob, současně však neexistuje žádné ústavně chráněné očekávání v její ‚nezměnitelnost‘, neboť po formální stránce tato představuje (nanejvýše) subsidiární pramen práva a jako takový – ve srovnání se zákonem – může zakládat podstatně ‚slabší‘ očekávání dotčených osob, z faktického hlediska pak dané očekávání je v kontrastu s obvykle přítomným prvkem nejistoty ohledně výsledku sporu“.

27. V každém případě však platí, že k judikatorním odklonům by mělo docházet spíše výjimečně, a že by tedy neměly být pravidlem. Jakýkoliv judikatorní odklon výše postaveného soudu, který provádí sjednocování judikatury, totiž způsobuje určité „rozkolísání“ rozhodovací činnosti soudů níže postavených, navozuje právní nejistotu a může vést k obtížnější předvídatelnosti práva. Každý soud, který k judikatornímu odklonu přistupuje, si proto musí být velmi dobře vědom těchto rizik a „negativních externalit“, a měl by proto respektovat zásadu zdrženlivosti a sebeomezení. Prostě řečeno, i stabilní (byť nikoliv optimální) judikatura je hodnotou *per se*. Jak proto v minulosti opakovaně uvedl Ústavní soud, změnu ustálené judikatury lze nepochybně považovat za negativní z hlediska principů právní jistoty a důvěry občanů v právo, nelze ji však považovat za negativní obecně, naopak proces „zkvalitňování“ práva je jevem prospěšným, a tudíž i žádoucím, a z toho důvodu se nemůže vyhnout ani justici, včetně nejvyšších soudů [srov. nálezy ze dne 12. 5. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473) a ze dne 5. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 3168/09 (N 158/58 SbNU 345)]. Ne vždy lze ovšem takovou změnu považovat za skutečně nezbytnou, a proto Ústavní soud v této souvislosti v minulosti akcentoval princip zdrženlivosti; pravidlem by tak mělo být, že není-li zcela jasné, který z výkladů si zaslouží přednost, měla by být zachována dosavadní judikatura (*non liquet*).

28. V případě Ústavního soudu je třeba připomenout a zdůraznit, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, což je třeba nazírat jednak jako objek-

tivní kategorii, v případě řízení o ústavní stížnosti však zejména jako imperativ ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod. Tento úkol, byť samozřejmě svěřený všem soudům (čl. 4 Ústavy České republiky), je totiž nejvíce akcentován právě u Ústavního soudu.

29. Pokud proto Ústavní soud v konkrétním případě zvažuje, zda je namíste přistoupit k judikatornímu odklonu, nemůže abstrahovat od právních vztahů, jejichž výklad by se v důsledku tohoto odklonu změnil. Se značnou dávkou zjednodušení přitom lze tyto vztahy rozdělit na vztahy vertikální a horizontální, kdy vertikálním vztahem je míněn vztah čistě mezi jednotlivcem a státem (resp. veřejnou mocí, viz např. daňové řízení), zatímco horizontální vztah se odehrává primárně mezi soukromoprávními subjekty navzájem (typicky občanskoprávní spor). Jinak řečeno, zatímco u typicky vertikálních vztahů se důsledky judikatorního odklonu mohou negativně projevit buď pouze u státu (veřejné moci), anebo naopak jen u dotčeného jednotlivce, je tomu u horizontálního vztahu tak, že se promítne do právní sféry některého soukromého subjektu vždy. Ústavní soud by proto měl pečlivě vážit dopady případného judikatorního odklonu nejvíce tehdy, pakliže se jeho negativní dopady projeví ve sféře soukromé osoby, jejíž základní práva je povinen chránit.

30. Jakkoliv tedy judikatorní odklon nepochybně je způsobilý narušit zmíněnou právní jistotu a stabilitu judikatury vždy, s největší obezřetností by měl Ústavní soud přistupovat právě k těm případům, kdy se jedná o čistě vertikální vztah a důsledky judikatorního odklonu se projeví negativně právě jen u jednotlivce. Jak totiž Ústavní soud setrvale traktuje, vychází z principu primátu jednotlivce před státem, a tedy z ochrany jeho ústavně zaručených základních práv právě vůči veřejné moci. Úkolem Ústavního soudu proto není a ani nemůže být ochrana vrchnostensky vystupujícího státu před jednotlivci, nýbrž právě naopak: ochrana základních práv jednotlivců proti státu, potažmo veřejné moci.

31. V nyní projednávané právní otázce je zřejmé, že judikatorní odklon, který by spočíval pouze v konstatování nemožnosti postupu podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy v případě uplatněných nároků na nemateriální újmu za zásah do osobní svobody, ke kterému došlo před závazností Úmluvy pro Českou republiku, by v případě čistě retrospektivního řešení nutně vedl k zamítání těchto uplatněných nároků, o nichž zatím ještě nebylo rozhodnuto. Stalo by se tak přitom za situace, kdy Ústavní soud po dobu několika let jejich oprávněnost uznával a kdy tyto nároky v důsledku judikatury Ústavního soudu akceptovaly i obecné soudy [viz nálezy ze dne 23. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497), ze dne 4. 3. 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (N 37/68 SbNU 379), ze dne 30. 4. 2013 sp. zn. IV. ÚS 662/12, ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. II. ÚS 4877/12 (N 98/69 SbNU 655), ze dne 5. 11. 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 (N 180/71 SbNU 163), ze dne 24. 4. 2014 sp. zn. IV. ÚS

644/13 a sp. zn. IV. ÚS 2265/13 (N 68/73 SbNU 265); všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>]. Někteří navrhovatelé proto zřejmě teprve na základě znalosti této judikatury svoje nároky uplatnili, neboť očekávali, že jim bude vyhověno. Z povahy věci je navíc zřejmé, že se jedná pouze o omezený počet případů, kterých se tyto judikatorní závěry mohou přímo týkat.

32. Na základě těchto obecnějších úvah se proto Ústavní soud zabýval tím, zda z pouhé nemožnosti postupu podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy nutně plyne, že těmto – v současnosti již uplatněným – nárokům nelze vyhovět. Došpl přitom k závěru, že tomu tak není.

33. Jak totiž plyne ze shora uvedeného, judikatorní odklon, který je tímto stanoviskem proveden, může mít buď prospektivní, anebo též retrospektivní účinky. Ohledně jeho prospektivních účinků, tedy ve vztahu k potenciálním řízením, která ještě nebyla zahájena, nelze vznášet žádné rozumné pochybnosti, a proto není třeba v tomto směru ani blíže argumentovat.

34. Ve vztahu k účinkům retrospektivním však Ústavní soud vychází z toho, že se v daných případech jedná o čistě vertikální vztah mezi státem a žadatelem o odškodnění za nemajetkovou újmu, kdy proto použitím (byť i nesprávného) právního názoru nemůže dojít k poškození právní sféry jiných osob. Je třeba vycházet rovněž z toho, že Ústavní soud rozhoduje za situace, kdy v několika jiných a právně srovnatelných případech již bylo navrhovatelům vyhověno. Učinit za této situace judikatorní odklon v neprospěch několika navrhovatelů (čistá prospektivita), v jejichž případě zatím ještě vyhověno nebylo, by proto Ústavní soud považoval za zjevně nespravedlivé, a vytvářel by tím další nerovnost a křivdu, a to i v rámci této skupiny osob, které se nacházely v principiálně srovnatelné právní situaci, řádně se domáhaly svých práv, nicméně jen některé z nich měly to „štěstí“, že jejich případy byly rozhodnuty ještě před tímto judikatorním odklonem.

35. Je přitom notorietou připomínat, že otázka soudních rehabilitací představuje (pouze) jednu ze složek snah o vyrovnaní se s předlistopadovým totalitním komunistickým režimem, který porušoval základní práva a svobody jednotlivců. Při jejím výkladu je proto třeba volit nikoliv restriktivní, nýbrž extenzivní přístup. V opačném případě by se totiž mohl i v našich podmínkách naplnit smutný povzdech známé východoněmecké disidentky a bojovnice za lidská práva Bärbel Bohleyové, která na margo zúčtování s minulostí uvedla: „Obyvatelé NDR si přáli spravedlnost, a namísto toho dostali právní stát.“

36. Ústavní soud proto uzavírá, že judikatorní odklon učiněný v tomto stanovisku nelze vykládat tak, že se vztahuje retrospektivně i na řízení, která byla zahájena před jeho vydáním, nýbrž je třeba ho aplikovat pouze *pro futuro* (prospektivně).

Odlišná stanoviska

1. *Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa k II. bodu výroku stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14*

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podávám odlišné stanovisko k bodu II výroku stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14.

Judikatura Ústavního soudu přiznává podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) nárok na náhradu nemateriální újmy způsobené zatčením, zadržením a výkonem vazby nebo trestu v rozporu s čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy, bez ohledu na to, že k samotnému zatčení nebo zadržení a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před 18. 3. 1992, či dokonce před samotnou platností této Úmluvy dnem 3. 9. 1953. Jako soudce zpravodaj v řízení pod sp. zn. III. ÚS 1856/13 jsem dospěl k závěru, že tento právní názor postrádá dostatečný právní podklad a nemůže být základem pro rozhodnutí v incidenčním případě, stejně jako v obdobných věcech, které jsem měl jako soudce zpravodaj připravit k rozhodnutí.

Proto jsem na základě usnesení III. senátu předložil plénu Ústavního soudu návrh na přijetí stanoviska, které by tuto nežádoucí situaci napravilo. Toto stanovisko, které je obsahem I. bodu výroku a odůvodnění k němu (části I až III odůvodnění), bylo plénum bez obsahových výhrad akceptováno. Předložený návrh stanoviska však byl doplněn aplikačním výrokem, který zamezuje, aby se podle nového právního názoru ve smyslu § 13 a 23 zákona o Ústavním soudu postupovalo v incidenčním případě, stejně jako v několika dalších dosud nerozhodnutých a obsahově obdobných případech.

Využívám proto možnosti, abych vyjádřil svůj nesouhlas s takovýmto postupem, a to z těchto důvodů:

1. Ačkoli by se jevilo dostačujícím pouze odkázat na argumentaci předstřenu zejména v bodech 7 až 24 odůvodnění I. výroku stanoviska s poukazem na to, že většina Ústavního soudu je jako onen duch v Goetheho Faustovi, který sám sebe a vše dosud řečené fakticky popírá, ale není tomu tak. Tento nový prvek v tenorování výroků Ústavního soudu má řadu dalších závažných důsledků. Ty se netýkají jen rozhodované věci a konkrétní podoby odškodnění jedné malé skupinky rehabilitovaných (a již *nota bene* odškodněných) osob podle § 4 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, v návaznosti na některá další rozhodnutí Ústavního soudu [k nim patří zejména nálezy ze dne 7. 10. 1998 sp. zn. II. ÚS 285/97 (N 117/12 SbNU 159) a na něj navazující nálezy ze dne 26. 3. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 42/02 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.)] k otázce svobody svědomí (pomíjející ovšem relevantní závěry nálezu ze dne 18. 9. 1995 sp. zn.

IV. ÚS 81/95 (N 50/4 SbNU 41; 32/1997 Sb.) k povaze vojenské a civilní služby z hlediska Úmluvy a Listiny) a nález I. ÚS 85/04 ze dne 13. 7. 2006 (N 136/42 SbNU 91) k otázce přímého působení čl. 5 odst. 5 Úmluvy a jeho autonomnímu výkladu z hlediska formy odškodnění v rozsahu nezávislém na právní kvalifikaci vyplývající z vnitrostátního práva].

2. Závěr většiny, že se tato věc výjimečně týká jen malé skupiny případů, nelze sdílet. Dosud tak ani Ústavní soud v rámci svých stanovisek (a nešlo jen o tzv. *prospective overruling*) nepostupoval. Jednak postrádá právní základ tvrzení, že v daném případě jde o imperativ ochrany ústavně zaručených práv a svobod (není bez významu, že k uznání civilní služby ve vztahu k vojenské dospěl Evropský soud pro lidská práva teprve v rozsudku ve věci stížnosti č. 23459 *Bayatyan v. Armenia* v červenci 2011, viz též závěr Ústavního soudu ve výše uvedeném nálezu sp. zn. IV. ÚS 81/95, nehledě na rozdíl mezi ochranou základního práva a nápravou jeho porušení), neboť o takovou situaci v incidenčním případě nejde, ačkoli to bod 28 odůvodnění tvrdí. Poté však i od toho ustupuje a ústavní základ pro uplatnění nároku je v bodě 31 založen na tvrzení, že tomu tak musí být proto, že Ústavní soud oprávněnost těchto nároků pod dobu několika let (přesněji od května 2012) uznával. Mělo by být nespravedlivé, kdyby i v dalších dosud nerozhodnutých věcech bylo postupováno jinak na základě v bodě I stanoviska odůvodněného judikatorního „odklonu“, neboť se navíc jedná o čistě vertikální vztah mezi žadatelem a státem, který nemůže poškodit třetí osoby, je však křivdou na žadatelích v dosud nerozhodnutých věcech.

3. Žádný právní argument k tomu, ovšem kromě citace povzdechu východoněmecké disidentky, že obyvatelé NDR chtěli spravedlnost, a namísto toho dostali právní stát (*wir Gerechtigkeit wollten, aber stattdessen ein Rechtsstaat erhielten*), tato část odůvodnění nedodává, nehledě na to, že v odůvodnění rozhodnutí klíčového orgánu právního státu je dovolávání se takového argumentu proti právnímu státu zvláštností či raritou. Vždyť co jiného by měl Ústavní soud – má-li zůstat soudem vázaným přirozenými právy a ústavním pořádkem – poskytovat, ať již v Německu, u nás či kdekoli jinde. Jinak již nepůjde o právní stát. Z dobové odborné literatury diskutující podoby, příčiny a důsledky tohoto výroku – od smířlivých chápavých hodnocení až po konstatování, že se jedná o idealisticko-utopické nepochopení podstaty právního státu – lze uvést přehled podaný ve studii von Münch, I. Rechtsstaat versus Gerechtigkeit (Der Staat, roč. 1994, č. 2, zejména s. 165–168).

4. Ochranu těmto právům a svobodám může Ústavní soud poskytovat jen právními či ústavněprávními prostředky a musí si být tohoto omezení vědom. Je-li většina Ústavního soudu tak odvážná, ne-li troufalá (ve smyslu onoho zvolání starozákonního Boha „Má je pomsta, já chci odplácet“), že je za právněstátní rámec, je nutno poznamenat, že žádný právní důvod se

ji nepodařilo nalézt ani při nejextenzivnějším výkladu zákona o soudní rehabilitaci, ani v judikatuře. Tvrzení, že by došlo k restriktivnímu výkladu rehabilitací (bod 35 odůvodnění), právně rovněž neobstojí, protože restriktivně lze vykládat existující, nikoli neexistující nárok (*ab initio, semper nullum*, jinak by šlo o právnícké perpetuum mobile). Je třeba znovu zdůraznit, že stěžovatel v incidenčním případě (díky výše uvedené judikatuře Ústavního soudu) byl jako desítky tisíc ostatních odškodněn přesně podle zákona o soudní rehabilitaci, což část IV ovšem pomíjí. Toto odškodnění bylo výrazem spravedlnosti v mezích možného, a to podle názoru a rozhodnutí demokraticky legitimovaného zákonodárce po roce 1989, neboť právě on má v rámci dělby moci onu „vládu nad měšcem“ formou zákona, popř. rozhodnutí o převzetí mezinárodního závazku v samovykonatelném ustanovení mezinárodní smlouvy. Otázka proto nemůže znít tak, zda Ústavní soud chce či nechce odškodňovat, protože on může (a musí) jen rozhodovat o nárocích, které v rámci ústavního pořádku a právního řádu jako celku pro případné dotčené osoby vznikly anebo vzniknout měly. Jinak by se stavěl do role jiných větví státní moci, což mu nepřísluší. Stejně jako klíčová instituce právního státu může jednat jen v mezích ústavního pořádku. Právní stát lze chápat materiálně či formálně, ale stále to musí být ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky právní stát.

5. Je třeba zdůraznit dosud právně i mezinárodně nezpochybnovaný fakt, že tento zákonodárce se již pohyboval v onom prostoru *ex gratia*, ve kterém je takový nárok na materiální odškodnění teprve konstituován formou nápravy některých křivd cestou „přiměřeného hmotného odškodnění“ – § 1 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci. Nyní většina vůči tomuto aktu spravedlnosti nasadila měřítko jiné „své“ spravedlnosti (pro několik žadatelů ve srovnání s deseti tisíci již odškodněných bez této možnosti), pro kterou však nenalezla právní oporu, a podle mého názoru – pominu-li podobnosti o dělnících na vinici Páně – ani nalézt nemohla, nebudeme-li za ni ovšem považovat § 13 zákona o Ústavním soudu, podle kterého plenum rozhoduje většinou hlasů. Takovéto rozhodnutí však považuji za čistě politické a Ústavnímu soudu nepřislušející. Stejně tak je pro mne nepřijatelný závěr, že i vada, avšak stabilní judikatura je „hodnotou *per se*“. V takovém případě se úvahy většiny Ústavního soudu na téma spravedlnosti dostávají do rozporu nejen s první částí stanoviska, nýbrž i samy se sebou.

6. Zastávám názor, že Ústavní soud může spravedlnost (když už na tomto světě, raději bych hovořil o pořádku a právu) v rámci svých kompetencí zjednat i ve zdánlivém rozporu se svou retrospektivní výkladovou judikaturou. Právě případ nálezu ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. III. ÚS 3221/11 je toho vhodným dokladem, nikoli však ve prospěch argumentace většiny v našem případě (zde pro korektnost poznamenávám, že jsem se při

přípravě jeho odůvodnění dosti trápil). Tento nález, ovšem na právním podkladu, pomohl odstranit nespravedlnost vzniklou ve vztahu k těm, kdož ztratili možnost podat dodatečně daňové příznání (tzv. nález 3 + 0 oproti do té doby zastávané teorii 3 + 1) díky retrospektivnímu výkladu pravidla pro počítání běhu prekluzivní lhůty podle § 47 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v nálezu Ústavního soudu ze dne 2. 12. 2008 sp. zn. I. ÚS 1611/07 (N 211/51 SbNU 639). Oním nálezem byla ve vztahu k nim spravedlnost spíše páchána (s pověstnou vaničkou bylo vylito i dítě), takže odklon v nálezu sp. zn. III. ÚS 3221/11 byl namísto jak z hlediska obsahového, tak terminologického. Proto závěry tohoto nálezu nelze na projednávané stanovisko vztáhnout.

7. Navíc přijaté stanovisko v bodě I nelze považovat za odklon, neboť naopak napravuje to, co bylo pokřiveno (nikdo nemůže založit legitimní očekávání na tom, že bude pokračováno ve vadném jednání státu). Je rozdíl v uznání nezadatelnosti, nezczizitelnosti, nezrušitelnosti a nepromlčitelnosti přirozených práv, která platí vždy, všude a pro každého s jim vlastní flexibilitou, a mezi rozhodnutím o způsobu odškodnění (materiální a nemateriální újma), který předpokládá právě existenci je porušivšího státu, ale jak je obecně uznáváno, i možnostmi tato práva porušujícího státu. Ústavní soud do té doby prosazoval ústavně zaručená práva nebo dokonce přirozená práva v situacích, kde zákonodárce v prostoru *ex gratia* (neměl takovou povinnost) vytvořil možnost odškodnění za jejich porušení. V nálezu ze dne 23. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497) však Ústavní soud tuto hranici překročil. Proto se nemůže jednat o skutečný odklon, nýbrž jen o zjednání nápravy v případě tohoto excessu, který je ovšem v rozhodnutí většiny Ústavního soudu diplomaticky označen jako „řešení, které není z řady důvodů optimální“. Zde proto měla přijít ke slovu zmíněná staletá максима „*Ab initio nullum, semper nullum*“.

8. Konečně kromě již zmíněné mefistofelské vnitřní rozpornosti takto prosazeného vyznění stanoviska považují za nutné poukázat i na zpochybnění významu § 23 zákona o Ústavním soudu, jehož smyslem je zachovat jednotu judikatury a dát senátu, který dosavadní právní názor nesdílí, závazný pokyn, jak má dále postupovat. To se v daném případě sice stalo v bodě I výroku stanoviska, avšak senát vystupující s takovou žádostí je díky jeho bodu II v podstatě tam, kde byl na počátku. Právě zde se najednou vynořuje ono přetorské oprávnění *non liquet*, které si bere v argumentační nouzi na pomoc většinový závěr (bod 27). Nejsme přetory ve starověkém Římě (ti však v takovém případě prostě případ nerozhodli, my ale lístek s písmeny N. L. odevzdat nemůžeme) a výklad podaný v první části stanoviska je jednoznačný a jasný, tedy je *liquet*. Proto tvrdím, že většina Ústavního soudu vystoupila při řešení položené otázky vnitřně rozporně jako již zmíněný Goetheho duch sám sebe a vše dosud řečené fakticky po-

pírající, takže „by proto bylo líp, kdyby nic nevznikalo“, kdybych snad už měl zůstat u slov ďábla Mefista na onom místě faustovské tragédie.

K odlišnému stanovisku soudce Jana Filipa se souhlasně připojili soudci Vladimír Sládeček a Radovan Suchánek.

2. Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

První větu přijatého stanoviska navrhl postupem dle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) III. senát Ústavního soudu, jehož jsem členem, a proto proti ní samotné přirozeně nic mít nemohu, jelikož návrhu bylo – potud – vyhověno. Většina pléna, byť se s ní ztotožnila, ji však posléze (původně „pozměňovacím“ návrhem, poté samostatným návrhem vlastním) doplnila větou druhou, kterou byl III. senátem Ústavního soudu podaný návrh a jím sledovaný cíl – nepokračovat v nezákonném přiznávání dalšího odškodnění (v podobě tzv. imateriální újmy) určité skupině osob rehabilitovaných podle zákona č. 119/1990 Sb. – zcela destruován, v důsledku čehož moje oponentura směřuje proti celkovému výsledku.

V konečné verzi – oproti počáteční „právní“, resp. „ústavněprávní“ argumentaci – zbyla povytce jen představa většinou pléna osvojené „spravedlnosti“, a tomu se čelí logicky obtížně, neboť do popředí vystupuje čirý subjektivismus a cílesměrně utvářená vůle.

I.

Co do „obávaných“ judikatorních odklonů na jedné straně, a naopak odklonů „uznávaných“ na straně druhé (čemuž jsou v obecné rovině věnovány body 26 až 30 stanoviska), jest se primárně přidržet zvláštního ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, které je ze svého smyslu a účelu jednoduše předjímá, a dává jasně najevo, že dosavadní judikaturu Ústavního soudu změnit lze, aniž by to bylo jakkoli proti něčemu. Navrhující senát podle tohoto ustanovení se chce odchýlit od předchozího jiného náleзовého rozhodnutí, aby – což jest podtrhnout, neboť to je pojmové určení tohoto procesního institutu – mohl ve své věci rozhodnout jinak; ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu by zcela ztratilo opodstatnění, jestliže by tak jako tak – z důvodu „důvěry v právo“ apod. – muselo být poté (v senátě) rozhodnuto shodně. Což se dle druhé navržené právní věty má týkat zjevně všech věcí daného druhu, neboť takové (všechny) „žaloby“ již byly bezpochyby podány. Je absurdní, aby Ústavní soud v režimu § 23 zákona o Ústavním soudu konstatoval, že jeho dosavadní judikatura je „nesprávná“, a současně zavázal sebe i obecné soudy, aby v této nesprávnosti nadále setrvaly, a to až „do konce“. „Odklon“ podle tohoto ustanovení je ve vztahu k důsledkům jiných (obecných) změn rozhodovací soudní praxe zjevně specifický.

Omezení možnosti rozhodnutí „jiného“ (byť jen jakousi zvláštní „obezřetností“ v údajně „vertikálních vztazích“ – viz níže) je proto z principu pochybné. Pakliže by navrhuující senát chtěl rozhodnout stejně, uchýlit se k ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu je ostatně i jinak vyloučeno, má-li k dispozici jiný než dosud uplatňovaný názor, který však vede k výsledku shodnému; názor původní bude prostě ohlášen jako ten, jenž výsledek sporu finálně nedeterminuje, a tím jakoukoli procesní překážku pro následné rozhodnutí nepředstavuje.

Proto bylo pro III. senát Ústavního soudu (dále jen „senát III. ÚS“) absolutně nepřijatelné, aby sám přijal názor oponentů a svůj návrh stanoviska modifikoval doplněním ve smyslu jimi formulované druhé věty pozdějšího stanoviska, neboť by tím sám sebe popřel.

V širším smyslu tato snaha (a pozdější výsledek) nadto zjevně nepřipustně zasahuje do autonomie v jeho věci rozhodujícího senátu III. ÚS; nepřímou se mu totiž ukládá, jak má (oproti svému názoru) rozhodnout. Senát III. ÚS se přitom obrátil na plénum jen proto, aby jím byla posouzena otázka správnosti rozhodovacích důvodů předchozích nálezů v obdobných věcech, a to s tím, že „ve zbytku“ je rozhodnutí v jeho věci již jen jeho věcí (bez ohledu na to, zda může plénum takové rozhodnutí předjímat). Většina, jež prosadila tuto verzi stanoviska, si počínala, jako kdyby senát III. ÚS nepodal návrh dle § 23 zákona o Ústavním soudu, nýbrž předestřel svoji věc k atrakci plénem a k jeho rozhodnutí.

Proto vůbec nemělo být hlasováno o jakémkoli jiném návrhu než o původním návrhu senátu III. ÚS, natožpak – jak bylo též uvažováno – o „pozměňovacím“ návrhu ve smyslu doplněné druhé věty, a to dokonce z prvního pořadí. Šlo přec o návrh senátu, vycházející z jeho věci, který proto může být „pozměněn“ jen jím samým, a nikoli někým jiným, neboť stále jde o rozhodovací proces tohoto – navrhujícího – senátu. Chtěla-li většina dosáhnout výsledku jiného, pak měla k dispozici stejný prostředek, jaký zvolil senát III. ÚS, totiž – po jeho senátním rozhodnutí – se obrátit k plénu s návrhem na přijetí stanoviska „dopovězeného“, včetně o nynější druhou větu; byť jde o cestu poněkud těžkopádnou, je tou skutečně procesně „nejčistší“, jak většina pléna žádala.

II.

Většinou přijaté stanovisko není akceptovatelné ani z pozic vlastní (věcné) argumentace.

Úvahy o „zvláštní obezřetnosti ve vztazích vertikálních“ (body 30 a 34) nejsou namíste již proto, že zde o žádné („pravé“) vertikální vztahy nejde – sledované právní poměry jsou zjevně připodobitelné náhradově škodovým, což ostatně sám zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, předznamenal vnitřním odkazem na zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti

za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, a ten pak na zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

O jakou „omezitelnost“ (bod 30), k níž se plénum Ústavního soudu vztahuje, nadto má jít? Aby se jisté (nepočtené, převážně nábožensky identifikované, avšak celé) skupině restituentů dostalo zcela nadstandardního a – jak se podává z první věty stanoviska – nezákonného odškodnění? Uvnitř ní má být dbáno „rovnosti“ (bod 34) a přehlížena přitom do nebe volající nerovnost ve vztahu ke „statisícům“ poškozených, kteří byli odškodněni „jen podle zákona“ (č. 119/1990 Sb.), a tím mimo možnosti mimořádného odškodnění imateriálního, o které zde jde? Bylo by vskutku „křivdou“ (bod 34) – zejména z pohledu oněch „statisiců“ – kdyby se zbylým „našim“ žalobcům a stěžovatelům nezákonného odškodnění nedostalo? Má „spravedlnost“ či „rovnost“ spočívat v tom, aby i ti „zbylí“ dosáhli na odškodnění, které předchůdcům bylo zajištěno judikaturou Ústavního soudu, jež v právu neobstála? Nepokračovat v nezákonnosti má být „zjevně nespravedlivé“?

Ani o (většinou pléna tvrzeném) zásahu do „důvěry v právo“ v osobách senátem III. ÚS navrhovaným stanoviskem dotčených restituentů (body 27 a 31) nemůže být řeč. Ti totiž takovou „důvěru“ mít nikdy nemohli, neboť obecné soudy jejich žaloby unisono zamítaly a Nejvyšší soud se – poté – proti opačné judikatuře Ústavního soudu (která jim měla tuto důvěru dodat) zcela ostantativně postavil, a to na základě argumentace, kterou nyní i většina pléna uznává jako správnou. Je pak velmi nadsazené tvrdit, že obecné soudy judikaturu Ústavního soudu „akceptovaly“ (bod 31), neboť jim jednoduše byla vnucena, a ač viděly konzistentní odpor Nejvyššího soudu, zachovaly se posléze utilitárně podle vzoru „vyšší bere“. Jen cestou mechanické vázanosti se tato judikatura množila, aniž – samozřejmě – se tím stávala přesvědčivější, pročež odtud cokoliv – ve prospěch uchování *statu quo* – dovozovat nelze.

A konečně, rovněž většinou dovolávaný náleze Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 3221/11 jí přijatému stanovisku nesvědčí, resp. působí dokonce protisměrně (viz zejména jeho bod 33); retrospektivní účinky judikatorní změny totiž prohlašuje jednoznačně za princip, zatímco účinky (jen) prospektivní spojuje s „korektivem dobrých mravů ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák.“ v oblasti práva civilního, s „omylem v právu“ dle § 19 trestního zákoníku a jinak „jen za výjimečných okolností“ (bod 35). Je očividné, že nic z toho v dané věci splněno není.

III.

Z těchto důvodů mám stanovisko přijaté s druhou větou (a kvůli ní) za nesprávné. Nehledě na to, že se jím Ústavní soud – nadto – nezbaví podezření, že pro prosazení svého je ochoten učinit cokoliv.

Pl. ÚS-st. 39/14

st. č. 39/14

K bodu 35 stanoviska, jmenovitě k tamní citaci názoru východoněmecké disidentky B. Bohleyové, poznamenávám zcela závěrem, že - podle mne - „obyvatelé NDR“ měli štěstí.

SYSTEMATICKÝ REJSTRÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
183.	I. ÚS 501/13	
184.	I. ÚS 2486/13	
185.	I. ÚS 2723/13	
186.	IV. ÚS 2026/14	
187.	III. ÚS 786/14	
188.	Pl. ÚS 39/13	275/2014 Sb.
189.	II. ÚS 1219/14	
190.	II. ÚS 2095/14	
191.	III. ÚS 2520/14	
192.	II. ÚS 658/14	
193.	IV. ÚS 3305/13	
194.	III. ÚS 3347/12	
195.	I. ÚS 1677/13	
196.	I. ÚS 3106/13	
197.	III. ÚS 3489/13	
198.	II. ÚS 2972/10	
199.	II. ÚS 2417/13	
200.	II. ÚS 2956/13	
201.	III. ÚS 3844/13	
202.	III. ÚS 1920/14	
203.	III. ÚS 2503/14	
204.	IV. ÚS 659/12	
205.	I. ÚS 2930/13	
206.	II. ÚS 3780/13	
207.	I. ÚS 1085/13	
208.	I. ÚS 2822/13	
209.	I. ÚS 3439/13	
210.	II. ÚS 2127/14	
211.	II. ÚS 2154/14	
212.	II. ÚS 3624/13	
213.	III. ÚS 2782/14	
214.	I. ÚS 2472/13	
215.	II. ÚS 2823/13	
216.	IV. ÚS 3185/13	
217.	I. ÚS 1041/14	
218.	II. ÚS 1427/14	
219.	II. ÚS 2964/12	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

220.	IV. ÚS	1085/14	
221.	II. ÚS	1774/14	
222.	I. ÚS	1801/14	
223.	II. ÚS	1894/14	
224.	IV. ÚS	113/13	
225.	IV. ÚS	919/14	
226.	III. ÚS	4084/12	
227.	III. ÚS	2985/14	
228.	Pl. ÚS	9/14	14/2015 Sb.
229.	IV. ÚS	474/13	
230.	II. ÚS	2258/14	
231.	I. ÚS	3093/13	
232.	IV. ÚS	3028/14	
233.	III. ÚS	1856/13	
234.	IV. ÚS	1256/14	
235.	I. ÚS	1708/14	
236.	I. ÚS	1554/14	

SYSTEMATICKÝ REJSTRÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu
16.	II. ÚS 3861/13
17.	III. ÚS 3187/14
18.	III. ÚS 1995/14
19.	Pl. ÚS 6/14
20.	Pl. ÚS 10/14
21.	II. ÚS 2224/14
22.	II. ÚS 3512/14

STANOVISKA PLÉNA

Značka
stanoviska

Číslo, pod nímž bylo stanovisko
publikováno ve Sbírce zákonů

Pl. ÚS-st. 39/14

297/2014 Sb.

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- advokát - N. č. 202, 208, 227, 229
  - náhrada nákladů právního zastoupení - N. č. 227, 229
  - plná moc - N. č. 208
  - zastupující stát - N. č. 202
- advokátní tarif - N. č. 188
- akcie - N. č. 185
  - nabídka převzetí - N. č. 185
- akcionář - N. č. 185
- autonomie vůle - N. č. 190, 194
- azyl - N. č. 222

- banka - N. č. 225
- bezdůvodné obohacení - N. č. 212, 214

- Česká správa sociálního zabezpečení - N. č. 228

- dědické řízení - N. č. 216
  - účastník řízení - N. č. 216
- dědictví - N. č. 216
  - odmítnutí - N. č. 216
- denegatio iustitiae - N. č. 185, 189, 190, 196
- dítě - N. č. 193, 217, 235, 236, usn. č. 21
  - ochrana - N. č. 217
  - práva - N. č. 193, 217, 235, 236, usn. č. 21
  - svěření nezletilého do výchovy - N. č. 235, 236, usn. č. 21
    - do střídavé výchovy rodičů - N. č. 235, 236
  - výchova a péče - N. č. 235, 236, usn. č. 21
  - zájem dítěte - N. č. 193, 217, 235, 236, usn. č. 21
- dobré mravy - N. č. 226
- dokazování
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dokazování“
  - viz (též) „trestní řízení / dokazování“
- domácí násilí - usn. č. 22
- doprava - N. č. 213, 217
  - jízdné - N. č. 217
  - přírážka - N. č. 217
  - městská - N. č. 217
- doprava silniční - N. č. 187, 203, 210, 211, 217
  - městská hromadná doprava - N. č. 217
- doručenka - N. č. 218
- doručování - N. č. 186, 217, 218, 232
  - podle občanského soudního řádu - N. č. 217

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- v trestním řízení - N. č. 218, 232
- dovolání
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
- důkazy - N. č. 221, 234
  - důkazní břemeno - N. č. 234
- evropské právo - N. č. 213
- Evropský soud pro lidská práva - usn. č. 19, 20
- exekuce - N. č. 192, 194, 226
  - exekuční titul - N. č. 226
- exekuční řízení - N. č. 226
- extradice - N. č. 222
- hospodářská a sociální práva - N. č. 228
- in dubio pro reo - N. č. 192
- interpretace - N. č. 211
- intertemporalita - N. č. 233
- jízdné - N. č. 217
  - přírážka - N. č. 217
- katastr nemovitostí - N. č. 189
- katastrální úřad - N. č. 189
- komunitární právo - N. č. 213
- konkurs a vyrovnání - N. č. 198
  - správce konkursní podstaty - N. č. 198
  - odměna - N. č. 198
- legitimace - N. č. 223
  - pasivní - N. č. 223
- legitimní očekávání - N. č. 194, 198, 207
- letiště - N. č. 213
- lhůta - N. č. 186, 187, 200, 203, 211, 218, 232, usn. č. 18, 19, 20
  - k podání stížnosti v trestním řízení - N. č. 218
  - k podání ústavní stížnosti - usn. č. 19, 20
  - počátek běhu - N. č. 200
  - počítání běhu lhůty - N. č. 186
  - pořádková - N. č. 203, 211
  - prekluzivní - N. č. 187, 203, 211
  - subjektivní - N. č. 200
- libovůle - N. č. 204

VĚCNÝ REJSTŘÍK

městská hromadná doprava – N. č. 217
moderační právo – N. č. 199, 207, 211
možnost jednat před soudem – N. č. 193, 217

náhrada – N. č. 183

– za ztížení společenského uplatnění – N. č. 183

náhrada nemajetkové újmy v penězích – N. č. 233, st. č. 39/14

náklady řízení

– viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“

– viz (též) „Ústavní soud / náklady řízení“

nečinnost – N. č. 189, 217

– orgánu státní správy – N. č. 189

– soudu a průtahy – N. č. 217

nedotknutelnost

– osoby – N. č. 205

nemajetková újma – N. č. 233, st. č. 39/14

– náhrada v penězích – N. č. 233, st. č. 39/14

nemocenské pojištění – N. č. 228

nemovitost – N. č. 212

neplatnost – N. č. 226

nepřezkoumatelnost – N. č. 225

– rozhodnutí – N. č. 225

notář – N. č. 216

notářský zápis – N. č. 194

– se svolením k vykonatelnosti – N. č. 194

nullum crimen sine lege – N. č. 230

občanské soudní řízení – N. č. 183, 185, 186, 188, 190, 193, 196, 197, 198,
199, 200, 202, 203, 204, 207, 211, 212, 214, 217, 219, 221, 224, 227, 229, 231,
234, usn. č. 17, 18, 22

– dokazování – N. č. 203, 221, 234

– břemeno důkazní – N. č. 234

– přípustnost důkazu – N. č. 221

– dovolání – N. č. 185, 186, 190, 196, 198, 200, 231, 234

– dovolací důvody – N. č. 231

– lhůta k podání – N. č. 186, 196

– odůvodnění rozhodnutí – N. č. 185

– posuzování otázky zásadního právního významu – N. č. 185,
190, 231

– přípustnost – N. č. 198, 234

– možnost jednat před soudem – N. č. 193, 217

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- náklady řízení - N. č. 188, 198, 199, 202, 207, 211, 224, 227, 229, usn. č. 17
  - náhrada - N. č. 188, 199, 202, 207, 211, 224, 227, 229, usn. č. 17
    - náklady právního zastoupení - N. č. 227, 229
  - odvolacího - N. č. 199
  - předžalobní výzva k plnění - usn. č. 17
- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 212, 219
- odůvodnění rozsudku - N. č. 183, 199
- odvolací řízení - N. č. 197, 224
  - možnost jednat před soudem - N. č. 197
  - vady - N. č. 224
- odvolání - N. č. 197
- opatrovník - N. č. 193
- předběžné opatření - N. č. 197, usn. č. 22
- rovnost účastníků řízení - N. č. 197
- rozhodnutí o odvolání - N. č. 224
- rozsudek - N. č. 183, 199, 224
  - odůvodnění - N. č. 183, 199
- zastavení - N. č. 204
  - v souvislosti s nepřiznáním osvobození od soudních poplatků - N. č. 204
- zastupování - N. č. 193, 202, 217, 227, 229
- změna návrhu - usn. č. 18
- obec - N. č. 185, 212, 216, 223
  - majetek - N. č. 216
  - působnost samostatná - N. č. 223
  - veřejné prostranství - N. č. 212
  - veřejný pořádek - N. č. 223
  - zastupitelstvo - N. č. 185
- obhajoba - N. č. 230
  - právo na obhajobu - N. č. 230
- obchodní společnost - N. č. 185
  - akciová - N. č. 185
- obnova řízení - usn. č. 19, 20
- obviněný - N. č. 206
  - práva - N. č. 206
- odlišné stanovisko - N. č. 188, 192, st. č. 39/14
- odpor - N. č. 208, 217
  - proti platebnímu rozkazu - N. č. 217
  - proti trestnímu příkazu - N. č. 208
- odpovědnost - N. č. 205, 210, 211, 213, 223, 231, usn. č. 17
  - orgánů veřejné moci - N. č. 223

VĚCNÝ REJSTRÍK

- státu - N. č. 231
    - za škodu - N. č. 231
      - způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 231
  - za škodu - N. č. 205, 213, 223, 231
    - viz (též) „škoda / odpovědnost za škodu“
    - na zdraví - N. č. 205
      - způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 231
      - způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 223
  - za vady - usn. č. 17
- odškodnění - N. č. 183, 205, 233**
- odůvodnění**
- viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozsudku“
  - viz (též) „rozhodnutí / odůvodnění“
  - viz (též) „rozsudek / odůvodnění“
  - viz (též) „soudní řízení správní / rozhodnutí“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „usnesení / odůvodnění“
- odvolací řízení - N. č. 206**
- viz (též) „občanské soudní řízení / odvolací řízení“
  - viz (též) „trestní řízení / odvolací řízení“
  - právní názor odvolacího soudu odlišný od právního názoru soudu prvního stupně - N. č. 206
- odvolání**
- viz (též) „občanské soudní řízení / odvolání“
  - viz (též) „trestní řízení / odvolání“
- ochrana**
- dětí a mladistvých - N. č. 217
  - majetku - N. č. 214
  - osobnosti - N. č. 221
  - rodiny - N. č. 219
  - soukromí - N. č. 201, 219, 221
  - vlastnického práva - N. č. 214, 220
- omezení**
- vlastnického práva - N. č. 215
- opatrovník**
- viz (též) „občanské soudní řízení / opatrovník“
- opravný prostředek - N. č. 185, 186, 196, 198, 218, usn. č. 19, 20**
- mimořádný - N. č. 185, 186, 196, 198, usn. č. 19, 20
    - lhůta k podání - N. č. 186
  - řádný - N. č. 218

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- lhůta pro podání opravného prostředku - N. č. 218
- v trestním právu - N. č. 218
- orgán činný v trestním řízení - usn. č. 22
- osoba
  - blízká - N. č. 205
- osobní svoboda - N. č. 222, 232
  - lhůta pro zákonné omezení - N. č. 232
- osobní užívání pozemku - N. č. 220
- osvědčení o státním občanství České republiky - N. č. 184
- otcovství - N. č. 219
  - popření - N. č. 219
  - test DNA - N. č. 219
- plná moc - N. č. 185, 208
- podání - N. č. 196
  - odstranění pochybností - N. č. 196
  - posuzování podle obsahu - N. č. 196
- podílové spoluvlastnictví - N. č. 220
- pojištění - N. č. 187, 203, 210, 211
  - odpovědnosti z provozu vozidla - N. č. 187, 203, 210, 211
- pokuta - N. č. 201
  - pořádková - N. č. 201
  - v trestním řízení - N. č. 201
- poplatky - N. č. 204
  - soudní - N. č. 204
  - osvobození - N. č. 204
  - nepřiznání - N. č. 204
  - zastavení řízení pro nezaplacení - N. č. 204
- poučovací povinnost soudu - N. č. 189
- pozemek - N. č. 212, 220, usn. č. 18
  - osobní užívání pozemků - N. č. 220
  - právo trvalého užívání - N. č. 220
  - změna na vlastnictví - N. č. 220
  - restituce - usn. č. 18
- pozemní komunikace - N. č. 212
- pracovní poměr - N. č. 221
  - výpověď - N. č. 221
  - neplatnost výpovědi - N. č. 221
- pracovní právo - N. č. 221
- práva
  - dětí a mladistvých - N. č. 217
  - rodičů a dětí - N. č. 235, 236

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- právní jistota – N. č. 210
- právní moc rozhodnutí – N. č. 224
- právní úkon – N. č. 190
  - neplatnost – N. č. 190
  - absolutní – N. č. 190
  - výklad – N. č. 190
- právní zastoupení – N. č. 229
- právo jednat před soudem – N. č. 193
- právo na obhajobu – N. č. 230
- právo na ochranu osobnosti – N. č. 221
- právo na ochranu soukromí – N. č. 201, 205, 219, 221
- právo na ochranu vlastnictví – N. č. 214, 220
- právo na ochranu vlastního majetku – N. č. 214, 229
- právo na ochranu zdraví – N. č. 205
- právo na osobní svobodu – N. č. 222, 232
- právo na projednání věci ve své přítomnosti – N. č. 193, 216, 217
- právo na přezkoumání správních rozhodnutí soudem – N. č. 228
- právo na přístup k soudu – N. č. 186, 193, 196, 198, 204, 208, 221, 228, 231, usn. č. 19, 20
- právo na respektování soukromého a rodinného života – N. č. 219, 235, 236, usn. č. 21
- právo na rodinný život – N. č. 235, 236, usn. č. 21
- právo na soudní ochranu – N. č. 190, 218, 220, 221, 231, usn. č. 18
- právo na soukromí – N. č. 221
- právo na spravedlivý proces – N. č. 187, 203, 225
- právo na tajemství dopravovaných zpráv – N. č. 201
- právo na zákonného soudce – N. č. 206, 213
- právo navrhnout důkazy – N. č. 221
- právo osobního užívání pozemku – N. č. 220
- právo sociální – N. č. 228
- právo vyjádřit se k věci – N. č. 193, 217
- presumpce – N. č. 192, 220
  - neviný – N. č. 192
  - správnosti – N. č. 220
- promlčení – N. č. 200, 214
  - podle občanského zákoníku – N. č. 200
  - promlčecí doba – N. č. 200
- přečin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání – N. č. 192
    - ohrožování výchovy dítěte – N. č. 201
    - podvodu – N. č. 191

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- zanedbání povinné výživy - N. č. 208
- předběžná otázka - N. č. 213
  - Soudnímu dvoru - N. č. 213
- předběžné opatření - usn. č. 22
  - viz (též) „občanské soudní řízení / předběžné opatření“
- přípravné řízení - N. č. 191

- reformatio in peius - N. č. 191
- reklamace - usn. č. 17
- restituce - usn. č. 18
- retroaktivita - st. č. 39/14
- rodiče - N. č. 184, 217, 235, 236, usn. č. 21
  - práva - N. č. 235, 236
- rodina - N. č. 205
- rovnost - N. č. 188, 197
  - účastníků řízení - N. č. 188, 197
  - v občanském soudním řízení - N. č. 197
  - zbrání - N. č. 197
- rozhodčí doložka - N. č. 226
- rozhodnutí - N. č. 184, 212, 217, 219, 220, 225
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
  - nepřezkoumatelnost - N. č. 225
  - o stížnosti - N. č. 225
  - odůvodnění - N. č. 184, 212, 219, 225
    - v trestním řízení - N. č. 225
  - předvídatelnost - N. č. 217
  - správní - N. č. 220
- rozsudek - N. č. 183, 199, 224
  - odůvodnění - N. č. 183, 199

- směnka - N. č. 234
- smlouva
  - darovací - N. č. 193
  - kupní - N. č. 190
  - mezinárodní - st. č. 39/14
  - neplatnost - N. č. 190, 226
    - absolutní - N. č. 190
  - o dílo - N. č. 214
  - o smlouvě budoucí - N. č. 190
  - o úvěru - N. č. 226
  - smluvní svoboda, smluvní volnost - N. č. 190, 194

VĚCNÝ REJSTRÍK

- smluvní pokuta – N. č. 194
- sociální péče – N. č. 205
- sociální síť – N. č. 201
- soudní řízení správní – N. č. 184, 189, 228
  - rozhodnutí – N. č. 184
  - odůvodnění – N. č. 184
- soudy – N. č. 189, 205, 206, 210, 217, 234
  - nečinnost soudu – N. č. 217
  - Nejvyšší správní soud – N. č. 189
    - změna judikatury – N. č. 189
  - poučovací povinnost – N. č. 189
  - právo na zákonného soudce – N. č. 206
  - přepjatý formalismus – N. č. 234
  - vázanost rozhodnutím Ústavního soudu – N. č. 205, 210
  - vázanost soudu prvního stupně právním názorem odvolacího soudu – N. č. 206
- spis – N. č. 215
- správní orgán – N. č. 189
  - nečinnost – N. č. 189
- správní rozhodnutí - viz „správní řízení / rozhodnutí“
- správní řízení – N. č. 220, usn. č. 18
  - rozhodnutí – N. č. 220, usn. č. 18
    - přezkoumávání soudem – usn. č. 18
- správní soudnictví – N. č. 184, 189, 228
  - kasační stížnost – N. č. 189
  - Nejvyšší správní soud – N. č. 189
    - změna judikatury – N. č. 189
  - přezkoumávání rozhodnutí ve věcech zdravotního stavu – N. č. 228
- správní žaloba - viz „žaloba / ve správním soudnictví“
- stát – N. č. 202, 217
  - právní – N. č. 217
- státní občanství – N. č. 184
  - české – N. č. 184
  - československé – N. č. 184
  - nabývání – N. č. 184
  - osvědčení – N. č. 184
  - pozbývání – N. č. 184
  - zbavení – N. č. 184
- státní zástupce – N. č. 191
- státní zastupitelství – N. č. 215, usn. č. 22
- svědecká výpověď – N. č. 195
- svědek – N. č. 206

VĚCNÝ REJSTRÍK

- utajení totožnosti - N. č. 206

svěprávnost - N. č. 217

svévole - N. č. 224, 234

svoboda

- osobní - N. č. 222, 232

- pobytu a pohybu - usn. č. 16

- smluvní - N. č. 190

škoda - N. č. 183, 200, 205, 213, 223, 231

- náhrada škody - N. č. 183, 200, 205, 213, 223, 231

- stanovení výše - N. č. 205

- za nezákonné rozhodnutí - N. č. 231

- způsobené nesprávným úředním postupem - N. č. 223

- odpovědnost za škodu - N. č. 205, 223, 231

- způsobenou při výkonu veřejné moci - N. č. 223

- způsobenou rozhodnutím orgánu státu - N. č. 231

telekomunikace - N. č. 201

transformace - N. č. 220

trest

- druhy trestů

- odnětí svobody - N. č. 209

- podmíněné propuštění - N. č. 209

- výkon trestu odnětí svobody - N. č. 209

trestná činnost - N. č. 215

trestní řízení - N. č. 191, 192, 195, 201, 206, 208, 215, 218, 225, 230, 232,

usn. č. 16, 22

- dokazování - N. č. 192, 195, 206, 230

- hodnocení důkazů - N. č. 192, 195, 206

- nepoužitelnost důkazu - N. č. 195

- ochrana svědka - N. č. 206

- ověření věrohodnosti svědka, jehož totožnost byla utajena

- N. č. 206

- rekognice - N. č. 195

- fotografiemi - N. č. 195

- výpověď utajeného svědka - N. č. 206

- doručování - N. č. 218, 232

- neodkladný úkon - N. č. 195

- odvolací řízení - N. č. 206

- právní názor odvolacího soudu odlišný od právního názoru soudu prvního stupně - N. č. 206

- odvolání - N. č. 192

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- práva obviněného - viz „obviněný / práva“
- právo na obhajobu - N. č. 230
- rekognice - N. č. 195
- rozhodnutí - N. č. 225
  - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 225
- stížnost - N. č. 191, 215, 218, 225
- svědek - N. č. 195, 206, 230
  - právo na přítomnost advokáta u výslechu - N. č. 230
  - utajení totožnosti - N. č. 206
- trestní příkaz - N. č. 208
- usnesení - N. č. 215, 218, 225
- zahájení trestního stíhání - N. č. 191
- zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu - N. č. 215, 225
- záznam o telekomunikačním provozu - N. č. 201
- trestní stíhání - N. č. 191, 233, usn. č. 16
  - zahájení - N. č. 191
    - usnesení - N. č. 191
  - zákaz vycestování do zahraničí - usn. č. 16
  - zastavení - N. č. 233
- trestný čin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - krádeže - N. č. 195
    - nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů - N. č. 206
    - nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - N. č. 232
    - podvodu - N. č. 209, 230
    - pojistného podvodu - N. č. 230
    - porušování povinností při správě cizího majetku - N. č. 209
    - vraždy - N. č. 199
    - vydírání - N. č. 195
    - vyhýbání se služební povinnosti - N. č. 233, st. č. 39/14
    - zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění - N. č. 209
    - zneužívání informací v obchodním styku - N. č. 209
    - zpronevěry - N. č. 209
  - jiné aspekty
    - kvalifikace skutku - N. č. 230
    - skutková podstata - N. č. 230
    - spolupachatelství - N. č. 195
- účastník řízení - N. č. 188, 197, 216, 217
  - rovnost - N. č. 188, 197

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- úroky z prodlení – N. č. 194
- usnesení – N. č. 219, 225
  - odůvodnění – N. č. 219, 225
  - v trestním řízení – N. č. 225
- ustálená rozhodovací praxe – N. č. 234
- Ústavní soud – N. č. 188, 198, 199, 205, 210, 228, 233, usn. č. 19, 20, st. č. 39/14
  - náhrada nákladů zastoupení v řízení před Ústavním soudem – N. č. 199
  - náklady řízení – N. č. 198
  - obnova řízení vedeného před Ústavním soudem – usn. č. 19, 20
  - stanovisko pléna Ústavního soudu – N. č. 233, st. č. 39/14
  - závaznost nálezů Ústavního soudu – N. č. 205, 210, 228
  - zrušení zákona – N. č. 188, 228
- ústavní stížnost – usn. č. 16, 19, 20
  - odmítnutí ústavní stížnosti – usn. č. 19, 20
  - opožděnost – usn. č. 19, 20
  - spojená s návrhem na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu – usn. č. 16
- územní samospráva – N. č. 223

- valná hromada – N. č. 185
- vazba – N. č. 222, 232
  - doba trvání – N. č. 222, 232
  - důvody – N. č. 222
  - prodloužení – N. č. 232
  - propuštění z vazby – N. č. 232
    - průtahy v řízení při rozhodování o vazbě – N. č. 232
  - předběžná – N. č. 222
- veřejné prostranství – N. č. 212
- veřejné zdravotní pojištění – N. č. 229
- veřejný pořádek – N. č. 223
  - ochrana veřejného pořádku – N. č. 223
- věznice – N. č. 218
- vláda – usn. č. 19, 20
- vlastnické právo – N. č. 212, 214, 215, 220, 224
  - ochrana – N. č. 214, 220
  - omezení – N. č. 215
  - právo vlastnit majetek – N. č. 220
- vojenská služba – st. č. 39/14
  - odepření – st. č. 39/14
- Všeobecná zdravotní pojišťovna – N. č. 229

VĚCNÝ REJSTRÍK

- orgány - N. č. 229
- vůle - N. č. 190, 194
  - autonomie - N. č. 190, 194
- výklad (interpretace) - N. č. 211
- výkon rozhodnutí - N. č. 192, 194, 226
- výpověď - N. č. 221
  - z pracovního poměru - N. č. 221
  - neplatnost - N. č. 221

- zákonný soudce - N. č. 206, 213
- zaměstnanec - N. č. 221
- zásada (princip)
  - legality - N. č. 230
  - nullum crimen sine lege - N. č. 230
  - právní jistoty - N. č. 230
  - rovnosti účastníků řízení - N. č. 188, 197
  - rovnosti zbraní - N. č. 197, 211
  - subsidiarity trestního stíhání - N. č. 192
- zastoupení - N. č. 193, 202, 217, 229
  - advokátem - N. č. 202, 229
- zdravotní péče - N. č. 205, 229
- zdravotní pojištění - N. č. 229
- zdravotní pojišťovny - N. č. 229
- zločin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - legalizace výnosů z trestné činnosti - usn. č. 16
    - nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - N. č. 232
    - podvodu - usn. č. 16
    - pohlavního zneužití - usn. č. 22
- změna judikatury - N. č. 189, 214, st. č. 39/14
- znalecký posudek - N. č. 219, 224
- způsobilost k procesním úkonům v občanském právu - N. č. 217
- zvukový záznam - N. č. 221

- žaloba - N. č. 189, 214, 227, usn. č. 18
  - formulářová - N. č. 227
  - rozšíření - usn. č. 18
  - ve správním soudnictví - N. č. 189
  - změna - N. č. 214, usn. č. 18

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY

ÚSTAVNÍ
SOUD

ISBN 978-80-7400-608-1

9 788074 006081

